

Sri Bhajana-rahasya

De diepe geheimen van Bhajana

śrī śrī guru-gaurāṅgau jayataḥ

Sri Bhajana-rahasya

De diepe geheimen van Bhajana

(met een beknopte handleiding
voor de verering van het Godsbeeld)

Samengesteld

door de beste van de achtste generatie nakomelingen
in de bhāgavata-paramparā van Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu,
en de beste der volgelingen van Śrī Rūpa Gosvāmī,

om viṣṇupāda

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura

Vertaald uit de Hindi uitgave van

Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja

*auteur van het commentaar getiteld
Bhajana-rahasya-vṛtti*

SRI BHAJANA-RAHASYA

Oorspronkelijke titel: Sri Bhajana-rahasya, The Deep Secrets of Bhajana

Gecomponeerd door: Srila Bhaktivinoda Thakura, 1838 (Bengaals)

In het Engels vertaald uit de Hindi uitgave van:

Sri Srimad Bhaktivedanta Narayana Gosvami Maharaja, 1921-2010

2de Uitgave 2018 Gaudiya Vedanta Publications – Delhi, India

Foto Sri Srimad Bhaktivedanta Svami Maharaja onder courtoisie van © Bhaktivedanta Book Trust International, Inc., www.Krishna.com. Gebruikt met toestemming. Vertaalde verzen voorzien van een asterisk (*) zijn van Srila Bhaktivedanta Svami Maharaja © Bhaktivedanta Book Trust International. Alle rechten voorbehouden.

Nederlandse titel: Sri Bhajana-rahasya, De diepe geheimen van Bhajana

Nederlandse vertaling: 2025 Indira dasi

Pro Deo Uitgever Jaya Radhe: <https://www.purebhakti.com/jayaradhe.nl>

Email: banyantree@duck.com

Kosteloos Nederlandse vertalingen in PDF formaat: jayaradhe.nl/boeken.html;
purebhakti.com/resources/ebooks-magazines/bhakti-books/dutch

Alle Nederlandse titels van deze auteurs op één pagina:

www.boekenbestellen.nl – Zoekterm: BV Narayana Maharaja

Drukwerk: www.pumbo.nl

Papier: HVO biotop

Paperback: www.boekenbestellen.nl/boek/bhajana-rahasya

Nederlandse vertalingen van de literaire nalatenschap van Sri Srimad Bhaktivedanta Narayana Gosvami Maharaja worden als Nederlands cultureel erfgoed geconserveerd door de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en het World Book Archive in Vrindavan.

Gaudiya Vedanta Filosofie; Caitanya; Vaisnavisme

NUR: 718 Oosterse religies

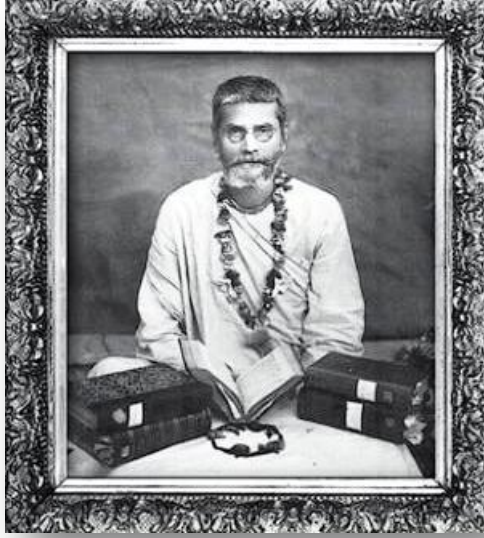
AUTEURSRECHT 2025 © I.H.M. GOOSEN – ENKELE RECHTEN VOORBEHOUDEN

BEHALVE WAAR ANDERS VERMELD VALT ALLEEN DE TEKST (NIET OPMAAK, FOTO'S EN KUNST) IN DIT BOEK ONDER CREATIVE COMMONS NAAMSVERMELDING-GEENAFGELEIDWERKEN 4.0 INTERNATIONALE PUBLIEKE LICENTIE

Overzicht licentie: <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode.nl>

Opgedragen aan mijn Heilige Meester

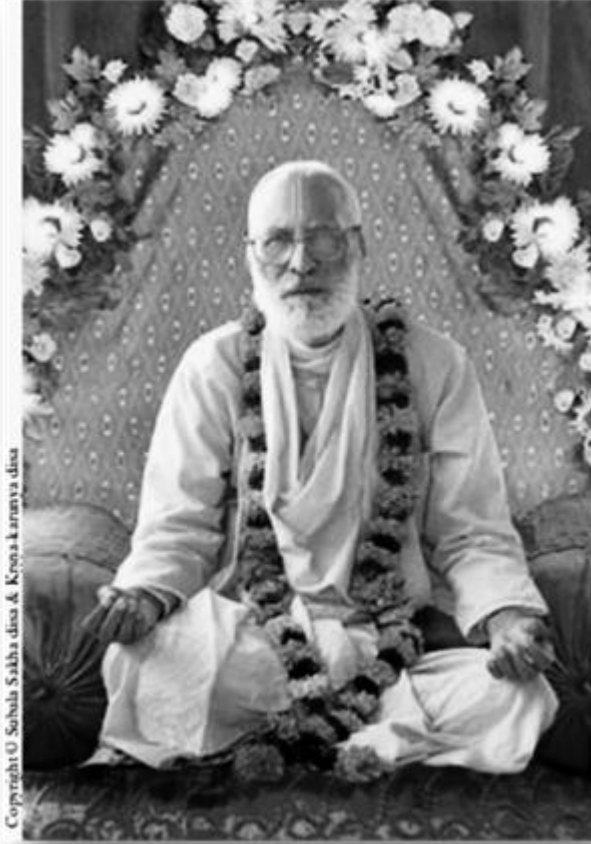
*śrī gauḍīya vedānta-ācārya-kesari nitya-līla-praviṣṭa
om̐ viṣṇupāda aṣṭottara-sata śrī*

ŚRĪMAD BHAKTI PRAJÑĀNA KEŚAVA
GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

*de beste van de tiende generatie
nakomelingen in de bhāgavata-paramparā
van Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu,
en stichter van de Śrī Gauḍīya Vedānta Samiti
met zijn vertakkingen in de wereld.*

Inhoud

Inleiding op de Rahasya	i
Voorwoord	v
Woord vooraf aan de Engelse uitgave	ix
Śrī Brahma-Mādhva-Gauḍīya Guru-paramparā	xi
1 • Prathama-yāma-sādhana	1
Niśānta-bhajana – śraddhā	
2 • Dvītiya-yāma-sādhana	63
Prātaḥ-kāliya-bhajana – anartha-nivṛtti in sādhu-saṅga	
3 • Tṛtīya-yāma-sādhana	127
Pūrvāhna-kāliya-bhajana – niṣṭhā-bhajana	
4 • Caturtha-yāma-sādhana	155
Madhyāhna-kāliya-bhajana – ruci-bhajana	
5 • Pañcama-yāma-sādhana	189
Aparāhna-kāliya-bhajana – kṛṣṇa-āsakti	
6 • Ṣaṣṭha-yāma-sādhana	241
Sāyam-kāliya-bhajana – bhāva	
7 • Saptama-yāma-sādhana	309
Pradoṣa-kāliya-bhajana – vipralambha-prema	
8 • Aṣṭama-yāma-sādhana	369
Rātri-lilā – prema-bhajana sambhoga	
Sanksepa-arcana-paddhati	417
Beknopte handleiding verering Godsbeeld	
Glossarium	431

Copyright © Subala Sakha dīsa & Keonak aranya dīsa

om viṣṇupāda paramahaṁsa parivrājākācarya

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOŚVĀMĪ MAHĀRĀJA

nitya-lilā-pravīṣṭa om viṣṇupāda

ŚRĪ ŚRĪMAD

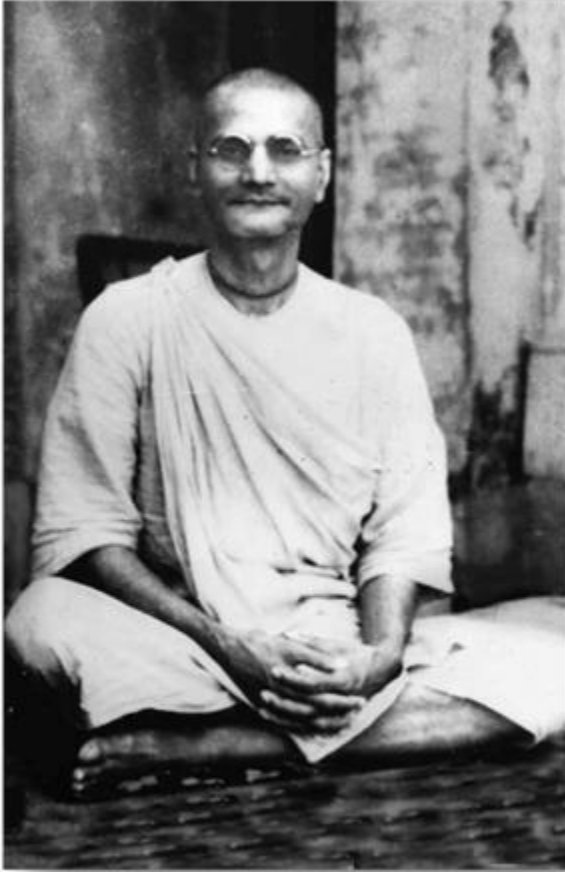
BHAKTIVEDĀNTA VĀMANA MAHĀRĀJA

nitya-līlā-pravista om viṣṇupāda

ŚRĪ ŚRĪMAD

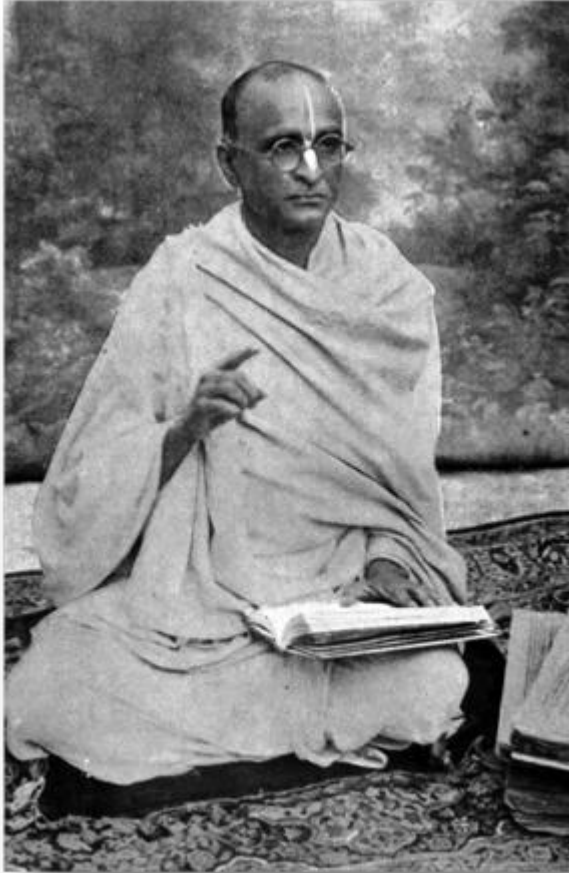
BHAKTIVEDĀNTA SVĀMĪ MAHĀRĀJA

nitya-līlā-pravista om viṣṇupāda

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTI PRAJÑĀNA KEŚAVA GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

nitya-lilā-pravista om viṣṇupāda

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTI SIDDHĀNTA SARASVATĪ PRABHUPĀDA

nitya-līlā-pravista om viṣṇupāda

ŚRĪLA SACCIDĀNANDA BHAKTIVĪNODA ṬHĀKURA

INLEIDING OP DE RAHASYA

[Oorspronkelijk geschreven in Bengaals door Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura. Het Engels is vertaald uit de Hindi GVP uitgave.]

S *rī Bhajana-rahasya* is samengesteld door Śrīla Bhakti-
vinoda Ṭhākura Mahāśaya. Hij heeft in de vorm van
een boek verscheidene vertrouwelijke aanwijzingen
gegeven uit zijn eigen methode van *bhajana* om richting te bie-
den aan oprechte *sādhakas*, die onder zijn leiding *bhajana* uit-
voeren. Enkele jaren geleden heeft deze behoeftige persoon zijn
uitvoering van *bhajana* geobserveerd. Hij reciteerde constant
verzen, zoals de verzen in dit boek, en genoot ervan, waardoor
hij werd overweldigd door *bhagavat-prema*.

Voor *sādhakas* met vertrouwen op het neofiete niveau is het
systeem van *arcana* aangereikt. Veel mensen kunnen het onder-
scheid niet maken tussen *arcana* en *bhajana* en gebruiken daar-
door het woord *bhajana* voor *arcana*. Men kan *bhajana* praktise-
ren door de negen onderdelen van toewijding (*navadhā-bhakti*)
uit te voeren. Omdat *arcana* is ingesloten in *navadhā-bhakti*,
wordt het ook als een onderdeel van *bhajana* beschouwd. Er
bestaat een verschil tussen complete *bhajana* en gedeeltelijke
bhajana. *Arcana* is verering van het godsbeeld met ontzag en
eerbied; dat wil zeggen, met kennis van Bhagavāns goddelijke
verhevenheid en met inachtneming van de etiketten. *Arcana* is
ook het dienen van Bhagavān met diverse toebehoren volgens

regels en voorschriften en met het wereldse idee, waarmee men zichzelf identificeert met het materiële lichaam. In dienstverlening met intimiteit en een gevoel van bezit (*viśrambha-sevā*) zijn de harde stralen van ontzag en eerbied nog in geringe mate aanwezig, maar niemand kan de excellente zoetheid van zijn koele, aangename manestrallen weigeren. Daarom is een beknopte *arcana-paddhati* aan het eind van dit boek toegevoegd.

In het raamwerk van dit boek wordt de geheime betekenis van *bhajana* gegeven op een manier, die het hart boeit. In het proces van *arcana* blijft men min of meer verstrengeld in de relatie met het grofstoffelijke en fijnstoffelijke lichaam. In het domein van *bhajana* echter passeert de *sādhaka* de grofstoffelijke en fijnstoffelijke lichamen en dient hij Śrī Bhagavān rechtstreeks. De transcendente sentimenten, die anderen waarnemen in grote persoonlijkheden (*mahāpuruṣas*), die *bhajana* uitvoeren en volkomen vrij zijn van allerlei materiële aanduidingen, zijn niet werelds of illusoir. Door direct in de nabijheid te zijn van de non-duale Allerhoogste Absolute Waarheid (*advaya-jñāna paratattva*), die zich buiten de waarneming bevindt, ervaren ze de transcendente gevoelens van *sevā*, die buiten het bereik van materiële zintuigen en materiële tijd liggen.

Rahāsya betekent ‘een diepzinnig onderwerp, dat door de *guru* als instructie wordt gegeven en dat dient te worden gekend door degenen met groot vertrouwen’. Als gevolg van het ontvangen van spirituele instructies en door daarna *viśrambha-sevā* te gaan uitvoeren, dat het derde onderdeel van vierenzestig onderdelen van *sādhana-bhakti* vormt, zoals aangegeven in *Sri Bhaktirasāmṛta-sindhu*, begint een toegewijde het pad van *sādhus* te volgen. Door dit te doen cultiveert hij *bhagavad-bhajana*. *Niṣkīncana-bhaktas*, die verzonken zijn in *bhagavad-bhajana*, raken bevrijd van materiële gebondenheid. Daardoor raken ze tevens

volkomen bevrijd van de associatie van degenen, die wel worden gebonden door wereldse verlangens. Tegen die tijd ontwaakt in hun hart de neiging om zich gedurende de vierentwintig uur van de dag (*aṣṭa-kāliya-sevā*) met dienstverlening bezig te houden. Zuivere toegewijden, die verdiept zijn in het verlenen van *sevā*, beschouwen het gezelschap van niet-toegewijden, die hetzij gehecht zijn aan plezier maken hetzij aan verzaking, als een hindernis voor het bereiken van hun gewenste doel. Dergelijke *any-ābhilāṣīs* (degenen met andere verlangens dan Śrī Kṛṣṇa te dienen), *karmīs* en *jñānīs* hebben geen smaak voor *bhajana-rahasya*. Aangezien ze daarom niet gekwalificeerd zijn het gebied van *bhajana* binnen te treden, dat op transcendente wijze door de acht perioden van de dag wordt verlicht, hebben ze voor dit boek geen eerbied.

Wanneer een etmaal wordt verdeeld in acht perioden, heet iedere periode een *yāma*. Er zijn drie *yāmas* tijdens de nacht, drie tijdens de dag, één bij zonsopgang en één bij zonsondergang. Alleen zuivere Vaiṣṇava's zijn in staat om in alle opzichten tijdens alle perioden *kṛṣṇa-bhajana* met geconcentreerde *niṣṭhā* uit te voeren. Dergelijke ononderbroken *bhajana* is niet mogelijk, zolang de grof- en subtiel materiële ideeën van 'ik' en 'mijn' blijven bestaan. Levende wezens zullen niet van deze conditionering worden bevrijd, als ze wereldse begrippen toeschrijven aan kwesties gerelateerd aan Śrī Hari. Vaiṣṇava's, die aan *bhajana* zijn gewijd en hun zuiver identiteit (*suddha-svarūpa*) hebben bereikt, blijven altijd geconcentreerd in het dienen van Śrī Kṛṣṇa.

De acht verzen van *Śrī Śikṣāṣṭaka* gecomponeerd door Śrī Gaurasundara bevatten transcendente sentimenten, die gunstig zijn voor *bhajana* gedurende de acht perioden van de dag en de nacht. De elf verzen van Śrī Rūpa Gosvāmi's *Śrī Rādhā-*

*kṛṣṇayor-aṣṭa-kālīya-līlā-smaraṇa-maṅgala-stotram*¹ en de poëzie, die het verlangen naar *aṣṭa-kāla-bhajana* tot uitdrukking brengt, gecomponeerd door alle *mahājanas*, die hem volgen, schrijven onafgebroken *bhajana* voor. Nadat de dienaar van de geestelijk leermeester geheel vrij is geworden van de wereldse begrippen van tijd, plaats en ontvanger, dient hij constant *Śrī Bhajana-rahāsyā* te bestuderen.

De dienaar van de toegewijden van Śrī Hari,
Dāsa Śrī Siddhānta Sarasvatī

13 november 1927
Kānpur

¹ Acht van deze verzen, die ook worden aangetroffen in *Śrī Govinda-līlāmṛta* van Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī, zijn in dit boek afgedrukt als de laatste Tekst van ieder hoofdstuk.

VOORWOORD

(vertaald uit de Hindi uitgave)

Zoals de heilige, Bhagīratha, de Bhāgīrathī (Gaṅgā) naar deze Aarde heeft geleid, zo heeft *om viṣṇupāda Śrī Śrīmad Saccidānanda Bhaktivinoda Ṭhākura Mahāśaya* de huidige stroom van de Bhāgīrathī van zuivere *bhakti* naar deze wereld gebracht en daarom staat hij ook [bekend als] Bhagīratha. Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura heeft in zijn boek, *Śrī Hari-nāma-cintāmaṇī*, een uitgebreide overweging gegeven over de glorie van de heilige naam, over het onderscheid tussen *nāma*, *nāma-ābhāsa* en *nāma-aparādha* en over de methode van het chanten van de heilige naam. Hij heeft *Śrī Bhajana-rahāsyā* samengesteld als een supplement op *Śrī Harināma-cintāmaṇī*. Er zijn in de *mahā-mantra* acht paren namen (*yugala-nāma*). In dit kleine boekje beschrijft Ṭhākura Mahāśaya de genade van deze acht paren namen en voorziet in een wonderbaarlijk mooie glimp van de manier om *aṣṭa-kāliya-līlā* te cultiveren en te contempleren door de *kīrtana* van de *mahā-mantra* heen.

Op verzoek van de oprechte toegewijden van Mathurā en Vṛndāvana heb ik enige tijd onafgebroken over dit boek gesproken. De toehoorders hadden er opgetogen aandacht voor en ik had ook grenzeloos plezier. Toen ik mijn lezingen had voltooid, verzochten de trouwe luisteraars me herhaaldelijk om van dit boek een Hindi uitgave te publiceren. In die tijd was ik echter druk met de publicatie van enkele boeken van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura – in het bijzonder zijn commentaar op de *Bhāgavad-gītā* – en ik was tevens op tournee door de wereld om zuivere *bhakti* te prediken, zoals uitgevoerd en gepropageerd

door Śrīman Mahāprabhu. Daardoor kon ik aan dit project geen aandacht schenken.

Enige tijd geleden tijdens Kārtika, nadat ik in de Śrī Keśavajī Gauḍīya Maṭha in Mathurā was teruggekeerd van een tournee in het Westen, gaf dochter Kumārī Savitā me een manuscript van *Śrī Bhajana-rahāsyā* in Hindi met mijn commentaar, *Bhajana-rahasya-vṛtti*. Daar was ik erg blij mee en vroeg haar, hoe ze het had gedaan. Ze antwoordde nederig, dat ze het had samengesteld uit notities, die ze tijdens mijn lezingen had gemaakt, en uit bandopnamen van die lezingen, die de *brahmācārīs* hadden opgenomen. Ik hield het manuscript bij me en na de *kārtika-vrata* nam ik het mee, wanneer ik weer naar het buitenland ging om te prediken.

We kwamen op het ontzettend mooie eiland, Cebu, dat zich als onderdeel van de Filippijnen in de Stille Oceaan bevindt. Toen ik in die gunstige atmosfeer naar het manuscript van *Śrī Bhajana-rahāsyā* keek om het te bewerken, was ik stom verbaasd en kon niet geloven, dat ik dat had gesproken. Ik wist zeker, dat Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura Mahāśaya me inspiratie had gegeven om dit commentaar te spreken. Om dit manuscript samen te stellen had dochter Savitā ook nauwgezet allerlei gezaghebbende boeken over *rāgānuga-bhakti* doorzocht, waarmee ze de *Bhajana-rahasya-vṛtti* nog verder had verrijkt.

De bewaker van de Śrī Gauḍīya Sampradāya en stichter van Śrī Gauḍīya Vedānta Samiti, mijn meest vererenswaardige *guru-deva*, *ācārya-keśarī aṣṭottara-śata Śrī Śrīmad Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī Mahārāja*, heeft mij, zijn dienaar, genadevol aangemoedigd en geïnspireerd om Hindi uitgaven van de boeken van Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura Mahāśaya te publiceren. Nu we vandaag dit boek in zijn lotushanden aanbieden, voel ik me overgelukkig. Alle eer aan hem! Alle eer aan hem!

De diensten en grote onderneming van dochter Kumārī Savitā om het manuscript van dit boek voor te bereiden, dochter Śrīmatī Jānakī-devī, die haar heeft geholpen, Śrī Om Prakāśa Brijabāśī ‘Sahitya-ratna’, Śrīmatī Vṛndā-devī, Śrīmatī Śānti-devī, Śrīman Purandara dāsa Brahmācārī, Śrīman Subhānanda Brahmācārī ‘Bhāgavata-bhūṣaṇa’, Śrīman Navīna-kṛṣṇa Brahmācārī ‘Vidy-ālaṅkāra’, Śrīman Parameśvarī dāsa Brahmācārī en anderen, die betrokken zijn geweest bij het maken van composities op de computer, het proeflezen en andere diensten zijn allemaal lovenswaardig en bijzonder. In mijn hartgrondige gebed aan de lotusvoeten van Śrī Guru-Gaurāṅga-Gāndharvikā-Giridhārī bid ik, dat Ze een overvloed aan genadevolle zegeningen over hen uitstorten.

Ik heb het volste vertrouwen, dat degenen, die gretig zijn naar *bhakti* en in het bijzonder de *sādhakas* van *rāgānuga-bhakti*, die gretig verlangen naar *vraja-rasa*, aan dit boek grote eer zullen bewijzen en dat trouwhartige personen, die dit boek bestuderen, de bekwaamheid krijgen om de *prema-dharma* van Śrī Caitanya Mahāprabhu binnen te gaan.

Tenslotte, mag de gecondenseerde personificatie van Śrī Bhagavāns mededogen, mijn meest vererenswaardige *sri guru-pādapadma*, me beregenen met overvloedige genade, zodat ik de bekwaamheid mag krijgen om zijn diepste wens in vervulling te brengen. Dit is mijn nederige gebed aan zijn karmozijnrode lotusvoeten.

Een aspirant voor een sprankje genade
van Śrī Hari, Guru en Vaiṣṇava’s,
nederig en onbeduidend,
Śrī Bhaktivedanta Nārāyaṇa
Śrī Gaura-pūrṇimā
20 maart 2000

WOORD VOORAF AAN DE ENGELSE UITGAVE

Bij het samenstellen van *Śrī Bhajana-rahāsyā* heeft Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura specifieke verzen uitgekozen, die dienen om de *sādhaka* naar het ontwaken van zijn eeuwige identiteit als dienaar van Śrī Kṛṣṇa te leiden. Hij openbaart het doel van ieder vers met een inleidende zin. Deze verzen worden in hoofdstukken aangeboden, die corresponderen met het niveau van de spirituele praktijk van de *sādhaka* vanaf de eerste stadia van vertrouwen naar *prema*, wanneer het hart in bloei staat met de eeuwige relatie met Śrī Rādhā-Kṛṣṇa. De hoofdstukken zijn tevens ingedeeld volgens de acht perioden van de dag en de nacht genaamd *yāmas*. In iedere *yāma* genieten Śrī Rādhā-Kṛṣṇa van bepaald spel, waarvan een algemene samenvatting aan het eind van ieder hoofdstuk wordt gegeven. Het getranslitereerde hoofdvers en de vertaling, die volgen op de inleidende zin, zijn Bengaalse verzen gecomponeerd door Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zelf. Deze verzen parafraseren het hoofdvers en bevatten tevens zijn commentaar. De meeste ervan waren niet in het Hindi vertaald en zijn daarom niet in het Engels vertaald.

Zoals Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura de essentie van ieder hoofdvers heeft geselecteerd en erop heeft uitgeweid in zijn Bengaalse verzen, zo heeft onze geliefde *gurudeva*, Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja, ieder vers uitge-

breid met een prachtig commentaar of *vṛtti* genaamd *Bhajana-rahasya-vṛtti*. Deze commentaren onthullen zijn oprechte zorg voor de zielen in deze wereld, die onder leiding van *sri guru* en Vaiṣṇava's moeite doen om hun relatie met Śrī Rādhā-Kṛṣṇa te ontwikkelen. Hiervoor blijven we met genegenheid aan hem gebonden.

Śānti dāsī
Vaijayantī-mālā dāsī

Śrī Guru-purṇimā
27 juli 2018
Gopīnātha-bhavana, Śrī Vṛndāvana

UITGEVERSTEAM (1STE EN 2DE ENGELSE UITGAVEN)

Vertaling: B.V. Dāmodara Mahārāja, Mañjulālī dāsī, Śānti dāsī, Vraja-sundarī dāsī

Assistentie vertaling: B.V. Mādhava Mahārāja, B.V. Madhusūdana Maharaja (2de uitg.), Umā Dīdī, Amala-kṛṣṇa dāsa (2de uitg.), Mādhava-priya dāsa, Madhukara dāsa (2de uitg.), Pūrṇimā dāsī, Savitā dāsī, Saumya Sharma (M.A.)

Betrouwbaarheidscontrole vertaling: Ānanta-kṛṣṇa dāsa (Zweden)

Proeflezing Sanskriet: Atul-kṛṣṇa dāsa

Redactie: Mañjarī dāsī, Vaijayantī-mālā dāsī

Kopiebewerking: Lavaṅga-lāta dāsī, Prema-vilāsa dāsa, Sundara-gopāla dāsa (UK)

Proeflezing: Madhukara dāsa, Janakī dāsī, Vicitri dāsī (2de uitg.)

Opmaak: Janakī dāsī (2de uitg.) Kṛṣṇa-prema dāsa, Prema-vilāsa dāsa

Omslagontwerp: Janakī dāsī (2de uitg.)

Computerversie van Diagram: Kṛṣṇa-kāruṇya dāsa

Andere assistentie: Kānta dāsī (glossarium), Śyāmarāṇī dāsī

ŚRĪ BRAHMA-MĀDHVA-GAUḌĪYA GURU-PARAMPARĀ

*śrī-kṛṣṇa-brahma-devarṣi-
bādarāyaṇa-saṁjñakān
śrī-madhva-śrī-padmanābha-
śrīman-nṛhari-mādhavān*

*akṣobhya-jayatīrtha
śrī-jñānasindhu-dayānidhīn
śrī-vidyānidhī-rājendra-
jayadharmān kramād vayam*

*puruṣottama-brahmaṇya-
vyāsatīrthāṁś ca saṁstumaḥ
tato lakṣmīpatīn śrīman-
mādhavendraṁ ca bhaktitaḥ*

*tacchīṣyān śrīśvarādvaita-
nityānandān jagad-gurūn
devam īśvara-śīṣyaṁ
śrī-caitanyaṁ ca bhajāmahe
śrī-kṛṣṇa-prema-dānena
yena nistāritaṁ jagat*

*mahāprabhu-svarūpa-
śrī-dāmodaraḥ priyaṁ karaḥ
rūpa-sanātanau dvau ca
gosvāmi-pravarau prabhu*

*śrī-jīvo raghunāthaś ca
rūpa-priyo mahāmatīḥ
tat-priyaḥ kavirāja-
śrī-kṛṣṇodāsa-prabhur mataḥ*

*tasya priyottamaḥ
śrīlaḥ sevāparo narottamaḥ
tad-anugata-bhaktāḥ
śrī-viśvanāthaḥ sad-uttamaḥ*

*tad-āsaktaś ca gauḍīya-
vedāntācārya-bhūṣaṇam
vidyābhūṣaṇa-pāda-śrī-
baladeva-sadāśrayaḥ*

*vaiṣṇava-sārvabhaumaḥ
śrī-jagannātha-prabhus tathā
śrī-māyāpura-dhāmnas tu
nirdeṣṭā sajjana-priyaḥ*

*śuddha-bhakti-pracārasya
mūlībhūta ihottamaḥ
śrī-bhaktivinodo devas tat
priyatvena viśrutaḥ*

*tat-abhinna-suhṛd-varyo
mahā-bhāgavatottamaḥ
śrī-gaura-kiṣoraḥ sākṣād
vairāgyaṁ vighrahāśritam*

*māyāvādi-kusiddhānta-
dhvānta-rāsi-nirāsakaḥ
viśuddha-bhakti-siddhāntaiḥ
svāntaḥ padma-vikāśakaḥ*

*devo 'sau paramo haṁso
mattaḥ śrī-gaura-kīrtane
pracārācāra-kāryeṣu
nirantaraṁ mahotsukaḥ*

*hari-priyā-janair gamya
om viṣṇupāda-pūrvakaḥ
śrīpādo bhaktisiddhānta
sarasvatī mahodayaḥ*

*sarve te gaura-varṁśyās ca
paramahaṁsa-vigrahāḥ
vayaṁ ca pranatā dāsās
tad-ucchiṣṭa-grahāgrahāḥ*

Guru-paramparā

door Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura

*kṛṣṇa haite catur-mukha, haya kṛṣṇa-sevonmukha,
brahmā haite nāradera mati
nārada haite vyāsa, madhva kahe vyāsa dāsa,
pūrṇaprajña padmanābha gati*

*A*n het begin van de schepping sprak Śrī Kṛṣṇa de transcendente wetenschap van devotionele dienstverlening tegen vierhoofdige Śrī Brahmā, die op zijn beurt deze lering doorgaf aan Śrī Nārada Muni, die Śrī Kṛṣṇa-dvaipāyana Vyāsadeva als zijn discipel aanvaardde. Śrī Vyāsa heeft deze kennis doorgegeven aan Śrī Madhvācārya, die ook bekend is als Pūrṇaprajña Tīrtha en de enige toevlucht was voor zijn discipel Padmanābha Tīrtha.

*nṛhari mādharma vaṁśe, akṣobhya-paramahaṁse,
śiṣya bali' aṅgikāra kare
akṣobhyera śiṣya jaya- tīrtha nāme paricaya,
tān'ra dāsye jñānasindhu tare*

De volgelingen van Śrī Madhvācārya waren Śrī Nṛhari Tīrtha, Śrī Mādharma Tīrtha en daarna de zwaanachtige Śrī Akṣobhya Tīrtha. Hij heeft op zijn beurt Śrī Jayatīrtha als zijn vooraanstaande discipel aanvaard, wiens dienaar Śrī Jñānasindhu was.

*tānhā haite dayānidhi, tān'ra dāsa vidhānidhi,
rājendra haila tānhā ha'te
tānhāra kiṅkara jaya- dharma nāme paricaya,
paramparā jāna bhāla-mate*

Van Śrī Jñānasindhu stroomde de *paramparā* door met Śrī Dayānidhi en van hem uit werd hij gecontinueerd in zijn discipel Śrī Vidyānidhi en de volgende was Śrī Rājendra Tīrtha. Zijn toegewijde dienaar was Śrī Jayadharmā, die ook bekend was als Vijayadhvajā Tīrtha. Men dient de *guru-paramparā* op deze correcte manier te kennen.

*jayadharmā-dāsye khyāti, śrī-puruṣottama-yati,
tān' ha'te brahmaṇya-tīrtha-sūri
vyāsātīrtha tān'ra dāsa, lakṣmīpati vyāsadāsa,
tānhā ha'te mādhavendra purī*

De grote *sannyāsī*, Śrī Puruṣottama Tīrtha, was vermaard als de dienaar van Śrī Jayadharmā. Van Śrī Puruṣottama Tīrtha vervolgde de opvolging van bonafide *gurus* met de geleerde en wijze Śrī Brahmaṇya Tīrtha. Vervolgens kwam Śrī Vyāsa Tīrtha, die werd opgevolgd door Śrī Lakṣmīpati, die op zijn beurt werd opgevolgd door Śrī Mādhavendra Purī.

*mādhavendra purī-vara, śiṣya-vara śrī-īśvara,
nityānanda, śrī-advaita vibhu
īśvara-purīke dhanya, karilena śrī-caitanya,
jagad-guru gaura-mahāprabhu*

Śrī Īśvara Purī was de meest vooraanstaande *sannyāsa* discipel van de grote Śrī Mādhavendra Purī. Tot zijn discipelen behoorden ook de *avatāras* Śrī Nityānanda Prabhu en Śrī Advaita Ācārya. Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu, de Gouden Meester der meesters en spiritueel voorganger van alle werelden, maakte Śrī Īśvara Purī zeer gezegend door hem als Zijn *dikṣā-guru* te aanvaarden.

*mahāprabhu śrī-caitanya, rādhā-kṛṣṇa nahe anya,
rūpānuga-janera jīvana
viśvambhara-priyaṅkara, śrī-svarūpa-dāmodara,
śrī-gosvāmī rūpa, sanātana*

Śrī Caitanya Mahāprabhu, die niemand anders is dan Rādhā en Kṛṣṇa in één gedaante, is de ziel en zaligheid van de *rūpānuga* Vaiṣṇava's, degenen die Śrī Rūpa Gosvāmī volgen. Śrī Svarūpa Dāmodara, Śrī Rūpa Gosvāmī en Śrī Sanātana Gosvāmī waren de meest dierbare dienaren van Śrī Viśvambhara (Śrī Kṛṣṇa Caitanya).

*rūpa-priyā mahājana, jīva, raghunātha hana,
tān'ra priyā kavi kṛṣṇadāsa
kṛṣṇadāsa priyā-vara, narottama sevā para,
yānra pada viśvanātha-āsa*

De grote heilige persoonlijkheden (*mahājanas*), Śrī Jīva Gosvāmī en Śrī Raghunātha dāsa Gosvāmī, waren Śrī Rūpa Gosvāmī zeer dierbaar. De vertrouwelijke volgeling van Śrī Raghunātha dāsa Gosvāmī was de grote Vaiṣṇava dichter, Śrī Kṛṣṇadāsa Kavirāja. De meest dierbare volgeling van Śrī Kṛṣṇadāsa was Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura, die altijd betrokken was in *guru-sevā*. Zijn lotusvoeten werden de enige hoop en aspiratie voor Śrī Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura.

*viśvanātha bhakta-sātha, baladeva, janannātha,
tān'ra priyā śrī-bhaktivinoda
mahā-bhāgavata-vara, śrī-gaurakiśora-vara,
hari-bhajanete yānra moda*

Vooraanstaand onder de metgezellen van Śrī Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura was Śrī Baladeva Vidyābhūṣaṇa. Na hem daalde de lijn neer naar Śrīla Jagannātha dāsa Bābājī Mahārāja, de geliefde *sikṣā-guru* van Śrī Bhaktivinoda Ṭhākura. Śrī Bhaktivinoda was de boezemvriend van de grote *mahā-bhāgavata*, Śrī Gau-

ra-kiśora dāsa Bābājī Mahārāja, wiens enige verrukking was *hari-bhajana*, innerlijke absorbtie in liefdevolle dienst aan Śrī Hari.

*śrī-vārṣabhānavī-varā, sadā sevya-sevā-parā,
tāñhāra dayita-dāsa nāma*

Śrī Vārṣabhānavī, de dochter van Śrī Vṛṣabhānu Mahārāja, is de grootste geliefde van Śrī Kṛṣṇa's dierbaren, omdat Ze altijd liefdevolle dienst verleent aan Haar vererenswaardige Heer. Śrī Vārṣabhānavī-dayita dāsa, de dienaar (*dāsa*) van Haar geliefde (*dayita*), is de naam van Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura Prabhupāda.

*prabhupāda-antaraṅga, śrī-svarūpa-rūpānuga,
śrī-keśava bhakti-prajñāna
gauḍīya-vedānta-vettā, māyāvāda-tamohantā,
gaura-vāñī-pracārācāra-dhāma*

Een vertrouwelijke discipel van Śrīla Prabhupāda, Śrīla Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī, was een trouwe volgeling van Śrī Svarūpa Dāmodara en Śrī Rūpa Gosvāmī. Met zijn kennis van Gauḍīya Vedānta filosofie heeft hij de duisternis van onwetendheid uitgebannen, die werd verspreid door *māyāvāda*. Hij was het voertuig van predikwerk en het praktiseren van de lessen van Śrī Gaurāṅga Mahāprabhu (*gaura-vāñī*) in zijn eigen leven.

*ei saba hari-jana, gaurāṅgera nija-jana,
tāndera ucchiṣṭe mora kāma*

Al deze toegewijden zijn persoonlijke metgezellen van Śrī Gaurāṅga. Mijn enige wens is de restanten (*ucchiṣṭa*) van hun lotusmond in de vorm van hun woorden te dienen, of iedere goddelijke instructie, die ze uit hun grondeloze genade voor ons hebben achtergelaten.

Hoofdstuk Een

PRATHAMA-YĀMA-SĀDHANA

Nisānta-bhajana – śraddhā

(de laatste zes daṇḍas van de nacht:
ongeveer 03:30 – 06:00 uur)

Tekst 1

*kr̥ṣṇa-varṇam̐ tviṣākr̥ṣṇam̐ /sāṅgopāṅgāstra-pārṣadam
yajñaiḥ saṅkīrtana-prāyair / bhajāmi kali-pāvanam*

IK VEREER ŚRĪ GAURĀṄGADEVA, DIE DE LEvende wezens van Kali-yuga (*kali-pāvana*) bevrijdt door middel van het gezamenlijk chanten van Gods heilige namen (*nāma-saṅkīrtana-yajña*). Hij beschrijft de naam, gedaante, eigenschappen en het spel van Śrī Kṛṣṇa; Hij voert *kīrtana* van de twee lettergrepen *kr̥* en *ṣṇa* uit; Zijn lichaamskleur is licht; Hij wordt omringd door Zijn *aṅgas* (metgezellen, namelijk Śrī Nityānanda Prabhu en Śrī Advaita Prabhu), *upāṅgas* (dienaren, namelijk Śrīvāsa Paṇḍita en andere zuivere toegewijden) en *pārṣadas* (confidentiële metgezellen, zoals Śrī Svarūpa Dāmodara, Śrī Rāya Rāmānanda, Śrī Gadādhara Paṇḍi-

ta en de Zes Gosvāmī's); en Hij beschikt over Zijn wapen (astra) harināma, dat onwetendheid teniet doet.

Een vers, dat in betekenis overeenkomt met Tekst 1, wordt aangetroffen in *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.5.32),

*kṛṣṇa-varṇaṁ tviṣākṛṣṇaṁ / sāṅgopāṅgāstra-pārśadam
yajñaiḥ saṅkīrtana-prāyair / yajanti hi su-medhasaḥ*

In het tijdperk van Kali verschijnt Śrī Kṛṣṇa met een niet-zwarte (*akṛṣṇa*) lichaamskleur. Hij zingt constant de twee lettergrepen *kṛ* en *ṣṇa* en Hij wordt vergezeld door Zijn metgezellen, dienaren, wapen en vertrouwelingen. Intelligente mensen vereren Hem door *saṅkīrtana-yajña* uit te voeren.

*kali-jīva uddhārite para-tattva hari
navadvīpe āilā gaura-rūpa āviṣkari*

*yuga-dharma kṛṣṇa-nāma smaraṇa kīrtana
sāṅgopāṅge vitarila diyā prema-dhana*

*jīvera sunītya dharmā nāma-saṅkīrtana
anya saba dharmā nāma siddhira kāraṇa*

“Śrī Hari, de Absolute Waarheid Zelf, daalde neer in Navadvīpa als Gaurasundara om de levende wezens (*jīvas*) van Kali-yuga te bevrijden. Samen met Zijn metgezellen heeft Hij de schatkist van *kṛṣṇa-prema* door middel van *śrī kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana*, de religieuze praktijk voor het huidige tijdperk (*yuga-dharma*), verspreid. *Nāma-saṅkīrtana* is de enige, eeuwige religie van de levende wezens; alle andere *dharmas* zijn eenvoudig secundaire methoden om perfectie in het chanten te verkrijgen.

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura vangt dit boek aan door te bidden aan Śrīman Mahāprabhu. De enige plicht van de *jīva* is Śrī Gaurasundara te vereren, die straalt met de luister en de sentimenten van Śrī Rādhā. Śrī Kṛṣṇa Caitanya, de centrale

figuur (*mūla-tattva*) in het spel van Śrī Navadvīpa, bestaat uit vijf aspecten (*pañca-tattvātma*). Hij en Zijn vier andere gedaanten – Śrī Nityānanda Prabhu, Śrī Advaita Ācārya, Śrī Gadādhara en de metgezellen onder leiding van Śrīvāsa – zijn allemaal hoogst vereenswaardig.

De verering en dienstverlening aan Śrī Gaurasundara worden alleen uitgevoerd door middel van *nāma-saṅkīrtana*. Met dit proces, dat het meest krachtige is van de negen onderdelen van *bhakti*, worden alle onderdelen van *bhakti* uitgevoerd. Zelfs al worden de andere vormen van *sādhana* tijdens *kīrtana* niet uitgevoerd, is *kīrtana* op zichzelf toereikend; *arcana*, *smaraṇa* enzovoort worden alleen gevoed door middel van *kīrtana*. De dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa wordt uitgeoefend door middel van *saṅkīrtana*, een proces voorgescreven door *pañca-tattvātma* Śrī Gaurasundara. Śrīman Mahāprabhu en Zijn metgezellen verzamelden zich en hebben door middel van *śrī kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana* laten zien, hoe de Allerhoogste Godheid dient te worden vereerd.

In deze eerste Tekst stelt de auteur vast, dat Śrī Gaurasundara Śrī Kṛṣṇa Zelf is. In het woord *kṛṣṇa-varṇam* zien we de twee lettergrepen *kṛ* en *ṣṇa*. Vandaar, dat de eigenschap Kṛṣṇa te zijn (*kṛṣṇatva*), die op zichzelf aantoonde de eigenschap Śrī Bhagavān (*bhagavatā*) te zijn, in de naam Śrī Kṛṣṇa Caitanya wordt weergegeven. *Kṛṣṇa-varṇam* verwijst ook naar de persoon, die vanwege intense vreugde – door Zijn voorgaande, hoogst zegenrijke spel te herinneren – verzonken raakt in transcendentale sentimenten en altijd de naam van Śrī Kṛṣṇa beschrijft (*varṇam*), dat hier betekent ‘voert *kīrtana* uit van’. Hij heeft een lichte lichaamskleur aangenomen en uit groot mededogen alle levende wezens instructie gegeven om Kṛṣṇa’s naam te chanten, dat zich in hun hart van nature zal manifesteren eenvoudig door *darśana* van Śrī Gaurasundara te krijgen.

Deze incarnatie (*avatāra*) van Śrī Caitanyadeva is voor gewone *sādhakas* zeer moeilijk te begrijpen. In *Śrīmad-Bhāgavatam* (7.9.38) zegt Prahlāda Mahārāja, “*channaḥ kalau yad abhavas tri-yugo 'tha*

sa tvam – O Puruṣottama, In Kali-yuga bent U verborgen. Uw naam is daarom Tri-yuga, de Meester die slechts in drie *yugas* verschijnt, want deze verborgen incarnatie is in geen enkel geschrift duidelijk aantoonbaar.”

Toen de grootgeleerde Sārvabhauma Bhaṭṭācārya de acht helder stralende, extatische transformaties (*sūddipta aṣṭa-sāttvika-bhāvas*) in Śrīman Mahāprabhu waarnam, was hij verbaasd, want hij wist, dat deze uiterst zeldzame transcendente sentimenten in geen enkel mens worden aangetroffen. Niettemin twijfelde hij, of Śrīman Mahāprabhu Kṛṣṇa Zelf was en vertelde dit aan Śrī Gopīnātha Ācārya,

*ataeva 'tri-yuga' kari' kahi viṣṇu-nāma
kali-yuge avatāra nāhi,—śāstra-jñāna*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 6.95)

[Sārvabhauma Bhaṭṭācārya zei,] De uitspraak van de geschriften is, dat van Śrī Viṣṇu in Kali-yuga geen incarnatie is. Om deze reden is Tri-yuga een naam van Śrī Viṣṇu.

Toen Śrī Gopīnātha Ācārya dit hoorde, zei hij,

*kali-kāle lilāvatāra nā kare bhagavān
ataeva 'tri-yuga' kari' kahi tāra nāma
prati-yuge karena kṛṣṇa yuga-avatāra
tarka-niṣṭha hṛdaya tomāra nāhika vicāra*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 6.99-100)

In Kali-yuga komt er geen *lilā-avatāra* van Śrī Bhagavān; daarom is Zijn naam Tri-yuga. Maar er komt in ieder tijdperk wel een incarnatie en een dergelijke incarnatie wordt een *yuga-avatāra* genoemd. Jouw hart is door logica en argumentatie hard geworden en daarom kun je deze feiten niet in overweging nemen.

Toen daarentegen Śrī Rāya Rāmānanda, die in het spel van Vraja Viśākhā Sakhī is, *darśana* kreeg van Śrīman Mahāprabhu, kon hij zich Zijn identiteit duidelijk realiseren en zei,

*pahile dekhilun̄ tomāra sannyāsi-svarūpa
ebe tomā dekhi muñi śyāma-gopa-rūpa*

*tomāra sammukhe dekhi kāñcana-pañcālikā
tāñra gaura-kāntyē tomāra sarva āṅga dhākā*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 8.268-9)

Eerst zag ik Jou in de gedaante van een *sannyāsi*, maar daarna zag ik Jou als een koeherdersjongen met een donkere lichaamskleur. Nu zie ik een stralend figuur voor Je staan, wier gouden luister Jouw hele lichaam schijnt te bedekken.

Uitspraken in diverse Purāṇa's tonen aan, dat Śrī Caitanya Mahāprabhu Śrī Kṛṣṇa is, de bron van alle incarnaties. Tijdens Śrī Kṛṣṇa's naamceremonie zei Śrī Gargācārya,

*āsan varṇās trayo hy asya / grhṇato 'nuyugam̄ tanūḥ
suklo raktas tathā pīta / idānīm̄ kṛṣṇatām̄ gataḥ*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.8.13)

Jouw zoon Kṛṣṇa verschijnt in ieder millennium als een incarnatie. In het verleden heeft Hij drie verschillende kleuren aangenomen – wit, rood en geel – en nu is Hij verschenen met een zwarte kleur.*

De *Mahābhārata (Anuśāsana Parva, Chapter 135, verses 92 en 75)* stelt,

*suvarṇa-varṇo hemāṅgo / varāṅgaś candanāṅgādī
sannyāsa-kṛc̄ chamaḥ sānto / niṣṭhā sānti parāyaṇam̄*

[Grootvader Bhīṣma zei tegen Yudhiṣṭhira Mahārāja,] Śrī Kṛṣṇa is eerst verschenen als een huisvader met een gouden lichaamskleur. Zijn ledematen hebben de kleur van gesmolten goud. Zijn lichaam is buitengewoon mooi. Hij is gedecoreerd met sandelhoutpasta en Hij chant onafgebroken “Kṛṣṇa”. Dan aanvaardt Hij de wereldverzakende levensorde (*sannyāsa*) en is altijd gelijkmoedig. Hij verslaat de impersonalistische filosofen, die tegenstand bieden aan *bhakti*. Hij is op die manier de hoogste woonplaats van vrede en toewijding.

Verder wordt gezegd in *Bhāgavad-gītā* (4.8), “*dharmā-saṁsthāpan-ārthāya sambhavāmi yuge yuge* – om religie stevig te verankeren verschijn Ik in ieder tijdperk”. De *āgama-sāstras* stellen vast, “*māyāpure bhaviṣyāmi śaci-sutaḥ* – in de toekomst zal de zoon van Śaci in Māyāpura verschijnen”. Śrī Jīva Gosvāmī schrijft in *Tattva-sandarbhā* (*Anuccheda* 2),

*antaḥ kṛṣṇaṁ bahir-gauraṁ / darsitāṅgādi-vaibhavam
kalau saṅkīrtanādyaiḥ smaḥ / kṛṣṇa-caitanyaṁ āśritāḥ*

Ik neem toevlucht tot Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu in Kali-yuga door middel van het proces van *saṅkīrtana*. Innerlijk is Hij Śrī Kṛṣṇa Zelf en uiterlijk verschijnt Hij in zijn *gaura-svarūpa*. Hij heeft Zich met Zijn verheven invloed gemanifesteerd, te beginnen met Zijn *aṅga* (lidmaten) en *upāṅga* (assistent lidmaten).

En in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Madhya-līlā* 8.279) wordt gezegd,

*rādhikāra bhāva-kānti kari' aṅgikāra
nija-rasa āsvādīte kariyācha avatāra*

[Śrī Rāya Rāmānanda zei,] Om Jouw eigen transcendente zachte smaak te proeven ben Je verschenen als Śrī Caitanya Mahāprabhu met het sentiment en de luister van Śrīmatī Rādhikā.

De stralen van de gele luister van Śrī Kṛṣṇa Caitanya, die op gesmolten goud lijken, vernietigen de duisternis van ontwetendheid. Om de duisternis van activiteiten in oppositie tot *bhakti* uitgevoerd door de slachtoffers van Kali-yuga te vernietigen trekt Śrī Mahāprabhu over de Aarde samen met Zijn metgezellen (*aṅgas*), dienaren (*upāṅgas*) en vertrouwelingen (*pārṣadas*) en met het wapen van de *saṅkīrtana* van Hare Kṛṣṇa en andere namen van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods. Andere incarnaties hebben demonen vernietigd met legers en wapens, maar het leger van Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu wordt gevormd door Zijn *aṅgas* en *upāṅgas*. Volgens het geschrift betekent het woord *aṅga* ‘*aṁśa*’ of deel en de

aṅga van een *aṅga* (deel van een deel) wordt een ‘*upāṅga*’ genoemd. Śrī Nityānanda en Śrī Advaita Ācārya zijn beiden de *aṅgas* van Śrī Caitanya en hun delen, de *upāṅgas* zijn Śrīvāsa en andere toegewijden, die Mahāprabhu altijd vergezellen. Ze propageren de naam van God, Hare Kṛṣṇa, die zelf het ‘scherpe wapen’ is in de vernietiging van atheïsme.

In deze Tekst definieert het bijvoeglijk naamwoord *saṅkīrtana-prāyāḥ*, dat betekent ‘voornamelijk bestaand uit gezamenlijk chanten’, *harināma-saṅkīrtana-yajña* als het middel tot het doel (*abhidheya-tattva*). In de incarnatie van Śrīman Mahāprabhu is Zijn belangrijkste wapen *harināma-saṅkīrtana*, waarmee Hij het atheïsme van de atheïsten en de zonden van de zondaren vernietigt. Hij die Śrī Caitanyadeva vereert door middel van *nāma-saṅkīrtana-yajña* is intelligent en bereikt alle perfectie; hij die Hem niet vereert is onfortuinlijk, onintelligent en verstoken van spirituele verdienste (*su-kṛtī*).

Ter afsluiting, in dit tijdperk van Kali is het enige object, dat het waard is op te mediteren, de lotusvoeten van Śrī Caitanya Mahāprabhu, die alle gekoesterde verlangens vervullen. Behalve de genade van Śrī Caitanyadeva is niets eeuwig of permanent; integendeel, alles is vergankelijk en niet in staat deze verlangens te vervullen.

Tekst 2

Vers 5 van *Śrī Śacīsūnv-aṣṭaka* (*Stavāvalī*) zegt,

***nijatve gauḍīyān jagati pūriḡrhya prabhur imān
hare kṛṣṇety evaṁ gaṇana-vidhinā kīrtayata bhoh
iti prāyāṁ śikṣāṁ caraṇa-madhupebhyaḥ paridiśan
śacī-sūnuḥ kim me nayana-saraṇim yāsyati padam***

Wanneer verschijnt Śacīnandana Śrī Gaurahari op het pad van mijn ogen? Hij heeft de Gauḍīya Vaiṣṇava's in deze wereld als Zijn eigen aanvaard, die lijken op bijen aan Zijn lotusvoeten, en Hij heeft hen opgedragen een vastgesteld aantal rondjes van de Hare Kṛṣṇa *mahā-mantra* te chanten.

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Hier brengt Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī de natuurlijke, toegenegen genade van Śrīman Mahāprabhu tot uitdrukking voor de inwoners van Gauḍa (Bengalen). Hun onderlinge relatie lijkt op de toegenegen relaties tussen vrienden en verwanten in deze aardse wereld (*laukika-sad-bandhuvat*). Dit betekent, dat ze van nature een gevoel van bezit (*madiya-bhāva*) koesteren jegens Śrīman Mahāprabhu, waarbij ze denken, “Gaurasundara is van ons”. Śrīla Sanātana Gosvāmī legt uit in *Śrī Brhad-bhāgavatāmṛta* in de sectie over *rāgamārga-bhajana*, dat een gevoel van *laukika-sad-bandhuvat*, dat wordt gekenmerkt door een intens bezitsgevoel in relatie tot de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, inderdaad het symptoom is van diepe *prema* voor Hem.

Rasarāja Śrī Kṛṣṇa verscheen als Śrī Gaurasundara en gaf het proces van het chanten van de Hare Kṛṣṇa *mahā-mantra* aan de hele wereld, maar Hij had bijzonder veel mededogen voor de inwoners van Gauḍa. Daar in Śrī Navadvīpa-dhāma is de plaats, die vermaard is als de *aparādha-bhañjana*, waar iedere vorm van overtreding wordt uitgewist.

Śrī Gaurasundara, de grondlegger van *saṅkīrtana*, was totaal overweldigd door *bhāva* en voerde *kīrtana* uit, waarbij Hij op ongekende wijze danste in het gezelschap van de Gauḍīya *bhaktas*. Naarmate de gevoelens in het hart van Śrī Gaurasundara steeds verder aanzwelden bij het zien van Zijn aanhankelijke toegewijden, raakten de *bhaktas* als bijen bedwelmd door het drinken van de honingachtige zegen van *prema* aan Zijn lotusvoeten.

Tijdens *saṅkīrtana* danste en zong Śrī Gaurasundara verzonken in extatische zegen, waarbij Hij de liefvalligheid van Kṛṣṇa's *rāsa*

dans met Śrī Rādhā en de andere *vraja-gopīs* proefde. De wonderbaarlijkse expressies van de spirituele sentimenten van zijn lieflijke en verleidelijke dans, die beschikt over bovenzinnelijke *śṛṅgāra-rasa*, verfraaiden Zijn *prema*, waardoor Hij gedecoreerd raakte met de ornamenten van de acht buitengewone, extatische symptomen (*aṣṭa-sāttvika-bhāvas*), zoals kippenviel en het plengen van tranen.

Tijdens het festival van de Ratha-yātrā in Jagannātha Purī bereikte het extatische dansen en chanten van Śrīman Mahāprabhu hun hoogtepunt. Om de gevoelens van Mahāprabhu te ondersteunen zongen Śrī Svarūpa Dāmodara en Rāya Rāmānanda poëzie met *samṛddhimān sambhoga-rasa*, de extatische sentimenten, die door Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa werden ervaren, toen Ze elkaar weer ontmoetten, nadat Ze ver van elkaar afgezonderd waren geweest. Svarūpa Dāmodara zong, “*sei ta’ parāṇa-nātha pāinu, yāhā lāgi’ mādana-dahane jhuri’ genu* – Nu heb Ik de meester van Mijn leven weer teruggekregen. In Zijn afwezigheid werd Ik door Cupido verzengd en kwijnde Ik weg”.¹ Wanneer Śrīman Mahāprabhu dit hoorde, staarde Hij naar het lotusgelaat van Śrī Jagannātha. Zodra Hun ogen elkaar troffen, raakte het hart van Mahāprabhu geroerd door golven extase van goddelijke liefde en dan danste Hij verder in de stemming van het lied. Op die momenten vertoonde Śrī Gaurasundara buitengewone expressies. Hij beet op Zijn lippen, die roze waren als de *bandhuka* bloem, Hij zette Zijn linker hand op artistieke wijze op Zijn heup en bewoog Zijn rechter hand, waarmee Hij prachtige dansposes liet zien, die uitermate attractief waren. Dit schouwspel overweldigde Śrī Jagannātha Zelf met verbazing en met de hoogste zegen. Śrī Jagannātha proefde de beminlijkheid van de ongekende schoonheid van het dansen van Mahāprabhu en verplaatste Zich langzaam en zachtjes richting Sundarācala (dat Vṛndāvana vertegenwoordigt).

¹ Śrī Caitanya-caritāmṛta, *Madhya-lilā* 13.113.

De helder stralende, gouden luister van het grote lichaam van Śrīman Mahāprabhu versloeg de schittering van een gouden bergmassief. Śrī Gaurasundara was verzonken in extatische zegen en chantte hardop Zijn eigen namen, *hare kṛṣṇety uccaiḥ sphuritarasanaḥ*². Mahāprabhu werd omringd door Zijn toegewijden en Zijn rusteloze lotusvoeten dansten. Tranen stroomden uit Zijn ogen als het rivierwater van de Gaṅgā en de Yamunā, waarbij Zijn lichaamshaar op een verbazingwekkende manier overeind stond, waardoor het leek op de vezels van een *kadamba* bloem.

Toen Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī zich de ongekende beminlijkheid van de *prema* van Śrīman Mahāprabhu herinnerde, zei hij, “Wanneer verschijnt Śacinandana Śrī Gaurahari op het pad van mijn ogen?” Omdat Śrī Dāsa Gosvāmī zich de grote compassie van Mahāprabhu herinnerde, raakte hij overweldigd door gevoelens van afgescheidenheid van Hem. Hij bood zijn gebed aan, terwijl hij constant tranen plengde en wachtte op de *darśana* van zijn geliefde Heer met het sterkste verlangen en de grootste verwachting. Toen rees in zijn hart de eigen compassie, overvloedige standvastigheid, ongeëvenaarde verzaking en volkomen transcendente *prema-bhakti* van Śrī Gaurasundara Zelf, waardoor Dāsa Gosvāmī overweldigd raakte door extatische emoties. Hij had lange tijd dichtbij Śrī Caitanya Mahāprabhu geleefd en had onbegrensde genegenheid, genade en zegeningen van Hem ontvangen. Het mededogen van Śrī Gaurasundara lijkt op dat van een moeder. Daarom richtte Dāsa Gosvāmī zich tot Hem als Śacinandana, de zoon van Moeder Śaci. Śacinandana Śrī Gaurahari schonk Zijn genade zelfs aan allerlei soorten ongekwalficeerde *jīvas*, waarmee Hij hen fortuinlijk maakte.

² Dit is vers 5 van *Prathama-caitanyāṣṭaka (Stava-mālā)* van Śrīla Rūpa Gosvāmī. Het kan twee betekenissen hebben, “Zijn tong danst constant door hardop ‘Hare Kṛṣṇa!’ te roepen” of “de *mahā-mantra* danst uit zichzelf extatisch op het theaterpodium van Zijn tong”.

Tekst 3

De *Viṣṇu-rahasya* doet de volgende uitspraak,

***yad abhyarcya harim bhaktyā / kṛte kratu-śatair api
phalam prāpnoty avikalam / kalau govinda-kīrtanāt***

Iedere vrucht, die in Satya-yuga kan worden verkregen door op devote wijze gedurende honderden jaren soberheden enzovoort uit te voeren, kan in het tijdperk van Kali worden verkregen door eenvoudig de namen van Śrī Govinda te chanten.

*satya-yuge śata śata yajñe haryarcana
kalite govinda-nāme se phala-arjana*

“Het resultaat, dat in Satya-yuga wordt ontvangen door meditatie op de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, in Tretā-yuga door Hem met grote offers te vereren en in Dvāpara-yuga door *arcana* van Hem volgens de juiste regels uit te voeren, wordt in Kali-yuga verkregen door eenvoudig *nāma-ābhāsa*, de schijn van Śrī Kṛṣṇa’s namen, te chanten.”

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In Kali-yuga heeft Śrīman Mahāprabhu, de verlosser van de gevallenen, de stemming en het gedrag van een toegewijde aangenomen en het pad van toewijding aan de wereld onderwezen. De *Bṛhan-nāradya Purāṇa*³ zegt,

*harer nāma harer nāma / harer nāmaiva kevalam
kalau nāsty eva nāsty eva / nāsty eva gatir anyathā*

³ *Śrī Caitanya-caritāmṛta (Ādi-līlā 17.21)* verwoordt dit vers zoals hierboven. Het vers in *Bṛhan-nāradya Purāṇa* (38.127) heeft dezelfde betekenis, maar gebruikt een iets andere Sanskriete bewoording, *harer nāmaiva nāmaiva nāmaiva mama jīvanam / kalau nāsty eva nāsty eva nāsty eva gatir anyathā*.

In Kali-yuga is voor het levend wezen geen andere manier dan het chanten van *harināma*. Er is geen andere manier, er is geen andere manier.

Het drie keer noemen van zuivere *harināma* in dit vers demonstreert de noodzaak van verankerde vastbeslotenheid in de uitvoering van *bhakti* en de noodzaak om de futiliteit van andere praktijken in te zien, zoals *karma*, *jñāna* en *yoga*.

Tekst 4

De *Bṛhad-viṣṇu Purāṇa* stelt, dat andere vormen van boetedoening (*prāyaścitta*) niet nodig zijn voor iemand, die de heilige naam chant,

***nāmno 'sya yāvatī śaktiḥ / pāpa-nirharane hareḥ
tāvāt kartum na śaknoti / pātakaṁ pātakī janah***

De naam van Śrī Hari beschikt over een dusdanig groot vermogen om zonden ongedaan te maken, dat hij meer zonden kan neutraliseren dan zelfs de meest zondige persoon in staat is te plegen.

*kona prāyaścitta nahe nāmera samāna
ataeva karma-tyāga kare buddhimān*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De geschriften beschrijven methoden voor boetedoening voor allerlei soorten zonden. Met het chanten van *śrī harināma* echter worden alle soorten zonden geneutraliseerd. Daarom is voor iemand, die de heilige naam chant, geen andere vorm van boetedoening vereist. Nāma Prabhu heeft het vermogen om meer zonden teniet te doen dan een zondig mens in staat is te begaan, *eka hari-nāme yata pāpa hare, pāpī haya tata pāpa kari-bāre nare*.

Tekst 5

De superioriteit van *kīrtana* wordt beschreven in *Vaiṣṇava-cintāmaṇi* (geciteerd in *Śrī Hari-bhakti-vilāsa* 11.236 en *Bhakti-sandarbha, Anuccheda* 273),

aghaḥcchit-smaraṇam viṣṇor / bahv-āyāsena sādhyate
oṣṭha-spandana-mātreṇa / kīrtanam tu tato varam

Zonden worden met grote moeite vernietigd door Śrī Viṣṇu te herinneren, maar door Zijn naam te chanten worden ze zeer gemakkelijk geneutraliseerd. *Kīrtana* wordt eenvoudig uitgevoerd door de lippen te gebruiken om de namen van God te vibreren en is veruit superieur aan *smaraṇa* (herinnering).

tapasyāya dhyāna yoga kaṣṭha sādhyā haya
oṣṭhera spandana-mātre kīrtana āśraya

oṣṭhera spandanābhāve nāmera smaraṇa
smaraṇa-kīrtane sarva-siddhi saṅghaṭana

arcana apekṣā nāmera smaraṇa-kīrtana
ati-śreṣṭha bali sāstre karila sthāpana

“Soberheden, meditatie, *yoga* en andere praktijken zijn in Kali-yuga zeer moeilijk uitvoerbaar, maar *kīrtana* is gemakkelijk; men hoeft alleen de lippen te bewegen. De heilige naam gechant zonder de lippen te bewegen wordt *nāma-smaraṇa* genoemd. Het levend wezen kan alle perfectie bereiken door de heilige naam te chanten en te herinneren.

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De beoefening van *karma*, *jñāna* en *yoga* is moeilijk en lastig, maar het pad van *bhakti* is gemakkelijk en eenvoudig. In *Bhāgavad-gītā* (2.40) zegt Śrī Kṛṣṇa,

nehābhikrama-nāśo 'sti / pratyavāyo na vidyate
svalpam apy asya dharmasya / trāyate mahato bhayāt

Ondernemingen op het pad van *bhakti-yoga* blijven niet vruchteloos, noch bevatten ze enig gebrek. Zelfs een beetje praktijk bevrijdt van het grote gevaar van eindeloze zielsverhuizingen in de kringloop van herhaaldelijke geboorte en dood in deze materiële wereld.

Al kunnen fouten in de uitvoering van meditatie, *yoga* enzovoort onbeduidend zijn, de consequentie van die fouten is, dat het gewenste resultaat onbereikbaar wordt. Eigenlijk is alleen *bhakti-yoga* volkomen vrij van de invloed van de materiële kwaliteiten goedheid, hartstocht en onwetendheid. Zelfs als iemand *bhakti-yoga* begint te praktiseren en om een of andere reden blijft zijn beoefening incompleet, bevat zijn onderneming geen gebrek of fout. Destructie noch ongeluk in deze wereld of in de volgende staat iemand te wachten, die is weggevallen van het pad van *bhakti-yoga*.

Het belangrijkste onderdeel van *bhakti-yoga* is *nāma-kīrtana*, dat louter met het vibreren van de lippen wordt uitgevoerd. De heilige naam is niet van deze materiële wereld. Nāma Prabhu danst op de tong van de *sādhaka* en – terwijl hij zijn *prārabdha-karma* en andere hindernissen wegneemt – schenkt het hem alles tot en met *prema*. In voorgaande *yugas* kon een beoefenaar, die zijn geest in de praktijk van *yoga* niet kon concentreren, het doel niet bereiken. Maar in Kali-yuga kan perfectie worden bereikt eenvoudig door de heilige naam uit te spreken. In *Śrī Bṛhad-bhāgavatāmṛta* zegt Sanātana Gosvāmīpāda, dat *kīrtana* krachtiger is dan *smaraṇa*. In het proces van *kīrtana* ervaren de geest en de tong een bepaald plezier.

Tekst 6

Śrī Hari-bhakti-vilāsa (11.237) zegt het volgende,

***yena janma-sataiḥ pūrvam / vāsudevaḥ samarcitaḥ
tan-mukhe hari-nāmāni / sadā tiṣṭhanti bhārataḥ***

O beste der dynastie van Bharata, de heilige naam van Śrī Hari is eeuwigdurend aanwezig alleen op de lippen van iemand, die honderden levens lang Vāsudeva perfect heeft vereerd.

*hare-kṛṣṇa ṣola-nāma aṣṭa-yuga haya
 aṣṭa-yuga arthe aṣṭe-śloka prabhu kaya
 ādi hare-kṛṣṇa arthe avidyā-damana
 śraddhāra sahita kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana
 āra hare kṛṣṇa nāma kṛṣṇa sarva-śakti
 sādhu-saṅge nāmāśraye bhajanānurakti
 sei ta bhajana-krame sarvānārtha-nāśa
 anarthāpagame āme niṣṭhāra vikāśa
 tṛtīye viśuddha-bhakta caritrera saha
 kṛṣṇa kṛṣṇa nāme niṣṭhā kare aharaha
 caturthe ahaitukī bhakti uddīpana
 ruci saha hare hare nāma-saṅkīrtana
 pañcamete śuddha dāsya rucira sahita
 hare-rāma saṅkīrtana smarāṇa-vihita
 ṣaṣṭhe bhāvānkure hare rāmeti kīrtana
 saṁsāre aruci kṛṣṇe ruci samarpaṇa
 saptame madhurāsakti rādhā-padāśraya
 vipralambhe rāma rāma nāmera udaya
 aṣṭame vrajete aṣṭa-kāla gopī-bhāva
 rādhā-kṛṣṇa-prema-sevā prayojana lābha*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Het woord *samarcita* in deze Tekst betekent ‘op de juiste wijze vereerd’. Hier zegt de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods tegen Arjuna, “O Arjuna, wanneer men Bhagavān Śrī Vāsudeva gedurende verscheidene levens volgens de regels en reguleringen heeft vereerd, wordt zijn hart onverschillig voor lust enzovoort. Śrī Mukunda verschijnt zowaar in het hart van een

dergelijk persoon.” De geschriften bieden het systeem van *arcana* aan om de neofiete toegewijde (*kaniṣṭha-adhikāri*) rein, goed gedrag te laten ontwikkelen en hem naar de praktijk van *bhagavad-bhakti* te leiden. Door de uitvoering van *arcana* wordt zijn hart geleidelijk zuiver en wordt vrij van verdriet, woede, angst, enzovoort. In *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.115) zegt Śrīla Rūpa Gosvāmī het volgende,

*śokāmarṣādibhir-bhāvair / ākrāntaṁ yasya mānasam
kathaṁ tatra mukunasya / sphūrṭi-sambhāvanā bhavet*

Hoe kan Śrī Mukunda Zich manifesteren in het hart van iemand, die vol zit met emoties, zoals verdriet en woede?

In de geschriften wordt *smaraṇa* (herinnering) beschouwd als een onderdeel van *arcana* (verering van het godsbeeld); men denkt aan het object van verering op het moment van *arcana*. *Arcana* is voor een neofiete toegewijde hoger dan *smaraṇa*, maar de samenstellers van de geschriften hebben de conclusie getrokken, dat men de vrucht van *arcana* alleen krijgt, wanneer *arcana* wordt uitgevoerd met *kīrtana*. Dit is de regel voor de uitvoering van *arcana* in Kali-yuga.

De *harināma*, die is gecomponeerd uit zestien namen, of acht paren namen, en die bestaat uit drieëndertig lettergrepen, is de *mahā-mantra*. Śrīman Mahāprabhu heeft aan de wereld de betekenissen van deze acht paren namen geopenbaard in de acht verzen van zijn *Śrī Śikṣāṣṭaka*. De stappen van *śraddhā* naar *prema* beginnen bij het eerste vers en lopen door tot en met het achtste vers.

De verborgen betekenis van het eerste paar namen – Hare Kṛṣṇa – is, dat het met groot vertrouwen (*śraddhā*) uitvoeren van *kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana* onwetendheid tenietdoet en de spiegel van het hart reinigt. Het tweede paar namen – Hare Kṛṣṇa – wijst erop, dat alle vermogens, zoals genade, in de heilige naam zijn gelegd. Deze vermogens vernietigen de onwetendheid in het hart van de *sādhaka*, die *nāma-kīrtana* uitvoert, en ze scheppen gehechtheid aan *bhajana*,

dat de vorm krijgt van het uitvoeren van *harināma-saṅkīrtana* in de associatie van toegewijden. De uitvoering van dergelijke *bhajana* doet geleidelijk allerlei vormen van hindernissen (*anarthas*) teniet en scheidt onwankelbaar vertrouwen (*niṣṭhā*) in *bhajana*.

Wanneer een *sādhaka* op het niveau van *bhāva* (*jāta-rati-sādhaka*) de eerste en tweede paren namen chant - Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa - herinnert hij zich het spel, waarin Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa elkaar ontmoeten. Onder leiding van Śrī Rūpa Mañjarī en andere *vraja-devīs* voert hij *mānasi-sevā* uit aan Śrī Rādhā-Govinda in zijn innerlijk gecontempleerde gedaante van een *gopī*.

Wanneer de *sādhaka* de eeuwige gedaanten, eigenschappen en het spel enzovoort herinnert, manifesteert zich hun spel en vermaak (*līlā-vilāsa*) als ook de directe dienstverlening aan Hen in dit spel en vermaak. Deze dienst is de wensboom van alle gekoesterde hunkeringen. De *sādhaka* herinnert zich constant Lalitā en de andere *sakhīs*. Met andere woorden, hij verleent onder hun leiding dienst in zijn eeuwig geperfectioneerde lichaam (*siddhā-deha*).

Door constant Hare Kṛṣṇa te chanten zal een *sādhaka*, die het stadium van *bhāva* nog niet heeft bereikt (*ajāta-rati-sādhaka*), geleidelijk zijn *anarthas* kwijtraken en standvastigheid in het chanten ontwikkelen. Het gevolg is, dat zijn intelligentie verankerd raakt en een resolute gehechtheid (*niṣṭhā*) voor de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa (*kṛṣṇa-nāma*) ontwikkelt. Een dergelijke *sādhaka* volgt als zijn ideaal het karakter, de dienst en het doel van Śrīla Rūpa Gosvāmī, Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī en andere zuivere toegewijden.

Bij het chanten van het derde paar namen – Kṛṣṇa Kṛṣṇa – volgt deze *sādhaka* het exemplarische karakter van de zuivere toegewijden, hun manier van chanten van een vastgesteld aantal rondjes, hun offer van een vastgesteld aantal eerbetuigingen, hun verzaking van materieel plezier en hun uitspreken van gebeden en lofprijzingen. Hij chant de heilige naam dag en nacht met sterk vertrouwen. De *jāta-rati-sādhaka* daarentegen herinnert zich het spel van Śrī Rādhā en de andere *gopīs*, wanneer Śrī Kṛṣṇa vertrekt om de koei-

en te hoeden, en hij herinnert zich de gevoelens van afgescheidenheid, die ze op dat moment ervaren.

Met het vierde paar namen – Hare Hare – wordt onvermengde toewijding in het hart van de *ajāta-rati-sādhaka* gestimuleerd, wanneer hij *nāma-saṅkīrtana* met smaak (*ruci*) uitvoert. De *jāta-rati-sādhaka* chant zijn vierde paar namen met grote genegenheid en het spel en vermaak van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa's ontmoeting ontwaakt in zijn hart.

Bij het chanten van het vijfde paar namen – Hare Rāma – bidt de *ajāta-rati-sādhaka* om het gevoel van dienstbaarheid (*dāsyā-bhāva*) in zijn hart te laten verschijnen. Tegen die tijd verschijnt gehechtheid (*āśakti*) aan *nāma-bhajana* en de herinnering aan spel en vermaak maakt een aanvang. Die *sādhaka* cultiveert met gehechtheid het idee, dat hij een dienaar is van Śrī Kṛṣṇa. De *jāta-rati-sādhaka* herinnert zich het spel van Rādhā's en Kṛṣṇa's ontmoeting, nadat Kṛṣṇa terugkeert van het hoeden van de koeien. De *gopīs* zorgen, dat Kṛṣṇa in bad gaat, dat Hij wordt aangekleed enzovoort in het huis van Nanda Mahārāja en ze helpen Rohiṇī-devī diverse gerechten voor Hem toe te bereiden.

Als op deze manier de *ajāta-rati-sādhaka* constant de heilige naam chant, krijgt hij de inherente genade van Nāma Prabhu en zijn hart begint zacht te worden en te smelten. *Śuddha-sattva* of onvermengde goedheid verschijnt in zijn hart en zijn smaak voor het chanten van de heilige naam wordt sterker. In het hart van deze *sādhaka* begint het gevoel van *āśakti* te ontluiken en de negen symptomen van *bhāva – kṣāntir avyārtha-kālatvam*⁴ beginnen zich te manifesteren.

In dit stadium proeft de *sādhaka* het chanten van het zesde paar namen – Hare Rāma – en er manifesteert zich een natuurlijke af-

⁴ Dit verwijst naar de verzen 1.3.25-26 van *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu*, waarin de negen symptomen van *bhāva* worden beschreven. Een complete vertaling van deze verzen staat in Hoofdstuk Zes, Tekst 3.

keer voor datgene, dat niet is gerelateerd aan Śrī Kṛṣṇa. Door het chanten van de heilige naam met volkomen toewijding aan Śrī Kṛṣṇa smelt het hart van de *sādhaka* en wordt uiterst zacht. Tranen (*āśru*), kippenvel (*pulaka*) en andere *aṣṭa-sāttvika-bhāvas* manifesteren zich in de mate van *dhūmāyita* (smeulen)⁵. Bij dit paar namen herinnert de *jāta-rati-sādhaka* zich, hoe Rādhikā compleet verguld raakt bij het verkrijgen van Kṛṣṇa's restanten via Dhaniṣṭhā. Tegelijkertijd krijgt Ze informatie omtrent de plaats van Hun rendezvous van die avond.

Bij het chanten van het zevende paar namen – Rāma Rāma – krijgt de *nāma-sādhaka*, die zijn toevlucht heeft genomen tot *mādhurya-rasa* met een exclusief dienstbare stemming jegens het Goddelijk Paar, Śrī Rādhā-Kṛṣṇa, de complete toevlucht van de lotusvoeten van Śrī Rādhā. Met andere woorden, hij krijgt de transcendente sentimenten van een van Śrīmatī Rādhikā's dienstmeisjes (*pālya-dāsīs*), wier hart één is met dat van Haar. Hij krijgt ook de *ekādaśa-bhāvas* en de vijf *daśās*.⁶ De *sādhaka* wordt overweldigd door het gevoel van afgescheidenheid (*vipralambha-rasa*) en voert *nāma-saṅkīrtana* uit, waarbij hij zichzelf ziet als verstoken van *bhakti*. Tegen die tijd manifesteert zich een innerlijk transcendent visioen (*sphūrṭi*) in zijn hart. Śrī Rādhā wil ontzettend graag Kṛṣṇa zien en gaat Hem op advies van Vṛndā-devī ontmoeten in een *kuñja* aan de oever van de Yamunā. Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa zijn helemaal verzonken in gedachten aan elkaar, terwijl ze elkaar aan het zoeken zijn.

Bij het chanten van het achtste paar namen – Hare Hare – is de *sādhaka* betrokken in de zoete *prema-sevā* van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa in de gemanifesteerde Vraja-dhāma gedurende de acht delen van de dag en nacht (*aṣṭa-kāla*). Met andere woorden, de *sādhaka* krijgt in

⁵ Een uitleg van *dhūmāyita* en andere stadia van intensiteit van *sāttvika-bhāvas* staan in Hoofdstuk 6, Tekst 5.

⁶ Deze termen worden uitgelegd in Hoofdstuk 6, Tekst 7.

zijn eeuwige gedaante (*nitya-svarūpa*) dienstverlening in de stemming van de *gopīs*. Als hij *nāma-bhajana* van dit paar namen uitvoert, herinnert hij zich het spel van de ontmoeting van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa, waarin de volkomen toegewijde *mañjarīs* van Śrī Rādhā het Goddelijk Paar dienen door betelnoot te offeren, Hun voeten te masseren, enzovoort.

Śrī Bhajana-rahāsyā is werkelijk een schatkist van intieme geheimen (*rahasyas*). Het geheim van de kwalificatie om *bhajana* binnen te treden is verborgen in de eerste *yāma* van *Śrī Bhajana-rahāsyā*, *nisānta-bhajana*. Dit geheim is vertrouwen, *śraddhā*. Na het stadium van *sādhu-saṅga* of associatie van toegewijden, wanneer *sādhana* wordt uitgeoefend door middel van de uitvoering van *nāma-saṅkīrtana* onder de bescherming van de geestelijk leermeester en met *sambandha-jñāna*, worden *anarthas* geëlimineerd. Het eerste vers van *Śrī Śikṣāṣṭaka*, *ceto-darpaṇa-mārjanam*, wijst op het meest gunstige proces van *bhajana* voor dit stadium.

De tweede *yāma*, *prātaḥ-kālīya-bhajana*, bewaart het geheim van de eliminatie van *anarthas* (*anartha-nivṛtti*) in de associatie van toegewijden. De heilige naam (*nāma*) en de eigenaar van de naam (*nāmī*) zijn in *tattva* niet-verschillend. Genade en alle andere vermogens van de gepersonifieerde heilige naam zijn allemaal in de naam van Śrī Bhagavān neergelegd en het reinigen van het hart (*ceto-darpaṇa-mārjanam*) wordt mogelijk gemaakt door de uitvoering van dergelijke *bhajana*. De tweede *yāma* zet de geheimen uiteen van *nāma-bhajana* in overeenkomst met de stemming van het tweede vers van *Śrī Śikṣāṣṭaka*, dat begint met de woorden *nāmnām akāri*.

Bhajana met sterk vertrouwen (*bhajana-niṣṭhā*) is het onderwerp van de derde *yāma*, *pūrvāhna-kālīya-bhajana*. De uitvoering van *nāma-bhajana* met *niṣṭhā* dooft de laaiende bosbrand van het materiële bestaan (*bhāva-mahā-dāvāgni*) uit. *Bhajana* die wordt uitgevoerd zonder trots (*amānī*) en met respect voor anderen in relatie tot hun respectievelijke positie (*mānada*), is het geheim, dat in deze

yāma verborgen is. Dit wordt uitgesproken met de woorden van het derde vers van *Śrī Śikṣāṣṭaka*, *trṇād api sunīcena taror api sahiṣṇunā*.

De geheimen van *ruci* zien we verborgen in de vierde *yāma*, *madhyāhna-kāliya-bhajana*. In het stadium van *ruci* heeft de *sādhaka* geen ander belangrijk verlangen dan *Śrī Kṛṣṇa* te dienen. De transcendente sentimenten van gebeden, zoals *śreyah kairavacandrikā-vitaraṇam* (*Śrī Śikṣāṣṭaka* 1) en *na dhanam na janam* (*Śrī Śikṣāṣṭaka* 4) zetten *bhajana* in dit stadium uiteen.

In de vijfde *yāma*, *aparāhna-kāliya-bhajana*, bidt de *nāmasādhaka* om zijn ware identiteit als een eeuwige dienaar van *Śrī Kṛṣṇa* te krijgen. Hier ontwaakt vooral een gehechtheid aan zowel *bhajana* als het object van *bhajana* (*bhajanīya*). Door dergelijke *bhajana* uit te voeren realiseert men zich, dat de heilige naam ongetwijfeld het ware leven vormt van alle transcendente kennis, *vidyāvadhū-jīvanam*. In dit stadium verschijnt de stemming van het gebed *ayi nanda tanuja kinkaram* (*Śrī Śikṣāṣṭaka* 5) in het hart van de *sādhaka*.

Het geheim van het uitvoeren van *nāma-bhajana* met spirituele emoties ligt verborgen in de zesde *yāma*, *sāyam-kāliya-bhajana*. In dit stadium worden de externe symptomen van perfectie zichtbaar. Door *nāma-saṅkīrtana* met *bhāva* uit te voeren begint de oceaan van transcendente zegen zich uit te strekken (*ānandāmbudhivardhanam*) en gebeden zoals *nayanam galad-aśru-dhārayā* (*Śrī Śikṣāṣṭaka* 6) verschijnen in het hart van de toegewijde. Dit allemaal wordt in deze *yāma* besproken.

De zevende *yāma*, *pradoṣa-kāliya-bhajana*, presenteert een discussie over de innerlijke symptomen van perfectie. Wanneer in dit stadium *nāma-bhajana* wordt uitgevoerd met realisatie van het gevoel van afgescheidenheid (*viraha* of *vipralambha*), is het mogelijk bij iedere stap complete nectar te proeven, *prati-padam pūrṇāmr̥tās-vādanam*. Gebeden voor het verkrijgen van *vipralambha-prema*, zoals beschreven in het zevende vers van *Śrī Śikṣāṣṭaka*, *yugāyitar̥nimeṣeṇa*, nemen een aanvang in deze *yāma*.

Het geheim van *prema-bhajana* wordt verborgen in de achtste *yāma*, *rātri-lilā-bhajana*, die perfectie beschrijft samen met eenpuntige afhankelijkheid van Śrī Kṛṣṇa of *aikāntika-niṣṭhā*. Een dergelijk stadium schenkt *sarvātma-snapanam*, de volkomen zuivering van het levend wezen, zowel van binnen als van buiten. Het verlangen om *bhāva* te krijgen [deze *bhāva* refereert hier aan het stadium vlak vóór *mahābhāva*], dat wordt beschreven in het achtste vers van *Śrī Śikṣāṣṭaka*, *āśliṣya vā pāda-ratām*, wordt omvat in deze achtste *yāma*.

Tekst 7

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.4.15-16) zegt,

***ādau śraddhā tataḥ sādhu-saṅgo ‘tha bhajana-kriyā
tato ‘nartha-nivṛttiḥ syāt / tato niṣṭhā rucis tataḥ
athāsaktis tato bhāvas / tataḥ premābhyudañcati
sādhakānām ayaṁ premṇaḥ / prādurbhāve bhavet kramaḥ***

(Dit vers beschrijft de geleidelijke ontwikkeling van de toewijding van de *sādhaka*.) *Sukṛti*, die *bhakti* doet oprijzen, genereert transcendent vertrouwen (*paramārthika-śraddhā*). Vertrouwen in de woorden van de geschriften en een verlangen om *hari-kathā* te horen zijn de symptomen van deze *śraddhā*. Bij het verschijnen hiervan krijgt men de gelegenheid te associëren met heilige personen (*sādhu-saṅga*) en dan begint devotionele activiteit (*bhajana-kriyā*). Tegen die tijd begint tevens het wegvallen van allerlei hindernissen (*anartha-nivṛtti*) en daarna verschijnt sterk vertrouwen (*niṣṭhā*) in *bhajana*. Dit wordt gevolgd door smaak (*ruci*) en daarna verrijst gehechtheid (*āśakti*) aan zowel *bhajana* als aan het object van *bhajana*. Wanneer dit stadium rijp wordt, wordt het getransformeerd in de staat van zuiver

transcendent sentiment (*bhāva*) en daarna verrijst zuivere liefde (*prema*). Dit is de manier, waarop *prema* zich geleidelijk in het hart van de *sādhaka* manifesteert.

*bhakti-mūlā sukṛti haite śraddhodaya
 śraddhā haile sādhu-saṅga anāyāse haya
 sādhu-saṅga-phale haya bhajanera śikṣā
 bhajana-śikṣāra saṅge nāma-mantra-dīkṣā
 bhajite bhajite haya anarthera kṣaya
 anartha kharvita haile niṣṭhāra udaya
 niṣṭhā nāme yata haya anartha-vināśa
 nāme taṭa ruci krame haibe prakāśā
 ruci-yukta nāmete anartha yata yāya
 tatai āsakti nāme bhakta-jana pāya
 nāmāsakti krame sarvānartha dūra haya
 tabe bhāvodaya haya ei ta niścaya
 iti madhye asat-saṅge pratiṣṭhā janmiyā
 kuṭināṭi dvāre deya nimne phelāiyā
 ati sāvadhāne bhāi asat-saṅga tyaja
 nirantara parānande harināma bhaja*

Tekst 8

De *Kātyāyana-saṁhitā* (geciteerd in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* 1.2.111) stelt,

*varam huta-vaha-jvālā / pañjarānta-vyavasthitih
 na śauri-cintā-vimukha-jana-saṁvāsa-vaiśasam*

Of ik nu door vuur word verbrand of voor altijd gekooid blijf, ik zal nooit, maar dan ook nooit de associatie wensen van degenen, die gekeerd zijn tegen Kṛṣṇa.

Tekst 9

De *Viṣṇu-rahasya* (geciteerd in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* 1.2.112) zegt,

*ālīnganaṁ varam manye / vyāla-vyāghra-jalaukasām
na saṅgaḥ śalya-yuktānām / nānā-devaika-sevinām*

Het is beter te leven met een slang, of een tijger, of een aligator te omhelzen dan te associëren met degenen, wier hart vol zit met allerlei materiële verlangens en die verscheidene halfgoden vereren.

*agnite puḍi vā pañjarete baddha hai
tabu kṛṣṇa-bahirmukha-saṅga nāhi lai*

*varam sarpa-vyāghra-kumbhīrera ālīngana
anya-sevi-saṅga nāhi kari kadācana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: (VOOR DE TEKSTEN 8-9): Deze twee Teksten geven de *sādhaka* het advies te associëren met toegewijden van Śrī Kṛṣṇa, die gelijkgestemd zijn en goedgestemd zijn jegens hemzelf. De *ācāryas* adviseren de *sādhaka* datgene te accepteren, dat gunstig is voor *bhakti* en af te wijzen, dat ongunstig is. Men dient verkeerde associatie helemaal op te geven. Dit betekent, dat men moet afzien van associatie met het andere geslacht en met degenen, die bevrijding wensen. De *sādhaka* dient uitsluitend de vertellingen over het spel en vermaak van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa Yugala te horen en te chanten. De associatie van gelijkgestemde toegewijden is heilzaam voor de uitvoering van deze *sādhana*.

Een *sādhaka* dient ook ver uit de buurt te blijven van de associatie van aanbidders van halfgoden. De volgelingen van de Śrī Sampradāya, die nooit een tempel van Śiva binnengaan of hem vereren, zijn een goed voorbeeld hiervan. De *sādhaka* dient ook zorgvuldig het gezelschap van materialisten en personen, die gekeerd zijn tegen Śrī Kṛṣṇa, te vermijden, want ze zullen zijn hart vervuilen. Hiervoor

is het voorbeeld van Śrīla Gaura-kiśora dāsa Bābāji Mahārāja zeer geschikt. Om de toenadering van materialisten te ontlopen sloot Śrīla Bābāji Mahārāja zich bij gelegenheid op in een openbaar toilet. Hij hield zijn standpunt vol, dat de stank van het riool beter was dan de ‘odeur’ van materialistische mensen. Er verschijnen allerlei soorten materiële verlangens in het hart van een levend wezen, dat slecht gezelschap houdt, waardoor het wordt gedegradeerd. Daarom moeten *sādhakas*, die aspiratie hebben voor zuivere *kṛṣṇa-bhakti*, schadelijk gezelschap vermijden.

Tekst 10

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (2.1.103) zegt, dat *nāma-ābhāsa* alle zonden vernietigt en de *jīva* bevrijdt van het materiële bestaan,

*taṁ nirvyājam bhaja guṇa-nidhim pāvanam pāvanānām
śraddhā rajyan⁷-matir atitarām uttamaḥ-śloka-maulim
prodyann antaḥ-karaṇa-kuhare hanta yan-nāma-bhānor
ābhāso ‘pi kṣapayati mahā-pātaka-dhvānta-dhārām*

O reservoir van goede kwaliteiten, voer trouwhartig en zonder bijbedoelingen *bhajana* uit van Śrī Kṛṣṇa. Hij is de allerhoogste verlosser van alle verlossers en de meest verhevene van degenen, die met poëtische hymnen worden vereerd. Wanneer zelfs maar een flauw schijnsel van Zijn naam, die lijkt op de zon, in de kamer van het hart oprijst, vernietigt hij de duisternis van grote zonden, die daar aanwezig zijn.

*parama pāvana kṛṣṇa tānhāra caraṇa
niṣkapaṭa śraddhā saha karaha bhajana
yānra nāma sūryābhāsa antare praveśi
dhvaṁsa kare mahā-pāpa andhakāra rāśi*

⁷ Sommige uitgaven van *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* schrijven *sudhyan*.

*ei śikṣāṣṭake kahe kṛṣṇa-līlā krama
ihāte bhajana-krame līlāra udgama*

*prathame prathama śloka bhaja kichu dina
dvitīya ślokete tabe haota pravīṇa*

*cāri śloke kramaśaḥ bhajana pakva kara
pañcama ślokete nija-siddhā-deha bara*

*ai śloke siddhā-dehe rādhā-padāśraya
ārambha kariyā krame unnati udaya*

*chāyā śloka bhajite anartha dūre gela
tabe jāna siddhā-dehe adhikāra haila*

*adhikāra nā labhiyā siddhā-deha bhāve
viparyaya buddhi janme śaktira abhāve*

*sāvadhāne krama dhara yadi siddhi cāo
sādhura carita dekhi śuddha-buddhi pāo*

*siddhā-deha peye krame bhajana karile
aṣṭa-kāla devā-sukha anāyāse mile*

*śikṣāṣṭaka cinta, kara smarāṇa kīrtana
krame aṣṭa-kāla sevā habe uddīpana*

*sakala anartha yābe pābe prema-dhana
catur-varga phalgu-prāya habe adarsana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Als de heilige naam wordt gechant zonder ander verlangen dan alleen naar *bhakti*, wanneer hij niet wordt afgedekt door *jñāna*, *karma*, enzovoort en wanneer hij wordt gechant in een positieve stemming met een gevoel een relatie met Śrī Kṛṣṇa te hebben, wordt hij de zuivere naam of *śuddha-nāma* genoemd. Als het geen *śuddha-nāma* is, wordt het *nāma-ābhāsa* genoemd, een schijn van de heilige naam. Als het chanten van de heilige naam wordt afgedekt door onwetendheid, met andere woorden, wanneer het chanten het defect heeft van de neiging om fouten (*bhrama*) te maken en in illusie te zijn (*pramāda*), wordt het *nāma-*

ābhāsa genoemd. *Nāma-ābhāsa* wijst ook op het chanten van de naam, waarbij men is verzonken in zaken, die geen relatie hebben met Śrī Kṛṣṇa. En wanneer de heilige naam onzuiver wordt gechant met verlangens naar bevrijding en plezier maken onder invloed van impersonalisme (*māyāvāda*) enzovoort, wordt het *nāma-aparādhā* genoemd.

De schijn van Śrī Kṛṣṇa's naam is zo krachtig, dat hij de capaciteit heeft een eind te maken aan de duisternis van de grootste zonden. *Nāma-ābhāsa* gaat de oren van het levend wezen binnen, rijst op in de kamer van zijn hart en verlost het. Als iemand, die *nāma-ābhāsa* chant, bovendien slecht gezelschap opgeeft en constant in de associatie van zuivere toegewijden blijft, krijgt hij heel snel zuivere *bhakti* en het hoogste doel van het leven – *kṛṣṇa-prema*.

Nanda-nandana Śrī Kṛṣṇa is de uiterste grens van *bhagavattā* (de hoogste gedaante of expressie van God). Hij is almachtig en buitengewoon genadevol. Zelfs een schijn van Zijn naam verbrandt de meest verschrikkelijke zonden tot as en maak het hart zuiver en aangenaam. Daarom is het noodzakelijk om *bhajana* oprecht en trouwhartig uit te voeren.

Het proces van de geleidelijke ontwikkeling van *kṛṣṇa-bhajana* wordt beschreven in *Śrī Śikṣāṣṭaka*. Het spel van Śrī Kṛṣṇa zal zich in toenemende mate in het hart manifesteren van de *sādhaka*, die dit proces volgt. Eerst dient men te praktiseren volgens de regels van *bhajana*, zoals in het eerste vers wordt aangegeven. Door daarna het tweede, derde en vierde vers trouw te volgen, wordt *bhajana* geleidelijk rijp. Wanneer dat is bereikt dient men *bhajana* uit te voeren volgens de sentimenten van het vijfde vers, waarbij men het perfecte, spirituele lichaam (*siddhā-deha*) dient te contempleren, dat zich geleidelijk ontwikkelt door uitsluitend tot de lotusvoeten van Śrīmatī Rādhikā toevlucht te nemen. Door *bhajana* voortdurend op deze manier uit te voeren, worden alle *anarthas* verwijderd en krijgt men de bekwaamheid om *siddhā-deha* te bereiken. De intelligentie van degenen, die hun *siddhā-deha* trachten te contempleren zonder

toereikende kwalificatie, wordt bedorven vanwege hun gebrek aan kracht, waardoor hun hele *bhajana* wordt geruïneerd. Dit wordt *sahajiyā-bhāva* genoemd en dat is diepgaand tegengesteld aan zui-vere *bhajana*. Als er een eerlijk verlangen bestaat om perfectie te bereiken, dient men het geleidelijke proces van *bhajana*, zoals eerder genoemd, zorgvuldig aan te nemen en het pad te volgen van Śrī Rūpa, Śrī Raghunātha en andere grote persoonlijkheden (*mahā-janas*), die deskundig in *bhajana* zijn.

Door *bhajana* op deze manier uit te voeren en de *siddhā-deha* te hebben verkregen krijgt men gemakkelijk het geluk van *aṣṭa-kālīya-sevā*, dienstverlening in het eeuwige spel van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa gedurende de acht perioden van de dag. Dus door de emoties van Śrī Śikṣāṣṭaka te contempleren door middel van herinnering (*smaraṇa*) en chanten (*kīrtana*) kan men gemakkelijk *aṣṭa-kālīya-sevā* stimuleren. Alle *anarthas* worden door dit proces teniet gedaan en men raakt gemakkelijk in staat om *prema-dharma* te krijgen. Tegen die tijd worden de vier hoogste doelstellingen van het menselijke leven – religiositeit (*dharma*), economische ontwikkeling (*artha*), lustbevrediging (*kāma*) en bevrijding (*mokṣa*) – gezien als zeer onbeduidend.

Tekst 11

Het eerste vers van Śrī Śikṣāṣṭaka beschrijft de volgorde van *bhajana*. Eerst wordt de spiegel van het hart gereinigd met het chanten van de heilige naam.

***ceto-darpaṇa-mārjanam bhāva-mahādāvāgni-nirvāpaṇam
śreyah-kairava-candrikā-vitaraṇam vidyā-vadhū-jīvanam
ānandāmbudhi-varḍhanam prati-padam pūrṇāmṛtāsvādanam
sarvātma-snapanam puram vijayate śrī-kṛṣṇa-sankīrtanam***

Laat het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa de grootste overwinning behalen; hij reinigt de spiegel van het hart en dooft

de laaiende bosbrand van het materiële bestaan uit. *Śrī kṛṣṇa-saṅkīrtana* verspreidt de manestrallen van *bhāva*, die de witte lotus van groot geluk voor de levende wezens in bloei zet. De heilige naam is het leven en de ziel van transcendente kennis, die hierin wordt vergeleken met een echtgenote. Hij breidt de oceaan van transcendente zegen constant uit en laat bij iedere stap de complete nectar proeven; hij reinigt en verkoelt alles, zowel innerlijk als uiterlijk, inclusief lichaam, hart, zelf (*ātmā*) en de natuur.

*saṅkīrtana haite pāpa saṁsāra nāśana
citta-suddhi sarva-bhakti sādhana udgama*

*kṛṣṇa premodgama premāmṛta āsvādana
kṛṣṇa-prāpti, sevāmṛta-samudre majjana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De glorie van *śrī kṛṣṇa-saṅkīrtana* wordt eerst genoemd in de leer van Śrī Caitanya Mahāprabhu. Omdat *śrī kṛṣṇa-kīrtana* alom voorspoedig is, wordt in de vierde regel van deze Tekst het woord *param*, ‘supreem’ gebruikt. Dit woord wijst op zuivere *saṅkīrtana*, die wordt verkregen in achtereenvolgende stadia, te beginnen met *śraddhā* en gevolgd door *sādhu-saṅga* en *bhajana-kriyā*. Śrī Caitanya Mahāprabhu, de oceaan van genade en compassie, is Zelf verschenen als een *sādhaka-bhakta*. Hij zong de glorie van *śrī kṛṣṇa-saṅkīrtana*, die Śrī Kṛṣṇa Zelf is, om de levende wezens te verlichten met de fundamentele waarheden van *sambandha* (relatie met God), *abhidheya* (het proces om God te bereiken) en *prayojana* (het doel, rechtstreekse dienstverlening aan God). Voor het welzijn van de levende wezens verschijnt Śrī Bhagavān Zelf in de materiële wereld in de vorm van Zijn naam, die de transcendente, onbevattelijke, non-duale waarheid is.

Onze *tattva-ācārya*, Śrīla Jiva Gosvāmī, zegt dat de ene Absolute Waarheid (*parama-tattva*) eeuwig bestaat in vier aspecten onder invloed van Zijn inherente, onbevattelijke vermogen. Deze vier

aspecten zijn, (1) *svarūpa* (Zijn oorspronkelijke gedaante), (2) *tad-rūpa-vaibhava* (Zijn persoonlijke uitstraling), (3) *jīva* (het levend wezen) en (4) *pradhāna* (de ongemanifesteerde staat van de materiele natuur). Ze kunnen worden vergeleken met de vier aspecten van de zon, (1) de straling in het binnenste van de zonplaneet, (2) de zoneschijf, (3) de atomische lichtdeeltjes, die uit de zonneschijf voortkomen en (4) de gereflecteerde stralen van de zon. Ofschoon de zon vier aspecten heeft, is hij één geheel.

Gods *parā-śakti* (hoogste vermogen, ook *svarūpa-śakti* genoemd) is in drie vormen manifest, (1) *antaraṅga-śakti* (het innerlijke vermogen), (2) *taṭastha-śakti* (het marginale vermogen) en (3) *bahiraṅgā-śakti* (het externe vermogen). Door het innerlijke vermogen existeert de Absolute Waarheid in Zijn complete en oorspronkelijke aspect eeuwigdurend als Śrī Bhagavān, zonder enig gebrek, hoogst heilzaam en als basis van alle transcendente eigenschappen. Voor de totstandkoming van Zijn transcendente spel is *tad-rūpa-vaibhava* (Gods persoonlijke uitstraling, in het bijzonder Vaikuṅṭha en andere *dhāmas*, Zijn metgezellen en Zijn gedaanten, zoals Śrī Nārāyaṇa) door dezelfde *svarūpa-śakti* voor de eeuwigheid gevestigd.

Wanneer dezelfde Absolute Waarheid alleen beschikt over het marginale vermogen (*taṭastha-śakti*), bestaat deze als Zijn afgezonderde expansie (*vibhinnāṃsa-svarūpa*), die bestaat uit ontelbaar vele, oneindig kleine, bewust levende wezens. Ofschoon de oneindig kleine, bewust levende wezens geen afzonderlijk bestaan van Śrī Bhagavān hebben, kan niet worden gezegd, dat ze Bhagavān zijn, of ooit Bhagavān worden.

Verder manifesteert *parama-tattva* Śrī Bhagavān deze totale materiële wereld met Zijn externe vermogen, Zijn externe uitstraling. Deze materiële wereld is een transformatie van *māyā-śakti*, hetgeen hier betekent de ongemanifesteerde materiële elementen (*pradhāna*). Hiermee is bewezen, dat de levende wezens, de materiële wereld en de persoonlijke uitstraling van Śrī Bhagavān, die manifest is als Zijn Vaikuṅṭha bestaan (*tad-rūpa-vaibhava*), op onbevattelijke

wijze één met en verschillend zijn van de oorspronkelijke gedaante van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods.

De eeuwige identiteit van het levend wezen wordt begrepen met de woorden *ceto-darpaṇa-mārjanam*. In verband hiermee heeft Śrīla Jīva Gosvāmī geconcludeerd, dat het individuele, levende wezen een klein deeltje is van de Allerhoogste Absolute Waarheid, die beschikt over het marginale vermogen, dat wordt vertegenwoordigd door het totaal van alle levende wezens. God is alomtegenwoordig bewustzijn (*vibhu-caitanya*) en het levend wezen is oneindig klein bewustzijn (*aṇu-caitanya*). De *jīvas* zijn ontelbaar en kunnen geconditioneerd (*baddha*) of bevrijd (*mukta*) zijn. Als de levende wezens *vimukha* zijn, onverschillig jegens God, raken ze geconditioneerd. Ze worden bevrijd, wanneer ze *unmukha* zijn, zich naar Hem toekeren, waardoor de bedekking van *māyā* over de zuivere identiteit en eigenschappen van het levend wezen wordt opgeheven.

Zoals het gezicht niet kan worden gezien in een spiegel vol stof, zo kan het levend wezen zijn werkelijke *svārūpa* niet zien in een hart, dat is bedekt met het vuil van onwetendheid. Wanneer men zuivere *bhakti*, de wezenlijke functie van de *hlādinī-śakti*, gaat praktiseren, houdt men zich bezig met het proces van horen (*śravaṇam*). Daar manifesteert zich *śrī kṛṣṇa-saṅkīrtana* automatisch en dat verwijdert het vuil van onwetendheid uit het hart. Wanneer de spiegel van het hart is gereinigd, is het mogelijk om een ware visie van de eigen *svārūpa* te hebben. De grondrechtelijke bezigheid (*svadharma*) van het levend wezen is God dienen.

Bhava-mahā-dāvāgni-nirvāpaṇam – Het woord *bhava*, aards bestaan, betekent, dat het levend wezen herhaaldelijk in deze materiële wereld moet worden geboren. Deze *bhava-mahā-dāvāgni*, laaiende bosbrand van het materiële bestaan, kan niet anders worden gedoofd dan met *śrī kṛṣṇa-saṅkīrtana*. Hier kan een vraag rijzen. Houdt men op met het uitvoeren van *śrī kṛṣṇa-saṅkīrtana* bij het verwerven van kennis over de eigen grondrechtelijke bezigheid?

Nee, dit gebeurt nooit. *Hari-saṅkīrtana* is de eeuwige activiteit van het levend wezen en is zowel proces (*sādhana*) als doel (*sādhya*).

Śreyah-kairava-candrikā-vitaraṇam – Levende wezens verstrengeld in de begoochelende energie wensen alleen materieel plezier en daardoor krijgen ze onvermijdelijk te lijden van de drievoudige ellende. Het totale tegenovergestelde hiervan is, dat het levend wezen zijn ware voorspoed (*śreyah*) vindt door Śrī Kṛṣṇa altijd te dienen. Deze *śreyah* wordt vergeleken met de witte lotus, die zich 's nachts onder invloed van de maan opent. *Śrī kṛṣṇa-saṅkīrtana* spreidt zijn manestrallen van *bhāva* uit en veroorzaakt, dat de witte lotus van voorspoed voor de levende wezens gaat bloeien.

Vidyā-vadhū-jīvanam – De kracht van *śrī kṛṣṇa-saṅkīrtana* verdrijft de ontwetendheid van het levend wezen, waarna kennis van zijn relatie met Śrī Kṛṣṇa verschijnt. *Śrī kṛṣṇa-saṅkīrtana* is daarom het leven van alle transcendente kennis, die hier is vergeleken met een echtgenote (*vadhū*). Door middel van *saṅkīrtana* manifesteert zich de inherente identiteit van de *jīva* en als hij door kwalificatie geschikt is om *mādhurya-rasa* te proeven, krijgt hij de zuiver spirituele gedaante van een *gopī*. De *svarūpa-śakti* van Śrī Kṛṣṇa, de belichaming van die transcendente kennis, wordt dus vergeleken met een echtgenote of metgezellin.⁸

Ānandāmbudhi-varḍhanam – Hier kan nog een twijfel rijzen. Aangezien de inherente natuur van het levend wezen oneindig klein is, kan worden verondersteld, dat zijn grondrechtelijke geluk ook oneindig klein is; maar dit is niet het geval. *Śrī kṛṣṇa-saṅkīrtana* breidt dankzij de *hlādinī-śakti* het inherent transcendente plezier van het levend wezen uit. Met andere woorden, wanneer het levend

⁸ *Bhakti* als wezenlijke functie van Bhagavāns *svarūpa-śakti* is altijd aanwezig in het hart van de *vraja-gopīs*. In het bijzonder is Śrīmatī Rādhikā de personificatie van *svarūpa-śakti* en per consequentie de personificatie van *bhakti*. Dit is de reden, waarom de *svarūpa-śakti* hier is vergeleken met de geliefde metgezellin van Śrī Kṛṣṇa.

wezen zijn zuiver spirituele gedaante krijgt, verwerft hij grenzeloos transcendent geluk.

Prati-padaṁ pūrṇāmṛtāsvādanam – Na het verkrijgen van zijn zuiver spirituele gedaante en eeuwig in een van de transcendente, liefdevolle relaties (*dāśya*, *sakhya*, *vātsalya* of *mādhurya*) te zijn gesitueerd proeft de *jīva* de bekoring van Gods gedaante en spel ieder moment op een nieuwe manier. Met andere woorden, hij proeft de nectar van dienstverlening aan Nanda-nandana Śrī Kṛṣṇa in Zijn twee-armige gedaante met fluit en gekleed als een koehersjongen.

Sarvātma-snapanam – Wanneer het hart van de *jīva* in dit stadium volkomen zuiver is zonder enig zelfzuchtig motief voor persoonlijk plezier, geniet hij van nature van de transcendente zegen van het liefdesspel van het Goddelijk Paar. In zijn innerlijk geschouwde spirituele gedaante dient hij Hen als een dienstmeisje van Śrīmatī Rādhikā, de belichaming van *mahābhāva*, de ware essentie van *hlā-dinī*. De twee woorden *sarvātma-snapanam* zijn hier gebruikt om de grootste zuiverheid aan te geven, die volkomen vrij is van de gebreken van het verlangen om op te gaan in *brahma* en het verlangen naar zelfzuchtig zintuigelijk plezier.

Tekst 12

Het zevende vers van Śrī Rūpa Gosvāmī's *Śrī Kṛṣṇa-nāmāṣṭaka* beschrijft de heilige naam als de belichaming van geconcentreerde transcendente zegen en kennis,

sūditāśrita-janārti-rāśaye
ramya-cid-ghana-sukha-svarūpiṇe
nāma! gokula-mahotsavāya te
kṛṣṇa! pūrṇa-vapuṣe namo namaḥ

O vernietiger van het veelvoudige lijden van degenen, die hun toevlucht hebben genomen tot Jou, O belichaming van verrukke-

lijke transcendente zegen, O groot festival voor de inwoners van Gokula, O alomtegenwoordige, O Kṛṣṇa-nāma, keer op keer bied ik mijn respect aan Jou, die verzadigd is van deze eigenschappen.

*āśrita janera saba ārti-nāṣa kari'
ati-ramya cidghana svarūpe vihari*

*gokulera mahotsava kṛṣṇa pūrṇa-rūpa
hena nāme nami' prema pāi aparūpa*

*nāma-saṅkīrtane haya sarvānārtha nāṣa
sarva śubhodaya kṛṣṇe premera ullāsa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: “De naam van Śrī Kṛṣṇa elimineert allerlei soorten verdriet en angst van degenen, die er hun toevlucht toe hebben genomen. Hij heft vooral de extreme pijn van afgescheidenheid van de Vrajavāsi's op. *Kṛṣṇa-nāma* speelt als Nandanandana Śrī Kṛṣṇa, de personificatie van hoogst verrukkelijk, gegendenseerd, transcendent geluk. De heilige naam is het grote festival van Nanda-Gokula en de ware belichaming van Śrī Kṛṣṇa Zelf. Laat Me (Śrī Caitanya Mahāprabhu) onverdeelde liefde krijgen voor *śrī kṛṣṇa-nāma*. Aho! Alle *anarthas* worden door *nāma-saṅkīrtana* volkomen vernietigd en alle soorten voorspoed verschijnen, evenals vreugdevolle liefde voor Śrī Kṛṣṇa.”

Hier kan een vraag rijzen. De heilige naam kan de tweecëndertig soorten *sevā-aparādha* teniet doen, maar hoe kunnen kritiek op toegewijden en heilige personen (*sādhu-nindā*) en de andere negen vormen van *nāma-aparādha* worden geneutraliseerd? Het antwoord is, dat deze ook kunnen worden vernietigd door het chanten van *harināma*. In deze gevoelsstemming spreekt Śrīman Mahāprabhu.

Tekst 13

Het pad van *aṣṭāṅga-yoga* is altijd vol angst. *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.6.35) zegt hierover,

***yamādibhir yoga-pathaiḥ / kāma-lobha-hato muhuḥ
mukunda-sevayā yadvat / tathāddhātṁ nā sāmyati***

De geest, die wordt verstoord door de vijanden lust, woede, hebzucht enzovoort wordt evenzo niet onderdrukt of rustig door het beoefenen van *yāma* en *niyama* op het pad van *aṣṭāṅga-yoga* als door het verlenen van dienst aan Śrī Mukunda, dat de geest volkomen onder controle brengt.

*yoge śuddha kari' citte ekāgraha kare
bahu-sthale e kathāra vyatikrama dhare*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Madhya-līlā* 22.29) wordt gezegd,

*jñānī jīvan-mukta-daśā pāinu kari' māne
vastutaḥ buddhi 'śuddha' nahe kṛṣṇa-bhakti bine*

Dit vers beschrijft hoe *yogīs* de oefeningen van *aṣṭāṅga-yoga*⁹, zoals *yama* en *niyama*, in acht nemen met het doel om hun zintuigen in bedwang te houden. Ze gebruiken methoden, zoals *prāṇāyāma*, om de rusteloze geest te kalmeren en *pratyāhāra* om zintuigobjecten van zich af te houden. Door hun object van meditatie te herinneren door middel van herhaalde *dhāraṇā* en tenslotte met *samādhi* raken ze verzonken in *brahma*, dat verstoken is van transcendent spel en vermaak. Hoewel ze door veel moeilijkheden gaan en ofschoon ze zoveel zelfbeheersing beoefenen, bereiken ze alleen een gedegradeerde staat, ook al zijn ze in hun pogingen succesvol. Het hart van

⁹ De lezer wordt hier verwezen naar *aṣṭāṅga-yoga* in het Glossarium voor een uitleg van de gerelateerde begrippen, die hier worden gebruikt.

het levend wezen kan niet volkomen zuiver worden door dergelijke *yoga* te beoefenen, want bij het zien van vormen en het proeven van objecten, die zijn zintuigen aantrekken, raakt hij weer opgewonden om ze te bemachtigen. Vanwege dat verlangen valt hij uit zijn praktijk. Voorbeelden hiervan zijn Mahārṣi Viśvāmitra en Saubhari Muni.

De zuiverheid, die wordt gewenst door de beoefenaren van *aṣṭāṅga-yoga*, manifesteert zich automatisch in de toegewijden, die *bhakti-yoga* uitvoeren; het komt door de kracht van *bhakti* van nature naar de toegewijde toe. In *bhakti-yoga* houden de toegewijden, die geen angst kennen, vrij zijn van zorgen en verdriet en geen wereldse verlangens hebben, zich bezig met de dienstverlening aan Mukunda. Śrī Mukunda is blij met hun onvermengde toewijding en beschermt hen en houdt hen onder alle omstandigheden in stand.

Tekst 14

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.5.12) worden *jñāna* en *karma* vervloekt,

*naiṣkarmyam apy acyuta-bhāva-varjitaṁ
na śobhate jñānam alaṁ nirañjanam
kutaḥ punaḥ śāśvad abhadram īsvare
na cārpitaṁ karma yad apy akāraṇam*

Zelfs zuivere kennis (*jñāna*), de directe *sādhana* om bevrijding te verkrijgen, kent geen schoonheid, als deze kennis geen toewijding aan Śrī Bhagavān bevat. Hoe kunnen dan onzelfzuchtige actie (*niṣkāma-karma*), die niet aan God is geofferd, en baatzuchtige actie (*kāmya-karma*), die zowel in de praktijk als in perfectie altijd ongunstig zijn, schoonheden zijn?

*nirañjana karmāṭita, kabhu jñāna suśobhita,
suddha-bhakti vinā nāhi haya*

*svabhāva abhadra karma, haleo niṣkāma dharma,
kṛṣṇārpita naile śubha naya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Het woord *niṣkarmya* in deze Tekst verwijst naar *niṣkāma-karma*, onzelfzuchtige actie. Hoewel dergelijke onzelfzuchtige actie niet de gevarieerde aard heeft van *karma-kāṇḍa*, zullen toegewijden het niet aanvaarden, omdat het verstoken is van de verering van Bhagavān. Toegewijden hebben ook geen verbinding met *nirañjana-jñāna* (kennis vrij van onwetendheid), indien deze kennis niet aan Hem is gewijd. Verzaking (*vairāgya*), die niet leidt tot gehechtheid aan de lotusvoeten van Śrī Bhagavān is eveneens zinloos. De *ācāryas* hebben geverifieerd, dat het levend wezen, dat de eeuwige dienstverlening aan Śrī Hari verlaat en zich naar ongunstig *karma* of verfoeilijke *mokṣa* begeeft, voor altijd zijn eigen hoogste voorspoed kwijtraakt.

Tekst 15

Śrīmad-Bhāgavatam (10.14.4) verfoeit het pad van non-devotie,

*śreyaḥ-sṛtiṁ bhaktim udasya te vibho
kliśyanti ye kevala-bodha-labdhave
teṣāṁ asau kleśala eva śiṣyate
nānyad yathā sthūla-tuṣāvaghātīnām*

O Heer, toegewijde dienst aan U is de belangrijkste bron van alle vormen van voorspoed. Degenen, die dit pad opgeven alleen om *jñāna* te ontwikkelen, ondergaan eenvoudig hard werk, veel pijn en krijgen moeilijkheden, zoals het enige resultaat is, dat iemand oogst, die lege hulslen dorst, hard werk maar geen rijst.

*bhakti-patha chāḍi' kare jñānera prayāsa
miche kaṣṭa pāya tāra haya sarva-nāśa*

*ati kaṣṭe tuṣa kuṭi' taṇḍula nā pāya
bhakti-sūnya jñāne tathā vṛthā dina yāya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Brahmā zegt, “O Heer, het harde werk van degenen, die het pad van alom heilzame *bhakti* negeren en ernaar streven om *nirviṣeṣa-brahma-jñāna* (kennis gericht op onpersoonlijke bevrijding) te krijgen, resulteert in louter problemen. Het pad van *bhakti* is uitermate recht door zee, eenvoudig en gemakkelijk te bereiken zonder enige inspanning. Śrī Bhagavān is blij met alleen een blad of een bloem, als het offer wordt gedaan met een hart vol liefde. Maar iemand, die de dienst aan God verlaat en moeite gaat doen om in *brahma* op te gaan, krijgt alleen ellende.”

Tekst 16

Het laaiende vuur van het materiële bestaan wordt gedoofd door *nāma-saṅkīrtana*. *Śrīmad-Bhāgavatam* (6.2.46) schrijft hierover,

*nātaḥ param karmā-nibandha-kṛntanaṁ
mumukṣatām tīrtha-padānukīrtanāt
na yat punaḥ karmasu sajjate mano
rajas-tamobhyām kalilam tato 'nyathā*

Voor degenen, die bevrijding van de gebondenheid aan dit materiële bestaan verlangen, is geen ander middel beschikbaar dan het chanten van de naam van Śrī Bhagavān, die zelfs de heilige plaatsen heiligt met de aanraking van Zijn lotusvoeten. Deze *nāma-saṅkīrtana* kan de grondoorzaak van alle zondige activiteiten ontwortelen, want de geest zal nimmer meer worden bevangen door baatzuchtige activiteiten, zodra hij zijn toevlucht heeft genomen tot Bhagavān. Door toevlucht te zoeken tot iedere andere boetedoening behalve de naam van Śrī Bhagavan,

blijft het hart onderhevig aan de geaardheden hartstocht en onwetendheid, en zonden worden niet aan de wortel uitgeroeid.

karma-bandha sukhaṇḍana, mokṣa prāpti saṅghaṭana,
kṛṣṇa-nāma-kīrtane sādhyā
karma-cakra rajas-tamaḥ, pūrṇa-rūpe vinirgama,
nāma vinā nāhi anyopāya

Tekst 17

Verder zegt de *Skanda Purāṇa*,

sakṛd uccāritam yena / harir ity akṣara-dvayam
baddhāh parikaras tena / mokṣāya gamanam prati

Iemand die zelfs maar één keer de twee lettergrepen *ha* en *ri* chant, krijgt gemakkelijk bevrijding.

yāñra mukhe eka-bāra nāma nṛtya kare
mokṣa-sukha anāyāse pāya sei nare

Tekst 18

De heilige naam lijkt op het maanlicht, dat de witte lotus van alle voorspoed in bloei zet. De *Skanda Purāṇa*, *Prabhāsa-khaṇḍa* (geciteerd in *Śrī Hari-bhakti-vilāsa* 11.234) zegt het volgende,

madhura-madhuram etan maṅgalam maṅgalānām
sukala-nigama-vallī sat-phalam cit-svarūpam
sakṛd api parigītam śraddhayā helayā vā
bhṛguvara nara-mātram tārayet kṛṣṇa-nāma

De heilige naam is de meest heilzame van alles, dat heilzaam is, en het zoetste van alles, dat zoet is. Hij is de volrijpe, transcendente vrucht van alle klimranken van de Śruti's. O beste der Bhṛgu dynastie, iemand die zelfs maar één keer zonder overtre-

ding de naam van Śrī Kṛṣṇa chant – hetzij met vertrouwen of op een onverschillige manier – zal worden bevrijd van de gebondenheid aan het materiële bestaan.

*sakala maṅgala haite parama maṅgala
cit-svarūpa sanātana vedavallī phala*

*kṛṣṇa-nāma eka-bāra śraddhāya helāya
yāñhāra vadane sei mukta suniścaya*

Tekst 19

De heilige naam is het leven van alle transcendente kennis, die wordt vergeleken met een echtgenote (*vadhū*). Dit wordt onderbouwd door het volgende vers uit de *Garuḍa Purāṇa*.

*yad icchasi param̐ jñanam̐ / jñānād yat paramam̐ padam
tad ādareṇa rājendra / kuru govinda-kīrtanam*

O beste der koningen, als je de allerbeste kennis en het hoogste doel van die kennis, *prema-bhakti*, wilt krijgen, chant dan de heilige naam van Śrī Govinda met groot respect en toewijding.

*parama jñāna haite ye parama pada pāya
govinda-kīrtana sei karaha śraddhāya*

Tekst 20

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.5.40) spreken de halfgoden als volgt,

*dhātar yad asmin bhāva īśa jīvās
tāpa-trayenābhīhatā na śarma
ātman labhante bhagavaṁs tavāñghri-
cchāyām sa-vidyām ata āśrayema*

O Vidhātā! O Heer! O Paramātma! De levende wezens in deze materiële wereld worden overweldigd door de drievoudige ellende en kunnen geen rust vinden. Daarom, O Bhagavān, nemen we onze toevlucht tot de schaduw van Uw lotusvoeten, die vol kennis zijn.

*e saṁsāre tāpa-traya, abhīhata jīvacaya,
ohe kṛṣṇa nā labhe maṅgala
tava pada-chāyā vidyā, śubha dātā anavadyā
tad-āśraye sarva-śubha phala*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De halfgoden bidden aan de lotusvoeten van Bhagavān, “O Heer, het levend wezen ondergaat de gunstige en ongunstige gevolgen van levens vol *karma*. Onder bestuur van *māyā* zwerft hij rond door het oerwoud van het materiële bestaan en wordt overweldigd door lijden. Hij doet pogingen om verlichting te krijgen van deze drievoudige ellende, soms door middel van kennis en verzaking en soms door middel van kennis van *brahma*, maar hij kan geen rust vinden. Door bevrijding te bewerkstelligen kan hij willoos worden zonder iets te kunnen voelen, zoals stenen onder water het genoeg van in het water liggen niet kunnen ervaren. Transcendente rust, *para-śānti*, wordt verkregen, O Śrī Hari, aan Uw lotusvoeten. Door het pad van *bhakti* te gaan wordt het levend wezen ondergedompeld in een oceaan van transcendente vrede en zegen. Toevlucht zoeken tot Uw lotusvoeten is dus de enige manier om deze transcendente vrede te verkrijgen.”

Tekst 21

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (4.29.49) wordt geschreven,

sā vidyā tan-matir yayā

Kennis is datgene, waarbij de aandacht is geconcentreerd op de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods.

*ye śaktite kṛṣṇe kare udbhāvana
vidyā-nāme sei kare avidyā khaṇḍana*

*kṛṣṇa-nāma sei vidyā-vadhūra jīvana
kṛṣṇa-pāda-padme ye karaye sthira māna*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Bhagavān heeft slechts één vermogen (*śakti*), dat twee functies heeft: kennis (*vidyā*) en onwetendheid (*avidyā*). Yogamāyā is kennis en Mahāmāyā is onwetendheid. Mahāmāyā is verantwoordelijk voor de schepping van de materiële wereld en ze dekt de eeuwige identiteit en de inherente eigenschappen van het levend wezen af.

Het woord *vidyā* is afgeleid van de werkwoordstam *vid*, ‘weten’ of ‘begrijpen’. Met andere woorden, *vidyā* is hetgeen door middel waarvan men dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa kan kennen. Wanneer in het hart van de *sādhaka* zuivere *bhakti* verrijst door zijn continue uitvoering van horen en zingen, verwijdert *Bhakti-devī* zijn onwetendheid inclusief alle verlangens behalve het krijgen van dienstverlening aan Śrī Bhagavān. Met *vidyā-vṛtti*, de functie van kennis, vernietigt ze de bedekkingen van de *jīva* in de vorm van het grofstoffelijke en subtiel stoffelijke lichaam en manifesteert tegelijkertijd zijn zuiver spirituele lichaam in overeenstemming met zijn inherente natuur (*svarūpa*). Het leven van deze transcendente kennis (*vidyā*), die wordt vergeleken met een echtgenote, is de heilige naam van Kṛṣṇa. Deze *vidyā* verankert de geest van de persoon in de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa. Śrī Caitanya Mahāprabhu vroeg aan Rāya Rāmānanda,

*prabhu kahe,—“kaun vidyā vidyā-madhye sāra?”
rāya kahe,—“kṛṣṇa-bhakti-binā vidyā nāhi āra”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 8.245)

Śrīman Mahāprabhu vroeg, “Welke kennis van alle soorten kennis is de belangrijkste?” Rāya Rāmānanda antwoordde, “*Kṛṣṇa-bhakti* is de essentie van alle kennis. Behave deze bestaat er geen andere soort kennis.”

Tekst 22

Het chanten van de heilige naam strekt de oceaan van transcendente zegen uit. Het volgende staat in *Śrīmad-Bhāgavatam* (8.3.20),

***ekāntino yasya na kañcanārtham
vāñchanti ye vai bhagavat-prapannāḥ
aty-adbhutam tac-caritam sumāṅgalam
gāyanta ānanda-samudra-magnāḥ***

Toegewijden, die zich uitsluitend hebben overgegeven aan de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods en die geen ander verlangen koesteren dan Hem te krijgen, worden ondergedompeld in een oceaan van zegen door het uitvoeren van *sañkīrtana* van Zijn prachtige en hoogst heilzame spel en vermaak.

*akiñcana haye kare ekānta kīrtana
ānanda samudre magna haya sei jana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Deze Tekst is afkomstig uit de gebeden van Gajendra aan Bhagavān, toen Gajendra werd aangevallen door een krokodil. De *sādhaka* zal Śrī Bhagavān ook in zijn hart realiseren door constant de heilige naam te chanten. *Śrī kṛṣṇa-sañkīrtana* breidt het inherent transcendente plezier van de *jīva* ongelimiteerd uit dankzij de wezenlijke functie van de *hlādinī-śakti*. Wanneer het levend wezen zijn zuivere spirituele gedaante krijgt, ervaart hij ongelimiteerde zegen. In deze conditie bevindt hij zich eeuwigdurend in een van de transcendente *rasas* – *dāsyā*, *sakhyā*, *vātsalyā* of *mādhuryā* – en hij proeft bij iedere stap complete nectar

dankzij de altijd toenemende vernieuwing van zijn gehechtheid aan Śrī Kṛṣṇa (*nava-navāyamāna-anurāga*).

Tekst 23

Nāma-saṅkīrtana stelt in staat om bij iedere stap complete nectar te proeven. Daarom zegt de *Padma Purāṇa*,

***tebhyo namo 'stu bhava-vāridhi-jīrṇa-paṅka-
sammagna-mokṣaṇa-vicakṣaṇa-pādukebhyaḥ
kṛṣṇeti varṇa-yugalaṁ śravaṇena yeṣāṁ
ānandathur bhavati nartita-roma-vṛndah***

De toegewijden, wier lichaamshaar overeind staat en wier hart trilt van zegen bij het horen van de twee lettergrepen *kr* en *ṣṇa*, bevrijden de levende wezens, die zijn verstrengeld in het materiële bestaan. Intelligente personen met een heldere kijk, die eeuwige voorspoed wensen, geven zich over aan de lotusvoeten van deze *rasika-bhaktas*.

*kṛṣṇa-nāma suni' roma-vṛnda nṛtya kare
ānanda kampana haya yāñhāra śarīre*

*bhava-sindhu-paṅka magna jīvera uddhāra
vicakṣaṇa tiṅho nami caraṇe tāñhāra*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Ik bied herhaaldelijk mijn eerbetuingen aan de lotusvoeten van de personen, wier lichaamshaar overeind staat, wier hart trilt van zegen en uit wier ogen tranen stromen bij het horen van de naam van Śrī Kṛṣṇa. Dergelijke toegewijden, die uiterst fortuinlijk en edelmoedig zijn, zijn deskundig in het bevrijden van de levende wezens, die in de verschrikkelijke modder van het materiële bestaan zijn weggezakt.

Tekst 24

Het chanten van de heilige naam reinigt het zelf volkomen. *Śrīmad-Bhāgavatam* (12.12.48) zegt,

*saṅkīrtyamāno bhagavān anantaḥ
śrutānubhāvo vyasanam hi puṁsām
praviśya cittaṁ vidhunoty aśeṣam
yathā tamo ‘rko ‘bhram ivāti-vātaḥ*

Bhagavān Śrī Hari Zelf gaat het hart binnen van een toegewijde, die Zijn naam, gedaante, eigenschappen, spel enzovoort beschrijft, of Zijn glorie hoort; en Hij vernietigt alle duisternis van de zonden, die daar aanwezig is. Bij het binnengaan van het hart van de *jīva* vernietigt Bhagavān zijn overtredingen, hindernissen, dubbelhartigheid en materiële verlangens, zoals de zon de duisternis verdrijft of een sterke wind de wolken uiteen drijft. Dit reinigt de spiegel van het hart van degenen, die hun toevlucht nemen tot de naam van Śrī Kṛṣṇa. Zij zullen zeer spoedig hun zuivere transcendente gedaante krijgen.

*śruta anubhūta yata anartha saṁyoga
śrī-kṛṣṇa-kīrtane saba haya ta viyoga
ye rūpa vāyute megha sūrya tamāh nāṣe
citta praveśiyā doṣa aśeṣa vināṣe
kṛṣṇa-nāmāśraye citta darpaṇa-mārjana
ati-sīghra labhe jīva kṛṣṇa prema-dhana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De glorie van *nāma-saṅkīrtana* wordt in deze Tekst beschreven. Nāma Prabhu gaat het hart binnen van het levend wezen, die *nāma-saṅkīrtana* uitvoert, vernietigt al zijn *anarthas* en maakt zijn hart zacht en glad. Dat niet alleen, *nāma-saṅkīrtana* vernietigt ook allerlei soorten *anarthas* in een persoon, die louter *saṅkīrtana* ziet of hoort, zoals de zon de duisternis ver-

drijft of de wind de wolken uiteen drijft. De geschriften zeggen, dat de neiging van de *jīva* om te genieten volkomen teniet gaat krachtens hun uitvoering van *nāma-kīrtana* in de associatie van toegewijden. Op het eind van *Śrīmad-Bhāgavatam* (12.13.23) verheerlijkt Śrī Vedavyāsa *nāma-saṅkīrtana*.

*nāma-saṅkīrtanaṁ yasya / sarva-pāpa-praṇāsanam
praṇāmo duḥkha-śamanas / taṁ namāmi hariṁ param*

Door het chanten van Śrī Bhagavāns namen worden alle zonden totaal vernietigd en allerlei soorten ellende worden verlicht door zich volkomen aan Zijn lotusvoeten over te geven en altijd voor Hem neer te buigen. Ik bied mijn eerbiedige eerbetuigingen aan die Absolute Waarheid, Śrī Hari.

Tekst 25

De heilige naam is Śrī Kṛṣṇa Zelf en de zoete belichaming van bovenzinnelijke smaken (*caitanya-rasa-vigraha*). In *Śrī Kṛṣṇa-nāmāṣṭaka* (8) wordt gezegd,

*nārada-vīṇājīvana! sudhormi-niryāsa-mādhurī-pūra!
tvam kṛṣṇa-nāma! kāmam sphura me rasane rasena sadā*

O leven van Nārada's *vīṇā*! O kroonjuweel van golven op de transcendente nectaroceaan! O gecondenseerde vorm van alle zoetheid! O Kṛṣṇa-nāma! Mag Je uit Jouw eigen zoete wil altijd op mijn tong verschijnen samen met alle transcendente *rasa*.

*muni-vīṇā-ujjivana-sudhormi-niryāsa
mādhurīte paripūrṇa kṛṣṇa-nāmocchvāsa
sei nāma anargala āmāra rasane
nācuna rasera saha ei vāñchā mane*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: [Hier bidt Śrīla Rūpa Gosvāmī,] “O leven van Nārada Muni's *vīṇā*! O kroonjuweel van de golven op de

transcendente nectaroocean! O gecondenseerde vorm van alle zoetheid! O Kṛṣṇa-nāma! Mag Je altijd uit Jouw eigen wil met alle transcendente *rasa* op mijn tong dansen. Dit is mijn gebed aan Jouw lotusvoeten.”

Tekst 26

Het tweede vers van *Śrī Kṛṣṇa-nāmāṣṭaka* zegt het volgende,

*jaya nāmadheya! muni-vṛnda-geya!
jana-rañjanāya param akṣarākṛte!
tvam anādarād api manāg-udīritam
nikhilogra-tāpa-paṭalim vilumpasi*

O Harināma, de grote heiligen bezingen constant Jouw glorie. Om de toegewijden in verrukking te brengen ben Je verschenen in de vorm van transcendente lettergrepen. Alle zege aan Jou! Mag Jouw excellentie altijd stralend manifest zijn en mag Je het aan iedereen tonen. Prabhu, Jouw excellentie is zodanig, dat zelfs wanneer Jouw naam slechts één keer zonder respect wordt gechant – dat wil zeggen, om iets anders aan te duiden, als grap, of om enig andere externe reden – vernietigt hij de meest angstwekkende zonden en zelfs zondige gedachten volkomen. Laat me mezelf daarom zonder mankeren aan Jou overgeven en reinig me, wanneer ik Jouw glorie uitroep en me Jouw macht herinner.

*jīva śiva lāgi' paramākṣara ākāra
muni-vṛnda gāya śraddhā kari' anivāra*

*jaya jaya harināma akhilogra-tāpa
nāśa kara helā gāne e baḍa pratāpa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: O Heer, U hebt Zich gemanifesteerd als transcendente lettergrepen (*śabda-brahma*) voor het welzijn van

de levende wezens. De grote *munis* en *mahaṛṣis* chanten altijd trouw Uw glorie. Alle zege, alle zege aan de heilige naam, die al het afschrikwekkende lijden vernietigt, zelfs wanneer hij op onverschillige wijze wordt gebruikt.

Tekst 27

De Veda's (*Rg Veda*) beschrijven de waarheid van de heilige naam (*nāma-tattva*) als volgt,

***om ity etad brahmaṇo nediṣṭam / nāma yasmād uccāryamāna
eva saṁsāra-bhayāt tārayati / tasmād ucyate tāra iti***

Iemand die *om* chant, dat zeer nabij *brahma* is [betekent hier Bhagavān] en dat wijst op *brahma*, wordt bevrijd van de angst van de materiële wereld. *Om* is daarom vermaard onder de naam *tāraka-brahma* (de bevrijder).

Tekst 28

De Veda's (*Rg Veda* 1.156.3) beschrijven de waarheid van de heilige naam (*nāma-tattva*) als volgt,

***om āsya jānanto nāma-cid-vivaktan mahas te viṣṇo
sumatiṁ bhajāmahe om tat sat***

O Viṣṇu, alle Veda's komen voort uit Uw naam, die volkomen bewust is en alom verlichtend. Uw naam is de personificatie van transcendentie en de hoogste zegen en de belichaming van spirituele kennis, die gemakkelijk kan worden verworven. Ik vereer U door constant bedachtzaam het chanten van Uw naam uit te voeren.

Tekst 29

De Veda's (*R̥g Veda* en ook *Śrīmad-Bhāgavatam* 12.6.39) zeggen,

*tato 'bhūt trivṛd omkāro / yo 'vyakta prabhavaḥ svarāt
yat tal liṅgaṁ bhagavato / brahmaṇaḥ paramātmanaḥ*

Śrī Bhagavān is onwaarneembaar; Hij is zowel onverdeeld als verdeeld. De transcendente vibratie om̐ is Zijn manifestatie en Hij is manifest in drie aspecten: brahma, Paramātmā en Bhagavān. De drie lettergrepen in de omkāra vertegenwoordigen de namen Hari, Kṛṣṇa en Rāma. De naam Hari is niet-verschillend van Hari Zelf.

*avyakta haite kṛṣṇa svarāt svatantra
brahma, ātmā, bhagavān liṅga-traya tantra*

*a-kāra-u-kāra āra ma-kāra nirdeśa
om̐ hari kṛṣṇa rāma nāmera viśeṣa*

*hair haite abhinna sakala harināma
vācya-vācaka-bhede pūrṇa kare kāma*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De manifeste *brahma*, Śrī Kṛṣṇa, is veel groter dan de niet-manifeste *brahma* en is er volkomen onafhankelijk van. Parabrahma Śrī Kṛṣṇa is altijd manifest in de drie aspecten van *brahma*, Paramātmā en Bhagavān. De drie klanken van *omkāra* – *a*, *u* en *m* – vertegenwoordigen respectievelijk Hari, Kṛṣṇa en Rāma. Śrī Hari is niet-verschillend van alle namen van Hari. Zijn persoonlijke gedaante wordt gekend als *vācya* (datgene dat benoemd kan worden) en Zijn transcendente naam wordt gekend als *vācaka* (datgene dat aanduidt). Deze twee aspecten vervullen de verlangens van iedere *sādhaka*. (De lettergrepen in de *omkāra* hebben ook de volgende betekenis: *a* – Kṛṣṇa, *u* - Śrī Rādhā, *m* – *gopīs*, en de *candrabindu* [de punt op de *m*] – het levend wezen.

Tekst 30

*hare kṛṣṇa hare kṛṣṇa kṛṣṇa kṛṣṇa hare hare
hare rāma hare rāma rāma rāma hare hare*

*prabhu bale,—kahilāṇa ei mahā-mantra
ihā japa’ giyā sabe kariyā nirbandha*

*ihā haite sarva-siddhi haibe sabāra
sarva-kṣaṇa bala’ ithe vidhi nāhi āra*

Śrī Caitanya-bhāgavata (Madhya-khaṇḍa 23.77-78)

“Bhagavān zei, ‘Chant regelmatig deze mahā-mantra. Op die manier bereik je perfectie. Chant op ieder moment en onder alle omstandigheden; er zijn geen andere regels om te chanten.’”

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrīman Mahāprabhu zegt, dat door de mahā-mantra te chanten alle gebondenheid verdwijnt en dat de jīva perfectie zal bereiken. Met andere woorden, hij zal de rijkdom van kṛṣṇa-prema krijgen. Daarom dient men de mahā-mantra te allen tijde te chanten. Men hoeft om te chanten geen speciale regels of voorschriften te volgen.

Tekst 31

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.103) zegt,

*acirād eva sarvārthaḥ / siddhaty eṣām abhīpsitaḥ
sad-dharmasyāvabodhāya / yeṣām nirbandhiniṁ matiḥ*

De heilige naam is de schenker van alle perfectie en degenen, die met dit sterke vertrouwen en deze overtuiging constant harinā-ma chanten, verkrijgen snel de vrucht van prema.

*nirbandhini-mati-saha kṛṣṇa-nāma kare
ati-śīghra prema-phala sei nāme dhare*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Iemand met een sterk verlangen in zijn hart om de ware *dharma* te kennen, krijgt zijn innerlijke wens snel vervuld. De perfectie en innerlijke wens van toegewijden is dienstverlening aan Govinda's lotusvoeten te krijgen. Deze dienstverlening wordt gerealiseerd door met genegenheid een vast aantal heilige namen te chanten. Met de genade van Nāma Prabhu zal hierdoor *prema* in het hart van de *sādhaka* worden opgewekt. *Nā-mācārya* Śrīla Haridāsa Ṭhākura chantte drie *lakhas harināma* met grote vastbeslotenheid. Zijn gelofte was als volgt,

*khaṇḍa-khaṇḍa hai deha yāya gadi prāṇa
tabu āmi vadane nā chāḍi harināma*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Ādi-khaṇḍa 16.94)

Al zou mijn lichaam aan stukken worden gehakt en mijn levensadem zou vertrekken, zal ik nooit het chanten van *harināma* achterwege laten.

Tekst 32

Śrī Hari-bhakti-vilāsa (17.112, 99 laatste regel, 123, 124, 126 laatste regel) geeft de volgende uitdrukkelijke sommaties voor chanten,

***tulasī-kāṣṭha-ghaṭitair / maṇibhir japa-mālikā
sarva-karmāṇi sarveṣām / ipsitārtha-phala-pradā***

go-puccha-sadrśī kāryā / yad vā sarpākṛtiḥ śubhā

tarjanyā na spr̥ṣet sūtram / kampayen na vidhūnayet

aṅguṣṭha-parva-madhyastham / parivartam samācaret

na spr̥ṣet vāma-hastena / kara-bhraṣṭām na kārayet

bhuktau mukttau tathā kṛṣṭtau / madhya-māyām japet sudhīḥ

Een *japa-mālā* gemaakt van *tulasī* of edelstenen vervult alle soorten innerlijke verlangens. Een *japa-mālā* in de vorm van

een kocienstaart of een slang is gunstig. Men mag de *japa-mālā* niet met de wijsvinger aanraken. Men mag tijdens het chanten de *mālā* niet slingeren of telkens schudden. Chant en wijzig de richting van de *mālā* met de duim en middelvinger. Raak de *mālā* niet aan met de linker hand en laat hem niet uit de handen vallen. Degenen die materieel plezier (*bhukti*) verlangen en degenen, die bevrijding (*mukti*) verlangen, chanten met de middelvinger.

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Hoewel wordt gezegd, dat men een *japa-mālā* van edelstenen kan gebruiken, wordt een dergelijke *mālā* in onze *sampradāya* niet gebruikt. Er wordt ook gezegd, dat chanten met de middelvinger bedoeld is voor degenen, die zintuiglijk plezier en bevrijding verlangen. Niettemin chanten wij op deze manier, want we volgen de methode, die door onze *guru-paramparā* is aangenomen.

Tekst 33

Śrī Hari-bhakti-vilāsa (17.129) stelt,

*manaḥ saṁharaṇaṁ śaucaṁ
maunaṁ mantrārtha-cintanam
avyagravam anirvedo
japa-sampatti-hetavaḥ*

Bij het chanten dient men geconcentreerd te zijn en het kletsen over wereldse zaken op te geven. Men dient met een zuiver hart na te denken over de betekenis van de heilige naam en standvastig en geduldig te zijn met chanten en het herinneren van de heilige naam.

*japa kāle manake ekāgra-bhāve laha
citte śuddha thāka, vṛthā kathā nāhi kaha*

*nāmārtha cintaha sadā dhairyāśraya kara
nāmete ādara kari' kṛṣṇa-nāma smara*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In deze Tekst wordt het perfectioneren van het chanten van *mantras* beschreven, zowel van *harināma* als van *gāyatrī*.

Manah saṁharaṇam – Bij het chanten van de heilige naam dient men de geest vast te houden op de gewenste naam van Bhagavān en het spel te herinneren, dat met die naam verbonden is. De geest van het geconditioneerde levende wezen dwaalt af naar uiteenlopende onderwerpen en daarom dient men in de associatie van *sādhus* te blijven en de geest onder controle te houden door middel van verzaking en beoefening.

Śauca – Voor de *sādhaka* is het noodzakelijk een standaard voor uiterlijke properheid te handhaven door te baden enzovoort, en zijn geest zuiver te houden door innerlijk proper te zijn. Hij kan dit doen door de zes vijanden onder leiding van lust onder controle te brengen. Op die manier wordt zijn geest niet door iets anders dan Kṛṣṇa aangetrokken.

Mauna – Alleen *bhagavat-kathā* spreken en kletspraak, die niet met Kṛṣṇa te maken heeft, afwijzen heet *mauna* (zwijgen). Tijdens het chanten mag men niet spreken over wereldse aangelegenheden.

Avyagrata – De rusteloze aard van de onstabiele geest wordt *vyagrata* genoemd. Men dient te chanten met *avyagrata*, een rustige, onverstoorde geest.

Anirveda – Men hoeft niet ontmoedigd te raken door langzaam vooruitgang te maken in de onderneming om het gewenste doel te bereiken; men dient daarentegen met geduld te chanten.

Nāmārtha-cintana – Bij het chanten van *mantras* dient de *sādhaka* het spel van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa van Hun ontmoeten (*milana*) en scheiden (*vipralambha*) te herinneren. Wanneer hij zijn *mantras* chant, moet hij op de volgende vijf manieren praktiseren,

De *sādhaka* dient de betekenis van de *mantra* te kennen. Hij dient de belangrijkste godheid van de *mantra* (*mantra-devatā*) en zijn eigen specifieke relatie met die godheid te herinneren.

Nyāsa – “De godheid van de *mantra* is mijn beschermheer” – deze overtuiging wordt *nyāsa* genoemd. Het is waar, dat men succes kan hebben door slechts één keer de *mantra* uit te spreken; niettemin wordt de *mantra* tien of honderdacht keer uitgesproken voor het plezier van de *mantra-devatā*. Dit wordt ook *nyāsa* genoemd.

Prapatti – “Ik neem mijn toevlucht tot de lotusvoeten van de *mantra-devatā*.” Dit wordt *prapatti* genoemd.

Saraṇāgati – “Ik ben een *jīva*, die veel te lijden heeft en daarom geef ik me over aan de godheid.” Dit besluit heet *saraṇāgati*.

Ātma-nivedana – “Alles, dat ik heb, behoort aan Hem toe; het is niet van mij. Ik behoor mezelf niet eens toe; ik ben van Hem om door Hem te worden genoten.” Dit is *ātmā-nivedana*.

Als de toegewijde het proces van deze vijf onderdelen volgt, krijgt hij snel perfectie in het chanten van zijn *mantras*.

Tekst 34

Śrī Gopāla-guru Gosvāmī legt de betekenis van de heilige naam als volgt uit,

***vijñāpya bhagavat-tattvaṃ / cid-ghanānanda-vigrahaṃ
haraty avidyāṃ tat-kāryaṃ / ato harir iti smṛtaḥ***

***harati śrī-kṛṣṇa-maṇaḥ / kṛṣṇāhlāda-svarūpiṇī
ato harety anenaiva / śrī-rādhā parikīrtitā***

***ānandaika-sukha-svāmī / śyāmaḥ kamala-locanaḥ
gokulānandano nanda-nandanaḥ kṛṣṇa īryate***

***vaidagdhi sāra-sarvasvaṃ / mūrṭi-līlādhīvaiva
rādhikāṃ ramyaṃ nityaṃ / rāma ity abhidhīyate***

De Allerhoogste Persoon Śrī Bhagavān is afgedaald in de vorm van de heilige naam, de belichaming van gecondenseerde kennis en zegen. Terwijl men de naam van Bhagavān herinnert, dient men te weten, dat *nāma* en *nāmī* niet-verschillend zijn. In het eerste stadium van de vooruitgang van de *sādhaka* elimineert de heilige naam ontwetendheid. Daarom is Hij Hari, ‘Hij die weg-neemt’. De *rasika-ācāryas* echter proeven *harināma* door te denken, dat Vṛṣabhānu-nandinī Śrī Rādhā met Haar dienstverleening in de *kuñjās* de geest van Śrī Hari steelt. Hij die met deze meditatie ‘Hare Kṛṣṇa’ chant krijgt *prema-bhakti*. Śrī Rādhā is *kṛṣṇa-hlādinī-rūpiṇī*, de belichaming van Kṛṣṇa’s eigen pleziergevend vermogen. Ze steelt Kṛṣṇa’s geest en daarom is Haar naam Harā. De aanroepende vorm van Harā is Hare. Dus Hare Kṛṣṇa betekent het Goddelijk Paar Śrī Rādhā-Kṛṣṇa.

De namen Rādhā en Kṛṣṇa zijn *sac-cid-ānanda*, vol eeuwigheid, kennis en zegen. Rādhā en Kṛṣṇa zijn in Hare Kṛṣṇa persoonlijk aanwezig. De eeuwige meester van Śrī Rādhā, de personificatie van zegen, is Śyāma met ogen als lotusbloembladeren, die wil, dat Śrī Rādhikā altijd gelukkig is. Nanda-nandana Śrī Kṛṣṇa, de schenker van zegen aan de inwoners van Gokula, hunkert er altijd naar om met Śrī Radha geluk te proeven. Kṛṣṇa is Līlēśvara, een gewiekste *dhīra-lalita-nāyaka*¹⁰; daarom is Zijn naam Rādhā-ramaṇa.

¹⁰ *Dhīra-lalita-nāyaka*, een held die deskundig is in de vierenzestig kunstvormen en in amoureuus spel en vermaak, die altijd nieuw en jeugdig is, die goed is in grappen maken, die zorgeloos is en wordt beheerst door de *prema* van zijn geliefden.

De Hare Kṛṣṇa mahā-mantra bestaat uit namen van het Goddelijk Paar. Terwijl men chant, dient men Hun spel te herinneren.

*cid-ghana ānanda-rūpa śrī-bhagavān
nāma-rūpe avatāra ei ta pramāṇa*

*avidyā-haraṇa kārya haite nāma hari
ataeva hare kṛṣṇa nāme yāya tari*

*kṛṣṇāhlāda-svarūpiṇī śrī-rādhā āmāra
kṛṣṇa mana hare tāi harā nāma tāṅra*

*rādhā-kṛṣṇa śabde śrī-sac-cid-ānanda rūpa
hare kṛṣṇa śabde rādhā-kṛṣṇera svarūpa*

*ānanda-svarūpa-rādhā tāṅra nitya svāmī
kamala-locana śyāma rādhānanda-kāmī*

*gokula-ānanda nanda-nandana śrī-kṛṣṇa
rādhā-saṅge sukhāsvāde sarvadā satṛṣṇa*

*vaidagdhya-sāra-sarvasva mūrta līleśvara
śrī-rādhā-ramaṇa rāma nāma ataḥpara*

*hare kṛṣṇa mahā-mantra śrī-yugala nāma
yugala līlāra cintā kara avirāma*

BHAJANA-RAHĀSYA-VR̥TTI: Śrī Kṛṣṇa is de personificatie van gecondenseerde eeuwigheid, kennis en zegen (*sac-cid-ānanda*). Hij is een oceaan van compassie. Het duidelijke bewijs hiervan is Zijn afdaling naar deze Aarde in de vorm van Zijn naam voor het welzijn van de levende wezens. Deze vorm van Śrī Hari voert de taak uit van het uitdrijven van onwetendheid. Daardoor worden degenen, die met genegenheid *harināma* chanten, verlost uit deze illusoire wereld, die het product is van onwetendheid.

Śrī Rādhā is de essentie van de *hlādinī-śakti* en Ze geeft Svayam Bhagavān Śrī Kṛṣṇa altijd het hoogste plezier. Ze steelt met Haar beminnelijke gedaante en eigenschappen en met Haar dienstverle-

ning vol *prema* de geest van *parama-puruṣa* Śrī Kṛṣṇa. Daarom is een van Haar namen Harā. ‘Hare’ in de *mahā-mantra* is de aanroepende vorm van Harā, die verwijst naar Śrī Rādhā. De toegewijde, die exclusief is toegewijd aan het Goddelijk Paar (de *aikāntika-bhakta*), aanvaardt Rādhā-Kṛṣṇa als de enige betekenis van Hare Kṛṣṇa. Śrī Rādhā is de personificatie van zegen (*ānanda-svarūpiṇī*). Kamala-locana Śyāmasundara is Haar eeuwige geliefde. Hij heeft altijd de intentie om Śrī Rādhā een plezier te doen en desondanks blijft Hij bij Haar in de schuld staan. De bron van het grote festival van zegen in Gokula, Nanda-nandana, is de hoogst aantrekkelijke magneet. Daarom heet Hij Kṛṣṇa. Ook al proeft Hij altijd geluk in het gezelschap van Śrī Rādhā, Hij is nooit voldaan en wil altijd meer. Hij is beroemd als Rādhā-ramaṇa, want Hij, Lileśvara, de personificatie en essentie van alle *vaidagdhya* (gewiektheid in amoureuus spel en vermaak) is altijd bij Śrī Rādhā en speelt (*ramaṇa*) in Haar hart en buiten Haar hart. Deze Rādhā-ramaṇa Śrī Kṛṣṇa wordt in de *mahā-mantra* Rāma genoemd. Men dient te weten, dat Hare Kṛṣṇa in de *mahā-mantra* Rādhā-Kṛṣṇa Yugala betekent. Bij het uitvoeren van *japa* of *kīrtana* van de *mahā-mantra* dient men daarom constant te denken aan het spel en tijdverdrijf van het Goddelijk Paar Śrī Rādhā-Kṛṣṇa.

Tekst 35

De *Bṛhan-nāradya Purāṇa* (38.127)¹¹ verklaart,

***harer nāma harer nāma / harer nāmaiva kevalam
kalau nāsty eva nāsty eva / nāsty eva gatir anyathā***

¹¹ Dit vers komt uit *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Ādi-līlā* 17.21). Het vers in *Bṛhan-nāradya Purāṇa* (38.127) gebruikt een andere Sanskriete verwoording, maar heeft dezelfde betekenis: *harer nāmaiva nāmaiva nāmaiva mama jīvanam / kalau nāsty eva nāsty eva nāsty eva gatir anyathā*.

In Kali-yuga is voor het levend wezen geen andere manier dan het chanten van de heilige naam. Er is geen andere manier. Er is geen andere manier.

*anya dharma karma chāḍi harināma sāra
kali-yuge tāhā vinā gati nāhi āra*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In Kali-yuga is Svayam Bhagavān Śrī Kṛṣṇa in de vorm van Zijn naam verschenen. Met *harināma* kan de hele wereld worden verlost. De woorden *harer nāma* in deze Tekst zijn drie keer gebruikt om mensen met een wereldse intelligentie te verankeren in het chanten van *harināma*. Het woord *kevala* (betekent ‘alleen’) is gebruikt om het overduidelijk te maken, dat *jñāna*, *yoga*, *tapasya* en andere activiteiten dienen te worden verzaakt. Verlossing is nooit mogelijk voor iemand, die deze instructie in de wind slaat. Om hierop nadruk te leggen worden de woorden *nāsty eva* (betekent ‘geen andere manier’) aan het eind van het vers drie keer herhaald.

Tekst 36

De *Bhāgavan-nāma-kaumudī* (derde hoofdstuk) verklaart,

*naktam divā ca gata-bhir jita-nidra eko
nirviṇṇa iṅṣita-patho mita-bhuk praśāntaḥ
yady acyute bhagavati sva-mano na sajjen
nāmāni tad-rati-karāṇi paṭhed vilajjah*

Als jouw geest niet is verzonken in de naam van Śrī Bhagavān Acyuta, chant dan dag en nacht zonder verlegenheid die belangrijkste namen, die beschikken over *rati* (zoals Rādhā-ramaṇa, Vraja-vallabha en Gopījana-vallabha). Miniseer slaap, eet matig en vervolg het pad van spirituele waarheid met een rustige geest en veronachtzaming van wereldse zaken.

*rātra dina unnidra nirvighna nirbhaya
mīta-bhuk prasānta nirjane cintāmaya*

*lajjā tyajī kṛṣṇa-rati uddīpaka nāma
uccāraṇa kare bhakta kṛṣṇāsakti kāma*

Tekst 37

Śrīmad-Bhāgavatam (6.3.22) verklaart,

*etāvān eva loke ‘smin
puṁsāṁ dharmāḥ paraḥ smṛtaḥ
bhakti-yogo bhagavati
tan-nāma-grahaṇādibhiḥ*

Alleen de verering van Bhagavān Śrī Vāsudeva uitgevoerd door middel van *nāma-saṅkīrtana* wordt *bhakti-yoga* genoemd. Alleen dit is de hoogste *dharma* voor levende wezens.

*bhakti-yoga kṛṣṇa-nāma grahaṇādi rūpa
‘para-dharma’ nāme tāra nirṇīta svarūpa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Alleen *nāma-saṅkīrtana* is rechtsteeks *bhakti-yoga* en in Kali-yuga is het de enige methode, waarmee Śrī Vrajarāja-nandana kan worden beheerst. Hier kan een vraag rijzen. Als lustbevrediging enzovoort gemakkelijk kan worden verkregen door middel van *nāma-kīrtana*, waarom onderwijzen geleerden dan *karma-yoga*? Het antwoord is, dat de intelligentie van Yājñavalkya, Jaiminī en andere samenstellers van *dharmasāstras* dikwijls door Māyā-devī in de war werden gebracht. Hun geest bleef aangetrokken tot de prachtige uiteenzettingen, die in die tijd over de *Ṛg*, *Yajur* en *Sāma Veda*’s werden gegeven en ze werden geheel in beslag genomen door uiteenlopende activiteiten, waarmee men met grote moeite het onbeduidende en tijdelijke resultaat van Svarga (de hemelse planeten) oogst. De allerbeste *dharma* is *nāma-kīrtana*, die

gemakkelijk kan worden uitgevoerd, maar deze geleerden konden dit niet begrijpen.

Tekst 38

Bij het chanten van *harināma* dient met het spel van Kṛṣṇa te herinneren. “*Nisānta kīrtane kuñja-bhaṅga kare dhyāna / krame krame citta lagne rasera vidhāna* – door *kīrtana* uit te voeren en *nisānta-līlā* of *kuñja-bhaṅga-līlā* te herinneren gaat de geest geleidelijk *rasa* proeven.” Śrī *Govinda-līlāmṛta* (1.10) verklaart,

*rātryante trasta-vṛnderita bahu-viravair bodhitau kīraśārī-
padyair-hṛdyair api sukha-śayanād utthitau tau sakhībhiḥ
dṛṣṭau hrṣṭau tadā dvoditarati-lalitau kakkhaṭī-gīḥ saśaṅkau
rādhā-kṛṣṇau satṛṣṇāv api nija-nija-dhāmny āpta-talpau smarāmi*

Aan het eind van de nacht geeft Vṛndā-devī, die het naderen van de dag vreest, aan de *śuka* (papegaai), *sāri* (vrouwtjespapegaai) en andere vogels te kennen, dat ze lieve geluidjes moeten maken om Śrī Rādhā-Kṛṣṇa te wekken. Er staat een koele, zachte, aromatische bries, die langzaam stroomt. De pauwen, vrouwtjespauwen, *śuka*, *sāri* en koekoeks verheerlijken het spel van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa met bekoorlijk geroep. Ze zeggen, “O Vrajarājanandana! O Nikuñjeśvari! Wanneer krijgen we Jullie *darśana*?” Hoewel het Goddelijk Paar werd gewekt door het zoete gekwetter van de vogels, omarmen Ze elkaar uit angst te moeten scheiden en vallen weer in slaap, omdat Ze moe zijn van het liefdespel. Hoe meer Vṛndā-devī Hen probeert wakker te maken, hoe meer Ze slaperig pretenderen in diepe slaap te zijn, want Ze willen niet uit elkaar gaan. Op dat moment krijgt de vrouwtjesaap, Kakkhaṭī, “Jaṭīla! Jaṭīla!” en dan worden Ze angstig wakker. (De betekenis van ‘Jaṭīla’ is “De ochtend is aangebroken en de zonnestralen, die lijken op gematteerd haar [*jaṭā*], gaan ver-

schijnen.” Maar het kan ook betekenen, “Jaṭila komt eraan”. Jaṭila is de schoonmoeder van Śrī Rādhā.) De *nitya-sakhīs* en *prāṇa-sakhīs* komen de *kuñja* binnen. Deze *mañjarī-sakhīs* helpen Rādhā en Kṛṣṇa met aankleden en ze zetten Hun ornamenten weer hun zijn plaats, waarmee ze de tekenen van Hun amoureuze spel verbergen. Daarna roepen ze de *priyā-sakhīs* en de *priyā-narma-sakhīs*. Kīśora en Kīśorī maken grapjes met Elkaar en Śrī Lalitā voert Hun *āratī* uit. Daarna gaan Ze naar Hun respectievelijke woning.

dekhiyā aruṇodaya, vṛndā-devī vyasta haya,
kuñje nānā rava karāila
śuka-sārī-padya śuni, uṭhe rādhā nīlamanī,
sakhī-gaṇa dekhi hr̥ṣṭa haila

kālocita sulalita, kakkhaṭīra rave bhīta,
rādhā-kṛṣṇa satṛṣṇa haiyā
nija-nija gr̥he gelā, nibhr̥te śayana kailā,
dūnhe bhaji se līlā smariyā

ei līlā smara āra gāo kṛṣṇa-nāma
kṛṣṇa-līlā prema-dhana pābe kṛṣṇa-dhāma

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: *Niśānta-līlā*, het spel aan het eind van de nacht, wordt ook *kuñja-bhaṅga-līlā* genoemd, want Rādhā en Kṛṣṇa moeten na Hun nachtelijke spel in de *kuñja* uit elkaar gaan. De gretige *sādhaka*, die dit spel herinnert en er *kīrtana* van uitvoert, zal zeer snel bekwaam worden voor de schat van *kṛṣṇa-prema*.

ALDUS EINDIGT DE PRATHAMA-YĀMA-SĀDHANA,
 NIŚĀNTABHAJANA, OF ŚRĪ BHAJANA-RAHASYA.

Hoofdstuk Twee

DVITĪYA-YĀMA-SĀDHANA

Prātaḥ-kāliya-bhajana – anartha-nivṛtti
in sādhu-saṅga

(de eerste zes daṇḍas van de ochtend:
ongeveer 06:00 – 08:30 uur)

Tekst 1

Geschiede of ongeschiede tijdstippen spelen geen rol voor het chanten van Bhagavāns namen, die over alle vermogens beschikken. Dit wordt beschreven in het tweede vers van *Śrī Śikṣāṣṭaka*,

*nāmnām akāri bahudhā nija-sarva-śaktis
tatrārpitā niyamitaḥ smaraṇe na kālaḥ
etādṛśi tava kṛpā bhagavan mamāpi
durdaivam idṛśam ihājani nānurāgaḥ*

BHAGAVĀN, JOUW NAMEN SCHENKEN DE LEvende wezens alle voorspoed. Daarom ben Je voor hun welzijn eeuwigdurend manifest als Jouw ontelbaar vele namen, zoals Rāma, Nārāyaṇa, Kṛṣṇa, Mukunda, Mādhava, Govinda en Dāmodara. Je hebt in die namen alle vermogens van Hun respectievelijke gedaanten gelegd. Uit Jouw grondeloze

genade heb Je niet eens beperkingen opgelegd voor het herinneren van die namen, zoals het geval is met bepaalde gebeden en *mantras*, die op bepaalde tijdstippen (*sandhyā-vandana*) moeten worden gechant. Met andere woorden, de heilige naam van Bhagavān kan op ieder moment van de dag of de nacht worden herinnerd of gechant. Dit heb Je zo geregeld, O Prabhu, waarmee Je een stortvloed van grondeloze genade over de *jīvas* uitstort. Maar Ik ben zo onfortuinlijk, dat Ik allerlei overtredingen bega, wanneer Ik Jouw naam chant (*nāma-aparādha*); er is in Mij dus geen gehechtheid aan Jouw heilige naam gewekt, ook al is Jouw naam zo gemakkelijk toegankelijk en schenkt alleen maar groot geluk.

*aneka lokera vāñchā aneka prakāra
kṛpāte karila aneka nāmera pracāra*

*khāite suite yathā tathā nāma laya
deśa-kāla-niyama nāhi sarva-siddhi haya*

*sarva-śakti nāme dila kariyā vibhāga
āmāra durdaiva nāme nāhi anurāga*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De ontelbaar vele mensen in deze materiele wereld hebben allerlei verschillende soorten wensen. In die mate is Bhagavān genadevol en verschijnt in deze wereld als Zijn verschillende namen om deze uiteenlopende wensen te vervullen. Alle perfectie wordt verkregen door *harināma*, zelfs wanneer wordt gechant tijdens het eten, drinken, slapen of, wanneer men hier en daar rondloopt. Bovendien zijn de voordelen, die het schenkt, buiten iedere inachtneming van plaats, tijd, regels enzovoort. Alle vermogens van God zijn in Zijn namen neergelegd.

De heilige namen bestaan in twee soorten: primair (*mukhya*) en secundair (*gaṇa*). Namen gerelateerd aan de materiële wereld, zoals *brahma*, Paramātmā en Jagadīśa, zijn secundair. Primaire namen bestaan ook in twee soorten: namen die begiftigd zijn met ver-

heavenheid (*aiśvarya-para*) en namen die overlopen van zoetheid (*mādhurya-para*). Namen zoals Hari, Nārāyaṇa en Vāsudeva zijn vol vermogen en namen, zoals Kṛṣṇa, Mādana-mohana, Govinda, Gopinātha en Rādhā-ramaṇa zijn vol zoetheid. Van de namen van Śrī Bhagavān, die gerelateerd zijn aan deze wereld (dat wil zeggen, de secundaire namen), krijgt men zintuigelijke lustbevrediging (*bhoga*) en bevrijding (*mokṣa*); van *aiśvarya-para* namen krijgt men de *aiśvarya-prema* van Vaikuṅṭha; en van *mādhurya-para* namen krijgt men *vraja-prema*. De *sādhaka*, die *harināma* chant, neemt zijn toevlucht tot een bepaalde naam in overeenstemming met zijn eigen gevoel en krijgt op die manier zijn hartewens vervuld.

Tekst 2

Een gebed om gehechtheid aan de heilige naam te krijgen wordt gegeven in het vijfde vers van *Śrī Kṛṣṇa-nāmāṣṭaka*,

***agha-damana-yaśodā-nandanau! nanda-sūno!
kamala-nayana-gopī-candra-vṛndāvanendrāḥ
praṇata-karuṇa-kṛṣṇāv ity aneka-svarūpe
tvayi mama ratir uccair vardhatām nāmadheya***

**O Nāma, eigenaar van onbevattelijke gloriën, mag mijn gene-
genheid voor Jou dag en nacht blijven toenemen. O Agha-
damana! O Yaśodā-nandana! O Nanda-sūnu! O Kamala-nayana!
O Gopīcandra! O Vṛndāvanendra! O Praṇata-karuṇa! O Kṛṣṇa!
Je hebt ontelbaar veel gedaanten. Mag mijn gehechtheid eraan
constant toenemen.**

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Wanneer de *rāgānuga-sādhaka* de heilige naam onder leiding van zuivere toegewijden chant, bidt hij in grote nood tot Nāma Prabhu, “O Nāma Prabhu, manifesteer Je als-jeblikt in mijn hart samen met Jouw spel gerelateerd aan iedere naam.”

Agha-damana – “Hij die Zijn vrienden beschermt door de demon Agha te vermoorden.” Het woord *agha* betekent ‘zonde’ en *damana* betekent ‘vernietigen’. Hij vernietigt de zonden in het hart van de *sādhaka*, maakt het zuiver en dan komt Hijzelf om daar te gaan wonen. In relatie tot *mādhurya-rasa* heeft Agha-damana een andere betekenis, “Hij wiens *darśana* het gevoel van afgescheidenheid van de *gopīs* teniet doet en hen op die manier groot plezier schenkt”. Overdag gaat Śrī Kṛṣṇacandra naar het bos en veroorzaakt, dat de *vraja-sundarīs* branden in het vuur van afgescheidenheid van Hem. Wanneer Hij ’s nachts bij hen is, verlicht Hij hun brand en verschijnt zo heerlijk als de koele maan, wanneer Hij in *rāsa-līlā* van allerlei plezierige activiteiten geniet. Op die manier proeft Hij *mādhurya-prema-rasa*.

Yaśodā-nandana – ‘De zoon van Yaśodā’. Alle goede eigenschappen van Kṛṣṇa’s toegenegen moeder worden ook in Hem aangetroffen. Daarom is een van Zijn namen Yaśodā-nandana. *Yaśo dadāti iti yaśodā*. Met andere woorden, Moeder Yaśodā staat bekend om haar *vātsalya-bhāva*. De stemming van dit vers is, “Mag de mededogende Yaśodā-nandana, die dezelfde eigenschappen bezit als Zijn moeder, in mijn hart verschijnen.”

Nanda-sūnu – ‘De zoon van Nanda’. *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.8.46) verklaart,

*nandaḥ kim akarod brahman / śreya evaṁ mahodayam
yaśodā ca mahā-bhāgā / papau yasyāḥ stanam hariḥ*

[Mahārāja Parīkṣit informeerde,] Welke uiterst gunstige activiteit heeft de zeer fortuinlijke Nanda Bābā uitgevoerd? En welke soort soberheid heeft de hoogst fortuinlijke Yaśodā uitgeoefend, waardoor de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods Zelf met Zijn lotusmond haar borstvoeding dronk?

Bij het chanten van deze naam van Kṛṣṇa bidt de *sādhaka*, “Mag de zoon van de hoogst genereuze en meest fortuinlijke Nanda Mahārāja, Nanda-nandana Śrī Kṛṣṇa, Zijn genade over me heen regenen”.

Kamala-nayana – ‘Lotusogige’. “Mag Kamala-nayana Śrī Kṛṣṇa, wiens halfgesloten ogen lijken op een rode lotus vanwege Zijn nachtelijke amoureuze spel en vermaak met Zijn geliefde *vraja-devīs* in de *nikuñjas*, Zich in mijn hart manifesteren.”

Gopīcandra – ‘De maan van de *gopīs*’. Wanneer Śrī Kṛṣṇa de volle maan ziet opkomen, wordt de herinnering aan de *vraja-devīs* met gezichtjes als manen in Zijn hart gewekt.

Vṛndāvanendra – ‘De Meester van Vṛndāvana’. Dit verwijst naar Hem, die de inwoners van Vṛndāvana vreugdevol maakt door Zijn unieke eigenschap van *prema-mādhurya*.

Praṇata-karuṇa – ‘Hij die overgegeven zielen genadig is’. Śrī Kṛṣṇa toont Zijn genade en mededogen aan degenen, die zich aan Hem hebben overgegeven, door hen Zijn *caraṇāmṛta* te laten proeven. Als de *gopīs* zich de genade herinneren, die Kāliya-nāga ontving, toen Śrī Kṛṣṇa Zijn lotusvoeten op Kāliya’s koppen zette, zingen ze, “*Praṇata-dehinām pāpa-karṣaṇam* – Jouw lotusvoeten vernietigen de zonden uit het verleden van alle zielen, die zich aan Jouw lotusvoeten overgeven.”

Kṛṣṇa – Deze naam is afgeleid van de werkwoordstam *kṛṣ* en betekent ‘aantrekken’. Kṛṣṇa trekt iedereen aan met Zijn *prema-mādhurya* en schenkt hen op die manier de zegen van goddelijke liefde.

Toegewijden bidden volgens hun transcendente sentimenten; dus de Allerhoogste Godheid verschijnt aan hen volgens hun gebeden en maakt hen opgetogen. De *sādhaka* chant een specifieke naam van Bhagavān om zijn gehechtheid aan Nāma Prabhu te vergroten.

Tekst 3

Śrī Kṛṣṇa heeft alle vermogens in Zijn naam gelegd. De *Skanda Purāna* verklaart,

*dāna-vrata-tapas-tīrtha-yātrādinam ca yāḥ sthitāḥ
śaktayo deva-mahatām sarva-pāpa-harāḥ śubhāḥ
rājasūyāśvamedhānām jñānasyādhyātma-vastunaḥ
ākṛṣya hariṇā sarvāḥ sthāpitāḥ sveṣu nāmasu*

Ieder vermogen om zonden te neutraliseren of voorspoed te schenken, welke wordt aangetroffen in liefdadigheid, geloften, soberheden, pelgrimage, de *rājasūya* en *āśvamedha* offers, kennis van transcendente objecten enzovoort, is door Śrī Kṛṣṇa in Zijn heilige namen gelegd (dat wil zeggen, in de primaire namen).

*dharmā-yajña-yoga-jñāne yata śakti chila
saba harināme kṛṣṇa svayam samarpila*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In deze Tekst wordt de glorie van de heilige naam beschreven. Nāma Prabhu kan gemakkelijk lustbevrediging (*bhukti*) en bevrijding (*mukti*) geven. De massa zonden, die wordt geneutraliseerd door het uitoefenen van liefdadigheid, geloften, soberheden, vuuroffers, paardenoffers enzovoort, worden door louter de schijn van Nāma Prabhu vernietigd. De verkregen resultaten van degenen, die bevrijding verlangen en door degenen, die lustbevrediging willen, zijn de secundaire resultaten van *nāma-saṅkīrtana*. Het belangrijkste resultaat, dat door Nāma Prabhu wordt geschonken, is de kwalificatie om de liefvalligheid of de nectar van de *prema* van Śrī Bhagavān te proeven door middel van zuivere *prema-bhakti*. Zuivere toegewijden bidden niet om de secundaire resultaten van *bhakti* te krijgen. Indien deze resultaten ongevraagd worden verkregen, zullen ze deze niet aanvaarden; integendeel, ze betuigen op afstand hun respect ervoor en zien ervan af. De levens van Śrīla Rūpa Gosvāmī en Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī zijn hiervoor exemplarisch.

Tekst 4

In de uitvoering van *nāma-bhajana* is geen inachtneming van properheid of vervuiling, noch van juiste of onjuiste tijdstippen. Dit wordt bevestigd in de *Vaiṣvānara-saṁhitā*,

*na deśa-kāla-niyamo / na śaucāśauca-nirṇayah
param saṅkīrtanād eva / rāma rāmeti mucyate*

Voor het chanten van de heilige naam is geen regel vereist met betrekking tot plaats en tijd, of reinheid en onreinheid. Door de naam ‘Rāma’ te herhalen, met andere woorden, door *saṅkīrtana* van de *mahā-mantra* uit te voeren wordt de hoogste bevrijding verkregen, namelijk *prema-bhakti*.

*deśa kāla-śaucāśauca-vidhi nāme nāi
hare kṛṣṇa rāma nāme sādhya tare yāi*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Voor het chanten van de eeuwig perfecte, transcendente heilige naam zijn geen regels voor plaats, tijd, enzovoort. Bij de uitvoering van soberheden en vuuroffers moet men regels volgen, die door de Veda’s zijn voorgeschreven, maar de heilige naam kan onder alle omstandigheden worden gechant, ongeacht of men zich in een zuivere of onzuivere staat bevindt.

Het verhaal van Gopāla-guru is in deze context opmerkenswaardig. Een jongen genaamd Gopāla was bij Śrīman Mahāprabhu en verleende Hem diensten. Toen Mahāprabhu een keer naar de wc ging, pakte Hij met Zijn hand Zijn tong vast. Toen Gopāla vroeg, waarom Hij dat deed, antwoordde Mahāprabhu, “Mijn tong geeft het chanten van *harināma* nooit op. Dus wanneer ik Me in een onzuivere conditie bevind, moet Ik hem beknotten.” Toen vroeg de jonge Gopāla, “Als iemand op dat moment zou sterven, wat zou er dan met hem gebeuren?” Toen Mahāprabhu dit hoorde, preees Hij de jongen en zei, “Wat je zegt is waar. Men hoeft bij het chanten van de onmetelijk sterke namen van Hari reinheid en onreinheid

enzovoort niet in acht te nemen. Vanaf vandaag is jouw naam Gopāla-guru.”

Tekst 5

De kenmerken van tegenspoed worden beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.9.7),

*daivena te hata-dhiyo bhavataḥ prasāṅgāt
sarvāsubhopaśamanād vimukhendriyā ye
kurvanti kāma-sukha-leśa-lavāya dīnā
lobhābhībhūta-manaso ‘kuśalāni śāśvat*

Degenen, die afzien van het horen en chanten van Jouw gloriën, die alle tegenspoed teniet doen, en zich in plaats daarvan altijd met ongunstige activiteiten bezighouden, omdat ze geobsedeerd zijn met het verlangen naar een beetje materiële lustbevrediging, zijn zeker beklagenswaardig, want het noodlot heeft hun intelligentie gestolen.

*tomāra prasāṅga sarva, aśubha karaye kharva,
durdaiva prabhāve mora mana
kāma-sukha-leśa āśe, lobha akuśalāyāse,
se prasāṅge nā kaila yatana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Brahmā verheerlijkt Bhagavān en zegt, “Degenen, die zijn afgekeerd van het horen van vertellingen over Śrī Bhagavān en *bhakti* en die voortdurend ongunstige activiteiten uitvoeren, omdat ze door waardeloze lustbevrediging in beslag worden genomen, zijn ongelukkig en verstoken van goede intelligentie.” Prahlāda Mahārāja zegt het ook, “Een levend wezen, dat gehecht is aan zijn huis vanwege zijn ongedisciplineerde zintuigen, gaat de diepste hel binnen. De intelligentie van iemand, die keer op keer geluk en verdriet herkauwt, kan nooit zuiver worden.” Iemand, die verzonken is in *karma-kāṇḍa* door de mierzoete uitspraken van

de Veda's te volgen, wordt gebonden door het lange koord van de Veda's. Voor wellustig levende entiteiten is de enige manier om te worden bevrijd zichzelf onder te dompelen in het stof van de lotusvoeten van een groot *niṣkiñcana*, *paramahaṁsa* Vaiṣṇava.

Tekst 6

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.7.4-6) wordt gezegd,

*bhakti-yogena mānasī / samyak praṇihite 'male
apaśyat puruṣaṁ pūrṇaṁ / māyāṁ ca tad-apāśrayām
yayā sammohito jīva / ātmānaṁ tri-guṇātmakam
puro 'pi manute 'nartham / tat-kṛtaṁ cābhinpadyate
anarthopaśamaṁ sākṣād / bhakti-yogam adhokṣaje
lokasyājānato vidvāṁś / cakre sātva-saṁhitām*

Met een zuiver hart raakte Śrī Kṛṣṇa-dvaipāyana Vedavyāsa in meditatie verzonken door middel van het proces van *bhakti-yoga*. Zo zag hij de Allerhoogste Persoon, Śrī Kṛṣṇa, met zijn externe energie (*māyā*), die ver van Hem was verwijderd maar wel onder Zijn controle. Vanwege deze *māyā* vergeet het geconditioneerd levende wezen (*baddha-jīva*) zijn dienst aan Kṛṣṇa en wordt aangetast door *anarthas*. Hoewel het levend wezen transcendent is aan de drie geardheden van de materiële natuur, beschouwt het levend wezen, dat door *māyā* in de war wordt gebracht, zich als een materieel product. Op die manier identificeert hij zich met dit lichaam en denkt, dat hetgeen eraan gerelateerd is, van hem is. Het oneindig kleine, levende wezen kan alleen door *kṛṣṇa-bhakti* worden verlost, maar de massa mensen in de materiële wereld is niet op de hoogte met dit feit. Śrī Vyāsa wist dit en manifesteerde *Bhāgavatam* door middel van *bhakti-yoga*.

*kṛṣṇa, kṛṣṇa-māyā, jīva ei tina tattva
māyā-mohe māyā-baddha jīvera anartha*

*cit-kaṇa jīvera kṛṣṇa-bhakti-yoga-bale
anartha vinaṣṭa haya kṛṣṇa prema-phale*

*ei tattva nāma-samādhite pāila vyāsa
bhāgavate bhakti-yoga karila prakāśa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Kṛṣṇa-dvaipāyana Vedavyāsa heeft de Veda's, Upaniṣaden, Purāṇa's enzovoort gemanifesteerd. Ook al had hij realisatie van de Allerhoogste Absolute Waarheid en Zijn klankincarnatie (*śabda-brahma*), hij was niet tevreden en voelde innerlijk een gebrek. Hij informeerde hierover bij Śrī Nārada, die antwoordde, "Je hebt het zoete spel en de smetteloze glorie van Śrī Kṛṣṇa niet beschreven. Dit moet je wel doen, want dan raakt jouw hart voldaan." Met de genade van Śrī Nārada en door middel van *bhakti-yoga* raakte Vedavyāsa met een zuiver hart geabsorbeerd in meditatie en kreeg *darśana* van al het spel en vermaak van Śrī Bhagavān. Toen heeft hij de *Bhāgavatam* gemanifesteerd, de volrijpe vrucht van de wensboom van vedische literatuur.

De wezenlijke les van dit incident is, wanneer de geest van het levend wezen zuiver genoeg wordt door de beoefening van *bhakti*, kan het met de gecombineerde genade van de *samvit-* en *hlādinī-śaktis* ervaringen van Kṛṣṇa hebben, van Kṛṣṇa's innerlijke vermogen (*Yogamāyā*) en zijn eigen constitutionele natuur (*svarūpa*). Door *bhakti-yoga* gaat het object van *bhajana* zich van nature in het hart manifesteren. Degenen daarentegen, die bevrijding verlangen door middel van *jñāna* en *karma*, zijn gedgeprimeerd van de realisatie van het complete, eeuwig bewuste object.

De woorden *puruṣaṁ puṇam* in deze Tekst verwijzen naar Svayam Bhagavān Vrajendra-nandana Śyāmasundara, de eigenaar van alle vermogens (*sarva-śaktimān*) en naar alle inwoners van Vraja inclusief de *gopīs*.

Door middel van *bhakti-yoga* heeft Śrīla Vyāsadeva de diverse manifestaties van Bhagavān en Zijn drie vermogens gezien: *svarūpa-śakti*, *māyā-śakti* en *jīva-śakti*. Met Zijn *svarūpa-śakti* voert Bhagavān eeuwig, transcendent spel uit. *Māyā-śakti* heeft twee functies om de *jīvas*, die gekeerd zijn tegen Bhagavān, onder controle te houden: *āvaraṇātmikā* (het afdekken van ware kennis) en *vikṣepātmikā* (het levend wezen in de oceaan van het materiële bestaan te slingeren). De levende wezen, die worden beheerst door materiële activiteiten, worden gedreven door het verlangen hun zintuigen te bevredigen en Māyā-devī laat hen dansen als marionetten.

In dit verband kan een argument rijzen. Toen Vyāsadeva *darśana* kreeg van de gedaante, eigenschappen en het spel enzovoort van Bhagavān, wat was de reden, waarom hij ook *darśana* kreeg van *māyā*? Het antwoord is, dat Vyāsadeva geen gewoon levend wezen was, waardoor hij niet bekend was met het lijden van geconditioneerde zielen, die door *māyā* verstrikt zijn geraakt. Hoe heeft hij hen dan kunnen helpen? Om die reden heeft hij ook *darśana* van de begoochelende energie gekregen.

De *ācāryas* schrijven, dat de levende wezens, die door *māyā* worden beheerst en verzonken zijn in de drie geaardheden, worden verslonden door het materiële bestaan en niet in staat zijn de beminnelijkheid van Śrī Bhagavān te ervaren. De bevrijding van levende wezens, die zijn gebonden door *māyā*, is alleen mogelijk, wanneer de bedekkingen van *māyā* worden verwijderd. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura legt in zijn commentaar op deze Tekst uit, dat een deskundige arts zowel een medicijn als een goed dieet voorschrijft om een patiënt te genezen. De remedie voor geconditioneerd levende wezens is het proces van *bhakti*. Het medicijn is het horen van *hari-kathā* en het chanten van *harināma* en het dieet is in associatie van toegewijden blijven en overtredingen vermijden.

Nadat Śrīla Vyāsa de bovengenoemde *darśana* had gekregen, heeft hij *Śrīmad-Bhāgavatam* gemanifesteerd, het eeuwig gezaghebbende geschrift, dat vol waarheden staat. Hij heeft dit gedaan voor

het welzijn van mensen in onwetendheid, die door de ziekte van het materiële bestaan worden verslonden. Door het horen van *Śrīmad-Bhāgavatam* kunnen de levende wezens vrij worden van hun *anarthas* en onwetendheid en op die manier *kṛṣṇa-prema* krijgen. In *Śrīmad-Bhāgavatam* wordt het transcendente spel en vermaak vol *prema* van Śrī Kṛṣṇa met de *vraja-devīs* beschreven. Door deze vertellingen met vertrouwen te horen kunnen de levende wezens weer in hun eeuwige *dharma* worden gevestigd.

Śrīmad-Bhāgavatam (10.33.36) zegt, “*yāḥ śrutvā tat-paro bhavet* – bij het horen van dergelijk spel raakt men aan Hem toegewijd”. Dienstverlening aan Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa is overladen met de zoetste nectar van *prema* en het doel van het leven is in Hun dienst te worden gevestigd. Dit kan men bereiken na het verwijderen van *anarthas* door middel van het proces van *bhakti-yoga*, de essentie van alle waarheden.

Tekst 7

Anarthas, of tegenspoed, bestaan uit vier soorten. Dit wordt beschreven in de *Āmnāya-sūtra-vyākhyā*,

***māyā-mugdhasya jīvasya / jñeyo ‘narthas catur-vidhaḥ
hr̥d-daurbalyam cāparādhō / ‘sat-tr̥ṣṇā tattva-vibhramah***

De *anarthas* van levende wezens, die zijn betoverd door de be-goochelende energie, bestaan in vier soorten: (1) illusie over de eigen ware identiteit (*svarūpa-bhrama*), (2) hunkeren naar het-geen tijdelijk is (*asat-tr̥ṣṇā*), (3) overtredingen (*aparādhā*) en (4) zwakte van het hart (*hr̥daya-daurbalya*). Ze binden het le-vend wezen aan de materiële wereld en verstrengelen hem in materiële ellende.

*māyā-mugdha jīvera anartha catuṣṭaya
asat-tr̥ṣṇā, hr̥daya-daurbalya viṣamaya*

*aparādha svarūpa-vibhrama ei cāri
yāhāte saṁsāra-bandha vipatti vistāri*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De levende wezens, die door *māyā* gevangen zijn genomen en van de zuivere *dharma* zijn ontspoord, zwerven door dit materiële bestaan rond en denken op valse gronden, dat zij de genieters ervan zijn. Er worden vier *anarthas* in deze levende wezens aangetroffen: *svārūpa-bhrama*, *asat-tṛṣṇā*, *aparādha* en *hṛdaya-daurbalya*. *Anarthas* zijn de verzameling van datgene, dat geen doel en betekenis heeft. Het enige doel van de *jīva* is dienst verlenen aan Śrī Kṛṣṇa, maar in dit materiële bestaan is hij in dienst van *māyā* – vandaar dat dit een *anartha* is.

Svarūpa-bhrama – Het zuivere levende wezen is een klein transcendent deeltje (*cid-aṇu*) en dat is de eeuwige dienaar van Śrī Kṛṣṇa. Zoals het geconditioneerd levende wezen vorm, smaak, geur, gevoel enzovoort via zijn materiële zintuigen ervaart, zo ervaart het zuiver levende wezen transcendent vorm, smaak enzovoort via zijn transcendent zintuigen. Omdat de *jīva* vergeet, “Ik ben een oneindig klein deeltje spiritueel bewustzijn en een dienaar van Kṛṣṇa”, raakt de *jīva* geconditioneerd en gaat door dit materiële bestaan zwerven. De belangrijkste *anartha* van het levend wezen is het verzuim zijn *svārūpa*, zijn ware natuur, te realiseren.

Asat-tṛṣṇā – Het materiële lichaam als ‘ik’ beschouwen en vergankelijke objecten in relatie tot het lichaam als ‘mijn’ beschouwen en het verlangen om geluk te putten uit vergankelijke objecten wordt *asat-tṛṣṇā* genoemd.

Aparādha – *Apagata-rādho yasmād ity aparādhāh*. *Rādha* betekent genegenheid (*prīti*), waardoor actie, die veroorzaakt, dat genegenheid verdwijnt, *aparādha* (overtreding) wordt genoemd. *Aparādha* aan de lotusvoeten van Bhagavān en aan de lotusvoeten van Zijn toegewijden doen *prīti* afnemen. Men dient de tien *nāma-aparādhas*, de tweeëndertig *sevā-aparādhas* en alle *dhāma-aparādhas* te vermijden.

Hṛdaya-daurbalya – Wanneer het hart illusie en verdriet ervaart bij het verkrijgen of verliezen van hetgeen vergankelijk is, wordt dit *hṛdaya-daurbalya*, zwakte van het hart, genoemd. Deze *anartha* verschijnt in het levend wezen van nature vanwege onwetendheid en verdwijnt met het cultiveren van Kṛṣṇa bewustzijn in associatie van zuivere toegewijden.

Tekst 8

Svarūpa-bhrama bestaat in vier soorten, zoals aangegeven in de *Ām-nāya-sūtra-vyākhyā*,

***sva-tattve para-tattve ca / sādhya-sādhana-tattvayoḥ
virodhi-viṣaye caiva / tattva-bhramaś catur-vidhaḥ***

Het geconditioneerd levende wezen is onderhevig aan vier soorten *bhrama* of illusie: (1) *jīva-svarūpa-bhrama*, (2) *para-tattva-bhrama*, (3) *sādhya-sādhana-tattva-bhrama* en (4) *bhajana-virodhi-viṣaya-bhrama*.

*tattva-bhrama catuṣṭaya baḍai viṣama
svīya-tattve bhrama āra kṛṣṇa-tattve bhrama
sādhya-sādhanete bhrama, virodhī viṣaye
cāri-vidha tattva-bhrama baddha-jīva-caye*

BHĀJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: *Jīva-svarūpa-bhrama* – Het levend wezen kan zijn eigen transcendente natuur niet realiseren vanwege zijn onwetendheid ervan. Hij is zijn ware *svarūpa* vergeten, die de dienaar is van Śrī Kṛṣṇa, want hij denkt, dat hijzelf de genietter is.

Para-tattva-bhrama – Wie is de Absolute Waarheid, *para-tattva*? Omdat hij dit niet weet, raakt het levend wezen begoocheld. Soms vereert hij Śiva, soms Brahmā en soms een andere halfgod of godin. Het onvermogen om de Absolute Waarheid op de juiste wijze vast te stellen wordt *para-tattva-bhrama* genoemd.

Sādhyā-sādhana-bhrama – Volgens de geschriften is *kṛṣṇa-prema* het enige doel (*sādhyā*) en *bhakti* de enige praktijk (*sādhana*). Het geconditioneerd levende wezen is echter niet in staat te bepalen, wat zijn doel is, hetzij lustbevrediging, bevrijding of *kṛṣṇa-prema* en wat zijn praktijk is, hetzij *karma*, *jñāna* of *bhakti*. Dit is *sādhyā-sādhana-bhrama*, illusie over het doel en de methode om het te bereiken. Als men het doel niet kan vaststellen, is het niet mogelijk de praktijk te bepalen en zonder de praktijk is het niet mogelijk het doel te bereiken. Alleen met de genade van Vaiṣṇava's kan men het geluk krijgen om erachter te komen, dat *bhakti* de enige gunstige spirituele praktijk is en dat *prema* het enige doel en object is. *Prema* bestaat in twee soorten: *aiśvarya-para* (vol vermogen) en *mādhurya-para* (vol beminnelijkheid). De *ācāryas* hebben vastgesteld, dat het hoogste doel liefdevolle dienstverlening aan Śrī Rādhā-Kṛṣṇa is onder leiding van de *vraja-gopīs*.

Bhajana-virodhi-viṣaya-bhrama – Doctrines, die anders zijn dan vaiṣṇavisme, zijn gekeerd tegen *bhajana* en veroorzaken verwarring (*virodhi-bhrama*). Dit geldt vooral voor impersonalisme (*māyāvāda*), dat het hart besmet en daardoor het levend wezen zijn onderscheidingsvermogen ontnemt.

Tekst 9

Asat-tṛṣṇā bestaat in vier soorten, zoals beschreven in de *Āmnāya-sūtra-vyākhyā*,

***aihikeṣvaiṣaṇā pāra-trikeṣu caiṣaṇā 'subhā
bhūti-vāñchā mumukṣā ca / hy asat-tṛṣṇās catur-vidhāḥ***

De vier soorten *asat-tṛṣṇā* zijn als volgt: (1) verlangen naar objecten van deze materiële wereld, (2) verlangen naar hemelse genoegens, zoals die van Svarga, (3) verlangen naar mystieke vermogens, en (4) verlangen naar bevrijding.

*pāra-trika aihika eṣaṇā bhūti-kāma
mukti-kāma ei cāri asat-trṣṇā nāma*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: Het verlangen iets te krijgen, dat niets te maken heeft met Śrī Kṛṣṇa, heet *asat-trṣṇā*. Dit verlangen bestaat uit vier soorten, (1) Verlangen naar wereldse, materiële objecten en de verscheidene pogingen om ze te verkrijgen. *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.3.18) verklaart, “*karmāṇy ārabhamāṇāṁ duḥkha-hatyai sukhāya ca* – het geconditioneerd levende wezen doet moeite om plezier voor de zintuigen te krijgen, maar krijgt alleen ellende”. (2) Verlangen naar het verkrijgen van de genoegens van de hemelse planeten en de verering van diverse halfgoden en godinnen. (3) Verlangen naar het verkrijgen van mystieke vermogens om het publiek te imponeren met materiële wonderen en daarmee rijkdom, verering, prestige enzovoort te oogsten. Mensen worden aangetrokken tot *aṣṭāṅga-yoga* en tot mystieke krachten, zoals *aṇimā* en *laghimā*. (4) Verlangen naar bevrijding.

Deze vier verlangens staan allemaal lijnrecht tegenover *bhajana* en daarom zullen toegewijden van Śrī Bhagavān ze nimmer aanvaarden.

Tekst 10

Aparādha bestaat in vier soorten, zoals aangegeven in de *Āmnāya-sūtra-vyākhyā*,

*kṛṣṇa-nāma-svarūpeṣu / tādīya-cit-kaṇeṣu ca
jñeyā budha-gaṇair nityam / aparādhās catur-vidhāḥ*

De vier soorten *aparādha* zijn als volgt, (1) overtredingen tegen Kṛṣṇa's naam (*nāma-aparādha*), (2) overtredingen tegen de gedaante van Kṛṣṇa's godsbeeld (*sevā-aparādha*), (3) overtredingen tegen hetgeen aan Kṛṣṇa toebehoort, met andere woorden, tegen Girirāja-Govardhana, de Gaṅgā, de Yamunā, de *dhāma*,

en de lotusvoeten van toegewijden, (4) overtredingen tegen andere levende wezens, die allemaal oneindig kleine spirituele deeltjes zijn, die aan Kṛṣṇa toebehoren.

*kṛṣṇa-nāme, svarūpe o bhakte, anya nare
bhrama haite aparādha catuṣṭaya smare*

Tekst 11

Hṛdaya-daurbalya bestaat in vier soorten, zoals aangegeven in de *Ām-nāya-sūtra-vyākhyā*,

*tucchāsaktiḥ kuṭināṭī / mātsaryam sva-pratiṣṭhatā
hṛd-daurbalyam budhaiḥ śaśvaj / jñeyam kila catur-vidham*

Geleerden beschouwen *hṛdaya-daurbalya* als bestaand uit de volgende vier soorten: (1) gehechtheid aan waardeloze objecten, dat wil zeggen, objecten die niets met Kṛṣṇa te maken hebben, (2) hypocrisie (schijnheiligheid) en bedrog (*kuṭināṭī*), (3) afgunst bij het zien van de voorspoed van anderen, en (4) verlangen naar prestige en positie (*pratiṣṭhā*).

*kṛṣṇetara viṣaye āsakti, kuṭināṭī
para-droha, pratiṣṭhāsā ei ta' cāriṭi*

*hṛdaya-daurbalya bali' śāstre nirdhārila
chāyā ripu, chāyā ūrmi ihāte janmila*

*yata dina e saba anartha nāhi chāḍe
taṭa dina bhakti-latā kabhu nāhi bāḍhe*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: *Hṛdaya-daurbalyā* leidt tot het ontstaan van zes vijanden: lust (*kāma*), woede (*krodha*), hebzucht (*lobhā*), illusie (*moha*), trots (*mada*) en afgunst (*mātsarya*); hun golven resulteren in angst en verdriet (*śoka*), verwarring (*moha*), honger (*kṣudhā*), dorst (*pipāsā*), ouderdom (*jarā*) en dood (*mṛtyu*).

Tekst 12

Alle *anarthas* worden geneutraliseerd door *nāma-saṅkīrtana*. *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.1.14) verklaart het volgende,

***āpannaḥ saṁsṛtiṁ ghorām / yan-nāma vivaśo gṛṇan
tataḥ sadyo vimucyeta / yad bibheti svayam bhayam***

Als een levend wezen, dat gevangen zit in de draaikolk van het materiële bestaan, zelfs maar één keer de naam van Kṛṣṇa chant, kan hij onmiddellijk worden bevrijd. Zelfs angst in eigen persoon staat te beven bij het horen van de naam van Śrī Bhagavān.

*e ghora saṁsāre paḍi' kṛṣṇa-nāma laya
sadya mukta haya āra bhaya pāya bhaya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De wijzen, die ver vooruit konden zien, dachten na over de verschrikkelijke angst en pijn van de levende wezens in het angstwekkende tijdperk van Kali en vroegen aan Sūta Gosvāmpāda, “O Saumya, hoe kunnen de geconditioneerd levende wezen, die gehecht zijn aan het materiële bestaan, worden bevrijd?” Sūta antwoordde, “Associatie met toegewijden van Śrī Bhagavān is de enige manier. Baden in de Gaṅgā neutraliseert zonden, maar alle zonden worden teniet gedaan alleen door *darśana* te hebben van een toegewijde, die is gewijd aan de heilige naam. Het directe resultaat van associatie met de toegewijden van Bhagavān en hen dienst verlenen is het verkrijgen van *prema*. Als een levend wezen de heilige naam slechts uitspreekt op het moment van de dood, zal Nāma Prabhu hem *prema* schenken.”

Tekst 13

Śrīmad-Bhāgavatam (11.2.37) verklaart,

*bhayaṁ dvitīyābhiniveśataḥ syād
 īśād apetasya viparyayo ‘smṛtiḥ
 tan-māyayāto budha ābhajet tam
 bhaktyaikayeśaṁ guru-devatātmā*

Het levend wezen, dat gekeerd is tegen Śrī Bhagavān, vergeet zijn eigen grondrechtelijke natuur vanwege zijn associatie met *māyā*. Door deze vergetelheid wordt hij geabsorbeerd door het idee, dat hij het materiële lichaam is en denkt, “Ik ben een halfgod”, “Ik ben een mens”. In deze staat van lichaamsbewustzijn is hij bang voor ouderdom, ziekte, enzovoort. Degenen, die de waarheid kennen, dienen daarom hun eigen *guru* te beschouwen als *īśvara*, de Allerhoogste. Met andere woorden, ze dienen hem te zien als hun meester, die niet-verschillend is van Bhagavān, en die Hem zeer dierbaar is. Ze dienen met exclusieve toewijding eenpuntige verering van die *īśvara*, hun *guru*, uit te voeren.

*kṛṣṇa chāḍi’ jīva kaila anyābhiniveśa
 tāi tāra viparyaya-smṛti āra kleśa*

*sad-guru āśraya kari’ kṛṣṇa-kṛpā-āśe
 ananya-bhajana kare yāya kṛṣṇa-pāśe*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Wanneer de levende wezens gekeerd zijn tegen God, raken ze verzonken in *māyā* en worden op die manier materieel geconditioneerd. *Māyā-devī* laat door middel van haar twee functies *āvaraṇātmikā* en *vikṣepātmikā* de levende wezens rondzwerven in het materiële bestaan, dat lijkt op een gevangenis, en laat hen lijden aan kwellingen, waarbij ze denken, dat ze geluk en verdriet ‘ervaren’. Iemand, die resoluut te werk gaat, neemt zijn toevlucht tot de lotusvoeten van een bonafide *guru* en wordt in staat gesteld dit materiële bestaan over te steken. Door de leiding van een *guru* te aanvaarden, die Śrī Bhagavān heeft gerealiseerd, en door verzonken te zijn in intieme dienstverlening (*viśrambha-sevā*)

aan hem, krijgt men de genade van Bhagavān, waardoor materiële identificaties ver uit de buurt gaan. Men krijgt kennis van de eigen *svārūpa*, Bhagavāns *svārūpa* en de *svārūpa* van de begoochelende energie door te weten, dat de geestelijk leermeester nabij is en dierbaar is als zijn eigen ziel, en hem dienst te verlenen. Met de genade van de *guru* zal het levend wezen uiteindelijk worden betrokken in eeuwige dienstverlening in de woonplaats van Śrī Bhagavān.

Tekst 14

De kenmerken van *bhakti-yoga* worden beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.2.17, 7),

*tac chraddadhānā munayo / jyāna-vairāgya-yuktayā
paśyanty ātmani cātmānam / bhaktyā śruta-grhītayā
vāsudeve bhagavati / bhakti-yogaḥ prayojitaḥ
janayaty āśu vairāgyam / jñānam ca yad ahaitukam*

Na het horen van *Śrīmad-Bhāgavatam* krijgt een trouwhartig persoon automatisch *bhakti* met kennis en verzaking. Door dergelijke *bhakti* neemt hij in zijn hart de *svārūpa* van Bhagavān waar en realiseert zich zijn relatie met Hem. Dan gaat hij dienst aan God verlenen. Wanneer de relatie tussen Bhagavān en het levend wezen is gevestigd, verschijnt *bhakti-yoga* voor Bhagavān Śrī Vāsudeva.

*śraddhā kari' nāma bhaje sādhu-kṛpā pāñā
itare virāga nitya-svārūpa bujhiyā*

*ihākei bali bhakti-yoga anuttama
bhakti-yoge sarva-siddhi yadi dhare krama*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: *Sādhana* van de non-duale Absolute Waarheid (*advaya-jñāna-para-tattva*) kent drie disciplines: *jñāna*, *yoga* en *bhakti*. De *jñānis* realiseren Bhagavān als *brahma* op basis

van de cultivering van kennis. Zij zien *tat-padārtha*, Bhagavān, in hun ziel (*ātmā*), ze zien hun eigen ziel in Īsvara en ze zien ook *taṁ-padārtha*, alle levende wezens, in Hem. De *yogīs* realiseren het non-duale object als Paramātmā, de Superziel. Alle pogingen van levende wezens om verzaking te bewerkstelligen door middel van de cultivering van droge kennis zijn tevergeefs. Verzaking is een inherent resultaat van *bhakti* en wordt gemakkelijk bereikt door de beoefening van *bhakti-yoga*. De *bhakti-sādhaka* proeft rechtstreeks de beminnelijkheid van het non-duale object op basis van zijn devotie. Het proces van *bhakti* is *kṛṣṇa-kathā* uit de lotusmond van de geestelijk leermeester te horen. Kennis met een gevoel van relatie met Śrī Kṛṣṇa verschijnt in het proces van *bhakti* door middel van horen en chanten. De *ācāryas* hebben vastgesteld, dat de dienstverlenende houding verschijnt door te horen van autoriteiten. Impersonalisten zien af van dit pad van horen, waarbij kennis neerdaalt (*avarohavāda*). Zij doen daarentegen moeite om hun toevlucht te nemen tot de doctrine van het ascenderende pad (*ārohavāda*). Hun ondernemingen worden vergeleken met proberen het luchtruim te bereiken door vallende regendruppels te beklimmen. Als het levend wezen is verdiept in dienstverlening aan het object van *bhajana* en niet aan een ander object, verschijnen zuivere *bhakti* en de juiste verzaking (*yukta-vairāgya*).

Tekst 15

Hier volgt het vierde vers van de *catuḥ-slokī* van *Śrīmad-Bhāgavatam* (2.9.36),

*etāvad eva jijñāsyam / tatta-jijñāsunātmanah
anvaya-vyatirekābhyām / yat syāt sarvatra sarvadā*

Iemand, die nieuwsgierig is naar de ware aard van het zelf (*ātmā-tattva*), informeert door middel van directe (*anvaya*) en indirecte

te (vyatireka) beraadslaging over dat object, dat geheel eeuwig is.

*anartha-nāṣera yatna dui ta' prakāra
anvaya-mukhete vyatireka-mukhe āra*

*anvaya-mukhete vidhi bhajana-viṣaye
vyatireka-mukhete niṣedha nānāśraye*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Nadat Brahmā was geboren, legde hij Śrī Bhagavān vier vragen voor, die Hij heeft beantwoord met de *catuḥ-slokī*. Deze vier verzen staan bekend als *Catuḥ-slokī Bhāgavata*, want ze zijn het zaad van *Śrīmad-Bhāgavatam*. Ze bevatten de ware essentie van de Veda's, de Vedānta en alle andere vedische geschriften.

Filosofische kennis over Śrī Bhagavān, Zijn eeuwige gedaante, Zijn eigenschappen en spel enzovoort worden allemaal in het eerste vers beschreven in de vorm van aforismen (*sūtras*). In het tweede vers wordt *māyā-tattva* beschreven, die evenals de materiële wereld (*jaḍa-jagat*) van Bhagavāns eeuwige gedaante is afgescheiden. De *sambhanda-jñāna* van deze twee verzen dient te worden gekend. Het derde vers beschrijft het bestaan van de eeuwige *svarūpa* van Śrī Bhagavān, welke is afgescheiden van Zijn relatie van onbevatelijk gelijktijdig verschil en eenheid (*acintya-bhedābheda*) met de levende wezens en materie. Het beschrijft tevens, hoe de levende wezens de schatkist van de meest verheven *prema* bereiken door hun toevlucht te nemen tot de lotusvoeten van Bhagavān.

Deze Tekst 15 is het vierde vers van *Catuḥ-slokī Bhāgavata* en beschrijft *sādhana-bhakti*, de manier voor het verkrijgen van het bovengenoemde hoogste doel. Direct volgen of *anvaya* betekent de regels van *sādhana-bhakti* met een goedgunstig gevoel aanvaarden. Het woord *vyatireka* wordt gebruikt met betrekking tot het vermijden van acties, die ongunstig zijn en hindernissen opwerpen voor het bereiken van het gewenste doel. Het pad van *sādhana* wordt *abhidheya* (het proces) genoemd. Met andere woorden, de instructie

verkregen uit de geschriften via rechtstreekse interpretatie (*abhidhā-vṛtti*) heet *abhidheya*. Dit wordt in deze Tekst beschreven. *Sādhana-bhakti* is niets anders dan *abhidheya* en is niet afhankelijk van tijd, plaats, uitvoerder of omstandigheid. Het is de plicht van alle levende wezens om *sādhana-bhakti* uit te voeren op alle plaatsen, te allen tijden en onder alle omstandigheden. De *sādhaka* dient bij de geestelijk leermeester te informeren en van hem te horen over *sādhana-bhakti*.

In deze Tekst wijst de vertrouwelijke betekenis van ‘direct’ en ‘indirect’ op de vereniging (*saṁyoga*) en scheiding (*vipralambha*) in het amoureuze spel (*śṛṅgāra-rasa*) van Vrajendra-nandana Śyāmasundara met Zijn meest dierbare *vraja-sundarīs*. Om de geconditioneerd levende wezens om de tuin te leiden worden deze onschatbare juwelen goed beschermd in een kist, die de *jñānīs* en *aīśvarya-bhaktas* niet kunnen openen. De *guru*, die bedreven is in het proeven van de *rasa* van Vraja, laat de inhoud van deze kist alleen zien aan zijn gekwalificeerde discipelen.

Tekst 16

De zes driften, die ongunstig zijn voor *bhakti*, en de *anarthas*, die eraan zijn gerelateerd (namelijk, *hṛdaya-daurbalya*, *asat-tṛṣṇā* en *aparādha*) worden uiteengezet in het eerste vers van *Śrī Upadeśāmṛta*,

***vāco vegam manasaḥ krodha-vegam
jihvā-vegam udaropastha-vegam
etān vegān yo viśaheta dhīraḥ
sarvām apimām pṛthivīm sa śiṣyāt***

Een wijs en kalm persoon, die de aandrang om te spreken, de opwinding van het verstand, de aanzet van woede, de ontstui-migheid van de tong, de behoefte van de maag en de onrust van de genitaliën kan onderdrukken, kan de hele wereld instructies

geven. Met andere woorden, iedereen mag de leerling worden van een dergelijk zelfbeheerst persoon.

*vākya-vega mano-vega krodha-jihvā-vega
udara upastha-vega bhajana udvega*

*bahu-yatne nitya saba karibe damana
nirjane karibe rādhā-kṛṣṇera bhajana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In deze Tekst heeft Śrīla Rūpa Gosvāmī de instructie gegeven om datgene af te wijzen, dat ongunstig is voor *bhakti*. Het aanvaarden van hetgeen gunstig is en het afwijzen van hetgeen ongunstig is zijn geen directe onderdelen van zuivere *bhakti*. Ze zijn veel eerder aspecten van *śraddhā*, die worden gekenmerkt door overgave (*śaraṇāgati*) en dat vormt de bekwaamheid voor *bhakti*. Iemand, die in staat is de zes aandriften genoemd in dit vers te verdragen, kan de hele wereld instructies geven.

De betekenis van deze Tekst is, dat lust (*kāma*), woede (*krodha*), hebzucht (*lobha*), bedrog (*moha*), trots (*mada*) en afgunst (*matsarātā*) constant in de geest verschijnen en het levend wezen opwinding geven. Deze zes vijanden hangen daar rond vanwege de zwakte van het hart, *hr̥daya-daurbalya*.

Drie soorten aandriften (*vegas*) worden aangetroffen in het levend wezen, dat in dit aardse bestaan gehecht is aan het genieten van materiële objecten: de aandrang om te spreken, de opwinding van de geest en de agitatie van het lichaam. Voor iemand, die in de sterke stroom van deze drie aandriften is gevallen, is het zeer moeilijk te worden gered.

De aandrang om te spreken (*vākya-vega*) verwijst naar gesprekken, die ongunstig zijn voor *bhakti*, en naar het gebruik van woorden, die angst en verdriet bij anderen veroorzaken. Men dient echter niet de spraak, die bruikbaar is in de dienstverlening aan Bhagavān, voor *vākya-vega* aan te zien. Dergelijke spraak dient men te beschouwen als het gevolg van het disciplineren van de aandrang om te spreken. Opwinding van de geest komt voort uit diverse ver-

langens van het hart. Als deze verlangens niet in vervulling worden gebracht, verschijnt woede. De drie mentale driften van spraak, geest en woede worden gekalmeerd door zich het spel van Śrī Kṛṣṇa te herinneren.

Lichamelijke aandriften bestaan ook in drie vormen: de ontstui-
migheid van de tong, de behoefte van de maag en de onrust van de
genitaliën. Onstuimigheid van de tong verschijnt, wanneer het ver-
langen om te genieten van een van de zes verschillende smaken
ertoe aanzet om verboden voedsel te eten en bedwelmende midde-
len te gebruiken. Een *bhakti-sādhaka* mag zich nooit met deze din-
gen verzadigen. Men dient met zorg de aandrang van de tong in
bedwang te houden door de restanten van Ṭhākuraḥ en van de toe-
gewijden te nemen. De behoefte van de maag kan ook worden gek-
almeerd door *bhagavat-prasādam* naar behoefte te nemen door
Ekādaśī in acht te nemen en Śrī Kṛṣṇa te dienen.

Het is mogelijk in allerlei vormen van slecht gedrag en slecht ge-
zelschap te vallen alleen om aan de wensen van de tong tegemoet te
komen. *Śrī Caitanya-caritāmṛta (Antya-līlā 6.227)* zegt, “*jihvāra lāla-
ṣe yei iti-uti dhāya, siśnodara-parāyaṇa kṛṣṇa nāhi pāya* - iemand die
overal naartoe rent om zijn tong te bevredigen en die altijd tege-
moet komt aan de wensen van de genitaliën en de maag, kan Śrī
Kṛṣṇa niet bereiken”. Verder (*Antya-līlā 6.236*), “*bhāla nā khāibe
āra bhāla nā paribe* – eet geen overheerlijk voedsel en ga niet ge-
kleed in rijke kleding.” Van teveel eten komen allerlei problemen.
Iemand, die teveel eet, wordt een dienaar van zijn opgewonden ge-
nitaliën. Met andere woorden, hij wordt karakterloos. De agitatie
van de genitaliën of het verlangen met het andere geslacht om te
gaan, trekt de geest naar materiële lustobjecten toe en daardoor is
men niet in staat zuivere *bhakti* te cultiveren.

Śrīla Rūpa Gosvāmī heeft dit vers gecomponeerd om het hart
van iemand, die moeite doet om *bhajana* uit te voeren, de inspiratie
te geven het pad van *bhakti* te gaan. De poging om aan deze zes
driften te ontsnappen is op zichzelf geen praktijk van *bhakti*, maar

deze poging is het pad om de kwalificatie te krijgen om het gebied van *bhakti* binnen te gaan. Zodra *bhakti* verschijnt, worden deze zes driften vanzelf gekalmeerd. Dit komt, omdat *bhakti* een zelf-manifesterende functie is van de *svarūpa-śakti* van Bhagavān.

Tekst 17

De zes hindernissen naar *bhakti* worden beschreven in het tweede vers van *Śrī Upadeśāmṛta*,

*atyāhāraḥ prayāśaś ca / prajalpo niyamāgrahaḥ
jana-saṅgaś ca laulyam ca / śadbhir bhaktir vinaśyati*

De volgende zes soorten defecten verwoesten *bhakti*, (1) teveel eten of meer verzamelen dan noodzakelijk is, (2) pogingen doen voor hetgeen is tegengesteld aan *bhakti*, (3) zich overgeven aan zinloze wereldse prietpraat, (4) nalaten om wezenlijke regels en voorschriften aan te nemen, of op fanatieke wijze vasthouden aan regels en voorschriften, (5) het houden van slecht gezelschap en (6) gretig of geestelijk onrustig zijn om waardeloze opvattingen aan te nemen.

*atyāhāra prayāśa prajalpa jana-saṅga
niyama-āgraha laulye haya bhakti bhāṅga*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De zes hindernissen naar *bhakti* zijn *atyāhāra*, *prayāśa*, *prajalpa*, *niyamāgraha*, *jana-saṅga* en *laulyam*.

Atyāhāra is samengesteld uit de woorden *ati*, dat betekent ‘teveel’ of ‘overmatig’, en *āhāra*, dat betekent ‘grijpen of consumeren voor zijn eigen plezier’. Het betekent overmatig plezier maken met enig zintuiglijk object of meer verzamelen dan noodzakelijk is. Terwijl het *sannyāsīs* verboden is om objecten te verzamelen, mogen *grhastha* Vaiṣṇava’s het nodige verzamelen en bewaren om hun

leven in stand te houden. Meer dan noodzakelijk verzamelen is *aty-āhāra*. Voor degenen, die *bhajana* willen uitvoeren is het niet gepast om als een materialist spullen te verzamelen. *Prayāsa* is de poging om van materiële objecten te genieten of zich bezig te houden met activiteiten, die zijn tegengesteld aan devotie. *Prajalpa* betekent tijd besteden aan het zinloos roddelen over wereldse aangelegenheden. *Niyamāgraha* betekent het enthousiast aanhangen van regels, die de laagste resultaten opleveren, zoals het bereiken van de hemelse planeten (Svarga), terwijl de poging om Śrī Bhagavān te dienen achterwege wordt gelaten. Het wijst ook op onverschilligheid jegens de regels en voorschriften, die *bhakti* voeden. Het woord *jana-saṅga* wijst op het opgeven van de associatie van zuivere toegewijden en gezelschap met anderen houden, vooral materialistische mensen. *Laulyam* verwijst naar de wispelturigheid van de geest om uiteenlopende valse doctrines te aanvaarden en de rusteloosheid van de geest om onbeduidend materieel zintuiglijke plezier te ervaren. De tendens voor *bhakti* zal worden vernietigd, als men als een promiscue vrouw ronddwaalt, soms op het pad van *karma*, soms op het pad van *yoga*, soms op het pad van *jñāna* en soms op het pad van *bhakti*. *Prajalpa* leidt tot kritiek op toegewijden en *laulyam* wekt een smaak op voor vele, tijdelijke, onzekere conclusies. Deze twee leiden tot *nāma-aparādha*. Daarom dient men deze met zorg op te geven.

Tekst 18

De zes soorten associatie, die *bhakti* voeden, worden in het vierde vers van *Śrī Upadesāmṛta* beschreven,

dadāti pratigrhṇāti / guhyam ākhyāti prcchati
bhunkte bhojayate caiva / śaḍ-vidham prīti-lakṣaṇam

Zuivere toegewijden artikelen geven in overeenstemming met hun benodigdheden en de *prasādam*, restant artikelen, aanvaar-

den, die zij aan jou geven; aan toegewijden jouw vertrouwelijke realisaties openbaren met betrekking tot *bhajana* en bij hen informeren over hun vertrouwelijke realisaties; de *prasādam*, die toegewijden jou hebben gegeven, met grote liefde eten en *prasādam* met liefde aan hen geven – deze zijn de zes soorten associatie, die de symptomen vormen van liefde en genegenheid.

*ādāna pradāna prīte, gūḍha ālāpana
āhāra bhajana chaya saṅgera lakṣaṇa*

*sādhura sahita saṅge bhakti-vṛddhi haya
abhakta asat-saṅge bhakti haya kṣaya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Deze Tekst beschrijft de zichtbare symptomen van de genegenheid, die devotie voedt; met andere woorden, genegenheid voor zuivere toegewijden. *Bhakti* manifesteert zich door te associëren met de toegewijden van Śrī Bhagavān, maar men dient op te letten, dat men alleen associeert met zuivere toegewijden. Men mag nooit gezelschap houden en uitwisselen met grove levensgenieters, degenen die bevrijding verlangen of degenen, die van de vruchten van hun acties willen genieten. Door met hen te associëren wordt *bhakti* verwoest. Men mag ook niets van hen vernemen over de vertrouwelijke aspecten van *bhakti* en men mag geen voedsel aanvaarden, dat door hen is aangeraakt. Śrī Caitanya-caritāmṛta (*Antya-līlā* 6.278) bevestigt dit,

*viṣayīra anna khāile malina haya mana
malina mana haile, nahe kṛṣṇera smarāṇa*

[Śrī Caitanya Mahāprabhu zei,] Als men voedsel eet, dat wordt aangeboden door een materialistisch persoon, raakt de geest besmet en wanneer de geest is besmet, is men niet in staat op de juiste wijze aan Kṛṣṇa te denken.*

Anderzijds wordt devotie versterkt door liefdevolle uitwisselingen tussen toegewijden met dezelfde mentaliteit, die verder zijn ontwikkeld dan jijzelf en die jou zijn toegenegen (*svajātīya-snigdḥāsaya*).

Tekst 19

In *Śrī Caitanya-candrodaya-nāṭaka* (8.88) heeft Śrīman Mahāprabhu zelfs verboden naar een levensgenieter of een vrouw te kijken,

*niṣkiñcanasya bhagavad-bhajanonmukhasya
pāram param jigamiṣor bhāva-sāgarasya
sandarśanam viṣayiṇām atha yoṣitām ca
hā hanta hanta viṣa-bhakṣaṇato 'py asādhu*

[Śrī Caitanya Mahāprabhu klaagde jammerlijk, toen Hij zei,] Alas, het is voor een wereldverzaker, die aan *bhagavad-bhajana* is gewijd en de oceaan van het materiële bestaan wil oversteken, schadelijker om levensgenieters en vrouwen te zien dan vergif in te nemen.

*niṣkiñcana bhajana unmukha yei jana
bhāva-sindhu uttīrṇa haite yānra mana*

*viṣayī-milana āra yoṣit sammilane
viṣa-pānāpekṣā tānra viruddha-ghaṭana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Personen, die de oceaan van het materiële bestaan willen oversteken en verzakers met de intentie om *bhagavad-bhajana* uit te voeren, dienen degenen, die gehecht zijn aan lustbevrediging, te vermijden en de associatie van vrouwen. Het gezelschap van mensen in deze twee categorieën is angstwekkender dan het innemen van vergif. Śrī Raghunātha dāsa had de hint van Śrī Caitanya Mahāprabhu verstaan en weigerde daarna het geld te aanvaarden, dat zijn vader hem had gestuurd, omdat hij wist, dat het gunstiger was om aalmoezen te accepteren. Śrīman Mahāprabhu

stuurde Choṭa Haridāsa voor zijn leven weg, omdat hij met een vrouw had geassocieerd. In *Prema-vivarta* zegt Jagadānanda Paṇḍita daarom,

*yadi cāha praṇaya rākhite gaurāṅgera sane
choṭa haridāsera kathā thāke yena mane*

Als je met Sir Caitanya Mahāprabhu wilt associëren, moet je het incident van Choṭa Haridāsa blijven herinneren en hoe hij door Bhagavān werd afgewezen.

Tekst 20

Het is verboden een transcendente Vaiṣṇava te beoordelen vanuit een materieel standpunt. Śrī *Upadeśāmṛta* zegt,

*dr̥ṣṭaiḥ svabhāva-janitair vapuśaś ca doṣair
na prākṛtatvam iha bhakta-janasya paśyēt
gaṅgāmbhasām na khalu budbuda-phena-pānkair
brahma-dravatvam apagacchati nīra-dharmaiḥ*

Toegewijden in deze materiële wereld mogen niet als materieel worden beschouwd, dat wil zeggen, men mag hen niet zien als gewone, geconditioneerde zielen. Onvolkomenheden, die in hun karakter kunnen worden gezien, zoals geboorte in een lage kaste, hardvochtigheid of lethargie, ziekte of deformaties, zijn precies hetzelfde als het verschijnen van bellen, schuim en modder in de Gaṅgā. Ondanks dergelijke, schijnbare vervuiling van haar water behoudt de Gaṅgā haar karakter als vloeibaar geworden transcendentie. Op dezelfde manier mag men geen materiële defecten toeschrijven aan zelfgerealiseerde Vaiṣṇava's.

*svabhāva-janita āra vapu-doṣe kṣaṇe
anādara nāhi kara śuddha-bhakta-jane*

*pañkādi julīya doṣe kabhu gaṅgā-jale
cinmayatva lopa nahe, sarva-sāstre bale*

*aprākṛta bhakta-jana pāpa nāhi kare
avaśiṣṭa pāpa yāya kichu dina pare*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRITTI: De instructie van deze Tekst is, dat het onjuist is om zuivere toegewijden als materieel te beschouwen of materiele gebreken in hen waar te nemen. Ze kunnen in hun lichaam of karakter defecten hebben, maar het is voor zuivere toegewijden niet mogelijk in slecht gezelschap te verkeren of *nāma-aparādha* te plegen. Het water van de Gaṅgā wordt als zuiver beschouwd ondanks het verschijnen van bellen, schuim, modder, enzovoort, want haar natuur als vloeibaar geworden transcendentie gaat nimmer verloren. Op dezelfde manier worden zelfgerealiseerde Vaiṣṇava's niet besmet door de geboorte van het materiële lichaam noch door zijn aftakeling. Iemand met de intentie om *bhajana* uit te voeren, mag daarom nooit een zuivere Vaiṣṇava ontoren, zelfs niet wanneer deze defecten in hem waarneembaar zijn. Het restant van de imperfecties van een Vaiṣṇava worden snel teniet gedaan en als iemand er zelfs maar naar kijkt, wordt hij een overtreder.

Tekst 21

Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī zegt in *Śrī Manaḥ-sikṣā* (7), dat men het verlangen naar prestige en de verdorvenheid van bedrog en schijnheiligheid dient op te geven.

*pratiṣṭhāsā dhr̥ṣṭā śvapaca-ramaṇī me hṛdi naṣet
katham sādhu-premā spr̥ṣati śucir etan nanu manaḥ
sadā tvam̐ sevasva prabhu-dayita-sāmantam atulaṁ
yathā tām̐ niṣkaśya tvaritam iha tam̐ veśayati saḥ*

[Waarom verdwijnt het bedriegen niet, zelfs nadat men alle materiële lustbevrediging heeft opgegeven? Dit vers is gecompoo-

neerd om deze twijfel weg te nemen.] O verstand, vertel me, hoe kan zuivere goddelijke liefde in mijn hart (jij, O verstand, bent mijn hart) verschijnen, zolang de schaamteloze outcaste vrouw van verlangen naar prestige daar brutaalweg aan het dansen is? Ga daarom zonder uitstel de onmetelijk machtige commandanten van het leger van Śrī Kṛṣṇa dienen, de zeer dierbare toegewijden van Bhagavān. Ze zullen deze outcaste vrouw snel verjagen en in mijn hart de stroom van zuivere *vraja-prema* initiëren.

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Het verlangen naar (*āśā*) prestige (*pratiṣṭhā*) wordt *pratiṣṭhāśā* genoemd. Terwijl alle andere *anarthas* kunnen worden verdreven, wordt het verlangen naar *pratiṣṭhā* niet gemakkelijk uitgebannen. Het verlangen naar prestige is de basis van alle *anarthas*; alle vormen van bedrog en schijnheiligheid komen eruit voort en worden er geleidelijk door gevoed. De *svaniṣṭha-sādhaka*¹ is deugdzaam, goedgunstig, zondeloos, een verzakende toegewijde van God, een geleerd persoon, enzovoort. Zolang het verlangen naar prestige in het hart aanwezig blijft, is men daarom niet in staat bedrog uit te drijven. En totdat men vrij wordt van bedrog, kan men geen smettloze, goddelijke liefde krijgen. Met andere woorden, zolang bedrog aanwezig blijft, krijgt men geen *prema* voor Śrī Kṛṣṇa, dat is begiftigd met een gevoel van sterke bezitsdrang (*mamatā*) en dat het hart doet smelten.

Dienstverlening aan zuivere Vaiṣṇava's is de enige manier om *anarthas* te verdrijven, zoals verdorvenheid, bedrog en hypocrisie. De stralen van de *hlādinī-śakti* kunnen worden waargenomen in het hart van zuivere Vaiṣṇava's. Deze stralen worden overgebracht naar het hart van een trouwhartige *sādhaka*, waar ze deze *anarthas* verdrijven en *vraja-prema* manifesteren. Blijf altijd de onmetelijk genadevolle en sterke commandanten van het leger van Śrī Nanda-

¹ *Svaniṣṭha-sādhaka* – deze term wordt nader uitgelegd in het commentaar op Tekst 22.

nandana dienen, Zijn geliefde toegewijden. De omhelzing van zuivere Vaiṣṇava's, het stof van hun lotusvoeten, de restanten van hun *prasādam*, het water dat hun voeten heeft gewassen, hun instructies enzovoort zijn allemaal volkomen competent om *hlādinī-śakti* naar het hart over te brengen. Dit wordt bevestigd in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Antya-lilā* 16.60-61),

*bhakta-pada-dhūli āra bhakta-pada-jala
bhakta-bhukta-avaśeṣa,—ei tina mahā-bala
ei tina-sevā haite kṛṣṇa-premā haya
punaḥ punaḥ sarva-śāstre phukāriyā kaya*

Tekst 22

Śrī Manaḥ-sikṣā (6) verklaart,

*are cetah prodyat-kapaṭa-kuṭināṭi-bhara-khara-
kṣaran-mūtre snātvā dahasi katham ātmānam api mām
sadā tvam gāndharvā-giridhara-pada-prema-vilasat
sudhāmbhodhau snātvā svam api nitarām mām ca sukhayā*

[Ondanks de vijanden lust en woede te hebben onderdrukt hoeft men niet de grote vijand bedrog te hebben overwonnen. Dit vers geeft ons instructie, hoe we de zege kunnen behalen over deze sterke vijand.] O verdorven verstand, ook al heb je het pad van *sādhana* aangenomen, je beeldt jezelf in, dat je bent gezuiverd door te baden in de druppelende urine van de grote ezel van volslagen bedrog en schijnheiligheid. Hierdoor brand je jezelf en tegelijkertijd verschroei je mij, een kleine *jīva*. Stop hiermee! Verruk jezelf en mij door eeuwigdurend te baden in de ambrozijnen oceaan van zuivere liefde voor de lotusvoeten van het Goddelijk Paar, *Śrī Rādhā-Kṛṣṇa*.

*pratiṣṭhāsā kuṭināṭi yatne kara dūra
tāhā haile nāme rati pāibe pracura*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: De overvloed aan bedrog en hypocrisie, die in een *sādhaka* duidelijk zichtbaar zijn, zelfs al heeft hij het pad van *sādhana* aangenomen, wordt vergeleken met de urine van een ezel. Van zichzelf te denken, dat men aandachtig bezig is met *bhajana*, terwijl men tevens onoprecht en schijnheilig blijft, is hetzelfde als te denken, dat men schoon is na een bad in de vieze, brandende urine van een ezel. De plicht van een *sādhaka* is deze slechte eigenschappen zorgvuldig achterwege te laten.

Er zijn drie soorten *bhakti-sādhakas*: *svaniṣṭha*, *pariniṣṭhita* en *nirapekṣa*. De schijnheiligheid, die door ieder van hen kan worden gedemonstreerd, wordt hieronder beschreven.

De *svaniṣṭha-sādhaka* is een *grhastha* toegewijde, die Śrī Hari dienst verleent en de regels en verboden voorgeschreven voor *varṇ-āśrama* geheel achterwege laat. De bedriegelijkheden van dergelijke *sādhakas* zijn bedoeld om zich te verzadigen in lustbevrediging onder voorwendsel van *sādhana-bhakti*; om rijke en invloedrijke materialisten te dienen in plaats van pretentieloze toegewijden; om meer rijkdom te vergaren dan nodig is; om enthousiast te zijn voor futiele, tijdelijke ondernemingen; om zich te verzadigen in valse doctrines; en om de kleding van een wereldverzaker te dragen om sociaal aanzien te oogsten.

De *pariniṣṭhita-sādhaka* is een *grhastha* toegewijde, die Bhagavān dient en vereert volgens de regels en reguleringen. Zijn bedrog bestaat eruit, dat hij een vertoning maakt van zijn strikte inachtneming van regels en reguleringen (*pariniṣṭhita*), maar van binnen gehecht blijft aan materiële objecten. Hij geeft ook liever de voorkeur aan de associatie van *jñānīs*, *yogīs*, filantropen en materialisten boven die van vastberaden, liefdevolle toegewijden.

De manier, waarop de *nirapekṣa-sādhaka* (wereldverzaker) bedriegt, is, dat hij trots in stand houdt door van zichzelf te denken, dat hij de allerbeste Vaiṣṇava is; hij neemt de kleding van een ver-

zaker aan en vanwege vals-ego beziet hij andere *sādhakas* als inferieur; hij vergaart rijkdom en andere materiële aanwinsten; hij trekt op met vrouwen en materialistische mensen; hij verzamelt rijkdom in naam van *bhajana*; hij is overmatig gehecht aan de uiterlijke kleidij en regels van de wereldverzakende orde en verzwakt daarmee zijn genegenheid voor Śrī Kṛṣṇa, enzovoort.

Men dient al dit bedrog op te geven en zich onder te dompelen in de nectaroceaan van zuiver, transcendent spel, dat voortkomt uit *prema* voor de lotusvoeten van het Goddelijk Paar. De gebeden in de werken van Śrīla Rūpa Gosvāmī en anderen in onze disciplinaire opvolging (*guru-varga*) wijzen de *sādhaka* in de juiste richting. Men dient leiding te nemen van deze gebeden en *sādhana* uit te voeren, waarbij men zich in het hart herinnert aan het eeuwige achtvoudige dagelijkse spel (*aṣṭa-kālīya-līlā*) van het Goddelijk Paar.

Tekst 23

De tien overtredingen tegen de heilige naam, die zonder mankeren dienen te worden opgegeven, worden beschreven in de *Padma Purāna* (*Brahma-khaṇḍa* 25.15-18). Ze worden ook geciteerd in *Śrī Hari-bhakti-vilāsa* (11.521-524),

(1-2)

*satām nindā nāmnah paramam aparādham vitanute
yataḥ khyātim yātam katham u sahate tad vigarhām
śivasya śrī-viṣṇor ya iha guṇa-nāmādi sakalam
dhiyā bhinnam paśyet sa khalu hari-nāmāhita-karaḥ*

(3-7)

*guror avajñā śruti-sāstra-nindanam
tathārtha-vādo hari-nāmni kalpanam
nāmno balād yasya hi pāpa-buddhir
na vidyate tasya yamair hi suddhiḥ*

(8-9)

*dharma-vrata-tyāga-hutādi-sarva-
śubha-kriyā-sāmyam api pramādaḥ
aśraddhadhāne vimukhe 'py aśṛṇvati
yaś copadeśaḥ śiva-nāmāparādhah*

(10)

*śrute 'pi nāma-māhātmye
yaḥ pṛīti-rahito 'dhamah
ahaṁ-mamādi-paramo
nāmni so 'py aparādha-kṛt*

Kritiek leveren op de toegewijden van Bhagavān is een ernstige overtreding tegen de heilige naam. Hoe kan Śrī Nāma Prabhu kritiek verdragen op de grote zielen, die diepgaand aan Hem zijn toegewijd en die Zijn glorie door de wereld verspreiden? Daarom is de eerste overtreding kritiek leveren op *sādhus* en toegewijden.

- 1) Iemand in deze wereld, die met wereldse intelligentie onderscheid aanlegt tussen de alom heilzame, transcendente heilige naam, gedaante, eigenschappen en het spel van Śrī Viṣṇu en de eigenaar van de heilige naam (*nāmī-viṣṇu*) en deze onafhankelijk of verschillend van Hem beschouwt, zoals het geval is met materiële objecten, begaat een overtreding tegen de heilige naam. Bovendien, iemand die denkt, dat Śrī Śiva en andere halfgoden onafhankelijk zijn van Śrī Viṣṇu of gelijk zijn aan Śrī Viṣṇu, pleegt voorzeker *nāma-aparādha*.
- 2) *Guror avajñā* – De *guru* veronachtzamen, die verankerd is in alle waarheden met betrekking tot de heilige naam, en hem te beschouwen als een gewone man met een vergankelijk lichaam bestaand uit materiële elementen.

- 3) *Śruti-sāstra-nindanam* – Aanmerkingen maken op de Veda's, de eeuwige Purāṇa's en andere geschriften. Alle Veda's en Upaniṣaden verhelderen de gloriën van de heilige naam. Aanmerkingen maken op de *mantras*, waarin de heilige naam wordt geprezen is *nāma-aparādha*. Ongelukkigerwijs negeren sommigen de *śruti-mantras*, waarin wordt gewezen op de gloriën van de heilige naam en slaan meer acht op andere instructies van de Śruti's. Dit is eveneens *nāma-aparādha*.
- 4) *Tathārtha-vādaḥ* – Denken dat de gloriën van *harināma* overdreven zijn. De geschriften verklaren, dat alle vermogens van Śrī Bhagavān zich in Zijn naam bevinden en dat de heilige naam volkomen transcendent is en daardoor gebondenheid aan de materiële wereld kan vernietigen. Al deze gloriën van de heilige naam zijn de hoogste waarheid. Men mag nooit associëren met degenen, die er geen vertrouwen in hebben en zeggen, dat de geschriften de gloriën van de heilige naam overdrijven. Als een dergelijk goddeloos persoon in het gezichtsveld verschijnt, dien men een bad te nemen in de kleren, die men draagt. Dit is de les van Śrī Caitanya Mahāprabhu.
- 5) *Hari-nāmni kalpanam* – De naam van Śrī Bhagavān als denkbeeldig beschouwen. *Māyāvādīs* en materialistische *karmavādīs* beschouwen *brahma*, die zonder naam en gedaante is, als de allerhoogste waarheid en ze zeggen, dat de wijzen namen hebben bedacht, zoals Rāma en Kṛṣṇa, omdat ze gedacht zouden hebben, dat dergelijke namen hun activiteiten zouden perfectioneren. Deze mensen zijn *nāma-aparādhīs*. De naam van Śrī Hari is niet imaginair, hij is eeuwig en transcendent. Hij manifesteert zich alleen in de transcendente zintuigen en alleen door middel van *bhakti*. Dit is de leer gegeven door de bonafide *guru* en *sāstra*. Daarom dient men te erkennen, dat de gloriën van *harināma* de hoogste waarheid zijn. Iemand, die deze gloriën als

denkbeeldig beschouwt, zal nooit de genade van de heilige naam kunnen krijgen.

- 6) Iemand met de neiging om krachtens de heilige naam zondige en materiële activiteiten te ondernemen kan niet worden gezuiverd, zelfs al voert hij oppervlakkige processen van *yoga* uit, zoals *yāma*, *niyama*, *dhyāna* of *dharāṇa*. Dit is zeker.
- 7) Het beschouwen van religiositeit, geloften, verzaking, vuuroffers en andere gewone vrome activiteiten als gelijkwaardig of vergelijkbaar met de transcendente naam van de Allerhoogste Godheid, is een teken van onoplettendheid en nonchalance en is daarom een overtreding.
- 8) Instructies geven over de gloriën van de heilige naam aan goddeloze personen, die gekeerd zijn tegen horen en chanten, is ook *nāma-aparādha*.
- 9) Degenen die vasthouden aan het idee ‘ik ben dit materiële lichaam’ en ‘die aardse objecten voor zintuiglijke lustbevrediging zijn van mij’ en die geen volharding of liefde voor het uitspreken van de heilige naam vertonen, zijn ook *nāma-aparādhis*.

*sādhu-anādara āra anye īśa-jñāna
guruke avajñā, nāma-śāstre apamāna*

*nāme arthavāda, nāma-bale pāpāndhatā
anya śubha-karma saha nāmera samatā*

*śraddhā-hīne nāma dāna, jaḍāsakti-kramea
māhātmya jāniyā nāme śraddhā nahe bhrame*

*ei daśa aparādha yatne parihari’
harināme kara bhāi bhajana cāturi*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Bekwaamheid in *nāma-bhajana* is *bhajana* uitvoeren in associatie van toegewijden en deze tien overtredingen zorgvuldig vermijden.

Tekst 24

Onechte verzaking (*phalgu-vairāgya*) is verboden. *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.256) verklaart,

*prāpañcikatayā buddhyā / hari-sambandhi-vastunaḥ
mumukṣubhiḥ parityāgo / vairāgyam phalgu kathyate*

Als *sādhakas* bevrijding verlangen, hetgeen verzaken, dat aan Śrī Hari is gerelateerd, zoals de geschriften, het godsbeeld, de heilige naam, *mahā-prasādam*, de geestelijk leermeester en Vaiṣṇava's, en deze beschouwen als materieel, wordt hun verzaking zinloos genoemd, *phalgu-vairāgya*. Dit is ongunstig voor *bhakti*.

*prāpañcika jñāne bhakti sambandha viṣaya
mumukṣu-janera tyāga phalgu nāma haya*

Tekst 25

Iemand die gekwalificeerd is om de heilige naam te chanten, geeft alle baatzuchtige activiteiten op. *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.5.41) zegt,

*devarṣi-bhūtāpta-nṛṇām piṭṛṇām
na kiṅkaro nāyam ṛṇi ca rājan
sarvātmanā yaḥ śaraṇam śaranyam
gato mukundaṁ parihṛtya kartam*

Iemand die volkomen zijn toevlucht heeft genomen tot Bhagavān Mukunda, die de overgegeven zielen toegenegen is, is niets verschuldigd aan de halfgoden, aan zijn voorvaders, aan gewone levende wezens, of aan verwanten en gasten. Hij is aan niemand ondergeschikt behalve Śrī Mukunda, noch is hij hun dienaar.

*ekānta haiyā nāme ye laya śaraṇa
devādīra ṛṇa tāra nahe kadācana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Het uitvoeren van de *śraddhā* ceremonie en andere materiële activiteiten bedoeld om schulden aan de voorvaders af te lossen, zoals aangegeven in de *karma-kāṇḍa* sectie van de Veda's, is niet voor toegewijden, die zich hebben overgegeven aan Bhagavān. De enige opdracht voor deze toegewijden is Śrī Bhagavān te vereren, *bhagavat-prasādam* aan de voorouders te offeren en *bhagavat-prasādam* met vrienden en verwanten te aanvaarden. De uiteindelijke betekenis van de hele *Bhāgavad-gītā* is, dat Bhagavān degenen, die zich aan Hem hebben overgegeven en hun vertrouwen in alle andere *dharmas* hebben opgegeven, van alle zonden zal bevrijden. Wanneer iemand de kwalificatie krijgt voor exclusieve toewijding, hoeft hij niet de sommaties van geschriften te volgen, die handelen over empirische kennis en baatzuchtig streven, want hij bereikt alle perfectie eenvoudig door *bhakti* te cultiveren. Daarom dient men te weten, dat de belofte, die Bhagavān maakt in *Bhāgavad-gītā* (9.31), “*na me bhaktaḥ praṇāśyati* – Mijn toegewijde gaat nooit verloren” boven alle andere staat.

Tekst 26

De *Padma Purāṇa* (geciteerd in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* 1.2.8) zegt, dat men *niyamāgraha* dient op te geven en de essentie van alle geboden dient te volgen,

***smartavyaḥ satataṁ viṣṇur / vismartavyo na jātucit
sarve vidhi-niṣedhāḥ syur / etayor eva kinkarāḥ***

Men dien altijd Viṣṇu te herinneren en Hem nooit te vergeten. Alle andere regels en verboden zijn aan deze twee principes ondergeschikt.

*yāhe kṛṣṇa-smṛti haya, tāi vidhi jāni
kṛṣṇa-vismāraka kārya niṣedha bali' māni*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Alle verschillende regels en verboden van *sāstra* zijn vastgesteld op basis van de hierboven gestelde hoofdregel en het verbod. Het belangrijkste gebod is, dat men zijn hele leven altijd Bhagavān Śrī Viṣṇu dient te herinneren. *Varṇāśrama* en andere regelingen, die zijn ingesteld om het leven in stand te houden, zijn aan deze regel ondergeschikt. Het belangrijkste verbod is, dat men de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods nooit mag vergeten. Het nalaten van zondige activiteiten, het opgeven van onverschilligheid jegens Śrī Bhagavān en boetedoening voor zonden zijn ondergeschikt aan dit principiële gebod en dit principiële verbod.

Derhalve zijn alle regels en verboden genoemd in de geschriften permanente dienaren van de regel om altijd de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods te blijven herinneren en Hem nooit te vergeten. Hieruit kan men afleiden, dat van alle regels met betrekking tot *varṇāśrama* enzovoort de regel, die roept om herinnering van Bhagavān, eeuwig is.

Tekst 27

Ga geen moeite doen om activiteiten uit te voeren, zoals boeten voor zonden door middel van *karma* en *jñāna*. De *Padma Purāṇa* zegt,

*harer apy aparādhān yaḥ / kuryād dvi-pada-pāṁśalaḥ
nāmāśrayaḥ kadācit syāt / taraty eva sa nāmataḥ*

*nāmno 'pi sarva-suhṛdo / hy aparādhāt pataty adhaḥ
nāmāparādha-yuktānām / nāmāny eva haranty-aghamaḥ
aviśrānta-prayuktāni / tāny evārtha-karāṇi ca*

De verdorven persoon, die *sevā-aparādha* aan de lotusvoeten van Śrī Hari pleegt, kan van zijn overtreding worden bevrijd, als hij zijn toevlucht neemt tot de heilige naam. Iedere vorm van *aparādha* wordt geneutraliseerd door dienst aan de heilige naam te verlenen. Alle perfectie wordt verkregen door de heilige naam

zonder *anarthas* te chanten en de relatie met Bhagavān in gedachten te houden. Dit chanten moet continu en ononderbroken zijn, zoals een doorlopende stroom olie.

*kṛṣṇera-śrī-mūrti prati aparādha kari'
nāmāśraye sei aparādhe yaya tari'*

*nāma aparādha yata nāme haya kṣaya
aviśrānta nāma laile sarva-siddhi haya*

Tekst 28

Iedereen dient moeite te doen om kennis over Śrī Kṛṣṇa (*kṛṣṇa-svarūpa*) en zichzelf (*ātma-svarūpa*) te krijgen. Eerst krijgt men kennis van de gedaante en eigenschappen van Śrī Kṛṣṇa en daarna van Zijn spel. *Catuḥ-sloki Bhāgavata* (2.9.33) zegt,

*aham evāsam evāgre / nānyad yat sad-asat param
paścād aham yad etac ca / yo 'vaśiṣyeta so 'smy aham*

[De Allerhoogste Persoonlijkheid Gods zei tegen Brahmā,] Vóór de schepping van deze wereld bestond Ik alleen. Alles grofstoffelijk en fijnstoffelijk tot en met het ondefinieerbare *brahma* – met andere woorden, oorzaak (*sat*) en gevolg (*asat*) – bestonden niet. Hetgeen wordt gemanifesteerd in de vorm van schepping ben Ik, na de schepping ben Ik ook en na de vernietiging blijf alleen Ik bestaan.

*cid-ghana-svarūpa kṛṣṇa nitya sanātana
kṛṣṇa-śakti pariṇatī anya saṅghaṭana*

*sakalera avaśeṣe kṛṣṇa vid-bhāskara
avicintya-bhedābheda tattva kṛṣṇetara*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In deze Tekst worden de woorden *aham eva*, ‘voorzeker Ik’, drie keer gebruikt. Dit komt, omdat Śrī Bhagavān eeuwigdurend aanwezig is in Zijn gedaante begiftigd met

alle vermogens. Bhagavān heeft de woorden ‘voorzeker Ik’ drie maal gebruikt om de doctrine te weerleggen van personen, die Parabrahma beschouwen als zonder gedaante. De impliciete betekenis is, “Nu Ik voor jou aanwezig ben als een grote oceaan van hoogst boeiende schoonheid, kwaliteiten en beminnelijkheid, was Ik ook aanwezig vóór deze schepping, met andere woorden, ten tijde van de *mahā-pralaya* (ontbinding van het universum op het eind van Brahmā’s leven).” In die tijd voerde Bhagavān al Zijn activiteiten uit, niet alleen de daad van het scheppen van de materiële wereld bestaand uit vijf elementen. Zijn eeuwige, confidentiële spel en Zijn metgezellen, de assistenten in Zijn spel, bestonden ook. Op het moment van de *mahā-pralaya* worden de materiële universa vernietigd, maar het transcendente spel van Bhagavān en Zijn diverse gedaanten, woonplaatsen en vertrouwelijke metgezellen blijven eeuwigdurend bestaan.

Bhagavān is zowel vóór als na de schepping aanwezig. De hele materiële wereld is de manifestatie van Zijn *bahiraṅgā-śakti* en het levend wezen is Zijn *tatastha-śakti*. Deze materiële wereld is daarom niet van Hem afgescheiden. Śrī Bhagavān bevindt Zich in Zijn gedaante compleet met zes volheden in een oneindig aantal Vaikuṅṭha planeten. In de materiële wereld is Hij aanwezig als de Superziel (*antaryāmī*) en Hij verschijnt als Matsya en andere incarnaties, wanneer het nodig is.

Volgens impersonalisten (*nirviśeṣavādīs*) bestond aanvankelijk alleen het onpersoonlijk *brahma* (ongedifferentieerd Brahman). Om deze doctrine te verslaan zegt Śrī Bhagavān tegen Brahmā, “Het hoogste wezen, *brahma*, bevindt Zich buiten oorzaak (*sat*) en gevolg (*asat*). Dat *brahma* is niets anders dan Ik. Weinigen kunnen Mijn persoonlijke gedaante vol transcendent spel waarnemen; ze kunnen alleen de onpersoonlijke vorm (*nirviśeṣa-svarūpa*) realiseren. Maar jij kan met Mijn zegeningen en genade Mijn gedaante vol transcendente schoonheid en alle kwaliteiten bevatten.”

Tekst 29

Kennis over de intrinsieke aard van *jīva-śakti* en *māyā-śakti* wordt aangetroffen in *Śrīmad-Bhāgavatam* (2.9.34),

*rte 'rithaṃ yat pratīyeta / na pratīyeta cātmani
tad vidyād ātmano māyām / yathābhāso yathā tamaḥ*

De Allerhoogste Absolute Waarheid (*parama-tattva* of *svarūpa-tattva*) is de enige echte waarheid. Men dient te begrijpen, dat hetgeen als afgescheiden van deze waarheid wordt gezien, of er niet in aanwezig is, het product is van de illusoire energie (*māyā*) van de Allerhoogste Absolute Waarheid. *Parama-tattva* kan worden vergeleken met de zon, dat een object is, dat bestaat uit licht. De zon wordt in twee andere vormen ervaren, namelijk zijn reflectie en duisternis. Met betrekking tot de Absolute Waarheid behoort reflectie aan de levende wezens (*jīva-śakti*) toe en duisternis aan de materiële wereld (*māyā-śakti*).

*kṛṣṇa-śakti māyā, kṛṣṇa haite bhedābheda
cic-chakti svarūpāsritā cij-jyoti-sambheda*

*jaḍākāre māyā-śakti chāyā tamo-dharma
prapañca pratīti yāhe vināśvara-karma*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Hoewel de *jīva* en *māyā* beiden afhankelijk zijn van Bhagavān, ervaart men hen niet, wanneer men Bhagavān rechtstreeks ervaart. En wanneer men de *jīva* en *māyā* ervaart, heeft men geen ervaring van Bhagavān.

De intrinsieke aard van de Allerhoogste Absolute Waarheid werd in de voorgaande Tekst vastgesteld. De *jīva* en *māyā* zijn afgescheiden van de Allerhoogste Absolute Waarheid (*parama-tattva*). Wanneer een *jīva parama-tattva* realiseert, heet het gerealiseerde kennis, *vijñāna*. Deze Tekst 29 weidt uit over *māyā-tattva*. *Parama-tattva* is de enige echte waarheid en hetgeen wordt ervaren buiten

parama-tattva en niet erin, is het product van de begoochelende energie van de Absolute Waarheid.

Een voorbeeld hiervan wordt gezien in de zon, zijn reflectie en duisternis. Een verschijnsel van de zon is zijn reflectie op water of op andere objecten bij zonsopgang. Dit verschijnsel bestaat niet zonder de zon. Op dezelfde manier wordt *māyā* alleen waargenomen, wanneer de creatieve energie van Śrī Bhagavān manifest is en haar bestaan wordt teniet gedaan op het moment van ontbinding (*mahā-pralaya*). Zonder Bhagavān is *māyā* niet manifest. Waar licht is, kan geen duisternis zijn, maar duisternis wordt ook via de ogen waargenomen. Op dezelfde manier kan *māyā* niet op zichzelf worden waargenomen zonder hulp van Bhagavān. De transcendente wereld (*cid-jagat*) wordt hierin vergeleken met de stralen van de zon, Bhagavān. In dezelfde analogie worden de levende wezens vergeleken met de reflectie van Bhagavān en de materiële wereld (*māyā-jagat*) wordt vergeleken met duisternis. Het materiële gebied bevindt zich verre van Bhagavān, de transcendente Waarheid (*cit-tattva*).

Er zijn twee soorten relatie tussen *parama-tattva* en *māyā-tattva*. Hetgeen wordt ervaren als afgescheiden van de Absolute Waarheid is *māyā* en datgene, dat zich zeer ver van de Absolute Waarheid bevindt en ervan in onwetendheid is, is ook *māyā*. Door op deze manier zorgvuldig de inherente natuur van Zichzelf, het levend wezen en *māyā* uiteen te zetten, heeft Śrī Bhagavān *sambandha-tattva* aan Śrī Brahmā uitgelegd.

Tekst 30

De relatie tussen Śrī Kṛṣṇa aan de ene kant en het levend wezen en de materiële wereld aan de andere kant is die van onbevattelijk gelijktijdig verschil en niet-verskil, *acintya-bhedābheda*. Niettemin is Śrī Kṛṣṇa gesepareerd in Zijn eeuwige *svarūpa*. Śrīmad-Bhāgavatam (2.9.35) zegt,

*yathā mahānti bhūtāni / bhūteṣūccāvaceṣv anu
praviṣṭāny apraviṣṭāni / tathā teṣu na teṣu aham*

De vijf grote elementen van de materiële schepping gaan het lichaam van alle levende wezens binnen, hoog en laag, van de halfgoden tot de dierlijke en plantaardige levenssoorten. Tegelijkertijd bestaan deze elementen onafhankelijk. Op dezelfde manier ben Ik alle levende wezens binnengegaan als de Superziel en tegelijkertijd bevind Ik Me onafhankelijk in Mijn eigen svarūpa en verschijn Ik aan Mijn overgegeven toegewijden zowel innerlijk als uiterlijk.

*mahābhūta uccāvaca-bhūte avasthita
haiyā o pūrṇa-rūpe mahābhūte sthita*

*sei rūpa cid-aṁśa jīve kṛṣṇāṁśa vyāpita
haiyā o pūrṇa kṛṣṇa svarūpāvasthita*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: Na het beschrijven van Zijn eigen svarūpa zegt Śrī Bhagavān, “Ik bevind Me binnen en buiten ieder levend wezen”. Bhagavān houdt Zich op in ieder levend wezen als de Superziel, maar niet alle levende wezens kunnen Hem waarnemen. Alleen Zijn toegewijden kunnen Hem realiseren. Dat niet alleen, Śrī Bhagavān is overal aanwezig, op alle plaatsen, en de toegewijden kunnen dit ook realiseren. In overeenstemming met de ontwikkeling van hun bhakti ervaren de toegewijden het bestaan van Śrī Bhagavān en de nectar van Zijn beminnelijkheid en schoonheid. De genegenheid van de toegewijden voor Śrī Bhagavān wordt prema genoemd en dit is prayojana-tattva, het hoogste doel. De premī-bhakta ziet Śrī Kṛṣṇa overal, zowel in zijn hart als van buiten. Dit is de intrinsieke karakteristiek (svarūpa-lakṣaṇa) van prema, zoals beschreven door Śrī Kṛṣṇa Zelf.

*bhakta āmā bāndhiyāche hrdaya-kamale
yāhān netra paḍe tāhān dekhaye āmāre*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 25.127)

De toegewijden houden Me vast in hun hart met de koorden van liefde. En waar ze ook kijken, ze zien alleen Mij.

Śrī Bhagavān woont toegenegen in het hart van de toegewijden en beschouwt hen als van Zichzelf; en Hij woont in het hart van andere levende wezens op een afstandelijke manier. Śrī Bhagavān is uiterst onafhankelijk, toch is Zijn eigenschap te worden beheerst, omdat Hij in het hart van toegewijden woont met een gevoel van bezit (*mamatā*) jegens hen. De essentie van spirituele kennis is *prema-bhakti* en het wonderbaarlijke, vertrouwelijke geheim van *prema-bhakti* is, dat Bhagavān onder beheer komt van Zijn liefhebbende toegewijden, die van Hem hun gevangene maken.

Tekst 31

Kennis van de intrinsieke aard van de heilige naam wordt gegeven in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.233 geciteerd uit de *Padma Purāṇa*),

*nāma cintāmaṇiḥ kṛṣṇas / caitanya-rasa-vigrahaḥ
pūrṇaḥ śuddho nitya-mukto / bhinnatvān nāma-nāminoḥ*

De heilige naam is een transcendente wenssteen (*cintāmaṇi*), want er is geen verschil tussen de naam (*nāma*) van Śrī Kṛṣṇa en Śrī Kṛṣṇa Zelf (*nāmī*). Met andere woorden, de heilige naam is de schenker van het hoogste doel (*parama-puruṣārtha*). Deze naam is de ware vorm van bovenzinnelijke smaken (*caitanya-rasa-svarūpa*). Hij is volkomen zuiver, dat wil zeggen, hij is ongelimiteerd en eeuwig bevrijd zonder enige verbinding met *māyā*.

*harināma cintāmaṇi cid-rasa-svarūpa
pūrṇa jaḍātīta nitya kṛṣṇa-nija-rūpa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: *Nāma* en *nāmī* zijn in principe kwalitatief niet-verschillend. Daarom zijn in de naam ‘Kṛṣṇa’ alle transcendente eigenschappen van de eigenaar van de naam aanwezig. De heilige naam is altijd de complete Absolute Waarheid onaangetast door materie. Hij is eeuwig bevrijd, want Hij wordt nooit gebonden door de begoochelende energie. De heilige naam is Śrī Kṛṣṇa Zelf en is daarom de personificatie van de totale rijkdom aan transcendente smaken. De heilige naam is een wensvervullend juweel, dat alles kan geven, dat men wenst. *Śrī nāma-saṅkīrtana*, die de praktijk (*sādhana*) is, is in alle opzichten niet-verschillend van Śrī Kṛṣṇa, die het doel (*sādhya*) is. De ene Absolute Waarheid, die doordrenkt is met transcendente smaken bestaand uit eeuwigheid, kennis en zegen (*sac-cid-ānanda*), is in deze twee gemanifesteerde vormen, *nāma* en *nāmī*, eeuwigdurend aanwezig.

Tekst 32

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.234) zegt,

***ataḥ śrī-kṛṣṇa-nāmādi / na bhaved grāhyam indriyaiḥ
sevonmukhe hi jihvādau / svayam eva sphuraty adaḥ***

De tong en andere materiële zintuigen kunnen Śrī Kṛṣṇa’s naam niet waarnemen, welke alleen in de transcendente zintuigen van iemand automatisch verschijnt, in wiens hart het verlangen is verzezen om Śrī Kṛṣṇa te dienen.

*nāma, rūpa, guṇa, līlā indriya-grāhya naya
sevā-mukhe kṛpā kari’ indriya udaya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Het is een natuurlijke neiging van iemand met het verlangen om Śrī Kṛṣṇa te dienen (*sevonmukha*) om

de heilige naam van Śrī Bhagavān, welke Zijn intrinsieke gedaante is, te chanten. De heilige naam Zelf verschijnt en begint op de tong en andere zintuigen te dansen van iemand met een tendens naar *nāma-sevā*, met andere woorden, een neiging voor chanten. De naam van God kan zelfs op de tong van dieren verschijnen. Voorbeelden hiervan zijn Bharatā Mahārāja, toen hij zijn lichaam van een hert verliet, en de olifant Gajendra, toen hij door een krokodil het water werd ingetrokken.

Tekst 33

Śrīmad-Bhāgavatam (11.21.2) verklaart,

***sve sve 'dhikāre yā niṣṭhā / sa guṇaḥ parikīrtitaḥ
viparyayas tu doṣaḥ syād / ubhayor eṣa niścayaḥ***

Het hebben van een onbuigzame stabiliteit op het pad van *dharma* volgens de eigen kwalificatie is een deugd; pogingen ondernemen, die niet overeenstemmen met de eigen kwalificatie, is een defect.

*adhikāra susammata kārye haya guṇa
viparīta kārye doṣa bujhibe nipuṇa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De betekenis van dit vers is, dat deugd en ondeugd worden bepaald volgens de eigen kwalificatie en niet volgens andere criteria.

Tekst 34

De kwalificatie voor het chanten van de heilige naam wordt gegeven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.20.27-28),

***jāta-śraddho mat-kathāsu / nirviṇṇaḥ sarva-karmaṣu
veda duḥkhātmaṅ kāmān / parityāge 'py anīśvaraḥ***

*tato bhajeta mām prītaḥ / śraddhātur dṛḍha-niścayaḥ
juṣamāṇas ca tān kāmān / duḥkhodarkāmś ca garhayan*

Ofschoon iemands vertrouwen is gewekt in het horen van vertellingen over Mij, kan hij toch zijn lustbevrediging en het verlangen ernaar niet opgeven, ondanks dat hij weet, dat het een bron van ellende is. Als dit het geval is, dient hij zijn onvermogen het op te geven oprecht te verwerpen en door te gaan Mij met sterk vertrouwen, overtuiging en liefde te vereren.

*kṛṣṇa-kathā śraddhā-lābha tyaje karmāsakti
duḥkhātmaka kāma-tyāge tabu nahe śakti*

*kāma-sevā kare tāhā kariyā garhaṇa
sudṛḍha-bhajane kāme kare vidhvaṁsana*

*punyamaya kāma-mātra uddhiṣṭa ethāya
pāpa-kāme śraddha-dhānera ādara nā haya*

BHĀJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Onder invloed van associatie met toegewijden (*sat-saṅga*) ontwikkelt men een smaak voor het horen van *hari-kathā*. Tegen die tijd verliest men interesse in alle andere activiteiten en gaat men met vast vertrouwen door met het chanten van de naam van Śrī Bhagavān. Als iemand echter vanwege zijn voorgaande gewoonten zijn zintuiglijk plezier of het verlangen ernaar niet kan opgeven, dient hij in zijn hart zijn gehechtheid eraan diep te betreuren.

In deze twee verzen (Tekst 34) wordt de intrinsieke aard van *bhakti* beschreven door de eerste symptomen van de kwalificatie voor *bhakti* te vermelden. *Sarva-karmasu* betekent, dat alle materiële, vedische activiteiten en de vruchten van die activiteiten resulteren in teleurstelling, omdat men wordt getergd door een miserabel verstand. *Kāmān* betekent het realiseren van de ellende, die het gevolg is van de verlangens voortkomend uit associatie met het andere geslacht. Als iemand deze verlangens niet kan weerstaan, dient

hij vanaf het begin de sterke overtuiging hebben, “Als mijn gehechtheid aan het gezinsleven teniet wordt gedaan of wanneer het toeneemt, als mijn *bhajana* vol zit met obstakels, of als ik naar de hel ga vanwege overtredingen, zal ik het allemaal aanvaarden, maar ik zal mijn toewijding nooit opgeven, zelfs al zou Brahmā zelf tegen me zeggen dat te doen.” Iemand die *bhajana* uitvoert met dergelijk onwankelbaar vertrouwen, zal zeker succes oogsten. Zelfs al komen verlangens, die ellende veroorzaken, voort uit de associatie met vrouw, kinderen, enzovoort, dient men die verlangens te verfoeien en zijn wereldse verantwoordelijkheden te blijven nakomen. Hij mag echter nooit *bhakti* opgeven. Het verlangen naar plezier zal geleidelijk afnemen door te horen, te chanten enzovoort en men zal uiteindelijk *bhakti* krijgen.

Tekst 35

De zes principes, die gunstig zijn voor *bhakti*, worden in het derde vers van *Śrī Upadeśāmṛta* beschreven,

*utsāhān niścayād dhairyāt / tat-tat-karma-pravartanāt
saṅga-tyāgāt sato vṛtteḥ / ṣaḍbhir bhaktiḥ prasidhyati*

Perfectie in *bhakti* kan worden bereikt met de volgende zes soorten praktijk, (1) enthousiast zijn om de regels te volgen, die toewijding voeden, (2) sterk vertrouwen hebben in de uitspraken van de geschriften en de *guru*, wiens woorden geheel in lijn zijn met *śāstra*, (3) geduld hebben in de beoefening van *bhakti* zelfs temidden van obstakels of wanneer het bereiken van het gewenste succes op zich laat wachten, (4) de onderdelen van *bhakti* volgen, zoals *śravaṇa* en *kīrtana* en materiële lustbevredestiging opgeven om Kṛṣṇa een plezier te doen, (5) associatie tegengesteld aan *bhakti* opgeven, zoals onwettig verkeer met vrouwen, associatie met degenen, die sterk gehecht zijn aan vrouwen, en de associa-

tie van *māyāvādīs*, atheïsten en pseudo-religieuzen, en (6) het goede gedrag en karakter van toegewijden overnemen.

*utsāha, dṛḍhatā, dhairya bhakti kārye ratī
saṅga-tyāga, sādhu-vṛtti chaye kara matī*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Het instandhouden van het eigen bestaan en *bhakti* cultiveren zijn voor toegewijden alletwee noodzakelijk. De eerste helft van deze Tekst wijst op activiteiten, die *bhakti* voeden, en de tweede helft beschrijft, hoe een toegewijde zijn leven dient in te richten. Enthousiasme (*utsāha*), overtuiging (*niscaya*), geduld (*dhairya*), activiteiten ontplooiën, die toewijding voeden (*tat-tat-karma-pravartana*), afzien van slecht gezelschap (*saṅga-ryāga*) en het deugdzame gedrag en temperament van zuivere toegewijden (*sad-vṛtti*) aannemen zijn methoden om perfectie in *bhakti* te bewerkstelligen.

Utsāha betekent in ieder opzicht onverschillig blijven voor de methoden, die gerelateerd zijn aan *jñāna*, *karma* en *anyābhilāṣa* (andere verlangens dan het willen dienen van Śrī Kṛṣṇa) en ook voor de geprefereerde verscheidenheid aan materieel plezier, terwijl de onderdelen van *sādhana-bhakti* standvastig worden uitgeoefend. “*Bhagavad-bhakti* is voor alle levende wezens het enig hoogste doel” – dit sterke vertrouwen wordt *niscaya*, overtuiging, genoemd. Afdwalen naar de paden van *karma*, *jñāna* enzovoort maakt de geest onrustig en het volgen van hun praktijk veroorzaakt op het eind eenvoudig een lijdensweg. De sterke overtuiging, dat het pad van *bhakti* het enige constitutionele pad is voor oprecht levende wezens, wordt *dhairya*, vastberadenheid, genoemd.

Śrīla Haridāsa Ṭhākura legde de gelofte af om het chanten nooit op te geven en hij heeft zich er strikt aan gehouden,

*khaṇḍa-khaṇḍa hair deha yāya yādi prāṇa
tabu āmi vadane nā chāḍi harināma*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Ādi-khaṇḍa 16.94)

Al zou mijn lichaam aan stukken worden gehakt en mijn levensadem zou vertrekken, het chanten van *harināma* zal ik nimmer opgeven.

Dit is het ideaal op het gebied van *bhakti*.

Het cultiveren van de beoefeningen van *bhakti*, zoals het horen van *harikathā*, het chanten van de naam van Bhagavān en het mediteren op Zijn naam, gedaante en spel met sterk vertrouwen, zoals dat van Haridāsa Ṭhākura, is *tat-tat-karma-pravartana*.

Alleen de associatie van de toegewijden van Śrī Bhagavān is wenselijk. Men mag nooit associëren met *karmīs*, *jñānīs* of met degenen, die vol zitten met verlangens van buitenaf of verlangens buiten de dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa. Men dient te weten, dat die mensen minder intelligent en bourgondisch zijn. *Karma*, *jñāna*, *aṣṭāṅga-yoga* enzovoort, waarin geen verlangen aanwezig is om Śrī Bhagavān een plezier te doen, zijn geen stappen op het pad van *bhakti*. Het pad van *bhakti* wordt gekenmerkt door vroom gedrag (*sādhuvṛtti*), want alle deugdzame eigenschappen zijn aanwezig in iemand, die beschikt over devotie.

Enthousiasme voor het dienen van Śrī Kṛṣṇa, overtuiging in dienstverlening, standvastig in *kṛṣṇa-sevā*, er zeker van zijn, dat alle pogingen alleen bedoeld zijn voor de dienst aan Śrī Kṛṣṇa, afzien van het gezelschap van alle anderen behalve Kṛṣṇa's toegewijden en volgen in het voetspoor van Kṛṣṇa's toegewijden zijn de zes methoden, die *bhakti* versterken.

Tekst 36

De geleidelijke ontwikkeling van *bhakti* door middel van de associatie van authentieke *sādhus* wordt beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.25.25),

***satām prasāṅgān mama vīrya-samvido
bhavanti hṛt-karṇa-rasāyanāḥ kathāḥ***

taj-joṣaṇād āśv apavarga-vartmani
śraddhā ratir bhaktir anukramiṣyati

In de associatie van zuivere toegewijden hebben krachtige discussies plaats, die Mijn heroïsche daden belichten, die plezierig zijn zowel voor de oren als voor het hart. Door deze vertellingen te horen maakt men snel vooruitgang in het elimineren van onwetendheid, welke leidt tot de achtereenvolgende ontwikkeling van *śraddhā*, *rati* en *prema-bhakti*.

sādhu-saṅge haya kṛṣṇa-kathā rasāyana
tāhe śraddhā rati bhakti krame uddipana

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Met groot geluk kan het levend wezen, dat overal door het materiële bestaan zwerft, het soort *sukṛti* verkrijgen, dat *bhakti* schenkt. Als deze *sukṛti* zich over vele levens heeft opgestapeld, geeft deze aanleiding tot vertrouwen (*śraddhā*) in exclusieve toewijding. Zodra *śraddhā* verrijst, manifesteert zich het verlangen te associëren met zuivere toegewijden en ware heiligen. Met deze associatie kan men geleidelijk een smaak voor *sādhana* en *bhajana* ontwikkelen. Wanneer *anarthas* zijn verdreven en deze *śraddhā* wordt zuiver, transformeert deze zich in *niṣṭhā*, die zich op zijn beurt – wanneer deze zuiver is geworden – transformeert in *ruci*. De schoonheid van *bhakti* maakt deze *ruci* zeer geconcentreerd en verandert daardoor in *āsakti*. Deze *āsakti* bereikt geleidelijk perfectie en transformeert in *bhāva*. Wanneer *bhāva* in de juiste verhouding combineert met zijn corresponderende componenten, verschijnt *rasa*. Dit is de geleidelijke ontwikkeling, die leidt tot het verschijnen van *prema*.

Tekst 37

Een *madhyama-bhakta* verleent dienst aan drie typen Vaiṣṇava's. Śrī *Upadeśāmṛta* (5) verklaart,

*krṣṇeti yasya giri taṁ manasādriyeta
dīkṣāsti cet praṇatibhiḥ ca bhajantam īsam
śuśrūṣayā bhajana-vijñam ananyam anya-
nindādi-sūnya-hṛdam īpsita-saṅga-labdhyā*

De persoon, die de naam van Śrī Kṛṣṇa uitspreekt door één keer “O Kṛṣṇa!” uit te roepen, is een neofiete toegewijde (*kaniṣṭha-adhikārī*) en men dient hem mentaal respect te bieden. De persoon, die het principe van *dīkṣā* volkomen begrijpt, die *dīkṣā* van een gekwalificeerde *guru* heeft aanvaard en *bhajana* uitvoert van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods in overeenstemming met de Vaiṣṇava conventies, is een middenklasse toegewijde (*madhyama-adhikārī*). Men dient een dergelijke toegewijde, die beschikt over het correcte onderscheid tussen realiteit en illusie, te respecteren door hem eerbetuigingen aan te bieden, enzovoort. De persoon, die de wetenschap van *bhajana* op de juiste wijze begrijpt, zoals beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* en andere Vaiṣṇava geschriften, en die exclusieve *bhajana* van Śrī Kṛṣṇa uitvoert, is een *mahā-bhāgavata*. Vanwege zijn onaflatende absorptie in Kṛṣṇa is het hart van een dergelijke toegewijde vrij van gebreken, zoals de neiging om anderen te bekritisieren. Hij is deskundig in *bhajana*, hetgeen betekent, dat hij bedreven is in het herinneren van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa’s eeuwige, achtvoudige dagelijkse spel en vermaak door middel van *mānasī-sevā*, mentaal uitgevoerde dienstverlening. Door hem te kennen als een *mahā-bhāgavata*, wiens hart is verankerd in de bijzondere dienstverlenende houding aan Śrī Rādhā-Kṛṣṇa, waarnaar jij aspiratie hebt (*svajātīya*), en die zich toegenegen jegens jou opstelt (*susnigdha*), dien je zijn associatie te zoeken door deze te beschouwen als de allerbeste. Men dient hem te eren door languit eerbetuigingen

aan te bieden, relevante vragen te stellen en hem met grote liefde dienst te verlenen.

*akaitave kṛṣṇa-nāma yāra mukhe śuna
manete ādara tāre kara punaḥ punaḥ*

*bhakti sampradāya labhi' yei kṛṣṇa bhaje
ādara karaha paḍi' tāra pada-raje*

*svīya para-buddhi-sūnya ananya-bhajana
yānhāra, tānhāra sevā kara anukṣaṇa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Omdat de *mahā-bhāgavata* alles ziet in relatie tot Śrī Kṛṣṇa, bekijkt hij alles met gelijkgestemde blik. *Mahā-bhāgavatas* zijn toegewijd aan *kṛṣṇa-bhajana*, zoals de *madhyama-adhikārī*, en zijn verdiept in het chanten van de heilige naam, zoals de *kaniṣṭha-adhikārī*.

De *madhyama-adhikārīs* beschikken over *prema* voor Śrī Kṛṣṇa. Ze bieden gepast respect aan de drie niveau's toegewijden (door dienst te verlenen, eerbetuigingen aan te bieden en mentaal respect te bieden). Ze proberen de geconditioneerde levende wezens tot Śrī Kṛṣṇa te bekeren en zijn onverschillig jegens degenen, die tegen Śrī Kṛṣṇa gekeerd zijn. Ze beschikken echter niet over de gelijkgestemde blik van de *uttama-adhikārī mahā-bhāgavata* en als ze hem op bedriegelijke wijze imiteren, vallen ze snel.

De *kaniṣṭha-adhikārī* weet, dat de naam van Śrī Kṛṣṇa zeer heilzaam is en daarom neemt hij zijn toevlucht tot het chanten van de heilige naam. Hij begrijpt echter niet, dat de positie van de *madhyama-adhikārī* hoog is en dat hij ernaar moet streven om dat niveau in de toekomst te bereiken. De *kaniṣṭha-adhikārī* beschouwt zichzelf soms als *guru* en het gevolg is, dat hij valt. Door gepast respect te bieden aan Vaiṣṇava's, die verder zijn ontwikkeld dan hij, dient hij zijn toevlucht te nemen tot de heilige naam.

Tekst 38

Men dient de heilige naam te chanten, terwijl men zijn leven in stand houdt door middel van *yukta-vairāgya*, de houding van gepaste verzaking. *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.255) zegt het volgende,

***anāsaktasya viṣayān / yathārham upayuñjataḥ
nirbandhaḥ kṛṣṇa-sambandhe / yuktaṁ vairāgyam ucyate***

Gepaste verzaking is het aanvaarden van objecten, die gunstig zijn voor service, terwijl men is onthecht van hetgeen niet is gerelateerd aan Śrī Kṛṣṇa en gehecht is aan hetgeen wel gerelateerd is aan Kṛṣṇa.

*yathāyogyā viṣaya bhoga anāsakta haiyā
suyukta-vairāgya bhakti-sambandha kariyā*

Tekst 39

Śrīmad-Bhāgavatam (7.11.32) zegt verder,

***vṛttyā sva-bhāva-kṛtayā / vartamānaḥ sva-karma-kṛt
hitvā sva-bhāva-jaṁ karma / śanair nirguṇatām iyāt***

Iemand die zijn beroepsplicht (*svadharmā*) in stand houdt door zijn toevlucht te nemen tot zijn aangeboren aanleg, zal geleidelijk onthecht raken van deze activiteiten en buiten de materiële geaardheden worden geplaatst.

*svabhāva-vihīta-vṛtti kariyā āśraya
niṣpāpa jīvane kara kṛṣṇa-nāmāśraya*

Tekst 40

Śrīmad-Bhāgavatam (11.7.39) zegt ook het volgende,

*prāṇa-vṛttyaiva santuṣyen / munir naivendriya-priyaiḥ
jñānam yathā na naśyeta / nāvakīryeta vān-manah*

Ik heb een les geleerd over de manier, waarop de levenskracht in het lichaam te werk gaat: dat men alleen zoveel moet eten, als nodig is om het lichaam in stand te houden. Een *sādhaka* dient ook alleen datgene te eten, dat noodzakelijk is om in leven te blijven. Hij mag niet genieten van zintuigobjecten louter voor zijn eigen lustbevrediging; anders raakt zijn intelligentie gecorrumpeerd, wordt zijn geest onrustig en gaat zijn spraak zich bezighouden met onderwerpen, die geen relatie hebben met Śrī Kṛṣṇa.

*aprajalpe kara prāṇa-vṛtti aṅgikāra
indriyera priyā-vṛtti nā kara svīkāra*

*vāg-indriya mano jñāna yāhe svāsthya pāya
ei rūpa āhāre yukta-vairāgya nā yāga*

Tekst 41

Hari-bhakti-sudhodaya (8.51) legt uit, dat men voorzichtig moet zijn met de associatie van anderen,

*yasya yat-saṅgatiḥ puṁso / maṇivat syāt sa tad-guṇaḥ
sva-kūlarddhyai tato dhīmān / sva-yuthāny eva saṁśrayet*

Men neemt de eigenschappen over van het gezelschap, dat men houdt, zoals een kristal de kleuren reflecteert van voorwerpen, die in de nabijheid ervan komen. Door met zuivere toegewijden te associëren kan men zelf zuiver worden.

*svayūthera maṅgala o anye rākhī' dūra
yathā saṅga yathā phala pāibe pracura*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Associatie met toegewijden (*sādhusaṅga*) is de bron van alle voorspoed. Waar de geschriften de instructie geven om in solitude (*niḥsaṅga*) te blijven, betekent het alleen *sādhusaṅga* te onderhouden.

Tekst 42

Men dient met grote moeite het pad te volgen, dat de *mahājanas* hebben uitgestippeld. Dit wordt beschreven in de *Skanda Purāṇa* (geciteerd in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* 1.2.100),

*sam mṛgyaḥ śreyasām hetuḥ / panthaḥ santāpa-varjitāḥ
anavāpta-śramam pūrve / yena santaḥ pratasthīre*

Alleen door het pad te volgen, dat voorgaande grote persoonlijkheden (*mahājanas*) met gemak hebben bewandeld, kunnen we de hoogste voorspoed en vrijheid van alle ellende vinden.

Het verwerven van kennis door te horen van schriftuurlijke autoriteiten is het ware pad van *bhakti*. De *Brahma-yāmala* stelt het volgende (geciteerd in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* 1.2.101),

*śruti-smṛti-purāṇādi-pañcarātra-vidhiṃ vinā
aikāntikī harer bhaktir utpātāyaiva kalpate*

Men kan alleen eenpuntige concentratie of *aikāntika-bhāva* van zuivere *bhakti* krijgen door het pad van de voorgaande *mahājanas* te gaan. Het kan niet worden verkregen door het pad van de *mahājanas* te verlaten en een ander pad te creëren. Omdat Dattātreyā, Buddha en latere predikers zuivere *bhakti* niet konden begrijpen, hebben ze slechts een schijn van dit transcendente sentiment aanvaard. Dattātreyā heeft het vermengd met impersonalisme en Buddha met atheïsme, waardoor ze zinloze paden hebben voortgebracht, die ze hebben beschreven als eenpuntige

toewijding. In werkelijkheid echter zijn de paden, die door deze personen zijn gepropageerd, geen *hari-bhakti*; ze zijn eenvoudig een verstoring.

*pūrva-mahājana pathe cale anāyāse
nava-pathe utpāta āsiyā jīve nāse*

*anartha-nāsera yatna kabhu nāhi yāra
nāma-kṛpā nāhi pāya durdaiva tāhāra*

*nāma-kṛpā vinā koṭi-koṭi yatna kare
tāhāte anartha kabhu nāhi chāḍe tāre*

*niṣkapaṭe yatne kānde nāmera caraṇe
dūra haya anartha tāhāra alpa dine*

*anartha chāḍiyā kara śravaṇa-kīrtana
ekānta-bhāvetē lao nāmera śaraṇa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VR̥TTI: In *rāgamārga-bhajana* hoeft men de regels van de Śruti, Smṛti, Purāṇa's, *Nārada-pañcarātra*, enzovoort niet in acht te nemen. De enige inachtneming is de inwoners van Vraja te volgen. Maar voor *sādhakas*, die alleen bekwaam zijn voor *vidhimārga*, is het noodzakelijk het pad van toewijding te gaan, dat is gepresenteerd door *mahājanas*, zoals Dhruva, Prahlāda, Nārada, Vyāsa en Śuka. Voor *vaidha-bhaktas* bestaat dus geen andere manier dan het pad van heilige personen te volgen.

Zonder de genade van Nāma Prabhu zijn degenen, die *bhajana* uitvoeren niet in staat hun *anarthas* op te geven, zelfs niet na miljoenen pogingen. Maar als men oprecht huilt aan de lotusvoeten van Nāma Prabhu, verdwijnen alle *anarthas* binnen een paar dagen. Door *anarthas* op deze manier op te geven dient men te horen en te chanten, nadat men zijn exclusieve toevlucht tot de heilige naam heeft genomen.

Tekst 43

Pogingen ondernomen in de uitvoering van vastberaden *bhajana* worden beschreven in *Śrī Hari-bhakti-vilāsa* (20.382-384, 370, 379),

*evam ekāntinām prāyaḥ / kīrtanaṁ smaraṇaṁ prabhoḥ
kurvatām parama-prītyā / kṛtyamānyan na rocyate*

*bhāvena kenacit preṣṭha-śrī-mūrter aṅghri-sevane
syād icchaiṣām sva-mantreṇa / sva-rasenaiva tad-vidhiḥ*

vihiteṣv eva nityeṣu / pravartante svayam hite

*sarva-tyāge ‘py aheyāyāḥ / sarvānartha-bhuvāś ca te
kuryuḥ pratiṣṭhā-viṣṭhāyāḥ / yatnam asparśane varam*

*prabhāte cārdharāte ca / madhyāhne divasa-kṣaye
kīrtayanti harim ye vai / na teṣām anya-sādhanam²*

Als een eenpuntige toegewijde (*aikāntika-bhakta*) de glorie van zijn Prabhu, Śrī Viṣṇu, met grote genegenheid en volgens zijn transcendente sentimenten chant en overdenkt, heeft hij geen smaak meer voor andere activiteiten. Met zijn specifieke *mantra* en zijn specifieke, devotionele smaak voert hij *arcana* uit in de stemming, waarmee hij de lotusvoeten van zijn geliefde godheid wil dienen. Later transformeert diezelfde dienst in zijn eeuwige dienst. Zelfs al heeft men alles opgegeven, toch moeten nog enkele laatste sporen worden opgeruimd, voordat dit kan plaatsvinden, namelijk het verlangen naar naam en faam of *pratiṣṭhā*, de grondoorzaak van alle *anarthas*. De belangrijkste plicht is deze *pratiṣṭhā* op te geven, die wordt vergeleken met feces. Wat valt er te zeggen over het aanraken van deze *pratiṣṭhā*, kijk er

² In sommige uitgaven van *Śrī Hari-bhakti-vilāsa* staat in het huidige vers, *te taranti bhārṇavam* voor *na teṣām anya-sādhanam*.

zelfs niet naar, zelfs niet van een afstand! Voor iemand, die de naam van Śrī Hari in de ochtend, middag, avond en nacht chant, is geen andere *sādhana* noodzakelijk.

*ekānta bhaktera mātṛa kīrtanā-smaraṇa
anya parve ruci nāhi haya pravartana
bhāvera sahita haya śrī-kṛṣṇa-sevana
svārasikī-bhāva krame haya uddīpana
ekānta bhaktera kriyā-mudrā-rāgodita
tathāpi se saba nahe vidhi-viparīta
sarva-tyāga karileo chāḍā sukāṭhina
pratiṣṭhāsā tyāge yatna pāibe pravīṇa
prabhāte gabhīra rātre madhyāhne sandhyāya
anartha chāḍiyā lao nāmera āśraya
ei-rūpe kīrtana smaraṇa yei kare
kṛṣṇa-kṛpā haya sīghra, anāyāse tare
śraddhā kari sādhu-sange kṛṣṇa-nāma laya
anartha sakala yāya niṣṭhā upajaya
prātaḥ-kāle nitya-lilā karibe cintana
cintite cintite bhāvera haibe sādhana*

Tekst 44

Śrī Govinda-līlāmṛta (2.1) beschrijft het vroege ochtendspel (*prātaḥ-lilā*) als volgt,

*rādhām snāta-vibhūṣitām vrajapayāhūtām sakhībhiḥ prage
tad-gehe vihītānna-pāka-racanām kṛṣṇavāseṣāsanām
kṛṣṇam buddham avāpta-dhenu-sadanam nirvyūḍha-go-dohanam
susnātam kṛta-bhojanam sahacarais tām cātha tam cāsraye*

Na de *kuñja-bhaṅga-lilā* of *niśānta-lilā* (spel op het eind van de nacht), keren Śrī Rādhā-Śyāmasundara terug naar Hun respec-

tievelijke woning en gaan op Hun bed liggen. De conditie van Śrī Kiśorī in Jāvaṭa is onbeschrijflijk; Ze brandt in afgescheidenheid van Haar geliefde. Śrī Rūpa en Rati Mañjarī's zijn verzonken in hun dienst aan Haar en geven Haar morele steun om Haar weer tot leven te brengen. Soms komt Jaṭilā, soms Mukharā en soms komt Paurṇamāsī de vertrekken van Śrī Kiśorī binnen en op dat moment komt Śyāmalā ook. Kiśorī en Śyāmalā verliezen zich in het maken van grappen met elkaar. Op die manier krijgt het spel telkens nieuwe aspecten. Rūpa, Rati en andere *mañjarīs* verlenen intieme dienst aan Śrīmatī door Haar in bad te stoppen, Haar te decoreren, enzovoort en tegelijkertijd herinneren ze Haar aan het spel en vermaak van Śrī Kṛṣṇa.

*rādhā snāta vibhūṣita, śrī-yaśodā-samāhuta,
sakhī-saṅge tad gṛhe gamana
tathā pāka-viracana, śrī-kṛṣṇāvaśeṣāna,
madhye-madhye duñhāra milana*

*kṛṣṇa nidrā parihari, goṣṭhe go-dohana kari,
snānāśana saḥacara saṅge
ei līlā cintā kara, nāma-preme garagara,
prāte bhakta-jana-saṅge raṅge*

*ei līlā cinta āra kara saṅkīrtana
acire pāibe tumi bhāva-uddīpana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Kiśorī en Haar *sakhīs* vertrekken naar Nanda-bhavana. Onderweg komen ze Śrī Śyāmasundara tegen en er voltrekt zich allerlei spel en vermaak. Onze Gosvarmi's hebben dit spel in hun werk geopenbaard. Bij aankomst in Nanda-bhavana gaat Kiśorī koken en bereidt allerlei smakelijke gerechten op de talloze fornuizen om Haar heen.

Śyāmasundara ligt in Zijn huis te slapen. Yaśodā-maiyā maakt Hem wakker en bij het zien van de krassen op het lichaam van haar dierbare zoon (*lālā*) wordt ze bedroefd en zegt, "Het lichaam van

mijn *lālā* is zo zacht als de bloemblaadjes van de lotus. Waarom hebben die jongens Hem in hun worstelpartijen zo beschadigd? En Zijn ledematen zitten vol gesmeerd met zoveel minerale pigmenten! Alas, alas! Wat moet ik doen? Ik weet niet, hoe ik hieraan een eind moet maken.”

Kundalatā zegt voor de grap, “Jouw *lālā* voert ’s nachts *rāsa* uit”. Maar het woord *rāsa* is Yaśodā-maiyā onbekend. Nadat Śyāmasundara Zijn genegenheid voor Zijn moeder heeft getoond, springt Hij van het bed af en gaat de koeien melken. Wanneer Hij terugkomt, neemt Hij een bad, eet Zijn ontbijt en vertrekt om de koeien te hoeden. Kiśorī aanvaardt verlegen iets van de restanten van Haar geliefde en keert met Haar *sakhīs* terug naar Jāvaṭa.

Temidden van al deze *līlās* heeft nog allerlei ander spel plaats en het zou zeer moeilijk zijn om ze allemaal te beschrijven. Een *premi-bhakta* voert *bhājana* uit, waarbij hij het tijdverdrijf herinnert, waar hier naar wordt verwezen en proeft de *rasa* ervan zelfs in het stadium van *sādhana*.

ALDUS EINDIGT DE DVITĪYA-YĀMA-SĀDHANA,
PRĀTAḤ-KĀLĪYA-BHĀJANA, VAN ŚRĪ BHĀJANA-RAHĀSYA

Hoofdstuk Drie

TRTĪYA-YĀMA-SĀDHANA

Pūrvāhna-kāliya-bhajana – niṣṭhā-bhajana

(de zes daṇḍas tot twee praharas:
ongeveer 08:30 – 11:00 uur)

Tekst 1

Het derde vers van *Śrī Śikṣāṣṭaka* beschrijft de zuivering voor *nāma-saṅkīrtana* en het proces voor het chanten van de heilige naam,

*trṇād api sunicena / taror api sahiṣṇunā
amāninā mānadena / kīrtanīyaḥ sadā hariḥ*

Serwijl men van zichzelf denkt zelfs minder en waar-
delozer te zijn dan onbeduidend gras, dat onder ie-
ders voeten is platgetrapt, en men verdraagzamer is
dan een boom, geen trots kent en alle anderen volgens hun res-
pectievelijke positie eerbied betuigt, dient men constant de naam
van Śrī Hari te chanten.

*ye rūpe laile nāma prema upajaya
tāra lakṣaṇa-śloka śuna, svarūpa-rāmarāya*

*uttama hañā āpanāke māne trṇādhama
dui prakāre sahiṣṇutā kare vrkṣa sama*

*vṛkṣa yena kāṭileo kichu nā bolaya
śukāiyā maile kāre pānī nā māgaya*

*yei ye māgaye, tāre deya āpana dhana
gharma-vṛṣṭi sahe, ānera karaye rakṣaṇa*

*uttama hañā vaiṣṇava ha'be nirabhināna
jīve sammāna dibe jāni 'kṛṣṇa'-adhiṣṭhāna*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Er worden in *sādhakas* vier symptomen waargenomen, die de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa zonder overtredingen chanten, (1) natuurlijke nederigheid voortkomend uit volkomen onthechting van zintuigobjecten, (2) zuiver mededogen verstoken van afgunst, (3) reinheid van hart en vrijheid van vals-ego en (4) een houding van respect voor iedereen volgens hun positie.

Tator api sahiṣṇunā wijst op de verdraagzaamheid van een boom. Een boom is zo verdraagzaam, dat hij niet vergeet zijn vriendelijkheid te tonen door zijn koele schaduw en zoete vruchten aan te bieden zelfs aan degene, die hem komt omhakken. Aangezien de toegewijden van Śrī Kṛṣṇa zelfs nog meer genade geven dan een boom, zijn ze vriendelijk tegen iedereen, zowel vriend als vijand. Dit is mededogen, dat volkomen vrij is van afgunst. Ofschoon dergelijke toegewijden de besten zijn in het koninkrijk van *bhakti*, blijven ze vrij van trots. Ze weten, dat Śrī Kṛṣṇa in het hart van alle levende wezens woont en daarom geven ze iedereen het gepaste respect. Dergelijke personen zijn werkelijk bekwaam om *kṛṣṇa-nāma-kīrtana* uit te voeren en alleen uitvoerders van *kṛṣṇa-nāma-kīrtana* krijgen *kṛṣṇa-prema*.

Tekst 2

De aspecten van overgave (*saraṇāgati*) worden gegeven in de *Vaiṣṇava-tantra* (geciteerd in *Śrī Hari-bhakti-vilāsa* 11.676),

*ānukūlyasya saṅkalpaḥ / prātikūlyasya vivarjanam
rakṣiṣyatīti viśvāso / gopṭṛtve varaṇam tathā
ātma-nikṣepa-kārpanye / ṣaḍ-vidhā śaraṇāgatīḥ*

De zes vormen van overgave zijn, (1) hetgeen aanvaarden, dat gunstig is voor *kṛṣṇa-bhakti*, (2) hetgeen afwijzen, dat ongunstig is, (3) het sterke vertrouwen hebben van “Bhagavān zal me beschermen”, (4) zich volkomen afhankelijk van God voelen door te denken, “Bhagavān zal voor me zorgen”, (5) geheel in zelf-overgave zijn (*ātmā-samarpaṇa*) en (6) nederig zijn.

*bhakti-anukūla yāhā tāhāi svikāra
bhakti-pratikūla saba kari parihāra*

*kṛṣṇa vai rakṣā-kartā āra keha nāi
kṛṣṇa se pālana more karibena bhāi*

*āmi āmāra yata kichu kṛṣṇe nivedana
niṣkapaṭa dainye kari jīvana-yāpana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Het symptoom van *śaraṇāgati*, dat duidelijk aanwezig is in eenpuntige toegewijden, is, dat ze zich constant bezig houden met dienstverlening aan hun Godheid en alles aanvaarden, dat Hij regelt. Dergelijke toegewijden aanvaarden iedere straf, die door Śrī Bhagavān wordt uitgemeten als Zijn genade. Ze weten, dat iedere actie alleen plaats heeft door de wens van Śrī Kṛṣṇa en daarom vervlechten ze hun eigen verlangens met die van Kṛṣṇa, zodat ze kalm en rustig blijven. Een toegewijde denkt niet, dat Kṛṣṇa hem naar deze wereld heeft gestuurd om ellende te ondergaan., maar dat hijzelf de ellende van de wereld heeft opgezocht door zijn onafhankelijkheid te misbruiken. Het symptoom van *śaraṇāgati* is, dat men het valse idee opgeeft zelf de doener te zijn en in plaats daarvan zijn toevlucht neemt tot *guru* en Vaiṣṇava’s. Het intrinsieke kenmerk (*svarūpa-lakṣaṇa*) van overgave is de acceptatie van Śrī Kṛṣṇa als instandhouder (*gopṭṛtve varaṇam*). De resterene

vijf symptomen zijn marginale kenmerken (*taṭastha-lakṣaṇa*) van *saraṇāgati*.

De betekenis van *gopīṛtve varaṇam* is het sterke vertrouwen, dat “Śrī Kṛṣṇa zal me altijd instandhouden”. Śrī Kṛṣṇa zegt in *Bhāgavad-gītā* (9.22), “*teṣāṃ nityābhīyuktānāṃ yoga-kṣemaṃ vahāmy aham* – voor degenen, die altijd verzonken zijn in gedachten aan Mij en Me op iedere manier met eenpuntige toewijding vereren, bewaar Ikzelf hetgeen ze hebben en breng hetgeen hen ontbreekt naar hen toe”. Hij zegt ook, “Mijn toegewijden zullen nimmer worden vernietigd”.

In de tweede en derde verzen van zijn *Śrī Upadeśāmṛta* heeft Śrī la Rūpa Gosvāmī twee marginale kenmerken van *saraṇāgati* uitgelegd: datgene aanvaarden, dat gunstig is voor *bhakti* en hetgeen opgeven, dat ongunstig is. Deze twee verzen werden in detail besproken in het tweede hoofdstuk van dit boek.

Tekst 3

Men moet eerst de valse identificatie met dit materiële lichaam (*deha-abhimāna*) opgegeven. De *Mukunda-mālā-stotram* (37) zegt,

*idaṃ śarīraṃ śata-sandhi-jarjaraṃ
pataty avaśyaṃ pariṇāma-peśalam
kim auśadhaṃ pṛcchasi mūḍha durmate
nirāmayam kṛṣṇa-rasāyanam piba*

Dit zwakke lichaam gemaakt van vijf elementen en verbonden door honderden gewrichten zal zeker aftakelen. Het lichaam wordt dientengevolge tot as verbrand of wordt voedsel voor wormen en getransformeerd tot uitwerpselen. O dwaas en verdorven verstand, je hebt dit walgelijke lichaam gedecoreerd met een zinloze gehechtheid. Het elixer van *śrī kṛṣṇa-nāma* is het enige krachtige medicijn om deze aandoening van het materiële

**bestaan te genezen. Je moet het constant drinken door onop-
houdelijk de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa te chanten.**

*śata sandhi-jara-jara, tava ei kalevara,
patana haibe eka-dina
bhasma, kṛmi, viṣṭhā ha'be, sakalera ghrṇya tabe,
ihāte mamatā arvācīna*

*ore māna, śuna mora e satya-vacana,
e rogera mahauśadhi, kṛṣṇa-nāma niravadhi,
nirāmaya kṛṣṇa-rasāyana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Men dient moeite te doen om Śrī Go-
vinda te dienen en niet het korte leven van dit tijdelijke lichaam met
pijn en moeite proberen te beschermen. Ongeacht hoezeer men dit
lichaam, dat is gemaakt van vijf elementen, tracht te beschermen, de
destructie ervan is onvermijdelijk. Daarom zegt deze Tekst, “O ver-
dorven verstand, geef *aṣṭāṅga-yoga*, fysieke oefeningen enzovoort
om dit lichaam fit te houden op en drink alleen de nectar van Śrī
Kṛṣṇa’s heilige naam. Alleen deze nectar kan jou van de kringloop
van geboorte en dood bevrijden. Met de genade van de heilige naam
zal je de eeuwige woonplaats van Śrī Kṛṣṇa bereiken en een transcen-
dent lichaam krijgen, dat geschikt is om daar dienst te verlenen.
Dan ben je betrokken in jouw eeuwige dienstverlening (*nitya-
sevā*).”

Tekst 4

Men dient zo verdraagzaam te zijn als een boom en compassie te heb-
ben voor alle levende wezens. In *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.9.12) zegt
Brahmā,

***nātiprasīdati tathopacitopacārair
ārādhitaḥ sura-gaṇair hr̥di baddha-kāmaih***

*yat sarva-bhūta-dayayāsad-alabhyayaiko
nānā-janeṣy avahitaḥ suhr̥d antar-ātmā*

O Bhagavān, U bevindt Zich in het hart van alle levende wezens als de hoogst goedgunstige Superziel. Vanwege Uw karakter vol mededogen blijft U altijd vriendelijk tegen iedereen, maar U kan door niet-toegewijden niet worden bereikt.

*bahu upacārārpaṇe, pūji' kāmī deva-gaṇe
prasannatā nā la'bhe tomāra
sarva-bhūte dayā kari', bhaje akhilātmā hari,
tāre kṛpā tomāra apāra*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Brahmā bidt aan de lotusvoeten van God, “O Bhagavān, U bevindt Zich als de Superziel in alle levende wezens. U bent ieders vriend en ondanks, dat U onbereikbaar bent voor niet-toegewijden, bent U altijd genadevol jegens iedereen. De halfgoden vereren U, zodat U tevreden bent en hun diverse materiële verlangens vervult. Vanwege Uw genadevolle karakter vervult U hun wensen, want U hebt gezegd in *Bhāgavad-gītā* (4.11), ‘*ye yathā mām prapadyante tānīs tathaiva bhajāmy aham* – met iedereen, die zich aan Mij overgeeft en Me vereert, wissel Ik proportioneel uit’. U schenkt echter altijd bijzondere genade aan Uw toegewijden. Hoewel Uw genade overal wordt verspreid, koestert U speciale genegenheid voor Uw toegewijden. Dit is geen vermenging van tegenstrijdige karakteristieken.”

Volgens *Bhāgavad-gītā* (9.29),

*samo 'ham sarva-bhūteṣu / na me dveṣyo 'sti na priyaḥ
ye bhajanti tu mām bhaktyā / mayī te teṣu cāpy aham*

Ik stel Me jegens alle levende wezen gelijk op en ben vijandig noch partijdig jegens iemand. Maar zoals degenen, die Mij met toewijding dienen, gehecht zijn aan Mij, zo ben Ik ook door genegenheid gebonden aan hen.

Tekst 5

De glorie van de deugd van het respecteren van toegewijden wordt beschreven in de *Mukunda-mālā-strotram* (35),

*śṛṇvan sato bhagavato¹ guṇa-kīrtanāni
dehe na yasya pulakodgama-roma-rājiḥ
notpadyate nayanayor vimalāmbu-mālā
dhik tasya jīvitam aho puruṣādhamasya*

Als bij het horen van de *kīrtana* van de naam, gedaante, eigenschappen en het spel van Śrī Hari uit de mond van guru en Vaiṣṇava's iemands lichaamshaar van extase niet overeind gaat staan en zijn hart niet smelt en er geen tranen uit zijn ogen stromen, dan alas! is het leven van een dergelijk verdorven persoon verdoemd.

*sādhu-mukhe yei jana, kṛṣṇa-nāma-guṇa-gaṇa
suniyā nā haila pulakita
nayane vimala jala, nā vāhila anargala,
se vā kena rahila jīvita*

BHAJANA-RAHĀSYA-VR̥TTI: *Sādhakas* die *bhajana* uitvoeren vervloeken hun leven en hebben spijt op deze manier, “Alas! Zelfs al heb ik *hari-kathā* gehoord uit de mond van heilige personen, smelt mijn harde hart niet. Dit is het gevolg van mijn overtredingen. Het hart van iemand, die slechts één keer de glorie van de naam van Śrī Kṛṣṇa hoort, smelt onmiddellijk, maar mijn hart heeft deze waarheid niet gerealiseerd en daarom is mijn leven verdoemd.”

Er is in dit verband een verhaal. Er was iemand, die naar *hari-kathā* ging luisteren in een gezelschap van heilige personen. Bij het horen van de *hari-kathā* raakte iedereen verzadigd van zegen, maar

¹ In andere uitgaven van *Mukunda-mālā* wordt ‘*sato bhagavato*’ gelezen als ‘*janārdana-kathā*’.

het hart van deze man bleef onveranderd. Hiervan werd hij nogal berouwvol. De volgende dag ging hij weer *hari-kathā* horen en wreef rode chilipoeder in zijn ogen, die toen een stortvloed van tranen teweeg brachten. De Vaiṣṇava, die de *hari-kathā* sprak, merkte dit op. Toen hij zijn lezing had afgesloten, riep hij hem bij zich en prees hem door te zeggen, “De geschriften zeggen, dat de zintuigen, die weigeren *kṛṣṇa-bhajana* uit te voeren, dienen te worden gestraft en vandaag hebt u dit in de praktijk gebracht. *Śrīmad-Bhāgavatam* zegt, ‘Het heeft geen zin om deze zintuigen, die niet betrokken zijn in de dienstverlening aan Bhagavān, te behouden.’” Toen de man dit hoorde, kwam er een stroom echte tranen uit zijn ogen.

Tekst 6

Kennis van Śrī Kṛṣṇa’s gloriën wordt beschreven in de *Mukunda-mālā-stotram* (43),

***kṛṣṇo rakṣati no jagat-traya-guruḥ kṛṣṇo hi viśvambharaḥ
kṛṣṇād eva samutthitaṁ jagad idaṁ kṛṣṇe layaṁ gacchati
kṛṣṇe tiṣṭhati viśvam etad akhilaṁ kṛṣṇasya dāsā vayaṁ
kṛṣṇenākhila sad-gatir-vitaritā kṛṣṇāya tasmai namaḥ²***

Śrī Kṛṣṇa, de guru van de drie werelden, beschermt ons. Viśvambhara Kṛṣṇa houdt het universum op alle manieren in stand. Deze wereld wordt gemanifesteerd door Śrī Kṛṣṇa – dat wil zeggen, door Zijn externe vermogen – en op het juiste tijdstip (tijdens *pralaya*) wordt de schepping weer in Hem geïncorporeerd. Śrī Kṛṣṇa doordringt de hele wereld; de hele wereld is in Hem gesi-

² In andere uitgaven van *Mukunda-mālā* leest dit vers als volgt, *kṛṣṇo rakṣatu no jagat-traya-guruḥ kṛṣṇaṁ namdhvaṁ sadā / kṛṣṇenākhila-satravo vinihataḥ kṛṣṇāya tasmai namaḥ / kṛṣṇād eva samutthitaṁ jagad idaṁ kṛṣṇasya dāso ‘smy ahaṁ / kṛṣṇe tiṣṭhati viśvam etad akhilaṁ he kṛṣṇa rakṣasva mām.*

tueerd. Śrī Kṛṣṇa manifesteert alle rijkdom en weelde. Wij zijn allemaal Kṛṣṇa's eeuwige dienaren. Ik betuig deze Śrī Kṛṣṇa mijn eerbied.

*jagad-guru kṛṣṇa sabe karena rakṣaṇa
kṛṣṇa viśvambhara viśva karena pālana*

*kṛṣṇa haite ei viśva hañāche udaya
avaśeṣe ei viśva kṛṣṇe haya laya*

*kṛṣṇe viśva avasthita, jīva kṛṣṇadāsa
sad-gati-pradātā kṛṣṇe karaha viśvāsa*

*janama layecha kṛṣṇa-bhakti karibāre
kṛṣṇa-bhakti vinā saba mithyā e saṁsāre*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Wanneer *sādhakas* de namen van Śrī Kṛṣṇa chanten, bezingen ze herhaaldelijk de glorie van die namen. Ze bieden Hem eerbetuigingen aan en bidden aan Zijn lotusvoeten, “O Kṛṣṇa, red mijn leven door me *darśana* van Jou te geven. Je bent de verschaffer en instandhouder van de wereld en daardoor heeft Jouw naam, Viśvambhara, betekenis gekregen. De schepping, instandhouding en vernietiging van deze wereld komen voort uit Jou. In iedere porie van Jouw lichaam bevinden zich miljoenen universa. Omdat ik in deze wereld aanwezig ben, ben ik tevens Jouw onbeduidende dienaar, dus schenk me alsjeblieft Jouw genade. Prabhu, door Jouw grondeloze genade heb Je geregeld, dat de levende wezens in een mensenlichaam worden geboren, zodat ze *bhagavad-bhajana* kunnen uitvoeren, zonder hetgeen dit hele universum zinloos zou zijn. Aangezien deze *bhakti* niet zonder Jouw genade kan worden verkregen, wil ik Jou vragen, schenk me alsjeblieft die genade.”

Verder verklaart Śrī Caitanya-*bhāgavata* (*Madhya-khaṇḍa* 1.202),

*jagatera pitā—kṛṣṇa, ye nā bhaje bāpa
pitṛ-drohī pātakīra janme-janme tāpa*

Śrī Kṛṣṇa is de vader van het universum. Iemand kan zijn plichten aan zijn moeder, vader, vrouw en kinderen vervullen, maar als hij geen *bhajana* uitvoert van zijn oorspronkelijke, eeuwige vader, be- gaat hij een overtreding tegen die vader (*pitṛ-drohī*) en wordt hij le- ven na leven verzengd door de drievoudige ellende van *māyā*.

Śrī Caitanya-caritāmṛta (*Ādi-līlā* 6.85) verklaart,

*keha māne, keha nā māne, saba tānra dāsa
ye nā māne, tāra haya sei pāpe nāśa*

Sommigen accepteren Hem en anderen niet, toch is iedereen Zijn dienaar. Iemand echter, die Hem niet accepteert, zal door zijn zon- dige activiteiten worden geruïneerd.*

De geschriften zeggen tevens,

*daśāśvamedhī punar eti janmani
kṛṣṇa-praṇāmi na punar bhavāya*

Zelfs iemand, die tien paardeoffers uitvoert, wordt in deze wereld opnieuw geboren, maar hij, die Śrī Kṛṣṇa slechts éénmaal zijn eerbe- tuigingen aanbiedt, komt niet meer terug.

O Kṛṣṇa, eeuwigdurend bied ik Jouw lotusvoeten, die me onbe- vreesd maken, mijn eerbetuigingen aan.

Tekst 7

In de *Mukunda-mālā-stotram* (33) wordt grote gretigheid in *kṛṣṇa- bhajana* beschreven,

*kṛṣṇa tvadīya-pada-paṅkaja-pañjarāntam
adyaiva me viśatu mānasa-rāja-hāmsaḥ
prāṇa-prayāṇa-samaye kapha-vāta-pittaiḥ
kaṅṭhāvarodhana-vidhau bhajanam kutas te*

O Kṛṣṇa, mijn verzoek is, dat de zwaan van mijn geest zit opgesloten in de kooi van Jouw lotusvoeten en daar rondzweemt in de oceaan van *rasa*. Op het moment van de dood is de keel verstopt met slijm, lucht en gal. Hoe is het onder die omstandigheid mogelijk Jouw naam te herinneren?

*vrthā dina yāya more majiyā saṁsāre
e mānasa-rāja-haṁsa bhajuka tomāre*

*adyai tomāra pāda-paṅkaja-pañjare
baddha ha'ye thākuka haṁsa raseṛa sāgare*

*e prāṇa prayāṇa-kāle kapha vāta pitta
karibeka kaṅṭharodha apraphulla citta*

*takhana jihvāya nā sphuribe tava nāma
samaya chādīle kise ha'be siddhā-kāma*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Als iemand, die graag *nāma-bhajana* wil uitvoeren, de hoeveelheid van het chanten van de heilige namen verhoogt, neemt in zijn pijnlijke hart het gevoel van spijt toe. Ook al chant hij *harināma* dag en nacht, toch denkt hij, “Alas, mijn geest heeft zich gericht op materiële objecten en zo zijn mijn dagen zinloos vervlogen. Mijn geest is niet verankerd in de lotusvoeten van Nāma Prabhu. O Prabhu, hoe kan ik worden verlost? Ik richt een verzoek aan Jouw lotusvoeten, dat de zwaan van mijn geest opgesloten mag zitten in de kooi van Jouw lotusvoeten en altijd nectar drinkt. Hoe kan ik de nectar van Jouw naam drinken op het moment van de dood, wanneer slijm, lucht en gal enzovoort mijn keel blokkeren? Op dat moment verschijnt Jouw naam niet op mijn tong. Hoe kan ik perfectie bereiken? O Prabhu, ik bid aan Jouw lotusvoeten, dat ik op het moment van de dood mijn lichaam opgeef, terwijl ik constant Jouw heilige naam chant.”

Tekst 8

De volgende zes verzen uit de *Yāmuna-stotra* (19-21, 43, 45, 47) [vervat in Teksten 8-13] illustreren de nederigheid van de dichter Yānunācārya,

*na dharma-niṣṭho ‘smi na cātma-vedī
na bhaktimāns tvac-caraṇāravinde
akiñcano ‘nanya-gatiḥ śaranya
tvat-pāda-mūlam śaraṇam prapadye*

Ik ben niet aan *dharma* gewijd, noch heb ik enige kennis van de ziel en mijn hart heeft geen devotie voor Uw lotusvoeten. O beschermmer, ik ben wanhopig en neem mijn toevlucht tot U. Ik heb geen andere toevlucht dan U. U bent gekomen als verlosser van de gevallen om een verdorven, gevallen ziel zoals ik te bevrijden. Ik ben Uw eeuwige dienaar en U bent mijn eeuwige meester.

hari he!

*dharma-niṣṭhā nāhi mora, ātma-bodha vā sundara,
bhakti nāi tomāra caraṇe
ataeva akiñcana, gati-hīna duṣṭa-jana,
rata sadā āpana-vañcane
patita-pāvana tumi, patita adhama āmi,
tumi mora eka-mātra gati
tava pāda-mūle painu, tomāra śaraṇa lainu,
āmi dāsa tumi nitya-pati*

BHAJANA-RAHĀSYA-VR̥TTI: De *sādhaka* bidt aan de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods in een deemoedige en wanhopige stemming, “O Heer, ik heb geen toewijding aan *dharma*, geen *bhakti* en geen *jñāna*, hoe kan ik Uw lotusvoeten herinneren? U bent de verlosser van de gevallen (*patita-pāvana*); U geeft zelfs de armen en laagsten een plek aan Uw lotusvoeten. Verlos me daarom alstublieft,

deze gedegradeerde ziel. Dan krijgt Uw naam, Patita-pāvana, betekenis.”

Tekst 9

*na ninditam karma tad asti loka
sahasraśo yan na mayā vyadhāyi
so ‘ham vipākāvasare mukunda
krandāmi sampraty agatis tavāgre*

O Prabhu! O Hari! Er is geen verdorven of zondige activiteit, die ik niet heb uitgevoerd en ik zal ervoor lijden. O Mukunda, ik zie dat behalve Jij er geen andere toevlucht is. Ik zit constant te huilen en bid aan Jou. Zoals Je wenst, straf me, want Jij bent de bestuurder van dit noodlijdende lichaam.

*hena duṣṭa karma nāi, yāhā āmi kari nāi,
sahasra-sahasra bāra hari
sei saba karma-phala, peye avasara bala,
āmāya piśiche yantropari
gati nāhi dekhi āra, kāndi hari ānivāra,
tomāra agrete ebe āmi
yā’ tomāra haya mane, daṇḍa deha akiñcane,
tumi mora daṇḍa-dhara svāmī*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: “O Heer, leven na leven heb ik ontelbaar veel zondige en weezinwekkende activiteiten uitgevoerd. Het is niet mogelijk ze allemaal voor Jou te beschrijven, maar aangezien Je alwetend bent, weet Je het toch wel. Dus nu kom ik naar Jou toe met een strootje tussen mijn tanden en verzoek Jou nederig om me alsjeblieft te verlossen en me zelfs straf op te leggen. O Prabhu, als gevolg van mijn talloze overtredingen verplettert de begoochelende energie me, zoals een stengel rietsuiker wordt geplet. Mijn betraan-

de verzoek aan Jou is deze wanhopige persoon alsjeblijft te zuiveren door hem te straffen. Omdat Je bevrijding schenkt aan levende wezens, is een van Jouw namen Mukunda. Bevrijd me daarom alsjeblijft van deze zonden en geef me dienst aan Jouw lotusvoeten.”

Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī zegt in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Ādi-līlā* 5.205, 207),

*jagāi mādhai haite muṇi se pāpiṣṭa
purīsera kīṭa haite muṇi se laghiṣṭa
emana nirghṛṇā more kebā kṛpā kare
eka nityānanda vinu jagat bhitare*

Ik ben een grotere zondaar dan Jagāi en Mādhai en zelfs lager dan de wormen in de mest. Niemand in deze wereld behalve Nityānanda zou Zijn genade kunnen tonen aan een dergelijk abominabel persoon als ik.*

Tekst 10

*nimajjato ‘nanta bhavārṇavāntas
cirāya me kūlam ivāsi labdhaḥ
tvayāpi labdham bhagavann idānīm
anuttamaṁ pātram idaṁ dayāyāḥ*

O Ananta, sinds onheuglijke tijden ben ik in deze oneindige oceaan van het materiële bestaan aan het verdrinken. De hoop om op zekere dag Jouw lotusvoeten te bereiken is de oever van deze oceaan. Ondergedompeld in dit materiële bestaan bid ik met betraande ogen en een benauwde stem aan Jou om alsjeblijf als *guru* te verschijnen en me te verlossen.

*mīja-karma-doṣa-phale, paḍi’ bhavārṇava jale,
hābu ḍubu khāi kata kāla*

*sāntāri sāntāri yāi, sindhu anta nāhi pāi,
bhava-sindhu ananta viśāla*

*nimagna haiba yabe, dākinu kātara rave,
keha more karaha uddhāra
sei kāle āile tumi, tava pada-kūla-bhūmi,
āsā-bija haila āmāra*

*tumi hari dayāmaya, pāile more suniscaya,
sarvottama bhājana dayāra*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: “O Heer, als gevolg van mijn voorgaande activiteiten ben ik in de oceaan van het materiële bestaan ondergedompeld, waar allerlei soorten reacties als grote golven oprijzen, die me kwellen met geluk en verdriet. Dit pad van *karma* heeft geen begin en geen eind. Ik weet niet, hoe ik in deze uitgestrekte oceaan moet zwemmen, waar de krokodillen van lust, woede enzovoort mijn lichaam opvreten. O Heer, red me alsjeblieft! Jij bent mijn enige hoop. Ik laat nu de afhankelijkheid van mijn eigen kracht los en in plaats daarvan neem ik mijn toevlucht aan Jouw lotusvoeten. Van grote, zelfgerealiseerde zielen (*mahājanas*) heb ik gehoord, dat Je genade schenkt in proportie tot iemands gevallen conditie. Zoals Je de olifant Gajendra met Jouw discus hebt beschermd, red alsjeblieft ook mij van deze krokodillenoceaan van het materiële bestaan. Prabhu, ik heb ook gehoord, dat Je het toppunt van compassie bent. Weet alsjeblieft, dat ik gevallen en verdorven ben. Zelfs iemand, die het hele universum doorzoekt, kan geen beter object voor deze compassie vinden dan mijn persoon. Nu Je dit weet, wees alsjeblieft zo goed me Jouw genade te schenken.”

Tekst 11

***bhavantam evānucaran nirantarahaḥ
prasānta-niḥṣeṣa-mano-rathāntarahaḥ***

*kadāham aikāntika-nitya-kiṅkaraḥ
praharṣayisyāmi sanātha-jīvitam*

Alle mentale creaties en verlangens worden gelenigd en de geest gekalmeerd door ononderbroken dienstverlening aan U. Wanneer word ik aangewezen als Uw eeuwige dienaar? Wanneer straal ik van vreugde, omdat ik zo'n competente meester als U heb gekregen?

*āmi baḍa duṣṭamati, nā dekhiyā anya-gati,
tava pade la'yechi śaraṇa,
jāniyāchi ebe nātha, tumi prabhu jagannātha,
āmi tava nitya parijana*

*sei dina kabe habe, aikāntika-bhāve yabe,
nitya-dāsya-bhāva pāba āmi
manorathāntara yata, niḥṣeṣa haibe svataḥ
sevāya tuṣiba ohe svāmi*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Wanneer de *sādhaka* zit te chanten, bidt hij als volgt, “O Prabhu, U bent de Meester van het universum en ik ben Uw dienaar, maar omdat ik U niet wil dienen, ben ik ver van U verwijderd. Nu word ik gekweld door de drie soorten aan- doeningen van Uw begoochelende energie. Schenk deze ongelukki- ge persoon alstublieft de genade van Uw lotusvoeten. Prabhu, wan- neer breekt die gunstige dag aan, wanneer illusoire verlangens mijn hart verlaten en ik Uw onvermengde dienaar word? Op dat moment zal ik U een plezier doen door Uw innerlijke wens te vervullen.”

Tekst 12

*aparādha-sahasra-bhājanam / patitam bhīma bhavārṇavadare
agatim śaraṇāgatam hare / kṛpayā kevalam ātmasāt-kuru*

O Hari, ik ben een overtreder, die schuldig is aan duizenden overtredingen en daarvoor strafbaar is. Ik verdrink in deze angstwekkende oceaan van het materiële bestaan. Ik ben verloren en neem toevlucht tot Uw lotusvoeten; maak me alstublieft Uw eigen. U hebt beloofd, dat U zeker iedereen verlost, die zijn toevlucht tot U heeft genomen. Verlos mij daarom ook.

*āmi aparādhī jana, sadā daṇḍya durlakṣaṇa,
sahasra-sahasra doṣe doṣī
bhīma bhavārṇavadare, patita viṣama-ghore,
gati-hīna gati-abhilāṣī*

*hari tava pada-dvaye, śaraṇa lainu bhaye,
kṛpā kari' kara ātmasāt
tomāra pratijñā ei, śaraṇa laibe yei,
tumi tāre uddhāribe nātha*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: “O Heer, ik lijd onder de straf voor mijn duizenden overtredingen. Als gevallen ziel temidden van de torenhoge golven van de angstwekkende oceaan van het materiële bestaan heb ik geen toevlucht. Soms dompelen de golven van deze oceaan me onder water en soms tillen ze me op en slaan me weer neer. In deze conditie bent U, die personen verlost uit de oceaan van het materiële bestaan, mijn enige vriend. Weest me alstublieft genadig en maak me Uw eigen. Ik heb uit de mond van *sādhus* gehoord, dat U zeker degenen bevrijdt, die zich aan U hebben overgegeven. Dit is Uw belofte. Daarom, O Heer, zit ik aan Uw lotusvoeten in de hoop en met het vertrouwen, dat U me zeker zal verlossen.”

Tekst 13

*na mṛṣā paramārtham eva me / śṛṇu vijñāpanam ekam agrataḥ
yadi me na dayiṣyase tato / dayanīyas tava nātha durlabhaḥ*

O Hari, ik overleg aan Jouw lotusvoeten een petitie, waarin niet de minste onwaarheid staat. Je kunt me al of niet genadig zijn, maar mijn complete gebed vol betekenis is, dat – indien Je me niet genadig bent – het voor Jou in dit hele materiële bestaan niet mogelijk is een beter geschikte kandidaat voor Jouw genade te vinden. Jouw naam is Dayāmaya, ‘iemand vol genade’. Als Je me daarom niet het object van Jouw genadevolle, zijdelingse blik maakt, wordt Jouw naam onteerd.

*agre eka nivedana, kari madhunisūdana,
śuna kṛpā kariyā āmāya
nirarthaka kathā naya, nigūḍhārthamaya haya,
hṛdaya haite bāhirāya
ati apakṛṣṭa āmi, parama dayālu tumi,
more dayā tava adhikāra
ye yata patīta haya, tava dayā taṭa tāya,
tāte āmi supātra dayāra
more yadi upekṣibe, dayā-pātra kothā pā’be,
dayāmaya nāmaṭi tomāra*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: “O genadevolle Madhusūdana, ik presenteer aan Jouw lotusvoeten een gebed, dat uit de grond van mijn hart komt. Veronachtzaam mijn gebed niet, omdat Je denkt, dat het geen betekenis heeft, want in dit hele materiële bestaan vind Je geen persoon, die meer verdorven is als ik. Als Je op mij geen acht slaat, wie kun Je dan als geschikte kandidaat voor Jouw genade aanvaarden? Maak van Jouw mededogende naam een succes door me Jouw genade te schenken.”

Tekst 14

Vrijheid van trots wordt beschreven in de *Yāmuna-stotra* (59),

*amaryādaḥ kṣudraś cala matir asūyā-prasava-bhūḥ
 kṛtaghno durmānī smara-para-vaśo rakṣaṇa-parah
 nṛśaṁsah pāpiṣṭhaḥ katham aham ito duḥkha-jaladher
 apārād uttirṇas tava paricareyam caraṇayoḥ*

Ik ben oneerbiedig, gemeen, wispelturig, vol afgunst, ondankebaar, afhankelijk van anderen, wreed en uiterst zondig. Hoe kan ik in deze conditie de onbegaanbare oceaan van het materiële bestaan oversteken en de dienst aan Jouw lotusvoeten krijgen?

*ami ta' cañcala-mati, amaryāda kṣudra ati,
 asūyā prasava sadā mora
 pāpiṣṭha kṛtaghna mānī, nṛśaṁsa vañcane jñānī,
 kāma-vaśe thāki sadā ghora
 e hena durjana ha'ye, e duḥkha-jaladhi va'ye,
 calitechi saṁsāra-sāgare
 kemane e bhavāmbudhi, pāra ha'ye niravadhi,
 tava pada-sevā mile more*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: “O Heer, ik ben een oneerbiedig, gemeen levend wezen, dat door dit materiële bestaan zwerft. Ik ben wispelturig, vol afgunst, ondankebaar en afhankelijk van anderen. Red alstublieft deze verdorven persoon uit deze conditie! Zonder Uw genade is er geen manier om te worden gered uit deze oceaan, die zo moeilijk is over te steken. Ik bied U miljoenen erbetuigingen aan. Red me alstublieft en betrek me in de dienst aan Uw lotusvoeten.”

Tekst 15

Respect voor toegewijden wordt beschreven in de *Yāmuna-stotra* (52),

*tava dāsya-sukhaika-saṅginām
 bhavaneṣv astv api kīṭa-janma me*

*itarāvasatheṣu mā sma bhūd
api janma catur-mukātmanā*

O Bhagavān, als ik vanwege mijn voorgaande activiteiten of door Uw wil opnieuw word geboren, laat dat alstublieft gebeuren in het huis van een toegewijde, zelfs al is die geboorte in het lichaam van een insect. Ik heb geen behoefte om in een huishouden te worden geboren, dat geen toewijding aan U kent, zelfs al beschikt het over de weelde van Brahmā. O Puruṣottama, dit is mijn ernstige gebed aan U.

*veda-vidhi-anusāre, karma kari' e saṁsāre,
jīva punāh punāh janma pāya
pūrva-kṛta karma-phale, tomāra vā icchā-bale,
janma yadi labhi punarāya*

*tabe eka kathā mama, śuna he puruṣottama,
tava dāsa saṅgi-jñāna-ghare
kīṭa-janma yadi haya, tāhāte o dayāmaya
rahiba he santuṣṭa antare*

*tava dāsa-saṅga-hīna, ye gṛhastha arvācīna,
tā'ra gṛhe caturmukha-bhūti
nā cāi kakhana hari, kara-dvaya yoḍa kari',
kare tava kiṅkara minati*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: “O Heer, ik heb van *guru* en Vaiṣṇava’s gehoord, dat het levend wezen rondwentelt in de kringloop van geboorte en dood volgens zijn activiteiten in het verleden. Prabhu, als ik volgens mijn gunstige en ongunstige *karma* in deze materiële wereld word geboren, is er geen reden voor verdriet. Mijn serieuze petitie aan Uw lotusvoeten echter is, dat U mij – zelfs al moet ik de lage geboorte van een insect of een hond als gevolg van mijn *karma* aanvaarden – geboren laat worden in het huis van een toegewijde, zodat ik de associatie kan hebben van heilige Vaiṣṇava’s. Ik heb geen behoefte te worden geboren in een zeer rijke familie, die tegen

U gekeerd is, al zou ze zo rijk zijn als Brahmā. Ik heb gehoord van de geschriften, dat *bhakti* voortkomt uit *sādhu-saṅga*.

*kṛṣṇa-bhakti-janma-mūla haya 'sādhu-saṅga'
kṛṣṇa-prema janme, teṅho punaḥ mukhya aṅga*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 22.83)

De grondoorzaak van toegewijde dienst aan Śrī Kṛṣṇa is associatie met gevorderde toegewijden. Zelfs wanneer de sluimerende liefde voor Kṛṣṇa wakker wordt, is associatie met toegewijden nog steeds uiterst essentieel.*

“O Genadige, of ik nu leef in de hemel, in de hel of waar dan ook, ik zal horen over Jouw lotusvoeten, hun glorie bezingen en erop mediteren.”

Tekst 16

Nederigheid vol zelfovergave wordt beschreven in de *Yāmuna-stotra* (49),

*vapur-ādiṣu yo 'pi ko 'pi vā
guṇato 'sāni yathā-tathā-vidhaḥ
tad ayaṁ tava pāda-padmaya
aham adyaiva mayā samarpitaḥ*

O Bhagavān, in dit materiële bestaan zijn er lichamelijke verschillen van man en vrouw en de verdelingen van de vier *varṇas* en vier *āśramas* zijn op de drie geaardheden van de materiële natuur (*sattva*, *rajas* en *tamas*) gebaseerd. Op deze manier is de mensheid oneindig gevarieerd. O Prāṇeśvara, laat me geboren worden in ieder soort lichaam of in iedere conditie; het maakt niets uit, want nu ben ik volkomen overgegeven aan Uw lotusvoeten en er is niets meer, dat ik als van mezelf beschouw.

*strī-puruṣa-deha-gata, varṇa-ādi-dharma yata,
tāte punaḥ deha-gata bheda*

*sattva-rajās-tamo-guṇa, āśrayete bheda punaḥ
ei rūpa sahasra prabheda
ye kona śarīre thāki, ye avasthā guṇa rākhi,
se ahamtā ebe tava pāya
sampilāma prāṇeśvara, mama bali' ataḥpara,
āra kichu nā rahila dāya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Hier wordt nederigheid vol zelfovergave tot uitdrukking gebracht. Terwijl de *sādhaka* in een wanhopige stemming de heilige naam chant, overlegt hij een nederige petitie aan de lotusvoeten van Śrī Bhagavān, “O Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, ik geef deze valse identificatie met het materiële mannelijke of vrouwelijke lichaam op inclusief de sociale classificatie enzovoort en geef dit lichaam over aan Uw lotusvoeten. Prāṇeśvara, U alleen bent mijn leven.”

Zolang de *jīva* zich op valse gronden met het grofstoffelijke en subtiel stoffelijke lichaam identificeert, kan hij zuivere *bhajana* niet binnengaan. Wanneer het levend wezen is verankerd in het gevoel van het vers, dat door Śrīman Mahāprabhu is onderwezen – *nāham vipro na ca nara-patir nāpi*³ – met andere woorden, zodra hij vrij is van alle materiële aanduidingen – gaat de deur naar het gebied van *bhajana* open.

Tekst 17

Een ideaal voorbeeld van oprechte nederigheid wordt gegeven in *Kṛṣṇa-karṇāmṛta* (30),

*nibaddha-mūdhāñjalir eṣa yāce
nīrandhra-dainyonnati-mukta-kañṭham
dayānidhe deva bhavat kaṭākṣam
dākṣiṇya-leśena sakṛn niṣiñca*

³ Dit vers uit *Padyāvalī* (74) van Śrīla Rūpa Gosvāmī staat op pagina 252.

O Deva! O Oceaan van Genade! Met gevouwen handen boven mijn hoofd bied ik U nederig dit gebed aan: besprenkel me als-tublieft één keer met Uw genadevolle zijdelingse blik.

*mastake añjali bāndhi’, ei duṣṭa-jana kāndi,
niṣkapaṭa dainya mukta-svare
phūkāri’, phūkāri’ kaya, ohe deva dayāmaya,
dākṣiṇya prakāśi’ antaḥpare*

*kṛpā-dṛṣṭi eka-bāra karaha siñcana
tave e-janera prāṇa haibe rakṣaṇa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In dit vers bidt Līlāśuka Bilvamaṅgala Ṭhākura met een verdrietige stem bewogen door nederigheid veroorzaakt door gevoelens van afgescheidenheid (*viraha*) gevoeld door Śrī Rādhā. Toen Śrī Kṛṣṇa naar Mathurā vertrok, werd Hij van Rādhā gescheiden en woonde een heel eind weg (*sudūra-pravāsa*). Śrīmatī Rādhikā was geroerd door extreme gevoelens van afgescheidenheid en sprak in grote nederigheid tegen een honingbij (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.47.21), “*smarati sa piṭṛ-gehān* – O hommel, kan *ārya-putra* (de zoon van een nobel persoon) ons nog herinneren?” Ze vroeg ook, “Als Hij vol blijdschap terugkeert uit Ujjain, komt Hij dan ook naar Vṛndāvana?” Toen Kṛṣṇa uit de *rāsa-līlā* verdween, riep Ze uit, “*dāsyās te kṛpaṇāyā me sakhe darśaya san-nidhim* – O Heer! Ik ben Joww dienaars. Laat Je alsjeblijft aan Me zien” (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.30.39).

Verlangend naar deze vorm van nederigheid bidt Śrī Līlāśuka, “O Kṛṣṇa, maak van mij een reiziger op het pad van Joww ogen. Geef me alsjeblijft dienst aan Jou. Alleen met Joww genade kan ik in Joww intieme, geheime *nikuñja-līlās* dienen, waardoor het levend wezen voor altijd een succes wordt. Als ik voor deze dienstverlening niet gekwalificeerd ben, laat me – verzonken in deze gevoelens – Jou dan vereren. Ik ben een overtreder; Jij bent daarentegen een oceaan van genade. Daarom smee ik Jou niet op mijn fouten te

letten en de klimplant van mijn verlangen alsjeblijft vrucht te laten dragen. Dit is mijn gebed aan Jou.”

Tekst 18

Kṛṣṇa-karṇāmṛta (29) verklaart,

*mayī prasādam madhuraiḥ kaṭākṣair
vaṁśī-ninādānucarair vidhehi
tvayi prasanne kim ihā parair nas
tvayy aprasanne kim ihā parair naḥ*

O Kṛṣṇa, schenk me alsjeblijft Jouw genade met Jouw lieve zijdelingse blikken, die worden begeleid door de klank van Jouw fluit. Als Jij met mij tevreden bent, geeft het niet, dat anderen dat niet zijn. Maar als Jij ontevreden wordt, wat heeft het dan voor zin, dat anderen wel tevreden zijn?

*madhura kaṭākṣa-vaṁśī-ninādera saha
āmāke prasāda kari' tava pade laha
prasanna haile tumi anya-prasannatā
prayojana kivā mora, ei mora kathā
tava prasannatā vinā anyera prasāde
ki kārya āmāra bala kahinu avādhe
ei rūpa niṣṭhā saha karile kīrtana
acire haibe ruci, pābe prema-dhana
purvāhna-kālera līlā ei rūpa haya
nāmāsrāya-kāle cintā kara mahāśaya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Als Śrī Rādhikā Haar voorgaande amoureuze spel en vermaak (*vilāsa*) met Śrī Kṛṣṇa in de *kuñjās* herinnert, wordt Ze onrustig in afzondering van Hem (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.47.21), “*kvacid api sa kathā naḥ kiṅkarīṇām gṛṇīte*

bhujam aguru-sugandham murdhny adhāsyat kadā nu – legt Kṛṣṇa Zijn verkoelende hand, die een betere geur heeft dan *aguru*, weer op ons hoofd?” In deze *viraha-pralāpa* (onsamenhangend spraakgebruik vol treurnis veroorzaakt door afzondering van Kṛṣṇa) zegt Rādhikā, “O Prāṇanātha, kom alsjeblieft de *kuñja* binnen en werp dezelfde zijdelingse blik, zoals Je eerder deed.” Wat is de aard van die blik? Wanneer Kṛṣṇa op Zijn fluit speelt, geeft Hij met Zijn zijdelingse blik een aanwijzing voor Rādhā om de *kuñja* binnen te gaan. Om deze reden is de fluit een schenker van zegen. Men kan zich afvragen, “Als tijdens *rāsa-līlā* de zijdelingse blik van Muralivādāna alleen een teken geeft aan Śrī Rādhā, wat gebeurt er dan met de andere *gopīs*?” Het antwoord is, dat met het onbevattelijke vermogen (*acintya-sakti*) in Zijn fluit en zijdelingse blik Kṛṣṇa aan Śrī Rādhā rechtstreeks een signaal geeft en aan de andere *gopīs* een indirect signaal.

Rādhikā zegt, “Ik maak Me alleen zorgen om Jouw geluk. Mijn gekoesterde verlangen is, dat Jij gelukkig bent, zelfs als wij, *gopīs*, allemaal ongelukkig zijn. Als Jij tevreden bent door niet aan Mij te verschijnen, kunnen zelfs de pogingen van de *gopīs* om Jou te vinden Me geen plezier doen.”

Door vastbesloten *bhajana* uit te voeren met de gevoelens beschreven in dit Hoofdstuk Drie verschijnt het stadium van *ruci* en dan zal de *sādhaka* geleidelijk *prema* bereiken.

Tekst 19

Het voormiddag spel (*pūrvāhna-līlā*) is beschreven in Śrī Govinda-līlāmṛta (5.2),

***pūrvāhne dhenu-mitirair vipinam anusṛtaṁ goṣṭha-lokānyūtaṁ
kṛṣṇaṁ rādhāpti-lolaṁ tad abhisṛti-kṛte prāpta-tat-kuṇḍa-tīram
rādhāṁ cālokya kṛṣṇaṁ kṛta-gr̥ha-gamanāṁ āryayārkārcanāyai
diṣṭāṁ kṛṣṇa-pravṛtṭyai prahita-nija-sakhī vartma-netrāṁ sma-
rāmi***

Ik herinner me Śrī Kṛṣṇa, die in de voormiddag met de koeien en Zijn *sakhās* naar het bos gaat. Śrī Nanda, Yaśodā en andere Vrajavāsī's lopen een eindje achter Hem aan. Kṛṣṇa is onrustig en hunkert ernaar om Śrī Rādhā te zien. Hij arriveert aan de oever van Rādhā-kuṇḍa voor Hun rendezvous (*abhisāra*). Ik herinner me Śrī Rādhā, die terugkeert naar Haar huis, nadat Ze in Nanda-bhavana *darśana* van Kṛṣṇa heeft genomen. Jaṭila geeft Haar opdracht om de Zongod te vereren. Rādhā wil weten, wat Śrī Kṛṣṇa doet en zit naar het pad te kijken in afwachting van Haar *sakhī*, die Ze had weggestuurd om deze informatie te verzamelen.

*dhenu saḥacara saṅge, kṛṣṇa vane yāya raṅge,
 goṣṭha-jana anuvrata hari
 rādhā-saṅga-lobhe punaḥ, rādhā-kuṇḍa-taṭa-vana,
 yāya dhenu saṅgī parihari'*

*kṛṣṇera iṅgita pāñā, rādhā nija-grhe yāñā,
 jaṭilājñā laya sūryārcane
 gupte kṛṣṇa-patha lakhi', kata-kṣaṇe āise sakhī,
 vyākulitā rādhā smari mane*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In *pūrvāhna-lilā*, bereidt Śrī Kṛṣṇa zich na het ontbijt voor om gekleed als een koeherdersjongen naar het bos te gaan; en Śrī Vṛṣabhānu-nandinī draagt kleding en ornamenten, die Śrī Yaśodā Haar heeft gegeven, en keert terug naar Jāvaṭa. Halverwege komen Ze elkaar tegen. Wanneer Kṛṣṇa Śrī Rādhā ziet, valt Zijn pauweveer van Zijn hoofd en de fluit glijdt uit Zijn hand. Dit spel wordt beschreven in het volgende vers uit *Śrī Rādhā-rasa-sudhā-nidhi* (39),

*veṇuḥ harān nipatitaḥ skhalitaṁ sikhāṇḍaṁ
 bhraṣṭaṁ ca pīta-vasanaṁ vrajarāja-sūnoḥ*

Śrī Kṛṣṇa arriveert aan de oever van Rādhā-kuṇḍa voor een ontmoeting met Śrīmatī Rādhikā. Als Hij Haar daar niet aantreft,

wordt Hij uiterst begerig, vol verlangen en onrustig. Ondertussen moedigt Jaṭilā in Jāvaṭa Rādhikā aan om de Zongod te gaan vereren (*sūrya-pūjā*). De manier waarop Rādhikā *pūjā* aan Kṛṣṇa opdraagt op de plek, waar *sūrya-pūjā* wordt uitgevoerd, is de rijkdom, die wordt verkregen door de uitvoering van *bhajana*.

ALDUS EINDIGT DE TṚTĪYA-YĀMA-SĀDHANA,
PŪRVĀHNA-KĀLĪYA-BHAJANA, VAN ŚRĪ BHAJANA-RAHASYA.

Hoofdstuk Vier

CATURTHA-YĀMA-SĀDHANA

Madhyāhna-kālīya-bhajana – ruci-bhajana

(van de tweede prahara tot drie en een halve praharas:
ongeveer 11:00 – 15:30 uur)

Tekst 1

Een *nāma-sādhaka* heeft geen ander verlangen dan onvermengde toegewijde dienst verlenen aan Śrī Kṛṣṇa (*ahaitukī-kṛṣṇa-bhakti*). Het vierde vers van *Śrī Śikṣāṣṭaka* zegt,

*na dhanam na janam na sundarim
kavitam va jagadisa kamaye
mama janmani janmaniṣvare
bhavatād bhaktir ahaitukī tvayi*

o Jagadīsa, ik heb geen behoefte aan rijkdom, noch volgelingen, noch verlang ik mooie poëzie (betekent hier ‘kennis’). O Prāṇeśvara, mijn enige verlangen is leven na leven onvermengde toewijding aan Jouw lotusvoeten.

*grha-dravya-śiṣya-paśu-dhānya-ādi dhana
strī-putra dāsa-dāśī kuṭumbādi jana*

*kāvya-alaṅkāra-ādi sundarī kavītā
pārthiva-viṣaya madhye e saba vāratā
ei saba pāibāra āśā nāhi kari
suddha-bhakti deha more, kṛṣṇa kṛpā kari’
premera svabhāva, yānhā premera sambandha
sei māne kṛṣṇa mora nāhi bhakti-gandha*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: *Bhakti* verschijnt alleen in het hart, wanneer men *harināma-kīrtana* met vast vertrouwen (*śraddhā*) uitvoert. Maar het geperfectioneerde lichaam van de *sādhaka* verschijnt alleen, wanneer hij alle verbinding met zinnelijk plezier in deze materiële wereld heeft opgegeven. Deze verzaking van zinnelijk plezier heeft plaats op twee manieren: positief (*anvaya*) en negatief (*vyatireka*). Hier verwijst *anvaya* naar het belangrijke kenmerk van toewijding, (1) de afwezigheid van ieder verlangen behalve het plezier van Śrī Kṛṣṇa (*anyābhilāṣitā-sūnya*) en (2) de afwezigheid van de bedekkingen van *karma* en *jñāna* (*jñāna-karmādy-anāvṛta*).

De woorden *na dhanān na janam* in deze Tekst verhelderen de symptomen van *vyatireka*. Het woord *dhana* wijst op rijkdom en artikelen verzameld voor plezier en amusement, en *jana* wijst op vrouwen, kinderen, dienaren, dienstmaagden, ondergeschikten, vrienden en verwanten. *Sundarī-kavītā* betekent gewone kennis uitgedrukt in wereldse poëzie en literatuur.

“O Kṛṣṇa, Heer van mijn leven, ik bid aan Jou niet voor al deze zaken. Mijn enige gebed is, dat ik leven na leven onvermengde toewijding aan Jouw lotusvoeten mag hebben.”

Tekst 2

Misbruik van materiële rijkdom is tegengesteld aan *bhakti*. *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.9.6) verklaart,

*tāvad bhayaṃ draviṇa-deha-suhr̥n-nimittam
śokaḥ spr̥hā paribhavo vipulaś ca lobhaḥ
tāvan mamety asad-avagraha ārti-mūlam
yāvan na te 'ṅghrim abhayaṃ pravṛ̥ṇita lokah*

Zolang iemand niet de toevlucht neemt tot Jouw lotusvoeten, die alle vormen van angst wegnemen, blijft hij gekweld worden door angst, verdriet, hunkering, verdorvenheid, extreme hebzucht enzovoort veroorzaakt door rijkdom, huis, vrienden en verwanten. Hij blijft het wanbegrip van 'ik' en 'mijn' in stand houden, dat de enige oorzaak van ellende is.

*dravya-deha-suhr̥n-nimitta śoka bhaya
spr̥hā parābhava āra lobha atisaya*

*āmi mama ārti-mūla asat-āsaya
yata dina nahe tava pāda-padmāśraya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Degenen, die nog nooit *hari-kathā* hebben gehoord, zijn niet geneigd om Śrī Hari te dienen. Ze gebruiken hun tijd, rijkdom en energie voor wereldse activiteiten en houden het wanbegrip “Ik ben de genietter” in stand. Ze hebben te lijden onder hun neiging te willen genieten. Met andere woorden, ook al leven ze in angst en verdriet, ze blijven desondanks spullen vergaren, die niet gerelateerd zijn aan Śrī Kṛṣṇa. De enige oorzaak hiervan is illusie. Ze vergeten, dat Kṛṣṇa hun enige nabije en dierbare vriend is en sluiten vriendschap met personen, die gekeerd zijn tegen Śrī Kṛṣṇa, terwijl ze bang blijven voor toegewijden. Alleen door de genadevolle beschikking van Hari, Guru en Vaiṣṇava's kan het levend wezen van dit lijden worden verlost, waardoor in zijn hart het verlangen om God te dienen kan verschijnen. Met andere woorden, de neiging om Śrī Bhagavān te dienen zal in zijn hart verschijnen. Het levend wezen realiseert zich dan zijn eigen intrinsieke aard en die van Bhagavān en de begoochelende energie en wendt al zijn zintuigen aan voor de dienstverlening aan Hari, Guru en Vaiṣṇava's.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zingt in *Śaraṇāgati (Ātma-nivedana*, Song 8),

*ātma-nivedana, tuyā pade kari, hainu parama sukhi
duḥkha dūre gela, cintā nā rahila, caudike ānanda dekhi*

Door me aan Jouw lotusvoeten over te geven ben ik onzettend gelukkig geworden. Alle ellende is verdwenen en ik heb geen zorgen meer. Nu zie ik geluk in alle richtingen.

Tekst 3

Śrī Kṛṣṇa is de Meester van alle meesters en door Hem te vereren worden alle anderen vereerd. *Śrīmad-Bhāgavatam* (4.31.14) verklaart,

*yathā taror mūla-niṣecanena
tṛpyanti tat-skandha-bhujopasākhāḥ
prāṇopahārūc ca yathendriyāṇām
tathaiva sarvārhaṇam acyutejyā*

Door de wortels van een boom water te geven worden al zijn onderdelen, zoals stam, takken en twijgen, gevoed en door de vijf *prāṇas* te voeden door te eten worden alle zintuigen gevoed. Door alleen Śrī Kṛṣṇa te vereren worden op dezelfde manier alle halfgoden, voorvaders enzovoort vereerd.

*taru-mūle dile jala, bhujā-sākhā-skandha
tṛpta haya anāyāse, sahaja nirbandha
prāṇera tarpaṇe yathā indriya sabala
kṛṣṇārcane tathā sarva-devatā śītala*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Door de wortels van de boom water te geven krijgen alle delen, zoals stam, takken, bladeren en vruchten, hun voeding. Door voedsel in de maag te brengen worden alle verschillende lichaamsdelen tevreden en gevoed. Als op dezelfde manier uitsluitend verering van Acyuta wordt uitgevoerd, worden

alle halfgoden en –godinnen vereerd. Dit komt, omdat Acyuta de grondoorzaak van alle bewustzijn is, terwijl alle onbewuste materie van Hem afhankelijk is. Svayam Bhagavān is de enige, die onfeilbaar (*acyuta*) is; Hij kan nooit feilbaar (*cyuta*) worden. Hier kan iemand vragen, “Wat is het probleem van de verering van zowel Śrī Bhagavān als de halfgoden en –godinnen tegelijkertijd?” Het antwoord is, dat die verering een teken is van gebrek aan vast vertrouwen in de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods. De halfgoden en –godinnen worden bestuurd door materiële eigenschappen, terwijl het proces van dienstverlening aan Bhagavān transcendent is. Het is ongepast om de halfgoden en –godinnen geen respect te betuigen, maar het is ook onjuist om hen te verheffen naar hetzelfde niveau van Śrī Kṛṣṇa. De geschriften zeggen, dat iemand, die *kṛṣṇa-bhajana* opgeeft om de halfgoden en –godinnen te vereren, hetzelfde doet als iemand, die zijn moeder opgeeft om een outcaste vrouw te eren, of als iemand, die nectar opgeeft om vergif te drinken.

Tekst 4

Eenpuntige toegewijden hebben geen andere plicht dan het dienen van Śrī Kṛṣṇa. De *Padma Purāṇa* (geciteerd in *Srī Bhakti-rasāmṛta-sindhu* 1.2.116) verklaart,

***harir eva sadārādhyah / sarva-deveśvareśvaraḥ
itare brahma-rudrādya / nāvajñeyah kadācana***

De Meester van alle halfgoden, Śrī Hari, is altijd het enige vereenswaardige object, maar het is ongepast om Brahmā, Rudra en andere halfgoden geen eerbied te betuigen.

*ādau sarveśvara jñāna kṛṣṇete haibe
anya deve kabhu nāhi avajñā karibe*

Tekst 5

Men mag niet het aantal ongekwalificeerde leerlingen vergroten onder voorwendsel van het verspreiden van *bhakti*. *Śrīmad-Bhāgavatam* (7.13.8),

*na śiṣyān anubadhnīta / granthān naivābhyased bahūn
na vyākhyām upayuñjīta / nārambhān ārabhet kvacit*

Men mag niet een groot aantal leerlingen aantrekken uit materieel voordeel, noch veel boeken bestuderen, noch lezingen geven over de geschriften voor zijn levensonderhoud. Men dient ook grote ondernemingen op te geven.

*bahu-śiṣya-lobhete ayogya śiṣya kare
bhakti-sūnya sāstrābhyāse tarka kari' mare
vyākhyāvāda-bahvārambhe vṛthā kāla yāya
nāme yānra ruci sei e saba nā cāya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: Toen Devarṣi Nārada aan Yudhiṣṭhira Mahārāja de plicht van een *sannyāsi* uiteenzette, zei hij, “Een *sannyāsi* dient rond te zwerven, toegewijd te zijn aan Nārāyaṇa en hij dient alle levende wezens het beste toe te wensen. Hij mag geen beroep uitoefenen om in zijn levensonderhoud te voorzien, noch mag hij zich mengen in discussies louter omwille van het debat. Hij mag alleen objecten aanvaarden, die met bedelen (*bhikṣā*) naar hem toekomen. Hij mag niet gehecht zijn aan literatuur, die handelt over tijdelijke, materiële onderwerpen, noch mag hij *mantras* aan ongekwalificeerde personen geven om materiële winst te maken en het aantal leerlingen te vergroten. Hij mag zijn wetenschappelijke talent niet tonen, maar hij dient literatuur over *bhakti* te bestuderen en deze lessen in praktijk te brengen. Het is voor zuivere toewijding ongunstig en een tijdverspilling om grote tempels te vestigen en in stand te houden om een vertoning van rijkdom te maken. Allerlei soorten ongekwalificeerde personen gaan hun toevlucht nemen tot

dergelijke tempels en hun wijdlopende activiteiten zullen de gemeenschap van *sādhus* in een kwaad daglicht stellen. Heilige personen dienen *bhajana* uit te voeren onder leiding van hun superieuren en het pad volgen, dat is aangegeven door de disciplinaire opvolging (*paramparā*). Alleen een *sādhaka* op het niveau van *bhāva* is gekwalificeerd om discipelen te maken en hij doet dat alleen voor het welzijn van de samenleving en de bescherming van de *sampradāya*. De geschriften verbieden ongekwalificeerde personen om leerlingen aan te nemen.”

Tekst 6

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.2.14) wordt exclusieve, ongemotiveerde toegewijde dienst beschreven, die we kennen als *aikāntikī-ahaitukī-bhakti*,

*tasmād ekena manasā / bhagavān sātvatām patih
śrotavyaḥ kīrtitavyaś ca / dhyeyaḥ pūjyaś ca nityadā*

Men dient met aandacht constant over Bhagavān te horen, Hem te verheerlijken, op Hem te mediteren en Hem te vereren, Hij die liefdevol is jegens Zijn toegewijden (*bhakta-vatsala*). Tegelijkertijd dient men moeite te doen zijn *anarthas* op te ruimen. Dan zal deze klimplant van toewijding heel snel zijn vrucht in de vorm van *prema* schenken.

*ananya-bhāvetē kara śravaṇa-kīrtana
nāma-rūpa-guṇa-dhyāna-kṛṣṇa-ārādhana
saṅge saṅge anartha-nāsera yatna kara
bhakti-latā phala-dāna karibe satvara*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Alle religieuze plichten worden in acht genomen voor het plezier van Śrī Hari. Daarom is de enige plicht van het levend wezen zich eenpuntig bezig te houden met *kṛṣṇa-bhajana* en het verlangen naar *karma* en *jñāna* te op te geven.

Hij dient voor het plezier van Śrī Hari in de *dhāma* te wonen met een vastberaden geest en vertellingen over Śrī Hari te horen van *śrī guru* en Vaiṣṇava's. De methode van het cultiveren van zuivere *bhajana* is *hari-kathā* te horen en daarna *kīrtana* en *smaraṇa* van die vertellingen uit te voeren. Met deze methode worden *anarthas* ge-neutraliseerd, waarna zuivere *bhajana* verschijnt. Dit is de essentie van alle instructie voor *sādhakas*.

Tekst 7

Men hoeft niet overstuur te raken door verlies van verkregen aanwinsten. In dit verband citeert *Srī Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.114) de *Padma Purāṇa*,

***alabdhe vā vināṣṭe vā / bhakṣyācchādana-sādhane
aviklava-matir bhūtvā / harim eva dhīyā smaret***

Iemand die is toegewijde aan *hari-bhakti*, dient onverstoord te blijven en Śrī Hari te blijven herinneren, zelfs als hij er niet in slaagt voedsel en kleding te krijgen, of als hetgeen hij had verkregen verloren gaat.

*bhakṣya-ācchādana yadi sahaje nā pāya
athavā pāiyā kona gatike hārāya*

*nāmāśrita bhakta aviklava-mati hañā
govinda śaraṇa laya āsakti chāḍiyā*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: Wanneer het levend wezen smaak (*ruci*) krijgt voor *bhagavat-kathā* en *harināma*, is hij niet langer meer gehecht aan aardse dingen. Hij is tevreden met alleen de kleding en het voedsel, die nodig zijn om zijn lichaam te beschermen en in stand te houden. Als hij iets krijgt of verliest, blijft zijn geest stabiel. Hij heeft het gevoel, dat hetgeen hij krijgt of verliest, de wens is van God. Hij weet, dat winst en verlies voortkomen uit voorgaand *kar-*

ma. Hij is onthecht van wereldse aangelegenheden en herinnert zich de naam van Śrī Bhagavān met een standvastige geest.

Tekst 8

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.115) citeert uit de *Padma Purāṇa* en vermeldt de noodzaak om verdriet en angst op te geven,

*śokāmarṣādibhir bhāvair / ākrāntaṃ yasya mānasam
katham tatra mukundasya / sphūrṭi-sambhāvanā bhavet*

Hoe kan Mukunda Zich manifesteren in het hart van iemand, die vol zit met droevenis, woede enzovoort?

*putra kalatrera śoka, krodha, abhimāna
ye hṛdaye tāhe kṛṣṇa sphūrṭi nāhi pāna*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Mukunda manifesteert Zich nooit in een hart, dat opgewonden raakt door het plezier van een tijdelijke aanwinst of door het verdriet bij het verlies ervan. Op deze manier blijft het levend wezen in vergetelheid van Bhagavān. Men dient het karakter te volgen van de toegewijden van Mahāprabhu en zich door hun gevoel laten leiden door in iedere situatie rustig en standvastig te blijven. In dit verband dient men het voorbeeld van Śrīvāsa Paṇḍita te volgen. Śrīman Mahāprabhu en Zijn toegewijden waren eens *kīrtana* aan het uitvoeren in het huis van Śrīvāsa Paṇḍita, toen de zoon van Śrīvāsa in dat huis zijn lichaam verliet. Śrīvāsa bleef rustig en vaardigde aan de dames en andere personen in het huis een strikt verbod uit niet te gaan zitten huilen om ervan verzekerd te zijn, dat de *kīrtana* van Mahāprabhu niet werd verstoord. Hij gaf het nieuws van de dood van zijn zoon niet eens door aan Mahāprabhu. Met een dergelijke verankerde en kalme geest dient men Bhagavān te herinneren en op Hem te mediteren. Dit is de betekenis van *śāstra*.

Tekst 9

Men mag alleen zoveel rijkdom aanvaarden als nodig is om in leven te blijven. De *Nāradiya Purāṇa* (geciteerd in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* 1.2.108) verklaart,

*yāvatā syāt sva-nirvāhaḥ / svikuryāt tāvad arthavit
ādhikeye nyūnatāyām ca / cyavate paramārthataḥ*

Een *sādhaka*, die zichzelf in stand moet houden, verzamelt alleen zoveel rijkdom en andere materiële benodigdheden als nodig zijn om zijn *bhakti* in stand te houden; teveel of te weinig accepteren laat hem van zijn doel afwijken.

*sahaje jīvana-yātrā-nirvāhopayogī
dravyādi svikāra kare bhakta nahe bhogī*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Iemand die gekwalificeerd is voor *vaidhī-bhakti* dient geld te verdienen om zijn leven in stand te houden door middel van voorgeschreven deugdzame methoden; dat wil zeggen, volgens *varṇāśrama-dharma*. Het is gunstig om alleen spullen naar behoefte te aanvaarden. Begeerte naar meer dan noodzakelijk scheidt gehechtheid, die de *bhajana* geleidelijk zal ombrengen. Minder accepteren dan noodzakelijk is eveneens schadelijk, want dit scheidt tekorten, die op hun beurt de *bhajana* verzwakken. Zolang iemand nog niet onverschillig is voor materiële dingen, dient hij zuivere *bhakti* te ontwikkelen en alleen die spullen te aanvaarden, die vereist zijn om zijn leven in stand te houden.

Tekst 10

De symptomen van vooruitgang in ongemotiveerde toegewijde dienst worden gegeven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.2.42),

*bhaktiḥ pareśānubhavo viraktir
 anyatra caiṣa trika eka-kālah
 prapadyamānasya yathāśnataḥ syus
 tuṣṭiḥ puṣṭiḥ kṣud-apāyo 'nu-ghāsam*

Met iedere hap eten ervaart iemand, die honger heeft, tegelijkertijd voldoening, voeding en verlichting van zijn honger. Een overgegeven toegewijde, die bezig is met de uitvoering van *bhakti*, realiseert op dezelfde manier zijn vererenswaardige godheid, versterkt zijn relatie met die godheid en raakt onthecht van deze tijdelijke wereld en materiële relaties.

*bhakta-jane sama-māne yugapad udaya
 bhakti, jñāna, virakti, tina jānaha niścaya
 cid-acid-iśvara sambandha-jñāne jñāna
 kṛṣṇetare anāsakti virakti-pramāṇa
 ye rūpa bhajane tuṣṭi puṣṭi pratigrāse
 kṣudhāra nivr̥tti ei tina anāyāse*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De symptomen waargenomen in een *sādhaka*, die de beminnelijkheid van Bhagavān rechtstreeks heeft ervaren, worden in deze Tekst beschreven. In deze toegewijden worden drie symptomen tegelijkertijd zichtbaar: verworvenheid van dienstverlening aan Bhagavān, realisatie van alle kennis met betrekking tot *bhakti* en onthechting van zaken, die niet zijn gerelateerd aan Śrī Kṛṣṇa. De *sādhaka* ontwikkelt onthechting van plezierobjecten, die niet bruikbaar zijn in de dienst aan Śrī Kṛṣṇa, maar ontwikkelt geen onthechting van datgene, dat in Zijn dienst kan worden aangewend. Omdat hij geen behoefte heeft dergelijke objecten voor zijn eigen plezier te gebruiken, hoeft hij ze niet te verwerpen.

Toen Śrīla Sanātana Gosvāmī vanwege zijn nederigheid de beslissing nam zijn leven op te geven onder het wiel van de kar van Śrī

Jagannātha, zei Śrī Gaurasundara, die als Superziel in ieders hart woont, tegen hem, dat iemand Śrī Kṛṣṇa niet kan bereiken door louter zijn lichaam op te geven. Kṛṣṇa wordt alleen bereikt door middel van *bhajana*; dat wil zeggen, door het vervullen van de innerlijke wens van zijn *guru* (*mano 'bhīṣṭa sevā*).

Wanneer de *sādhaka* zich overgeeft aan de lotusvoeten van *śrī guru*, wordt de *guru* de eigenaar van het lichaam van de *sādhaka*. Dus wanneer men zijn lichaam erkent als het eigendom van zijn *guru*, is het noodzakelijk ervoor zorg te dragen. Met hetzelfde gevoel decoreren de *vraja-devīs* hun lichaam met kleding, ornamenten, cosmetica, enzovoort – alleen als dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa.

Onverschilligheid voor materiële objecten ontwikkelt zich in de mate, waarin men Śrī Bhagavān heeft gerealiseerd. Deze onverschilligheid geeft de kwalificatie om directe dienstverlening van Bhagavān te krijgen. Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī zegt in *Vilāpakuṣumāñjali* (6),

*vairāgya-yug bhakti-rasaṁ prayatnair
apāyayan mām anabhīpsum andham
kṛpāmbudhir yaḥ para-duḥkha-duḥkhī
sanātanaṁ taṁ prabhum āśrayāmi*

Ik geef me over aan de lotusvoeten van mijn meester, Śrī Sanātana Gosvāmī, de schenker van *sambandha-jñāna*. Hij is een oceaan van genade en zijn hart raakt altijd geroerd bij het zien van het lijden van anderen. Ofschoon ik vanwege de duisternis van onwetendheid geen behoefte had om *bhakti-rasa* verzadigd van verzaking te ervaren, heeft hij me gedwongen het te proeven en me kennis gegeven van mijn relatie met Śrī Kṛṣṇa.

Mensen in onwetendheid respecteren gekunstelde verzaking en prijzen degenen, die droge kennis vergaren. Dergelijke kennis en verzaking, die verstoken zijn van de neiging om te dienen, resulteren eenvoudig in wereldse prietpraat en misleiding van het publiek. Hierin is geen zuivere *bhakti* aanwezig.

Tekst 11

Het volgende vers is een petitie gemaakt in het stadium van nederigheid beschreven in de voorgaande Teksten. Prahlāda Mahārāja (*Srīmad-Bhāgavatam* 7.9.39) bidt,

*naitan manas tava kathāsu vikuṅṭha-nātha
 sampriyate durita-duṣṭam asādhu tīvram
 kāmāturam harṣa-śoka-bhayaiṣaṅārtam
 tasmin katham tava gatim vimṛśāmi dīnaḥ*

O Vaikuṅṭhanātha, mijn geest is vervuild met de wens om te zondigen. Hoe kan ik U het lijden van mijn geest uitleggen, die constant wordt aangetast door verlangens? Mijn geest is sterk gehecht aan deze verlangens en wordt soms overweldigd door geluk en soms door verdriet en angst. Het is altijd bezig met het vergaren van rijkdom en materiële spullen en krijgt geen smaak voor de vertellingen over Uw spel en vermaak. Hoe kan ik U dan herinneren en op U mediteren?

*dūrita-dūṣita mama asādhu mānasa
 kāma-harṣa-śoka-bhaya eṣaṅāra vaśa
 tava kathā-rati kise haibe āmāra?
 kise kṛṣṇa tava lilā kariba vicāra?*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Zodra een gestage toewijding in het hart van een *sādhaka* verrijst, manifesteert zich een gevoel van natuurlijke nederigheid. Door gretigheid om constant de beminnelijkheid van Bhagavān te proeven betuigt hij spijt, “Alas, alas, ik heb geen enkele *sādhana-bhajana* uitgevoerd. Mijn hart is zondig en mijn geest is verdorven en daarom heb ik de genadige Heer verlaten en verdrink nu in de put van materieel plezier. Hoe kan ik de nectar proeven van Svāmīnī’s lotusvoeten? O Heer, hoe kan ik genegenheid ontwikkelen voor Uw gedaante, eigenschappen en spel? Hoe

kan ik smaak voor *bhajana* krijgen? Ik word sterk gebonden door allerlei soorten onwettige verlangens en verdrink in de oceaan van het materiële bestaan. Oh, hoe kan ik me hier allemaal tegen beschermen? O Bhagavān, ik ben een dienaar van de zes vijanden geworden. Hoe kan ik, die niet intelligent is en is toegewijd aan materiële verlangens, de grenzeloze, eeuwige en diepe waarheid van U begrijpen?”

Deze vorm van nederigheid verschijnt, wanneer *bhakti* volkomen rijp is. Volrijpe *prema* is in werkelijkheid nederigheid. De *sādhaka* ziet zichzelf als uiterst gevallen en verdorven en biedt Śrī Bhagavān altijd diverse nederige en verdrietige gebeden aan.

Tekst 12

Śrīmad-Bhāgavatam (7.9.40) legt uit, hoe het leven volkomen wordt verwoest door de attractie voor vorm, smaak enzovoort van materiële objecten,

*jihvaikato ‘cyuta vikarṣati māvitṛptā
śiśno ‘nyatas tvag-udaram śravaṇam kutaścit
ghrāṇo ‘nyataś capala-drk kva ca karma-śaktir
bahvyaḥ sapatnya iva geḥa-patim lunanti*

O Acyuta, mijn tong trekt me naar heerlijke smaken, mijn genitaliën naar mooie vrouwen, mijn maag naar voedsel, dat schadelijk is, mijn oren naar zoete liedjes en zinloze prietpraat, mijn neus naar fijne geuren, mijn ogen naar schoonheid en mijn gevoel naar zachte voorwerpen. Op deze manier trekken mijn zintuigen me naar hun respectievelijke zintuigobjecten. O Nandanandana, mijn situatie is als die van een man met veel vrouwen, die hem stuk voor stuk naar hun eigen slaapkamer sleuren. Hoe kan ik Jou en Jouw gedaante, eigenschappen en spel in deze conditie herinneren?

*jihvā tāne rasa prati, upastha kadarthe
udara bhøjane tāne viṣama anarthe*

*carma tāne śayyādite, śravaṇa kathāya
ghrāṇa tāne surabhite, cakṣu dṛṣye yāya*

*karmendriya karme tāne, bahu-patnī yathā
grhapati ākarṣaya, mora māna tathā*

*emata avasthā mora śrī-nanda-nandana
ki rūpe tomāra lilā kariba smaraṇa?*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De *sādhaka* bidt in grote nederigheid tot Śrī Bhagavān, “O Heer, laat mijn geest altijd compleet gehecht zijn aan Uw lotusvoeten en U verheerlijken. Maar, O Acyuta, hoewel ik met oneindig veel pogingen probeer mijn zintuigen te beheersen, ben ik er niet in geslaagd. Alas, alas, wat moet ik doen? Mijn onbevredigde tong, genitaliën, maag, oren, neus, rusteloze ogen en gevoel trekken me in de richting van hun respectievelijke zintuigobjecten – geluid, vorm, smaak, geur en aanraking – en verwoesten me op die manier. O Prabhu, ondanks dat ik mijn best heb gedaan ze te onderdrukken, ben ik er niet in geslaagd. Mijn conditie lijkt op die van een man, die wordt beheerst door wellust en met verscheidene vrouwen is getrouwd. Al die vrouwen trekken hem nu in hun eigen richting en willen stuk voor stuk hun wellustige verlangens vervuld zien. Hij kan het vuur van hun lust niet kalmeren en ze laten hem niet met rust. Hoe meer deze wellustige man op diverse manieren probeert de wensen van deze dames te bevredigen, hoe minder succes hij heeft. Op dezelfde manier heb ik het langs allerlei wegen geprobeerd, maar het was allemaal tevergeefs. O beschermer van de hulpelozen, nu bent U mijn enige toevlucht. Ik heb alleen in U vertrouwen. Verlos me met de kracht van Uw genade alstublieft van de verstrengeling in dit materiële bestaan en laat Uw naam, Patitāpāvana, betekenis hebben.”

Tekst 13

Een gebed voor het verkrijgen van de associatie van *vraja-bhaktas* wordt gesproken door Śrī Brahmā in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.14.30),

*tad astu me nātha sa bhūri-bhāgo
bhava ‘tra vānyatra tu vā tiraścām
yenāham eko ‘pi bhavaj-janānām
bhūtvā niṣeve tava pāda-pallavam*

O Bhagavān, mag ik zo fortuinlijk zijn om de associatie te krijgen van Uw toegewijden en onder hun leiding dienstverlening aan Uw lotusvoeten krijgen, hetzij in deze geboorte of in een andere menselijke geboorte, of in een leven als een dier, zoals een vogel, worm of mot.

*ei brahma janmei vā anya kona bhava
paśu-pakṣī ha’ye janmi tomāra vibhave
ei mātra āśā tava bhakta-gaṇa-saṅge
thāki’ tava pada-sevā kari nānā-raṅge*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Brahmā was verbijsterd, toen hij Śrī Kṛṣṇa met de andere koeherdersjongens zag spelen. Om nog meer te zien van Śrī Kṛṣṇa’s spel en vermaak stal hij de koeherdersjongens en kalveren. Śrī Kṛṣṇa echter nam de gedaanten aan van zoveel koeien en koeherdersjongens als Brahmā had gestolen en zette Zijn spel gedurende een jaar voort, zoals Hij eerder met hen had gespeeld. Uiteindelijk toonde Hij Brahmā Zijn vierarmige gedaante. Bij het zien van het vermogen van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods kreeg Brahmā diep berouw over zijn acties. Hij prees Śrī Kṛṣṇa op diverse manieren en smeekte om vergeving voor zijn overtreding, “O Heer, ik heb Uw genade rechtstreeks ontvangen. O vervuller van allerlei soorten wensen, mijn geluk is niet deze positie als Brahmā te hebben verkregen. Integendeel, als ik in Vraja kan worden geboren uit de baarmoeder van een dier, vogel, worm, mot

of van iedere andere niet-menselijke levenssoort, zal ik mezelf buitengewoon gelukkig beschouwen. In dit leven als Brahmā is zelfs de genade, die beschikbaar is aan de herten in Vraja, niet gemakkelijk te verkrijgen. De herten likken met hun tong het stof van Uw lotusvoeten en U streelt ze met Uw handen. Ik wil in iedere levenssoort worden geboren, hoog of laag, waar ik Uw lotusvoeten onder leiding van Uw toegewijden kan dienen. Dit is mijn serieuze verlangen en het zal mijn grote geluk zijn.”

Tekst 14

Het is zinloos om bezorgd te zijn over het bereiken van de vier levensdoelstellingen. Śrī Uddhava legt uit in *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.4.15),

*ko nv īśa te pāda-saroja-bhājām
sudurlabho ‘rtheṣu caturṣu aptha
tathāpi nāhaṁ pravṛṇomi bhūman
bhavat-padāmbhoja-niṣevanotsukaḥ*

O Heer, het is voor iemand, die zijn toevlucht heeft genomen tot Jouw lotusvoeten, niet moeilijk om de vier levensdoelen (religiositeit, economische ontwikkeling, lustbevrediging en bevrijding) te bereiken; een dergelijk persoon echter verlangt er niet naar. O Grootmeester, hij taalt nergens naar behalve dienstverlening aan Jouw lotusvoeten.

*kṛṣṇa! tava pāda-padme bhakti āche yānra
catur-varga-madhye kivā aprāpya tānhāra
tathāpi tomāra pada-sevā mātra cāi
anya kona arthe mora prayojana nāi*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Het aangeboren *dharma* van het levend wezen is de neiging om te dienen (*sevā-vṛtti*). De toegewijde verlangt daarom naar het vijfde levensdoel, *pañcama-puruṣātha* of

prema-sevā. Hij aanvaardt niet de drievoudige predicaten van religieusiteit (*dharma*), economische ontwikkeling (*artha*) en lustbevreiding (*kāma*) en bevrijding (*mokṣa*) accepteert hij ook niet, dat vrij is van materiële aanduidingen. Impersonalisten streven naar *sāyujya-mukti*, dat de toegewijde altijd volkomen afwijst. De *Nārada-pañcarātra* (geciteerd in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* 1.1.34) verklaart het volgende,

*hari-bhakti-mahādevyāḥ / sarvā muktādi-siddhayaḥ
bhaktas cādbhutās tasyās / ceṭikāvad anuvratāḥ*

Alle vormen van bevrijding worden automatisch bewerkstelligd door toegewijden, die zuivere toegewijde dienst aan Śrī Hari verlenen. Ze worden niet alleen bewerkstelligd, maar ze volgen de toegewijden als dienstmaagden, die altijd gereed staan hen te dienen.

Toegewijden wijzen de vijf soorten bevrijding af: *sāyujya*, *sārūpya*, *sāmīpya*, *sālokya* en *sārṣṭi*. Behalve *sāyujya* zijn de andere vier echter niet geheel aan *bhakti* tegengesteld. Deze bestaan in twee soorten: *sukhaisvāryottarā* (bevrijding getint met het verlangen om van Gods vermogen en rijkdom te genieten) en *prema-sevottarā* (bevrijding waarin de overheersende wens is God te dienen voor Zijn plezier). Omdat in beide enig verlangen naar persoonlijk geluk bestaat, beschouwen degenen, die zijn toegewijd aan onvermengde dienstverlening aan Śrī Bhagavān, deze als tegengesteld aan liefdevolle toegewijde dienst en wijzen ze af.

Tekst 15

Men dient pogingen te ondernemen om zuivere, onvermengde toewijding (*suddha-ahaitukī-bhakti*) te verkrijgen. *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.5.18) zegt,

***tasyaiva hetoḥ prayateta kovido
na labhyate yad bhramatām uparyadhah***

*tal labhyate duḥkhavad-anyataḥ sukhaṁ
kālena sarvatra gabhīra-ramhasā*

[Śrī Nārada sprak,] In de loop der tijd heb ik van de zeven hogere naar de zeven lagere planetenstelsels, zoals Satalaloka, gezworven, maar ik heb geen eeuwig, transcendent geluk gevonden, dat wijze personen trachten te proeven. Zoals ellende onder invloed van de snel vervliegende tijd zonder moeite komt, zo komt ook geluk zonder enige inspanning. Wat heeft het daarom voor zin om moeite te doen voor werelds geluk?

*vinā yatne duḥkhera ghaṭanā yena haya
sei rūpe kāla-krame sukhera udaya*

*ataeva caudda-loke durlabha ye dhana
sei bhakti-janya yatna kare budha-gaṇa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Een toegewijde weet, dat ieder plezier in het materiële universum van geen betekenis is vergeleken met zelfs maar de minste ervaring van de nectar en het aroma van de lotusvoeten van Bhagavān. Iemand die alleen melasse heeft geproefd, geeft het op, zodra hij geurige kandij proeft. Het levend wezen, dat door de bloemrijke woorden van de Veda's wordt verleid, voordat hij in associatie van zuivere *bhaktas* toewijding aan Śrī Bhagavān gaat cultiveren, verlangt ernaar om van nectar te genieten, van nectarvoedsel en van andere hemelse genoegens van Svarga. Het alternatief is, dat het levend wezen onder invloed van de associatie van *jñānīs* verlangt naar bevrijding. Zuivere toegewijden aanvaarden geen van beide – zij verlangen alleen naar het geluk van liefdevolle dienstverlening aan Śrī Bhagavān door middel van *bhakti*. Deze Tekst laat ons weten, dat degenen, die echt wijs zijn, alleen zoeken naar dat constante, eeuwige, transcendente geluk, dat alleen wordt verkregen in Hari-dhāma (Vaikuṅṭha). Dit bovenzinnelijke

geluk is niet beschikbaar aan het levend wezen, dat door de veertien werelden zwerft op zoek naar werelds plezier.

Materieel geluk wordt zelfs verkregen in het lichaam van een zwijn. Volgens zijn *karma* ervaart het levend wezen soms verdriet en problemen en soms ervaart hij zonder moeite geluk. Daarom geven de geschriften unaniem de instructie, dat men geen moeite moet doen om hetgeen tijdelijk en materieel is te verkrijgen. Het doel van de *jīva* is niet het voorkomen van zijn materiële lijden, noch succes te oogsten in zijn pogingen om geluk te verkrijgen. Dergelijke pogingen berusten eenvoudig op infantiele wispelturigheid. De wijzen geven het zoeken naar deze tijdelijke zaken op en trachten dienstverlening aan Śrī Hari te krijgen, hetgeen de eeuwige *dharma* van de ziel betreft.

Tekst 16

Het verlangen naar bevrijding wordt onbeduidend door *ahaitukī-bhakti*. *Śrīmad-Bhāgavatam* (4.9.10) verklaart,

*yā nirvṛtis tanu-bhṛtām tava pāda-padma-
dhyānād bhavaj-jana-kathā-śravaṇena vā syāt
sā brahmaṇi sva-mahimany api nātha mā bhūt
kiṁ tv antakāsi-lulitāt patatām vimānāt*

O Heer, een druppel zegen ontvangen van het mediteren op Uw lotusvoeten, van het horen over Uw spel – dat voortloeit uit de mond van Uw toegewijden, die deskundig zijn in het proeven van *vraja-rasa* – en van het horen van beschrijvingen over het spel van Uw toegewijden is niet beschikbaar in de gelukzaligheid van het opgaan in *brahma*. Laat staan, dat het beschikbaar is aan anderen; het is zelfs niet beschikbaar aan de halfgoden van de hemelse planeten, die weer terugvallen, wanneer uiteindelijk het zwaard van de tijd hen de pas afsnijdt.

*tava pada-dhyāne bhakta-mukha tava kathā
śravaṇe ye sukha tāhā māgiye sarvathā*

*brahma-sukha nāhi bhāla lāge mora mane
ki chāra anitya loka-sukha-saṅghaṭane*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In dit gebed beschrijft Dhruva Mahārāja het geluk, dat hij ervoer na het ontvangen van *darśana* van Bhagavān, “O Meester, het geluk in het horen van vertellingen over Uw spel in associatie van Uw toegewijden is nergens anders beschikbaar. In aanwezigheid van de zon van de *premānanda* van de toegewijden lijkt het plezier van de *brahmānanda* van de impersonalisten op een vuurvlieg. Het hemelse plezier (*svargānanda*) van de halfgoden heeft geen betekenis en is tijdelijk, want het is onderhevig aan het zwaard van de tijd. Het levend wezen kan dit genoeg alleen genieten zolang het verzamelde crediet van zijn vrome activiteiten nog niet is uitgeput.” Dit wordt bevestigd in *Bhāgavad-gītā* (9.21),

*te taṁ bhuktvā svarga-lokaṁ viśālaṁ / kṣiṇe puṇye martya-lokaṁ viśanti
evaṁ trayī-dharmam anuprapannā / gatāgataṁ kāma-kāmā labhante*

Wanneer hun vrome verdiensten zijn uitgeput, vallen ze weer terug naar de sterfelijke wereld, nadat ze hebben genoten van de genoegens van het immens grote, celestijnse gebied. Degenen, die op deze manier zintuiglijk plezier wensen en baatzuchtige activiteiten uitvoeren, zoals beschreven in de drie Veda’s, oogsten alleen herhaaldelijke geboorte en dood in deze materiële wereld.

Daarom is alleen toewijding aan de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, waarin geen attractie aanwezig is voor het horen over de genoegens, die beschikbaar zijn in Svarga en andere hogere planeten, buitengewoon heilzaam voor de *jīva*. De wijzen besteden hun leven aan het horen over en het spreken van *hari-kathā* in het gezelschap van zuivere toegewijden.

Tekst 17

De glorie van het horen van de heilige naam uit de mond van een *sādhu* wordt beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (4.20.24),

*na kāmāye nātha tad apy ahaṁ kvacin
na yatra yuṣmac-caraṇāmbujāsavaḥ
mahattamāntar-hṛdayān mukha-cyuto
vidhatsva karṇāyutam eṣa me varah*

O Heer, ik wil geen bevrijding. Ik krijg geen plezier van het horen van een onderwerp behalve de glorieuze vertellingen over de nectar van Uw lotusvoeten. Deze nectar vloeit voort uit de mond van heilige personen uit het diepst van hun hart. Ik smeek U alleen om het godsgeschenk van tienduizend oren te geven, waarmee ik altijd de beminnelijkheid van Uw spel kan horen.

*yāhāte tomāra pada-sevā-sukha nāi
sei rūpa vara āmi nātha kabhu nāhi cāi*

*bhaktera hṛdaya haite tava guṇa-gāna
śunite ayuta karṇa karaha vidhāna*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Pṛthu Mahārāja bidt aan de lotusvoeten van Śrī Bhagavān de heilzame vertellingen van Zijn spel te kunnen horen en verheerlijken alleen in de associatie van toegewijden. Hij zegt, “Ik bied op grote afstand mijn eerbetuigingen aan de onderwerpen van bevrijding en iedere andere vorm van spraak, die niet de glorie van de nectar van Uw lotusvoeten verkondigt. Mijn enige gekoesterde wens is de nectar te drinken van Uw *lilā-kathā*, die vol *prema* is en voortvloeit uit de mond van toegewijden. Ik wil zelfs niets horen over Uw zoete spel uit de mond van niet-toegewijden. Zelfs aromatisch water vermengd met honing dient te worden afgewezen, als het ziltig is.

“O Heer, ik bid U mij alstublieft tienduizenden oren te geven om de zoete vertellingen over Uw spel te horen uit de lotusmond van

toegewijden, die bedreven zijn in het proeven van *vraja-rasa*. Met andere woorden, ik bid, dat ik met intense gretigheid beschrijvingen mag horen over Uw spel en dat het verlangen naar onpersoonlijke bevrijding nooit in mijn hart verschijnt. Druppels nectar van Uw lotusvoeten in de vorm van pollen worden op de bries megedragen uit de mond van grote persoonlijkheden, waarmee het vermogen van *bhakti* op ons wordt overgebracht, dat ons leven tot een succes maakt. Ik sta altijd klaar om alles te doen om deze *kathā* te horen. Mag een vonk van het gevoel van dergelijke persoonlijkheden mijn hart binnenkomen en me in een oceaan van *prema* onderdompen.”

Text 18

Een residentie in de hemelse planeten, residentie in Brahmaloeka, soevereiniteit over de Aarde en lagere planetaire stelsels, de perfecties van *yoga* en de achttien mystieke perfecties zijn gezien vanuit het perspectief van een toegewijde allemaal onbeduidend. Dit wordt bevestigd in *Śrīmad-Bhāgavatam* (6.11.25),

*na nāka-prṣṭham na ca pārameṣṭhyam
na sārva-bhaumaṁ na rasādhipatyam
na yoga-siddhīr apunar-bhavaṁ vā
samañjasa tvā virahayya kāṅkṣe*

O bron van al het grote geluk, ik heb geen behoefte aan een positie met grote soevereiniteit, zoals die van Dhruva of Brahmā, of heerschappij over de Aarde; noch wens ik *aṇīmā* of andere mystieke perfecties. Ik wil zelfs geen bevrijding, indien het bereiken ervan betekent, dat ik U zou moeten opgeven.

*svarga parameṣṭhī-sthāna, sārva-bhauma-pada
rasātala-ādhipatya, yogera sampada*

*nīrvāṇa ityādi yata chāḍi' sevā tava
nāhi māgi, e mora pratijñā akaitava*

BHĀJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Bhagavān voorkomt, dat Zijn toegewijden moeite doen voor *dharma*, *artha*, *kāma* en *mokṣa* en hieruit leiden we Zijn genade af. Terwijl Zijn genade gemakkelijk wordt verkregen door toegewijden, wier enig bezit Kṛṣṇa is (*akiñcana-bhaktas*), is het zeer moeilijk te verkrijgen voor levende wezens, die verzonken zijn in lustbevredesting.

Deze Tekst is een gebed van Vṛtrāsura. Toen hij met Indra aan het vechten was, besloot Vṛtrāsura dat het beter was voor de dood te kiezen dan voor een overwinning of een nederlaag, zodat hij zijn lichamelijke gebondenheid snel kon afbreken. Op die manier kon hij Bhagavān rechtstreeks dienen.

Vṛtrāsura had een rechtstreekse waarneming van Śrī Bhagavān en gaf uiting aan de gevoelens in zijn hart, “O bron van alle goed geluk, ik wil geen positie hebben in Dhruvaloka of Brahmaloĳa, noch wil ik alleenheerschap over de Aarde. Ik heb geen behoefte aan mystieke perfecties of zelfs bevrijding – dat het doel is van impersonalisten, die zware oefeningen doen om het te krijgen – als ik U moet opgeven. Mijn leven verlaat mijn lichaam in het vuur van afgescheidenheid van U. O Heer, hoe kan ik ooit eeuwige dienstverlening aan Uw lotusvoeten verkrijgen?”

Toegewijden verlangen ernaar de eeuwige dienstverlening aan Śrī Bhagavān te krijgen. Alleen iemand, die de zegen van dienstverlening (*sevānanda*) feitelijk heeft gerealiseerd, weet wat dit betekent. Met het verkrijgen van *dharma*, *artha* en *kāma* kan het levend wezen zijn transmigratie niet stoppen, en met *sāyujya-mukti* blijft het levend wezen eenvoudig als een gestagneerd object aanwezig in het stralende *brahma*. Toegewijden daarentegen proeven de bekoring van dienstverlening op telkens nieuwe manieren in de eeuwige woonplaats van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods. Dit het unieke kenmerk van de *bhakta* en van *bhakti*. Bhakti-devi verdwijnt

uit het hart van degene, die hunkert naar bevrijding. Dit wordt bevestigd in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Ādi-līlā* 1.92),

*tāra madhye mokṣa-vāñchā kaitava-pradhāna
yāhā haite kṛṣṇa-bhakti haya antardhāna*

Het grootste bedrog is bevrijding te willen bereiken door met de Allerhoogste samen te smelten, want dit veroorzaakt, dat liefdevolle dienst aan Kṛṣṇa permanent verdwijnt.*

Tekst 19

Het symptoom van gehechtheid (*āśakti*), dat wordt ontwikkeld door toevlucht te nemen tot de heilige naam, wordt beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.29.34),

*cittaṁ sukheṇa bhavatāpahṛtaṁ gṛheṣu
yan nirviśaty uta karāv api gṛhya-kṛtye
pādaḥ padaṁ na calatas tava pāda-mūlād
yāmaḥ kathāṁ vrajamatho karavāma kiṁ vā*

[De *gopīs* zeiden tegen Kṛṣṇa,] O dief van ons verstand, door op Jouw fluit te spelen heb Je ons verstand gestolen, dat verzonken was in huishoudelijke aangelegenheden. Dit was voor Jou niet moeilijk. Nu we echter ons hoofd kwijt zijn, functioneren onze actieve zintuigen niet meer, waardoor onze bewegingen en intelligentie niet meer normaal zijn. Onze voeten willen Jou niet verlaten om ergens anders naartoe te gaan. Vertel ons nu, hoe we mogelijkkerwijs naar huis kunnen terugkeren.

*gṛha-sukhe citta chila, gṛha-kārye kara
hariyā layecha tumi prāṇera īśvara
tava pāda-mūla chāḍi' pada nāhi yāya
yāba kothā ki kariba balaha upāya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Met de zoete klanken van Zijn fluit riep Śrī Kṛṣṇacandra, het kroonjuweel van deskundigen in amoureux spel (*vidagdha-siromaṇi*), de *vraja-gopīs* op, die overvloedig waren begiftigd met paramour (buitenechtelijke) liefde. De *gopīs*, die alles vergaten, verzamelden zich aan de oever van de Yamunā bij Vaṁśivaṭa, dat prachtig was gedecoreerd met helder maanlicht. Śrī Kṛṣṇacandra verhulde Zijn ware motief (*avahitthā-bhāva*) en maakte een grapje met hen door te zeggen, dat ze naar huis moesten terugkeren. Zijn intentie was echter alsvolgt. Tijdens Zijn voorgaande spel, waarin Hij de kleding van de *gopīs* stal, zag Śrī Kṛṣṇacandra, de grote kenner van de *rāsa-lilā*, het hele lichaam van de *vraja-devīs*, maar deze dag wilde Hij de innerlijke stemming van hun hart zien. Dit is een unieke eigenschap van de oceaan van *prema-rasa*.

De *rasika-ācāryas* van het amoureuze spel van Vraja stellen vast, dat de minnares (*nāyikā*) een tegendraadse stemming (*vāmya-bhāva*) vertoont, wanneer de minnaar (*nāyaka*) een onderdanige stemming (*dākṣiṇya-bhāva*) aanneemt. En wanneer de minnaar een tegendraadse stemming aanneemt, vertoont de geliefde een onderdanige stemming. De *gopīs*, die zich hadden verzameld bij de *rasa-maṇḍala*, vertoonden uiteenlopende gevoelens. Sommigen waren *pragalbhā* (vrijpostig), sommigen waren *mṛdvī* (lief en aardig) en sommigen waren *madhyā* (met eigenschappen halverwege tussen *pragalbhā* en *mṛdvī*). Met de combinatie van al die verschillende sentimenten werd de oceaan van *rasa* getooid met ongekennde lief-taligheid.

Śrī Kṛṣṇa zei, “De enige plicht van een deugdzame vrouw is haar echtgenoot ten dienste te staan. Het is voor haar ongepast zelfs maar een moment midden in de nacht bij een *brahmācārī* in een eenzaam bos te blijven staan. Daarom moeten jullie allemaal snel terug naar huis gaan.”

Toen de *gopīs*, die over een diepe gehechtheid en grote genegenheid (*anurāga*) beschikten, deze instructies hoorden, gaven ze

antwoord met woorden verzadigd van *rasa*, “O keizer der dieven! We zijn hier niet naartoe gekomen om op een onbewoonde plek te gaan zitten. We zijn ook niet gekomen om iets van Jou te vragen. We waren fijn verzonken in het huishouden, toen Jij met Jouw fluit ons hoofd ontvreemde. De rijkdom van ons hart was al geplunderd, dus hoe kunnen we naar huis terugkeren? O Jij, die deskundig is in het machteloos maken van personen met behulp van grote *mantras*! Geef alsjeblieft de competentie van ons verstand terug. Zonder ons verstand worden de activiteiten van al onze zintuigen onmogelijk gemaakt en onze voeten willen niet meer bewegen, dus geef ons hoofd terug, dan gaan we blijmoedig weer naar huis.”

Eén *vraja-devī* begon sarcastische opmerkingen te maken, “O Mohana, denk Je, dat we naar deze plek zijn gekomen, omdat we door het geluid van Jouw fluit werden aangetrokken? Nee, nee, dit is niet het geval! We waren diep verzonken in ons gelukkige huishouden. Je kunt niet het kleinste deel van ons verstand stelen. Denk niet, dat we hier zelfs maar een moment zullen blijven. Wat moeten we doen op zo’n desolate plek als deze? Als Je wilt weten, waarom we naar dit eenzame bos zijn gekomen, O Śyāmasundara, is het omdat Jij zo graag *darśana* van ons wilde hebben. Dat is de enige reden, waarom we zijn gekomen. Nu Je ons hebt gezien, gaan we er weer vandoor.”

Tekst 20

In deze conditie verschijnen alle deugd en vrede in de toegewijde. Dit wordt uitgelegd door Prahlāda Mahārāja in *Śrīmad-Bhāgavatam* (5.18.12),

***yasyāsti bhaktir bhagavaty akiñcanā
sarvair guṇais tatra samāsate surāḥ
harāv abhaktasya kuto mahad-guṇā
manorathenāsati dhāvato bahiḥ***

Alle halfgoden en hun verheven kwaliteiten, zoals religiositeit en kennis, zijn altijd aanwezig in het hart van iemand, die beschikt over onzelfzuchtige toewijding aan Śrī Bhagavān (*niṣkāma-bhakti*). Maar hoe kan iemand, die geen toegewijde van Bhagavān is, over deze eigenschappen van grote persoonlijkheden beschikken? Hij rent voortdurend achter onbeduidende en oppervlakkige dingen aan, zelfs nadat hij diverse geloften heeft afgelegd om ze te verzaken.

*akiñcanā bhakti yānra tānhāra śarīre
sarva-guṇa saha sarva-devatā vihare
abhakta sarvadā mano-rathete caḍiyā
asat bāhye bhrame guṇa varjita haiyā*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De *ācāryas* hebben vastgesteld, dat alle goede eigenschappen, zoals religiositeit, kennis en verzaking zichtbaar verschijnen in degene, in wie de neiging is verschenen Śrī Kṛṣṇa zonder zelfzuchtig motief te dienen (*niṣkāma-sevā-vṛtti*). Dit is eenvoudig de vrucht van dienstverlening aan Mukunda. De vijftig deugdzame eigenschappen van de halfgoden onder leiding van Indra wonen in het hart van de toegewijden. Ze kunnen zich niet manifesteren in een bedriegelijk en afgunstig hart. Iemand zonder *hari-bhakti* is gehecht aan de instandhouding van zijn lichaam en huis en aan externe verlangens – *jñāna*, *karma*, *yoga*, enzovoort. Hij jaagt altijd op externe lustbevrediging via de wegen van winst, verering, naam, faam en mentale speculatie. In *Prema-bhakti-candrikā* (8.8) zegt Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura, “*karma-kāṇḍa jñāna-kāṇḍa, kevala viṣera bhāṇḍa* – baatzuchtige activiteiten en mentale speculatie zijn eenvoudig potten vergif.” Wereldse mensen, die gehecht zijn aan materiële dingen, ondergaan uiteenlopende geboorten volgens hun *karma*. De toegewijden daarentegen worden in beslag genomen door het verlenen van dienst in de associatie van toegewijden en

worden daarmee ondergedompeld in de oceaan van hoogst transcendent geluk. Op die manier blijven ze voldaan.

Tekst 21

Bhakti heft het egoïsme op, dat voortkomt uit de valse identificatie van het lichaam met het zelf. Dit staat in *Śrīmad-Bhāgavatam* (4.11.30),

*tvam̐ pratyag ātmani tadā bhagavaty ananta
ānanda-mātra upapanna-samasta-śaktau
bhaktim̐ vidhāya paramām̐ śanakair avidyā
granthim̐ vibhetsyasi mamāham iti prarūḍham*

[Manu zei tegen Dhruva,] Door te zoeken naar Bhagavān Ananta, die beschikt over alle vermogens, die de belichaming is van hoogst transcendente zegen en die als Superziel in alle levende entiteiten woont, wordt jouw toewijding zeer standvastig. Krachtens die toewijding kun je de strakke knoop van ontwetendheid in de vorm van de valse ideeën van ‘ik’ en ‘mijn’ doorhakken.

*manu bale dhruva tumi dhṛta sarva-śakti
pratyak ānanda-rūpa kṛṣṇe kara bhakti
āmi-mama-rūpa-vidyā-granthe dṛḍhatama
chedana karite krame haibe sakṣama*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Een *sādhaka* ervaart zijn eigen transcendente gedaante (*svarūpa*) door zuivere toegewijde dienst te cultiveren, die ononderbroken en niet persoonlijk gemotiveerd is. Bij het realiseren van zijn *svarūpa* kan hij heel gemakkelijk de knoop van onwetendheid doorhakken, waarmee hij het materiële lichaam identificeert als ‘ik’ en materiële objecten als ‘mijn’. Wanneer het levend wezen de drie geaardheden (*sattva*, *rajas* en *tamas*) overstijgt, kan hij *bhagavad-rasa* ervaren, dat begiftigd is met alle vermogens.

Dit heeft plaats onder invloed van associatie met toegewijden. Aangezien hij zelfgerealiseerd is, zoekt hij naar de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, die zich buiten de materiële geaardheden bevindt, die de non-duale Absolute Waarheid is, die beschikt over alle transcendente eigenschappen en onfeilbaar is. Door *bhakti* op deze manier te cultiveren, raakt hij geleidelijk eeuwigdurend gesitueerd in zijn eigen *svarūpa*.

Tekst 22

Śrīmad-Bhāgavatam (4.22.39) verklaart,

*yat-pāda-paṅkaja-palāśa-vilāsa-bhaktyā
karmāśayaṁ grathitam udgrathayanti santah
tadvan na rikta-matayo yatayo 'pi ruddha-
sroto-gaṇās tam araṇam bhaja vāsudevam*

[Śrī Sanat Kumāra gaf Pṛthu Mahārāja de instructie.] De toegewijden van Śrī Bhagavān kunnen gemakkelijk de knoop in het hart in de vorm van verlangens naar baatzuchtige activiteiten doorhakken door te mediteren op de schittering, die uitstraalt van de tenen van Zijn lotusvoeten. Impersonalistische *yogīs* daarentegen, die geen liefdevolle devotie kennen, krijgen dat niet voor elkaar zelfs niet door hun zintuigen te beheersen. Geef daarom pogingen voor *jñāna*, *yoga* enzovoort op en houd u bezig met *bhajana* van Vāsudeva Kṛṣṇa.

*pratyāhāre ruddha-mati yogeśvara-gana
kadāca karite pāre yāhā sampādana
sei karmāśaya granthi kāṭe sādhu-gaṇa
yānra kṛpā-bale, laha tāñhāra śaraṇa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Impersonalisten (*nirviśeṣa-jñānīs*) kunnen hun zintuigen zelfs niet beheersen door zware, rigide oefen-

nigen uit te voeren, maar toegewijden kunnen de uitermate sterke zintuigen beheersen door te mediteren op de luister van de tenen als lotusblaadjes van de meest genadevolle Śrī Bhagavān. Op deze manier raken ze geabsorbeerd in diepe meditatie. Deze meditatie (*dhyāna*) en het object van meditatie (*dhyeya*), Śrī Bhagavān, zijn beide eeuwig. De volgelingen van de theorie van monisme (*advaita-vādīs*) beweren, “*sādhakānām hitārthāya brahma- ṅo rūpaḥ kalpate – brahma* is vormloos, maar ten gunste van *sādhakas* is een gedaante bedacht.” Ze zeggen, dat door denkbeeldige gedaanten van Viṣṇu, Śīva, Durgā en Gaṇeśa te vereren het hart wordt gezuiverd en men *sāyujya-mukti* bereikt, opgaan in *brahma*. Dit idee is echter een hypothese in onwetendheid, die is tegengesteld aan de geschriften.

Het woord *vilāsa-bhakti* in deze Tekst 22 betekent, dat de *sādhaka* Śrī Kṛṣṇa's lichaam contempleert en op verschillende soorten diensten mediteert, zoals Hem zalven met parfum, Hem een olie-massage geven en Hem baden. Meditatie op de tenen van Śrī Kṛṣṇa, die gewiekt is in *vraja-rasa*, betekent te herinneren, dat Zijn lotusvoeten met *kunkuma* werden gekleurd, toen Hij in de loofhutten van Vṛndāvana intiem spel met de *vraja-devīs* uitvoerde. Door hierop te mediteren worden alle knopen van de ziekte in het hart gemakkelijk en van nature teniet gedaan. Hoe kunnen impersonalisten, die door onwetendheid zijn afgedekt, deze transcendente sentimenten krijgen? Ze aanvaarden niet eens de eeuwigheid van Śrī Bhagavān en Zijn transcendente gedaante. Ofschoon ze zichzelf als bevrijd beschouwen, zijn ze dat in werkelijkheid niet. *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Madhya-līlā* 22.29) bevestigt dit,

jñānī jīvan-mukta-dasā pāinu kari' māne
vastutaḥ buddhi 'suddha' nahe kṛṣṇa-bhakti bine

De ondernemingen van de offensieve *nirviṣeṣa-jñānīs* om hun zintuigen te beheersen zijn tevergeefs. Uiterlijk kunnen hun activiteiten eruit zien als zelfbeheersing, maar innerlijk stroomt een vloed van vuile, wellustige verlangens, die lijkt op de Phalgu Rivier, een

rivier in Gayā, waarvan het water niet door het rivierbed stroom maar zich ondergronds verplaatst. Zelfs na duizenden jaren van zware soberheden was Saubhari Ṛṣi niet verlost van materiële verlangens. Door echter Śrī Bhagavān te dienen in associatie van de zuivere toegewijde, Mahārāja Māndhātā, werd hij heel gemakkelijk van het materiële bestaan bevrijd. Krachtens *bhakti* zijn toegewijden instaat om onwetendheid aan de wortel uit te roeien. Al hun zintuigen blijven betrokken in de dienstverlening aan Bhagavān en ze maken hun zintuigen succesvol door de nectar te proeven van Gods schoonheid. Geef daarom zinloze pogingen op om de zintuigen te onderdrukken en voer *bhajana* uit van Śrī Vrajendra-nandana, die eeuwig en vol transcendente zegen is. Dit is de enige heilzame bezigheid.

Tekst 23

Een inleiding op het middagspel (*madhyāhna-līlā*) wordt aangetroffen in *Śrī Govinda-līlāmṛta* (8.1),

*madhyāhne 'nyonya-saṅgodita-vividha-vikārādi-bhūṣā-pramugdhou
vāmyotkaṅṭhātilolau smara-makha-lalitādy-āli-narmāpta-śātau
dolāranyaṃbu-vaṁśī-hṛtī-rati-madhupānārka-pūjādi-līlau
rādhā-kṛṣṇau satṛṣṇau parijana-ghaṭayā sevyamānau smarāmi*

**Ik mediteer op Śrī Rādhā-Kṛṣṇa, die 's middags elkaars gezelschap genieten, waarbij Ze prachtig zijn gedecoreerd met diverse transcendente sentimenten, zoals *aṣṭa-sāttvika-bhāvas* en *vy-abhicāri-bhāvas*. Ze worden uitermate onrustig vanwege tegen-draads gedrag (*vāmya*) en hunkering (*utkaṅṭhā*). In Hun liefdes-
spel (*kandarpa-yajña*) doen de schertsende woorden van Śrī Lalitā en de andere *sakhīs* Hen veel plezier. Op zegenrijke wijze genieten Ze van sport, zoals schommelen (*jhūlā*), in het bos ronddartelen (*vana-vihāra*), in het water spelen (*jala-keli*), de**

fluit verstoppen (*vamśī-haraṇa*), romantische ontmoeting (*rati-kriḍā*), honing drinken (*madhu-pāna*), de Zongod vereren (*sūrya-pūjā*) en allerlei ander spel en vermaak, terwijl Ze door Hun dierbaren worden bediend.

rādhā-kuṇḍe sumilana, vikārādi-vibhūṣaṇa,
vāmyotkaṇṭha-mugdha-bhāva-lilā
sambhoga-narmādi-rīti, dolā-khelā vamśī-hṛti,
madhu-pāna, sūrya-pūja khelā

jala-khelā, vanyāśana, chala-supti, vanyāṭana,
bahu-lilānande dui jane
parijana suveṣṭita, rādhā-kṛṣṇa susevita,
madhyāhna-kālete smari mane

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Nadat Ze Haar *prasāda-sevā* in Nanda-bhavana heeft afgerond, keert Śrīmatī Rādhārāṇī met Haar *sakhīs* terug naar Jāvaṭa, waar Ze vol verwachting is om Haar *prāṇa-priyatama*, Śrī Kṛṣṇa, te zien. Haar schoonmoeder, Jaṭīla, geeft Haar opdracht om Sūryadeva te vereren en onder dit voorwendsel verlaat Ze met Haar *sakhīs* Haar huis en vertrekt stiekem naar Rādhā-kuṇḍa, waar Ze Haar geliefde vrij kan ontmoeten. Daar decoreren Zijn *darśana* en aanraking Haar met *aṣṭa-sāttvika*, *kila-kiñcita* en allerlei andere *bhāvas*. De tegendraadse houding (*vāmya-bhāva*) van Śrīmatī Rādhikā stelt Haar *prāṇeśvara* in staat om de smaken van het spel tot de hoogste grens te proeven en stimuleert tevens Zijn telkens nieuwe gretigheid. Dan heeft allerlei spel plaats met de *gopīs*, zoals Kṛṣṇa ontmoeten (*sambhoga*), grappen maken onder het dobbelspel (*pāśā-kriḍā*), verstoppertje spelen (*āṅkha-micaunī*), de fluit stelen (*vamśī-corī*), honing drinken (*madhu-pāna* of *prema-pāna*), watersport (*jala-kriḍā*), een picknick houden (*vanya-bhojana*), slaap veinzen (*chala-sayana*) en de Zongod vereren (*sūrya-pūjā*). De *rāgānuga-sādhaka* chant de namen van Śrī Kṛṣṇa en is verzonken in meditatie op dit spel en vermaak.

ALDUS EINDIGT DE CATURTHA-YĀMA-SĀDHANA,
MADHYĀHNA-KĀLĪYA-BHAJANA, VAN ŚRĪ BHAJANA-RAHĀSYA.

Hoofdstuk Vijf

PAÑCAMA-YĀMA-SĀDHANA

Aparāhna-kālīya-bhajana – kṛṣṇa-āsakti

(van drie en een halve praharas van de dag tot schemer:
ongeveer 15:30 – 18:00 uur)

Tekst 1

De grondrechtelijke aard van de *nāma-sādhaka* en zijn gebed voor eeuwig dienaarschap aan Śrī Kṛṣṇa worden beschreven in Śrī Śikṣāṣṭaka (5),

*ayi nanda-tanuja kiṅkaram
patitaṁ mām viṣame bhavāmbudhau
krpayā tava pāda-paṅkaja-
sthita-dhūli-sadṛśaṁ vicintaya*

O Nanda-nandana, als gevolg van mijn baatzuchtige activiteiten ben ik in deze angstwekkende oceaan van het materiële bestaan gevallen. Schenkt U alstublieft Uw genade aan deze eeuwige dienaar van U. Beschouwt U me als een stofdeeltje op Uw lotusvoeten en aanvaardt U me altijd als Uw verworven dienaar.

*tava nitya dāsa muñi, tomā pāsariyā
paḍiyāchi bhavārṇave māyā-baddha haiyā*

*kṛpā kari' kara more pada-dhūli-sama
tomāra sevaka, karoñ tomāra sevana*

“O Heer, ik ben Uw eeuwige dienaar, maar vanwege mijn ongeluk heb ik u verlaten. Ik word gebonden door *māyā* en verdrink in deze bodemloze oceaan van het materiële bestaan. Accepteert U me alstublieft genadevol als een stofdeeltje op Uw lotusvoeten. Ik zal Uw dienaar worden en U eeuwig dienen.”

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Wanneer een toegewijde de staat van *āśakti* bereikt, lopen zijn gebeden over van diepe nederigheid en geweeklaag. In het volrijpe stadium van *āśakti* verschijnt iets van zijn geperfectioneerde lichaam (*siddhā-deha*), waarbij gehechtheid verschijnt voor zowel *bhajana* als *bhajanīya*, het object van *bhajana*. Als men *bhajana* uitvoert, ontwikkelt *śraddhā* zich geleidelijk via *anartha-nivṛtti* en *niṣṭhā* tot het stadium van *ruci*. Śrī Kṛṣṇa, die Zich als Superziel in het hart bevindt, aanvaardt de gebeden van toegewijden, die zich in deze stadia bevinden. Śrī Kṛṣṇa Zelf echter hoort de gebeden van een toegewijde, die beschikt over *āśakti*, waardoor Zijn hart smelt van mededogen.

Tekst 2

Als men *kīrtana* uitvoert, die vrij is van overtredingen, verschijnt *bhāva* door de genade van Śrī Kṛṣṇa. *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.2.17) verklaart,

*śṛṇvatām sva-kathāḥ kṛṣṇaḥ / puṇya-śravaṇa-kīrtanaḥ
hrdy antaḥ-stho hy abhadrāṇi / vidhunoti suhṛt satām*

*naṣṭa-prāyeṣv abhadreṣu / nityam bhāgavata-sevayā
bhagavatya uttama-śloke / bhaktir bhavati naiṣṭhikī*

*tadā rajas-tamo-bhāvāḥ / kāma-lobhādayaś ca ye
ceta etair anāviddham / sthitam sattve prasīdati*

Zowel het horen als het bezingen van de gloriën van Śrī Kṛṣṇa zijn zuiverend. Omdat Kṛṣṇa de eeuwige vriend is van heilige personen, plaatst Hij Zich in het hart van degenen, die vertellingen over Hem horen en Hij neutraliseert hun lust en andere ongunstige hartstochten. Door continu dienst te verlenen aan Śrīmad-Bhāgavatam en de mahā-bhāgavata toegewijde worden ongunstige verlangens praktisch geheel teniet gedaan en onomkeerbare toegewijde dienst (*naiṣṭhikī-bhakti*) wordt gewekt aan Bhagavān Śrī Kṛṣṇa, die met transcendente gebeden wordt geprezen. Zodra deze *naiṣṭhikī-bhakti* is gewekt, worden de eigenschappen van de geaardheden hartstocht en onwetendheid, zoals lust en woede, gekalmeerd en het hart bereikt de staat van zuiverheid.

*yānra kathā śravaṇa-kīrtane puṇya haya
sei kṛṣṇa hṛdaye vasiyā nāse bhaya*

*sādhakera abhadra kramaśaḥ kare nāśa
bhaktira naiṣṭhika bhāva karena prakāśa*

*rajas-tama-samudbhūta kāma-lobha-hīna
haiyā bhakta-citta sattve hayata pravīṇa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Smaak voor de onderwerpen van Śrī Vāsudeva manifesteren zich alleen, nadat men de bescherming van de lotusvoeten van *śrī guru* oprecht heeft aanvaard. Door de uitvoering van *sādhana*, zoals *śravaṇa* en *kīrtana*, wordt het onheil van de *sādhaka* – *anarthas* en *aparādhas* – weggenomen en zijn hart wordt zuiver. God Zelf gaat het hart van de toegewijde binnen via het medium van *hari-kathā* en vernietigt allerlei vormen van onheil en ongeluk. Met andere woorden, de slechte gevolgen van het *prārabdha-karma* van de toegewijde worden vernietigd, zijn *hṛd-roga*

(ziekte van het hart in de vorm van lust) wordt verwijderd en Śrī Bhagavān komt voor altijd in zijn hart wonen.

Bhāgavata-sevā betekent dienstverlening aan het boek (*Śrīmad-Bhāgavatam*) en aan de toegewijde *bhāgavata* (de zuivere Vaiṣṇava). Als gevolg van deze dienstverlening verschijnt in het hart van de *sādhaka* stabiele *bhakti*. *Naiṣṭhikī* betekent, dat door *niṣṭhā* de geest wordt verankerd. Dan worden door de associatie van toegewijden geleidelijk baatzuchtige activiteiten, valse verzaking enzovoort vernietigd, en de ongezonde neiging om het gezelschap van niet-toegewijden te zoeken, zoals impersonalisten en genieters van het andere geslacht, wordt niet langer gewekt. Het is niet mogelijk om van deze neigingen op eigen kracht af te komen. *Naiṣṭhikī-bhakti* verschijnt alleen in het hart door onderwerpen te horen over Bhagavān beschreven in verheven verzen en gesproken door hoog gekwalificeerde toegewijden (*uttama-bhāgavatas*). Door deze vorm van devotie worden hartstocht, onwetendheid, wellust, woede enzovoort vernietigd. Zelfs als deze eigenschappen achterblijven, zijn ze niet meer dan gebakken zaden, die niet langer kunnen ontkiemen en vrucht dragen. De geaardheden hartstocht (*rajo-guṇa*) en onwetendheid (*tamo-guṇa*) veroorzaken in levende wezens slaap, afleiding en verlangens, die niets te maken hebben met dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa. De woorden *etair anāviddhaṁ* in deze Tekst betekenen, dat bij het verschijnen van *naiṣṭhikī-bhakti* het hart van de *sādhaka* niet langer geagiteerd raakt door vijanden onder leiding van lust. Dit komt, omdat zijn hart is verankerd in het pad van *bhakti* en hij niet langer smaak heeft voor de objecten van lustbevrediging.

Tekst 3

Een gebed, dat de genade van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods uiteenzet, wordt gegeven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.14.8),

***tat te ‘nukampām su-samikṣamāṇo
bhuñjāna evātma-kṛtaṁ vipākam***

*hrd-vāg vapurbhir vidadhan namas te
jīveta yo mukti-pade sa dāya-bhāk*

Iemand, die de gevolgen van zijn eigen acties en het geluk en verdriet van zijn *prārabdha-karma* als Uw genade aanvaardt en ze met een onverstoorde geest verdraagt, die zijn leven in stand houdt door zich aan U te geven met lichaam, geest en woord, is geschikt om Uw lotusvoeten te krijgen, die de toevlucht zijn van bevrijding.

*duḥkha bhoga kari' nija-kṛta-karma-phale
kāya-mano-vākye tava caraṇa-kamale*

*bhakti kari' kāṭe kāla tava kṛpā āṣe
mukti-pada, tava pada pāya anāyāse*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In dit gebed aan Śrī Bhagavān geeft Brahmā instructies aan de *sādhaka* als volgt. Een *sādhaka* dient te weten, dat zowel het krijgen van geluk als verdriet te danken is aan Gods genade, of hij dient te begrijpen, dat het een gelegenheid biedt om zonden en overtredingen uit voorgaande indrukken (*saṁskāras*) geheel uit te wissen. Soms schept Śrī Bhagavān voor de *sādhaka* geluk of verdriet om in zijn hart de gretigheid te vergroten. In deze Tekst betekent het woord *mukti-pada* degene, aan wiens lotusvoeten (*pada*) bevrijding (*mukti*) haar toevlucht neemt. Dit verwijst naar Śrī Bhagavān of naar *bhakti*, dat wil zeggen, dienstverlening aan Hem.

Tekst 4

Met het bereiken van de conditie beschreven in het volgende vers (*Śrīmad-Bhāgavatam* 11.2.43) krijgt men de hoogste spirituele vrede (*para-sānti*),

*ity acyutāṅghriṁ bhajato 'nuvṛtyā
bhaktir viraktir bhagavat-prabodhaḥ
bhavanti vai bhāgavatasya rājan
tataḥ parām śāntim upaiti sākṣāt*

O Koning, een ieder, die de lotusvoeten van Śrī Bhagavān devoot vereert, ontwikkelt onthechting van het materiële bestaan en toewijding aan Hem, welke is verzadigd van *prema*. Alle kennis gerelateerd aan Śrī Bhagavān zal zich in zijn hart manifesteren en daarmee zal hij de hoogste vrede ervaren.

*hena anuvṛtti saha yei kṛṣṇa bhaje
subhakti, virāga, jñāna, tāñhāra upaje
se tina sundara-rūpe ekatre bāḍiyā
parā-śānti-prema-dhana deya ta' āniyā*

BHĀJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In deze Tekst beantwoordt Kavi Rṣi, de beste der negen Yogendra's, een van de vragen van Nimi Mahārāja door te zeggen, dat behalve toewijding aan God er geen andere manier is om eeuwige voorspoed te bereiken. Tijdelijke pogingen om denkbeeldige vrede of vrijheid van het materiële lijden te bewerkstelligen zijn dwaasheid en kunnen het levend wezen geen werkelijk heil brengen. De enige voorspoed is toevlucht te nemen bij de toegewijden van Śrī Bhagavān en door gestage praktijk *bhakti* te krijgen, die zich buiten de drie geaardheden van de materiële natuur bevindt. Iemand, die over zuivere *bhakti* beschikt, die zich gevestigd ziet in de devotionele manier van leven (*bhāgavata-dharma*) en die met gepaste verzaking dienst verleent (*yukta-vairāgya*), kan nimmer worden aangeraakt door onwetendheid. Hij die gevestigd is in het koninkrijk van *bhakti*, bereikt hogere en hogere stadia van verheven toewijding en krijgt op die manier transcendente vrede.

Praktiseren en volgen betekenen exclusieve toevlucht nemen bij de toegewijden van Śrī Bhagavān; het herinneren en volgen van Śrī

Kṛṣṇa's metgezellen is heilzamer dan Śrī Kṛṣṇa Zelf herinneren en volgen. Het is voor de *bhakti-sādhaka* praktischer om het proces van toewijding te volgen, zoals Śrī Rūpa Gosvāmī en Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī, die zelf de *gopīs* volgen, het hebben getoond dan om Śrī Caitanya Mahāprabhu rechtstreeks te volgen. De methode om transcendente gretigheid (*lobha*) te wekken is om voor de sentimenten van verheven toegewijden te bidden, te huilen en te herinneren. *Sādhana* betekent het praktiseren van *bhakti* met behulp van de zintuigen en met het doel om *svarūpa-siddhi*¹ te bereiken. Wanneer *bhāva* verschijnt, heet de praktijk niet langer *sadhana-bhakti* maar *bhāva-bhakti* en wanneer men *vastu-siddhi*² bereikt, krijgt men liefdevolle dienstverlening (*prema-sevā*).

Tekst 5

De negen onderdelen van *bhakti-sādhana* worden beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (7.5.23-24),

*śravaṇam kīrtanam viṣṇoḥ / smaraṇam pāda-sevanam
arcanaṁ vandanam dāsyam / sakhyam ātma-nivedanam
iti puṁsārpitā viṣṇau / bhaktiś cen nava-lakṣaṇā
kriyeta bhagavatya addhā / tan manye 'dhītam uttamam*

Van iemand wordt gezegd, dat hij de geschriften perfect heeft bestudeerd, als hij zich volkomen heeft overgegeven aan Bhagavān Śrī Viṣṇu, als hij vrij is van *karma*, *jñāna*, *yoga* en andere hindernissen, en als hij zich bezighoudt met de negen onderdelen van *bhakti*: onderwerpen horen gerelateerd aan de Allerhoogste

¹ *Svarūpa-siddhi* – Het stadium, waarin de innerlijke spirituele gedaante en identiteit manifest worden.

² *Vastu-siddhi* – Het stadium, waarin de *vastu* of de wezenlijke entiteit gekend als de *jīva* geheel van materie is bevrijd.

Persoonlijkheid Gods (*śravaṇam*), Zijn naam chanten (*kīrtanam*), Zijn naam, gedaante, eigenschappen en spel herinneren (*smaraṇam*), Zijn lotusvoeten dienen (*pāda-sevanam*), het godsbeeld vereren (*arcanam*), gebeden aanbieden (*vandanam*), Zijn dienaar worden (*dāsyam*), Zijn vriend worden (*sakhyam*) en zijn hele zelf offeren (*ātmā-nivedanam*). Alleen van een dergelijk persoon is de studie van de geschriften een succes.

*śravaṇa-kīrtana-ādi-bhaktira prakāra
cid-ghana-ānanda kṛṣṇe sākṣāt yānhāra*

*sarva-śāstra-tattva bujhi' kriyā-para tini
sarvārtha-siddhite tiṅha vijñā-siromaṇi*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De negen vormen van devotie, *navadhā-bhakti*, omvatten *svarūpa-siddha-bhakti*, onvermengde toewijding. Andere vormen van devotionele beoefening vallen onder de categorieën *saṅga-siddha-bhakti*, *āropa-siddha-bhakti* enzovoort. Het is van wezenlijk belang, dat men zich volkomen overgeeft aan Śrī Bhagavān, want men kan *svarūpa-siddha-bhakti* niet zonder overgave binnengaan. Dit is de betekenis van de zinsnede *iti puṁsārpitā viṣṇau* in deze Tekst. Volgens Śrīla Sanātana Gosvāmī wijst het woord *puṁsā* hier op de *māyā-baddha-jīva*, geconditioneerd levend wezen, dat gehecht is aan lustbevrediging. De woorden *bhagavaty addhā* verwijzen naar de instructie om aan Bhagavān dienst te verlenen, welke wordt gestimuleerd door toewijding, die vloeit als een ononderbroken stroom olie.

Tekst 6

Als men deze vorm van toewijding cultiveert, zal *bhāva* geleidelijk verschijnen en *dāsyā-rati* zal van nature in hem wakker worden. Dit wordt duidelijk in het gebed van Vṛtrāsura in *Śrīmad-Bhāgavatam* (6.11.24),

*aham hare tava pādaika-mūla
 dāsānudāso bhavitāsmi bhūyaḥ
 manaḥ smaretāsu-pater guṇāms te
 gr̥ṇīta vāk karma karotu kāyaḥ*

Het levend wezen is Uw eeuwige dienaar, maar door misbruik van zijn vrije keuze te maken, is hij zijn positie als eeuwige dienaar vergeten. Bij gevolg wordt hij gevangen genomen in de valstrik van de begoochelende energie en ondergaat in dit materiële bestaan vele soorten kwellingen. Het verlangen om de dienaar van Uw dienaar te worden kan bovendien alleen worden vervuld door het grondeloze mededogen van *guru* en Vaiṣṇava's. Dit gevoel van dienaarschap kan alleen worden verkregen door het uitvoeren van *bhakti*. O Heer, schenk me alstublieft dergelijke genade, zodat ik in mijn volgende leven de gelegenheid mag krijgen om uitsluitend de dienaren te dienen, die hun toevlucht tot Uw lotusvoeten hebben genomen. Mag mijn geest altijd Uw alom heilzame kwaliteiten herinneren, mag mijn spraak altijd de gloriën van deze kwaliteiten bezingen en mag mijn lichaam altijd in Uw dienst betrokken blijven.

*chinu tava nitya-dāsa, gale bāṇdhi' māyā-pāśa
 saṁsāre pāinu nānā-kleśa
 ebe punaḥ kari āśa, haiyā tava dāsera dāsa,
 bhajī' pāi tava bhakti-leśa*

*prāṇeśvara tava guṇa, smaruk mana punaḥ punāh
 tava nāma jīhvā karuk gāna
 kara-dvaya tava karma, kariyā labhuk śarma,
 tava pade sampīnu parāṇa*

Tekst 7

Het levend wezen is van nature het te genieten object (*bhogya-vastu*) en Śrī Kṛṣṇa is de genierter (*bhoktā*). Door *bhajana* uit te voeren in associatie van *rasika-bhaktas* wordt het verlangen sterk om Śrī Rādhā te dienen, die is doortrokken van transcendente zegen, waarmee de liefdevolle sentimenten van de *gopīs* (*gopī-bhāva*) ontwaken. *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.29.38) zegt,

*tan naḥ prasīda vṛjinārdana te ‘nghri-mūlaṁ
prāptā viṣṛjya vasatī tvad-upāsanāśāḥ
tvat-sundara-smīta-nirikṣaṇa-tīvra-kāma-
taptātmanāṁ puruṣa-bhūṣaṇa dehi dāsyam*

[De *gopīs* werden aangetrokken door de klank van Śrī Kṛṣṇa's fluit. Ze benaderden Hem en zeiden,] O Jij, die het lijden wegneemt, we hebben ons huis, onze familieleden en verwanten opgegeven en we zijn naar Jouw lotusvoeten gekomen, alleen omdat we Jou willen dienen. O juweel der mannen, wees met ons verheugd. O beste der mannen, Jouw lieve glimlach en aantrekkelijke blikken hebben ons hart in lichterlaaie gezet met een brandend verlangen naar een intieme ontmoeting met Jou. Iedere porie van ons lichaam brandt met dit verlangen. Aanvaard ons als jeblieft als Jouw dienstmaagden.

*tava dāsyā-āṣe chāḍiyāchi ghara-dvāra
dayā kari' deha kṛṣṇa, caraṇa tomāra*

*tava hāsyā-mukha-nirikṣaṇa-kāmi-jane
tomāra kaiṅkarya deha praphulla-vadane*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śukadeva Gosvāmī was verzonken in het gevoel van de *gopīs* en sprak dit vers. De *vraja-gopīs* hoorden de klank van de fluit en gingen naar de plek van de *rāsa*, waar ze Kṛṣṇa van aangezicht tot aangezicht ontmoetten. Vrajendra-nandana Śyā-

masundara, de oceaan van alle ambrozijnen smaken, begint grapjes met hen te maken om de gevoelens verborgen in hun hart te proeven. Het replek van de *gopīs* is vol sarcastische humor.

De algemene betekenis van dit vers is, dat de *gopīs* bidden om dienstmaagden van Kṛṣṇa te worden – *dehi dāsyam*. Kṛṣṇa begint met de opmerking, “O jullie zijn bedwelmd door jullie nieuwe jeugd. Het gebeurt zeer zelden, dat iemand dienstverlening aan Me krijgt.”

De *gopīs* antwoorden, “O Śyāmasundara, Je vervult de verlangens van degenen, die zich aan Jou hebben overgegeven. Jouw prachtige glimlachende blikken hebben in ons hart een intense lust in lichterlaaie gezet en hierdoor worden we gekweld. Desondanks willen we geen vorm van compensatie voor ons lijden hebben. Geef ons alsjeblieft gewoon dienstverlening aan Jouw lotusvoeten.”

Of de *gopīs* zeggen, “O Śyāmasundara, wij zijn jonge vrouwen en willen Jou blij maken door middel van onze lichaamsdelen. Jouw zacht glimlachende blik, de nectar van Jouw lippen enzovoort zijn het persoonlijke eigendom, dat we in Jouw dienst willen aanwenden. O ornament onder de mannen, wij zijn licht van kleur en Jij lijkt op een saffier, dus Jij bent het natuurlijke ornament voor onze lichaamsdelen.”

Of de *gopīs* zeggen op een sarcastische manier, “We bidden niet om het stof van Jouw lotusvoeten te krijgen. Je laat ons lijden aan zedelijke schuld en ongeluk – Je doet zeker Jouw naam Vṛjīnardana (overwinnaar van verdriet) eer aan! We hebben van Paurṇamāśī gehoord, dat zelfs Lakṣmī, die geniet van spel op de borst van Śrī Nārāyaṇa, hier komt om toevlucht te nemen tot Jouw lotusvoeten – *te ‘nghri-mūlam* – maar wij zijn Lakṣmī niet. Wij zijn hier naartoe gekomen uit nieuwsgierigheid om de prachtige natuur van Vṛndāvana te zien in een nacht met volle maan. Dus geef Jouw toevlucht aan Lakṣmī van Vaikuṅṭha, niet aan ons! Je moet er echter wel bijilstaan, dat zelfs Lakṣmī en anderen dienstbaarheid aan Jou niet volkomen aanvaarden. O beste der mannen, Je verlangt zozeer naar

de jonge bruiden van Gokula, dat Je zelfs de *sakhās* – Subala en anderen – aankleedt als *gopīs*. O juweel onder de mannen, Je hebt hiermee het mannelijke geslacht oonteerd. Denk niet, dat we te lijden hebben van wellust. En we zijn ook niet Jouw minnaressen. Dit speelt louter in Jouw verbeelding.”

Tekst 8

Toevlucht nemen tot de perfecte sentimenten van de *gopīs* (*siddha-gopī-bhāva*) wordt beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.29.39),

*vikṣyālakāvṛta-mukhaṁ tava kuṇḍala-śrī-
gaṇḍa-sthalādhara-sudhaṁ hasitāvalokam
dattābhayaṁ ca bhujā-daṇḍa-yugaṁ vilokya
vakṣaḥ śriyaika-ramaṇaṁ ca bhavāma dāsyah*

[De *gopīs* zeiden,] O liefste, nadat we Jouw mooie lotusgelaat hebben gezien, dat is gedecoreerd met glanzende zwarte pijpekrullen; Jouw mooie wangen, waarop betoverende oorringen (*kuṇḍalas*) Jouw grenzeloze liefthalligheid reflecteren; Jouw zotte lippen, waarvan de nectar alle andere ambrosia verslaat; Jouw verleidelijke blik, die door Jouw lichte glimlach straalt; Jouw twee armen, die vrijgevig onbevreesdheid schenken aan overgegeven zielen; en Jouw borst verfraaid door Lakṣmī, die daar woont als een gouden lijn, zijn we allemaal Jouw dienstmaagden geworden.

*o mukha alakāvṛta, o kuṇḍala-śobhā
adhara-amṛta-gaṇḍa-smīta-manolobhā
abhaya-da bhujā-yuga, śrī-sevita-vakṣa
dekhiyā halāma dāsī, sevā-kārye dakṣa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In dit vers is de innerlijke *bhāva* van de *gopīs* aanwezig. Wanneer een transcendente openbaring (*sp-*

hūrti) van *siddha-gopī-bhāva* aan Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura verschijnt, herinnert hij zich dit vers en spreekt het uit. Vrajendra-nandana Śyāmasundara is *rasika-cūḍāmaṇi*, het kroonjuweel onder degenen, die *rasa* proeven. Śrī Śyāmasundara verbergt Zijn eigen ootmoedige gevoel (*dākṣiṇya-bhāva*) en brengt een onverschillige houding jegens de *vraja-devīs* tot uitdrukking door te zeggen, “O *vraja-devīs*, waarom willen jullie Mijn onbezoldigde dienstmaagden zijn?”

De *gopīs* antwoorden gedwee, “O Śyāmasundara, het is onmogelijk de waarde van de vergoeding, die Je ons hebt gegeven, te beschrijven.”

Śyāmasundara vraagt glimlachend, “Waaruit bestond die vergoeding?”

De *gopīs* antwoorden, “Je hebt ons, *ramaṇīs*, allemaal de van nature perfecte nectar van Jow lippen gegeven, de aanraking van Jow verleidelijke armen en andere ledematen, en de omhelzing van Jow borst, die de toevlucht is van Lakṣmī. Onze ogen, die zo onrustig zijn als de bewegingen van *khañjana* vogels, zijn gevangen genomen door het net van Jow gezicht, dat wordt omringd door Jow krullende haar. Die krullen zijn eigenlijk geen haar, maar een valstrik en Jow beide oorringen zijn ook valstrikken. De nectar van Jow lippen is het lokaas voor de *khañjana* vogels van onze ogen en Jow glimlachende, rusteloze blikken zijn goed opgevoed en getraind om onze ogen te vangen. Jow verleidelijke armen en Jow borst, die *rati* schenken, kalmeren ons hart. O Kṛṣṇa, zelfs nog voordat we de adolescentie hadden bereikt, heb Je ons naar Jow beschutte schuilplaats (*kuñja-mandira*) geroepen door middel van Jow verleidelijke beminnelijkheid en Je hebt ons *darśana* gegeven van de rijkdom van Jow oorringen en andere ornamenten gemaakt van kostbare stenen (*nīla-nidhi* en *padma-nidhi*) en van het beste goud (*jāmbu-nāda-svarṇa*) en Je hebt ons de nectar van Jow lippen gevoerd. Dergelijke verlokkingen hebben ons geforceerd ernaar te hunkeren om Jow dienstmaagd te worden.” Met liefdevolle woede

zeggen de *vraja-devīs* dan, “O Kṛṣṇa, bij het zien van de ongeëvenaarde rijkdom van Jouw schoonheid hebben we het verlangen ontwikkeld om Jouw dienstmaagd te worden, maar als dit verlangen niet wordt ingewilligd, zal het veranderen in hopeloosheid.”

Of de *gopīs* wijzen met een bestraffende vinger naar Kṛṣṇa en zeggen, “O kroonjuweel der religieuzen, we zijn goed op de hoogte met de aard van Jouw religiositeit; Je flirt altijd met de vrouw van een andere man. Je houdt ook de *ramaṇīs* van Vaikuṅṭha op Jouw borst voor romantische vrijpartijen. Je kunt dan wel door Nārāyaṇa worden vergeven, maar niet door ons en onze echtgenoten. Je zal nog eerder worden gestraft, nadat onze echtgenoten een klacht hebben ingediend bij de machtige Kaṁsā. Wij zijn kuise vrouwen uit goede, nobele families en het idee een paramour te hebben is voor ons buitengewoon afkeurenswaardig. Je kunt ons niet tot Jouw dienstmaagden rekenen door Jouw schoonheid en beminnelijkheid te tonen.”

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura, het kroonjuweel van degenen, die *vraja-rasa* proeven, beschrijft hoe de *gopīs* de dienstmaagden van Kṛṣṇa werden, nadat ze de ongekende schoonheid van Zijn gedaante hadden gezien.

Syāmasundara zegt tegen de *gopīs*, “Ik heb jullie niet tegen betaling gekocht, dus hoe zijn jullie Mijn dienstmaagden geworden?”

De *vraja-ramaṇīs* antwoorden, “Je hebt ons een vergoeding gegeven, die miljoenen keren meer dan genoeg is. Als Je wilt weten, wat die onschatbare schat is, luister dan. Helemaal aan het begin van onze jeugd, heb Je ons naar Jouw *kuñja-mandira* geroepen en ons Jouw mooie gezicht laten zien, dat werd bedekt door vallende lokken krullend haar. Als Je een scheve tulband om Jouw hoofd legt, krijgen we *darśana* van Jouw lotusgezicht door het lattenwerk van Jouw pijpekrullen heen. Dan druk Je die krullende lokken met Jouw kleine delicate vinger in Jouw tulband, waardoor Jouw schoonheid in zijn geheel wordt geopenbaard. Jouw pijpekrullen hangen los, wanneer Je een tulband midden op Jouw hoofd zet. En

wanneer Je Jouw tulband losmaakt om te rusten, valt Jouw haar helemaal over Jouw gezicht. Op die manier is Jouw lotusgezicht soms onbedekt, soms een beetje bedekt en soms wordt het helemaal verfraaid door deze krullende lokken. Wanneer Je lacht en grappen maakt, slingeren Jouw oorringen heen en weer om Jouw wangen te kussen. Door de indrukken van deze ontmoeting stralen Jouw uiterst attractieve wangen een ongekeerde schoonheid uit. Wanneer we op die manier Jouw vollemaansgezicht zien, beginnen de lotussen van ons hart te bloeien. Je hebt ons gekocht met de overgelijkbare bekering van Jouw schoonheid als vergoeding.”

Kṛṣṇa kan zeggen, “Ik ben gewijd aan religieuze principes en jullie zijn de vrouw van andere mannen. Hoe kan Ik jullie tot Mijn dienstmaagd rekenen?”

Wanneer de *gopīs* dit horen, wijzen ze met een bestraffende vinger naar Hem en antwoorden, “O beste der volgelingen van *dharma*, Jij houdt Lakṣmī, de vrouw van Nārāyaṇa van Vaikuṅṭha, op Jouw borst, waar ze tegenover ons uit schaamte louter als een gouden lijn aanwezig is. Wanneer ze echter met Jou alleen is, geniet ze van amoreus spel met Jou. Is er in de drie werelden een vrouw, die Jou kan weerstaan? Niemand kan dat. Door ons de onbetaalbare schat van Jezelf te laten zien, dwing Je ons Jouw dienstmaagd te worden.”

Tekst 9

De superioriteit van paramour liefde (*parakīya-bhāva*) wordt beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.29.33),

***kurvanti hi tvayi ratim kuśalāḥ sva ātman
nitya-priye pati-sutādibhir ārti-daiḥ kim
tan naḥ prasīda parameśvara mā sma chindyā
āsām dhṛtām tvayi cirād aravinda-netra***

[De *gopīs* zeiden,] O Paramātmā, de grote persoonlijkheden, die ieders ziel het beste wensen, richten hun liefde op Jou, want Jij bent de ziel der zielen. Wat heeft het voor zin om echtgenoten, zonen en andere relaties lief te hebben of te dienen, die tijdelijk zijn en een bron van ellende vormen? Wees met ons tevreden en geef ons Jouw genade. O lotusogige, hak alsjeblijft niet de bloeiende klimplant om van ons verlangen Jou te dienen, die we zo lang hebben gevoed.

*tumi priyā ātmā, nitya ratira bhājana
ārti-dātā pati-putre rati akāraṇa
baḍa āśā kari' āinu tomāra caraṇe
kamala-nayana hera prasanna-vadane*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De materiële relaties van het levend wezen, zoals die met zijn vrouw en kinderen, worden niet langer verdragen, nadat hij zelfrealisatie heeft bereikt. Hij begrijpt de zinloosheid van het materiële bestaan en raakt van nature verzonken in diepe gehechtheid aan Śrī Kṛṣṇa. In dit stadium bevindt de *jīva* zich niet langer onder de jurisdictie van regels en voorschriften. Hij is betrokken in *rāgamārga-bhakti* en voert exclusieve *bhājana* van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa uit.

Op dit punt in de conversatie tussen de *vraja-devīs* en Śrī Kṛṣṇa, zeggen de *gopīs* tegen Hem, “We hebben onze relaties met echtgenoot en de rest voor altijd opgegeven en zijn nu hier naar Jou toegekomen. De liefde, die in ons hart als een kiem verscheen, is sindsdien een rank van verlangen geworden, die erg groot is geworden. We zijn sinds onze kindertijd aan Jou gehecht geweest en koesteren oprechte liefde en genegenheid voor Jou. Hak alsjeblijft deze klimplant van genegenheid niet om.”

Of de *gopīs* zeggen, “Ons hart raakt van nature verrukt bij het zien van Jouw rood doorlopen lotusogen en we zijn reeds Jouw onbezoldigde dienstmaagden geworden.”

De *vraja-devīs* berispen Hem en zeggen, “O lotusogige, zoals lotussen zich ’s nachts sluiten, zo zijn Jouw ogen ook half gesloten, waardoor Je bent gedepriveerd van de *darśana* van onze jeugd en lichamelijke luister. Dat Jij ogen hebt, is zinloos.”

Of ze zeggen, “We zijn erachter gekomen, wat Jouw hartewens is. Voor ons het juist om af te zien van deelname aan Jouw ongepaste activiteiten, dus we zullen hier niet langer blijven rondhangen. Geef alsjeblieft ieder verlangen in Jouw hart op.”

Tekst 10

De noodzaak om toevlucht te nemen tot de lotusvoeten van Śrī Rādhā wordt tot uitdrukking gebracht door Śrī Raghunātha dāsa Gosvāmī in zijn *Sva-saṅkalpa-prakāśa-stotra* (1),

*anārādhya rādhā-padāmbhoja-reṇu
anāsritya vṛndāṭavīm tat-padāṅkām
asambhāṣya-tad-bhāvo-gambhīra-cittān
kutaḥ śyāma-sindho rasasyāvagāhaḥ*

Hoe kan iemand verzonken raken in de ocaan van extatische smaken van Śyāma (*śyāma-rasa-sindhu*), als hij het stof van de lotusvoeten van Śrī Rādhā nooit heeft geëerd; als hij nooit toevlucht heeft genomen tot Haar speelgebied, Śrī Vṛndāvana, dat gemarkeerd is met de indrukken van Haar lotusvoeten; en als hij de toegewijden nooit heeft gediend, wier hart reeds is ondergedompeld in Haar diepe gevoelens? Dat zal nooit mogelijk zijn.

*rādhā-padāmbhoja-reṇu nāhi ārādhile
tānhāra padāṅka-pūta-vraja nā bhajile
nā sevile rādhikā-gambhīra-bhāva-bhakta
śyāma-sindhu-rase kise habe anurakta?*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Terwijl hij zich deze *stotra* herinnert, hunkert Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura ernaar de wonderbaarlijkje en verbijsterende dienst aan Śrī Rādhā-Mādhava te krijgen.

Om te worden ondergedompeld in de oceaan van *śyāma-rasa* (*śṛṅgāra-rasa*, de amoureuze relatie) is het absoluut essentieel het stof van de lotusvoeten van Śrīmatī Rādhikā, de personificatie van *hlādinī* (het pleziergevend vermogen), te vereren; om Śrī Vṛndāvana-dhāma te vereren, de plaats van Haar speelse, amoureuze tijdverdrijf (*keli-vilāsa*) en Haar dierbare toegewijden te vereren. Afgezien van deze methode is er geen andere manier om dienst aan Śrī Rādhā-Mādhava te krijgen. Te denken, dat er een andere manier is, is een tevergeefs en zinloos vooruitzicht. *Śrī Rādhā-rasa-sudhā-nidhi* (80) bevestigt dit,

*rādhā-dāsyam apāsyā yaḥ prayatate govinda-saṅgāsayā
so 'yam pūrṇa-sudhā-ruceḥ paricayaṁ rākāṁ vinā kāṅkṣati*

Degenen, die proberen de associatie van Śrī Kṛṣṇa te krijgen en *rādhā-dāsyā* afwijzen, lijken op mensen, die de volle maan proberen te zien, wanneer er geen volle maan is.

Stavāvalī (*Sva-niyama-daśakam* 6) stelt,

*ya ekaṁ govindaṁ bhajati kapaṭi dāmbhikatayā
tad abhyarṇe śirṇe kṣaṇam api na yāmi vratam idam*

Ik zal nooit in de buurt komen van een hypocriet, die alleen Govinda [zonder Rādhā] vereert. Dit is mijn gelofte.

Als Śyāma rechtstreeks de keizer is van alle transcendente smaken (*rasarāja*) en de belichaming van de amoureuze relatie (*śṛṅgāra-rasa*), is Śrīmatī Rādhikā de gedaante van *mādanākhyamahābhāva*³. Met Haar *śṛṅgāra-rasa* voedt Śrīmatī Rādhikā Śyāma met honing in de vorm van Kandarpa (Cupido),

³ *Mādanākhyamahābhāva* – zie uitleg in Glossarium.

*kṛṣṇake karāya śyāma-rasa-madhu pāna
nirantara pūrṇa kare kṛṣṇera sarva-kāma*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 8.180)

Śrīmatī Rādhikā laat Śrī Kṛṣṇa de honing van de amoureuze relatie (*śyāma-rasa*) drinken. Ze is daarmee bezig alle lust (*kāma*) van Kṛṣṇa te bevredigen.

Śṛṅgāra-rasa wordt ook *śyāma-rasa* genoemd. Dit is de mening van Śrī Viṣṇu-daivata aangetroffen in *Sāhitya-darpaṇa* (3.186), *śyāma-varṇo 'yaṁ viṣṇu-daivataḥ*.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zingt in zijn lied *Rādhikā-caraṇa-padma* (3-5),

*rādhikā ujjala-rasera śārya
rādhā-mādhava-śuddha-prema vicārya*

*ye dharila rādhā-pada parama yatane
se pāila kṛṣṇa-pada amūlya-ratane*

*rādhā-pada vinā kabhu kṛṣṇa nāhi mile
rādhikā dāsira kṛṣṇa, sarva-vede bole*

Śrīmatī Rādhikā is de *ācārya* van *ujjala-rasa* (de schitterende smaken van amoureuze liefde). De zuivere *prema* tussen Rādhā en Mādhava is bedoeld te worden gecontempleerd en besproken. Iemand, die met grote zorg de lotusvoeten van Śrī Rādhā vastpakt, krijgt het onbetaalbare juweel van Śrī Kṛṣṇa's lotusvoeten. Zonder de lotusvoeten van Śrī Rādhā kan met nooit Śrī Kṛṣṇa bereiken. Alle vedische geschriften verklaren, dat Kṛṣṇa toebehoort aan de dienstmeisjes van Śrī Rādhā.

Vṛndāvana-dhāma is de plaats, waar Śrī Rādhā-Mādhava allerlei spel en vermaak (*līlā-vilāsa*) uitvoeren. Het jonge Goddelijke Paar zwerft hier rond en voert Hun spel uit, waardoor het land van Vṛndāvana wordt gemarkeerd met de afdrukken van Hun lotusvoet-

ten, zoals Bhaktivinoda Ṭhākura in *Rādhikā-caraṇa-padma* (1) zingt – *rādhā-padāṅkita-dhāma, vṛndāvana yā'ra nāma*.

Śrīmad-Bhāgavatam (10.30.28) verklaart,

*anayārādhīto nūnaṁ / bhagavān harir īśvaraḥ
yaṁ no vihāya govindaḥ / prīto yāṁ anayad rahaḥ*

[De *gopīs* zeiden,] Ze is zeer zeker Kṛṣṇa's aanbidder. Daarom heeft Śyāmasundara, die blij was met Haar, ons verlaten en Haar naar een afgelegen plek meegenomen.

Toen Kṛṣṇa van de *rāsa-sthalī* verdween (en Rādhā meenam), zagen de *gopīs*, die naar Hem op zoek waren, Zijn voetspoor in het bos langs het voetspoor van Śrīmatī Rādhikā. Ze prezen Haar grote geluk en zeiden (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.30.27), “*kasyāḥ padāni caitāni yātāyā nanda-sūnūnā* – hier is het voetspoor van een *gopī*, die met de zoon van Nanda Mahārāja aan het wandelen was.”

Heel Vṛndāvana inclusief Govardhana en Rādhā-kuṇḍa zijn het gebied van de *keli-vilāsa* van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa en is gemarkeerd met Hun voetafdrukken. *Jāta-rati-sādhakas* hebben innerlijke openbaringen van het spel van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa in de loofhutten van Vṛndāvana. Hier is de betekenis van de toevlucht tot Śrī Vṛndāvana-dhāma het herinneren van het uiteenlopende spel, dat daar wordt uitgevoerd, en om zich te verdiepen in de gevoelens ervan. Maar dergelijke realisatie kan alleen worden verkregen door de associatie en de genade van grote persoonlijkheden, die gelijkgestemd zijn en genegenheid voor jou hebben, die verder zijn gevorderd dan jijzelf en die *vraja-rasa* proeven.

In *Prema-bhakti-candrikā* (9.9) zingt Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura,

*tānra bhakta saṅge sadā, rāsa-līlā prema kathā,
ye kare se pāya ghaṇaśyāma*

Door in het gezelschap te blijven van toegewijden, die altijd het zoe-
te, ambrozijnen spel van de *rāsa* dans bespreken, kan men er zeker
van zijn, dat men Ghanaśyama bereikt.

De bekoring van de *rāsa* van Śrī Rādhā-Śyāmasundara's spel kan
alleen worden geproefd in associatie met en in dienstverlening aan
de grote persoonlijkheden, die *rāsa* proeven en die zijn onderge-
dompeld in de golven van deze eeuwige oceaan van zoetheid.

Tekest 11

Het idee een dienstmeisje van Śrī Rādhā te zijn wordt beschreven in de
volgende woorden van de Gosvāmī's,

*abhimānaṁ parityajya prākṛta-vapur-ādiṣu
śrī-kṛṣṇa-kṛpayā gopī-dehe vraje vasāmy aham
rādhikānucarī bhūtvā parakīya-rase sadā
rādhā-kṛṣṇa-vilāseṣu paricaryām karomy aham*

**Mag ik na het opgeven van de valse identificatie met dit materiële
lichaam het lichaam van een *gopī* krijgen en door de genade
van Śrī Kṛṣṇa in Vraja wonen. Mag ik Śrī Rādhā's dienstmeisje
worden en altijd Rādhā en Kṛṣṇa dienen, die dartelen in de *rāsa*
van paramour liefde.**

*sthūla-dehādīte ātma-bhuddhi parihari'
kṛṣṇa-kṛpāśraye nitya-gopī-deha dhari'
kabe āmi parakīya rase nirantara
rādhā-kṛṣṇa-sevā-sukha labhība vistara*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Zolang de *sādhaka* zich met het mate-
riële lichaam identificeert, kan hij het gebied van *bhajana* niet bin-
nengaan. Pas nadat men allerlei soorten valse identificaties van het
lichaam heeft uitgebannen, zoals 'ik ben een *brāhmaṇa*', 'ik ben een
kṣatriya', en met betrekking tot karakter, zoals 'ik ben zo gekwalifi-

een spiritueel lichaam (*siddha-deha*). Dit is de methode van het pad van *rāga*.

Parakīya-rase sadā – De geschriften stellen de voortreffelijkheid vast van de paramour (buitenechtelijke) liefde (*parakīya-rasa*) van Vraja. Door Śrī Rādhā-Kṛṣṇa te dienen in de stemming van echte-lijke liefde (*svakīya*) gaat men naar Goloka-Vṛndāvana en door te dienen in paramour liefde (*parakīya*) bereikt men Vraja-Vṛndāvana, de absolute, binnenste kamer van Goloka-dhāma, waar de *nikuñja-lilās* van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa plaats hebben. Daar spannen de *mañjarī-sakhīs* de kroon, omdat ze beschikken over *ullāsa-rati* of een veel grotere genegenheid voor Rādhā dan voor Kṛṣṇa. Zij verlenen diensten zonder enige schroom aan de met *rasa* geladen, liefdevolle uitwisselingen (*rasa-keli-lilā-vilāsa*) in afgelegen loofhutten. Śrīla Rag-hunātha dāsa Gosvāmī zegt in *Vraja-vilāsa-stava* (38),

*tāmbūlarpaṇa-pāda-mardana-payodānābhisārādibhir
vṛndaraṇya-maheśvarīm priyatayā yās toṣayanti priyāḥ
prāṇa-preṣṭha-sakhī-kulād api kilāsaṅkocitā bhūmikāḥ
keli-bhūmiṣu rūpa-mañjarī-mukhās tā dāsikāḥ saṁśraye*

Ik neem toevlucht tot de dienstmeisjes van Śrīmatī Rādhikā, onder wie Rūpa Mañjarī vooraanstaand is. In tegenstelling tot de *prāṇa-preṣṭha-sakhīs* kunnen zij iedere dienst zonder aarzeling verlenen. Zij schenken Śrīmatī Rādhikā voldoening met hun uiteenlopende diensten, zoals het offeren van *tāmbūla*, het masseren van Haar voeten, water brengen en Haar afspraken met Śrī Kṛṣṇa arrangeren.

Tekst 12

Het afwijzen van alle vormen van *dharma* uit het verlangen om Śrī Rādhā's lotusvoeten te dienen wordt beschreven in *Śrī Rādhā-rasa-sudhā-nidhi* (33),

*dūrād apāsyā svajanān sukham artha-koṭim
sarveṣu sādhana-vareṣu ciraṁ nirāśaḥ
varśantam eva sahajādbhuta-saukhya-dhārām
śrī-rādhikā-caraṇa-reṇum ahaṁ smarāmi*

Het verlangen naar het plezier verkregen uit relaties met familie en vrienden; de vier levensdoelen, namelijk *dharma*, *artha*, *kāma* en *mokṣa*; en grote rijkdom, enzovoort, zijn de oorzaken van alle ongewenste verlangens. Omdat ik dit weet, laat ik ze allemaal achterwege. Ik vereer het voetstof van Śrī Rādhā, dat een natuurlijk, wonderbaarlijk geluk rondsprekelt en dit voetstof houd ik altijd op mijn hoofd.

*svajana-sambandha-sukha, catur-varga artha
sakala-sādhana chāḍi' jāniyā anartha*

*sahaja-adbhuta-saukhya-dhārā vṛṣṭi kari
rādhā-pada-reṇu bhaji, sire sadā dhari'*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De eerste regel van deze Tekst, *dūrād apāsyā sva-janān sukham artha-koṭim*, betekent, dat de verlangens naar rijkdom en het geluk verkregen uit het gezelschap van verwanten hindernissen vormen voor het herinneren van het voetstof van Śrīmatī Rādhikā en dat daarom die verlangens dienen te worden afgewezen. Zuivere verzaking heeft in feite van nature een wansmaak voor materiële aangelegenheden, maar heeft wel smaak voor het voetstof van Śrī Rādhā. *Sādhakas* met exclusief vertrouwen in Śrī Rādhā (*rādhā-niṣṭhā*) zijn alleen gehecht aan het aroma van Haar lotusvoeten. Zonder Rādhā hebben ze geen smaak voor Kṛṣṇa. Voor dergelijke *sādhakas* met een sterke gehechtheid aan Haar lotusvoeten is materieel geluk onbeduidend. Ze vertonen de minste neiging tot andere transcendente praktijken en doelstellingen. Op het pad van *prema-bhakti* zijn andere praktijken (*sadhanas*) immers hindernissen, zoals wordt gezegd in het volgende vers,

*puṇya ye sukhera dhāma, tāra nā laio nāma,
puṇya mukti dui tyāga kari'*

*prema-bhakti-sudhā-nidhi, tāhe dūba niravadhi,
āra yata kṣāra-nidhi prāya*

Prema-bhakti-candrikā (6.15-16)

Hoewel vroomheid de woonplaats van materieel geluk is, streef er niet naar. Geef het verlangen naar vroomheid op, evenals bevrijding. Liefdevolle toegewijde dienst is een oceaan van nectar. Wees er altijd in ondergedompeld.

Vrome activiteiten, bevrijding enzovoort zijn voor de *premī-bhakta* (de toegewijde in het stadium van *prema*) als een berg as. Als immers een toegewijde met een aanhoudend verlangen zich in de nectaroceaan van liefdevolle toegewijde dienst te storten en zijn hart wordt als een honingbij aangetrokken tot het aroma van Śrī Rādhā's voetstof, dat vol smetteloze *rasa* is, waar kan hij dan nog elders naartoe gaan? Kan men na het ontlennen van geluk aan een uitermate excellent object nog worden aangetrokken door een of ander triviaal plezier? Vergeleken met het geluk van het opgaan in *brahma* (*brahmānanda*) is de zegen van *bhajana* (*bhajanānanda*) vele malen groter. Die extase is onbeschrijflijk. *Bhajanānanda* in zijn meest gecondenseerde vorm is *premānanda*, maar er zijn geen woorden om de aard van *premānanda* tot uitdrukking te brengen, de *prema* van de *gopīs*, wanneer ze van streek zijn in afgescheidenheid, gaat voorbij aan de hoogste grens van *ānanda* en krijgt een staat, die niet in woorden valt uit te drukken. Een stroom van dit onbeschrijflijke geluk stroomt onophoudelijk uit het voetstof van het kroonjuweel van alle *gopīs*, Śrī Rādhā, naar de *sādhaka*, die aan Haar denkt. Deze stroom *ānanda*, die bestaat uit zuivere zoetheid en zelfs geen spoor van *aiśvarya-jñāna* bevat, is natuurlijk en vol wonderbaarlijke verbijstering. Dit is de betekenis van de woorden *sahajādbhuta-saukhya-dhārā* in deze Tekst.

Śrī-rādhikā-carāṇa-reṇum ahaṁ smarāmi – De *sādhaka*, die dit uitermate zeldzame stof van Śrī Rādhā's lotusvoeten niet recht-

streeks krijgt en verankerd is in *rādhā-dāsyā*, herinnert zich dat stof. Hetgeen dit eigenlijk betekent is, dat hij ernaar hunkert zijn gekoesterde dienstverlening te verkrijgen in het spel van Śrī Rādhā in de hutten van plezier (*vilāsa-kuñjās*). Dit is de hartewens van Gauḍīya Vaiṣṇava's en hun allerhoogste *sādhana*. *Prema-bhakti-candrikā* (2.2) zegt, “*sādhana smaraṇa līlā, ihāte nā kara helā, kāya mane kariyā susāra* – de *sādhana* in dit stadium is het spel van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa te herinneren; laat dit niet achterwege. Maak dit tot de meest essentiële onderneming van jouw lichaam en geest.”

Tekst 13

Op deze manier vereert de *sādhaka* het stof van de lotusvoeten van Śrīmatī Rādhikā. In *Śrī Rādhā-rasa-sudhā-nidhi* (198) bidt Śrī Prabodhānanda Sarasvatī,

*āśāsya dāsyam vṛṣabhānu-jāyās
tīre samadhyāsya ca bhānu-jāyāḥ
kadā nu vṛndāvana-kuñja-vīthiṣu
aham nu rādhe hy atithir bhaveyam*

O Rādhā! O Vṛṣabhānu-nandinī! Wanneer word ik, die aan de oever van de Yamunā woont, een gast op de bospaden van de *kuñjās* van Vṛndāvana in de hoop Jouw dienstmeisje te worden?

*vṛṣabhānu-kumārīra haiba kiṅkarī
kalinda-nandinī tīre ra'ba vāsa kari'*

*karuṇā kariyā rādhe e dāsīra prati
vṛndāṭavī kuñja-pathe haiba atithi*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Op dezelfde manier bidt Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura ergens, “O Vṛṣabhānu-nandinī, er bestaat in mijn hart een groeiende hoop, dat Je een gast wordt op het pad

van mijn gezichtsveld, wanneer Je naar Jouw afspraak loopt over de paden van Vṛndāvana's *kuñjās* aan de oever van de Yamunā.”

In een uiterst rusteloze conditie heeft Śrīla Prabhodhānanda Sarasvatī deze Tekst gecomponeerd, terwijl hij zich de dienst aan Śrī Svāminī herinnerde. In afwezigheid van deze dienstverlening is een grote pijn en hunkering in zijn hart verschenen, wanneer hij zich de lieve zoetheid van dit spel herinnert. Hij realiseert zich zijn diskwalificatie om dergelijke liefvalligheid te proeven, waardoor zijn levensadem wordt geprikkeld door onverdraaglijk ongeluk en pijn. Niettemin roert een sterke hoop zijn hart om op zekere dag de eeuwige dienst aan Svāminī te verkrijgen. Een symptoom van de *jāta-rati-bhakta* is een sterke hoop om Bhagavān (*āsā-bandha*) te bereiken en de hoogste ontwikkeling van zijn *āsā-bandha* wordt gezien in *mahābhāva*. De onwrikbare hoop van de *vraja-devīs* is onbeschrijflijk. Zelfs in de conditie van een scheiding van Kṛṣṇa op de lange termijn houdt hun verwachting om Zijn dienst te krijgen hen in leven. Ze hebben vertrouwen in de woorden van Kṛṣṇa, die Hij sprak, toen Hij naar Mathurā vertrok (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.39.35), “*āyāsyā iti* – Ik kom zo terug”.

Met deze hoop bidt Śrīla Prabhodhānanda Sarasvatī aan de lotusvoeten van Śrī Svāminī, “O Rādhā! O Vṛṣabhānu-nandini! Wanneer ben ik een gast op de paden van de *kuñjās* aan de oever van de Yamunā in de hoop Jouw dienstmeisje te worden?”

“O Rādhā, Je bent de dochter van Koning Vṛṣabhānu, de keizerin van Vṛndāvana en een schat aan overstromende compassie. Verwaarloos mij, een wanhopig en laag persoon, daarom niet. Betrek me alsjeblieft als een dienstmeisje in de dienst aan Jou en Jouw *prāṇa-priyatama* in Jullie spel in de afgelegen loofhutten. Vol intens hartstochtelijke, zuivere liefde (*premānurāga*) beweeg Jij Je langs de oever van de Yamunā naar de *nikuñjas* van Vṛndāvana om de meester van Jouw leven te ontmoeten. Wanneer zit deze hulpeloze gast op het pad van Jouw wandeling? Mijn vastbeslotenheid is veranderd; ik verlaat de plek niet zonder eerst Jouw genade te krijgen. Bij

het zien van de noodlijdende gast, die daar zit, zal Jouw hart door mededogen zeker worden geroerd. O Svāminī, Je bent Kṛṣṇa's meest gekoesterde geliefde en Zijn aanbidster. Maak me alsjeblijft succesvol door me een gelegenheid te geven een klein beetje dienst te verlenen in de verering van de liefde van Jouw leven. Nu, aan het eind van mijn leven bedel ik om Jouw genade. Aanvaard me alsjeblijft als Jouw onbezoldigde dienstmaagd. Als Je me dit ontzegt, zal Jouw naam worden onteerd en dat kan ik niet verdragen."

Tekst 14

Śrī Kṛṣṇa constant zoeken door middel van *saṅkīrtana* met het gevoel van *rādhā-dāsyā* wordt beschreven in *Śrī Rādhā-rasa-sudhā-nidhi* (259),

*dhyāyaṃs taṃ śikhi-piccha-maulim anīsaṃ tan-nāma saṅkīrtayan
nityaṃ tac-caraṇāmbujaṃ paricaraṃs tan-mantra-varyaṃ japan
śrī-rādhā-pada-dāsyam eva paramābhīṣṭaṃ hrdā dhārayan
karhi syāṃ tad-anugraheṇa paramābhutānurāgotsavaḥ*

Ik zal altijd op Śrī Kṛṣṇa mediteren, wiens hoofd met een pauweveer is getooid, terwijl ik in mijn hart mijn hoogste aspiratie vasthoud om op zekere dag een dienstmeisje van de lotusvoeten van Śrī Rādhā te worden. Ik zal constant Zijn naam chanten, eeuwigdurend Zijn lotusvoeten dienen en constant Zijn meest excellente *mantras* uitspreken. Mag Hij me ieder moment genade geven, zodat ik *anurāgotsava* bereik, het grote festival van overweldigende liefde voor Śrī Rādhā.

*nirantara kṛṣṇa-dhyāna, tan-nāma-kīrtana
kṛṣṇa-pāda-padma-sevā, tan-mantra-japana
rādhā-pada-dāsyā-mātra abhīṣṭa-cintana
kṛpāya labhība rādhā-rāgānubhāvana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Prabodhānanda Sarasvatī geeft uitdrukking aan zijn verlangen om constant Kṛṣṇa te zoeken door middel van *saṅkīrtana* met het gevoel een dienaar van Śrī Rādhā (*rādhā-dāsyā*) te zijn. Het enige verlangen en gekoesterde doel van Gauḍīya Vaiṣṇava's is *rādhā-dāsyā* te krijgen. Dit is het enige doel van hun *kṛṣṇa-bhajana*. De belangrijkste *mantra* van hun *kṛṣṇa-bhajana* wordt aangetroffen in het negende vers van Śrī *Maṅgla-śikṣā*, “*madīśā-nāthatve vraja-vipina-candram vraja-vaneśvariṁ tām nāthatve* – denk altijd aan Vṛndāvana-candra als de *prāṇanātha* van mijn Svāminī, Vṛndāvaneśvari Śrī Rādhikā.”

Deze Tekst 14 beschrijft, dat men na het hart te hebben gedecoreerd met de meest gekoesterde rijkdom van *rādhā-dāsyā* vervolgens mediteert op Kṛṣṇa, wiens hoofd is getooid met een pauweveer. Kṛṣṇa komt een beetje te laat naar de *kuñja*, waardoor Śrīmatī Rādhikā, die is begiftigd met *madīya-abhināna* (het gevoel van ‘Kṛṣṇa is van Mij’), gedeprimeerd raakt, *mānini*. Om Zijn geliefde een plezier te doen legt Śyāmasundara Zijn hoofd aan Haar lotusvoeten, waarbij Zijn pauweveer op de grond valt. Dit wordt beschreven in Śrī *Gīta-govinda* (10.8), *smara-garala-khaṇḍanam mama sirasi maṇḍanam*.

Mag de herinnering aan de manier, waarop mijn Svāminī *dhīra-lalita-nāyaka* Śrī Kṛṣṇa beheerst, die een schitterend festival van *anurāga* is, zich in mijn hart manifesteren. Mag ik ondergedompeld blijven in deze uiterst verrukkelijke *kṛṣṇa-saṅkīrtana*.

Śrī Raghunātha dāsa Gosvāmī bidt, “De naam van Śrī Rādhā is ongekend mooi en zo verrukkelijk als ambrosia. De naam van Śrī Kṛṣṇa is zo heerlijk als gecondenseerde melk. O mijn tong, O jij valt flauw van de honger, drink alsjeblieft deze twee ongekende substanties, die zalig worden door het ijs van de aromatische *anurāga*.”

Ik zal Śrī Svāminī vereren door de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa te dienen en door daarna Kṛṣṇa's *prasādam* en bloemenrestanten aan Haar te geven. De *nitya-sakhīs* en *prāṇa-sakhīs* dienen Kṛṣṇa met het gevoel, dat ze alle bloemenrestanten en andere artikelen, die ze

verzamelen, wanneer ze Hem dienen, aan Svāminī zullen geven. Svāminī zal zeer verheugd zijn, wanneer Ze de objecten ontvangt, die door Haar *prāṇanātha* zijn gebruikt. Wanneer ik getuige ben van Haar plezier, zal een extreme gehechtheid aan het dienen van Kṛṣṇa mijn hart vullen.

Tekst 15

Een gebed om leven na leven de dienst aan Śrī Rādhā te krijgen wordt gegeven in *Śrī Rādhā-rasa-sudhā-nidhi* (40),

*tasyā apāra-rasa-sāra-vilāsa-mūrter
ānanda-kāṇḍa-paramādbhuta-saukhya-lakṣmyāḥ
brahmādi-durlabha-gater vṛṣabhānu-jāyāḥ
kaiṅkaryam eva mama janmani janmani syāt*

Mag ik leven na leven de positie krijgen als dienstmeisje van de dochter van Koning Vṛṣabhānu. Zij is de personificatie van het speelse tijdverdrijf (*vilāsa-mūrti*) van Śyāmasundara, die Zelf de essentie van onbegrensde *rasa* is. Ze is het geluk van Kṛṣṇa en Ze is voor Brahmā en anderen uiterst moeilijk te bereiken.

*apāra-rasera sāra, vilāsa-mūrati
parama-adbhuta-saukhya-ānanda nirvṛtti
brahmādira sudurlabha vṛṣabhānu-kanyā
janme janme tāṅra dāsye hai yena dhanyā*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Met een stem vol extreem verdriet bidt de dichter om een dienstmeisje van Śrīmatī Rādhikā te worden. Het is niet mogelijk, dat dit gebed ooit tot vervulling komt in een fysiek lichaam. De *sādhaka* krijgt zijn spirituele lichaam en eeuwige identiteit (*svarūpa*) door de *mantras* en de heilige naam, die hem door zijn geestelijk leermeester zijn gegeven, onafgebroken te reciteren. Bij het ontvangen van zijn *svarūpa* verschijnt in zijn hart een

diepe gehechtheid voor Svāminī Śrī Rādhā en hij ontvangt een innerlijk visioen (*sphūr̥ti*) van Haar beminnelijkheid en schoonheid. Śrīmatī Rādhikā is de personificatie van het speelse tijdverdrijf (*vilāsa*) van Śyāmasundara. Met andere woorden, Haar intrinsieke natuur als geconcentreerde *rasa* manifesteert zich in de *kuñjās*, waar ze wordt geproefd door Śrī Śyāmasundara, het pakhuis van alle *rasa*. Śrīmatī Rādhikā, de essentie van alle *rasa*, is de personificatie van speels tijdverdrijf. Ze is de essentie van onbeperkte *mādhurya-rasa*. Het genoegen van de ontmoeting ligt verborgen in de geest van Śrī Govinda, de belichaming van gecondenseerd geluk. De *mādanākhyā-prema* van Rādhā veroorzaakt, dat dit geluk gaat bloeien, waardoor Hij rusteloos wordt en buiten Zichzelf raakt om kost van kost Zijn geliefde te zien. In zijn gretigheid om Haar te zien kleedt Hij Zich soms aan als een vrouw en soms buigt Hij neer aan de voeten van de *sakhīs*. De zegen van de ontmoeting (*sambhoga-rasānanda*), waar Svāminī in voorziet, is onbeschrijflijk, zelfs groter dan Govinda Zich kan voorstellen.

*rātri-dina kuñje kriḍā kare rādhā-saṅge
kaiśora-vayasa saphala kaila krīḍā-raṅge*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 8.189)

Sri Kṛṣṇa geniet dag en nacht het gezelschap van Śrī Rādhā in de *kuñjās* van Vṛndāvana. Dus Zijn vroege jeugd is door Zijn liefdesaffaires met Haar een succes geworden.

Śrīmatī Rādhikā is de *hlādinī-svarūpa-sakti* van Vraja-candra en Hij is *ānanda-kāṇḍa*, de bron van transcendente zegen. Zij is een *dhīr-ādhirā-nāyikā*, een heldin, die met betraande ogen kromme woorden tegen haar geliefde spreekt, waardoor Nanda=nandana volkomen door Haar wordt beheerst. Zoals staat in *Śrī Rādhā-kṛpā-kaṭākṣa-stavarāja* (3), “*nirantaram vaśi-kṛta-pratīti nanda-nandane* – Ze brengt Nanda-nandana altijd tot overgave”. Kṛṣṇa is de bron van transcendente verrukking en Śrīmatī is Zijn hoogst wonderbaarlijkste *saumya-lakṣmī*, zachtaardige geluksgodin. Lakṣmī-devī, die constant

spel op de borst van Śrī Nārāyaṇa geniet, is rusteloos en trots op haar vermogen, maar de *prema-lakṣmī* van Vraja, Śrī Rādhā, is erg lieflijk en beschikt over een zachtaardige, constante natuur. Ze is *kṛṣṇa-mayī* in *prema* [hetgeen betekent, dat Ze Kṛṣṇa overal ziet, innerlijk en uiterlijk]. Ze is *gaurāṅgī* in *rasa* [dat wil zeggen, Ze is zo deskundig, zo mooi, ze danst zo goed en zingt zo lief, dat Haar lichaam goud wordt (*gaurāṅgī*) en Kṛṣṇa wordt door Haar zodanig in beslag genomen, dat Hij *rādhā-mayī* en *gaurāṅga* wordt], Ze is *sarva-lakṣmī-mayī* in *aiśvarya* [hetgeen betekent, dat Ze Zich overal manifesteert en dat Kṛṣṇa Haar overal ziet], en Ze is de vooraanstaande *gopikā* in *mādhurya*.

Voor Brahmā en andere halfgoden is het zeer moeilijk om dienstverlening aan Vṛṣabhānu-nandini Śrīmatī Rādhikā te krijgen. Brahmā heeft het besef van Gods verhevenheid (*aiśvarya-jñāna*) en kan de *mādhurya-rasa* van Vraja niet bevatten. Hij kon zelfs het vroege kinderspel (*paugaṇḍa-līlā*) van Śyāmasundara niet begrijpen en ging in overtreding door de kalveren en koeherdersondigen te stelen. Hoe kan hij dan mogelijkwijs de diepe geheimen van het hoogst vertrouwelijke, adolescente spel (*kaiśora-līlā*) bevatten? Alleen de *vraja-gopīs* hebben de kwalificatie om in dit hoogst confidentiële spel, dat in afgesloten loofhutten plaats vindt, dienst te verlenen. Zonder in het voetspoor van de *sakhīs* te volgen is het onmogelijk deze dienstverlening te krijgen.

sakhī vinā ei līlāya anyera nāhi gati
sakhī-bhāve ye tānre kare anugati

rādhā-kṛṣṇa kuñja-sevā-sādhya sei pāya
sei sādhyā pāite āra nāhika upāya

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Mādhya-līlā 8.204-205)

Zonder de leiding van de *sakhīs* kan men dit spel niet binnengaan. Iemand die Śrī Kṛṣṇa vereert in de stemming van de *sakhīs* en in hun voetspoor volgt, kan de dienst aan Śrī Rādhā-Kṛṣṇa in de *kuñjās*

van Vṛndāvana krijgen. Er is geen andere manier om dit doel te bereiken.

De dienstmeisjes (*kinkarīs*) van Śrī Kīśorī zijn altijd aan Haar dienst gewijd. Het woord *kaiṅkarya* drukt een gevoel uit hartstochtelijk te willen dienen en het betekent *kiṁ karomi*, “Wat mag ik doen? Welke dienst kan ik verlenen? Welke service kan ik doen?” – dit gevoel komt tot uitdrukking in zuivere *rādhā-dāsyā* of *mañjarī-bhāva*. Mag ik leven na leven deze *kaiṅkarya* van Śrī Vṛṣabhānu-nandini krijgen.

Uitsluitend dienen onder leiding van de *vraja-devīs* wordt *tat-tad-bhāva-icchāmayī kāmānugā-bhakti* genoemd. Dit is de diepe betekenis van deze Tekst.

Tekst 16

Zoeken naar Śrī Rādhānātha, terwijl men in dienst is van Śrī Rādhā (*rādhā-dāsyā*) wordt beschreven in *Śrī Rādhā-rasa-sudhā-nidhi* (142),

***rādhā-nāma sudhā-rasaṁ rasayituṁ jihvās tu me vihvalā
pādaṁ tat-padakāṅkitāsu caratāṁ vṛndāṭavī-vithiṣu
tat-karmaiva karaḥ karotu hṛdayaṁ tasyāḥ padaṁ dhyāyatāṁ
tad-bhāvotsavataḥ param bhavatu me tat-prāṇanāthe ratiḥ***

Mag mijn tong constant worden overweldigd door het proeven van de ambrozijnen *rasa* van de naam Rādhā, mogen mijn voeten over de paden lopen van dat Vṛndāvana, waar Vṛṣabhānu-nandini wandelt, mogen mijn beide handen betrokken zijn in Svāminī’s dienst en mag mijn hart Haar lotusvoeten contempleren. Mag door Haar festival van extatische emoties (*bhāvotsava*) zich eenpuntige gehechtheid aan de Meester van Haar leven, Śrī Śyāmasundara, in me manifesteren. Dit is mijn vurige gebed.

*jihvā hauka su-vihvala, rādhā-nāma gāne
vṛndāraṇye cala pada, rādhā anveṣaṇe*

*rādhā-sevā kara-kara, rādhā smara mane
rādhā-bhāve mati, bhaja rādhā-prāṇa-dhane*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrīla Prabhodānanda Sarasvatī bidt nederig om met Haar festival van extatische gevoelens (*bhāvotsava*) gehechtheid aan de lotusvoeten van Śrī Rādhā's *prāṇanātha* te krijgen door al zijn zintuigen in *rādhā-bhajana* te betrekken. Wanneer raakt mijn tong overweldigd door het proeven van de ambrozijnen *rasa* van Śrī Rādhā's naam? Niets is te vergelijken met het geluk van de tong, die met hartgrondige *prema* de nectar proeft van Śrīmatī's naam. Geluk komt, wanneer men de gewenste perfectie heeft bereikt door *nāma-saṅkīrtana* van het te vereren object uit te voeren. De naam verschijnt primair op de tong en zowel de zanger als de toehoorder ontlenen er zegen aan.

*nāma-saṅkīrtanaṁ proktaṁ / kṛṣṇasya prema-sampadi
baliṣṭhaṁ sādhanam śreṣṭhaṁ / paramākaraṣa-mantravat
tad eva manyate bhakteḥ / phalaṁ tad-rasikair janaiḥ
bhagavat-prema-sampattau / sadaivāvyabhicārataḥ*

Śrī Bṛhad-bhāgavatāmṛta (2.3.164-165)

Er wordt gezegd, dat *saṅkīrtana* de beste en sterkste *sādhana* is voor het krijgen van de rijkdom van *prema* voor Śrī Kṛṣṇa *nāma*. Deze uiterst aantrekkelijke *mantra* trekt Kṛṣṇa naar de *sādhaka*. *Rasika* toegewijden van Bhagavān trekken daarom de conclusie, dat *saṅkīrtana* het gevolg is van *bhakti*. Het blijft nooit in gebreke van een schenking van de rijkdom van *bhagavat-prema*.

De bekoring van de eigen *rasa* van Bhagavān, die Zelf een belichaming is van geconcentreerde *rasa*, is absoluut aanwezig in Zijn naam. Ondanks dat er een dergelijke smaak in Zijn naam aanwezig is, raakt diezelfde *nāmī* of bezitter van de naam, Śrī Śyāmasundara, overweldigd, wanneer Hij de naam van Śrī Rādhā proeft. Het is de aard van *prema*, dat de minnaar een diepe affiniteit heeft met de naam van de geliefde.

Onder het toeziend oog van Jaṭila kon Kiśorī geen ontmoeting hebben met Śyāmasundara, die flauw viel in afzondering van Haar. Madhumaṅgala ging naar Kiśorī, maar aangezien Ze onder bewaking stond, kon Ze het huis niet verlaten. Om Kṛṣṇa's vuur van afgescheidenheid te kalmeren schreef Ze twee lettergrepen *rā* en *dhā* op een boomblad en stuurde het naar Hem op. Toen Kṛṣṇa dit ontving, kwam Hij weer bij zinnen en zei tegen Madhumaṅgala, "Vriend, Ik ben compleet tevreden met hetgeen je Me hebt gegeven."

In de tweede regel van deze Tekst bidt Śrīla Prabhodānanda Sarasvatī, "*pādaṁ tat-padakāṅkitāsu caratām vṛndāṭavī-vīthiṣu* – mogen mijn voeten de paden bewandelen van Vṛndāvana-dhāma, dat is gemarkeerd met de voetafdrukken van Śrī Rādhā. Terwijl ik daar rondloop, mag het volgende gevoel dan in mijn hart zijn: Mijn Svarminī loopt over deze paden om Haar *prāṇanātha* te zien. Ieder deeltje van Vraja is vermengd met het stof van Haar lotusvoeten en wordt waargenomen als de nectar van liefde, *prema-makaranda*. Mag het speelse tijdverdrijf (*vilāsa-lilā*) van mijn Īśvarī op het canvas van mijn hart worden geschilderd. Mogen de stofdeeltjes, die Haar lotusvoeten hebben aangeraakt, de ornamenten van mijn ledematen zijn."

Kṛṣṇa's dierbare metgezel Uddhava wilde ook een deeltje van dit stof bemachtigen door als een grasspriet of een heester in Vraja te worden geboren. Een dergelijk hartsverlangen kan alleen worden vervuld door het voetstof van Kiśorī te herinneren, dat op de paden van Vraja ligt.

Śrī Prabhodānanda Sarasvatī vervolgt, "*tat-karmaiva karaḥ karotu* – mogen mijn beide handen betrokken zijn in het rijgen van diverse soorten bloemen tot slingers, ornamenten enzovoort voor Svāminī. Wanneer Svāminī vermoed is van Haar *vilāsa*, bid ik om zo fortuinlijk te zijn Haar lotusvoeten te mogen masseren.

"*Tad-bhāvotsavataḥ paraṁ bhavatu me tat-prāṇanāthe ratiḥ* – Śrī Rādhā's festival van extatische gevoelens, *bhāvotsava*, vormt Haar

spel met Śrī Govinda. Wanneer Śrīmatī wel eens nukkig, *mānini*, is, bidt Govinda aan mij met slimme woordjes, ‘O schoonheid! O vol van genade! Breng Rādhā alsjeblieft tot bedaren en kalmeer daarmee Mijn vuur van afgescheidenheid’. Bij het horen van Zijn petitie pak ik Zijn hand en leid Hem naar Svāminī. Mag het mijn doel en alom goed geluk zijn om te kunnen regelen, dat mijn Svāminī Haar *prāṇa-priyatama* kan ontmoeten. Govinda zal me zeker genade geven in de wetenschap, dat ik mijn toevlucht heb genomen tot Rādhā’s lotusvoeten.”

Tekst 17

Een gebed om de lotusvoeten van Śrī Rādhā te bereiken, de hoogste verworvenheid, wordt gegeven in *Śrī Vilāpa-kusumāñjali* (8),

*devī duḥkha-kula-sāgarodare
dūyamānam ati-durgataṁ janam
tvam kṛpā-prabala-naukayādbhutaṁ
prāpaya svapada-pankajālayam*

O Devī Śrī Rādhikā, ik bevind me in een hulpeloze toestand, want ik verdrink in een oceaan van ongeluk. Trek me alsjeblieft op in de sterke boot van Jouw genade en geef me de bescherming van Jouw lotusvoeten.

*duḥkha-sindhu mājhe devī, durgata e jana
kṛpā-pote pāda-padme uṭhāo ekhana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī voelt zich beroofd van dienstverlening en is zeer verontrust door afzondering van Śrīmatī Rādhikā. Hij voelt, dat hij geen toevlucht heeft en verdrinkt in de diepe oceaan van ongeluk. Als hij dit vers herinnert, vereert hij Svāminī in alle opzichten door het woord *devī* te gebruiken. De stam van *devī* is *div*, dat ‘speels’ of ‘sportief’ betekent. Met andere woorden, Ze geniet spel en vermaak in een goddelijke lief-

dessport met Kṛṣṇa. Dāsa Gosvāmī kan zich dit herinneren en gebruikt het woord *devī*. In *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (Ādi-līlā 4.84) wordt gezegd, “*devī’ kahi dyotamāna, paramā sundarī – devī* betekent ‘luisterrijk en buitengewoon mooi’”.

“O Śrīmatī Rādhikā, ik ben gedepriveerd van Jouw lotusvoeten en verdrink in de oceaan van het materiële bestaan, die moeilijk is over te steken. Geef me alsjeblieft bescherming in de boot van Jouw genade en schenk me de kwalificatie om Jouw lotusvoeten te dienen, want behalve deze dienstverlening bestaat er geen andere remedie om de uitputting te herstellen, die wordt veroorzaakt door pijnscheuten van afzondering van Jou. Alles in de materiële wereld veroorzaakt ellende; alleen dienstverlening aan Jou is volkomen paradijselijk.”

De *mañjarīs* zijn sterk en resoluut verankerd in het gevoel een dienstmaagd van Śrīmatī Rādhikā te zijn. Het enige, dat door hun hoofd speelt, is dienstverlening aan Rādhā’s lotusvoeten. Een verlangen om te genieten van lichamelijke associatie met Hari komt zelfs in hun dromen niet voor. Als Kṛṣṇa hen met kracht vastpakt en tegen hen begint te spreken, zeggen ze schalks, “O Nanda-nandana! Heb het lef niet om dit lichaam aan te raken!”

De sentimenten, die de dienstmeisjes van Śrīmatī Rādhikā voor Haar hebben, zijn zuiver en volkomen vrij van het verlangen naar plezier voor zichzelf. Ze hebben zelfs geen spoor van een ander verlangen dan alleen Haar te dienen.

Tekst 18

De neiging om alleen gehecht te zijn aan het dienen van Śrī Rādhā wordt beschreven in *Śrī Vilāpa-kusumāñjali* (16),

***pādābjayos tava vinā vara-dāsyam eva
nānyat kadāpi samaye kila devī yāce***

*sakhyāya te mama namo ‘stu namo ‘stu nityam
dāsyaāya te mama raso ‘stu raso ‘stu satyam*

O Devī, ik heb geen ander verlangen dan de hoogste verworvenheid van dienstverlening aan Jouw lotusvoeten. I bied voor altijd eerbetuigingen aan de positie een *sakhī* van Jou te zijn, maar mag ik sterk gehecht blijven aan de functie Jouw dienstmeisje te zijn. Dit is mijn plechtige gelofte.

*tava pada-dāsya vinā kichu nāhi magi
tava sakhye namaskāra, āchi dāsya lāgi’*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In deze Tekst bidt Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī, die verzonken is in zijn innerlijke *mañjarī* gedaante, met grote smart aan de lotusvoeten van zijn Svāminī. “O Svāminī, maak me alsjeblieft Jouw dienstmeisje door me het grote fortuin te schenken van de dienstverlening aan Jouw lotusvoeten.” Dit dienaarschap (*dāsya*) is het allerhoogste (*vara*), omdat de dienstmeisjes van Śrīmatī Rādhikā vrij zijn van eerbied en schroom. Hun dienstverlening kent geen aarzeling en is zeer smaakvol. Het verlangen naar dit dienaarschap is de mededogende gift van Śrīman Mahāprabhu en die verworvenheid is het hartgrondige doel van de Gauḍīya Vaiṣṇava’s.

Als assistenten zijn de *mañjarīs* tevens ontvangers van *mādhurya-rasa*. Ze kunnen zonder vrees of verlegenheid het afgesloten prieel binnenlopen, waar amoreus spel gaande is en hun dienst zeer elegant en slim uitvoeren. Ze kennen de vereisten van het jonge Goddelijke Paar door en door en wanneer en hoe ze die tot stand moeten brengen. De specialiteit van deze *mañjarīs* is, dat ze de innerlijke gevoelens in het hart van het Goddelijk Paar kennen en hun diensten erop afstemmen. Bij het zien van de betoverende bedrevenheid van de dienstverlening van de *mañjarīs* wil Śyāmasundara Zelf, het kroonjuweel van iedereen, die *rasa* proeft, ook dergelijke dienst verlenen.

Als *svādhīna-bhartṛkā*, een heldin, die haar minnaar beheerst, geeft Śrīmatī Rādhikā Hem de opdracht, “Breng Mijn verfromfaaide kleding en ornamenten in orde, anders zien de *sakhīs* dit en gaan ze Me plagen.” De *kinṅkarīs* verstaan de stemming van Svāminī en halen kleding en cosmetica. Śrīmatī geeft Śyāmasundara de opdracht om voetverf (*altā*) aan te brengen en bij het zien van de schoonheid van Haar lotusvoeten raakt Hij door *prema* overweldigd. Door extatische transformaties (*sāttvika-vikāras*) krijgt Hij over Zijn hele lichaam kippenvel en begint te beven. Het gevolg is, dat Hij het penseel niet kan vasthouden. Śrīmatī observeert Zijn conditie en met een lieve glimlach geeft Ze Rati Mañjarī zachtjes de opdracht om de *altā* aan te brengen. De *mañjarīs* proeven verscheidene soorten zoet spel, zoals dit, op een volkomen ongeremde manier.

Śyāmasundara moet Zijn toevlucht nemen tot de *mañjarīs* om de gelegenheid te krijgen Śrīmatī te zien of om Haar chagrijnige bui (*māna*) tot bedaren te brengen. Wanneer Śyāmasundara 's avonds in het huis van Nanda zit te eten, wordt Hij onrustig en wil weten, of Hij Rādhikā die nacht kan zien, of niet. Met behulp van subtiele gebaren informeert Hij bij Haar dienstmeisjes naar de mogelijkheid van een ontmoeting. Een dienstmeisje geeft aan, “Ja, dat gaat gebeuren”. Alles dat deze *mañjarīs* hebben, is voor het plezier van het Goddelijk Paar; ze hebben niets van zichzelf. Wat hun rang betreft, zijn de *priyā-narma-sakhīs* superieur, maar in het perspectief van het hebben van de meest fortuinlijke dienst zijn de *mañjarīs* superieur.

De *kāmātmikā-bhakti*⁵ van Vraja, die exclusief is voor *mādhurya-rasa*, bestaat in twee soorten: *sambhoga-icchāmayī*⁶ en *tat-tad-*

⁵ Toewijding gekenmerkt door de transcendente verlangens van de *vraja-gopīs*.

⁶ *Sambhoga-icchāmayī* betekent het verlangen betrokken te zijn in speels sportief spel (*keli*) met Śrī Kṛṣṇa. Zijn transcendente sportieve spel met de *gopīs* wordt *sambhoga* genoemd (*Jaiva-dharma*, hoofdstuk 21).

*bhāva-icchāmayī*⁷. De *mādhurya-bhāva*, die de *yūtheśvarīs* (groep-leidsters) van Vraja, zoals Rādhā, Candrāvalī en Śyāmālā, hebben voor Kṛṣṇa, wordt *sambhoga-icchāmayī* genoemd. Het Goddelijk Paar dienen met het gevoel van de *mañjarīs*, zoals Śrī Rūpa en Śrī Rati, die meer neigen naar Śrīmatī Rādhikā (*rādhā-snehādhikā*), wordt *tat-tad-bhāva-icchāmayī* genoemd.

De *sakhīs* bestaan in drie soorten: (1) *rādhā-snehādhikā* – zij zijn meer geneigd tot Rādhā, (2) *kṛṣṇa-snehādhikā* – zij zijn meer geneigd tot Kṛṣṇa en (3) *ubhaya-snehādhikā* – zij zijn gelijkgesteld jegens beiden. De *sakhīs* kunnen ook worden onderverdeeld in vijf soorten: (1) *sakhī*, (2) *nitya-sakhī*, (3) *prāṇa-sakhī*, (4) *priyā-sakhī* en (5) *priyā-narma-sakhī* (of *parama-preṣṭha-sakhī*). Zowel de *nitya-sakhīs* als de *prāṇa-sakhīs* zijn *rādhā-snehādhikā* en worden *mañjarīs* genoemd. De *mañjarīs* worden geabsorbeerd door het gevoel van dienstverlening, ook al voelen ze vriendschap (*sakhya*) voor Śrīmatī Rādhikā. Zij blijven exclusief gericht op de lotusvoeten van Rādhā en hebben geen behoefte aan lichamelijk contact met Kṛṣṇa, zelfs niet in hun dromen. Dit wordt bevestigd in *Śrī Vṛndāvana-mahimāmṛta* (16.94),

*ananya-śrī-rādhā-pada-kamala dāśyaika-rasadhīr
hareḥ saṅge raṅga-svapana-samaye nā 'pi dadhatī*

Eenpuntige dienstverlening aan de lotusvoeten van Śrī Rādhā is een oceaan van transcendente *rasa*. Iemand die deze oceaan wenst binnen te gaan, zal nooit naar plezier met Śrī Hari verlangen, zelfs niet in dromen.

Het object (*viṣayāmbana*) van de liefde en genegenheid van de *mañjarīs* is het Jonge Paar. De *mañjarīs* ervaren allerlei soorten *rati* door het Goddelijk Paar elkaar te zien omhelzen, door Hen te ho-

⁷ *Tat-tad-bhāva-icchāmayī* is het verlangen de zoete sentimenten te ervaren, die de *vraja-gopīs* voor Śrī Kṛṣṇa hebben (*Jaiva-dharma*, hoofdstuk 21).

ren converseren, door Hun uitgekauwde *tāmbula* restanten te proeven, door de ongeëvenaard heerlijke geur van Hun amoureuze spel te ruiken, door Hun lotusvoeten aan te raken, wanneer ze deze masseren enzovoort. Ze proeven ook de extase van Rādhā's en Kṛṣṇa's meest intieme vereniging (*samprayoga*). In dit verband schrijft Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Madhya-līlā* 8.209-210),

*rādhāra svarūpa—kṛṣṇa-prema-kalpa-latā
sakhī-gaṇa haya tāra pallava-puṣpa-pātā*

*kṛṣṇa-līlāmṛta yadi latāke siñcaya
nija-sukha haite pallavādyer koṭi-sukha haya*

Śrī Rādhā is van nature als een rank van *kṛṣṇa-prema* en de *sakhīs* zijn de bladeren, bloemen en twijgen van die klimplant. Wanneer de nectar van Śrī Kṛṣṇa's spel over die rank wordt gesprenkeld, ervaren de bladeren, bloemen en twijgen een blijdschap, die miljoenen keren groter is, dan wanneer ze rechtstreeks met die nectar zouden worden besprenkeld.

In *Śrī Govinda-līlāmṛta* treft men ook deze soort beschrijving aan: wanneer Śrī Kṛṣṇa Śrī Rādhā aanraakt, verschijnen ook *sāttvika-bhāvas* op het lichaam van Haar *mañjarīs*. En wanneer Kṛṣṇa de nectar van Rādhā's lippen drinkt, wordt de resulterende *bhāva* ook gereflecteerd in de *nitya-sakhīs* en *prāṇa-sakhīs*, die lijken te worden bedwelmd. Dit wordt beschreven in het eerste vers van *Śrī Vilāpa-kusumāñjali*,

*tvaṁ rūpa-mañjari sakhī! prathitā pure 'smin
puṁsaḥ parasya vadanam na hi paśyasīti
bimbādhare kṣalam anāgata-bhartṛkāyā
yat te vyadhāyi kim u tac chuka-puṅgavena*

Mijn lieve *sakhī* Rūpa Mañjari, je staat in Vraja goed bekend als iemand, die zelfs niet naar het gezicht kijkt van andere mannen behalve dat van jouw echtgenoot. Daarom is het opmerkelijk, dat in jouw

lippen, zo rood als *bimba* vruchten, is gebeten, ook al is jouw echtgenoot niet thuis. Heeft die allerbeste papegaai dit gedaan?

Evenals Śrī Rādhā hebben Haar *mañjarīs* ook *samartha-rati*⁸. Deze *rati* is zonder oorzaak op een transcendente, onbegrijpelijke en onbevattelijke manier in hen aanwezig. Śrī Caitanya-caritāmṛta (*Madhya-līlā* 18.225) zegt, “*sunileo bhāgya-hīnera nā haya pratīti* – degenen zonder goed geluk kunnen dit niet bemerken, zelfs niet nadat ze erover hebben gehoord”.

In deze Tekst 18 bidt Dāsa Gosvāmī om *pālya-dāsi-bhāva* te krijgen. Door de woorden *raso* ‘*stu* te gebruiken drukt hij een telkens nieuwe verhoging van *prema* uit en bidt aan Śrī Svāmīnī om hem niet te bedotten, hetzij met slimme woorden of door hem een andere zegening te geven.

Tekst 19

Een oprecht gebed om *rādhā-dāsyā* te krijgen gesproken met een door emotie gebroken stem wordt aangetroffen in *Stava-mālā* (Śrī Gāndharvā-samprārthanāṣṭakam 2),

*hā devī! kāku-bhara-gadgadayādyā vācā
yāce nīpatya bhuvi daṇḍavad-udbhaṭārtiḥ
asya prasādam abudhasya janasya kṛtvā
gāndharvike! nija-gaṇe gaṇanām vidhehi*

O Devī Gāndharvika! In uiterste wanhoop werp ik me vandaag als een stok op de grond. Met gebroken stem smee ik Jou om deze dwaas genadig te zijn en hem als een van de Jouwe te beschouwen.

⁸ Het woord *samartha* betekent ‘capabel, geschikt, compleet’; *samartha-rati* betekent daarom ‘bekwaam in het beheersen van Śrī Kṛṣṇa’.

*bhume daṇḍavat-paḍi' bahu ārti-svare
kāku-bhare gadgada-vacane yoḍa kare
prārthanā kari go devī, e abudha jane
tava gaṇe gaṇi' kṛpā kara akiñcane*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Hier biedt Śrī Rūpa Gosvāmī een uiterst kommervol gebed aan de lotusvoeten van Śrī Svāminī, “Reken mij ook alsjeblijft onder Jouw intieme dienstmeisjes”. Ook al is hij een van de eeuwige metgezellen van Śrīman Mahāprabhu, hij beschouwt zichzelf als een *ajāta-rati-sādhaka*. Er is niet veel verschil tussen nederigheid en *prema*. Śrī *Bṛhad-bhāgavatāmṛta* (2.5.224-225) zegt, “In het volrijpe stadium van de meest verheven *prema* verschijnt natuurlijke nederigheid en er ontwikkelt zich een niet-aflatende *prema*, wanneer nederigheid rijp wordt. Daarom wordt in nederigheid en *prema* duidelijk een relatie van wederzijdse ‘oorzaak en gevolg’ of ‘producent en product’ waargenomen.”

De zinsnede *kāku-bhara-gadgadayādyā vācā* wijst op het smelten van het hart, dat het externe symptoom van *prema* is. Het woord *hā* drukt hevig verlangen (*utkaṇṭhā*) uit en het woord *gadgada*, dat betekent ‘met gebroken stem’ wijst erop, dat dit gebed een dringend verzoek is vol nederigheid.

Omdat dit hevige verlangen zo intens is, kunnen de *vraja-devīs* hun familieleden en de regels en voorschriften van de samenleving afwijzen. Vanwege het intense gevoel van ‘Śyāmasundara is van mij’ (*mamatā*) kunnen ze ook over alle obstakels en hindernissen heenstappen. Kṛṣṇa, die wordt beheerst door deze *mamatā* vol hunkering, beschouwt Zichzelf voor altijd verschuldigd aan de *gopīs*.

De woorden *devī gāndharvike* drukken de glorie van Śrī Rādhā’s goede fortuin uit. Ze verwijzen naar Haar als een mijn van beminlijkheid en schoonheid, die met Haar fascinerende danskunst, zangkunst, het bespelen van muziekinstrumenten en het uitvoeren van andere betoverende fijne kunsten, de geest van Kṛṣṇa volkomen charmeert.

Diepe gehechtheid (*rati*) vol hunkering en nederigheid zijn de rijkdommen van *rāgamārga-sādhakas*. Śrīla Sanātana Gosvāmī definieert nederigheid als volgt, “Als men zichzelf als verdorven, weerzinwekkend en incompetent beschouwt, ondanks de beschikking te hebben over alle goede kwaliteiten, is dit nederigheid (*dainya*).” Alleen nederigheid trekt de genade van Śrī Bhagavān aan en maakt iemand een waardige ontvanger van Kṛṣṇa’s gratie. Pretentieuze nederigheid is schadelijk voor *bhakti* en dient altijd te worden vermeden. In feite bestaat ware nederigheid niet louter uit extern gedrag; het manifesteert zich vanuit het hart.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zingt (*Hari Hari! Kabe Mora Habe Hena Dina*, vers 2),

*antara-bāhire, sama vyavahāra, amānī mānada ha’ba
kṛṣṇa-saṅkīrtane, śrī-kṛṣṇa-smaraṇe, satata majiyā ra’ba*

Er zal geen ongelijkwaardigheid blijven bestaan tussen mijn innerlijke en uiterlijke gedrag. Ik verlang geen eer voor mezelf, maar zal in plaats daarvan anderen respect betuigen. Ik zal constant verzonken blijven in het chanten van Kṛṣṇa’s namen en Hem blijven herinneren.

Tekst 20

Een gebed om een dienstmaagd te worden van Śrī Rādhā, die de geest van Śrī Kṛṣṇa aantrekt, wordt aangetroffen in *Śrī Rādhā-rasa-sudhā-nidhi* (39),

*veṇuḥ karān nipatitaḥ skhalitaṁ śikhandaṁ
bhraṣṭaṁ ca pīta-vasanaṁ vraja-rāja-sūnoḥ
yasyāḥ kaṭākṣa-śara-ghāta-vimūrcchitasya
tām rādhikām paricarāmi kadā rasena*

Wanneer word ik betrokken in de met *rasa* geladen dienst aan Śrī Rādhā, wier pijlscherpe zijdelingse blik veroorzaakt, dat Śrī

Nanda-nandana flauw valt, dat de fluit uit Zijn handen valt, de kroon van pauwenveer van Zijn hoofd glijdt en Zijn gele sjaal van Zijn lichaam valt?

*yānhāra kaṭākṣa-śare śrī-kṛṣṇa mūrccita
kara haite vaṁśi khase, śikhaṇḍa skhalita*

*pīta-vastra bhraṣṭa haya, se rādhā-caraṇa
kabe āmi rasa-yoge kariba sevana?*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.291) verklaart, “*teṣāṁ bhāvāptaye lubdho bhaved atrādhikāravān* – (de diepe gehechtheid [*anurāga*] waaruit telkens nieuwe gretigheid voortkomt en die zich op een gevarieerde manier vertoont, manifesteert zich op een verbazingwekkende, ongeëvenaarde manier en bereikt het stadium van *mahābhāva*.) Alleen iemand die ernaar hunkert deze vorm van transcendent sentiment (*bhāva*) te krijgen, is geschikt om *rāgamārga* binnen te gaan.”

Smaak of *ruci* is het belangrijkste aspect van *bhāva-bhakti*. Wanneer iemand *ruci* heeft voor *rāgānuga-bhajana* in de stemming van *mādhurya-rasa*, proeft hij de bekoring van de namen, gedaanten, eigenschappen en het spel van Śrī Rādhā-Mādhava in zijn horen en chanten. Met deze vorm van *bhajana* kan men de methode van dienstverlening van de *nitya-siddha-mañjarīs* waarnemen.

In deze Tekst bidt Śrī Sarasvatīpāda om de ambrozijnen, liefdevolle dienstverlening aan Śrī Rādhā, die de geest van Kānu of Kṛṣṇa betovert. In dit vers is de invloed verborgen van *mādanākhyamahābhāva* op het hart van Kṛṣṇa, het pakhuis van alle nectarsmaken, *akhila-rasāmṛta-mūrti*.

Padmā en andere *sakhīs* hadden Kṛṣṇa op de een of andere manier naar de *kuñja* van Candrāvalī gelokt, waarbij ze Śrīmatī in een staat van extreme afgescheidenheid achterlieten. De slimme *kinḅkarīs* hebben Hem daar echter opgehaald en Hem aan Śrīmatī overgedragen. Toen werd de tegendraadse stemming van Śrīmatī Rādhikā

in beweging gezet. Eerst verbood Ze Kṛṣṇa Haar aan te raken en daarna toonde Ze geveinsde woede, waarbij Ze Hem een scheve, zijdelingse blik toewierp.

Śrī Rādhā is de belichaming van *mahābhāva* en de enige functie van *mahābhāva* is om blijdschap in het hart van Kṛṣṇa op te wekken. Hier wekte *mādanākhyā-mahābhāva* talloze onbeschrijflijke, transcendente sentimenten op in het hart van *akhīla-rasāmṛta-mūrti*, Śrī Kṛṣṇa, waarmee Zijn opschepperige houding tot zwijgen werd gebracht. Kṛṣṇa werd doorboord door de pijl van Śrīmatī's scheve, zijdelingse blik en werd overweldigd door een zwijm van zegen. Op een slagveld valt een held flauw, wanneer hij door een pijl wordt geraakt, waardoor zijn boog, pijlen, kroon, kleding, ornamenten – alles – uit elkaar valt. In de strijd van Cupido veroorzaakt de inslag van een pijlscherpe blik op dezelfde manier, dat de fluit uit de hand valt, de kroon van pauwenveer van het hoofd valt en de gele sjaal van het lichaam van de transcendente, jonge Cupido afglijdt – en dan flauw valt. De persoon, wiens scheve zijdelingse blikken als pijlen van Cupido de *vraja-sundarīs* doorboren, is nu ter aarde gevallen. Alleen door de zijdelingse blik van Śrīmatī Rādhikā valt Hij, die Cupido doet duizelen, buiten bewustzijn. De fluit, waarvan de mierzoete klank honderden *vraja-sundarīs* in rusteloosheid doet belanden als herten, die door pijlen worden beschoten, valt nu uit de trillende hand van Mādhava op de grond. Zijn kroon van pauwenveer, een embleem van het spel van Vraja, dat het hoofd van de *gopa-ramaṇīs* op hol doet slaan, rolt nu door het stof als gevolg van Rādhā's scheve zijdelingse blik. Die gele sjaal (*pitāambarai*), die als een lichtflits uit een verse donderwolk schitterende schoonheid uitstraalt, waarvoor de *vraja-ramaṇīs* bij het zien ervan de eer van hun familie hebben opgegeven, is nu op de grond gevallen. De conditie van deze *dhīra-lalita-nāyaka* is volkomen te wijten aan de scheve, zijdelingse blik van Śrīmatī Rādhikā.

De belichaming van zegenrijke vervoering (*ānanda-rasa*) is flauwgevallen onder de pijl van Rādhā's zijdelingse blik. Ondanks

dat Śrīmatī allerlei pogingen doet om dit katzwijn te breken, kan het niet worden gebroken. Nu begint de dienst van de *rasa-kiṅkarīs*. Een dienstmeisje zingt met een lief stemmetje een *madana-rāga* (een melodie van Cupido), die ze had geleerd van Śrī Svāminī. De *kiṅkarī* breekt de appelflauwte van de held (*nāyaka*), die in *prema* was flauw gevallen en faciliteert de ontmoeting van Svāminī met Haar geliefde. Dit is *rasa-paricaryā* van de dienstmaagd (haar dienstverlening die *rasa* versterkt): regelen dat het zoete spel van het Goddelijk Paar kan beginnen. Aan het eind van Hun spel willen de assistentes het goede geluk krijgen om Hen te dienen met het offeren van koel water, betelnoten, bloemenslingers, een waaier, enzovoort.

Tekst 21

Śrīmad-Bhāgavatam (11.6.46) beschrijft het gevoel van een *sādhaka*, die gehechtheid voor *rādhā-dāsyā* heeft gekregen,

*tvayopabhukta-srag-gandha-vāso-‘laṅkāra-carcitāḥ
ucchiṣṭa-bhojino dāsās / tava māyām jayema hi*

O Prabhu, we versieren onszelf met bloemenslingers, sandelhoutpasta, kleding en ornamenten, die door U zijn gedragen. Aangezien we Uw dienaren zijn, die leven van Uw restanten, zullen we zeker Uw begoochelende energie (*māyā*) overwinnen. (Daarom, Prabhu, zijn we niet bang voor Uw *māyā*; we zijn alleen bang om van U te worden afgescheiden.)

*tomāra prasāda-mālā-gandha-alaṅkāra
vastrādi pariyā dina yāya ta āmāra*

*tomāra ucchiṣṭa-bhojī-dāsa-paricaye
tava māyā jaya kari anāsakta ha'ye*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Degenen die niet de neiging hebben om Kṛṣṇa te dienen, voeren allerlei activiteiten uit, zoals rusten, zitten, rondreizen, op één plek blijven en zoeken naar recreatie voor eigen zintuiglijk plezier. Als echter dezelfde activiteiten zijn verbonden aan Bhagavān, wordt het levend wezen eeuwigdurend geze-
gend. Als het levend wezen gretig is naar de dienst om de restanten genoten door Śrī Kṛṣṇa te eren, zoals bloemenslingers, geurolie, kleding en sierraden, raakt hij niet verstrengeld in gebondenheid aan het materiële bestaan. Hier zegt Śrī Uddhava tegen Bhagavān, “Door Jouw restanten te verkrijgen wordt het levend wezen bevrijd van de slavernij van de begoochelende energie”.

Śrī Hari-bhakti-vilāsa zegt, dat iemand die twijfelt aan het vermogen van artikelen geofferd aan Śrī Viṣṇu voor de eeuwigheid in de hel zal zitten. Men mag *mahā-prasāda* niet onteren. Zelfs *mahā-prasāda*, die uit de bek van een hond is gevallen, is uiterst zuiver en acceptabel zelfs voor een *brāhmaṇa*. *Prasāda* of artikelen geofferd aan antieke godsbeelden of godsbeelden geïnstalleerd door *mahā-puruṣas* is uiterst zuiver en waard om te aanvaarden. Maar het is niet juist om de *prasāda* uit te delen van godsbeelden, die hier en daar zijn geïnstalleerd door personen, die zich verzadigen in lustbevrediging. Dit wordt bevestigd in de *Śrī Nārada-pañcarātra*,

*śruti-smṛti-purānādi-pañcarātra-vidhiṃ vinā
aikāntikī harer bhaktir utpātāyaiva kalpate*

Zelfs iemand, die eenpuntige toewijding aan Śrī Hari beoefent, zal slechts verstoring creëren, indien hij de regels achterwege laat van Śruti, Smṛti, de Purāṇa’s en de *Nārada-pañcarātra*.

De restanten van Śrī Kṛṣṇa worden *māha-prasāda* genoemd. Als een zuivere toegewijde deze *mahā-prasāda* eert, worden zijn restanten *mahā-mahā-prasāda* genoemd. Śrī Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī zegt in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Antya-līlā* 16.60),

bhakta-pada-dhūli āra bhakta-pada-jala
bhakta-bhukta-avaśeṣa,—ei tina mahābala

Het voetstof van een toegewijde, het water dat zijn voeten heeft gewassen en de voedselrestanten, die hij laat liggen, zijn drie zeer krachtige artikelen.

Door deze drie artikelen te dienen verschijnt *kṛṣṇa-prema-bhakti*. Ze zijn uiterst krachtig.

Het is voor een *sādhaka-bhakta* ongepast om het gedrag van zuivere toegewijden te imiteren. Mijn *gurudeva*, destijds Śrī Vinoda-bihārī Brahmācārī, en zijn godbroeder Śrī Narahari Prabhu gingen eens een bezoek brengen aan de *bhajana-kuṭī* van Śrī Vamśidāsa Bābājī om zijn *darśana* te nemen. Bābājī had thee geofferd en deelde het uit. Vinoda-bihārī en Narahari Prabhu kregen ook thee *prasādam*. Vinoda-bihārī bood het zijn respect, zette het naast zich neer en dronk het niet op. Toen Narahari Prabhu hem vroeg waarom, antwoordde Śrī Vinoda-bihārī op filosofische wijze, “Een artikel dat is gebruikt door een *mahā-bhāgavata* kan voor ons toch ongeschikt zijn. Mahādeva dronk dodelijk vergif. Hij kan dat doen, maar als een gewoon persoon vergif drinkt, weet hij zeker, dat hij dood gaat. Het is voor een *sādhaka* alleen juist om de regels van *bhakti-sāstras* te volgen.”

Tekst 22

Het spel van de late namiddag (*aparāhna-lilā*) wordt beschreven in Śrī Govinda-lilāmṛta (19.1),

śrī-rādhām prāpta-gehām nija-ramaṇa-kṛte kṛpta-nānopahārām
susnātām ramya-veśām priyā-mukha-kamalāloka-pūrṇa pramodām
śrī-kṛṣṇam cāparāhne vrajam anucalitam dhenu-vṛndair-vayasyaiḥ
śrī-rādhāloka-trptam pitṛ-mukha-militam māṭṛ-mṛṣtam smarāmi

In de namiddag na *madhyāhna-līlā* gaat Śrī Rādhā naar Haar huis, neemt een bad en wordt aangekleed en gedecoreerd. Op het vriendelijke verzoek van Śrī Yaśomatī bereidt Ze voor Haar *prāṇanātha* Śrī Kṛṣṇa verschillende gerechten toe, inclusief *kar-pūra-keli* en *amṛta-keli*. Wanneer Hij met de koeien en de *sakhās* uit het bos terugkeert naar Vraja, aanschouwt Ze Zijn lotusgezicht en raakt vol vreugde. Śrī Kṛṣṇa wordt ook helemaal tevreden door Haar te zien. Nadat Hij Śrī Nanda en de andere vaderlijke *gopas* heeft begroet, wordt Hij in bad gestopt en aangekleed door de rijpe moederlijke *gopīs*. Ik contempleer deze Śrī Rādhā-Kṛṣṇa.

*śrī-rādhikā-grhe gelā, kṛṣṇa lāgi' viracilā
nānā-vidha-khādyā-upahāra
snāta ramya-veśa dhari', priyā-mukhekṣaṇa kari',
pūrṇānanda pāila apāra*

*śrī-kṛṣṇāparāhna-kāle, dhenu-mitra laiṅyā cale,
pathe rādhā-mukha nirakhiyā
nandādi milana kari', yāśodā-mārjita hari,
smara mana ānandita haiyā*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Het diverse spel en vermaak van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa in de middag (*madhyāhna*), zoals watersport (*jala-kriḍā*), dobbelen (*pāśā-khelā*), schommelen (*dola-līlā*) en lachen en grappen maken (*hāsa-parihāsa-līlās*), zijn nu voltooid. In het huis van Nanda kan Śrī Svāminī Haar *priyatama* niet met Haar eigen handen voeden, maar in de middag wordt Haar wens om op deze manier te dienen wel vervuld. Kṛṣṇa gaat met Zijn *sakhās* naar het bos om de koeien te hoeden en onder voorwendsel de schoonheid van het bos te gaan bekijken, sluipt Hij uit het gezelschap van Zijn *sakhās* weg om naar Svāminī te gaan. Tekst 20 beschrijft Kṛṣṇa's conditie, wanneer Hij het betoverend aantrekkelijke lotusgezicht van Svāminī ziet. Na *madhyāhna-līlā* keren Śrī Rādhā en Haar *sak-*

hīs terug naar Haar huis in Jāvaṭa en Śyāmasundara keert met Zijn koeien, kalveren en *sakhās* ook uit het bos terug.

In Haar huis is Śrī Svāminī met een rusteloze geest druk met allerlei activiteiten, omdat ze weer graag Haar *pīyatama* wil zien. Tegen de tijd dat Śrī Kṛṣṇa terugkeert, vergezellen de *sakhās* Hem met hun hoorns en andere instrumenten, waarmee ze een groot tumult maken. De Vrajavāsī's raken in verrukking, wanneer ze het stof van de hoeven van de koeien zien opstuiven. De komst van Śrī Kṛṣṇa lijkt op de komst van het regenseizoen. De lucht is vol wolken stof opgestoven door de koeien, het lied van de fluit lijkt op een nectarregen uit de hemel en het loeien van de koeien lijkt op het gerommel van onweerswolken. Als zeer dorstige *cātaka* vogels (die alleen vallend regenwater drinken) komen de Vrajavāsī's naar voren. Wanneer de koeherdersjongens met de koeien vertrekken, loopt Kṛṣṇa voorop en wanneer ze terugkeren, loopt Baladeva Prabhu voorop.

Wanneer Śrī Kṛṣṇa door het dorp Jāvaṭa komt, ziet Śrī Rādhā Hem door het lattenwerk van de kleine ramen van Haar huis. Śrī Kṛṣṇa hunkert ook naar de *darśana* van Zijn geliefde en soms krijgt Hij het rechtstreeks, wanneer Hij iets van Haar bedelt. Voordat Priyājī Hem echter iets kan geven, steelt Hij Haar hart als een bedreven dief. Maar mijn Svāminī doet niet voor Hem onder. Ze steelt ook het hart van Haar *priyatama*. Nu handelt ieder met het hart en de geest van de ander. Śrī Jīva Gosvāmī bidt in zijn *Śrī Yugalāṣṭakam* (6),

*kṛṣṇa-citta-sthitā rādhā rādhā-citta-sthito hariḥ
jīvane nidhane nityam rādhā-kṛṣṇau gatir mama*

Rādhā ziet Zich altijd sterk geplaatst in de geest van Kṛṣṇa en Kṛṣṇa ziet Zich altijd sterk geplaatst in de geest van Rādhā. Mogen Rādhā en Kṛṣṇa in leven en dood mijn toevlucht zijn. (Dienst aan dat Goddelijk Paar is mijn enige gekoesterde object.)

Śrī Kṛṣṇa komt thuis in het huis van Nanda. Met de punt van haar *sārī* veegt Yaśodā het gezicht schoon van haar *lālā*, dat is bedekt met stof van de koeien, doet *ārati* en zet Hem op schoot om Hem borstvoeding te geven. Daarna gaat Kṛṣṇa de koeien melken. Wanneer Hij terugkomt, doet Yaśodā Hem in bad en voert Hem met liefde de snoepjes, die Rādhā had gestuurd. De *kiṅkarīs* van Śrī Rādhā hebben *darśana* van dit spel en om al deze gebeurtenissen aan Haar te vertellen gaan ze terug naar hun Svāminī, die rusteloos en opgewonden is.

Degene die *harināma* chant en dit spel contempleert, wordt met de zegen van Śrī Svāminī bekwaam om op zekere dag dit spel te dienen.

ALDUS EINDIGT DE PAÑCAMA-YĀMA-SĀDHANA,
APARĀHNA-KĀLĪYA-BHAJANA, VAN ŚRĪ BHAJANA-RAHĀSYA

Hoofdstuk Zes

ṢAṢṬHA-YĀMA-SĀDHANA

Sāyam-kāliya-bhajana – bhāva

(zes daṇḍas na de schemering:
ongeveer 18:00 – 20:30 uur)

Tekst 1

Het zesde vers van *Śrī Śikṣāṣṭaka* beschrijft de zichtbare manifestaties van perfectie,

*nayanam galad-aśru-dhārayā
vadanam gadgada-ruddhayā girā
pulkair nicitam vapuḥ kadā
tava nāma-grahaṇe bhaviṣyati*

O Heer, wanneer stromen de tranen uit mijn ogen,
breekt mijn stem en staat het haar op mijn lichaam
overeind, wanneer ik Jouw heilige namen chant?

*prema dhana vinā vyartha daridra jīvana
'dāsa' kari' vetana more deha prema-dhana*

“Zonder de rijkdom van *prema* is het leven verdorven en zinloos. O Heer, aanvaard me als Uw dienaar en schenk me de rijkdom van *prema* als honorarium.”

Tekst 2

De intrinsieke aard van *bhāva* wordt beschreven in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.3.2),

***preṅṣas tu prathamāvasthā / bhāva ity abhidhīyate
sāttvikāḥ svalpa-mātrāḥ syur / atrāśru-pulakādayaḥ***

**Het eerste stadium van *prema* heet *bhāva*. In dit stadium worden *sāttvika-bhāvas*, zoals kippenvel (*pulaka*), tranen (*aśru*) en hui-
vering (*kampa*) in lichte mate manifest.**

*premera prathamāvasthā bhāva nāma tāra
pulaśśru svalpa haya sāttvika vikāra*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: *Bhāva*, dat ook bekend is als *rati*, wordt beschouwd als de spruit van *prema*, de volop bloeiende staat van *bhakti*. *Bhāva*, een speciale manifestatie van *śuddha-sattva*, wordt vergeleken met een straal van de zon van *prema* en het verzacht het hart door *ruci* (diverse smaken). Met andere woorden, *bhāva* is de conditie, waarin het hart smelt als gevolg van het cultiveren van activiteiten, die gunstig zijn voor Kṛṣṇa (*kṛṣṇānuśilana*).

Bhāva wordt ook beschreven in het volgende vers van *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.3.1),

*śuddha-sattva-viśeṣātmā / prema-sūryāṁśu-sāmyabhāk
rucibhiś citta-māśṛṇya-kṛd asau bhāva ucyate*

Bhāva-bhakti is een bijzondere manifestatie van *śuddha-sattva*. Met andere woorden, het constitutionele kenmerk van *bhāva-bhakti* is, dat het een verschijnsel is, dat geheel bestaat uit *śuddha-sattva*. Het lijkt op een straal van de zon van *prema* en het verzacht het hart door *ruci*.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura schrijft in zijn commentaar op dit vers, “Wanneer *sādhana-bhakti* erin slaagt het hart door *ruci* te verzachten, wordt het *bhāva-bhakti* genoemd.” Het woord *ruci* verwijst

hier naar (1) het verlangen om Bhagavān te bereiken (*bhagavat-prāpti-abhilāṣa*), (2) het verlangen datgene te doen, dat gunstig is voor Bhagavān (*ānukūlya-abhilāṣa*) en (3) het verlangen Bhagavān te dienen met genegenheid (*sauhārda-abhilāṣa*). De constitutionele aard van *bhāva-bhakti* is *śuddha-sattva-viṣeṣātmā*, hetgeen betekent, dat het geheel bestaat uit *śuddha-sattva*. *Śuddha-sattva* verwijst naar de zelfmanifesterende cognitieve functie van Bhagavāns *svarūpa-śakti* of *samvid-vṛtti*, de functie van goddelijke kennis. Wanneer het woord *viṣeṣa* wordt toegevoegd aan *śuddha-sattva*, wijst het op *hlādinī*, een ander groot vermogen van *svarūpa-śakti*. Men dient hieruit op te maken, dat *mahābhāva*, de hoogste staat van *hlādinī*, deel uitmaakt van *śuddha-sattva-viṣeṣa*. Derhalve is *śuddha-sattva-viṣeṣātmā* die hoogste functie van *svarūpa-śakti*, welke beschikt over het verlangen, dat gunstig is voor Bhagavān, dat de essentie vormt van de gecombineerde *samvit*- en *hlādinī-śaktis* en dat zich in het hart van de eeuwige metgezellen van Bhagavān bevindt. Het is één met de stemming van hun hart (*tādātmya-bhāva*). Eenvoudig gezegd, de eeuwig volmaakte stemmingen in de eeuwige metgezellen van Śrī Kṛṣṇa worden *śuddha-sattva-viṣeṣātmā* genoemd. De constitutionele aard van *bhāva-bhakti* is *śuddha-sattva-viṣeṣātmā* en omdat het lijkt op de eerste straal van de zon van *prema-bhakti*, wordt het ook de spruit van *prema* genoemd.

De natuurlijke functie van *bhāva* is de inherente aard van Kṛṣṇa (*svarūpa*) en de inherente aard van Zijn spel te manifesteren. *Bhāva* kan zich aandienen op twee manieren, (1) door absorptie in de spirituele praktijk (*sādhana-abhiniveśa-ja*) en (2) door de genade van Śrī Kṛṣṇa of Zijn toegewijden (*kṛṣṇa-prasāda-ja* of *kṛṣṇa-bhakta-prasāda-ja*).

Onder invloed van associatie met grote persoonlijkheden praktiseert men toegewijde dienst. Geleidelijk verschijnt een smaak (*ruci*) voor *bhakti*, men ontwikkelt gehechtheid (*āśakti*) voor Bhagavān en tenslotte bereikt men *bhāva*. *Bhāva* die op deze manier wordt ontvangen, wordt *sādhana-abhiniveśa-ja* genoemd.

Bhāva die plotseling verschijnt zonder enige spirituele praktijk, wordt *kṛṣṇa-prasāda-ja-bhāva* of *kṛṣṇa-bhakta-prasāda-ja-bhāva*

genoemd. *Prasāda-ja-bhāva* is zeldzaam; het levend wezen bereikt *bhāva* over het algemeen door spirituele praktijk.

Kṛṣṇa-prasāda-ja-bhāva wordt ontvangen door een zegening van Kṛṣṇa, Zijn *darśana*, of door een openbaring (*sphūrṭi*) in het hart. Śrīla Śukadeva Gosvāmī kreeg *bhāva* als gevolg van genade, die zich in zijn hart manifesteerde. Talloze voorbeelden van deze drie soorten *prasāda-ja-bhāvas* werden waargenomen tijdens de komst van Śrīman Mahāprabhu. *Bhāva* verscheen in het hart van talloze mensen door eenvoudig Mahāprabhu's *darśana* te krijgen. Jagāi en Mādhāi kregen *bhāva* als gevolg van een zegening en de *bhāva* van Śrīla Jīva Gosvāmī manifesteerde zich als een openbaring in zijn hart.

Dhruva en Prahlāda zijn voorbeelden van persoonlijkheden, die *bhāva* kregen van toegewijden (*kṛṣṇa-bhakta-prasāda-ja-bhāva*), toen ze liefde kregen voor Bhagavān (*bhagavad-bhāva*) door de genade van Śrī Nārada Muni. *Bhāva* werd ook gewekt in het hart van ontelbaar veel mensen door de genade van Śrī Rūpa, Śrī Sanātana en andere metgezellen van Mahāprabhu.

Tekst 3

De kenmerken van *bhāva* staan beschreven in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.3.25-26),

*kṣāntir avyārtha-kālatvaṁ / viraktir māna-śūnyatā
āśā-bandhaḥ samutkaṅṭhā / nāma-gāne sadā ruciḥ
āsaktis tad-guṇākhyāne / prītis tad-vasati-sthale
ity ādayo 'nubhāvāḥ / syur jāta-bhāvānkure jane*

Wanneer *bhāva* verschijnt, worden de volgende negen symptomen in de *sādhaka* waargenomen: verdraagzaamheid, effectief gebruik van tijd, onthechting, afwezigheid van trots, vaste hoop dat Kṛṣṇa Zijn genade zal schenken, intens verlangen het doel te

bereiken, constante smaak voor het chanten van de heilige naam, gehechtheid aan het horen over Kṛṣṇa's eigenschappen, en genegeheid voor Kṛṣṇa's speellocaties.

*kṣobhera kārāṇa sattve kṣobha nāhi haya
sadā kṛṣṇa bhaje, nāhi kare kāla-kṣaya*

*kṛṣṇetara-viṣaye virakti sadā raya
māna thākileo abhimānī nāhi haya*

*avaśya pāiba kṛṣṇa-kṛipā āśā kare
kṛṣṇa bhaje aharaḥ vyākula antare*

*hare-kṛṣṇa-nāma-gāne ruci nīrantara
śrī-kṛṣṇera guṇākhyāne āsakti vistara*

*prīti kare sadā kṛṣṇa-vasatira sthāne
ei anubhāva bhāvāṅkura vidyamāne*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI:

- 1) *Kṣānti* – Als men rustig en beheerst blijft, terwijl er reden is om boos of rusteloos te worden, wordt het *kṣānti* of verdraagzaamheid genoemd. Een *sādhaka* vertoont van nature verdraagzaamheid, zoals we zien in het voorbeeld van Parikṣit Mahārāja. Zelfs nadat hij de vervloeking van de naderende dood had ontvangen van Śṛṅgī, de zoon van een *muni*, raakte hij niet verstoord, maar ging met een vastberaden geest *hari-kathā* horen.
- 2) *Avyārtha-kālatva* – Dit betekent geen tijd verspillen en altijd verzonken zijn in *hari-bhajana*.
- 3) *Virakti* – Een natuurlijke wansmaak voor materiële lustbevrediging wordt *virakti* of onthechting genoemd.
- 4) *Māna-sūnyatā* – Trots komt voort uit hoge geboorte, sociale klasse, levensstadium, rijkdom, schoonheid, hoge positie, enzovoort. *Māna-sūnyatā* is de conditie, waarin het hart vrij blijft van trots, ondanks dat men over al deze kwalificaties beschikt.

- 5) *Āsā-bandha* – De geest vlijtig aanwenden voor *bhajana* met het sterke vertrouwen van “Kṛṣṇa zal me zeker Zijn genade geven” wordt *āsā-bandha* of steevaste hoop genoemd.

Śrī Raghunātha dāsa Gosvāmī heeft zijn hoop (*āsā*) tot uitdrukking gebracht in *Śrī Vilāpa-kusumāñjali* (102),

*āsā-bharair amṛta-sindhu-mayaiḥ kathañcit
kālo mayātigamitaḥ kila sāmprataṁ hi
tvaṁ cet kṛpāṁ mayī vidhāsyasi naiva kiṁ me
prāñair vrajena ca varoru bakāriṇāpi*

O Varoru Rādhā, het is even zeldzaam mijn hoop in vervulling te zien gaan dan om een nectaroceaan te krijgen, maar ik breng mijn dagen door en verlang er hevig naar het te vervullen. Nu moet Je aan deze arme, ongelukkige persoon genade geven. Wat kan ik zeggen over mijn leven, alles – mijn residentie in Vraja en zelfs mijn dienst aan Kṛṣṇa – is zonder Jouw genade zinloos.

- 6) *Samutkañṭhā* – Intens verlangen het gewenste object te verkrijgen wordt *samutkañṭhā* genoemd. Deze vorm van gretigheid wordt getoond in het gebed van Vṛtrāsura (*Śrīmad-Bhāgavatam* 6.11.26),

*ajāta-pakṣā iva mātaraṁ khagāḥ
stanyaṁ yathā vatsatarāḥ kṣudhārtāḥ
priyaṁ priyeva vyuṣitaṁ viṣaṇṇā
mano ‘ravindākṣa didṛkṣate tvām*

O Heer met lotusogen, zoals babyvogels, die nog geen vleugels hebben ontwikkeld, constant uitkijken naar de terugkeer van hun moeder, die ze komt voeren, zoals kalfjes vastgebonden met een touwtje angstvallig wachten op de melktijd, wanneer ze de melk van hun moeder mogen drinken, of zoals een sombere vrouw verlangt naar de thuiskomst van haar echtgenoot om hem in alle opzichten tevreden te stellen, zo hunker ik constant naar de gelegenheid om rechtstreekse dienst aan U te verlenen.*

- 7) *Nāma-gāne sadā ruci* – Het constant chanten van de naam van Śrī Hari in het vertrouwen, dat *nāma-bhajana* de hoogste vorm van *bhajana* is, wordt *nāma-gāne sadā ruci* genoemd, de smaak van het constant chanten van de heilige naam. Het hebben van smaak voor de heilige naam is de sleutel om de hoogste voorspoed te krijgen.

Kṛṣṇa-nāma is zowel de praktijk (*sādhana*) als het doel (*sādhya*). De allerbeste naam, zoals onderwezen door Śrī Gaurasundara, is de Hare Kṛṣṇa *mahā-mantra*. Tegenwoordig schrijven niet-toegewijden liederen, die denkbeeldig zijn en vol *rasa-ābhāsa*, strijdige sentimenten. Veel mensen denken, dat deze liederen *nāma-mantras* zijn, maar dergelijke *mantras* worden niet in de geschriften vermeld en het is onjuist om ze te chanten. Śrīman Mahāprabhu (*Śrī Caitanya-bhāgavata, Madhya-khaṇḍa* 13.10) heeft de opdracht gegeven, “*ihā vai āra nā balibā, balāibā* – vraag hen alleen Hare Kṛṣṇa te chanten, niets anders”.

- 8) *Āsaktis tad-guṇākhyāne* – De dorst van een *bhāva-bhakta* om het zoete spel van Śrī Kṛṣṇa te beschrijven en te horen, dat vol gunstige kwaliteiten is, wordt nooit bevredigd. Hoe meer hij hoort, hoe meer zijn gehechtheid toeneemt.
- 9) *Tad-vasati-sthale-prīti* – Het verlangen om in Śrī Vṛndāvana, Śrī Navadvīpa of andere plaatsen van Bhagavān te wonen wordt *tad-vasati-sthale-prīti* genoemd, genegenheid voor de transcendente residenties van Bhagavān. Wonen in de *dhāma* is alleen heilzaam, wanneer men de associatie heeft van zuivere toegewijden.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura schrijft in zijn lied *Śuddha-bhakata*,

gaura āmāra, ye-saba sthāne, karala bhramaṇa raṅge
se-saba sthāna, heriba āmi, praṇayi-bhakata-saṅge

In het gezelschap van toegewijden, die beschikken over transcendente liefde, kan ik alle plaatsen zien, waar mijn Gaura met plezier heeft rondgelopen.

En in het lied *Kabe gaura-vane* bidt hij, “*dhāma-vāsī-jane, praṇāti kariyā, māgiba kṛipāra leśa* – met het offeren van mijn eerbetuigingen aan alle inwoners van de *dhāma* smee ik om een druppel genade van hen”.

Als het fysiek niet mogelijk is om in de *dhāma* te wonen, dient men daar mentaal te wonen en in het gezelschap van zuivere toegewijden *Śrīmad-Bhāgavatam* en andere geschriften te horen en te reciteren. Dit is hetzelfde als in de *dhāma* wonen.

Als sommige symptomen van *bhāva* worden waargenomen in *karmīs*, die lustbevreddiging verlangen, of in *jñānīs*, die een aspiratie hebben naar bevrijding, moet men weten, dat die symptomen niets anders zijn dan een reflectie (*pratibimba*) van *bhāva* of een schijn van *rati* (*raty-ābhāsa*). Als personen in onwetendheid deze symptomen van *bhāva* vertonen dankzij hun associatie met toegewijden, kunnen ze een schaduw van *bhakti* (*chāyā-rūpa-bhakti-ābhāsa*) worden genoemd.

Tekst 4

De *anubhāvas*, die in een toegewijde verschijnen, wanneer hij een ontwikkeld stadium van *bhāva* bereikt, worden genoemd in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (2.2.2),

*nṛtyaṁ viluṭhitaṁ gītaṁ / krośanaṁ tanu-moṭanam
huṅkāro jṛmbhaṇaṁ śvāsa-bhūmā lokānapekṣitā
lālāsraṅvo ‘ṭṭa-hāsaś ca / ghūrṇā-hikkādayo ‘pi ca*

De externe transformatie, die de emoties van het hart (*bhāvas*) onthullen, worden *anubhāvas* genoemd. Dat zijn dansen (*nṛtya*), over de grond rollen (*viluṭhita*), zingen (*gīta*), hardop huilen (*krośana*), sidderen van het lichaam (*tanu-moṭana*), brullen (*huṅkāra*), geeuwen (*jṛmbhaṇa*), zwaar ademhalen (*śvāsa-bhūmā*), anderen veronachtzamen (*lokānapekṣitā*), kwijlen

(lālāsṛāva), luid lachen (aṭṭa-hāsa), wankelen (ghūrṇā) en de hik (hikkā).

*nṛtya, gaḍḡagaḍi, gīta, cītkāra, hunkāra
tanu-phole, hānī uṭhe, śvāsa bāra bāra*

*lokāpekṣā chāḍe, lālāsṛāva, aṭṭahāsa
hikkā ghūrṇā bāhya anubhāva suprakāśa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: Met de ontwikkeling van de transcendente emoties van de *sādhaka* manifesteren zich de bovengenoemde *anu-bhāvas*. De *sādhaka* zingt en danst zonder zich iets van de publieke opinie aan te trekken. Voor werelds georiënteerde personen is het onmogelijk dergelijke activiteiten van toegewijden te begrijpen. Het gedrag van toegewijden, die *bhāva* kunnen proeven (*bhāvuka-bhaktas*), is volslagen anders dan dat van wereldse personen. Hypocrieten, die naar materieel gewin of faam hunkeren, imiteren soms de activiteiten van zuivere toegewijden. Toen *nāmācārya* Śrīla Haridāsa Ṭhākura eens naar een slangenbezweerder keek, herinnerde hij zich het spel van Kṛṣṇa, waarin Hij Kāliya-nāga (*kāliya-damana-lilā*) onderwierp en begon te dansen. Andere toegewijden namen zijn voetstof en smeerden het over hun hoofd, waarbij ze zich zeer fortuinlijk achtten. Een jaloerse *brāhmaṇa* begon Haridāsa Ṭhākura te imiteren, maar geen enkele toegewijde werd tot hem aangetrokken en hij werd door de slangenbezweerder uitgescholden.

Tekst 5

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (2.3.16) beschrijft de *aṣṭa-sāttvika-bhāvas* als volgt,

***te stambha-sveda-romāñcāḥ / svāra-bhedo ‘tha vepathuḥ
vaivarṇyam aśru pralaya / ity aṣṭau sāttvikāḥ smṛtāḥ***

De *aṣṭa-sāttvika* transformaties van *bhāva* zijn (1) als aan de grond genageld staan (*stambha*), (2) transpireren (*sveda*), (3) kippenvel (*romāñca*), (4) breken van de stem (*svara-bheda*), (5) beven (*kampa*), (6) verbleken (*vaivarṇya*), (7) tranen (*aśru*) en (8) verlies van bewustzijn of flauwvallen (*pralaya*).

*stambha, sveda, romāñca o kampa svara-bheda
vaivarṇya, pralaya, aśru vikāra-prabheda*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Wanneer in het zuivere bewustzijn (*śuddha-sattva*) van het levend wezen de actie van het hart (*citta*) wordt gestimuleerd, veroorzaakt het verdere actie. Op dat moment verschijnt een natuurlijke wonderbaarlijkheid, die het hart op verschillende manieren laat opbloeien. Dit manifesteert zich extern als *udbhāsvaras*, *anubhāvas*, die zich manifesteren als externe acties. Deze transformaties, zoals dansen, bestaan in vele variëteiten. Wanneer de *anubhāvas*, die *vibhāva* voeden, in het hart verschijnen, doordringen ze het lichaam als *udbhāsvaras*.

Het woord *sattva* verwijst naar het hart, dat direct wordt gestimuleerd door transcendentale sentimenten. De *bhāvas* of emoties, die uit deze *sattva* voortkomen, worden *sāttvika-bhāvas* genoemd. Met stomheid geslagen (*stambha*), beven (*kampa*) enzovoort zijn symptomen van *sāttvika* transformaties. Wanneer het hart van de *sādha-ka* eenheid bereikt met *sāttvika-bhāvas*, geeft het zich over aan de levensadem (*prāṇa*). Wanneer *prāṇa* dan wordt aangewakkerd, wordt het getransformeerd en veroorzaakt excessieve agitatie van het lichaam. Op dat moment verschijnen *stambha* (stom verbaasd staan) en andere transformaties.

In *anubhāvas*, zoals dansen (*nṛtya*), voert de *bhāva*, die door *sattva* wordt gemanifesteerd, niet rechtstreeks de activiteit uit. Deze activiteit wordt uitgevoerd als gevolg van intelligentie, die wordt gestimuleerd. In *sāttvika-bhāvas*, zoals *stambha* daarentegen, is geen intelligentie noodzakelijk, omdat de *sāttvika-bhāva* zelf de activi-

teit rechtstreeks uitvoert. Om deze reden worden *anubhāvas* en *sāttvika-bhāvas* als verschillend beschouwd.

In sommige condities is de levenadem (*prāṇa*) aanwezig als het vijfde element samen met de andere vier elementen, aarde, water, vuur en ether. Soms bestaat het voornamelijk uit zichzelf – dat wil zeggen, het wordt overheerst door lucht (*vāyu*) – en beweegt zich door het lichaam van het levend wezen. Wanneer *prāṇa* in contact komt met het element aarde, wordt stilstand (*sthambha*) waargenomen; wanneer het toevlucht neemt tot water, manifesteren zich tranen (*aśru*); wanneer het in contact komt met vuur, worden transpiratie (*sveda*) en verandering van lichaamskleur (*vaivarṇya*) zichtbaar; en wanneer het toevlucht neemt tot ether, manifesteert zich verwoesting (*pralaya*) of verlies van bewustzijn (*mūrcccha*). Wanneer het voornamelijk uit zichzelf bestaat, met andere woorden, wanneer het toevlucht neemt tot het element lucht, manifesteren zich kippenvel (*romāñca*), beven (*vepathu*) en het breken van de stem (*svara-bheda*) respectievelijk in overeenstemming met de mate van de kracht van de levenslucht, hetzij mild, matig of intens.

Stambha is een staat, waarin men tot stilstand komt, en het komt voort uit vreugde, angst, verbazing, neerslachtigheid, spijt, woede en depressie. Transpiratie (*sveda*) komt voort uit vreugde, angst, woede, enzovoort. Als het lichaamshaar overeind gaat staan, heet de conditie *romāñca* en dit komt voort uit verbazing, vreugde, enthousiasme en angst. Het breken van de stem (*svara-bheda*) komt voort uit wanhoop, verbazing, woede, vreugde en angst. Beven (*vepathu*) wordt veroorzaakt door angst, woede, vreugde enzovoort. Als het lichaam van kleur verschiet, wordt het *vaivarṇya* genoemd en dat verschijnt uit wanhoop, woede, angst, enzovoort. Tranen (*aśru*) verschijnen via de ogen onder invloed van vreugde, woede, wanhoop, enzovoort. Tranen van vreugde zijn koel, terwijl tranen van woede enzovoort warm zijn. Het tot stilstand komen van actie, verlies van bewustzijn, bewegingloos worden en op de grond vallen

worden *pralaya* genoemd. *Pralaya* komt zowel voort uit blijdschap als uit verdriet of angst.

Deze *sāttvika-bhāvas* manifesteren zich in vijf stadia van intensiteit volgens toenemende gradatie van *sattva*: (1) smeulend (*dhū-māyita*), (2) vlammend (*jvalita*), (3) brandend (*dīpta*), (4) helder brandend (*uddīpta*) en (5) laaiend (*sūddīpta*). Ze worden geleidelijk gereflecteerd in het hart van een oprechte, zuivere toegewijde volgens het niveau van zijn *sādhana*. Veel mensen spreiden deze *bhāvas* tentoon om anderen te imponeren of om succes te oogten in hun eigen activiteiten in deze materiële wereld, maar die demonstraties vertegenwoordigen geen transcendente emoties van zuivere devotie.

Tekst 6

Het levend wezen is in zijn spirituele lichaam (*siddha-deha*) een transcendente dienaar van Śrī Kṛṣṇa. Wanneer gehechtheid aan dienstverlening (*dāsya-rati*) verschijnt, vindt hij zijn materiële kenmerken onbeduidend. De volgende uitspraak van Śrīman Mahāprabhu wordt aangetroffen in *Padyāvalī* (74),

***nāhaṁ vipro na ca nara-patir nāpi vaiśyo na śūdro
nāhaṁ varṇī na ca grha-patir no vanastho yatir vā
kintu prodyan-nikhila-paramānanda-pūrṇāmṛtābdher
gopī-bhartuḥ pada-kamalayor dāsa-dāsānudāsaḥ***

Ik ben geen *brāhmaṇa*, *kṣatriya*, *vaiśya* of *śūdra*; Ik ben ook geen *brahmācārī*, *grhastha*, *vānaprastha* of *sannyāsī*. Mijn aard is een dienaar van de dienaren van de Vaiṣṇava's te zijn, die de dienaren zijn van de lotusvoeten van Śrī Rādhā-vallabha, de instandhouder van de *gopīs*. Hij straalt van nature en is de complete oceaan van zegen.

*vipra, kṣatra, vaiśya, śūdra kabhu nāhi āmi
grhi, brahmacārī, vānaprastha, yati, svāmī*

manifesteert zich een zuiver spirituele stemming, waarin hij een zuiver transcendent lichaam krijgt, waarmee hij Kṛṣṇa dienst kan verlenen. Dit lichaam beschikt ook over handen, benen enzovoort, precies zoals het materiële lichaam.

In de zuivere, transcendente natuur is Kṛṣṇa alleen mannelijk en alle *jīvas* zijn vrouwelijk. In de structuur van het hart van de *jīva* bestaan eigenlijk geen mannelijke en vrouwelijke kenmerken; en toch, wanneer het levend wezen belichaamd is, ziet hij zichzelf van nature als een man of een vrouw. De *jīva* krijgt een zuiver lichaam via het medium van *sādhana-bhajana*. Iemand, die zich aangetrokken voelt tot de amoureuze relatie (*mādhurya-rasa*), voert *sādhana-bhajana* uit onder leiding van *rasika-bhaktas* en krijgt volgens zijn eigen verlangen en constitutionele natuur zijn spirituele gedaante als dat van een *gopī*. Yogamāyā verzorgt alle regelingen voor de dienstverlening van de toegewijde in een specifieke *rasa* met behulp van het vermogen, dat het onmogelijke mogelijk maakt (*aghaṭana-ghaṭana-paṭiyasī-śakti*). *Prema-bhakti-candrikā* stelt het volgende vast,

*sādhane bhāviba yāhā, siddha-dehe pāba tāhā,
pakvāpakva mātra se vicāra*

Hetgeen men in *sādhana* contempleert, wordt bereikt in perfectie. Het enige verschil is, dat het in *sādhana* nog onrijp is en in perfectie rijp is.

Dāsānudāsa – Niemand heeft de kwalificatie om *mādhurya-sevā* aan Śrī Yugala-kiśora binnen te gaan, tenzij men onder leiding staat van de *vraja-gopīs*. Door *bhajana* uit te voeren onder leiding van de *mañjarī-sakhīs*, die deze *gopīs* volgen, kan men de post van een dienstmaagd krijgen. Wanneer men *sādhana* verricht, verlangt men een gevoel van dienstverlening aan Kṛṣṇa te hebben volgens de gevoelens van de *vraja-gopīs*. Wanneer *bhāva* verschijnt, beschouwt men zich als een dienstmeisje van een *vraja-gopī* zoals Lalitā Sakhī en dient Śrī Rādhā-Kṛṣṇa onder haar leiding. In *ṣṅgāra-rasa-*

upāsana, verering door middel van de amoureuze relatie, ziet men zichzelf als een paramour (*parakīya* of *parodhā*).

Sommige mannen denken, dat ze Lalitā of Viśākhā zijn. Ze kleden zich als vrouw, gedragen zich als *sakhī* en voeren ‘*bhajana*’ uit. Hiermee verwoesten ze zichzelf en anderen. Te denken “Ik ben Lalitā” of “Ik ben Viśākhā” is de *ahaṅgrahopāsana* van de *māyāvādīs*, een vorm van verering, waarin men zichzelf identiek waant met het object van verering. Degenen die dit denken, zijn overtreders aan de lotusvoeten van Lalitā, Viśākhā en anderen en dalen af naar de meest vreselijke hel. Het levend wezen kan nooit Rūpa Mañjarī, Śrīmatī Rādhikā’s eeuwige *kiṅkarī*, worden of Lalitā of een andere *sakhī*. Deze *sakhīs* bevinden zich niet in de categorie levende wezens; ze zijn de directe expansies van Śrī Rādhā (*kāyā-vyūha-svarūpa*).

Wanneer men tijdens *sādhana śṛṅgāra-rasa-upāsana* uitvoert, dient het levend wezen Śrī Rādhā-Kṛṣṇa te dienen onder leiding van de eeuwige *sakhīs* van Śrīmatī Rādhikā. Terwijl men zichzelf ziet als een paramour, dient men de aspiratie te hebben om te worden geboren in het huis van een *vraja-gopī*, te trouwen met een specifieke *gopa* en een kinderloze *gopa-kiśorī* te blijven. Deze *kiśorī* met het gevoel van *parakīya-bhāva* is een vrouwelijke *sādhaka* met een intense hunkering om Kṛṣṇa te dienen onder leiding van Śrīmatī Rādhikā. Wanneer deze *bhāva* is geperfectioneerd, krijgt men *gopī-bhāva*.

In zijn lied *Dekhite dekhite* zingt Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura, “*vraja-gopī-bhāva, haibe svabhāva, āna-bhāva nā rahibe* – mijn enige beschikking zal die van een *vraja-gopī* zijn. Iedere andere stemming zal niet beklijven.”

Tekst 7

In *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.295) wordt beschreven, hoe de toegewijde in *rāgamārga* is verankerd in twee vormen van dienstverlening

de stemming – de ene wordt uitgeoefend met zijn externe lichaam (*sādhaka-deha*) en de andere met zijn innerlijk gecontempleerde lichaam (*siddha-deha*).

*sevā sādḥaka-rūpeṇa / siddha-rūpeṇa cātra hi
tad-bhāva-lipsunā kāryā / vraja-lokānusārataḥ*

Iemand met een intens verlangen om *rāgātmikā-bhakti* te krijgen, volgt in het voetspoor van de Vrajavāsī's [zoals Rūpa Gosvāmī], die aan *rāgamārga* zijn gewijd. Met zijn uiterlijke lichaam (*sādhana-rūpa*) dient hij te chanten en te horen volgens de praktijk van *rāgānuga-bhakti* en met zijn innerlijk gecontempleerde lichaam (*siddha-rūpa*), dat hem door zijn *guru* is gegeven, dient hij dienst te verlenen.

*śravaṇa-kīrtana bāhye sādḥaka-sārīre
siddha-dehe vrajānuga-sevā abhyantare*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: *Rāgānuga-bhakti* wordt op twee manieren uitgevoerd: (1) met het externe lichaam (*sādhaka-rūpa*) en (2) met het innerlijk gecontempleerde lichaam (*siddha-rūpa*), dat geschikt is om de *prema-sevā* uit te voeren, waarnaar men aspiratie heeft. Met het externe lichaam dient men dienst uit te voeren, zoals Śrī Rūpa, Śrī Sanātana en andere vooraanstaande Vrajavāsī's. Met een intens verlangen om het gekoesterde object, Śrī Kṛṣṇa, die in Vraja woont, en de gevoelens van Zijn dierbare metgezellen te verkrijgen (met andere woorden, hun genegenheid voor Kṛṣṇa) dient men dienst te verlenen in de geest (*mānasī-sevā*), waarbij men de eeuwige inwoners van Vraja volgt, zoals Śrī Rādhā, Lalitā, Viśākhā en Rūpa Mañjarī.

Omdat ongekwalificeerde mensen de transcendente activiteiten van de *sādhaka* niet kunnen begrijpen, oefent hij voor hun bestwil de regels en reguleringen van *vaidhī-bhakti* met zijn externe lichaam uit. Als die ongekwalificeerde mensen de transcendente activiteiten van de *sādhaka* zouden imiteren, zou het proces van *bhajana* zelf de

oorzaak worden van hun verstrengeling in het materiële bestaan. Onze voorgaande *ācāryas* hebben de regels en voorschriften persoonlijk gevolgd om de *ajāta-rati-sādhakas* (degenen die zich niet op het niveau van *bhāva* bevinden) instructie te geven en hen in staat te stellen zuivere *bhakti* binnen te gaan.

De betekenis van *vidhimārga* is de praktijk van de vierenzestig onderdelen van *bhakti*, te beginnen met *guru-padāśraya* (toevlucht nemen tot de lotusvoeten van een authentieke geestelijk leermeester). Door op deze manier *vidhimārga* te volgen en onder invloed van associatie met toegewijden, die *rāgamārga* praktiseren, manifesteert zich in het hart een intens verlangen naar *rāgānuga-bhakti* en men verkrijgt de kwalificatie om dat pad binnen te gaan. Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura bevestigt dit in *Kalyāṇa-kalpataru, vidhimārga-rata-jane, svādhīnatā ratna-dāne, rāgamārga karāna praveśa*.

Men dient Śrī Rādhā-Kṛṣṇa Yugala in Vraja dag en nacht in het spirituele lichaam (*siddha-deha*) te dienen, dat is geopenbaard door de genade van *śrī guru*. De *sādhaka*, die Kṛṣṇa's dierbare metgezellen volgt, die hij in zijn hart koestert en voor wier dienstverlening hij gretigheid (*lobha*) heeft ontwikkeld, dient constant het jonge Goddelijke Paar met een verrukt hart te dienen. Door het gevoel te volgen van een van Kṛṣṇa's metgezellen, die zich onder Zijn dienaren, vrienden, ouders of geliefden bevindt en wiens plaatsing met die van zichzelf overeenkomt, krijgt de *sādhaka* genegenheid voor Kṛṣṇa's lotusvoeten. Deze genegenheid is van dezelfde aard als die van de metgezel, die hij volgt. Dit is de methode van *rāgānuga-bhakti*.

Smarāṇa (herinnering) is het belangrijkste onderdeel van *rāgānuga-bhakti*. In overeenstemming met de eigen innerlijke gesteldheid dient *smarāṇa*, *kīrtana* en de andere onderdelen van toewijding te worden uitgevoerd in relatie tot Kṛṣṇa, Zijn spel, Zijn woonplaats, Zijn specifieke karakter en Zijn dierbare metgezellen. Omdat *smarāṇa* in *rāgānuga-bhakti* overheerst, maken sommige personen, die nog *anarthas* hebben en in wier hart de ware gehechtheid aan Kṛṣṇa nog niet is verschenen, een bedriegelijk vertoon van soli-

taire *bhajana*. Ze beschouwen zichzelf als *rāgānuga* toegewijden en praktiseren hetgeen zij *aṣṭa-kālīya-līlā-smaraṇa* noemen. *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.101) echter citeert uit de *āgama-sāstras* het volgende,

*śruti-smṛti-purāṇādi-pañcarātra-vidhiṃ vinā
aikāntikī harer bhakti utpātāyaiva kalpate*

Als iemand de voorschriften vermeld in Śruti, Smṛti, Purāṇa's en *Nārada-pañcarātra* overtreedt, worden grote onzekerheden (*anart-has*) geproduceerd, zelfs al is hij betrokken in onvermengde toewijding aan Śrī Hari (*aikāntikī-hari-bhakti*).

Het specifieke punt, dat dient te worden begrepen in relatie tot *rasa*, is, dat bij het horen over de bekoring van *śṅgāra-rasa* en andere transcendente sentimenten van de eeuwige metgezellen in *vraja-līlā*, een gretigheid verschijnt om dezelfde sentimenten te verkrijgen. Op dat punt is men niet langer afhankelijk van de logica van de geschriften, die *vaidhī-bhakti* uiteenzetten, en hij informeert, “Hoe kan deze onweerstaanbare *vraja-bhāva* worden verkregen?” Dan moet hij zich verlaten op *sāstra*, want alleen *sāstra* beschrijft de manier, waarop hij het kan krijgen. Het geschrift, dat de methode van *bhagavad-bhajana* vaststelt, is *Śrīmad-Bhāgavatam*.

Er zijn vijf vormen van *sādhana* in *rāgānuga-bhakti* als volgt.

- 1) *Svābhīṣṭa-bhāvamaya* (samengesteld uit de gekoesterde stemming) – Wanneer *śravaṇa*, *kīrtana* en andere onderdelen van *bhakti* zijn verzadigd met een van de primaire *bhāvas* (*dāśya*, *sakhya*, *vātsalya* of *mādhurya*), voeden ze de boom van de toekomstige *prema* van de *sādhaka*. Op dat moment worden ze *bhāvamaya-sādhana* genoemd. Wanneer *prema* zich aandient, worden ze *bhāvamaya-sādhya* genoemd.
- 2) *Svābhīṣṭa-bhāva-sambandhī* (gerelateerd aan de gewenste stemming) – De onderdelen van *bhakti* inclusief *guru-padāśraya*, *mantra-japa*, *smaraṇa*, *dhyāna* enzovoort heten *bhāva-sambandhī-sādhana*. Omdat het volgen van geloften op heilige

- dagen, zoals Ekādaśī en Janmāṣṭamī, het onderdeel *smaraṇa* assisteert, wordt het beschouwd als gedeeltelijke *bhāva-sambandhī*.
- 3) *Svābhīṣṭa-bhāva-anukūla* (gunstig voor de gewenste stemming) – Het dragen van halskralen van *tulasī*, het dragen van *tilaka*, het overnemen van de uiterlijke tekenen van een Vaiṣṇava, het dienen van *Tulasī*, het uitvoeren van *parikramā*, het aanbieden van eerbetuigingen enzovoort zijn *bhāva-anukūla*.
- 4) *Svābhīṣṭa-bhāva-aviruddha* (niet tegenstrijdig noch onuitwisselbaar met de gekoesterde stemming) – Het respecteren van koeien, de *banyan* boom, de *myrobalan* boom en *brāhmaṇas* is een bevorderlijk onderdeel en wordt daarom *bhāva-aviruddha* genoemd.

De voornoemde (1-4) vormen van spirituele beoefening dienen allemaal in de uitvoering van *bhajana* te worden aangenomen.

- 5) *Svābhīṣṭa-bhāva-viruddha* (tegengesteld aan de gewenste stemming) – *Nyāsa* (het mentaal toeschrijven van verschillende lichaamsonderdelen aan diverse godheden), *mudrā* (bepaalde posities van ineengestremelde vingers), *dvārakā-dhyāna* (meditatie op het spel van Kṛṣṇa in *Dvārakā*) en andere dergelijke onderdelen dienen in de uitvoering van *rāgānuga-bhakti* achterwege te worden gelaten, want ze zijn tegengesteld aan het verwerven van de gekoesterde *bhāva*.

De *rāgamārga-sādhaka* volgt altijd de *Vrajavāsi's*; met andere woorden, hij volgt Śrī Rūpa Gosvāmī, Śrī Sanātana Gosvāmī en Śrī Raghunātha dāsa Gosvāmī en praktiseert constant het proces van *bhajana*, dat zij tonen. Een *rāgamārga-sādhaka* dient altijd in *Vraja* te wonen. Indien mogelijk dient hij daar fysiek te resideren; anders mentaal.

Siddha-rūpeṇa – Door de genade van de geestelijk leermeester krijgt de *sādhaka* de *ekādaśa-bhāvas* en de vijf *daśās*. Dan voert hij *sevā* uit in meditatie, terwijl hij innerlijk in deze gevoelens is ver-

zonken; dat wil zeggen, hij blijft geabsorbeerd in herinnering aan *aṣṭa-kāliya-līlā*.

De *ekādaśa-bhāvas* zijn (1) *sambandha*, relatie, (2) *vayasa*, leeftijd, (3) *nāma*, naam, (4) *rūpa*, persoonlijke gedaante, (5) *yūtha*, groep, (6) *veśa*, kleding, (7) *ājñā*, specifieke instructie, (8) *vāsa*, residentie, (9) *sevā*, exclusieve dienst, (10) *parākāṣṭh-śvāsa*, het hoogste toppunt van goddelijk sentiment, de ware levensadem van de aspirant en (11) *pālya-dāsi-bhāva*, het sentiment van een dienstmaagd.

De vijf *daśās* zijn (1) *śravaṇa-daśā*, het stadium van horen, (2) *varaṇa-daśā*, het stadium van acceptatie, (3) *smaraṇa-daśā*, het stadium van herinnering, (4) *bhāvāpanna-daśā*, het stadium van spirituele extase en (5) *prema-sampatti-daśā*, het stadium waarin het grootste succes van *prema* wordt bereikt.

Door de genade van de *svarūpa-śakti* krijgt de *sādhaka* een spiritueel lichaam, dat geschikt is voor dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa. De *Sanat-kumāra-saṁhitā* (184-188) beschrijft, hoe een *sādhaka* in *mādhurya-rasa* altijd verzonken is in zijn innerlijk gecontempeerde lichaam,

*ātmānaṁ cintayet tatra / tāsāṁ madhye manoramām
rūpa-yauvana-sampannām / kiśorīm pramadākṛtim
nānā-śilpa-kalābhijñām / kṛṣṇa-bhogānurūpiṇīm
prārthitām api kṛṣṇena / tato bhoga-parāṇmukhīm
rādhikānucarīm nityām / tat-sevana-parāyaṇām
kṛṣṇād apy adhikaṁ prema / rādhikāyām prakurvatīm
prīty anudivasaṁ yatnāt / tayoḥ saṅgama-kāriṇīm
tat-sevana-sukhāhlāda-bhāvenāti¹—sunirvṛtām
ity ātmānaṁ vicintyaiva / tatra sevā samācaret
brāhma-muhūrtam ārabhya / yāvat sātā mahāniśa*

¹ *Sukhāhlāda-bhāvenāti* kan ook worden gelezen als *sukhāsvāda bhāvenāti*.

[Sadāśiva zei tegen Śrī Nārada,] O Nārada, terwijl je je temidden van Kṛṣṇa's dierbare meisjes bevindt, die Hem zien als hun par amour, contempleer dan jouw eeuwige natuur (*svarūpa*) in het transcendent land van Vṛndāvana op de volgende manier, "Ik ben een jong meisje met een prachtige, jeugdige gedaante vol blijdschap. Ik ben bedreven in diverse fijne kunsten, die Kṛṣṇa een plezier doen. Ik ben een eeuwige dienstmaagd van Śrī Rādhā, Kṛṣṇa's meest geliefde metgezellin, en ik ben altijd blij om Haar ontmoeting met Hem te organiseren. Zelfs als Kṛṣṇa me smeekt om een privé afspraak, zal ik alles doen om een dergelijke ontmoeting te vermijden, want het zou niet voor het plezier van Kṛṣṇa zijn, maar voor mezelf. Ik sta altijd klaar om Kṛṣṇa's dierbare Śrīmatī Rādhikā te dienen en te assisteren en ik heb een grotere genegenheid voor Śrīmatī dan voor Kṛṣṇa. Iedere dag wijd ik me zorgvuldig aan het arrangeren van ontmoetingen tussen Rādhā en Kṛṣṇa op een toegewijde en toegenegen manier. Ik blijf verzonken in het geluk om Hen te dienen en ik vergroot Hun gelukzaligheid in die ontmoeting."

Door op deze manier met aandacht de eigen *svarūpa* te contempleren dient men *mānasī-sevā* onberispelijk uit te voeren in het transcendent land van Vṛndāvana van *brāhma-muhūrta* tot middernacht.

Het woord *siddha-rūpeṇa* in deze Tekst 7 wordt door Śrīla Jīva Gosvāmī als volgt omschreven, "*antaś cintita abhiṣṭa tat sevopayogi deha* – het innerlijk gecontempleerde lichaam dat geschikt is om de gewenste dienst te verlenen". Op die manier dient men betrokken te zijn in dienstverlening volgens de eigen stemming en met een lichaam, dat geschikt is om Kṛṣṇa te dienen. Men dient te dienen met absorbtie in de oceaan van gevoelens van Kṛṣṇa's dierbare metgezellinnen in Vraja, die Zijn diepste wensen vervullen.

Śrī gurudeva, de wensboom van de toegewijden, laat de *siddha-deha* in het hart van zijn dierbare discipel verschijnen en maakt hem daarna bekend met deze *siddha-deha*. De *sādhaka*, die alle vertrouwen heeft in de woorden van *guru*, voert *bhajana* uit met *niṣṭhā* en

door de genade van de *hlādinī-śakti* realiseert hij zijn uiteindelijke staat van zijn. De *sadhaka* identificeert zich dan volkomen met deze *siddha-deha* en in zijn geperfectioneerde gedaante wijdt hij zich aandachtig aan de dienstverlening aan zijn meest gekoesterde Śrī Kṛṣṇa, de bedreven genietter van spel en vermaak (*līlā-vilāsī*).

Tekst 8

Śrīman Mahāprabhu (*Śrī Caitanya-caritāmṛta, Madhya-līlā* 1.211) heeft het openbare gedrag van *rāgamārga-bhaktas* met de volgende woorden beschreven,

*para-vyasaninī nārī / vyagrāpi gr̥ha-karmasu
tam evāsvādayaty antar / nava-saṅga-rasāyanam*

Als een vrouw gehecht is aan een andere man dan haar echtgenoot, blijft ze haar huishoudelijke plichten uitoefenen, maar in haar hart proeft ze het nieuwe plezier van de ontmoeting met haar paramour. Op dezelfde manier kan een toegewijde activiteiten in deze wereld uitoefenen, maar hij geniet altijd van de *rasa* van Kṛṣṇa, die hij in associatie van toegewijden heeft geproefd.

*para-puruṣete rata thāke ye ramaṇī
gr̥he vyasta thākiyāo vivasa-rajani*

*gopane antare nava-saṅga-rasāyana
parama-ullāse kare sadā āsvādana*

*sei rūpa bhakta vyagra thākiyāo ghare
kṛṣṇa-rasāsvāda kara niḥsaṅga antare*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In dit vers legt Śrī Caitanya Mahāprabhu met een werelds voorbeeld uit, wat het innerlijke en uiterlijke gedrag is van de *rāgamārga-sādhaka*. Een vrouw die aan haar paramour is gehecht, voerd haar huishouden bekwaam uit, maar haar hoofd en hart zijn bij haar minnaar. Ze herinnert zich het la-

chen en hun liefdevolle uitwisselingen en geniet van het geluk van hun recente ontmoeting. Op dezelfde manier proeft de *rāgamārga-sādhaka* in zijn hart altijd het plezier van de dienstverlening aan Bhagavān, ook al lijkt hij bezig te zijn met allerlei plichten. De opvatting van de *ācāryas* is, dat men uiterlijk moet dienen met het fysieke lichaam en innerlijk Kṛṣṇa's gedaante, eigenschappen, spel en metgezellen enzovoort dient te herinneren.

Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura zingt, “*gr̥he vā vanete thāke, 'hā gaurāṅga' bale ḍāke, narottama māge tāra saṅga* – of iemand nu in zijn huis met zijn gezin woont of als wereldverzaker in het bos leeft, als hij uitroept ‘O Gaurāṅga!’ smeekt Narottama om zijn associatie.”

Tekst 9

Als een toegewijde zich in dit stadium bezighoudt met *rāgamārga-bhajana*, heeft hij genegenheid voor plekken, die Śrī Kṛṣṇa dierbaar zijn en hij verlangt ernaar om op die plaatsen te verblijven. Dit wordt beschreven in het volgende vers van *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.156),

*kadāhaṁ yamunā-tīre / nāmāni tava kīrtayan
udvāspaḥ puṇḍarīkākṣa! racayiṣyāmi tāṇḍavam*

O Kṛṣṇa met lotusogen, wanneer chant ik Jouw heilige namen aan de oever van de Yamunā en dans ik als een gek met ogen, die overlopen van tranen van liefde?

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Volgens Śrīla Jīva Gosvāmī is dit een voorbeeld van *lālasāmayī-vijñapti* door een *jāta-rati-bhakta*, een toegewijde in wie *bhāva* is verschenen. *Lālasāmayī-vijñapti* is een gebed, waarin een dergelijke toegewijde bidt om zijn gewenste *sevā* te krijgen. *Sam-prārthnātmikā-vijñapti* is een gebed van een *sādhaka* in wie *rati* nog niet is gewekt. Een dergelijk gebed is ook vol verlan-

gen (*lālasā*), maar *bhāva* is afwezig. Deze Tekst 9 is een gebed van een toegewijde op het pad van *rāgānuga*.

Hier windt de naam Puṇḍarikākṣa (met lotusogen) het hart van de toegewijde op met spel, dat aan die naam is gerelateerd, “Kṛṣṇa’s ogen zijn als een lotus rood doorlopen vanwege het sporten met de *vraja-gopīs* in een loofhut overdekt met klimranken midden in de nacht in een afgelegen bossage aan de oever van de Yamunā. In het gezelschap van de *sakhīs* zal ik opbloeiend van blijdschap de schoonheid van Kṛṣṇa beschrijven.” Dit is de stemming, die zich manifesteert. Of “Na het organiseren van de vereniging van Kṛṣṇa met mijn dierbare *sakhī* zal ik dansen in een festival van zegen. Mijn Svāminī zal tevreden zijn en me zegenen.” Of “Wanneer Śrīmatī Rādhikā zegeviert in de watersport (*jala-keli-vihāra*) in de Yamunā, zal ik als een gek dansen met kippenviel en huivering en tranen in mijn ogen.”

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zingt,

*yāmuna-salila, āharāṇe giyā, bujhiba yugala-rasa
prema-mugdha ha’ye, pāgalinī-prāya, gāiba rādhāra yaśa*

Wanneer ik water uit de Yamunā ga halen, zal ik de vertrouwelijke zoetheiden van de liefdesaffaires van het Goddelijk Paar begrijpen. Dan raak ik overweldigd door *prema* en zing als een dolle vrouw de gloriën van Śrī Rādhā.

Tekst 10

Afgezien van toegewijden, die van Kṛṣṇa willen houden, is het hart van alle anderen vanwege overtredingen onzuiver en hard als steen. Volgens *Śrīmad-Bhāgavatam* (2.3.24) zijn de emoties door dergelijke mensen tentoon gespreid kunstmatig.

*tad aśma-sāraṁ hṛdayaṁ batedaṁ
yad grhyamānair hari-nāma-dheyaiḥ*

*na vikriyetātha yadā vikāro
netre jalaṁ gātra-ruheṣu harṣaḥ*

Wanneer een *sādhaka harināma-saṅkīrtana* uitvoert, staat het haar op zijn lichaam overeind en vreugdetranen stromen uit zijn ogen, maar het hart van iemand, in wie zulke *sāttvika-bhāva* transformaties niet verschijnen, is eigenlijk geen hart, maar een harde dondersteen.

*harināma-saṅkīrtane roma-harṣa haya
daihika vikāra netre jala-dhārā baya
se samaye nahe yāra hṛdaya-vikāra
dhik tāra hṛdaya kaṭhina vajra-sāra*

Als iemand de heilige naam lange tijd heeft gechant en zijn hart smelt niet, is het zeker, dat hij een *nāma-aparādhi* is. De heilige naam is almachtig (*sarva-śaktimān*), maar in een hart zo hard als steen heeft geen onmiddellijk resultaat plaats. Kritiek leveren op *sādhus* of het begaan van andere overtredingen verhindert de gewenste transformatie van het hart. Als het een gewone hindernis is, manifesteert de uitspraak van de heilige naam als een schijn van de naam (*nāma-ābhāsa*). Indien echter de obstructie diep gaat, manifesteert het zich als *nāma-aparādha*. Met andere woorden, door overtredingen gepleegd aan de lotusvoeten van een grote persoonlijkheid (*mahāpuruṣa*) wordt het hart zo hard als staal en zal niet smelten, zelfs niet als men *śravaṇa* en *kīrtana* enzovoort uitvoert.

De externe symptomen van een hart, dat door *harināma* is gesmolten, zijn tranen, kippenvol enzovoort. Dergelijke symptomen worden echter ook gezien in iemand, wiens hart vol angst en verdriet is. Śrīla Rūpa Gosvāmī zegt, dat tranen, kippenvol enzovoort bij gelegenheid worden waargenomen in degenen, wier hart van nature onoprecht is. Uiterlijk lijken die mensen zachtaardig te zijn, maar innerlijk is hun hart in feite zo hard als steen. Deze symptomen kunnen ook worden waargenomen in degenen, die denken, dat

ze *sāttvika-bhāvas* kunnen verkrijgen door bepaalde oefening, zelfs zonder *sattva-ābhāsa* (de schijn van *sāttvika-bhāvas*). Dergelijke emoties bevinden zich nooit in relatie tot *bhakti*.

Men zal zeker de negen symptomen van *bhāva* observeren, zoals verdraagzaamheid (*kṣānti*) en geen tijd verspillen (*avyartha-kālatva*) in een fortuinlijk persoon, wiens hart door het verschijnen van zuivere *harināma* op zijn tong, die altijd betrokken is in dienstverlening (*sevonnukha*). Daarom dient men te weten, dat buitengewone verdraagzaamheid en uitzonderlijke gehechtheid aan het chanten van de heilige naam symptomen zijn van een getransformeerd hart. Als een gewoon persoon, een zogenaamde Vaiṣṇava, die in feite afgunstig is, een lange tijd de ‘heilige naam’ chant (met andere woorden, *nāma-aparādha*), zal zijn hart niet smelten. Hij kan de beminnelijkheid van de heilige naam niet waarnemen vanwege de overtredingen in zijn hart. De negen symptomen van *bhāva*, te beginnen met *kṣānti*, kan lijken te worden waargenomen in een persoon, wiens hart door *aparādha* wordt verstoord, maar zijn hart is in werkelijkheid zo hard als steen, dus hij kan worden afgekeurd. Als die persoon echter met toegewijden associeert, zal hij geleidelijk door *anartha-nivṛtti* gaan en naar *niṣṭhā* en *ruci* komen en vooruitgang maken naar hogere stadia. Op een geschikt moment zullen dan de overtredingen, die zijn hart hebben versteend, worden geneutraliseerd en zijn hart kan gaan smelten. Door de genade van Vaiṣṇava’s en een zuivere *niṣkiñcana*, *mahā-bhāgavata guru* te krijgen en onder hun leiding een spiritueel leven te leiden, kan men vrij worden van de invloed van *aparādhas* en *anarthas*. Tenslotte raakt hij verankerd in *vraja-bhāva*, dat vol *rasa* is, waarmee hij het hoogste doel van *prema* zal bereiken.

Tekst 11

In *Kṛṣṇa-karṇāmṛta* (107) wordt gezegd, wanneer gehechtheid (*rati*) aan de heilige naam verschijnt, de jeugdige gedaante van Kṛṣṇa Zich gemakkelijk manifesteert,

*bhaktis tvayi sthiratarā bhagavan yadi syād
daivena naḥ phalati divya-kīśora-mūrtiḥ
muktiḥ svayaṁ mukulitāñjaliḥ sevate 'smān
dharmārtha-kāma-gatayaḥ samaya-pratīkṣāḥ*

O Bhagavān, iemand met een bestendige toewijding aan Jouw lotusvoeten kan gemakkelijk Jouw uiterst beminnelijke goddelijke jeugdige gedaante waarnemen. Daarna staat bevrijding met gevouwen handen vóór hem en *dharmā*, *artha* en *kāma* staan ook te wachten op een gelegenheid hem te dienen.

*bhakti sthiratarā yāñra vrajendra-nandana
tomāra kaiśora-mūrti tāñna prāpya dhana*

*kara-yuḍi' mukti seve tāñhāra caraṇa
dharmā-ārtha-kāma kare āññāra pālana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De zuivere naam manifesteert zich in het hart van de persoon, wanneer hij chant met zuivere toegewijding. In dat stadium manifesteert *bhakti* zich in zijn hart met de symptomen van *prema* als visioenen van spel en vermaak (*līlā-sphūrtis*). Wanneer deze *prema-bhakti* stabiel wordt, verschijnt Kṛṣṇa's transcendente, jeugdige gedaante automatisch in het hart. Of schoon Mukti-devī door de toegewijde wordt genegeerd, bidt ze persoonlijk met gevouwen handen aan de toegewijde om haar dienstverlening te aanvaarden. *Dharma*, *artha* en *kāma* staan ook te wachten op de gelegenheid om de toegewijde te smeken hun dienstverlening te aanvaarden.

De *jāta-rati-bhakta* met een neiging naar *mādhurya-rasa* wordt enorm gecharmeerd door de goddelijke, adolescente gedaante van Kṛṣṇa, wiens beste spel in amoureuze liefde (*śṛṅgāra-rasa-vilāsa*) op deze leeftijd wordt vertoond. Śrī Caitanya-caritāmṛta (*Madhya-līlā* 8.189) zegt,

rātri-dina kuñje kṛiḍā kare rādhā-saṅge
kaiśora-vayasa saphala kaila kṛiḍā-raṅge

Dag en nacht geniet Śrī Kṛṣṇa van het gezelschap van Śrī Rādhā in de *kuñjās* van Vṛndāvana. Zijn adolescentie wordt dus tot een succes gemaakt door Zijn tijdverdrijf met Haar.

De kunsten der liefde (*rati-kalā*), die gebruik maken van een hoeveelheid slimme krijgslisten, manifesteren zich in hun volle bekoring tijdens de adolescentie (*kaiśora*). *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* verklaart, “Kṛṣṇa brengt Rādhā in verlegenheid door Zijn kundigheid en arrogantie van het liefdesspel van de vorige nacht aan de *sakhīs* te openbaren en hen te laten zien, hoe Hij een prachtige *keli-makarī*² vakkundig op Haar borsten had getekend. Kṛṣṇa sport op deze manier in de *kuñjās* en maakt van Zijn jeugd een succes.”

Tekst 12

Śrīmad-Bhāgavatam (11.3.30-31) beschrijft de praktijk van het chanten van de heilige naam in het stadium van *rati* in associatie van zuivere toegewijden,

parasparānukathanam / pāvanam bhagavad-yaśaḥ
mitho ratir mithas tuṣṭir / nivṛttir mitha ātmanah

smarantaḥ smārayantaś ca / mitho ‘ghaughā-haram harim
bhakyā sañjātayā bhakyā / bibhraty utpulakām tanum

² Een *makarī* is de vrouwelijke tegenhanger van de *makara*, een groot zeedier, dat wordt gezien als een zinnelijk verlangen in zich te belichamen.

De gloriën van Śrī Bhagavān zijn uitermate zuiverend. Toegewijden bespreken deze gloriën onder elkaar en leggen vriendschappen aan, voelen zich tevreden en krijgen verlichting van het materiële bestaan. Ze praktiseren *sādhana-bhakti*, herinneren elkaar constant aan Śrī Hari, de moordenaar van Aghāsura. Op deze manier verschijnt *para-bhakti* of *prema-bhakti* in hun hart en hun lichaam manifesteert symptomen, zoals kippenvel.

*bhakta-gaṇa paraspara kṛṣṇa-kathā gāya
tahe rati tuṣṭi sukha paraspara pāya*

*hari-smṛti nīje kare, anyere karāya
sādhane udita bhāve pulakāśru pāya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Kṛṣṇa verbrandt bergen zonden in een minimum van tijd; daarom dient iedereen Hem te herinneren en ook anderen aan Hem te helpen herinneren. Door op deze manier constant *sādhana-bhakti* te volgen verschijnt *prema-bhakti* in de toegewijde. Vanwege de overheersing van *prema* vertoont het lichaam van de toegewijde extatische symptomen.

Het is de plicht van een *sādhaka* om zijn genegenheid te vergroten voor de *svajātīya-bhaktas* (gelijkgestemde toegewijden, die verder zijn ontwikkeld en toegenegen zijn aan hemzelf) met wie hij associeert, en voor hun geluk te zorgen. Het is ook zijn plicht om zintuigobjecten op te geven, die ongunstig zijn voor *bhakti*. De *svajātīya-bhakta* met zijn zuivere hart zuivert jouw hart door de kwaliteiten van Kṛṣṇa te prijzen. Dus door het cultiveren van devotie door middel van processen, zoals horen en spreken over *kṛṣṇa-kathā*, verschijnt *bhāva* in het hart. Door te horen, te spreken en *hari-kathā*, dat alle onheil teniet doet, te herinneren gaat de *sādhaka* het stadium van perfectie binnen.

De speciale betekenis van dit vers is, dat onder invloed van de associatie van *vraja-rasika-bhaktas* met dezelfde stemming als jijzelf, Bhakti-devī het hart binnengaat. Het horen van de *hari-kathā* van

dergelijke toegewijden met een zuiver, open hart maakt de indrukken van *bhakti* in een nieuwe *sādhaka* rijp.

In *Prema-bhakti-candrikā* wordt gezegd, “*sādhane bhāviba yāhā, siddha-dehe pāba tāhā* – hetgeen men contempleert in *sādhana* bereikt men in perfectie” en “*pakvāpakva mātra se vicāra* – het enige verschil is, dat het in *sādhana* onrijp is en in perfectie gerijpt.”

Door de genade van een bonafide *guru* realiseert de *sādhaka* zich zijn constitutionele gedaante (*siddha-svarūpa*) en krijgt nadere instructie in de methode van *bhajana*.

Wanneer gelijkgestemde, zuivere toegewijden (*svajātīya-suddha-bhaktas*) elkaar ontmoeten, spreken ze alleen over *kṛṣṇa-kathā* en worden overweldigd door het beschrijven van Kṛṣṇa's gedaante, eigenschappen, enzovoort. In Ṭer-kadamba en andere plaatsen raakten Śrī Rūpa en Sanātana Gosvāmī's ondergedompeld in *aṣṭa-sāttvika-bhāvas*, terwijl ze realisaties met elkaar uitwisselden, die voortkwamen uit hun *bhajana*.

De *sādhaka* dient echter wel op te passen, dat hij onder voorwendsel van het spreken van *bhagavat-kathā* niet zijn zintuigen gaat bevredigen in vrouwelijk gezelschap, uit economisch oogpunt, of vanwege bekendheid en adoratie, enzovoort. De *sādhaka* moet zeer voorzichtig zijn in het cultiveren van zijn Kṛṣṇa bewustzijn (*kṛṣṇā-nuśilana*), anders wijkt hij af van het juiste pad en mist de rijkdom van de *prema* van Śrīman Mahāprabhu.

Tekst 13

Soms predikt de zuivere toegewijde zonder trots *nāma-prema* in de wereld door middel van *kīrtana*. Dit staat vermeld in *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.6.26),

***nāmāny anantasya hata-trapaḥ paṭhan
guhyāni bhadrāṇi kṛtāni ca smaran
gām paryatams tuṣṭa-manā gata-sprhaḥ
kālam pratikṣan vimado vimatsarah***

[Toen Śrī Nārada zijn levensgeschiedenis vertelde, zei hij,] Zonder dat ik verlegen was, begon ik de mysterieuze en heilzame, zoete namen en het spel van Śrī Bhagavān te chanten en herinneren. Mijn hart was al vrij van verlangen, trots en afgunst. Nu zwierf ik vrolijk over de Aarde in afwachting van het juiste tijdstip.

*lajjā chāḍī' kṛṣṇa-nāma sadā pāṭha kare
kṛṣṇera madhura-lilā sadā citte smare*

*tuṣṭamana, sprhā-mada-sūnya-vimatsara
jīvana yāpana kare kṛṣṇecchā tatpara*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: Śrī Nārada hield zich bezig met het chanten van de heilige namen en het herinneren van Śrī Bhagavāns vertrouwelijke spel, terwijl hij in afwachting was van zijn *vastu-siddhi*. Zuivere toegewijden absorberen zich zonder een spoor van schijnheiligheid volkomen in het chanten van de heilige naam en laten kritiek hun oren nooit binnenkomen. Ze openbaren aan toegenegen toegewijden met gelijkgestemd gevoel (*svajātīya-snigdha bhaktas*) confidentieel spel van Śrī Rādhā-Govinda, dat beladen is met uiterst diep, liefdevol, speels tijdverdrijf (*prema-vilāsa*). Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Prabhupāda verklaart in zijn gedicht *Vaiṣṇava ke?* het volgende,

*kīrtana prabhāve, smaraṇa haibe,
se-kāle nirjana bhajana sambhava*

Smaraṇa, herinnering, verschijnt als gevolg van het uitvoeren van *kīrtana* en alleen dan is solitaire *bhajana* mogelijk.

Nāma en *nāmī* zijn niet-verschillend. Bij het bereiken van het stadium van *bhāva* zijn de materiële sentimenten van een toegewijde vernietigd en hij wordt nederig en respecteert iedereen. Hij verwacht geen eerbetoen aan zichzelf, geeft ieder gevoel van verlegenheid en geremdheid op en voert *harināma-saṅkīrtana* uit. Śrī Nārada beschrijft in deze Tekst

zijn conditie. Hij had alle trots en verlegenheid opgegeven en propageerde overal het chanten van de heilige naam. De allerbeste toegewijden prediken overal voor het welzijn van de menselijke samenleving. Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Prabhupāda zegt, “*prāṇa āche yāra se hetu pracāra* – hij die leeft kan prediken”.

Smarana is een onderdeel van *bhakti* en is ondergeschikt aan *śravaṇa* en *kīrtana*. Volgens Śrīla Jīva Gosvāmī mogen vertellingen over de diep vertrouwelijke activiteiten van Bhagavān – dat wil zeggen, Zijn spel van *vilāsa* met Zijn geliefden – niet worden geopenbaard in aanwezigheid van gewone personen. Men dien *smarana* en *kīrtana* uit te voeren volgens zijn kwalificatie.

Śrī Caitanya-caritāmṛta (*Madhya-līlā* 22.157, 159) zegt,

*‘mane’ nija-siddha-deha hariyā bhāvana
rātri-dīne kare vraje kṛṣṇera sevana*

De geperfectioneerde toegewijde verleent Śrī Kṛṣṇa dag en nacht mentaal dienst in Vṛndāvana in zijn oorspronkelijke, zuivere, zelfge-realiseerde positie (*nija-siddha-deha*).

*nijābhīṣṭa kṛṣṇa-preṣṭha pāche ta’ lāgiyā
nirantara sevā kare antarmanā hañā*

De inwoners van Vṛndāvana zijn Kṛṣṇa in feite zeer dierbaar. Als iemand spontane, liefdevolle dienst wil verlenen, moet hij de inwoners van Vṛndāvana volgen en zich in zijn hoofd constant bezighouden met toegewijde dienst.*

Tekst 14

Śrīmad-Bhāgavatam (11.3.32) verklaart,

***kvacid rudanty acyuta-cintayā kvacid
dhasanti nandanti vadanty alaukikāḥ
nrtyanti gāyanty anuśīlayanty ajam
bhavanti tūṣṇīm param etya nirvṛtāḥ***

De conditie van de transcendente *mahā-bhāgavata* is verbaazingwekkend. Soms begint hij zich zorgen te maken en denkt, “Tot nu toe heb ik nooit de rechtstreekse aanwezigheid van Bhagavān gehad. Wat moet ik doen? Waar ga ik naartoe? Aan wie zal ik het vragen. Wie is in staat om Hem voor me te vinden?” Terwijl hij dit denkt, begint hij te huilen. Soms krijgt hij een innerlijke openbaring van het zoete spel van Bhagavān en dan lacht hij hardop, wanneer hij de Allerhoogste Heer aanschouwt, die over alle vermogens beschikt en zich verstoopt uit angst voor de *gopīs*. Wanneer hij zich in zijn *siddha-deha* bevindt spreekt hij soms met Bhagavān en zegt, “O Prabhu, ik heb Jou na al die tijd bereikt” en bezingt de glorie van zijn Heer. Wanneer hij wel eens de genegenheid van Śrī Bhagavān krijgt, begint hij te dansen en soms ervaart hij een diepe rust en blijft zwijgen.

*bhāvodaye kabhu kāṅde kṛṣṇa-cintā phale
hāse ānandita haya, alaukika bale*

*nāce gāya, kṛṣṇa ālocane sukha pāya
līlā-anubhave haya, tūṣṇīm bhūta prāya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Met het verschijnen van *bhāva* worden de innerlijke en externe activiteiten van de *sādhaka* buitengewoon. Doordat hij zich de vertellingen van Bhagavān herinnert, moet hij soms huilen, soms lachen, soms dansen, soms vertoont hij verrukking en soms wordt hij stil en is ernstig. En in de associatie van gelijkgestemde toegewijden beschrijft hij zijn transcendente realisaties vol *prema*.

In de Gambhīrā was Śrīman Mahāprabhu verzonken in allerlei transcendente emoties en openbaarde ze aan Svarūpa Dāmodara en Rāya Rāmānanda. Mahāprabhu’s gedachten zonken af in de oceaan van Rādhā’s gevoelens en het was alsof Hij gek (*unmatta*) werd. Soms verloor Hij Zijn externe bewustzijn en soms, wanneer Hij Zich

in een halfbewuste staat (*ardha-bāhya-dasā*) bevond, gaf Hij uitdrukking aan een paar emoties in Zijn hart. Als Hij droomde (*svap-nāveśa*), werd Hij stil en was volkomen in zegen ondergedompeld. Soms, als Hij in *ardha-bāhya-dasā* was, zag Hij Kṛṣṇa en soms was Hij Hem kwijt. Wanneer Hij bij vol extern bewustzijn (*bāhya-dasā*) was, werd hij verdrietig te zijn afgezonderd van het juweel, dat Hij had bereikt en nu kwijt was. Alsof Hij gek was, vroeg Hij soms aan de dieren, de vogels en aan mensen, “Waar is Kṛṣṇa? Hebben jullie Hem gezien?” Als de atmosfeer ’s nachts rustig was en het werd tijd voor de afspraak van Rādhikā met Kṛṣṇa, kon Hij zich niet meer bedwingen. Wanneer Hij Zich de *rāsa-līlā* herinnerde, raakte Hij overweldigd door *bhāva* en begon te zingen en te dansen.

In innerlijk bewustzijn (*antar-dasā*) wordt alleen ontmoeting en blijdschap ervaren. Als Mahāprabhu wel eens op die manier was verzonken, zei hij, “Vandaag was Kṛṣṇa temidden van de *sakhīs* in Rādhā-kunḍa aan het spelen. Een *sakhī* heeft Me geholpen om die plezierige speelpartijen van een afstand te kunnen zien.” Wanneer Mahāprabhu dan naar vol extern bewustzijn terugkwam, zei Hij, “Svarūpa! Heb Ik zojuist iets tegen jou gezegd? Wat? Oh, Ik ben een *sannyāsī* met de naam Caitanya!” Dan treurde Hij in de hevige pijn van afgescheidenheid. Als Hij dacht aan Kṛṣṇa’s eigenschappen, sloeg Hij Zijn armen om de nek van Rāya Rāmānanda en Svarūpa Dāmodara en hilde in grote onrust. Dit gebeurde iedere dag.

In het stadium van *bhāva* zit een *sādhaka* soms te huilen, “Alas, alas! Het is voor mij niet mogelijk om *kṛṣṇa-prema* te krijgen, dus het is voor mij zinloos om te blijven leven.” Soms moet hij lachen, wanneer hij zich een spel herinnert en denkt, “Kṛṣṇa, die de jonge vrouwen van de koeherders steelt, heeft de hele nacht onder een boom op de binnenplaats gezeten. Met allerlei klanken heeft Hij de *gopīs* geroepen, maar Hij werd verslagen door Jaṭīla en Kuṭīlā’s nauwlettende bewaking en ondervraging, waardoor Hij er niet in is geslaagd de *gopīs* te zien.” Soms wordt een *sādhaka* stil en rustig en

verbergt de rijkdom van *prema* in zijn hart. Soms imiteert hij een spel van Śrī Hari en dan danst hij en soms praat hij op een vreemde, onbegrijpelijke manier.

Tekst 15

Gehechtheid aan het schouwen van de prachtige gedaante van het godsbeeld wordt beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.23.22),

*śyāmaṁ hiraṇya-paridhiṁ vanamālya-barha-
dhātu-pravāla-naṭa-veśam anuvratāmse
vinyasta-hastam itareṇa dhunānam abjaṁ
karṇopalālaka-kapola-mukhābja-hāsam*

Hij is zo donker als een verse regenwolk en Zijn gele *dhotī*, die de uitstraling van goud verslaat, glanst op Zijn lichaam. Zijn hoofd is getooid met een pauwenoogveer en ieder deel van Zijn lichaam is versierd met tekeningen van gekleurde mineralen. Trosjes verse blaadjes versieren Zijn lichaam en om Zijn hals hangt een prachtige bloemenslinger van bosbloemen in vijf kleuren. Gekleed op deze manier lijkt Hij op een frisse, jonge, bedreven danser. Met één hand rust Hij op de schouder van Zijn *sakhā* en met de andere draait Hij een speellotus rond. Zijn oren zijn gedecoreerd met oorringen, krullende lokken haar vallen tegen Zijn wangen en Zijn lotusgelaat bloeit op met een zachte glimlach.

*kṣaṇe-kṣaṇe dekhe śyāma, hiraṇya-valita
vanamālā-sikhi-piñcha-dhātvādi-maṇḍitā*

*naṭa-veśa, saṅgī-skandhe nyasta-padma-kara
karṇa-bhūṣā-alakā-kapola-smitādhara*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Bij het verschijnen van *rati* verrijst de staat van goddelijke, hartstochtelijke liefde, *anurāga*, in het hart van

de *sādhaka* bij het aanschouwen van het godsbeeld en hij ervaart de schittering van Kṛṣṇa's schoonheid, zoals in dit vers wordt beschreven. Kṛṣṇa draagt een kroon van pauwenoogveren en Zijn hals is versierd met een bloemenslinger met bladeren geregen door de *vraja-gopīs*. Op Zijn lichaam zijn figuurtjes getekend met geurende mineralen van Kāmyavana. Kṛṣṇa, die iedereen met Zijn glimlach aantrekt, legt Zijn linker arm om de schouder van een *priyā-narmasakhā* en met Zijn rechter hand draait Hij een speellotus rond. De *ācāryas* leggen uit, dat het draaien van de speellotus erop wijst, dat Kṛṣṇa's hart danst als die lotus, wanneer Hij de toegewijden ziet. Of, dat het hart van de toegewijden danst als de lotus, wanneer ze Kṛṣṇa zien. Met het draaien van de lotus geeft Kṛṣṇa uitdrukking aan het gevoel, "O fortunlijke *brāhmaṇīs*, Ik houd jullie lotushartjes in Mijn hand vast." Hij impliceert hiermee, "Nu jullie Me hebben gezien, danst jullie hart zoals deze lotus." Of, "Ik accepteer jullie hart en maak jullie Mijn eigen."

Kṛṣṇa verleidt alle levende wezens om nectar te drinken door hen aan te trekken met de bekoring van Zijn schoonheid. Door deze genade manifesteren zich allerlei soorten spel in het hart van de *sādhaka* en hij ervaart het geluk van het proeven van dit spel.

Tekst 16

Ook in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.21.5) staat het volgende,

***barhāpīḍam naṭa-vara-vapuḥ karṇayoḥ karṇikāram
bibhrad vāsaḥ kanaka-kapiśam vaijayantīm ca mālām
randhrān veṇor adhara-sudhayāpūrayan gopa-vṛndair
vṛndāraṇyam sva-pada ramaṇam prāviśad gīta-kīrtiḥ***

[De *gopīs* in *pūrva-rāga* zien Kṛṣṇa door de ogen van *bhāva* en beschrijven Zijn schoonheid.] Śyāmasundara loopt het bos van Vṛndāvana in vergezeld van Zijn koeherdsvrienden. In Zijn turband steekt een pauwenoogveer; boven Zijn oren een *karni-*

kāra bloem; op Zijn lichaam glanst een *pītāmbara* als goud; en om Zijn hals hangt tot zijn kniën een prachtige bloemenslinger geregen van vijf soorten geurende bosbloemen. Zijn schitterende kleding is die van een bedreven danser op het podium en de nectar van Zijn lippen vloeit door de gaatjes van Zijn fluit. De koeherdersjongens bezingen Zijn glorie en lopen achter Hem aan. Op deze manier is dit Vṛndāvana-dhāma, dat mooier is dan Vai-kunṭha, zelfs nog mooier geworden door de afdrucken van de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa, die zijn gemarkeerd met de schelp-hoorn, de werpschijf en andere symbolen.

*śikhicūḍa, naṭavara, karṇe karnikāra
pītavāsa, vaijayantī-mālā-galahāra*

*veṇu-randhre adhara-pīyūṣa pūrṇa karī'
sakhā-saṅge vṛndārānye praveśila hari*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Met dit vers heeft Śrī Śukadeva Gosvami, het kroonjuweel van alle *paramahāṁsas*, een verbazingwekkend beeld geschetst van de bekoorlijke gedaante van Kṛṣṇa, die zich in het hart van de mooie meisjes van Vraja manifesteerde, toen ze de klank van Zijn *veṇu* hoorden. De *vraja-ramaṇīs* met een diepe gehechtheid aan Kṛṣṇa raakten overweldigd bij het horen van de lieflijke klank van Zijn fluit. Toen ze elkaar beschreven, hoe verbazingwekkend de bekoring van dat geluid was, manifesteerde zich in hun hart het beeld van Kṛṣṇa in Zijn mooie drievoudig gebogen gedaante (*tribhaṅga-lalita*) met Zijn speelse manier van slenteren, Zijn scheve blikken, Zijn lichte, zoete glimlach enzovoort en overweldigde hen met *prema*.

Barhāpīḍam – Temidden van de zwarte, krullende lokken haar staat op Kṛṣṇa's hoofd een kroon van pauwenooigveren, die lijkt op een regenboog op een verse regenwolk. Deze veren werden geschonken door zegenrijk dansende pauwen. Door deze kroon op Zijn hoofd te dragen onthult de *dhīra-lalita-nāyaka* Kṛṣṇa de *hāva*,

bhāva en andere extatische symptomen van Zijn geliefden op een ongekende manier. De *nakha-candrikā*, het glanzend blauwgroene centrum van het pauwenoog is het zegel van scherpzinnigheid in de liefdesaffaires (*prema-vidagdha*), die de kunst van *rasa* omvatten. Door op Zijn hoofd een pauwenoogveer te dragen verkondigt Kṛṣṇa de zege van Zijn geliefde Rādhā in het spel van de vorige nacht in de hutten van plezier.

Naṭa-vara-vapuḥ – Zelfs de danskunst (*nṛtya-vilāsa*) wordt verlagen door Kṛṣṇa's speelse manier van slenteren. Śyāmasundara, de beste danser, is de personificatie van de grootste bekoring, die onvergelijkbaar is. Wanneer Hij door Zijn koeherdsvrienden wordt vergezeld, volgt Hij de koeien naar het bos van Vṛndāvana. Zijn lotusvoeten dansen van nature in Zijn eigen stijl, die de danskunst zelf beschaamt. Tegelijkertijd dansen ook Zijn juwelen enkelbellen, goud gekleurde *pitāmbara*, de belletjes aan Zijn heupband en de *vaijayantī-mālā* op Zijn borst. Ook Zijn vingers dansen op een unieke manier over de gaatjes van Zijn fluit. Kṛṣṇa's beide ogen, die de schoonheid verslaan van de rusteloze bewegingen van *khañjana* vogels en babyherten, dansen ook met allerlei uitdrukkingen. Zijn *makara* oorringen, Zijn krullende zwarte lokken en de pauwenveer op Zijn hoofd beginnen mee te dansen. Hij is dus Zelf de ongeëvenaarde danser (*naṭa-vara*) en ieder deel van Zijn lichaam is eveneens een *naṭa-vara*.

Karṇayoh karṇikāram – De gele *kanera* bloem (*karṇikāra*), die Śyāmasundara op Zijn oren draagt, wanneer Hij het bos binnengaat, verhogen de onvergelijkbare bekoring van Zijn frisse jeugd. *Rasika-śekhara* Śrī Kṛṣṇa draagt maar één *kanera* bloem, soms op Zijn rechter oor en soms op Zijn linker oor, waarmee Hij Zijn zorgeloze, bedwelmdje jeugd demonstreert. Hij plaatst die bloem op het oor aan de kant, waar de liefhebbende *gopīs* op de daken staan, en toont hen op die manier Zijn grote genegenheid.

Bibhrad vāsaḥ kanaka-kapiśam – *Naṭa-vara* Śyāmasundara's lichaam verslaat de donkere kleur van verse regenwolken en is ver-

fraaid met een goudgeel kledingstuk (*pītāmbara*), dat lijkt op een lichtflits over een donderwolk. Door Zijn lichaam te bedekken met de *pītāmbara*, die dezelfde kleur heeft als de gouden gelaatskleur van de *vraja-gopīs*, laat Hij zien, wat Hij voelt, wanneer ze Hem omhelzen; zo openbaart Hij Zijn diepe liefde voor hen. Op Zijn zeer brede borst schommelt een *vaijayantī-mālā* van vijf soorten bosbloemen zachtjes heen en weer. Wanneer de *gopīs* dit zien, welt hun hart op met telkens nieuwe golven emoties. Deze vijf bloemen lijken op de vijf pijlen, die de *gopīs* afschieten en ieder lichaamsdeel van Kṛṣṇa doorboren.

Randrān veṇor adhara-sudhayāpūrayan – Wanneer Kṛṣṇa met Zijn vingers de gaatjes van de *veṇu* afdekt en hem aanlegt tegen Zijn zachte lippen, die de schoonheid van rijpe *bimba* vruchten verslaan, en er zachtjes op blaast, vloeit er een zoete klank uit voort, die de hele wereld opwekt en alle bewegende en niet-bewegende wezens betovert. De levenloze *veṇu* komt tot leven en beroert het hart van de *gopīs* met bovenzinnelijke lust (*kāma*). Wanneer de *gopīs* bovendien pal voor hun neus zien, dat de *veṇu* geniet van de nectar van Kṛṣṇa's lippen (*adhara-sudhā*) – die zij als hun rijkdom beschouwen – verschijnt de *sañcāri-bhāva* genaamd jaloezie (*irṣyā*) in hun hart, ook al is de fluit mannelijk.

Op deze manier speelt Śyāmasundara op Zijn *veṇu*, wanneer Hij het meest plezierige bos van Vṛndāvana binnentreedt. Op het moment, dat een stroom zoete nectar van de fluit de oren bereikt van de *vraja-ramaṇīs*, die over *mahābhāva* beschikken, verschijnt er in hun hart een verbazingwekkende conditie. Ze worden onrustig van een sterk verlangen om Kṛṣṇa te ontmoeten en hoewel ze dit gevoel trachten te verbergen, slagen ze er niet in.

Een *sādhaka*, die gericht is op het krijgen van de liefde van de *gopīs* voor Kṛṣṇa, zal deze *bhāva-mādhurya* geleidelijk ontwikkelen door onder leiding van zijn geestelijk leermeester *sādhana* uit te voeren. Zodra het stadium van *bhāva* verschijnt, manifesteert zich de gedaante van Kṛṣṇa in het hart van de *sādhaka*. In dit stadium

komt het gevoel van de *sādhaka* overeen met dat van een *gopī*. Hij weet, dat hij (in zijn *svarūpa*) een jong meisje (*kiśorī*) is en raakt verzonken in dienstverlening onder leiding van de *nitya-siddha-gopīs*.

Tekst 17

Wanneer de heilige naam zich volkomen manifesteert, raakt men bevangen door het godsbeeld, die zelfs Zichzelf bevangt. In *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.2.12) zegt Śrī Uddhava tegen Vidura het volgende,

*yan-martya-lilaupayikaṁ sva-yoga-
māyā-balaṁ darśayatā grhītam
vismāpanaṁ svasya ca saubhagarddheḥ
paraṁ padaṁ bhūṣaṇa-bhūṣaṇāṅgam*

Door Zijn vermogen van Yogamāyā verscheen Bhagavān in zijn transcendente gedaante, die geschikt was voor Zijn spel als mens. Deze gedaante was zo mooi, dat deze niet alleen de hele wereld betoverde, maar ook Bhagavān Zelf verbaasde. Deze gezegende gedaante is het hoogste toppunt van schoonheid en Zijn schitterende lichaamsluister verfraait zelfs Zijn ornamenten.

*martya-lilā-upayogī savismaya-kārī
prakaṭila vapu kṛṣṇa cic-chakti vistāri'*

*subhaga-ṛddhira para-pada camatkāra
bhūṣaṇa-bhūṣaṇa-rūpa tulanāra pāra*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Onder invloed van Zijn *cit-śakti* manifesteert Bhagavān Śrī Kṛṣṇa een volslagen bevangende gedaante geschikt voor Zijn menselijke spel en vermaak. De ongeëvenaarde schoonheid van deze gedaante verbaast zelfs Kṛṣṇa Zelf. Kṛṣṇa kent onbeperkt tijdverdrijf evenals onbeperkte manifestaties. Hiertoe behoren Zijn *svayaṁ-prakāśa* (persoonlijke manifestaties), zoals

Vāsudeva en Saṅkārṣaṇa; Zijn *vilāsa-mūrti* (speelgedaante) Śrī Nārāyaṇa; en Zijn *svāṁśa-rūpa* (persoonlijke expansies), namelijk de *puruṣa-avatāras* (de Meesters van de scheppende energie – Kāraṇodakaśāyī Viṣṇu, Garbhodakaśāyī Viṣṇu en Kṣīrodakaśāyī Viṣṇu), *guṇa-avatāras* (incarnaties van de drie geaardheden van de materiële natuur – Brahmā, Śiva en Viṣṇu) en *āveśa-avatāras* (bekrachtigde levende wezens). Van al deze expansies is Hijzelf (*svayam-rūpa*) – Śrī Kṛṣṇa van Gokula, die jong blijft en een bedreven danser is, die als een koeherdersjongen gekleed gaat en een fluit bij Zich draagt – is de beste en de meest aantrekkelijke verschijning. Door een enkel deeltje van deze liefvalligheid worden Gokula, Mathurā, Dvārakā en zelfs Devī-dhāma volkomen ondergedompeld.

Door Zijn Yogamāyā manifesteert Kṛṣṇa Zich in de materiële wereld in deze ongeëvenaarde gedaante samen met zijn meest vertrouwelijke juweel, het eeuwige spel van Goloka Vṛndāvana. Deze verbazingwekkende aard verbaast Kṛṣṇa Zelf ook, waarbij Hij hulpeloos toeziet in Zijn pogingen om de bekoring ervan te proeven. Kṛṣṇa, die compleet is met de zes rijkdommen van weelde, schoonheid, roem, kracht, kennis en verzaking, bevindt Zich in Zijn ultieme volmaaktheid. Deze zes vermogens zijn getooid met liefvalligheid en nemen een ongekend goddelijke schoonheid aan.

Sierraden verfraaien doorgaans het lichaam, maar Kṛṣṇa's lichaam verhoogt de schoonheid van Zijn sierraden. Zijn aantrekkelijke, drievoudig gebogen gedaante (*tribhaṅga-lalita*) versterkt de verbazingwekkende schoonheid van Zijn ledematen en trekt ieders hart aan. De pijl van Zijn scheve, zijdelingse blik gevoegd aan de boog van Zijn wenkbrauwen windt de geest op van Śrī Rādhā en de andere *vraja-devīs*. De Lakṣmī's, die in de Veda's worden uitgeroepen als deugdzaam en kuis, worden ook door Zijn schoonheid aangetrokken en willen dolgraag de uitstraling van Zijn teennagels dienen. Ook al vereren Rādhā en Haar *sakhīs* in Vraja de manestralen van Kṛṣṇa's teennagels miljoenen keren opnieuw met hun leven,

houden ze Zijn vollemaansgezicht eeuwigdurend in het diepst van hun hart.

Krachtens Zijn eigen *cit-sakti* manifesteert Bhagavān Kṛṣṇacandra voor Zijn tijdverdrijf in de materiële wereld een buitengewone gedaante. Deze gedaante veroorzaakt zelfs in Nārāyaṇa, Zijn *vilāsa-vigraha*, grote verbazing. Zelfs Kṛṣṇa Zelf wordt gek van verlangen om Zijn eigen bekoring te proeven. Śrī Caitanya-caritāmṛta (Ādi-līlā 4.158) bevestigt dit, *kṛṣṇera mādhye kṛṣṇe upajaya lobha*.

Tekst 18

Kṛṣṇa's schoonheid trekt ieders hart aan. Śrīmad-Bhāgavatam (9.24.65) beschrijft de woede van de Vrajavāsī's jegens Śrī Brahmā, die ogen heeft gemaakt, die knippen, en op die manier hun zicht op Kṛṣṇa belemmeren, wanneer ze de schoonheid van Zijn gedaante willen drinken.

*yasyānanam makara-kunḍala-cāru-karṇa-
bhrājat-kapola-subhagam savilāsa-hāsam
nityotsavam na tatrapur dr̥ṣibhiḥ pibantyo
nāryo narāś ca muditāḥ kupitā nimeś ca*

De oorringen in de vorm van *makara*, die onder Kṛṣṇa's oren schommelen, spelen in het meer van Zijn wangen en deze schittering verhoogt de schoonheid van Zijn wangen zelfs nog meer. Wanneer Hij met plezier glimlacht, neemt de zegen, die altijd op Zijn gelaat zichtbaar is, nog verder toe. Alle inwoners van Vraja, zowel mannen als vrouwen, drinken in de kopjes van hun ogen de ambrozijnen schoonheid van Zijn lotusgezicht. Ze raken nooit voldaan en daarom worden ze boos op Brahmā, omdat hij ogen maakt, die knippen, en op die manier de smaak van deze bekoring verhinderen.

subhaga-kapola heri' makara-kuṇḍala
savilāsa hāsya-mukha-candra niramala

nara-nārī-gaṇa-nitya-utsave mātīla
nimeṣa-kārīra prati kupita haila

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrīla Śukadeva Gosvāmī begon stralend van plezier de zoetheid van Kṛṣṇa's prachtige gedaante aan Mahārāja Parikṣit te beschrijven. Wanneer de Vrajavāsī's deze schoonheid aanschouwen, worden ze overweldigd door *prema* en hun eigen liefdevolle gehechtheid (*anurāga*) wordt oneindig uitgestrekt, waardoor deze een verrukking krijgt, die niet te beschrijven is. De *vraja-sundarīs* zijn vol *mahābhāva* en proeven vanwege hun zeer dikke en diepe *anurāga* Kṛṣṇa's buitengewone schoonheid ten volle. Hun gevoelens bevinden zich op het hoogste niveau en hoewel er geen hoger niveau bestaat, blijven hun bovenzinnelijke emoties toenemen tot het stadium van *yāvad-āśraya-vṛtti*³. In deze staat van *anurāga*, die niet in woorden kan worden uitgedrukt, ervaren ze niets dan *rasa*. Ze bereiken *sva-samvedya-dasā*⁴, het uiterste stadium van *mahābhāva*. Deze conditie is de rijkdom van de *vraja-sundarīs* alleen.

De uitstraling van Kṛṣṇa's goddelijke oorringen glimt op Zijn wangen, die worden omringd door lokken krullend haar. Een eeuwig festival van ongekende schoonheid verspreidt zich over Zijn lieftallige lotusgezicht. In het centrum van dit eeuwige festival huist op gratieuze wijze een zachte, ambrozijnen glimlach als de keizer van het liefste van het liefste. Kṛṣṇa bevindt Zich in de overgang van kindertijd (*paugaṇḍa*) naar jonge volwassenheid (*kiśora*) en daarom zijn blijheid, ongeduld, levendigheid enzovoort, welke Zijn rusteloosheid onthullen, op Zijn lotusgezicht verschenen. Zijn witte tan-

³ U wordt verwezen naar het Glossarium voor een uitleg van deze term.

⁴ U wordt verwezen naar het Glossarium voor een uitleg van deze term.

den met vlekken van de *tāmbūla* en Zijn roze lippen met een verleidelijke glimlach hebben de uiterste grens van schoonheid bereikt.

Bij volle maan lijken de manestralen het brandende lijden van alle levende wezens weg te nemen en aanleiding te geven tot een toename van gretigheid in het hart van *cakora* vogels, die op toegewijden lijken. Wanneer de *vraja-devīs* de ongekende bekoring van Kṛṣṇa's schoonheid zien, neemt hun oceaan van *kāma* (lust) toe. Kṛṣṇa's schoonheid verwoest op die manier hun consideratie met familie, kaste, religie, stabiliteit, enzovoort. Ze worden dronken en verdrinken in een oceaan van zegen. Constant schommelende *makara* oorringen dansen op de wangen van Kṛṣṇa's licht glimlachende gezicht, wanneer ze Zijn wangen omhelzen en kussen. Wanneer de *gopīs* dit zien, verschijnt Kṛṣṇa in hun hart als *dhīra-lalita*, een held die bedreven is in amoureux spel. De oorringen, die Zijn wangen aanraken en omarmen, suggereren Zijn intentie om de *vraja-sundarīs* te omhelzen en hun borsten te kussen.

De *gopīs* zijn op deze manier echter niet helemaal voldaan met het aanschouwen van het festival van Kṛṣṇa's liefdigheid. Ze vervloeken Brahmā, omdat ze boos zijn op hem door oogleden te scheppen, die een moment hun *darśana* onderbreken. "Brahmā is niet gekwalificeerd om te scheppen. Om een dergelijk schitterend schouwspel te zien heeft hij maar twee ogen gegeven en die ogen hebben zelfs deuren in de vorm van oogleden! Nadat we zijn overleden, worden we in ons volgende leven Brahmā en dan laten we zien, hoe de schepping moet worden verricht. Slechts twee ogen zijn niet toereikend om dergelijke elegantie en schoonheid te bewonderen. Het hele lichaam zou ogen zonder oogleden moeten hebben, zodat we van Kṛṣṇa onbeperkt *darśana* kunnen hebben zonder te knippen!"

De woorden *nāryo narās ca* wijzen er in deze Tekst op, dat alle Vrajavāsī's, zowel mannen als vrouwen, de ambrozijnen schoonheid van Kṛṣṇa's lotusgelaat drinken. *Nāryaḥ* betekent Rādhā en de an-

dere *gopīs* en *narāḥ* verwijst naar Subala en andere *priyā-narma-sakhās*.

Alleen in Vraja zijn Kṛṣṇa's vier unieke eigenschappen in hun meest complete vorm aanwezig, namelijk *prema-mādhurya*, *līlā-mādhurya*, *rūpa-mādhurya* en *veṇu-mādhurya*. Om deze reden is er een bijzonder belang en een onderscheidende verdienste, die Vrajadhāma heeft over andere *dhāmas*, en die Vrajendra-nandana Śrī Rādhā-ramaṇa en de *vraja-gopikās* over andere incarnaties hebben.

Tekst 19

De Schepper heeft Śrī Kṛṣṇa op een ongekende wijze vorm gegeven, zoals beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.2.13),

*yad dharma-sūnor bata rājasūye
nirikṣya dr̥k-svasty-ayanam tri-lokaḥ
kārtsnyena cādyeha gataṁ vidhātur
arvāk-sṛtau kauśalam ity amanyata*

Toen de mensen van alle drie de werelden, die aanwezig waren bij de *rājasūya-yajña* van Dharmarāja Yudhiṣṭhira, de gedaante zagen van Bhagavān Śrī Kṛṣṇa, die aan het oog zo strelend is, dachten ze, dat de Schepper bij het ontwerpen van deze gedaante het hoogtepunt in het scheppen van menselijke gedaanten had bereikt.

*yūdhiṣṭhira-rājasūye nayana-maṅgala
kṛṣṇa-rūpa loka-traya-nivāsī sakala
jagatera sṛṣṭi madhye ati camatkāra
vidhātāra kauśala e karila nirdhāra*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Uddhava wordt overweldigd door *kṛṣṇa-prema* en beschrijft de prachtige gedaante van Kṛṣṇa aan Vidura. “Degenen die Kṛṣṇa persoonlijk hebben gezien bij de *rāja-*

sūya-yajña van Yudhiṣṭhira Mahārāja, hebben de deskundigheid van Vidhātā (Brahmā) geprezen door te zeggen, ‘Zelfs de Schepper, Brahmā, raakt verbijsterd bij het zien van de schittering van dit gra-tieuze lichaam, dat de luister van een blauwe lotus of een saffier verduistert.’”

Deze Tekst prijst het scheppend vermogen van Vidhātā en toch is Kṛṣṇa’s gedaante eeuwig zonder begin. Omwille van het materia-listische perspectief zijn niettemin woorden als ‘schepping’ gebruikt. Kṛṣṇa’s gedaante is volkomen ongeschapen en eeuwigdurend men-selijk. Deze gedaante is manifest in Vṛndāvana en is geschikt voor menselijk spel (*nara-līlā*). Van al het spel, dat Kṛṣṇa in Zijn verschil-lende *svarūpas* in Zijn uiteenlopende woonoorden, zoals Vaikuṅṭha, uitvoert, is Zijn *nara-līlā*, dat Hij als gewoon mens in Vraja uitvoert, de allerbeste. Hij wordt op drie manieren verheerlijkt volgens de mate, waarin Zijn eigenschappen manifest zijn: *pūrṇa* (compleet), *pūrṇatara* (completer) en *pūrṇatama* (meest compleet). Zijn ge-daante, waarin al Zijn eigenschappen, zoals schoonheid, lief tallig-heid en vermogen, op de meest complete manier manifest zijn, wordt *pūrṇatama* genoemd en deze gedaante is manifest in Vṛndā-vana. Hij verschijnt in Zijn meest complete gedaante van Śrī Bhaga-vān alleen daar, want daar geven Zijn metgezellen uitdrukking aan het hoogste niveau van *prema*. In alle andere plaatsen manifesteert Hij Zich hetzij als *pūrṇa* of als *pūrṇatara* in overeenstemming met het ontwikkelingsniveau van de *prema* van Zijn metgezellen in dat oord.

In Vraja manifesteert Kṛṣṇa Zich als *pūrṇatama*. In drie van de *bhāvas*, waarin Hij relaties heeft met de Vrajavāsī’s (*dāsya*, *sakhya* en *vātsalya*), valt slechts één vorm van relatie te verwachten. (Bij-voorbeeld in *dāsya* wordt alleen dienstbaarheid verwacht.) Er wordt bovendien enige etiquette (*maryādā*) betracht in de dienst verleend aan Hem door de toegewijden in deze drie *rasas*. Maar de relatie, die de *vraja-gopīs* met Kṛṣṇa hebben, is die van minnaar en beminde (*kānta-kāntā*), en hun dienstverlening volgt uitsluitend in het spoor

van hun verlangen naar Hem. Ze aarzelen niet om kuisheid en waardigheid te overschrijden omwille van de dienstverlening aan Hem en Hem gelukkig te maken. Daarom is *kāntā-prema* de allerbeste. Śrī Rādhā is het kroonjuweel van al deze *kāntās* en Haar liefde beheerst Kṛṣṇa volkomen. Onder invloed van Rādhā's *prema* neemt de *pūrṇatama* schoonheid en bekoring van Śrī Kṛṣṇacandra onophoudelijk toe.

Tekst 20

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.2.14) wordt het resultaat beschreven van het hebben van *darśana* van het godsbeeld met een alles verterende liefde (*anurāga*),

*yasyānurāga-pluta-hāsa-rāsa-
līlāvaloka-pratīlabdha-mānāḥ
vraja-striyo drgḥir anupravṛtta-
dhiyo 'vatasthuḥ kila kṛtya-śeṣāḥ*

Toen de jonge vrouwen van Vraja werden vereerd met Kṛṣṇa's toegenegen lach, Zijn schertsende woorden en speelse blikken, raakten hun ogen op Hem gefixeerd. Hun gedachten werden zodanig door Hem in beslag genomen, dat ze zich niet meer bewust waren van hun lichaam en huis en bleven als poppen levenloos staan.

*anurāga hāsa-rāsa-līlāvalokane
sampūjita-vraja-gopī nitya-daraśane
sarva-kṛtya-samādhāna antare māniyā
kṛṣṇa-rūpe mugdha-netre rahe dānḍāiyā*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Kṛṣṇa, die door *prema* wordt beheerst, lacht speels, wanneer Hij zijdelingse blikken naar de *gopīs* werpt. Dit veroorzaakt in het hart van de *gopīs* een golf van *prema*,

die hun verlangen wekt om Kṛṣṇa's plezier te verhogen. Wanneer Hij onder invloed komt van hun verschillende manieren van lachen, grappen maken en pruilen, wordt Hij gretig om hen te ontmoeten. In antwoord op hun liefde voor Hem rent Kṛṣṇa met een gretig hart om hun *māna* te kalmeren. Hij wordt beheerst door de diep toegenege *prema* van de *gopīs* en verklaart Zijn dankbaarheid door eeuwige schuld aan hen te aanvaarden.

In de *bhāva* oceaan van de *vraja-ramaṇīs*, die beschikken over *mahābhāva*, en bij het uitvoeren van hun huishoudelijke taken, zoals schoonmaken, koemest over de vloer smeren en boter karnen, zijn ze altijd verzonken in herinneringen aan Kṛṣṇa's uiteenlopende spel en vermaak. Het hart en de zintuigen van de *vraja-ramaṇīs* worden Zijn toegewijde volgelingen en hun gedachten worden in Zijn hart gevangen genomen. Bij het zien van hun activiteiten raakt Kṛṣṇa Zelf verbijsterd, om niet te spreken van anderen.

Kṛṣṇa is extreem gehecht aan de *gopīs*. Hij aanbidt hen op diverse manieren, Hij besteedt veel tijd aan pogingen om hun *māna* te kalmeren en Hij blijft aan de ingang van een *kuñja* op toestemming wachten om binnen te komen. Op dat moment voelen de *gopīs* zich ook tevreden en succesvol. Ze drinken de schittering van Zijn schoonheid en worden bewegingloos als standbeelden.

Tekst 21

Het gevoel van absolute rijkdom, die de vorm aanneemt van zoetheid (*mādhurya*), wordt beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.2.21),

***svayantv asāmyātīśayas tryadhīśaḥ
svārājya-lakṣmy-āpta-samasta-kāmaḥ
balim haradbhīś cira-loka-pālaiḥ
kirīṭa-koṭīḍita-pāda-pīṭhaḥ***

Śrī Kṛṣṇa Zelf is de Allerhoogste Meester van de drie vermogens (*sandhinī*, *samvit* en *hlādinī*). Niemand is aan Hem gelijk, dus

wie kan groter zijn dan Hij? Al Zijn verlangens worden vervuld door Zijn eigen transcendente geluXsgodin. Indra en ontelbaar veel andere *loka-pālas*, godheden die over verschillende gebieden van het universum presideren, brengen Hem allerlei geschenken en betuigen hun eerbied door met de punt van hun kroon de voetenbank aan te raken, waarop Hij Zijn lotusvoeten laat rusten.

samādhika-sūnya kṛṣṇa tri-sakti-īśvara
svarūpa-aiśvare pūrṇa-kāma nirantara
sopāyana-lokapāla-kirīṭa-niścaya
lagna-pāda-pūṭha stavanīya atiśaya

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Het woord *tryadhīśvara* betekent in het algemeen, dat Kṛṣṇa ontelbaar veel gedaanten en incarnaties heeft. Hij beschikt over ongeëvenaarde rijkdom en vermogens. Brahmā, Viṣṇu en Mahādeva zijn de meesters van de schepping, maar ze staan onder bestuur van Kṛṣṇa, de Allerhoogste Bestuurder (*adhīśvara*) van iedereen.

De tussenliggende betekenis van *tryadhīśvara* is, dat de drie *puruṣa-avatāras* – Kāraṇodakaśāyī, Garbhodakaśāyī en Kṣīrodakaśāyī - deelexpansies zijn van Kṛṣṇa's expansie, Baladeva Prabhu. Dit betekent, dat Kṛṣṇa de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods is van hen allemaal.

De essentiële betekenis van *tryadhīśvara* is als volgt. In de geschriften is bekend, dat Kṛṣṇa drie woonoorden heeft. Eén bestaat uit Zijn binnenkwartier, Goloka Vṛndāvana, waar Hij eeuwigdurend aanwezig is met Zijn moeder, vader, vrienden en geliefden. Daar verleent Yogamāyā Hem diensten als dienstmaagd. Onder deze Goloka-dhāma ligt Paravyoma, dat ook bekend is als Viṣṇuloka. Daar wonen Kṛṣṇa's *vilāsa-mūrti*, Śrī Nārāyaṇa, en ontelbaar veel andere gedaanten. Dit is het tussenliggende woonoord van Kṛṣṇa. Beneden deze Paravyoma bevindt zich Kṛṣṇa's derde woonoord

genaamd *bāhyāvāsa*, Zijn externe residentie. Deze bevindt zich in het materiële gebied aan de overzijde van de Virajā Rivier, waar talloze universa als afzonderlijke kamers aanwezig zijn. Dit gebied wordt ook Devī-dhāma of Māyā-devī's woonoord genoemd, waar levende wezens wonen, die door *māyā* zijn gebonden. De materiële energie (*jagat-lakṣmī*), de schaduw van de transcendente geluksgodin (*rājya-lakṣmī*), beschermt de rijkdom van deze wereld.

Kṛṣṇa is de Allerhoogste Bestuurder van deze drie gebieden – Goloka, Paravyoma en de materiële universa. Zowel Goloka als Paravyoma zijn transcendent en vormen het goddelijke vermogen (*vibhūti*) van *cit-śakti*. Daarom worden ze *tripāda-aiśvarya* genoemd, de rijkdom die driekwart van Gods energie omvat. De *vibhūti* of *māyā*, het materiële universum, wordt *ekapāda-aiśvarya* genoemd. De overvloed in Kṛṣṇa's transcendente *dhāmas* is drie keer groter dan die van de materiële wereld. Zijn *tripāda-vibhūti* (de spirituele wereld) kan niet in woorden worden verheerlijkt. In de onbeperkte universa van de *ekapāda-vibhūti* zijn talloze Brahmā's en Śiva's aanwezig, die *loka-pālas* worden genoemd, eeuwige instandhouders van orde in de schepping.

Brahmā kwam eens naar Dvārakā voor een *darśana* van Śrī Kṛṣṇa. Toen de poortwachter Hem informeerde, dat Brahmā was gekomen voor een audiëntie met Hem, vroeg Kṛṣṇa, “Welke Brahmā is gekomen? Wat is zijn naam? Ga terug en vraag het hem.” De poortwachter ging terug om het hem te vragen. Brahmā was verbaasd en zei, “Zeg Hem, dat de vader van de vier Kumāra's, Caturmukha Brahmā, is gekomen.”

Toen Brahmā bij de ingang van de Sudharmā vergaderzaal kwam, was hij stomverbaasd. De menigte was zodanig, dat hij niet naar binnen kon gaan. Miljoenen Indra's, Brahmā's, Śiva's en andere *loka-pālas* met acht tot duizenden hoofden boden languit hun erbetuigingen aan bij de voetenbank van Śrī Kṛṣṇa. Toen hun kronen ingelegd met juwelen de grond raakten, klonk er een luid geklater vermengd met de *jaya-dhvani* (zegeroep) van de *loka-pālas*, die

in alle richtingen weergalmd. Caturmukha Brahmā leek op een vuurvlieg temidden van miljoenen zonnen. Plotseling verdween alles en de stomverbaasde Caturmukha Brahmā stond daar in zijn eentje. Hij was verbaasd deze geweldige overvloed van Kṛṣṇa te zien, waardoor zijn trots verdween. Hij schaamde zich voor zijn overtreding en begon Kṛṣṇa te verheerlijken en bad om vergeving. Daarna stuurde Kṛṣṇa Brahmā op pad.

Tryadhīśvara heeft nog een andere vertrouwelijke betekenis. Het woord *tri* verwijst naar de drie woonoorden van Kṛṣṇa – Gokula, Mathurā en Dvārakā. Een andere naam voor deze gebieden is Goloka. Kṛṣṇa is van nature en eeuwigdurend in deze drie gebieden aanwezig en Hijzelf is hun *adhīśvara* (Allerhoogste Bestuurder). Daarom wordt Hij *tryadhīśvara* genoemd. De *dik-pālas*, die presidenten over de tien richtingen van de globus van onbeperkte universa en alle *cira-loka-pālas*, die resideren in de beschermingen van de onbeperkte Vaikuṅṭha's, brachten hun *daṇḍavat-praṇāmas* aan de voetenbank van Kṛṣṇa.

Svārājya-lakṣmy-āpta-samasta-kāmaḥ – *Svārājya-lakṣmī*, de transcendente geluksgodin, vervult alle verlangens van Kṛṣṇa. Hij voert ongelimiteerd spel uit in Vaikuṅṭha en andere woonoorden, maar Zijn menselijke spel en vermaak (*nara-līlā*) is het allerbeste. In Zijn binnenkwartier van Śrī Goloka Vṛndāvana is Zijn rijkdom (*aiśvarya*), die daar wordt getooid met liefvalligheid (*mādhurya*), miljarden keren groter dan Zijn overvloed in Vaikuṅṭha.

Tekst 22

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.16.36) wordt gezegd, dat Kṛṣṇa's genade onbevattelijk (*acintya*) en grondeloos (*ahaitukī*) is.

***kasyānubhāvo 'sya na deva vidmahe
tavāṅghri-reṇu-sparśādhikārah***

*yad-vāñchayā śrīr lalanācarat tapo
vihāya kāmān su-ciraṁ dhṛta-vratā*

[De Nāgapatnī's baden tot Śrī Kṛṣṇa,] O Heer, we snappen niet, welke *sādhana* onze echtgenoot heeft uitgevoerd om gekwalificeerd te worden voor het ontvangen van de aanraking van het stof van Uw lotusvoeten. Dit stof is zo zeldzaam, dat zelfs Uw vrouw, Lakṣmī, gedurende vele, vele dagen alle vormen van plezier heeft opgegeven en volgens de regels en voorschriften soberheden heeft uitgevoerd om het te verkrijgen.

*ki puṅye kāliya pāya pada-reṇu tava
bujhite nā pāri kṛṣṇa kṛpāra sambhava
yāhā lāgi' lakṣmī-devī tapa ācarila
bahu-kāla dhṛta-vratā kāmādi chāḍila*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De verbaasde vrouwen van Kāliya-nāga zeggen, “O Gokuleśvara, we snappen niet welke soort *sukṛti* ertoe heeft geleid, dat deze lage Kāliya Jouw zeldzame voetstof heeft verkregen. De uiterst lieve en buitengewoon knappe Lakṣmī, die op de borst van Śrī Nārāyaṇa speelt, heeft de associatie van haar echtgenoot opgegeven en een *vrata* in acht genomen, waarin ze zware soberheden uitvoert om dit stof te verkrijgen, maar ze is er niet in geslaagd. Prabhu, zelfs voor Lakṣmī is het niet mogelijk in hetzelfde geluk te delen als Kāliya, die de rechtstreekse aanraking van Jouw lotusvoeten heeft verkregen.”

Deze Tekst beschrijft het grote fortuin van Kāliya. Lakṣmī verlangde naar de associatie van Nanda-nandana Śrī Kṛṣṇa in haar lichaam als Lakṣmī. Nanda-nandana aanvaardt echter geen halfgodin als een prachtige dame; de enige manier om Hem te krijgen is de *vraja-devīs* te volgen en het lichaam en gevoel van een *gopī* te aanvaarden. Aangezien dit voor Lakṣmī niet mogelijk was, kon ze Kṛṣṇa's associatie niet krijgen. Śrīla Jīva Gosvāmī zegt, dat in Lakṣmī

de eenpuntigheid van de *gopīs* afwezig was: *aprāpti-kāraṇam ca gopīvat tad-ananyatābhāva aivati ca*.

Er kunnen twee redenen zijn, waarom Kāliya de lotusvoeten van Kṛṣṇa kreeg. De eerste reden is, dat hij in het gezelschap van zijn vrouwen was, die zeer goede toegewijden waren. De tweede reden is zijn residentie in de Yamunā, die zich in Vṛndāvana bevindt. Vanwege *saṁskāras* (indrukken) uit zijn voorgaande levens heeft hij beide gekregen, maar wegens zijn offensieve neiging heeft hij er geen acht op geslagen. De *dhāma* en andere transcendente objecten manifesteren zich niet onmiddellijk aan offensieve personen. Toen Kṛṣṇa de koppen van Kāliya splitste met een klap van Zijn dansende voeten, moest Kāliya bloed overgeven. Toen pas geloofde hij de woorden van zijn vrouwen, dat Kṛṣṇa de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods is en gaf zich aan Hem over. Kṛṣṇa had louter zitten wachten om hem Zijn genade te geven.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Thākura legt uit in zijn commentaar op dit vers, dat Kāliya in zijn hart het zaad van *bhakti* droeg vanwege de associatie met zijn toegewijde echtgenotes, maar dit zaad kon niet ontkiemen in zijn steenharde hart, dat leek op een braak liggend stuk land vanwege zijn overtredingen en wreedheid. Door de aanraking van Kṛṣṇa's voeten, werd dat braak liggende land vruchtbaar genoeg voor het zaad van *bhakti* om te ontkiemen.

Tekst 23

Śrīmad-Bhāgavatam (10.47.60) zegt, dat de toewijding van de *vrajagopīs* het toppunt is.

***nāyaṁ śriyo 'nga u nitānta-rateḥ prasādaḥ
svar-yoṣitām nalina-gandha-rucām kto 'nyāḥ***

*rāsotsave 'sya bhujā-daṇḍa-grhīta-kaṅṭha-
labdhāśiṣām ya udagād vraja-sundarīṅām*⁵

In het *rasa* festival omhelsde Kṛṣṇa de hals van de *vraja-sundaris* met Zijn armen als ranken en vervulde op die manier hun hartewens. Zelfs Lakṣmī, die eeuwigdurend op Zijn borst woont, krijgt deze genade niet. Dit wordt ook niet verkregen door de mooiste meisjes van de hemelse planeten, wier lichaamsuitstraling en aroma lijken op de lotusbloem, om niet te spreken van andere mooie vrouwen.

*rāse vraja-gopī skandhe bhujārpaṇa kari'
ye prasāda-kaila kṛṣṇa, kahite nā pāri*
lakṣmī nā pāila sei kṛpā-anubhāva
anya devī kise pābe se kṛpā-vaibhava?

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Met deze Tekst biedt Śrī Uddhava, die vol geduld en nederigheid verlangt naar *vraja-bhāva*, zijn kostbare *puṣpāñjali* aan de lotusvoeten van de geliefde *vraja-gopīs* van Kṛṣṇa, de kroonjuwelen van Zijn toegewijden. Deze woorden ont-hullen de glorie van de *prema* van de *vraja-sundaris*. Om te verkondigen, dat de *vraja-gopīs* voor de hele wereld vererenswaardig zijn, zegt Uddhava, “Dergelijke ongeken-de genade van Śrī Bhagavān is door niemand ooit gezien of ontvangen.” De verbazing van Uddhava wordt in deze Tekst aangetoond door zijn gebruik van de uitroep “u”. In het festival van *rasa* heeft Kṛṣṇa de *vraja-gopīs* vrolijk omhelst door Zijn armen om hun hals te leggen en hun hartewens te vervullen. Dit grote geluk werd zelfs niet verkregen door Lakṣmī, die zich eeuwigdurend op Zijn borst bevindt. Dergelijk geluk kan ook niet worden verkregen door de mooie hemelse nimfen met een uitmuntende lichaamsuitstraling en de geur van lotussen, dus hoe kan dit mogelijk zijn voor andere prachtige dames?

⁵ *Vraja-sundarīṅām* kan ook worden gelezen als *vraja-vallabhinām*.

Śrīla Jīva Gosvāmī brengt in zijn commentaar op deze Tekst een argument naar voren, “Kṛṣṇa en Nārāyaṇa zijn in *tattva* niet-verschillend. De hoogst toegenege Lakṣmī-devī, die speelt op de borst (*vakṣaḥ-vilāsini*) van Nārāyaṇa, is Zijn *svarūpa-śakti*. Ze bevindt zich tevens op Kṛṣṇa’s borst als een gouden lijn en ze is nooit van Hem afgezonderd. Waarom worden dan de gevoelens van de *gopīs* boven die van haar verheerlijkt?”

Dan lost hij dit argument op, “Hoewel Kṛṣṇa en Nārāyaṇa in *tattva* niet-verschillend zijn, wordt het unieke spel van Kṛṣṇa vol verbazingwekkend uitmuntende *rasa* met een overtreffend schitterende virtuositeit verfraaid. Lakṣmī houdt zich alleen bezig met ontmoeting (*sambhoga-rasa*), maar de *gopīs* hebben soms een ontmoeting (*milana*) en soms een scheiding (*viraha*). Lakṣmī is de geliefde van Nārāyaṇa, die spel op Zijn borst geniet, maar de *gopīs* zijn niet louter geliefden van Kṛṣṇa; ze zijn verrukt in de nectar van amoureuus spel in buitenechtelijke liefde (*parakīya-bhāva*), waarmee ze Zijn *prema-mādhurya* op een ongekennde wijze vergroten. De *aiśvarya* en *mādhurya* van Vrajendra-nandana Śyāmasundara manifesteren zich alleen in hun hoogste vorm in gezelschap van de *vrajadevīs*. Lakṣmī verlangt gretig naar deze *madhurya* en hunkert ook naar een ontmoeting met Kṛṣṇa. In Lakṣmī echter is de eenpuntige, standvastige toewijding van de *gopīs* afwezig. In *nara-līlā* behoort Kṛṣṇa tot de kaste van *gopas*, koeherdens. Omdat Hij Zichzelf als *gopa* ziet, zijn Zijn geliefden van nature dochters van *gopas* en alleen zij kunnen Zijn geliefden zijn. Śrī Lakṣmī wilde het lichaam van een *gopī* niet aanvaarden. Ze was niet in staat een geboorte te nemen in het huis van een *gopī*, met een andere *gopa* dan Kṛṣṇa te trouwen om *parakīya-bhāva* binnen te gaan, te associëren met de *nitya-siddha-gopīs* en haar zelfbeeld van een *brāhmaṇī* op te geven. Dit is de reden, waarom ze Kṛṣṇa niet kon krijgen.”

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.47.35) staat het volgende,

yathā dūra-care preṣṭhe / māna āviśya vartate
striṇāṃ ca na tathā cetah / sannikṣṛte 'kṣi-gocare

Een vrouw denkt meer aan haar minnaar, wanneer hij ver weg is dan wanneer hij voor haar staat.*

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura geeft op deze *śloka* als volgt commentaar, “Het hart van de minnares wordt meer aangetrokken tot de minnaar, wanneer ze ver van hem verwijderd is dan wanneer ze dichtbij hem woont. Hierdoor is de glorie van Lakṣmī’s grote geluk minder dan dat van de *gopīs*.”

Van al het spel en vermaak van Kṛṣṇa is de *rāsa-līlā* het kroonjuweel. Śrī Sanātana Gosvāmī zegt, “*rāsaḥ parama-rasa-kadam-bamaya-rati-yaugikārtha* – de *rasa* dans is de hoogste *rasa*, of liefdevolle uitwisseling. De hoogste *rasa* is datgene, waarin zich een relatie met het hoogste object bevindt.” De *rāsa-līlā* vindt geen plaats in deze wereld, noch in de hemelse planeten. In Dvārakā, waar 16.108 koninginnen aanwezig zijn, is de *rasa* dans een mogelijkheid, maar het vindt daar ook niet plaats. Het gebeurt ook niet in andere woonoorden van Śrī Bhagavān, zoals Vaikuṅṭha. De *rāsa-līlā* manifesteert zich alleen in Vṛndāvana en de *vraja-ramaṇīs* zijn de deelnemers. De diepe oorsprong van dit spel vol voortreffelijke emoties, is Śrī Vṛṣabhānu-nandinī. Śrī Śyāmasundara drijft op en wordt ondergedompeld in de golven van *prema*, die worden aangetroffen in het supreme festival van *rāsa-līlā*. Om Zichzelf in deze uitgestrekte oceaan van *prema* te beschermen tegen de torenhoge golven van het charmerende gedrag en de zijdelingse blikken van de *gopīs* pakt Hij de *gopīs* bij de nek en drukt Zich tegen hun borsten aan.

Met zijn bijzondere inzicht voorzag Uddhava het huwelijk van Kṛṣṇa en Rukmiṇī. Rukmiṇī wordt in deze wereld gevierd als Hari-priyā, de geliefde van Hari; niettemin kreeg ze zelfs geen spoor van het grote geluk van de *vraja-gopīs*. Hoe zou het dan mogelijk zijn geweest voor de andere koninginnen van Dvārakā en de hemelse godinnen? De *vraja-devīs* hebben het vermogen om Kṛṣṇa volkomen te beheersen. Het toppunt van *mahābhāva* – *mādanākhyabhāva* met *samartha-rati* (de *rati* die Kṛṣṇa kan beheersen) – is de *bhāva* van Śrī Rādhā alleen en Zij is de belangrijkste bron van ple-

zier in *mādhurya-rasa*. Alle andere *gopīs* zijn ingrediënten van *rasa*. De woorden *vraja-sundariṇām* in deze Tekst wijzen op de liefde van Śrī Rādhā, Haar elegantie, geleerdheid, virtueuze natuur, goede eigenschappen, deskundigheid in zang- en danskunst en Haar grote rijkdom aan schoonheid.

Tekst 24

Alle typen toegewijden verlangen naar *gopī-bhāva*. Dit wordt uitgelegd in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.47.61),

*āsām aho caraṇa-reṇu-juṣām ahaṁ syām
vṛndāvane kim api gulma-latauṣadhīnām
yā dustyapam sva-janam ārya-patham ca hitvā
bhejur mukunda-padavīm śrutibhir vimṛgyām*

Aho! De *vraja-devīs* hebben alles opgegeven, dat moeilijk is te verzaken, zoals kinderen, familie en het pad van kuisheid, en ze hebben hun toevlucht genomen tot het pad van *prema-bhakti* voor Śrī Kṛṣṇa, dat door de Śruti's eeuwigdurend wordt gezocht. Mijn gebed is, dat ik in een toekomstige geboorte een gedaante mag krijgen tussen de struiken, klimranken en kruiden van Śrī Vṛndāvana, die het voetstof van deze *gopīs* ontvangen.

*dustyajya ārya-patha-svajana chāḍi' diyā
śruti-mṛgya kṛṣṇa-pada bhaje gopī giyā
āhā! vraje gulma-latā-vṛkṣa deha dhari'
gopī-pada-reṇu ki seviba bhakti kari'?*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In de voorgaande Tekst heeft Śrī Udhava de uitmuntendheid van de *prema-mādhurya* van de *gopīs* beschreven. In zijn hart begrijpt hij zijn onbeduidendheid en verdorvenheid en er ontwaakt in hem een gretig verlangen naar *prema*, zoals die van de *gopīs*. De enige manier om deze *prema* te krijgen,

die zelfs voor Lakṣmī en de koninginnen van Dvārakā onbereikbaar is, is te worden besprenkeld met het voetstof van de *gopīs*, die beschikken over *mahābhāva*. De uitroep “*aho!*” drukt de zeldzaamheid uit van het bereiken van deze *prema*. De *nitya-siddha-gopīs* beschikken over een natuurlijke, overweldigende liefde (*anurāga*) voor Kṛṣṇa en vanwege deze intense harstocht hebben ze op succesvolle wijze de eer afgewezen, die door de samenleving wordt toegekend aan de inachtneming van sociale etiquetten, enzovoort, welke zeer moeilijk zijn op te geven. De Śruti’s en Upaniṣaden, zoals *Gopāla-tāpanī*, zoeken naar deze *kṛṣṇa-anurāga* en verlangen er gretig naar dit te verkrijgen. Uddhava begon te peinzen, “Voor mij is het niet mogelijk dergelijk groot geluk te krijgen, zoals dat van de *gopīs*, die beschikken over *mahābhāva*, tenzij ik op de een of andere manier het stof van hun lotusvoeten kan bemachtigen.” Daardoor beschouwt hij zich zeer gevallen en onbeduidend en bidt om een geboorte te krijgen in Vṛndāvana als een struik, een klimplant of een kruid.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura wijdt hierover als volgt uit in zijn commentaar, *Sārārtha-darśanī*, “Het kwam door hun *anurāga*, waardoor de *vraja-devīs* hun reputatie, zelfbeheersing enzovoort opgaven en midden in de nacht vertrokken voor een afspraak (*abhisāra*) met Śyāmasundara. Vanwege de kracht van hun *prema* waren ze hulpeloos en konden niet bepalen, of hun beslissing om hun gezin achter te laten goed of verkeerd was. Zodra ze de klank van Śyāmasundara’s fluit hoorden, werden ze doorboord door de pijl van lust (*kāma*) en als gekken (*unmādinī*) renden ze als herten van het pad af dwars door het bos zonder te letten op struiken, doornen en scherp gras. Op dat moment viel het stof van hun voeten op het gras, de struiken en andere vegetatie. Ik kan dit stof alleen krijgen door op zekere dag dat gras, die klimplant of die struik te worden. Ook al zou ik nederig bedelen om een deeltje van dat stof, zouden ze het niet aan me geven.”

Uddhava had in dit opzicht ook een twijfel. “Mijn geboorte en gevoel zijn niet verenigbaar met *vraja-bhāva*, dus waarom zouden de *gopīs* mij genadig zijn?”

In dit vers staat het woord *carāṇa-reṇu* (voetstof) in enkelvoud, hetgeen een indicatie is, dat dit het voetstof is van Śrīmatī Rādhikā, het kroonjuweel van de *gopīs*.

Mukunda-padavī betekent ‘dienstverlening aan Kṛṣṇa verkrijgen’. De *gopīs* krijgen altijd deze dienstverlening. Śrī Jīva Gosvāmī zegt, “De naam Mukunda is afkomstig van *muktim dadāti*, hetgeen betekent ‘Hij die jou bevrijdt van jouw haarvlecht of rok’.” De betekenis van *mukunda-padavī* volgens Śrīla Sanātana Gosvāmī is *tad-anurakti-bhajana*, of *bhajana* begiftigd met de genegenheid van de *gopīs* voor Kṛṣṇa. Vóór- en nadat Kṛṣṇa de koeien heeft gehoed (in *pūrvāhna-līlā* in de ochtend en in *aparāhna-līlā* in de late namiddag) staan de *gopīs* gretig naar Kṛṣṇa’s vertrek te kijken en naar Zijn terugkomst van de weidegronden. Terwijl ze worden geabsorbeerd door het wachten op Hem, stelen ze Zijn hart en hoofd met hun lichaamshoudingen en hun manier van doen. Alleen de *gopīs* kunnen deze bijzondere dienst verlenen. Het pad, dat door de *gopīs* wordt gevolgd in hun dienstverlening aan Kṛṣṇa is eigenlijk het ware *ārya-patha*, het pad van oprechtheid en kuisheid, zoals aangegeven in de geschriften. De Veda’s bevelen, dat men in de liefde voor Kṛṣṇa, die eenpuntig is en vrij is van materiële aanduidingen (*aikāntika-nirupādhika-prema*), alle vormen van wereldse en transcendente regels moet opgeven. Om Kṛṣṇa te krijgen is overschrijding van het klaarblijkelijke *ārya-patha* geen fout.

Volgens een andere betekenis van *mukunda-padavī* zijn de beste toegewijden op het pad van devotie niemand anders dan de *gopīs*.

Śrīla Sanātana Gosvāmī heeft in *Śrī Bṛhad-bhāgavatāmṛta* de vraag gesteld, “Om Kṛṣṇa te krijgen heeft Rukmiṇī-devī zelfs haar eigen huwelijksceremonie, die door haar vader was georganiseerd, in de steek gelaten. Ze heeft Kṛṣṇa een persoonlijke brief geschreven, waarin ze zich compleet aan Hem overgaf en die ze door de

zoon van haar priester liet bezorgen. Hiermee heeft zij ook de eer van een kuis meisje uit een gerenommeerde familie opgegeven. Wat is dan de stijl, die de *vraja-devīs*, die alles verzaakten om Kṛṣṇa te krijgen, van Rukmiṇī onderscheidt, die haar nobele familie voor Hem opgaf?”

Vervolgens legt Śrīla Sanātana Gosvāmī uit, “De gehechtheid (*rati*) van de *gopīs* aan Kṛṣṇa heeft geen oorzaak, terwijl de *prema* van Rukmiṇī zich heeft ontwikkeld, nadat ze had gehoord over Zijn naam, gedaante, eigenschappen, enzovoort. De *gopīs* daarentegen hebben vanaf hun geboorte een natuurlijke liefde voor Kṛṣṇa en ze verlaten hun familieleden en het pad van fatsoenlijk gedrag met een extreme gretigheid om Hem te ontmoeten.”

In *Prīti-sandarbhā* zegt Śrī Jīva Gosvāmī, “De bezieling van de *gopīs* onthult, dat hun *prema* veruit superieur is. Hun buitengewone gretigheid veroorzaakt de ontwikkeling van een verbazingwekkende kracht, waarmee de standaarden van respectabel gedrag van nature achterwege worden gelaten.”

Het woord *mukunda* in dit vers wijst ook op iemand, wiens verleidelijke lotusgezicht op een *kuṇḍa* bloem lijkt. Bovendien verwijst het naar de *dhīra-lalita-nāyaka* Śrī Kṛṣṇacandra, die Zijn bekoring in het gezelschap van de *gopīs* ten volle manifesteert.

Tekst 25

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.47.58) vermeldt Uddhava, dat ook Brahmā wordt afgeleid bij het zien van de stemming van de *gopīs*.

***etāḥ paraṁ tanu-bhrto bhuvī gopa-vadhvo
govinda eva nikhilātmani rūḍha-bhāvāḥ
vāñchanti yad bhāva-bhīyo munayo vayaṁ ca
kiṁ brahma-janmabhir ananta-kathā-rasasya***

De *gopīs* hebben eenpuntige *rūḍha-bhāva* voor Śrī Kṛṣṇa, de ziel van alle levende wezens. Dit is het hoogste niveau van *kṛṣṇa-*

prema en hierdoor is hun leven een succes. Naar deze *bhāva* wordt niet alleen gehunkerd door angstige personen, die bevrijding zoeken uit dit materiële bestaan, maar ook door grote *mahāpuruṣas* en door toegewijden, zoals wijzelf, maar niemand van ons kan dit bereiken. Voor iemand, wiens geest is gehecht aan *kṛṣṇa-kathā* zijn de drie soorten geboorten – seminaal, brahmaans en als offer – niet nodig, maar wat is voor iemand zonder smaak voor het horen van *kṛṣṇa-kathā* het voordeel om gedurende vele tijdperken keer op keer zelfs een geboorte te nemen als *Brahmā*?

*bhāva-bhīta muni-gaṇa āra deva-gaṇa
yāñhāra caraṇa-vāñchā kare anukṣana*

*se govinde rūḍha-bhāvāpanna gopī dhanya
kṛṣṇa rasa-āge brahma-jaṇma nahe gaṇya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: Met dit en andere verzen prijst Śrī Uddhava de kroonjuwelen van toegewijden, de *gopīs*, die voor alle werelden vererenswaardig zijn. Uddhava is Kṛṣṇa's dierbare vriend. Bij het zien van de buitengewone *prema* van de *gopīs* werd hij verbaasd en dacht het volgende, "Śrī Brahmā is Kṛṣṇa's zoon en is er trots op Zijn zoon te zijn. Het karakter van Śaṅkara is één met dat van Kṛṣṇa, maar zijn hoofd wordt meer in beslag genomen door zijn eenheid met Kṛṣṇa dan door gedachten over *bhakti*. Śaṅkarāṇa heeft het gevoel een broer te zijn en Lakṣmī heeft het gevoel van echtgenote. Deze gevoelens zijn in hen prominenter dan het gevoel van *prema*. De *gopīs* daarentegen houden van Kṛṣṇa als hun *prāṇa-priyatama*, de lieveling van hun leven. Hun liefde is *nirupādhika*, vrij van iedere aanduiding en heeft het hoogtepunt van *prema* bereikt. Ze beschikken over *rūḍha-bhāva* voor Gokulendra-nandana Govinda."

Rūḍha-bhāva beschikt over een onmetelijke liefvalligheid, die vrij is van ieder gevoel van ontzag en eerbied. Het is genegenheid voor

Kṛṣṇa zonder enig predikaat en is paramour *bhāva* zonder enige verwachting. *Rūḍha-bhāva* verschijnt in de hogere niveau's van *mahābhāva*. *Rūḍha-bhāva* wordt in dit vers genoemd, maar de *gopīs* bereiken eigenlijk *adhirūḍha-bhāva*, het hoogtepunt van hun *mahābhāva*. Door alleen *rūḍha-bhāva* te noemen wordt de reikwijdte van de emoties van de *gopīs* beperkt. De *vraja-devīs*, die beschikken over *adhirūḍha-bhāva*, met andere woorden *mādana*, *mohana* en alle andere *bhāvas*, zijn helemaal de ziel van Govinda. Dit is de betekenis van de woorden *nikhilātmani rūḍha-bhāvaḥ*.

Uddhava begint het volgende te overdenken, “Govinda is de gecondenseerde gedaante van Svayam Bhagavān Parameśvara.” Alle geschriften zeggen, dat de oorspronkelijke, non-duale waarheid, Govinda, de oorspronkelijke Persoon (*ādi-puruṣa*) is. Govinda geeft de Vrajavāsī's plezier met de bekoring van Zijn gedaante, “*go vindayati iti govinda* – Govinda is degene, die plezier geeft aan de *gopas*, de *gopīs* en de koeien.” *Go* betekent iemand, die de zintuigen doordringt, en de *gopīs* doordringen de zintuigen van Govinda. Het is een ernstige overtreding om de gevoelens van gewone vrouwen aan de *vraja-devīs* toe te schrijven, die in ieder opzicht buitengewoon zijn en helemaal de belichaming van geconcentreerde *prema* zijn.

Vāñchanti yad bhava-bhiyo munayo vayanī ca – Degenen, die bevrijding verlangen, *munis* en anderen, die bevrijding hebben bereikt en geheel zelfvoldaan (*ātmārāma*) zijn, en zelfs Uddhava die leeft met Govinda, als ook de Pāṇḍava's, de Yādava's, Caturmukha Brahmā en anderen worden aangetrokken door de *mahābhāva* van de *gopīs* en verlangen er hevig naar. Indien men geen smaak heeft voor het horen van vertellingen over Ananta-kṛṣṇa, is zelfs een geboorte als Brahmā zinloos. Het heeft zelfs geen zin om als Brahmā de daad van de schepping uit te voeren, of als *brāhmaṇa* de Veda's, Upaniṣaden en andere geschriften te bestuderen, geloften af te leggen, soberheden uit te voeren enzovoort. “Het leven en de dood van iemand, die geen smaak heeft voor het horen van vertellingen over

de *prema-mādhurya* van Kṛṣṇa, zijn onbeduidend en zonder betekenis.” Als het gevoel van een persoon niet gelijk is aan dat van de *gopīs*, aanvaardt Kṛṣṇa hem niet. Dit was de reden, waarom Hij de *māthura-brāhmaṇīs* naar huis terugstuurde, zoals wordt beschreven in Hoofdstuk 23 van Canto Tien in *Śrīmad-Bhāgavatam*.

Bhuvi wijst op deze Aarde, de hemelse planeten en de spirituele wereld. Het enige succes in deze drie werelden is een geboorte als *gopī* te nemen.

Tanu-bhṛto bhuvi – Kṛṣṇa verlost alle levende wezens van het materiële bestaan, zelfs degenen, die laag en onbeduidend zijn. Hij voedt hen overeenkomstig met de *prema* van de *gopīs*, die zich in Zijn hart bevinden. Hij propageert *prema*. Hij proeft deze buitengewone *prema* en leidt anderen ertoe het ook te proeven en Hij vergroot *prema* in degenen, aan wie Hij het weggeeft. De naam van dit vermogen is ‘*gopī*’.

Uddhava prijst in dit vers overvloedig de grootsheid van de *vraja-devīs*. Hij vestigt tevens de superioriteit van het overspelige gevoel van een gehuwde *gopī* in vergelijking met het gevoel van een echtgenoot met een echtgenote. Deze buitenechtelijke relatie (*para-rakīya-bhāva*) is nergens mogelijk alleen in Vraja. In paramour liefde wordt *rasa* geproduceerd door ongekende verbazing.

Tekst 26

Zelfs toegewijden geneigd tot de rijkdom (*aiśvarya*) van Śrī Bhagavān verlangen ernaar om *gopī-bhāva* te verkrijgen. Dit wordt vermeld in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.44.14).

***gopyas tapaḥ kim acarān yad amuṣya rūpam
lāvaṇya-sāram asamordhvam ananya-siddham
dṛgbhiḥ pibanty anusavābhinaṇam durāpam
ekānta-dhāma yaśasaḥ śriya aiśvarasya***

***Sakhī*, ik weet niet welke soberheden de *gopīs* hebben uitgevoerd, waardoor ze altijd met hun ogen de bekoring van Kṛṣṇa's gedaante kunnen drinken. Wat is de aard van Zijn gedaante? Het is de essentie van lichamelijke schoonheid (*lāvaṅya-sāra*)! In dit materiële bestaan, of in dat erboven, bestaat geen schoonheid, die aan Hem gelijk is, om niet te spreken van grotere schoonheid. Hij wordt door niemand gedecoreerd, noch wordt Hij geperfectioneerd door ornamenten en kleding. Integendeel, Hij is volmaakt in Zichzelf. Bij het zien van deze gedaante raakt men niet voldaan, want de schoonheid ervan neemt ieder moment toe. Alle roem, schoonheid en rijkdom nemen er hun toevlucht toe. Alleen de *gopīs* zijn fortuinlijk genoeg om een dergelijke *darśana* van Kṛṣṇa te hebben, niemand anders.**

*yaśaḥ śrī aiśvarya-dhāma durlabha ekānta
atīva-lāvaṅya-sāra svataḥ-siddha kānta*

*ki tapa karila gopī yāhe anukṣaṇa
nayanete śyāma-rasa kare āsvādāna*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Deze Tekst werd gesproken door de jonge, mooie vrouwen van Mathurā in de worstelarena van Kāṁsā, toen ze *darśana* van Kṛṣṇa's ongekend luisterrijke lichaam hadden gekregen. Ze zeiden, "O *sakhī*, welke soort soberheden hebben de *gopīs* uitgevoerd, waardoor ze hun ogen kunnen vullen met de buitengewone schoonheid van Kṛṣṇa's gedaante (*rūpa-mādhurya*)? Ze hebben hun geboorte, lichaam en geest tot een succes gemaakt. Waarop lijkt deze schoonheid? Er is geen *rūpa-mādhurya* gelijk aan of groter dan deze. In Paravyoma zijn zoveel gedaanten van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods aanwezig, maar zelfs Nārāyaṇa, de spelexpansie (*vilāsa-mūrti-svarūpa*) van Kṛṣṇa, beschikt niet over een dergelijke *rūpa-mādhurya*, laat staan andere gedaanten."

Kṛṣṇa's schoonheid is allerhoogst. Deze schoonheid is onvergelykbaar, volmaakt en natuurlijk en wordt niet voortgebracht door

enige vorm van ornamentering. Het is in feite zowel de oorsprong als de schatkist van alle prachtige, zoete kwaliteiten. Kṛṣṇa's gedaante, die vol is van ongeëvenaarde schoonheid, is alleen aanwezig in Vṛndāvana. Vrajabhūmi is gezegend, want de Oorspronkelijke Persoon (*purāṇa-puruṣa*) voert daar incognito spel uit. In dit Vrajabhūmi zijn de *vraja-devīs* in het bijzonder gezegend, want ze ontvangen *darśana* van *dhīra-lalita-nāyaka Śrī Kṛṣṇa*, die is begiftigd met alle schoonheid en bekoring.

Met het woord *amuṣya* merken de vrouwen van Mathurā op, “We krijgen vanwege onze onbeduidende vroomheid vandaag in deze worstelarena *darśana* van Śrī Kṛṣṇa, maar de vroomheid van de *gopīs* is compleet. O alwetende *munis*, laats ons weten, hoe we de soberheden moeten uitvoeren, zoals de *gopīs* het doen, zodat ook wij naar de beminnelijke gedaante van Kṛṣṇa in Vraja kunnen staan.”

Een andere vrouw uit Mathurā zei verwonderd, “O *sakhī*, het grote geluk van de *vraja-devīs* is niet het gevolg van soberheid, hun *prema* heeft geen oorzaak en kan in woorden niet worden uitgedrukt.” Als ze had gezegd, “Wij kunnen ook naar Vraja gaan en evenals de *gopīs* de nectar van Kṛṣṇa's schoonheid drinken,” had een andere dame geantwoord, “Dat zal voor ons zeer moeilijk zijn. Alleen met de genade van de *gopīs*, die over de hoogste *prema* beschikken, is het mogelijk deze nectar te drinken.”

Een andere dame begon te spreken, “Oh! Tegenover de *vraja-gopīs* manifesteert Kṛṣṇa's schoonheid zich in telkens nieuwe vormen, ononderbroken, van moment tot moment.”

De vrouwen van Mathurā prezen het grote geluk van de *vraja-devīs* en verlangden er hevig naar te dienen, zoals zij doen. Ze hoorden van fruitventers en anderen uit Vraja regelmatig over het zoete spel van Śrī Kṛṣṇa en de *vraja-devīs*. Door vertellingen over dit tijdverdrijf te horen rees in hun hart een hunkering naar de diensten, die de *gopīs* verlenen.

Tekst 27

Een inleiding op het avondspel (*sāyam-kāliya-lilā*) wordt aangetroffen in *Śrī Govinda-lilāmṛta* (20.1).

*sāyam rādhām sva-sakhyā nija-ramaṇa-krte preṣitāneka-bhojyām
sakhyānīteṣa-śeṣāṣana-muditam-hṛdam tām ca tam ca vrajendum
susnātām ramya-veśam gṛham anu-janani-lālitam prāpta-goṣṭham
nirvyūḍho ‘srālidohaṁ sva-gṛham anu punar bhuktavantam smarāmi*

Ik herinner me Śrī Rādhā, die ’s avonds vele soorten gerechten door Haar *sakhīs* naar Haar minnaar, Śrī Kṛṣṇa, laat brengen, en die vrolijk wordt door Kṛṣṇa’s restanten te gebruiken, die door Haar *sakhīs* naar Haar worden teruggebracht. Ik herinner me Śrī Kṛṣṇa, die na te zijn teruggekeerd van het hoeden van de koeien een bad neemt en Zich heel mooi aankleedt en graag door Moeder Yaśodā op vele manieren wordt verzorgd. Hij gaat naar de koestal en na het melken van de koeien, keert Hij terug naar huis voor Zijn avondmaaltijd.

*śrī-rādhikā sāyam-kāle, kṛṣṇa laḡi’ pāṭhāile,
sakhī haste vividha miṣṭhānna
kṛṣṇa-bhukta śeṣa āni’, sakhī dila sukha māni’,
pāñā rādhā haila prasanna*

*snāta ramya-veśa dhari’, yaśodā lālita hari,
sakhā-saha godohana kare
nāñā-vidha pakva anna, pāñā haila parasanna,
smari āmi parama ādare*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Wanneer Śrī Rādhā ziet, dat de avond is gevallen, wordt Ze in Haar hart zeer geestdriftig en denkt, “Nu moet Kṛṣṇa zijn teruggekeerd van het hoeden!” In de keuken draagt Ze witte kleding en maakt samen met Haar *sakhīs* allerlei soorten zoetwaren, zoals *amṛta-keli*, *karpūra-keli*, *candrakānti* en *modaka*. Al die toebereidingen gaan in nieuwe aarden potten en worden

afgedekt met een witte doek. Ze geeft de potten in handen van Haar *nitya-sakhīs* en *prāṇa-sakhīs* om ze naar Haar *priyatama* in Nanda-bhavana te brengen. De *sakhīs* vertrekken en Śrī Rādhā gaat in gedachten met hen mee. Ze denkt, “Wanneer Mijn *sakhīs* het huis van Nanda bereiken, drukt Maiyā hen aan haar hart en dan herinnert ze zich Mij en geeft Me haar zegeningen. Mijn *prāṇanātha*, die wordt omringd door Bābā en de *sakhās*, gaat deze voorbereidingen eten. Ik weet niet welke Hij lekker vindt en welke Hij niet lekker vindt.” Op deze manier heeft Śrī Rādhā met ogen vol *bhāva* innerlijke *darśana* van het avondmaal. De *sakhīs* overhandigen alle voorbereidingen aan Yaśodā, de koningin van Vraja, die ze toegenegen opdiert aan Kṛṣṇa, Balarāma en de *sakhās*. Op slimme wijze plaatst Dhaniṣṭhā Kṛṣṇa’s restanten in de handen van een *sakhī* en stuurt ze naar Śrī Rādhā met informatie over de lokatie van Hun *abhisāra* later op die avond. Śrī Rādhā zit angstvallig te wachten op de terugkeer van de *sakhīs* uit Nanda-bhavana. Wanneer ze arriveren, beschrijven ze alle gesprekken in Nanda-bhavana en hoe Kṛṣṇa iedere voorbereiding heeft gewaardeerd. Śrīmatī Rādhikā proeft Kṛṣṇa’s restanten op dezelfde manier. De *sakhīs* zijn ook uitermate blij om de restanten van Kṛṣṇa en Rādhā te gebruiken.

ALDUS EINDIGT DE ŚAṢṬHA-YĀMA-SĀDHANA,
SĀYAM-KĀLĪYA-BHAJANA, VAN ŚRĪ BHAJANA-RAHASYA.

Hoofdstuk Zeven

SAPTAMA-YĀMA-SĀDHANA

Pradoṣa-kāliya-bhajana – vipralambha-prema

(van zes daṇḍas in de nacht tot middernacht:
ongeveer 20:30 – 00:00)

Tekst 1

Het innerlijke symptoom van toewijding in het stadium van perfectie (*sādhya-bhakti*) is verering van Śrī Kṛṣṇa met een gevoel van afgescheidenheid. In *Śrī Śikṣāṣṭaka* (7) staat het volgende,

yugāyitaṁ nimeṣeṇa / cakṣuṣā prāvṛṣāyitam
śūnyāyitaṁ jagat sarvaṁ / govinda-viraheṇa me

O *sakhī*, in afzondering van Govinda lijkt een ogenblik op een millennium. De tranen stromen uit Mijn ogen als stortbuien in het regenseizoen en deze hele wereld lijkt leeg te zijn.

udvege divasa nā yāya kṣana haila yuga-sama
varṣāra megha prāya aśru-varṣe nayana
govinda-virahe śūnya haila tribhuvana
tuṣānāle poḍe—yena nā yāya jīvana

BHĀJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrīman Mahāprabhu is verzonken in de gevoelens van Śrīmatī Rādhikā in intense afgescheidenheid van Kṛṣṇa. Hij zegt, “*Sakhī*, in Mijn verdriet zonder Nanda-nandana staan Mijn dagen stil. Ieder moment lijkt een millennium te duren. Tranen stromen onophoudelijk uit Mijn ogen als stortregens uit de wolken. Ik kan de afzondering van Govinda niet langer verdragen. Het hele universum lijkt leeg te zijn en Mijn lichaam brandt voortdurend in het vuur van afgescheidenheid van Hem. Het lijkt, alsof Mijn lichaamsdelen in een vuur van brandend kaf zijn gezet.¹ Desondanks blijf Ik in leven. Wat moet Ik doen?”

Zowel *pūrva-rāga* (gehechtheid voordat een ontmoeting met de geliefde heeft plaats gehad) en *pravāsa* (afzondering op afstand) zijn gunstig voor *bhājana* in het gevoel van afgescheidenheid. *Rati* (gehechtheid) vol gretigheid, voordat de ontmoeting plaats vindt, wordt *pūrva-rāga* genoemd. Wanneer de *gopīs*, die sterk gehecht zijn aan Kṛṣṇa, over de glorie van Zijn gedaante, eigenschappen enzovoort horen, worden in hun hart allerlei soorten gevoelens gestimuleerd en er verschijnt een verbazingwekkend ongeduld (*vyagrata*), dat niet kan worden beschreven. Geleerden in *rasa-sāstras* noemen dit ongeduld *pūrva-rāga*. In deze staat van *pūrva-rāga* verschijnen diverse *sañcāri-bhāvas*, zoals verlangen (*lālasā*), ongerustheid (*udvega*) en slapeloosheid (*jāgarana*). De teksten 2-6 van *Śrīmad-Bhāgavatam* beschrijven de *pūrva-rāga* van de *gopīs*.

Tekst 2

De *gopīs* prijzen de fluit, die de nectar van Kṛṣṇa's lippen drinkt. *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.21.9) zegt,

***gopyaḥ kim ācarad ayaṁ kuśalaṁ sma veṇur
dāmodarādharma-sudhām api gopikānām***

¹ Brandend kaf is moeilijk te blussen, het brandt zeer langzaam en staat veel hitte af.

*bhūṅkte svayam yad avasiṣṭa-rasam hradinyo
hr̥ṣyat-tvaco 'śru mumucus taravo yathāryāḥ*

Welke vrome daden heeft deze fluit verricht om de nectar van Kṛṣṇa's lippen te proeven, die voor ons, *gopīs*, bedoeld is? Hij drinkt alle *rasa* en laat voor ons geen druppel over. *Sakhī*, bij het zien van het grote geluk van de *veṇu* manifesteren de Yamunā, Mānasi-gaṅgā en andere rivieren en vijvers de extatische symptomen van kippenvel in de vorm van bloeiende lotussen en andere bloemen. De bomen huilen in hun verrukking tranen van liefde om een dergelijke nakomeling in hun dynastie te hebben, zoals nobele personen verrukt zijn, dat in hun familie een Vaiṣṇava is geboren.

*ohe sakhī! kivā tapa kaila kṛṣṇa-veṇu
gopī prāpya mukhāmṛta piye punaḥ punaḥ
avaśeṣa-jale deya taru aśru-chale
sādhu-putra-prāptye yena pitṛ-aśru gale*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De ene *gopī* zegt tegen de andere, “O *sakhī*, ik weet niet, welke hoogst vrome daden deze *veṇu*, een droog stuk hout, heeft verricht om overvloedig en onafhankelijk te kunnen genieten van de nectar van Kṛṣṇa's lippen, die bedoeld is om alleen door ons, *gopīs*, te worden genoten. Hij laat zelfs geen druppel van de nectar over voor ons. Bij het zien van het grote geluk van deze *veṇu* vertonen Mānasi-gaṅgā en andere vijvers heimelijk hun extase door het laten bloeien van hun lotussen. Wanneer ouderen in de familie zien, dat een van hun nakomelingen vol is van liefde voor Śrī Bhagavān, plengen ze tranen van vreugde. Aangezien de bomen een relatie hebben met de *veṇu*, geven ze stromen honing, alsof ze huilen van blijdschap.”

Nu worden de *vraja-ramaṇīs*, die eigenlijk al gretig zijn om Kṛṣṇa te zien, zelfs nog onrustiger. Een visioen van de bekoring van Kṛ-

ṣṇa's schoonheid verschijnt in hun hart en in dit visioen zien ze de *veṇu* aan Zijn lippen. De *gopīs* nemen het zeldzaam grote geluk van de fluit in overweging. "O *sakhī*, deze *veṇu* proeft constant de nectar van Kṛṣṇa's associatie, dus er bestaat geen twijfel over zijn uitzonderlijk grote geluk. Nu is hij echter zo trots en arrogant geworden, dat we het ondraaglijk vinden. De nectar van Dāmodara's lippen is bedoeld voor het plezier van de *gopikās*, maar de *veṇu* beschouwt de nectar als de zijne. Dāmodara werd in de *gopa* dynastie geboren en wij ook. Vanaf kindsbeen hebben we een grote liefde voor elkaar gekoesterd. Hij is onze *priyatama*, dus wij alleen hebben het volste recht op de nectar van Zijn lippen. Maar deze schaamteloze *veṇu* depriveert ons van ons geboorterecht en drinkt de nectar van Dāmodara's lippen naar believen. Wij zijn geboren in de dynastie van *gopas*, maar we worden gedepriveerd van de nectar van Gopendranandana Śrī Kṛṣṇa's lippen. De *veṇu* daarentegen heeft een geboorte genomen in de dynastie van slapende bomen en drinkt constant die nectar. Dat doet hij ondanks, dat hij mannelijk is, en zet ons ermee voor schut.

"Op de dag dat Yaśodā-maiyā Kṛṣṇa met een koord vastbond, werd Hij gevierd als Dāmodara en op diezelfde dag zijn wij, *gopikās*, onze liefdesrelatie met Hem begonnen. Niemand in Vraja wist in die tijd iets af van de *veṇu*. Toen Kṛṣṇa de koeien begon mee te nemen om te grazen, is de relatie van de *veṇu* met Hem begonnen. Met deze miezerige relatie werd de *veṇu* de complete erfgenaam van de nectar van Kṛṣṇa's lippen. Ook al hebben wij, *gopikās*, sinds kindsbeen van Kṛṣṇa gehouden, blijven we van dit recht verstoken. Daarom zeg ik, O *sakhī*, een geboorte als *veṇu* is hoger en meer gezegend dan een geboorte als *gopī*.

"Bij het zien van het grote fortuin van de *veṇu* kunnen de bomen zich niet langer beheersen en raken overdekt met vruchten en bloemen, terwijl de honing eruit stroomt. Het lijkt, alsof ze extatisch worden. Hun haar staat overeind bij het zien van het uitzonderlijk grote geluk van hun eigen kind en ze plengen tranen van liefde

vanwege hun trots. En waarom niet? De *veṇu* is van bamboe gemaakt en bamboe wordt als familie van bomen geclassificeerd. Bamboe wordt gevoed met het water van rivieren en vijvers. Dus voor de bamboe is dit water eigenlijk melk en de rivieren en vijvers zijn de moeders van de bamboe. Bij het zien van het zeldzaam grote geluk van hun zoon lachen deze moeders, zoals Yamunā, Mānasi-ganga, Pāvana-sarovara, Māna-sarovara en Kusuma-sarovara, door bloeiende bloemen te vertonen. In hun grote vervoering drukken ze soms hun vreugde uit met wiegende golven en soms huilen ze van geluk.”

Op deze manier beraadslagen de *gopīs*, die beschikken over *ma-hābhāva*, over het grote geluk van de *veṇu* en hun eigen ongeluk, waarbij ze jaloezie (*asāyā*) en andere *sañcāri-bhāvas* vertonen. Ze zeggen, “Deze *veṇu* moet in zijn voorgaande leven een of andere zware soberheid of vrome daad hebben verricht. Als we wisten wat het was, zouden wij hetzelfde doen en ook een dergelijk zeldzaam groot geluk bemachtigen. Paurṇamāsī is een geperfectioneerde ascet, die verleden, heden en toekomst kent. Laten we het aan haar vragen! Door haar instructie te volgen kunnen we dat zeldzaam grote geluk bereiken.”

Volgens Śrīla Sanātana Gosvāmī wordt dit vers gesproken door Vṛṣabhānu-nandini Zelf, wanneer Ze Haar *bhāvas* onthult aan Haar dierbare Lalitā Sakhī. Na de analyse van verscheidene uitspraken en aanwijzingen in dit vers is het duidelijk, dat deze *prema* zich bevindt op het niveau van *adhirūḍha-mahābhāva*.

Tekst 3

Śrīmad-Bhāgavatam (10.21.11) beschrijft het grote geluk van de hinden en hun echtgenoten, wanneer ze de klank van de fluit horen.

***dhanyāḥ sma mūḍha-gatayo 'pi harinya etā
yā nanda-nandanam upātta-vicitra-veśam***

*ākarnya veṇu-raṇitam saha-kṛṣṇa-sārāḥ
pūjām dadhur viracitām praṇayāvalokaiḥ*

O *sakhī*, wanneer Nanda-nandana Śyāmasundara in prachtige, veelkleurige kleding een zoete melodie op Zijn fluit speelt, rennen zelfs de dwaze hinden, die een geboorte hebben genomen uit moeders van dieren in onwetendheid, met hun echtgenoten naar Hem toe en staren Hem aan met ogen vol liefde. Ze staren niet alleen, *sakhī*, maar ze aanbidden Hem met scheve, zijdelingse blikken uit hun grote ogen als lotusbloemen en Hij aanvaardt hun verering met Zijn eigen liefdevolle zijdelingse blik. Het leven van deze hinden is zowaar gezegend. *Sakhī*, hoewel we *gopīs* van Vṛndāvana zijn, zijn we niet in staat onszelf op deze manier te offeren, want onze familieleden vallen ons voortdurend aan. Wat een ironie!

*kṛṣṇa-citra-veśa svīya cakṣete heriyā
tānhāra vāṁsari-dhvani karṇete suniyā*

*pūjāra vidhāna kaila praṇaya-nayane
kṛṣṇa-sāra-saha āja dhanya mṛgī-gaṇe*

BHAJANA-RAHĀSYA-VR̥TTI: De *vraja-ramaṇīs* zijn altijd onrustig, omdat ze Kṛṣṇa willen zien. Ze hebben deze onrust, omdat ze nooit voldaan zijn, hetgeen een natuurlijk kenmerk is van hun *prema*. Ze kunnen ook op geen enkele manier hun geest stabiliseren. Ze beschouwen iedereen met de minste of geringste relatie tot Kṛṣṇa als extreem fortuinlijk. Als de *gopīs* thuis zijn en ze horen het fluitspel van Govnda, die het hart steelt van alle wezens in Vṛndāvana, raken ze volkomen ondergedompeld in *prema-rasa*. Met ogen in *bhāva* zien ze de hinden in het bos niet alleen stoppen met grazen, wanneer ze het geluid van de *veṇu* horen, maar ook hun kinderen en de rest veronachtzamen. Deze hinden rennen op hoge snelheid naar

Kṛṣṇa toe en komen zo dicht bij Hem staan, dat Hij ze met Zijn hand kan aanraken.

De *gopīs* drukken hun gevoelens uit op een verholde manier (*avahittha-bhāva*). De een zegt, “O *sakhī*, kijk eens naar de genegeheid, die deze hinden van het dierenrijk voor Kṛṣṇa hebben. Ze zijn werkelijk gezegend! Wij daarentegen, die als mensen zijn geboren, worden gedepriveerd van dergelijke *darśana* en het uitvoeren van dergelijke *sevā*, die het recht van mensen zijn. Dit is de frustratie in ons leven.”

In het najaar is Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa schitterend gedecoreerd in prachtige kleding geschikt om door het bos te zwerven. Hij gaat Vrndavana binnen om de koeien te hoeden, terwijl Hij met plezier betoverende tonen op Zijn fluit speelt. Śyāmasundara steelt met Zijn bekoorlijke gedaante het hart van iedereen in het universum. Bij het zien van Zijn beminnelijke gedaante en het horen van de klank van Zijn fluit voelt Hij zich tevreden. Een *sakhī* begint te spreken en zegt, “Wanneer de hinden het geluid van *prāṇanātha* Śyāmasundara’s fluit horen, worden ze onzinnig en bewegen zich struikelend en strompelend naar Hem toe. Dan komen hun echtgenoten, de *kṛṣṇa-sāra* herten, achter hen aan, waarbij ze de leiding van hun vrouw aanvaarden. Op deze manier kan geen obstakel hen in de weg staan om Kṛṣṇa te zien.” *Kṛṣṇa-sāra* betekent, dat alleen Kṛṣṇa de essentie van hun leven vormt.

Toen een andere *gopī* dit hoorde, zei ze, “O vriendin, het is waar. Wij hebben dat geluk niet. Wij zijn vrouwen en de echtgenotes van een andere man, dus we kunnen onze angst voor publieke afkeuring niet te boven komen. Wanneer Śyāmasundara de koeien gaat hoeden op het pad, dat langs ons huis loopt, kunnen we Hem alleen zien door de spleten van de getraliede ramen. Hiervoor alleen al worden we door onze familie mishandeld en werpen ze obstakels voor ons op. Onze echtgenoten keuren het ook af. We zouden een geboorte als hinde beter kunnen gebruiken dan een geboorte als mens.”

Het verlangen van de *vraja-devīs* om Kṛṣṇa te ontmoeten neemt steeds verder toe. Gretigheid (*utkanṭhā*) en verlangen (*lālasā*) om Kṛṣṇa te zien zijn voor een *sādhaka* zeer behulpzaam.

Praṇayāvalokaiḥ pūjām dadhau betekent, dat de vrouwtjeshinden naar Kṛṣṇa kijken met hun prachtige ogen, die dienen als lampjes om *āratī* voor Hem uit te voeren. Kṛṣṇa beantwoordt dit door hun verering te aanvaarden.

In *Śrī Ujjvala-nīlamanī* definieert Śrīla Rūpa Gosvāmī *praṇaya* als de staat, waarin het hart van de held (*nāyaka*) en de heldin (*nāyikā*) één worden. Het hart van de hinden is één met Kṛṣṇa's hart en daarom hebben de *gopīs* het woord *praṇayāvalokaiḥ* gebruikt. Met hun blikken bieden de hinden hun *bhāvas* aan als bloemen en als andere artikelen om Kṛṣṇa te vereren. In deze Tekst wordt de lieflijkheid van de buitenechtelijke relatie (paramour) van de *vraja-devīs* uitgedrukt door middel van beeldspraak.

Tekst 4

Bij het horen van de klank van de *veṇu* stoppen de rivieren met stromen en vereren Kṛṣṇa's voeten met lotusbloemen. In *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.21.15) staat het volgende,

***nadyas tadā tad upadhārya mukunda-gītam
āvarta-lakṣita-manobhava-bhagna-vegāḥ
āliṅgana-sthagītam ūrmi-bhujair murārer
gṛhnanti pāda-yugalaṁ kamalopahārāḥ***

Bij het horen van het lied van Śrī Kṛṣṇa's fluit zijn de Yamunā, Mānasi-gaṅgā en andere rivieren door lust (*kāma*) begoocheld geworden. Hun hartewens voor liefde veroorzaakt allerlei draaikolken aan de oppervlakte en ze houden op met stromen. Ze brengen lotussen als gaven met hun golven als armen en omhel-

zen Mādana-mohana, waarbij ze Zijn lotusvoeten op hun borst zetten.

*āhā! nādī kṛṣṇa-gīta śravaṇa kariyā
śrota-vega phirāila mohita haiyā*

*urmi-chale kṛṣṇa-pada āliṅgana kaila
o pada-yugale padma upahāra dila*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: Bij het horen van de zoete klanken van Kṛṣṇa's fluit zijn de *vraja-devīs*, die met diepe liefde (*kṛṣṇa-anurāgiṇī*) aan Kṛṣṇa gehecht zijn, met *prema* overweldigd geworden. Ze zijn met de *sakhīs* van hun eigen groep de effecten van het geluid van de fluit (*veṇu-nāda*) en meer van dergelijke onderwerpen gaan bespreken. Ze beschrijven in metaforen, hoe levenloze rivieren transformaties van liefde vertonen bij het horen van de zoete klanken van Kṛṣṇa's *veṇu*. Ofschoon rivieren geen gevoelens kunnen ervaren, nemen de *vraja-ramaṇīs*, die beschikken over *mahābhāva* en worden beheerst door zijn verbazingwekkende aard, niet in overweging, of een wezen bewust of onbewust is. Ze schrijven hun eigen respectievelijke *bhāvas* toe aan alles, dat ze zien. Ongeacht welke stemming en relatie een *uttama-adhikārī* heeft met zijn vereenswaardige godheid (*iṣṭadeva*), hij projecteert Śrī Bhagavān op alle levende wezens. Dit wordt in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Madhya-līlā* 8.273-274) beschreven,

*mahā-bhāgavata dekhe sthāvara-jaṅgama
tāhān tāhān haya tāṅra śrī-kṛṣṇa-sphuraṇa*

*sthāvara-jaṅgama dekhe, nā dekhe tāra mūrti
sarvatra haya tāṅra iṣṭa-deva-sphūrti*

Terwijl Nanda-nandana Śrī Kṛṣṇa rondzwerft door het betoverende bos van Vṛndāvana, komt Hij bij de oever van de Yamunā of Mānāsī-gaṅgā, waar Hij het zachte kabbelen van het water hoort, prachtige lotussen op hoge golven ziet drijven, de roep van de koekoeks

aan de oever hoort en waar hij plezierig wordt gestreeld door een zachte, aromatische bries. Hij wordt overweldigd met een immense vervoering en speelt een zoete melodie op Zijn *muralī*. Zodra de rivier dit hoort, stopt ze met stromen en op het stilstaande water van haar borst verschijnen ontelbaar veel draaikolken. Het water van de rivier rijst geleidelijk op tot Kṛṣṇa's borst. Door het herhaaldelijk breken van de golven knappen de lotussen van hun stengel af en bieden zich aan Kṛṣṇa's lotusvoeten aan.²

Bij het zien van deze draaikolken in de rivieren kunnen de *gopīs* hun eigen *bhāvas* niet langer verbergen. De een zegt, "O *sakhī*, bij het horen van het fluitspel van onze *prāṇakānta* is deze rivier aangetaast door lust (*kāma*) en is haar gezonde verstand kwijt geraakt. Zijn gezicht is verrukkelijk. Het straalt, geurt, is zacht, lief en aantrekkelijk voor het hart, zoals een *kunda* bloem. Daarom wordt Hij Mukunda genoemd. Met Zijn zachte, delicate lotusgelaat proeft Hij een kus, bijt Hij op lippen en geniet van andere transcendente smaken van de vereniging. Wanneer deze zoetheden worden geproefd, worden allerlei verplichtingen verbroken en vanwege de toename van *kāma* observeert Hij met opgewonden hart de lotusnavels van de *gopīs*, die lijken op draaikolken."

Een andere *vraja-devī* zegt, "Wanneer de rivieren de bekoorlijke schoonheid van Mukunda zien en de stijgende en dalende geluidsgolven uit Zijn *veṇu* horen, die het hele universum betoveren, raakt hun hart aangetast met *kāma*. Nu hebben ze met grote kracht hun stroming omgekeerd en in plaats van naar hun echtgenoot, de zee, te stromen, stromen ze naar Kṛṣṇa. Hun golven, die op armen lijken, rijzen omhoog en omhelzen Murāri's borst."

Er is een reden, waarom de *gopīs* Kṛṣṇa 'Murāri' noemen. Ze zeggen, "We hebben onze toevlucht genomen tot Śrī Nanda-

² Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura legt uit, dat de rivier zich schaamde en zich terugtrok, nadat ze had geprobeerd Kṛṣṇa te omhelzen, en in plaats daarvan lotusbloemen aan Kṛṣṇa's voeten had gelegd.

nandana, die beschikt over alle eigenschappen van Nārāyaṇa, de vernietiger van de demoon Mura. Het is echter zeer bedroevend, dat we altijd worden geteisterd door *kāma*, of Cupido. Ofschoon de moordenaar van Mura zich hiervan bewust is, doet Hij niets om *māra*, of *kāma* (lust) te straffen. Śrī Nārāyaṇa is als Murāri beroemd geworden door de demoon Mura te vermoorden en op die manier angst bij de halfgoden weg te nemen. Als Kṛṣṇa *māra* zou vernietigen, zou Hij even beroemd worden als Murāri en zou Hij met dezelfde eigenschappen als Nārāyaṇa worden herkend, anders niet. Als *māra* zou worden vernietigd, zouden wij, *vraja-ramaṇīs*, ook een zucht van verlichting kunnen slaken.”

Āliṅgana-sthagita – De golven van de rivieren bewegen zich steeds dichterbij Kṛṣṇa’s borst toen wanneer ze daar zijn, nemen ze af en rimpelen aan Zijn lotusvoeten. Wanneer de *gopīs* met een hart vol overweldigende liefde voor Kṛṣṇa dit zien, zeggen ze, “O *sakhī!* Kijk, kijk! Deze *anurāgī* rivieren hebben eerst geprobeerd om Śyāmasundara in hun omhelzing vast te binden, maar bij het zien van Zijn onverschilligheid zijn ze zich gaan schamen. Ze zijn opgehouden met hun pogingen om Hem te omarmen en bieden Zijn lotusvoeten weer lotusbloemen aan met hun golven, die op armen lijken.”

Bij hun observatie van het gedrag van de Yamunā en andere rivieren geven de *vraja-ramaṇīs* uitdrukking aan verscheidene *bhāvas*. Het is een ongekende *darśana* om te zien hoe de gevoelens van Śrī Yamunā en Mānasi-gaṅgā één zijn met die van de *gopa-ramaṇīs*.

Tekst 5

Giri-Govardhana wordt gezegend door de aanraking van de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa en Śrī Balarāma en hij vereert hen met diverse artikelen. *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.21.18) zegt het volgende,

*hantāyam adrīr abalā hari-dāsa-varyo
yad rāma-kṛṣṇa-carāṇa-sparśa-pramodaḥ
nānam tanoti saha-go-gaṇayos tayor yat
pānīya-sūyavasa-kandara-kandamūlaiḥ*

O *sakhīs*, deze berg, Govardhana, is het kroonjuweel van Hari's dienaren. Gezegend is zijn geluk! Met de aanraking van de lotusvoeten van onze *prāṇa-vallabha* Śrī Kṛṣṇa en Baladeva Prabhu, die de ogen strelen, bloeit Govardhana op in verrukking en voorziet in kristalhelder water, zacht gras, prachtige grotten en allerlei wortels. Door Śrī Kṛṣṇa en Balarāma, die worden omringd door koeherdersjongens en koeien, op die manier te dienen geeft hij hen alle eer.

*haridāsa-varya ei giri-govardhana
rāma-kṛṣṇa pada-sparśe sukhe acetana
sakhā-dhenu-saha kṛṣṇe ātithya karila
pānīya-kandara-kandamūla nivedila*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De *vraja-devīs*, de belichamingen van *mahābhāva* zeggen, “Als van iemand kan worden gezegd, dat hij de beste toegewijde is, moet het Girirāja zijn. Hij dient onze *prāṇa-vallabha* en de koeherdersjongen en koeien, die Hem vergezellen, op verschillende manieren. Wij hebben niet de kracht van *kṛṣṇa-prema* en daarom zijn we zwak (*abalā*). Deze Girirāja is echter de eigenaar van *kṛṣṇa-prema*. Kom, we gaan, *sakhī*. We moeten in Mānasī-gaṅgā een bad nemen, om Girirāja heen lopen en *darśana* nemen van zijn presiderende godheid, Śrī Harideva, en hem vereeren. Dan zullen de verlangens worden vervuld, die we lange tijd in ons hart hebben gekoesterd. Ook al is het verkrijgen van de rijkdom van *prema* uiterst zeldzaam, Girirāja zal ons er iets van meegeven. O zuster, we willen de kin van *priyatama* Śyāmasundara aanraken en tegen Hem spreken. Het is zo frustrerend, dat we niet tegen Hem

kunnen praten, om niet te spreken van rechtstreeks dienst aan Hem verlenen.

“Kijk eens! Girirāja wordt extatisch onder de aanraking van Kṛṣṇa’s ledematen, wanneer Hij over zijn lichaam klimt, en je kunt zijn extatische emoties gemakkelijk zien, zoals tranen, kippenvel en transpiratie. Het verschijnen van gras is kippenvel, het vocht is zijn transpiratie en de watervallen zijn zijn tranen. Bovendien krijgt ook Kṛṣṇa ook plezier door op het lichaam van Govardhana te spelen. Nu we dit allemaal hebben gezien, hebben we niet de minste twijfel, dat Girirāja-Govardhana *haridāsa-varya* is, de grootste dienaar van Hari.”

De dienaar, die Hari met zijn dienst een plezier doet en het grootste geluk krijgt door Hem die dienst te verlenen, is de beste van Hari’s dienaren. In *Śrīmad-Bhāgavatam* worden drie grote persoonlijkheden *haridāsa* genoemd: Mahārāja Yudhiṣṭhira, Śrī Uddhava en Śrī Girirāja-Govardhana. Mahārāja Yudhiṣṭhira aanvaardt Kṛṣṇa, die de Allerhoogste Absolute Waarheid is en volkomen onafhankelijk is, als zijn boezemvriend en hij dient Hem met liefde in de relaties dienaar (*dāśya*), vriend (*sakhya*) en ouder (*vātsalya*).

Śrī Uddhava, de tweede *haridāsa*, werd Kṛṣṇa’s koerier en ging naar Vraja om Kṛṣṇa’s ouders, de *vraja-ramaṇīs* en andere Vrajavāsī’s te troosten. Bij het zien van de symptomen van de hoge klasse *prema* van de *gopīs* raakte Uddhava verbaasd. Hij realiseerde niet alleen de glorie van het voetstof van de *gopīs*, hij gaf ook uitdrukking aan een verlangen om in Vraja te worden geboren als gras, als een struik of een kruid. Hij heeft deze wens vervuld op de meest grootmoedige Girirāja-Govardhana door te worden geboren in de schoot van Girirāja bij Kusuma-sarovara als een blad gras, maar hij kon de Vrajavāsī’s geen dienst verlenen, zoals Girirāja het doet.

Girirāja is *haridāsa-varya*, de beste dienaar van Hari. Waarom? Omdat hij in alle behoeften van Kṛṣṇa en de Vrajavāsī’s voorziet. Hij dient Kṛṣṇa en Zijn vrienden, de koeherdersjongens en de koeien, met zijn lichaam, geest, rijkdom en zijn eigen leven, waarbij hij

alles opoffert om aan al hun hartewensen te voldoen. Hij biedt hen het zuivere, koele, zoete drinkwater van Mānasi-gaṅgā en andere *sarovaras*, zeer smakelijk fruit en eetbare wortels, verscheidene soorten bloemen en rode mineralen voor decoratie, met juwelen bezette zetels en bedden, kostbare stenen om als lampen en spiegels te gebruiken en goed ingerichte grotten en *kuñjās* om te rusten en te spelen. En de koeien biedt hij voedzaam gras en planten. Kṛṣṇa en Zijn geliefden genieten van zeer vertrouwelijk tijdverdrijf in de prachtig gedecoreerde loofhutten en grotten van Girirāja, die deskundig is in het uitvoeren van de beste dienstverlening in *śṛṅgāra-rasa*. Omdat de confidentiële *nikuñja-līlās* van Rādhā en Kṛṣṇa in en op zijn lichaam plaats hebben, heeft hij om dit vertrouwelijke spel niet te storen, permanent de statische gedaante van steen aangenomen.

Op deze overvloedige wijze prijzen de *gopīs* Girirāja-Govardhana bij het zien van de vele soorten diensten, die hij aan Kṛṣṇa verleent.

Tekst 6

Bij het horen van het geluid van Kṛṣṇa's fluit krijgen bewegende levende wezens de aard van niet-bewegende wezens en niet bewegende wezens krijgen de aard van bewegende levende wezens. *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.21.19),

*gā gopakair anu-vanam nayator udāra-
veṇu-svanaiḥ kala-padais tanu-bhr̥tsu sakhyah
aspandanam gati-matām pulakas tarūṇām
niryoga-pāśa-kṛta-lakṣaṇayor vicitram*

O *sakhīs*, de elegantie en bekoring van de twee broers, onze Śyāmasundara en Gaurasundara Balarāma, zijn zeer uniek en wonderbaarlijk. Wanneer Śyāmasundara samen met Zijn koeherdersvrienden de koeien van het ene bos naar het andere leidt

door op liefdevolle wijze een melodie op Zijn *venu* te spelen, bindt Hij de punt van Zijn tulband vast met het *niryoga* touw, dat wordt gebruikt om de benen van kalveren vast te binden, en over Zijn schouders (zoals Zijn *pītāmbara*) hangt een touw, dat *pāśa* heet. Bij het zien van die liefvallige, ongeëvenaarde schoonheid en het horen van de klanken van de *venu* worden bewegende levende wezens, zoals zoogdieren en vogels, maar ook rivieren – om niet te spreken van mensen – bewegingloos als steen. En niet bewegende wezens, zoals bomen, vertonen symptomen van kippenvel. *Sakhī*, hoe kan ik de magische klanken van die fluit beschrijven?

sakhā-dhenu-saṅge kṛṣṇa udāra-svabhāva
muralīra gāne sabe deya sakhya-bhāva

jaṅgame karila spanda-hīna, taru-gaṇe
pulakita kaila aho! vicitra lakṣaṇe

hena kṛṣṇa nā pāiyā prāṇa pheṭe yāya
kabe sakhī! vidhi kṛṣṇa dibena āmāya

BHAJANA-RAHĀSYA-VR̥TTI: The mooie vrouwen van Vraja vol *mahābhāva* nemen in overweging, “Alle bewegende en niet bewegende wezens van Vṛndāvana zijn gezegend. Hun leven is een succes, want afgezien van hun gedaante hebben ze de aanraking van Kṛṣṇa’s lotusvoeten bereikt, of ze hebben een of andere relatie met Hem gekregen. In heel Vraja zijn alleen wij onfortuinlijk.” Terwijl de *vraja-ramaṇīs* spreken, manifesteren ze in hun hart het spel van Kṛṣṇa, die de koeien in het bos laat grazen en die melodieuze klanken op Zijn *venu* speelt. Nu raken ze volkomen ondergedompeld in extatische verrukking, alsof ze Kṛṣṇa rechtstreeks zien.

Overweldigd door *prema* zeggen ze, “Kijk, *sakhī*! Wat zijn de bewegingen van Śyāmasundara, de beste danser, bekoorlijk, wanneer Hij vol gratie van het ene naar het andere bos slentert. Het zoete geluid van Zijn fluit veroorzaakt, dat alle bewegende en niet

bewegende levende wezens worden overweldigd door de extase van *prema*, waarbij ze zichtbaar *aṣṭa-sāttvika* transformaties manifesteren.”

Verder zeggen de *gopīs*, “*niryoga-pāśa-kṛta-lakṣaṇayor vicitrām* – *Aho!* Wat een schitterend gezicht zijn die twee broers, Rāma en Kṛṣṇa, wanneer Ze het bos inlopen en de *niryoga* en *pāśa* op Hun lichaam dragen.” Terwijl de koeien worden gemolken worden hun onrustige kalveren vóór hun gezicht aan een paaltje in de grond vastgezet. Op deze manier kunnen hun moeders hen zien. Dit touw wordt *niryoga* genoemd. Een ander touw, *pāśa*, wordt gebruikt om de twee achterbenen van een onrustige koe vast te binden, zodat ze rustig blijft, wanneer ze wordt gemolken. De *niryoga* en *pāśa*, die Kṛṣṇa gebruikt, zijn gemaakt van zacht, geel jutegaren en aan beide uiteinden afgewerkt met trossen parels. Evenals de andere *gopas* bindt Kṛṣṇa de *niryoga* boven op zijn tulband vast en laat de *pāśa* over Zijn schouder en op Zijn borst hangen. Zijn outfit is zo fascinerend, dat iedereen, die het ziet, wordt betoverd. En louter door het zien ervan vallen de *gopa-ramaṇīs* vol *prema* bewusteloos op de grond.

Ze vervolgen, “O *sakhī*, in de schepping van Vidhātā is geen levend wezen te vinden, dat niet wordt fascineerd door het zien van de bekoring van Rāma’s en Kṛṣṇa’s schoonheid, die het hele universum aantrekt. Wanneer Kṛṣṇa een melodie speelt op Zijn betoverende *muralī* om de koeien van veraf te verzamelen, is de situatie, die Hij schept, moeilijk te beschrijven. Wanneer het rinkelen van de enkelbellen aan Kṛṣṇa’s lotusvoeten zich mengt met het onuitsprekbaar melodieuze geluid van Zijn fascinerende *muralī*, neemt de zoetheid van dat geluid zelfs toe. Is er een persoon, die zich kan beheersen, als hij dit hoort?”

Wanneer de *vraja-ramaṇīs*, die op hulpeloze wijze in *prema* zijn verzonken, de verleidelijke koeherdersoutfit van Kṛṣṇa en de klanken van Zijn fluit bespreken, zeggen ze, “*Sakhī*, bij het zien van Kṛṣṇa’s *niryoga* en *pāśa* lijkt het, alsof ze werkelijk *niryoga-pāśa* zijn

– door deze twee is het zeker, dat *yoga* (ontmoeting) gedurende het hele leven onverstoord plaats heeft. Zelfs onafgebroken *samādhi-yoga* is in vergelijking hiermee onbeduidend. Kṛṣṇa's *niryoga-pāśa* zijn ware *prema-pāśa*, koorden van liefde. De Vrajavāsī's en de *vana-vāsīs* (boswezens) worden door Zijn *niryoga-pāśa* hulpeloos gemaakt. Hiermee wordt het verbazingwekkende effect van deze 'liefdeskoorden' gedemonstreerd." Op deze manier zien de *gopīs* Kṛṣṇa's *niryoga-pāśa* als een liefdesvalkuil.

Wanneer de herten, vogels en andere bosdieren de klank van Kṛṣṇa's fluit horen, worden ze door *prema* overweldigd en worden bewegingloos. De bomen, klimplanten en andere niet bewegende levende wezens geven hun natuur op en nemen de eigenschappen van bewegende wezens aan. Ze worden vreugdevol en ervaren extatische symptomen. Bovendien houden de Yamunā, Mānasī-gaṅgā en andere rivieren op met stromen en de stenen op Govardhana en andere heuvels smelten en stromen als rivieren.

Tekst 7

De emoties van Śrī Rādhā in de staat van *dūra-pravāsa* (gescheiden door afstand) zijn zeer gunstig voor de meditatie van de *sādhaka*, die verzonken in deze gevoelens de *Bhramara-gīta* van *Śrīmad-Bhāgavatam* en meer van deze hoofdstukken dient te lezen. Śrī Mādhavendra Purī heeft uitdrukking gegeven aan Śrīmatī Rādhikā's *bhāvocchvāsa*, uitbarsting van emoties, die de *bhāva* verborgen in het hart tot uitdrukking brengt op het moment van *pravāsa* (*Padyāvalī* 334),

ayi dīna-dayādra nātha he
mathurā-nātha kadāvalokyase
hrdayam tvad-aloka-kātaram
dayita bhrāmyati kim karomy aham

O Jij, wiens hart aan de verdorvenen uiterst genadig is! O Meester! O Heer van Mathurā! Wanneer zie Ik Jou weer? O dierbare

**Heer van Mijn leven, omdat Ik Jou niet kan zien, is Mijn hart
verontrust geraakt. Wat moet Ik doen?**

*he dīna-dayārdra-nātha, he kṛṣṇa mathurā-nātha,
kabe punaḥ pāba daraśana
nā dekhi' se cāṇdamukha, vyathita hrdaye duḥkha,
he dayita! ki kari ekhana?*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Zoals het Kaustubha juweel van alle juwelen het beste is, zo is dit vers het meest vooraanstaand in de *rasa* poëzie. Śrī Svāminī sprak het in de staat van *divyonmāda* (goddelijke waanzin), toen Ze groot verdriet had in afzondering van Kṛṣṇa en door Haar genade heeft het zich in de spraak van Śrī Mādhavendra Purīpāda gemanifesteerd. Śrī Kṛṣṇacandra heeft het gevoel van Śrī Rādhā aanvaard en heeft dit vers geproefd als Śrī Gauracandra. Geen vierde persoon heeft ooit de innerlijke gevoelens geproefd. Als Śrīman Mahāprabhu dit vers sprak, raakte Hij overweldigd door *prema* en viel flauw. In de waanzin van liefde rende Hij soms hier en daar naartoe, soms begon Hij te lachen en soms begon Hij te dansen. Door Zijn verzonkenheid in extatische liefde (*premāveśa*) kon Hij niets anders zeggen dan, “*ayi dīna, ayi dīna*”. Er stroomden tramen uit Zijn ogen en er verschenen in Zijn lichaam *sāttvika*, *vyabhicārī* en andere *bhāvas* in de laaiende staat (*sūddhīp-ta*). (Dit wordt beschreven door Śrī Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī in *Śrī Caitanya-caritāmṛta*, *Madhya-līlā* 4.191-203.)

Śrīman Mahāprabhu is de tuinier van de wensboom van *kṛṣṇa-prema*. Hij deelt de vruchten van deze boom uit en proeft ze Zelf ook. Śrī Mādhavendra Purī, wiens hart met *kṛṣṇa-prema* verzadigd was, was de allereerste loot van deze wensboom. Met Śrī Īśvara Purī is deze loot van *prema-rasa* gaan groeien. De tuinier, Śrī Caitanya Zelf, manifesteerde Zich als de stam. Vóór Śrī Mādhavendra Purīpāda bestond in de Mādhva *sampradāya* geen *rasamayī-upāsanā*, devotionele dienstverlening in amoureuze liefde. Uit de ideeën tot uitdrukking gebracht door de Tattvavādī's, die Śrīman Mahāprabhu

heeft ontmoet tijdens Zijn reis door Zuid-India, kan men afleiden, dat verering in de Mādhva *sampradāya* alleen werd uitgevoerd met een gevoel van ontzag en eerbied (*aiśvarya-mayī-upāsana*).

Verscheidene *sañcāri-bhāvas* manifesteren zich in de staat van afgescheidenheid (*viraha*) en beroeren de oceaan van *prema*. Nederigheid (*dainya*), afgunst (*asūyā*) en balorigheid (*māna*) vanwege jaloezie verschijnen in het hart en voeden de *sthāyibhāva*. In het hart van Śrī Rādhā rijzen allerlei vormen van *sañcāri-bhāvas* op, wanneer Ze is verzonken in de oceaan van afgescheidenheid van Kṛṣṇa. *Bhāva-utpatti* (het genereren van een *bhāva*), *bhāva-sandhi* (het samengaan van twee *bhāvas* van dezelfde of een andere soort), *bhāva-sābalya* (de botsing van veel *bhāvas*, waarin de ene *bhāva* de andere onderdrukt en gaat overheersen) en *bhāva-sānti* (het kalmeren van een uiterst krachtige *bhāva*) maken golven in deze oceaan van afgescheidenheid.

Rādhā, die in afgescheidenheid (*viraha-unmādinī*) gek is, richtte Zich tot Kṛṣṇa met extreme nederigheid, “*Ayi dīna-dayārdra-nātha!* O Kṛṣṇa, Je hebt een zeer eenvoudig hart en Je bent toegenegen. Je neemt de zorgen weg van de inwoners van Vraja, dus schenk Jouw genade alsjeblieft aan Mij. Je geeft alle levende wezens genade, waarmee Je hen beschermt tegen verdriet. Waarom geef Je geen genade aan Mij, die is afgescheiden van Haar meester? Als Je Mij Jouw genade niet geeft, wordt Jouw reputatie als ‘Hij die het verdriet van de inwoners van Vraja wegneemt’ geruïneerd. Jij alleen bent Mijn geliefde.” Dit is de reden, waarom het woord *nātha*, ‘meester’, in dit vers is gebruikt.

In deze oceaan van afzondering is echter een opkomende golf, die dit gevoel van nederigheid (*dainya*) onderdrukt, en het gevoel van afgunst (*asūyā*) en balorigheid (*māna*) vanwege jaloezie manifesteert. Nu richt Śrī Rādhā Zich tot Śyāmasundara als Mathurā-nātha, de Heer van Mathurā. “O Mathurā-nātha, waarom zou Je ons nu genadig zijn? Hoe kun Je aan ons denken, terwijl Je in Mathurā woont, waar honderden toegenegen, mooie dames Jou dienen? Je

bent ons, melkmeisjes, zeker vergeten. Nu Je zoveel eer krijgt van de fabuleus rijke koningen van Mathurā, heb Je geen tijd meer om aan ons, verdorven personen, te denken. In het gezelschap van de Yādava's van Mathurā is Jouw hart even hard geworden. Waarom zou Jouw hart smelten bij het zien van de conditie van ons, *gopīs*, die in doodsangst van afgescheidenheid leven?"

Terwijl Ze dit zegt, staat Śrī Rādhā tijdelijk aan de grond genageld en de *sañcāri-bhāva* van *dainya* verschijnt weer. Ze zegt, "O geliefde (*dayita*)! O Śyāmasundara, Je bent ons dierbaarder dan ons eigen leven. Hoe kunnen we Jouw liefdevolle omgang vergeten? Wanneer we moe werden tijdens de *rasa* dans, depte Je de druppels transpiratie met Jouw eigen *pītāmbara*. En als onze *kuñkuma* vlekken maakte op de *pītāmbara*, hield Je ze liefdevol aan Jouw hart. Toen Je ons verliet, heb Je gezegd, 'Ik kom terug'. Met deze verzekering blijven we in leven. Maar omdat we ons afvragen of Je terugkomt of niet, worden we in de war gebracht, dus geef ons alsjeblieft een beetje troost. Ons rusteloze hart hunkert ernaar om Jouw vollemaansgezicht te zien."

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura schrijft, dat de beste *bhajana* is om de gevoelens van afgescheidenheid van de *vraja-devīs* te volgen.

Tekst 8

Geagiteerd door afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa geven de *gopīs* Vidhātā (Voorzienigheid) de schuld ervan. *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.39.19) schrijft,

***aho vidhātas tava na kvacid dayā
samyojya maitryā praṇayena dehinaḥ
tāmś cākṛtārthān viyunakṣy apārthakam
vikṛditam te 'rbhaka-ceṣṭitam yathā***

O Vidhātā, jij bent degene, die alles regelt, maar er is geen spoor van genade in jouw hart. Eerst verbindt je levende wezens in

deze wereld in vriendschap en liefde en voordat ze hun wensen en hoop kunnen vervullen, scheidt je hen zonder reden, terwijl ze nog niet voldaan zijn. De waarheid is, dat dit wispelturige gedrag van jou evenals kinderspel zinloos is.

*vidhātāḥ he! nāhi dayā kichui tomāra
maitra-bhāve praṇayete, dehī-dehī-samyogete,
kena eta kaile avicāra?
akṛtārtha-avasthāya, viyoga karile hāya,
bālakera ceṣṭā e vyāpāra*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De *vraja-devīs*, wier hart door Kṛṣṇa in beslag is genomen, hebben verdriet uit angst voor de komende afzondering van Hem. Ze hebben gehoord, dat Akrūra met een wagen is gekomen om hun *prāṇakānta Śyāmasundara* naar Mathurā te brengen. Gekweld door de angst voor de komende scheiding geven de *vraja-devīs*, die tegen gelijkgestemde *gopīs* spreken, uitdrukking aan hun eigen bijzondere gevoelens van liefde en aandoeningen van afgescheidenheid en onthullen daarmee hun hulpeloosheid, omdat ze zich in de greep van *prema* bevinden.

“Kṛṣṇa gaat naar Madhupurī!” Toen Bhadrā dit hoorde, verdween de luister van haar lotusgezicht en die van de lotusgezichten van de andere *taṭastha-gopīs*³ en raakten terneergeslagen. De kleeding, ceintuurs, het haar enzovoort van Śyāmalā en andere *suhṛt-pakṣā gopīs* vielen uit elkaar. Candrāvalī, die *vipakṣā* is, zag Govinda in haar hart, dat ze in meditatie was kwijt geraakt. Het kroonjuweel van alle *vraja-gopīs*, *mahābhāva-vatī Śrīmatī Rādhikā*, *svapakṣā-gopīs*, zoals Lalitā en Viśākhā, en andere dierbaren van Kṛṣṇa

³ De vier groepen *gopīs* zijn de volgende, (1) *taṭastha-pakṣā*, degenen die zich neutraal opstellen jegens Śrī Rādhā, (2) *suhṛt-pakṣā*, degenen die zich vriendelijk opstellen jegens Śrī Rādhā, (3) *vipakṣā*, de rivalen van Śrī Rādhā, (4) *svapakṣā*, degenen die behoren tot de persoonlijke groep van Śrī Rādhā.

zagen in hun hart de diverse amoureuze activiteiten (*prema-vilāsa*) van hun *prāṇa-priyatama* – Zijn gedrag, omgang, lach, blikken, enzovoort. Overweldigd door diepe pijn van afgescheidenheid begonnen ze te huilen.

De *gopīs* in verschillende groepen geven volgens hun *prema* uitdrukking aan hun eigen innerlijke gevoelens. In iedere groep spreken ze gezamenlijk over de zielsangst van afgescheidenheid. “Als we de geest geven vanwege de pijn van afgescheidenheid van Kṛṣṇa, is alleen Vidhātā verantwoordelijk. O Vidhātā, je bestuurt het hele universum erg goed, maar is er geen regeling voor mededogen in jouw koninkrijk? Als je ooit maar één keer had nagedacht over recht en onrecht, zou je niet zo hardvochtig zijn geweest. Je regelt ontmoeting en scheiding van levende wezens volgens een opwelling. Je vestigt ook toegenegen vriendschappen tussen *jīvas*, maar je laat hen slechts een ogenblik het geluk van ontmoeting proeven, voordat je hen weer onderdompelt in een oceaan van afgescheidenheid. Je bent harteloos en wreed en wij getuigen ervan. Jouw gedrag lijkt op een kind in onwetendheid, dat speelgoed maakt en het vervolgens kapot maakt. O Vidhātā, je bent daarom niet alleen genadeloos, gewetenloos en onverschillig, je bent ook verdorven. Jouw huidige gedrag is uitermate weerzinwekkend. Eerst heb je de gedaante geschapen van onze *prāṇakānta* Mukunda, die alle schoonheid, bekooring en charm belichaamt en het hele universum fascineert, en dan geef je ons *darśana* van die gedaante, waarmee ons hart grenzeloze liefde ervaart. Nadat je echter deze ongekende gedaante voor onze ogen hebt geplaatst, heb je hem weer weggenomen en onze *prāṇakānta* ver weg gezet. Dergelijk bedrog is niet juist; alleen een verdorven persoon doet zoiets. Waarom gedraag je je zondig, terwijl je zo wijs en geleerd bent? Maak je je niet schuldig aan de zonde van terugnemen, wat je hebt weggegeven?”

Tekst 9

Voor iemand, die gehecht is aan Śrī Kṛṣṇa, is zelfs een moment van afzondering ondraaglijk. *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.39.29) schrijft,

*yasyānurāga-lalita-smīta-valgu-mantra-
līlāvaloka-parirambhaṇa-rāsa-goṣṭhyām
nītāḥ sma naḥ kṣaṇam iva kṣaṇadā vinā taṁ
gopyaḥ kathāṁ nv atitarema tamo durantam*

Sakhīs, met Zijn fascinerende, toegenegen glimlach, zoete, intieme gesprekken, speelse blikken en liefdevolle omhelzingen zijn de lange, lange nachten van de *rāsa-līlā* in een ogenblik vervlogen. Hoe kunnen we nu dan de grenzeloze zielsangst te boven komen, die we in Zijn afwezigheid ervaren?

*anurāga-vilokita, valgu-mantra-sulalīta,
smīta-āliṅgana rāsa-sthale
brahma-rātra kṣane gela, tabu tṛpti nā haila,
ebe kṛṣṇa-viraha ghaṭīla
gopīra emana dina kemane yāibe
duḥkhera sāgare dūbe prāṇa hārāibe*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Toen Kṛṣṇa op het punt stond naar Mathurā te vertrekken, begonnen de *vraja-gopīs*, die bang waren voor de op handen zijnde scheiding, te klagen en Vidhātā (Voorzienigheid) op allerlei manieren te beschuldigen. Ze zeiden, “Vandaag is de wrede (*krūra*) Vidhātā, die de naam Akrūra (‘niet wreed’) draagt, in Vraja aangekomen. We hebben ons gezin en religieuze principes opgegeven en alles aan de lotusvoeten van onze *prāṇakānta* Śyāmasundara geofferd. Wat gaat er nu met ons gebeuren? Oh! Het noodlot is ons ongunstig gestemd! Hiervan kunnen we op geen enkele manier worden gered.”

Een andere *gopī* zei, “O *sakhī*, vandaag geven we alle verlegenheid en aarzeling op; we gaan op de een of andere manier de reis

van Govinda voorkomen. Bij het zien van onze stoutmoedigheid en onafhankelijkheid zijn al onze verwanten geërgerd; onze ouders zullen onze schaamteloosheid niet tolereren en onze familieleden en vrienden zullen ons straffen en met de dood bedreigen, of ons gedwongen het huis uitzetten. Maar *sakhī*, we hebben alle gehechtheid aan huis en lichamelijke relaties reeds opgegeven. Als we uit huis worden gezet, zal dat voor ons gunstig uitpakken, want dan kunnen we gemakkelijk het gezelschap van Govinda krijgen. We geven ons huis op en gaan met Hem hier en daar rondzwerven. Zelfs al straffen ze ons met de dood, gaat er niets verloren, want het is beter te sterven dan van Govinda gescheiden te zijn. Als ze ons in huis opsluiten, gaan we vrolijk dood, terwijl we op Govinda mediteren. *Sakhī*, waarop staan we te wachten? Ga snel! Treuzel niet met het stoppen van Govinda's reis."

Terwijl de geliefden van Kṛṣṇa treurden in de brandende hitte van afgescheidenheid, vielen ze flauw. Op dat moment ontwaakten gelukkige herinneringen van de ontmoeting in hun hart, waar zich de *rasa* van de vorige nacht manifesteerde. Kṛṣṇa's zachte, zoete glimlach en liefdevolle lotusgezicht, Zijn toegenegen, charmerende gesprekken en Zijn toegenegen, sterke omhelzing manifesteerden zich op het canvas van hun hart en die nacht leek zeer traag te verlopen. De pijn van afgescheidenheid gestimuleerd door de gedachte te zijn gedepriveerd van Kṛṣṇa's lieve gezelschap, voelde aan als talloze bosbranden. De *gopīs* treurden, "Hoe kunnen we deze lijdensweg oversteken? Hoe kunnen we zonder onze *prāṇakānta* in leven blijven? Wanneer Kṛṣṇa in de namiddag omringd door de koeherdersjongens uit het bos naar huis terugkeert, is de schoonheid van Zijn gezicht zonder weerga. De onbeschrijflijke klank van de *muralī* en Zijn zijdelingse blikken beroeren ons hart. Zijn gezicht, dat vol stof zit van de hoeven van de koeien, Zijn krullende lokken haar, de buitengewoon mooie slinger van bosbloemen om Zijn hals en Zijn zijdelingse blikken onthullen Zijn met liefde ge-

vulde verlangens. Hoe kunnen we onze liefdevolle uitwisselingen vergeten?”

Die dag bereidde Kṛṣṇa zich voor om naar Mathurā te gaan en de *gopīs* achter te laten. Wie kan hun diepe zielsnood onder woorden brengen? Toen het moment van vertrek was aangebroken, brak de grens van hun beheersing en ze kwamen allemaal bij elkaar en gaven luidkeels uitdrukking aan de grote pijn in hun hart door onophoudelijk te weeklagen, “O Govinda! O Dāmodāra! O Mādha-va!”

Tekst 10

De sterke expressies van afgescheidenheid van Śrī Rādhā van Śrī Kṛṣṇa worden beschreven in *Haṁsadūta* (2),

*yadā yāto gopī-hṛdaya-madano nanda-sadanān
mukundo gāndīnyās tanayam anurundhan madhu-purīm
tadāmañṣic cintā-sariti ghana-ghūrṇāparicayair
agādhāyām bādhāmaya-payasi rādhā-virahiṇī*

Op verzoek van Akrūra vertrok Śrī Kṛṣṇacandra, die het hart van de *gopīs* verblijdt, uit Nanda-bhavana naar Mathurā. Śrī Rādhikā was nu van Haar geliefde gescheiden en raakte totaal overstuur en werd geheel ondergedompeld in een rivier van zielsangst vol diepe draaikolken van oneindig lijden.

*gopikā-hṛdaya-hari, vraja chāḍī' madhupurī,
akrūra-sahita yabe gelā
tabe rādhā virahiṇī, ghana-ghūrṇa-taraṅgiṇī,
cintā-jale agādhe paḍilā*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrīla Rūpa Gosvāmī geeft in zijn boek, *Haṁsadūta*, een onvergelijkbare beschrijving van de gevoelens van afgescheidenheid (*vipralambha-rasa*) van de *vraja-ramaṇīs*, die het gevolg waren van Kṛṣṇa's residentie op afstand (*sudūra-*

pravāsa). In *śṛṅgāra-rasa* is *vipralambha-rasa* zeer smaakvol. Śrī Rūpa Gosvāmī heeft *rasika* toegewijden in staat gesteld om diep in de oceaan van *vipralambha-rasa* te duiken door te schrijven over de golven van afgescheidenheid, die opwelden in alle lichaamsdelen van Śrī Rādhā. Over Haar onsamenhangende conversaties in *divy-onmāda* en Haar verdrietige uitspraken, die allemaal werden veroorzaakt door laaiende (*sūddipta*) *sāttvika* transformaties.

De complete zegen van het hart van de *vraja-gopīs*, Śrī Nandanandana, werd naar Mathurā gehaald door Akrūra, wiens naam betekent ‘niet wreed’. Akrūra was eigenlijk zeer wreed, waarvan het gevolg was, dat alle *gopīs* verdronken in een bodemloze oceaan van afgescheidenheid.

Op een dag ging het kroonjuweel van de *gopīs*, de personificatie van *mahābhāva* Śrī Rādhā, overweldigd door gevoelens van afgescheidenheid van Kṛṣṇa, met Śrī Lalitā en andere *sakhīs* naar de oever van de Yamunā om Haar aandoening te verlichten. Alleen al bij het zien van de *kuñjās*, waar Hun speelse tijdverdrijf had plaats gehad, viel Śrī Rādhā flauw van verdriet door het brandende vuur van die afgescheidenheid. De *sakhīs* tilden Haar op en legden Haar op een bed van lotusbladeren. Śrī Lalitā koelde Haar af met de punt van haar sluier en de *sakhīs* chantten de namen van Kṛṣṇa. Door Haar af te koelen en te zalven met verkoelende sandelhoutpasta probeerden ze Haar weer bij bewustzijn te brengen.

Lalitā was ongeduldig en ging koud water van de Yamunā voor Haar halen. Daar zag ze een buitengewoon mooie, witte, mannetjeszwaan. Ze kreeg de inspiratie om een bericht naar *prāṇa-vallabha* Śrī Kṛṣṇa te sturen over de incidenten, die het leven van haar dierbare *sakhī*, Śrī Rādhā, verwoestten. Ze begreep, dat deze mannelijke zwaan (*haṁsa*) een geschikte koerier (*dūta*) was en ze vroeg hem beleefd om naar Mathura te vliegen. Toen ze de hoofdweg beschreef, herinnerde ze zich eerder spel met Kṛṣṇa. Ze deelde dit spel mee aan de zwaan, zodat hij het lijden in Rādhā’s hart, dat werd overweldigd door afzondering van Kṛṣṇa, goed kon begrijpen.

Nadat Kṛṣṇa met Akrūra naar Mathurā was vertrokken, raakte Śrīmatī Rādhikā ondergedompeld in een peilloze oceaan van zielsangst. Ze dacht, “Zal Ik deze levensadem, die brandt in het vuur van deze kwelling, beschermen door hem vast te binden met het koord van de hoop? Of zal Ik Mijn lichaam van dit koord bevrijden? Toen Prāṇanātha Vṛndāvana verliet, heeft Hij gezegd, ‘*Āyāsya iti dautyakai* – Overmorgen kom Ik terug’. Maar overmorgen is vele jaren geworden en we hebben nog steeds geen bericht ontvangen, dat Hij terugkomt. Zal Ik die hoop opgeven en kiezen voor de dood door het vuur in te stappen of het water van de Yamunā?”

Śrī Rādhikā overdacht verder, “Wanneer *prāṇakānta* Śyāmasundara uit Mathurā terugkomt en Hij kan Me hier niet vinden, krijgt Hij zoveel verdriet. Dus wat moet Ik doen? Mijn intelligentie is van streek. Als Mijn *prāṇanātha* Me niet kan zien, kan ook Hij niet langer in leven blijven. Wat moet Ik doen? Als Ik sterf, zie Ik het zachte, delicate lotusgelaat van Mijn *priyatama*, dat lijkt op een *kuṇḍa* bloem, niet meer. Maar Ik kan ook niet blijven leven, want Ik verbrand in afgescheidenheid. Die Heer van ons leven heeft ons niet afgedankt; daarom is het enige juiste om Mijn leven te beschermen.” Śrī Rādhā was op deze manier ondergedompeld in de grenzeloze oceaan van afgescheidenheid, in draaikolken van gedachten vol pijn. Het hunkeren van de *vraja-sundarīs* om Kṛṣṇa te zien is een transformatie van hun *prema*. Het neemt eindeloos toe en geeft een wonderbaarlijke lieflijkheid vrij.

Śrī Rūpa Gosvāmī volgt de *bhāvas* van Śrīmatī Rādhikā en wordt ermee één. Hij hekelt Akrūra door het woord *gāndinī-tanaya* te gebruiken, de zoon van Gāndinī, hetgeen een dubbele betekenis heeft. Akrūra werd geboren uit Gāndinī, de dochter van de koning van Kāśī. Hij bleef twaalf jaar in haar baarmoeder, hetgeen haar veel pijn heeft bezorgd. Zijn vader vroeg, “O kind, waarom wil je niet geboren worden? Waarom geef je jouw moeder zoveel te lijden?”

Het kind in de buik antwoordde, “Vader, als je iedere dag iedere *brāhmaṇa* één koe geeft, kom ik na een jaar ter wereld.” De vader schonk de koeien, zoals was verzocht, en na een jaar werd het kind geboren. De *Purāṇa*’s zeggen, dat een zoon, die naar zijn vader of zijn grootvader van vaders kant wordt genoemd, gezegend is, maar de zoon, die wordt gekend onder de naam van zijn moeder, waarde-loos is. In deze Tekst wijst Śrī Rūpa Gosvāmī op de wrede aard van Akrūra door hem via zijn moeder bekend te maken, niet via zijn vader. De *Viṣṇu Purāṇa* beschrijft, dat de moeder van Akrūra haar familie lijden, angst en zorgen gaf. Akrūra, die dezelfde eigenschappen heeft als zijn moeder, gooide per consequentie de *gopīs* en *Vra-javāsi*’s in een eindeloze oceaan van verdriet.

Deze Tekst geeft uitdrukking aan *cintā* (angsvallige overweging) opgeroepen in de staat van *udghūrṇā* in *mohana-mahābhāva*. *Cintā* is een van de tien stadia van *pravāsa-vipralambha*.

Tekst 11

De tien condities van *viraha*, afzondering, worden beschreven in *Śrī Ujjvala-nīlamanī* (15.167).

*cityātra jāgārodvegau / tānavam malināṅgatā
pralāpo vyādhir unmādo / moho mrtyur dasā dasā*

Er verschijnen tien condities in afgescheidenheid (*viraha*): (1) *cintā* – angstvallige overweging, (2) *jāgara* – slapeloosheid, (3) *udvega* – onrust, (4) *tānava* – vermagering van het lichaam, (5) *malināṅgatā* – verbleken van lichaamsdelen, (6) *pralāpa* – on-samenhangend spraakgebruik, (7) *vyādhī* – geslagen met een kwellende aandoening, (8) *unmāda* – waanzin, (9) *moha* – ver-warring en (10) *mrtyu* – de dood, of langdurig bewustzijnsverlies. In het stadium van *mohana* manifesteert zich een buitengewone

conditie in Śrī Rādhā, waarin Ze extreme zielsangst in afzondering van Kṛṣṇa ervaart.

*jāgara, udvega, cintā, tānavāṅga-malinatā
pralāpa, unmāda āra vyādhi
moha, mṛtyu, daśādaśa, tāhe rādhā suvivaśa,
pāila duḥkha-kulera avadhi*

Tekst 12

Terwijl Śrī Rādhā te lijden heeft van het schroeiende vergif van *viraha*, geeft Ze uitdrukking aan Haar transcendente emoties, zoals beschreven in *Jagannātha-vallabha-nāṭaka* (3.9),

***prema-ccheda-rujo ‘vagacchati harir nāyaṃ na ca prema vā
sthānāsthānam avaiti nāpi madano jānāti no durbalāḥ
anyo veda na cānya-duḥkham akhilaṃ no jīvanam vāsravam
dvi-trāny eva dināni yauvanam idam hā hā vidhe kā gatih***

Śrī Hari begrijpt de pijn van afgescheidenheid in *prema* niet. *Prema* weet in feite niet, wie het verdient en wie niet. Kāmadeva foltert ons ook, omdat hij weet, dat we zwak zijn. Niemand kan de ellende van een ander kennen. Het leven is zo vluchtig – het kent geen zekerheid – en de jeugd duurt maar twee of drie dagen. Alas, alas! Wat is dit voor een regeling van Vidhātā (de Schepper)?

*sakhī bale dhairya dhara, āsibe nāgara-vara
vyākula haile kivā phala
rādhā bale ohe sakhī, patha āra nāhi lakhi’,
prema-ccheda roga ye bāḍila
latā vāñcāite hari, nā āsila madhupurī,
prema nā bujhila sthānāsthāna
niṭhura kānura preme, pa’de gelām mahābhrame,
madana tāhāte hāne bāṇa*

*duḥkha nā bujhīla sakhi, jīvana cañcala lakhi,
tāte e yauvana-śobhā yāya
āra ki nāga-ramaṇi, e vraje āsibe dhani,
hā hā vidhi! ki habe upāya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Rāya Rāmānanda geeft de volgende beschrijving in zijn *Jagannātha-vallabha-nāṭaka*. Śrīmatī Rādhikā en Haar *sakhīs* liepen eens het bos van Vṛndāvana in. De *sakhīs* begonnen de bekoring van Kṛṣṇa's schoonheid te beschrijven met verzen, die geschikt waren voor *pūrva-rāga*, zoals *so 'yaṁ yuvā yu-vati-citta-vihaṅga-sākhī* (*Jagannātha-vallabha-nāṭaka* 1.50). Kṛṣṇa zag Rādhā van een afstand en beiden werden uiterst onrustig om elkaar te ontmoeten. Rādhā stuurde een liefdesbrief naar Kṛṣṇa via Śaśimukhī Sakhī. Hoewel Kṛṣṇa werd overweldigd door emotie bij het lezen van de brief, verborg Hij Zijn gevoel en onthield Zijn respect voor Rādhā en de *gopīs* met woorden van onverschilligheid, "Het is voor vrouwen uit degelijke families ongepast om de eer van hun familie te schenden door Mij op deze manier lief te hebben."

Śaśimukhī ging terug naar Rādhikā. Ze vertelde Haar alles en adviseerde Haar om Haar aandacht ergens anders op te vestigen. Hierdoor viel Rādhā in een ondraaglijk ernstige staat van afgescheidenheid en Ze bracht Haar gevoelens over in deze Tekst 12. Rādhā zei tegen de *gopī* Madanikā, "Ik werd aangetrokken door de onvergelijkbaar mooie gedaante van Kṛṣṇa. Ik kon niet rustig blijven, dus Ik stuurde Hem een brief. O *sakhī*, wat heb Ik verkeerd gedaan? Hij is echt krom, want Zijn enige bedoeling was Mij een straf te geven gelijk aan de dood. Hij heeft Me eerst met de bekoring van Zijn gedaante aangetrokken en Nu wijst Hij Me af. O *sakhī*, je kunt je afvragen, 'Waarom voel Je Je aangetrokken tot Kṛṣṇa, terwijl Hij zeer bedreven is in het vermoorden van vrouwen?' Maar wat kan Ik zeggen? *Hā hā vidhe kā gatih*. Het is zeer moeilijk te begrijpen, waarom Vidhātā een bepaalde straf aan iemand uitdeelt. Ik hield van Kṛṣṇa voor het plezier, maar in plaats van dat Vidhātā Me plezier geeft, heeft hij Me verdriet gegeven en daarom word Ik door

Mijn levensadem verlaten.” Dit wordt ook beschreven in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Madhya-lilā* 2.20) als volgt,

*sakhi he, nā bujhiye vidhira vidhāna
sukha lāgi’ kailuṅ prīti, haila viparīta gati,
ebe yāya, nā rahe parāṇa*

Mijn lieve vriendin, Ik begrijp niets van de regulerende principes van de Schepper. Ik had Kṛṣṇa lief vanwege het geluk, maar het gevolg was het omgekeerde. Ik bevind Me nu in een oceaan van verdriet. Ik ga nu zeker dood, want Mijn levenskracht verlaat Me. Dit is de staat van Mijn geest.*

Śrīmatī Rādhikā vervolgt, “Sakhī Madanikā, de beweging van *prema* is krom als een slang en is dwaas. Het maakt niet de overweging, of de plek geschikt of ongeschikt is. Deze *prema* beweegt zich op een kromme manier en heeft Mijn handen, voeten en nek met de koorde van de schoonheid en deugden van die verdorvene gebonden. Ik kan die knoop niet losmaken.”

Rādhā wordt zodanig geboeid door de kwaliteiten van Kṛṣṇa, dat Ze de hoop Hem te ontmoeten niet kan opgeven. Haar conditie is hetzelfde als die van iemand, die zodanig geniet van de zoete smaak van een hete stengel suikerriet, dat hij niet kan ophouden erop te kauwen, ook al verbrandt hij zijn mond ermee. Bovendien zegt Ze, “Madana (Cupido) observeert Mijn hulpeloze situatie en kwelt Me met zijn vijf pijlen, waarmee hij Mijn hele lichaam uitput.”

De *sakhī* zegt, “O Rādhā, waarom neem Je geen wraak op Kāmadeva (Cupido)?”

Rādhā antwoordt, “O *sakhī*, Kāmadeva heeft geen lichaam, dus hoe kan Ik wraak nemen? Met Zijn vijf pijlen verscheurt Hij Mijn lichaam en geeft Me ondraaglijke pijn, maar deze pijlen nemen Mijn leven niet weg.”

“Svāminī, omdat Kṛṣṇa een oceaan van genade is, zal Hij Jou zeker genade schenken. Wees geduldig.”

Śrī Rādhā antwoordt, “*Dvi-trāṇy eva dināni yauvanam idam*. Het leven is tijdelijk. Wie kan zolang blijven leven? De levensduur van een levend wezen in een menselijk lichaam is honderd jaar, maar de jeugd duurt slechts enkele dagen. Hoe kan Ik Hem dienen zonder jeugd? Mijn jeugd alleen is de oorzaak van Zijn geluk.”

In werkelijkheid is Rādhā de eeuwige geliefde van Kṛṣṇa. Ze is geen gewone *mānini*, of vrouw, die door Haar minnaar is beledigd – Ze is de personificatie van *viśuddha-sattva*. Yogamāyā heeft met haar macht dit spel op het oppervlak van de Aarde gemanifesteerd met het doel om Kṛṣṇa’s *nara-līlā* te voltooien. *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Ādi-līlā* 4.29-30) bevestigt dit met de volgende woorden,

*mo-viṣaye gopī-gaṇera upapati-bhāve
yoga-māyā karibeka āpana-prabhāve
āmiha nā jāni tāhā, nā jāne gopī-gaṇa
duñhāra rūpa-guṇe duñhāra nitya hare māna*

De invloed van Yogamāyā zal de *gopīs* inspireren met het gevoel, dat Ik hun paramour ben. De *gopīs* noch Ikzelf zullen dit opmerken, want onze geest zal altijd in vervoering van elkaars schoonheid en deugden blijven.*

Tekst 13

Śrī Rādhā’s conditie van *udvega*, zielsangst in afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa, wordt beschreven in *Kṛṣṇa-karnāmṛta* (42),

*kim iha kṛṇumaḥ kasya brūmaḥ kṛtaṁ kṛtaṁ āśayā
kathayata kathāṁ anyāṁ dhanyāṁ aho hṛdayeśayāḥ
madhura-madhura-smerākāre mano-nayanotsave
krpaṇa krpaṇā kṛṣṇe tṛṣṇā ciraṁ buta lambate*

Wat zal ik doen? Met wie zal ik spreken? Wat heeft het voor zin om vast te houden aan de vergeefse hoop Zijn *darśana* te krijgen? Spreek alsjeblieft over iets beters. *Aho!* Maar hoe kan ik

**ophouden te spreken over Hem, die in Mijn hart is gesloten?
Zijn zachte, lieve glimlach is een feest voor de geest en de ogen.
Mijn verlangen om deze gedaante van Kṛṣṇa te zien neemt ieder
moment toe.**

*ebe ala ki kariba, kāre duḥkha jānāiba,
deha-dhari kṛṣṇera āsāya
kaha anya kathā dhanya, yāte citta suprasanna,
sakhī! tāhā nā haibe upāya
kṛṣṇa hṛde śu'ye āche, mṛdu madhu hāsīteche,
mano-nayanera mahotsava
kṛṣṇa lakhibāra āśā, mane kaila cira vāsā,
se āśā kṛpaṇā asambhava*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In het hart van Rādhā rijst een verscheidenheid aan gevoelens op. In deze staat van *bhāva-sābalya* (het botsen en dringen van veel verschillende *bhāvas*, waarbij de ene *bhāva* de andere onderdrukt en gaat overheersen) zegt Śrīmatī Rādhikā, “O *sakhīs*, wat moet Ik doen in deze staat van ongeluk? Ik weet niet, hoe Ik *darśana* van Kṛṣṇa kan krijgen. Bij wie kan Ik deze hartverscheurende zielsnood tot uitdrukking brengen? In deze staat van afgescheidenheid is jullie conditie dezelfde als die van Mij, dus wie in Vraja kan Ik vertellen over de hoedanigheid van Mijn hart?”

Even later verbergt Rādhā Haar *bhāva-sābalya* en zegt (Śrīmad-Bhāgavatam 11.8.44), “*Āśā hi paramaṁ duḥkham* – Hoop zelf is de volmaakte bezorger van verdriet.’ Ik heb vele dagen zitten wachten in de hoop, dat Kṛṣṇa snel zou komen, maar tot nu toe is Hij niet gekomen. Dit is het geschikte moment om die hoop op te geven.” Hier is de *sañcāri-bhāva* genaamd *matī* (vastbeslotenheid en wijsheid) verschenen, waarna *amarṣa* (intolerantie of verontwaardiging) verschijnt. Dan zegt Rādhā, “O *sakhīs*, houd op met praten over die ondankbare Kṛṣṇa! Vertel Me alsjeblijft iets anders.” Terwijl Ze dit zegt, manifesteert Kṛṣṇa Zich in een innerlijk visioen. Ze is gewond geraakt door de pijl van *kāma* en wordt onrustig als een hert be-

schoten door een pijl en de *bhāva* van *amarṣa* wordt afgedekt door het verschijnen van *trāsa* (angst). Overweldigd huilt Ze, “Oh, wat doet het pijn! Kṛṣṇa ligt in Mijn hart en werpt een lieve, vriendelijke zijdelingse blik naar Me toe met Zijn lachende ogen. Deze glimlachende blik is een groot feest voor de ogen en geest van alle *vrajaramaṇīs*.”

Opeens verdwijnt deze *bhāva* en grote angst en spijt beroeren Haar hart. Ze treurt opnieuw en zegt, “*Sakhī*, wat zal Ik doen? Jij zegt, dat Ik geduld moet hebben, maar hoe kan Ik geduld hebben? De hoop op het krijgen van Kṛṣṇa’s *darśana* beheerst Mijn geest, maar het lijkt louter vergeefse hoop te zijn, die moet worden afgegooid.” Terwijl Ze op deze manier treurt verrijst opnieuw *autsukya-bhāva* (sterk verlangen). Rusteloos in afgescheidenheid van Kṛṣṇa zegt Śrīmatī, “Toen de prostituee Piṅgalā⁴ begreep, dat haar hoop extreem verdriet gaf, heeft ze het opgegeven en was opgelucht. Ik moet ook de hoop opgeven om Kṛṣṇa te krijgen, maar het is zo moeilijk om te stoppen aan Hem te denken. Alas! De dorst naar Kṛṣṇa’s *darśana* neemt van moment tot moment toe. Die dorst vergroot tevens *mādana* (*kāma*), dat zoeter dan zoet is.”

Tekst 14

De *divyonmāda* (transcendente waanzin) van Śrī Rādhā, die onrustig is in het intense vuur van afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa, wordt beschreven in *Kṛṣṇa-karṇāmṛta* (41),

***amūny-adhanyāni dināntarāṇi
hare! tvad-ālokanam antareṇa
anātha-bandho! karuṇaika-sindho!
hā hanta! hā hanta! katharṁ nayāmi***

⁴ Het verhaal van Piṅgalā wordt verhaald in *Śrīmad-Bhāgavatam*, Canto Elf, Hoofdstk 8.

**Alas, alas! O Hari! O vriend van de hulpelozen! O Jij, de enige
ocean van genade! Hoe kan Ik door deze onfortuinlijke dagen
heenkomen zonder Jou te zien?**

*nā heriye tava mukha, hṛdaye dāruṇa, duḥkha,
dīna-bandho, karuṇā-sāgara
e adhanya divā-nīsi, kemane kātābe dāsī,
upāya balaha ataḥpara*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Zonder de *darśana* van Kṛṣṇa lijkt een moment op honderden *yugas* voor Rādhā, die brandt in het vuur van afgescheidenheid, terwijl Haar dagen stilstaan. “Deze dagen en nachten, waarin Ik Jou niet kan dienen, zijn niet gezegend.”

Het woord *hā* (betekent ‘alas’) in dit vers drukt verdriet uit, dat vol smart is. Kṛṣṇa zou kunnen zeggen, “O Rādhā, Jouw lichaam, dat door de pijlen van Anaṅga (Cupido) is doorboord, brandt in het vuur van *kāma*, dus Je moet Jouw echtgenoot gaan zoeken, want hij zoekt Jou. Er wordt gezegd (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.29.20), ‘*patayaś ca vaḥ, vicinvanti* – als jouw echtgenoot jou niet ziet, gaat hij naar jou zoeken’.⁵ Dus Je moet naar hem toegaan.”

Dan zou Rādhā kunnen zeggen, “O Śyāma, Ik zoek Mijn *prāṇa-priyatama* Vrajendra-nandana. ‘*Pati-sutādibhir ārti-daiḥ kim*’ (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.29.33). Wat heb Ik aan een echtgenoot en kinderen, die verdriet geven? O *anātha-bandhu*, vriend van de hulpelozen, wij zijn hulpeloos, want we zijn verlaten door onze echtgenoot en andere familieleden. Daarom zijn we naar onze *piiyatama* (Jou) gekomen.”

Als iemand zou zeggen, “Waarom ben Je naar Jouw *priyatama* gekomen?” zou Śrīmatī antwoorden, “Hij is de vriend van de hulpelozen en noodlijdenden. Ik ben hulpeloos, dus Hij is ook Mijn vriend.”

⁵ In dit vers van *Śrīmad-Bhāgavatam* richt Kṛṣṇa Zich tot de *gopīs*.

Als Kṛṣṇa zegt (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.29.24), “*bhartuḥ śuśrū-ṣanam strīṇām para dharmāḥ* – de eerste plicht van een vrouw is haar echtgenoot te dienen” geeft Rādhā als antwoord (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.29.34), “*cittam sukheṇa bhavatāpahṛtam* – ons verstand en onze zintuigen vonden voldoening in het huishouden, maar Jij hebt ze gestolen. O Hari, we zijn naar Jou gekomen om te zoeken naar de grote rijkdom van ons hart en onze zintuigen. Als hiermee iets mis is, is het Jouw fout, niet de onze.”

Kṛṣṇa zou kunnen zeggen, “Jullie zijn rusteloze vrouwen! Ik ben geheel op de hoogte met *dharmā*. Hoe zou Ik jullie hart kunnen stelen en daarmee *dharmā* veronachtzamen?” Hierop zou Rādhā antwoorden (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.29.38), “*tan naḥ prasīda* – Wees met ons tevreden. O *karuṇaika-sindhu*. Jij bent de enige ocea- aan van genade en daarom kun Je ons genade geven, zelfs al overschrijdt Je *dharmā*.”

Tekst 15

Kṛṣṇa-karṇāmṛta (40) beschrijft Rādhā’s verlangen om Kṛṣṇa te zien.

***he deva! he dayita! he bhuvanaika-bandho!
he kṛṣṇa! he capala! he karuṇaika-sindho!
he nātha! he ramaṇa! he nayanābhirāma!
hā hā kadā nu bhavitāsi padam dṛṣor me***

O Meester! O liefste! O enige vriend van de drie werelden! O Kṛṣṇa! O rusteloze! O enige oceaan van mededogen! O Deva! O minnaar (*ramaṇa*)! O Jij die de ogen streelt! Oh! Wanneer ben Je weer zichtbaar voor mijn ogen! Wanneer krijgt Ik Jouw *darśana*?

*he deva, he prāṇapriya, eka-mātra bandhu iha,
he kṛṣṇa, capala, kṛpā-sindhu*

*he nātha, ramaṇa mama, nayanera priyatama,
kabe dekhā dibe prāṇa-bandhu*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De *sakhīs* troosten Śrī Vṛṣabhānūnandini, die te lijden heeft in afzondering van Kṛṣṇa. Plotseling kijkt Rādhā hier en daar en zegt, “O *sakhī*, luister! Dit is het geluid van Kṛṣṇa’s enkelbellen! Maar waarom komt Hij niet in Mijn gezichtsveld? Die schooier ligt natuurlijk te stoeien met een of ander mooi meisje in een nabij gelegen *kuñja*.” Wanneer Rādhā dit zegt, wordt ze gek en in die opgewonden staat ziet Ze, dat Kṛṣṇa is gekomen. Zijn lichaam zit echter vol aanwijzingen, dat hij plezier heeft gemaakt met een adere vrouw. Bij het zien van die kenmerken raakt Rādhā verontwaardigd (*amarṣa*) en ook al staat Kṛṣṇa voor Haar, spreekt Ze geen woord tegen Hem, maar keert Haar gezicht van Hem af. Kṛṣṇa verdwijnt dan en Rādhā begint hevig verlangend naar Hem te zoeken.

Rusteloosheid als gevolg van uitstel van het zien en het krijgen van het gewenste object wordt *autsukya* genoemd, hevig verlangen. Wanneer *bhāvas* elkaar overlappen, heet het *bhāva-sābalya*. Wanneer *autsukya* en *asūyā* (afgunst) tegelijkertijd worden gewekt, bekritiseert Rādhā Kṛṣṇa soms en soms prijst Ze Hem. Soms gaat Ze in *māna*, soms wordt Ze trots en soms prijst Ze Hem vol sarcasme.

Ze zegt, “O Deva, omdat Jij Je met andere vrouwen amuseert, heet Je Deva⁶.” Door dit gebrek aan respect vertrekt Kṛṣṇa. Rādhā krijgt spijt en begint te spreken met een hevig verlangen om van Zijn aanwezigheid te genieten. “O geliefde, Jij bent het meest dierbare van Mijn leven. Waarom heb Je Me achtergelaten? Geef Me alsjeblieft Jouw *darśana*.”

Als Kṛṣṇa dit hoort, komt Hij weer terug. Zodra Rādhā Hem ziet, rijzen de emoties *amarṣa* (verontwaardiging) en *asūyā* (afgunst) weer in Haar op en Ze maakt Hem op een sarcastische manier bela-

⁶ *Deva* betekent ‘iemand die speelt en zich vermaakt’.

chelijk. “O enige vriend van de drie werelden (*bhavanaika-bandhu*), door op Jouw toverfluit te spelen breng Je alle vrouwen onder Jouw beheer en om die reden ben Je de vriend van de hele wereld. Je bent de vriend van alle *gopīs* en daarom ben Je altijd dicht in hun buurt. Is het daarom niet Jouw eigen fout, dat Je niet naar Mij toekomt?”

Kṛṣṇa verdwijnt weer. Wanneer Rādhā Hem niet meer ziet, zegt Ze, “O Kṛṣṇa! O Śyāmasundara! Je trekt het hart van het hele universum aan. Waar ben Je naartoe gegaan, nadat Je Mijn hart had gestolen? Laat me Jou alsjeblieft één keer zien.”

Kṛṣṇa komt terug en zegt, “O Priyā, Ik stond even buiten de *kuñja*. Wees alsjeblieft met Mij tevreden.”

Nadat Rādhā de smeekbede van Kṛṣṇa heeft gehoord, die vermengd is met onbestendigheid, zegt ze, “O Je bent wispelturig (*capala*)! O slang van de koehedersmeisjes! Ga hier alsjeblieft vandaan, dief van andermans vrouwen! Ik heb Jou niet nodig. Ga terug naar de plek, waar Je vandaan kwam.”

Kṛṣṇa hoort dit en doet, alsof hij vertrekt. Śrī Vṛṣabhānu-nandini denkt, dat Haar *prāṇanātha* is vertrokken en biedt nog een verzoek aan. “O enige oceaan van genade, Ik weet, dat ik een overtreder ben, maar Jij bent de oceaan van mededogen en Jouw hart is zacht, geef Me daarom Jouw *darśana*. O minnaar (*ramaṇa*), Je maakt altijd plezier met Mij, kom alsjeblieft naar de *kuñja*.”

In Haar gedachten denkt Ze, dat Kṛṣṇa weer is teruggekomen. In Haar absorbtie strekt Ze Haar armen uit om Hem te omhelzen, maar is er niet toe in staat. Wanneer Ze in Haar externe bewustzijn komt, begint Ze met extreem verdriet te spreken, “O geliefde van Mijn ogen (*nayanābhirāma*)! O Jij, die de ogen streelt (*nayanānanda*)! Mijn ogen dorsten naar Jou te staren. Alas! Wanneer verschijn Je aan ze?”

Tekst 16

Kṛṣṇa-karṇāmṛta (68) beschrijft een innerlijk visioen (*sphūr̥ti-darśana*) van Śrī Kṛṣṇa,

*māraḥ svayaṁ nu madhura-dyuti-maṇḍalaṁ nu
mādhuryam eva nu mano-nayanāmṛtaṁ nu
veṇī-mṛjo nu mama jīvita-vallabho nu
kṛṣṇo*⁷ *‘yam abhyudayate mama locanāya*

Is dit Cupido zelf, of is het een zoete stralenkrans? Is dit de personificatie van liefvalligheid of de vitaliserende nectar van de geest en de ogen? Is dit de minnaar, die Mijn vlecht losmaakt, de geliefde van Mijn leven, de jeugdige Kṛṣṇa, die Zich voor Mijn ogen heeft gemanifesteerd?

*svayaṁ kandarpa eki, madhura-maṇḍala nāki,
mādhurya āpani mūrtimāna
mano-nayanera madhu, dūra ha'te āila bandhu,
jīvana-vallabha vraja-prāṇa
āmāra nayana-āge, āila kṛṣṇa anurāge,
dehe mora āila jīvana
saba duḥkha dūre gela, prāṇa mora juḍāila,
dekha sakhi! pāinu hārādhana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Nadat Kṛṣṇa uit de *rāsa-līlā* was verdwenen, zongen de *gopīs* een deerniswekkende *kīrtana* vol gevoel van afgescheidenheid van Hem. Op dat moment verscheen Kṛṣṇa, die *manmatha-manmatha* is, degene die de geest van Cupido verbijs-tert. In *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.32.2) beschrijft Śrīla Śukadeva Gosvāmī deze ongeëvenaard mooie gedaante van Kṛṣṇa, “*tāsām āvirabhūc chauriḥ smayamāna-mukhāmbujah* – met een glimlach op

⁷ In sommige uitgaven van *Kṛṣṇa-karṇāmṛta* wordt in plaats van ‘*kṛṣṇo*’ geschreven ‘*bālo*’.

Zijn lotusgelaat verscheen Kṛṣṇa voor de *gopīs*. Hij droeg een bloemenslinger en een geel kledingstuk, Hij zag eruit als iemand, die de geest kan laten duizelen van Cupido, die zelf de geest van gewone mensen in de war brengt.”

Śauri Śrī Kṛṣṇa, die zelfs Cupido verslaat, verschijnt voor de *gopīs*. Bij het zien van Zijn schoonheid is Rādhā perplex en vraagt Zich af, “Staat Kṛṣṇa werkelijk voor ons?” In verwarring zegt Ze tegen Haar *sakhīs*, “O *sakhīs*, is Hij die voor ons staat de incarnatie van Cupido, wiens onzichtbare gedaante iedereen aanvalt?” In deze Tekst wordt het woord *nu* (hetgeen betekent ‘of’) gebruikt in de zin van ‘in overweging nemend’. Wanneer Ze Zijn bekering weer waarneemt, zegt Ze verbijsterd, “Die Cupido kan niet zo bekoorlijk zijn. Is dit dan een stralenkrans van zoete schoonheid? Dit is eveneens verbazingwekkend. Nee, nee het is niet louter een stralenkrans van schoonheid, het is een soort belichaamde liefvalligheid. Geen andere soort liefvalligheid kan onze ogen bekoren, maar onze ogen worden wel met deze *darśana* bekoord.” Met groot genoegen zegt Ze, “Is dit nectar zelf? Maar *sakhī*, nectar heeft geen gedaante en dit wel, dus het kan geen nectar zijn.” Dan zegt Ze weer, “Is het onze geliefde, die onze vlechten losmaakt, die uit liefde naar ons is toegekomen?” Ze kijkt nauwlettend naar Kṛṣṇa en zegt vreugdevol, “O *sakhīs*, het is de liefde van ons leven, de frisse, jeugdige danser (*nava-kiśora-naṭavara*). Hij is het, die onze ogen streelt en onze *prāṇakānta* is.”

Tekst 17

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.32.2) wordt een beschrijving gegeven van de directe *darśana* van Śrī Kṛṣṇa,

***tāsām āvirabhūc chauriḥ / smayamāna-mukhāmbhujāḥ
pītāmbara-dharaḥ sragvī / sākṣān manmatha-manmathaḥ***

Precies toen verscheen Śrī Kṛṣṇa temidden van de *gopīs*. Zijn lotusgelaat bloeide op met een milde, vriendelijke glimlach. Om

Zijn hals hing een slinger van bosbloemen en Hij droeg een goudgele *pītāmbara*. Wat was de aard van Zijn schoonheid? Die schoonheid beroert de geest van Kāmadeva (Cupido), die zelf de geest van een ieder beroert.

*gopīra sammukha hari, dāṅdāila veṇu dhari’,
smayamāna-mukhāmbuja-śobhā
vanamāli pītāmbara, manmathera manohara,
rādhikāra deha-mano-lobhā*

BHAJANA-RAHĀSYA-VR̥TTI: Kṛṣṇa, die op een deskundige manier de *prema* van Zijn toegewijden kan laten toenemen, was uit de *rasa* dans verdwenen. Geruïneerd door afzondering van Hem liepen de *gopīs* huilend naar de oever van de Yamunā. Daar voerden ze *kīrtana* uit, nadat alle mogelijkheden in hun zoektocht naar Hem waren uitgeput. Hun stem gaf uiting aan extreme gevoelens en ze gebruikten beeldspraken met veelvoudige betekenissen om hun emoties tot uitdrukking te brengen. De *vraja-ramaṇīs* waren rusteloos in de pijn van afgescheidenheid en tranen vol *prema* stroomden uit hun ogen. Kṛṣṇacandra in het dichte, donkere bos hoorde hun geweeklaag, manifesteerde Zijn volle luister en verscheen plotseling in hun midden.

In deze Tekst is Śrīla Śukadeva Gosvāmī diep verzonken in *mañjarī-bhāva*. In zijn woede had hij het woord *śauri* als een belediging gebruikt. Kṛṣṇa verscheen in een *kṣatriya* familie binnen de Śūra dynastie, die een bedriegelijk hart van steen hebben. Śukadeva Gosvāmī kon de zielsangst van Svāminī in afgescheidenheid van Kṛṣṇa niet verdragen en zag het Zich verstoppen van Kṛṣṇa als een gebrek. Hij dacht, “Die jonge meisjes van Vraja zijn eenvoudige, liefhebbende meisjes (*premikās*) en Jij put voldoening uit hun verdriet. Bij het zien van hun verdriet vertoon Jij Jouw bekwaamheid (*śaurya*).” Śrīla Śukadeva Gosvāmī vond, dat dergelijke zogenaamde bekwaamheid een schande was. “Als Jouw hart echt oprecht zou zijn, zou Je zoiets niet hebben gedaan.” Dit zijn voorbeelden van

lasterlijke aanmerkingen gebruikt in *prema*; alleen iemand met diepe *prema* kan zoiets zeggen.

Śrī Kṛṣṇacandra, het kroonjuweel van al degenen, die bedreven zijn in amoureux spel en vermaak (*vidagdha-cūdāmaṇi*), verscheen temidden van de *vraja-devīs* en vertoonde Zijn ongeëvenaarde schoonheid. Zijn schoonheid wordt in deze Tekst beschreven door gebruikmaking van drie bijvoeglijk naamwoorden: *smayamānā*, *sragvī* en *sākṣān-manmatha-manmathaḥ*.

Smayamāna – Hoewel Zijn gezicht straalde met een glimlach, was Kṛṣṇa's hart vol spijt. Glimlachen is een kenmerk van *bhagavat-tā* (de kwaliteit van Bhagavān zijn), maar Kṛṣṇa's glimlach temidden van de *gopīs* werd veroorzaakt door de *bhāvas*, die Hij bij het zien van hen ervoer. Hij glimlachte om hun verdriet weg te nemen en hen te troosten. *Darśana* van Zijn uiterst charmerende lotusgezicht neemt het verdriet van alle *gopīs* weg. Toen Kṛṣṇa de deerniswekkende roep van de *gopīs* hoorde, rende Hij snel naar hen toe en hield Zijn *pītāmbara* vast om Zijn nek, zodat Hij deze onderweg niet zou verliezen.

Kṛṣṇa had de *gopīs* verleid met de klank van Zijn fluit. Al die *gopīs* hadden hun gezin, zedelijkheid, standvastigheid en verlegenheid achterwege gelaten om aan Kṛṣṇa's zijde te komen. Maar op die dag had Kṛṣṇacandra hen verlaten en was verdwenen. Bij Zijn terugkeer hield Hij Zijn gele doek om Zijn nek om te laten zien, dat Hij bad om vergeving. Kṛṣṇa was Zich bewust, dat Hij Zijn dierbaren groot lijden had bezorgd. Hij gaf toe, dat Hijzelf een overtreding had begaan en hield Zijn *pītāmbara* in Zijn handen om voor Zijn overtreding vergeving te vragen. Zoals een spijtoptant een strootje tussen zijn tanden houdt, zo legde Kṛṣṇa nederig Zijn doek om Zijn nek om vergeving te vragen. Hij had Zijn *pītāmbara* in Zijn handen, waarmee Hij voorzichtig de tranen droogde, die uit de ogen van de *vraja-devīs* rolden in hun smart wegens afzondering van Hem. Vrajendra-nandana brengt ook het volgende gevoel aan de *gopīs* over, “Julie hebben een gouden lichaamskleur, dus Ik heb Mijn lichaam,

hart en verstand bedekt met de *pītāmbara*; Mijn binnenste hart wordt ook gekleurd door jullie gouden *anurāga*.”

Sragvī – Afgezien van alle andere ornamenten droeg Kṛṣṇa om Zijn verleidelijke nek een verse, stralende krans van bosbloemen. Hij droeg deze bloemenslinger van verkoelende lotussen alleen om het vuur van afgescheidenheid van de *gopīs* weg te nemen. Hij gaf uitdrukking aan het gevoel, “Jullie zijn als de bloemen van deze slinger; jullie zijn zoals Mijn eigen hart. Door jullie te omhelzen bid Ik om vergeving en smeeek jullie de hitte van Mijn gevoelens van afgescheidenheid van jullie te verzachten. Jullie hebben deze bloemenslinger zelf geregen en Mij ermee versierd. Ik toon Mijn eeuwige dankbaarheid door hem op Mijn hart te dragen.”

Sākṣān-manmatha-manmathaḥ – Kṛṣṇa’s uitzonderlijk verleidelijke schoonheid verfraaid door het middelpunt van de *gopīs* te zijn beroerde de geest van Cupido. *Vyaṣṭi-kāmadeva* en *samaṣṭi-kāmadeva* zijn verborgen in *sākṣāt-manmatha*, de oorspronkelijke Kāmadeva. De *vyaṣṭi-kāmadevas* zijn de Kāmadeva’s, die aanwezig zijn in verschillende universa, *samaṣṭi-kāmadeva* is Pradyumna, en de oorspronkelijke Kāmadeva is Nanda-nandana Zelf. De materiële Madana (Kāmadeva) bedwelmt de *jīvas*, maar wanneer deze materiële Madana *darśana* krijgt van Kṛṣṇa’s gedaante, die de drie werelden betovert, valt hij buiten bewustzijn. *Sākṣāt-manmatha-manmatha* Kṛṣṇa, de transcendente Kāmadeva, manifesteerde een dergelijke gedaante om het lijden van de *gopīs* te verzachten.

Śrīla Jīva Gosvāmī schrijft in de *Krama-sandarbha*, dat *manmatha-manmatha* duidt op de persoon, die zelfs Madana verblindt. Śrī Kṛṣṇacandra vertoonde Zijn Mohini-mūrti en bracht zelfs Mahādeva in zijn gedaante als Rudra van zijn stuk.⁸ Eigenlijk wordt Kṛṣṇa’s gedaante als *sākṣāt-manmatha-manmatha* alleen vertoond in de

⁸ Het verhaal over Mahādeva, die in de war raakte van Śrī Kṛṣṇa’s Mohini-mūrti, wordt verteld in *Śrīmad-Bhāgavatam*, Canto Acht, Hoofdstuk 12.

rasa-maṇḍala. Dit wordt bevestigd in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Ādi-līlā* 5.212-213),

vṛndāvana-purandara śrī-madana-gopāla
rāsa-vilāsī sākṣāt vrajendra-kumāra

śrī-rādhā-lalitā-saṅge rāsa-vilāsa
manmatha-manmatha-rūpe yānhāra prakāśa

Madana-gopāla, de Heer van Vṛndāvana, is de genierter van de *rasa* dans en is de directe zoon van de Koning van Vraja. Hij geniet van de *rasa* dans met Śrīmatī Rādhikā, Śrī Lalitā en anderen. Hij manifesteert Zich als de Cupido der Cupido's.

Tekst 18

De ontmoeting van Śrī Rādhā met Kṛṣṇa in Nava-Vṛndāvana, Dvārakā, en een uiting van de wens voor *vraja-bhāva* wordt beschreven in *Lalitā-mādhava* (10de Bedrijf),

cirād āsā-mātram tvayi viracayantaḥ sthira-dhiyo
vidadhyur ye vāsam madhurima gabhīre madhu-pure
dadhānaḥ kaiśore vayasi sakhī tām gokula-pate
prapadyethās teṣām paricayam avaśyam nayanayoḥ

[Śrī Rādhā zei,] **O Kṛṣṇa, personen met geconcentreerde intelligentie hebben gedurende een lange tijd hun leven in stand gehouden in de hoop, dat Je op zekere dag zal terugkeren. Je woonde in Madhupurī, dat overloopt van diepgaande liefthalligheid. O meester van Gokula, de adolescente *sakhās* zitten geduldig te staren naar het pad, waarover Je terugkomt. Daarom moet Je ons zonder nalaten Jouw *darśana* geven.**

gabhīra-mādhurya-maya, sei vraja-dhāma haya,
tathā yata sthira-buddhi jana

*cira-āsā hṛde dhari', tomāra darśane hari,
basiyāche se saba sajjana*

*tomāra kaiśora-lilā, hṛdaye varaṇa kailā,
ebe se savāre kṛpā kari'
nayana-gocara haiyā, lilā kara tathā giyā,
ei mātra nivedana kari*

Tekst 19

Rādhā lijdt aan de pijnscheuten van afgescheidenheid van Kṛṣṇa en wil Hem terugbrengen naar Vṛndāvana, dat overloopt van zoete herinneringen. In *Lalita-mādhava* (Tiende Bedrijf, tekst 261) staat het volgende,

*yā te lilā-rasa-parimalodgāri-vanyā-paritā
dhanyā kṣauṇī vilasati vṛtā māthuri mādhurībhiḥ
tatrāsmābhiś caṭula-pasupī-bhāva-mugdhāntarābhiḥ
saṁvītas tvaṁ kalaya vadanollāsi veṇur vihāram*

[Śrī Rādhā zei,] Vlakhij dat hooggeprezen Mathurā ligt dat land van Vṛndāvana met een overdaad aan bossen, die de sublieme geur verspreiden van de zoete smaken van Jouw tijdverdrijf en dat schitterend straalt met lieflijkheid en schoonheid. Maak als-jeblijft spelend op de fluit met een glimlach op Jouw gezicht plezier in transcendent spel en vermaak in dat Vṛndāvana met degenen, wier hart is verzadigd van onbevattelijke *gopī-bhāva*.

*mathurā-maṇḍala mājhe, mādhuri-maṇḍita sāje,
dhanya-dhanya vṛndāvana-bhūmi
tāhe tava nitya-lilā, parimala prakāśilā
acīntya-śaktite kṛṣṇa tumi*

*gopī-bhāve mugdha yata, tomāra śṛṅgāra-rata,
āmā ādi praṇayī-nicaya*

*āmā-sabe la'ye punaḥ, krīḍā kara anukṣaṇa,
vaṁśī-vādye vrajendra-tanaya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In deze *Lalita-mādhava* geeft Śrīla Rūpa Gosvāmī de volgende vertelling. In een bepaalde *kalpa* kon Śrīmatī Rādhikā de kwelling van afgescheidenheid van Kṛṣṇa, nadat Hij was vertrokken naar Mathurā, zo slecht verdragen, dat Ze in de Yamunā is gesprongen. Yamunā, de dochter van Sūryadeva, bracht Rādhā toen naar haar vader. Sūryadeva heeft Haar toevertrouwd aan zijn vriend en toegewijde, Satrājī, die kinderloos was, en zei tegen hem, “Haar naam is Satyabhāmā. Beschouw Haar als jouw dochter.” Nadat Koning Satrājī instructies had gekregen van Nārada, stuurde hij Satyabhāma naar Kṛṣṇa’s binnenkwartieren in Dvārakā. De vrouw van Sūrya, Samjñā, was de dochter van Viśvakarmā. Via haar vader had Samjñā voorheen het fascinerende Nava-Vṛndāvana voor Satyabhāmā (Śrī Rādhā) in Dvārakā aangelegd. Rukmiṇī, Kṛṣṇa’s hoofdkoningin, hield de buitengewoon charmante en mooie Satyabhāmā in Nava-Vṛndāvana verborgen, zodat Kṛṣṇa Haar niet zou zien. Na verloop van tijd echter had er een ontmoeting plaats tussen Satyabhāmā en Kṛṣṇa, waardoor het geheim aan het licht kwam, dat Satyabhāmā in werkelijkheid Rādhā is en dat Rukmiṇī Candrāvalī is. Daarna heeft Rukmiṇī het huwelijk van Satyabhāmā met Kṛṣṇa georganiseerd. Bij dat huwelijk zijn Yaśodārāṇī, Paurṇamāsī, Mukharā en andere Vrajavāsī’s in Dvārakā aanwezig geweest.

In dit Nava-Vṛndāvana zei Kṛṣṇa op zekere dag tegen Rādhā, “O liefste, wat kan Ik nog meer doen om Jou gelukkig te maken?”

Śrī Rādhā antwoordde, “Prāṇeśvara, alle *sakhīs* van Vraja, Mijn nicht-zuster Candrāvalī, Moeder Vrajeśvarī en alle anderen zijn hier naartoe gekomen en Ik heb hen ontmoet. Niettemin is Mijn ernstige verzoek aan Jou om deze plek van overvloed, Dvārakā, te verlaten en in Jouw gedaante als een frisjonge, bedreven danser in de kleding van een koeherdersjongen met Mij in de *kuñjās* van Vraja-dhāma, het vermaarde land van eeuwig spel en vermaak, plezier te maken.”

Tekst 20

Gekweld door het knippen van de ogen, dat voorkomt om Śrī Kṛṣṇa te zien, toen de *gopīs* Zijn *darśana* namen, vervloeken ze de persoon, die oogleden heeft geschapen. *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.82.39) beschrijft deze conditie van de *gopīs* tijdens hun ontmoeting met Kṛṣṇa in Kuru-kṣetra,

*gopyās ca kṛṣṇam upalabhya cirād abhīṣṭam
yat-prekṣāne dr̥ṣiṣu pakṣma-kṛtam śapanti
dṛgbhir hṛdī-kṛtam alam parirabhya sarvās
tad-bhāvam āpur api nitya-yujām durāpam*

[Śrīla Śukadeva Gosvāmī, die het gevoel ervoer van de *gopīs*, toen ze Śrī Kṛṣṇa in Kuru-kṣetra zegen, zei,] De *vraja-sundarīs*, die de Schepper vervloekten, omdat hij oogleden had gemaakt, die hun *darśana* van Kṛṣṇa onderbraken, zagen Kṛṣṇa nu na zeer lange tijd terug. Ze namen Hem van het pad van hun ogen naar hun hart en omhelsden Hem daar stevig. Ze bereikten die zeldzame verzonkenheid, die door *yogīs* noch door Rukmiṇī en de andere koninginnen van Dvārakā, die altijd bij Hem zijn, kan worden bereikt.

*cira-dina kṛṣṇa-āse, chila gopī vraja-vāse,
kuruṣetre prāṇanāthe pāiyā
animeṣa-netra-dvāre, āni' kṛṣṇe premādhāre,
hṛde āliṅgila mugdha haiyā
āhā se amiya bhāva, anya jane asambhava,
svakīya-kāntāya sudurlabha
gopī vinā ei prema, yena viśodhita hema,
lakṣmī-gaṇe cira asambhava*

BHAJANA-RAHĀSYA-VR̥TTI: Op de dag van de zonsverduistering waren alle Vrajavāsī's in Kuru-kṣetra aangekomen en wilden Kṛṣṇa graag zien. Toen de *vraja-ramaṇīs* Kṛṣṇa zagen, nadat ze zo lang van

Hem gescheiden waren geweest, straalden ze van vreugde en hun hart en ogen bewogen zich niet. Die *vraja-gopīs* konden zelfs geen ogenblik van afgescheidenheid verdragen door het knipperen van hun ogen en hadden vervolgens de schepper vervloekt voor het maken van oogleden. Wie kan hun extase beschrijven, toen ze Kṛṣṇa weer terugzagen, nadat ze door Zijn afwezigheid in een woedend vuur hadden gebrand?

De Śruti's zeggen, dat het onmogelijk is het geluk in woorden te beschrijven, dat wordt ontleend aan het opgaan in de onpersoonlijke uitstraling van God (*brahmānanda*); niemand kan hiervan de omvang vaststellen. Deze *brahmānanda* lijkt echter op een vuurvlieg in vergelijking met *rasānanda*, de zegen, die de *gopīs* beschikkend over *mahābhāva* krijgen in hun liefdevolle dienstverlening aan Kṛṣṇa. Het lichaam van de *gopīs* bestaat uit intense, liefdevolle gehechtheid (*anurāga*), die wordt veroorzaakt door de grote diepte van hun relatie met Kṛṣṇa. *Anurāga* is een functie van de *hlādinī-śakti*, wanneer het beschikt over *saṁvit*. Deze staat wordt *sva-saṁvedya* genoemd, hetgeen betekent, dat het alleen kan worden gekend door de persoon, die het ervaart.

Volgens de intensiteit van *anurāga* wordt *prema* bepaald als perfect (*pūrṇa*), perfecter (*pūrṇatara*) en hoogst perfect (*pūrṇatama*). Vergeleken met de *pūrṇatama anurāga* van de *gopīs* is de zegen van de dienst verleend door Lakṣmī, die speelt op de borst van Nārāyaṇa, en ook de vaardigheid van de koninginnen van Dvārakā in de kunst van diverse liefdesaangelegenheden, minzaam en smakeloos. Ofschoon ze verscheidene buitengewone gevoelens en betoverend mooie glimlachjes enzovoort tentoon spreiden, kunnen ze Kṛṣṇa's hart niet onder controle krijgen. De *vraja-gopīs* daarentegen, die gekleurd zijn met een dichte *anurāga* en met *prema*, die beschikt over *mādiya-bhāva* (een gevoel dat 'Kṛṣṇa aan mij toebehoort'), beheersen Kṛṣṇa's hart met hun scheve, zijdelingse blikken. De verwijzing naar de buitengewone *prema* van de *gopīs* door Śrīla Śukadeva Gosvāmī is een scherpe aanwijzing bedoeld voor de *jñā-*

nīs, die op *brahma* mediteren. Hij zegt in feite, “O *jñānīs*, die zware *sādhana* uitvoeren! Foei! Als jullie je leven tot een succes willen maken, geef je dan over aan de lotusvoeten van deze *gopīs* vol *prema*.”

Uddhava, die getuige is geweest van de liefalligheid (*mādhurya*) van de *prema* van de *vraja-gopīs*, verlangt er hevig naar het te krijgen, *vāñchanti yad bhava-bhiyo munayo vayanī ca* (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.47.58). De koninginnen van Dvārakā, die Kṛṣṇa constant vergezellen, zijn gecharmeerd door deze *prema-mādhurya* en bidden om de geur te krijgen van Kṛṣṇa’s lotusvoeten, die zijn gekleurd met de *kuñkuma* van de borsten van de *gopīs*.

Een ongekende ervaring van extase in afzondering wordt *divy-onmāda* genoemd. Deze oceaan van *prema* veroorzaakt enorm grote golven, die ieder universum onderdompelen. De stroming verbijsert de hemelse jongedames, die zo luisterrijk zijn als lotusbloemen. Het beroert het hart van aardse wezens, bestormt Satyaloka en verslaat zelfs de schoonheid van Vaikuṅṭha. Uddhava, Nārada en anderen zijn verbaasd om de *prema* van de *gopīs* te zien, die voortkomt uit hun *mahābhāva*; het doet zelfs het hart van Rukmiṇī en Satyabhāmā versteld staan. Ondanks het uitvoeren van allerlei zware praktijken kunnen de *yogīs* zelfs niet de uitstraling van de nagels van Kṛṣṇa’s lotusvoeten in hun hart vestigen. De *gopīs* daarentegen versieren hun borsten heel gemakkelijk met de lotusvoeten van de jonge Kṛṣṇa, de essentie van alle schoonheid en luister, en kalmeren op die manier het vuur van Zijn wellust. Gezegend zijn deze *gopī* meesteressen.

Tekst 21

Het intense verlangen van de *gopīs* om Śrī Kṛṣṇa in hun eigen huis, Vṛndāvana, te ontvangen wordt in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.82.48) beschreven,

*āhuś ca te nalina-nābha padāravindam
yogeśvarair hr̥di vicintyam agādha-bodhaiḥ
saṁsāra-kūpa-patitottaraṇāvalambam
geham juṣām api manasy udiyāt sadā naḥ*

[Tijdens de ontmoeting in Kurukṣetra zeiden Śrī Rādhikā en vooraanstaande *gopīs*,] O Jouw navel lijkt op een lotus (Kama-lanābha), grote *yogīs* met hoge intelligentie mediteren in hun hart op Jouw lotusvoeten. Jouw lotusvoeten zijn voor degenen, die in de put van het materiële bestaan zijn gevallen, de enige manier om te ontsnappen. O Meester, geef ons alsjeblieft de zegen, opdat Jouw lotusvoeten zelfs tijdens het uitvoeren van ons huishouden altijd in ons hart wonen en dat we ze zelfs geen moment zullen vergeten.

*kṛṣṇa he!
agādha-bodha-sampanna, yogeśvara-gaṇa dhanya,
tava pada karuna cintana
saṁsāra-patita jana, dharu tava śrī-caraṇa,
kūpa haite uddhāra kāraṇa
āmi vraja-gopa-nārī, nāhi-yogī, na-saṁsārī,
tomā lañā āmāra saṁsāra
mama māna vṛndāvana, rākhi' tathā o'caraṇa,
ei vāñchā pūrāo āmāra*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Tijdens hun ontmoeting in Kurukṣetra probeerde Kṛṣṇa de *vraja-gopīs*, die in afzondering van Hem radeloos waren geweest, te troosten door hen instructies te geven over *brahma-jñāna* en *yoga*. Hij zei, “Ik ben alom aanwezig. Ik ben nooit van jullie afgescheiden. Probeer Me in je hart te zien door diep te mediteren.”

Bij het horen van de instructies over *brahma-jñāna* en *yoga* van hun *priyatama* werden de *gopīs* enigszins boos en zeiden, “O stralende zon der gezagdragers van schriftuurlijke waarheid! Geef deze

instructies over *jñāna-yoga* maar ergens anders; wij, zeer eenvoudige en onwetende *gopīs*, kunnen ze niet begrijpen. Het is aanbevelenswaardig om instructies te geven, die geschikt zijn voor de toehoorder. Wanneer wij deze raadgevingen horen, begint ons hart te branden. Prāṇanātha, het is waar, dat het hart van anderen hetzelfde is als hun verstand, maar ons hart is hetzelfde als Vṛndāvana, dus als Je naar Vṛndāvana gaat, zullen we dat beschouwen, als dat Je ons hart bent binnengegaan. Dit alleen kan Jouw complete genade zijn, niets anders. Vraja is niet alleen ons hart, het is ook ons thuis. Tenzij we Jou daar zien, zal onze levensadem ons lichaam zeker verlaten.

“Eerst stuur Je Uddhava om ons instructies te geven over *yoga* en *jñāna* en vandaag geef Je ons persoonlijk dezelfde instructie. Je bent *rasika*, Je hebt een buitengewoon mededogen en Je kent ook de gevoelens in ons hart, dus waarom spreek Je op deze manier? Je weet, dat we onze gehechtheid aan Jou willen verplaatsen naar het huishouden, maar zelfs na honderdduizend pogingen zijn we er niet in geslaagd. Nu zeg Je ons op Jou te mediteren. Kun Je zelfs niet tenminste de personen in overweging nemen, aan wie Je instructies geeft? Wij, *gopīs*, zijn geen grote *yogīs* en we krijgen nooit voldoening van meditatie op Jouw lotusvoeten. Als we Jou op deze manier horen spreken, maakt het ons erg boos. O sufferd, waar bestaat de mogelijkheid van een put van materieel bestaan en het verlangen naar bevrijding van degenen, die zich zelfs hun eigen lichaam niet kunnen herinneren? We verdrinken voortdurend in de diepe wateren van afgescheidenheid van Jou, waar de krokodillen van wellust ons verslinden. O Prāṇanātha, red ons alsjeblieft!

“O rijkdom van ons leven, ben Je Vṛndāvana, Govardhana, de oevers van de Yamunā, de *rasa-līlā* en ander spel vergeten, dat in de *kuñjās* heeft plaats gevonden? *Aho!* Het is opmerkelijk, dat Je de *sakhās*, Jouw ouders en alle andere Vrajavāsi’s bent vergeten. Het is ons ongeluk. We zijn niet ongelukkig om onszelf; we zijn ongelukkig vanwege Vrajeśvarī Yaśodā-maiyā. Het is hartverscheurend om haar zo wanhopig te zien. We kunnen al of niet een relatie met Jou

hebben, maar Je bent aan Yaśodā-maiyā door bloedverwantschap verbonden, want Jou lichaam is van haar bloed gemaakt. Of je naar Vṛndāvana komt of niet, is Jouw zaak, maar waarom heb Je de Vrajavāsi's in leven gelaten? Is het om hen keer op keer te laten lijden? Ja, als Je hen in leven wilt laten, kom dan snel naar Vṛndāvana. Dit koninklijke costuum van Jou, de olifanten en paarden, Jouw associatie met officieren van de koning hier en dit vreemde land passen de Vrajavāsi's niet in het minst. Ofschoon we Vṛndāvana niet kunnen verlaten, kunnen we niet in leven blijven zonder Jou te zien. Je bent het leven van Vraja, de rijkdom van het leven van Vrajarāja en het leven van ons bestaan. Kom snel terug naar Vṛndāvana en bescherm het leven van iedereen.”

Tekst 22

Śrīmad-Bhāgavatam (10.82.40) beschrijft de conversatie van Śrī Kṛṣṇa met de *gopīs*, die plaats vond op een afgelegen plek,

***bhagavāms tās tathā-bhūtā / vivikta upasaṅgataḥ
āśliṣyānāmayam prṣṭvā / prahasann idam abravīt***

Toen Śrī Kṛṣṇa zag, dat de *gopīs* eenheid (*tādātmya*) met Hem hadden bereikt, ging Hij met hen naar een afgelegen plek. Nadat Hij hen aan Zijn hart had gedrukt en naar hun welzijn had geïnformeerd, lachte Hij en sprak als volgt.

*vivikte taiyā, gopī āliṅgiyā,
preme marma-kathā kaya
kṛṣṇa gopī prīti, mahiṣtra tati,
dekhiyā āścarya haya*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Toen Kṛṣṇa de gekwelde uitspraken van Rādhā had gehoord, herinnerde Hij Zich Zijn onbegrensde, oprechte liefde voor de Vrajavāsi's en werd onrustig. Hij beschouwde Zich schuldig aan hen en begon hen te troosten door Zich tot

Rādhā te wenden. “O dierbaarste, aanvaard het volgende als waarheid. Door aan Jou te denken brand Ik dag en nacht in een vuur van afgescheidenheid. Niemand kent de omvang van Mijn ondraaglijke pijn. De Vrajavāsi’s, Mijn ouders en de *sakhās* zijn Mijn eigen leven en van hen zijn de *gopīs* rechtstreeks Mijn leven. En Jij bent het leven van Mijn leven. Wat kan Ik nog meer zeggen? Ik ben altijd ondergeschikt aan Jouw onvoorwaardelijke liefde. Tegenspoed is zeer sterk en niemand kan het voorkomen. Deze tegenspoed heeft Me van Jou afgezonderd en houdt Me vast in een ander land.

“Het is waar, dat de liefhebbende niet in leven kan blijven zonder het gezelschap van de geliefde en dat de geliefde niet kan leven zonder de liefhebbende, maar geen van beiden sterft, want beiden denken, ‘Als ik sterf, is de afgescheidenheid van hem dezelfde als die van mij.’ *Aho!* De trouwe minnaar en de ware, toegenegen beminde denken zelfs in afzondering aan elkaars welzijn. Ze denken nooit aan hun eigen verdriet en lijden, maar willen alleen, dat hun geliefde gelukkig is. Dergelijke geliefden ontmoeten elkaar weer heel snel.

“Je weet niet, dat Ik iedere dag Bhagavān Śrī Nārāyaṇa vereer om Jouw leven te beschermen. Krachtens Zijn vermogen kom Ik van dit ver gelegen land iedere dag naar Vṛndāvana om Jou te zien en met Jou pret te maken, maar Jij denkt, dat dit louter visioenen zijn. Lieve Rādhā, het is Mijn grote geluk, dat Jouw liefde voor Mij onbegrensd en onvergelijkbaar is. Deze *prema* zal Me spoedig naar Jou in Vṛndāvana terugtrekken. Over enkele dagen, nadat de resterende vijanden van de Yādava’s zijn gedood, zal Ik naar Vṛndāvana terugkeren. Voel dat Ik reeds ben gekomen.”

Tekst 23

Śrī Kṛṣṇa sprak de volgende woorden om de *gopīs* te troosten. *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.82.44),

*mayī bhaktir hi bhūtānām / amṛtatvāya kalpate
diṣṭyā yad āsīn mat-sneho / bhavatīnām mad-āpanaḥ*

Sakhīs, het is een groot geluk, dat jullie *prema* voor Me hebben ontwikkeld, waarmee men Mij kan bereiken. Liefdevolle toegewijde dienst aan Mij kwalificeert levende wezens om Mijn hoogst zegenrijke, eeuwige woonplaats te bereiken.

*āmāte ye prema-bhakti parama amṛta
tava snehe niravadhi tava dāsye rata*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Na een lange scheiding ontmoetten de *gopīs* Kṛṣṇa in Kurukṣetra. Daar heeft Kṛṣṇa de mooie vrouwen van Vraja met lotusogen op een afgezonderde plek getroost door hen te omhelzen en te kussen, hun tranen te drogen en te informeren naar hun gezondheid en welzijn. Hij zei, “O *sakhīs*, gedurende deze lange scheiding hebben jullie aan Me gedacht! Jullie zijn ervan overtuigd, dat Ik ondankbaar ben, maar jullie vinden Me toch niet wreed, of wel? Bhagavān is zonder twijfel de oorzaak van de ontmoeting en scheiding van levende wezens. Zoals grassprietten, katoenbollen en stofdeeltjes elkaar door de wind ontmoeten en en worden gescheiden, zo ontmoet en scheidt iedereen naar de wens van Īśvara, de Allerhoogste Bestuurder. Als jullie zeggen, dat Ik die Īśvara ben, die ontmoeting en scheiding regelt, is er geen reden, dat jullie je zorgen hoeven maken, want met groot geluk hebben jullie die *prema* bereikt, waarmee Ik kan worden verkregen. Toewijding uitgevoerd aan Mij kan levende wezens de eeuwige, hoogste woonplaats schenken, maar jullie liefdevolle genegenheid voor Mij maakt, dat Ik niet lang van jullie gescheiden kan blijven. Integendeel, het trekt Me tot jullie aan.”

Śrīla Jīva Gosvāmī zegt in zijn *Krama-sandarbha* commentaar, “Door middel van de praktijk van *sādhana-bhakti* kan het levend wezen volgens zijn wens en constitutionele natuur de woonplaats van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods bereiken. Śrī Kṛṣṇa is blij

met dergelijke toegewijden en aanvaardt hun dienstverlening. De *sneha*, *rāga*, *anurāga* en *mahābhāva* van de *vraja-devīs* nemen de hoogste uitmuntendheid aan en daarom wordt Kṛṣṇa beheerst door de *gopīs*. Zuivere toegewijde dienst en genegenheid enzovoort, die beschikken over het gevoel van bezit, trekken Kṛṣṇa aan. Men dient te weten, dat genegenheid voor de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods de beste manier is om Hem aan te trekken.”

Kṛṣṇa vervolgt, “De ether en de andere vier primaire elementen bevinden zich in alle materiële objecten in hun begin-, midden- en eindstadia. Op dezelfde manier ben Ik aanwezig aan het begin en eind van alle objecten, maar ook van binnen en van buiten. Daarom ben Ik op geen enkele manier van jullie gescheiden. Jullie lijden aan valse pijn van afgescheidenheid eenvoudig vanwege een gebrek aan onderscheidingsvermogen. Jullie lichaam en levensadem bevinden zich allemaal in Mijn *svarūpa*. Probeer deze waarheid in jullie hart te realiseren, mediteer zoals de *yogīs* dat doen, dan verdwijnt jullie pijn van afgescheidenheid.”

Bij het horen van deze spirituele les uit de lotusmond van hun *prāṇa-vallabha* Śrī Kṛṣṇa begonnen de *gopīs* te spreken met lippen, die trilden van woede uit genegenheid. “O Nalina-nābha (iemand met een buitengewoon mooie navel als een lotus), Je wilt ons hart geruststellen door ons kennis te geven van *bhagavat-tattva*, maar deze kennis komt onze oren niet binnen. We hebben reeds via onze ogen de nectar van Jouw schoonheid geproefd. Wat is de tijd om deze waarheden te horen?”

Door het gebruik van het woord *nalina-nābha* kunnen de *vraja-devīs* ook insinueren, “O Kṛṣṇa, er is uit Jouw navel een lotus gegroeid. Dit is een goede zaak, maar zoals de wortel van de lotus in water en modder staat, zo is Jouw intelligentie ook troebel geworden. Geef alsjeblieft deze instructies aan mensen in onwetenschap, niet aan ons. Geven we voedsel voor dieren aan mensen? Nu zeg Je Zelf, dat Je Bhagavān bent. Als de Vrajavāsī’s dit horen, lachen ze Jou uit. *Agādha-bodhair yogeśvarair hṛdi vicintya*. Geef deze *jñāna*-

yoga alsjeblieft aan hoog intelligente *yogīs*, die beschikken over *tattva-jñāna* en niet in staat zijn op Jouw voeten te mediteren.”

Of de *gopīs* spreken verwijtend en zeggen, “O Kṛṣṇa, we hebben van Paurṇamāsī gehoord, dat Brahmā werd geboren uit de lotus, die uit Jouw navel verscheen. Door associatie met die *jñānī*, Brahmā, is Jouw intelligentie drastisch afgenomen.” (“*Yasya yat-saṅgatīḥ puṁso maṇivat syāt sa tad-guṇaḥ* – een persoon ontwikkelt de eigenschappen van het gezelschap dat hij houdt, zoals een kristal de kleur reflecteert van objecten, die erbij in de buurt worden gebracht” [*Hari-bhakti-sudhodaya* 8.5.1 geciteerd in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* 1.2.229]).

Of de *gopīs* zeggen woedend, “O Kṛṣṇa, alleen grote *yogīs* met grote intelligentie kunnen op Jouw lotusvoeten mediteren. Wij zijn koeherdersmeisjes in onwetenschap met een onrustige geest en voor ons is het niet mogelijk op Jouw lotusvoeten te mediteren.”

Of de *gopīs* openbaren aan Kṛṣṇa de innerlijke gevoelens van hun hart, “O Kṛṣṇa, wat valt te zeggen over het mediteren op Jouw lotusvoeten, nu louter de herinnering eraan ons van streek maakt. We zijn bang om Jouw lotusvoeten, die zachter zijn dan een pas tot bloei gekomen lotus, op onze harde borsten te zetten.”

*yat te sujāta-caraṅāmburuhaṁ staneṣu
bhītāḥ śanaiḥ priyā dadhīmahi karkaṣeṣu
tenātavīm aṭasi tad vyathate na kiṁ svit
kūrpādibhir bhramati dhīr bhavad-āyusāṁ naḥ*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.31.19)

[De *gopīs* zeiden,] O liefste, uit angst dat Jouw zachte lotusvoeten pijn doen zetten we ze voorzichtig op onze harde borsten. Met diezelfde voeten loop Je door het bos. Doen Jouw voeten geen pijn, worden ze niet beschadigd door scherpe stenen en andere scherpe objecten? Je bent ons hele leven en als we aan al die dingen denken, ervaren we grote angst in ons hart.

Ze kunnen ook zeggen, “O Kṛṣṇa, de negentien tekenen op Jouw lotusvoeten zijn op het scherm van ons hart verschenen en roepen

herinneringen op aan ons spel en vermaak in de *kuñjās*. De vlag op Jouw lotusvoeten herinnert ons aan de manier, waarop Śrīmatī Rādhikā Jou in amoureuus spel (*keli-vilāsa*) versloeg. Je zei, dat Je Haar zegevaandel op Jouw schouder zou dragen en hier en daar naartoe zou gaan. Het teken van de olifantendrijfstick op Jouw voeten herinnert ons eraan, dat Śrīmatī Rādhikā, die lijkt op een olifantendrijfster, een bedwelmde olifant, zoals Jij, met de drijfstick van Haar *prema* onder Haar controle brengt. Je hebt Zelf toegegeven, ‘*Na pāraye ‘haṁ niravadya-saṁyujām – O gopīs, Ik kan jullie niet compenseren.’*”

Of de *gopīs* zeggen, “Je hebt Jouw Mohinī gedaante aangenomen om de demonen te bedriegen door hen nectar te onthouden en daarna heb Je gezorgd, dat de halfgoden het konden proeven. Door *yogīs* instructies over meditatie te geven depriveer Je hen op dezelfde manier van het geheim van de liefde. Maar wij zijn geen demonen of *yogīs*, die het vertrouwelijke geheim van *prema-tattva* ontberen.”

Sarīsāra-kūpa-patitottaraṇāvalambam te padāravindam – Met toegenegen woede zeggen de *gopīs*, “O Kṛṣṇa, Je hebt ook Uddhava naar Vraja gestuurd met Jouw verzameling *tattva-jñāna*, maar in plaats van onze pijn van afgescheidenheid te verlichten, heeft Jouw boodschap de pijn juist verergerd. En nu geef Je ons hetzelfde belachelijke advies, dat geschikt is voor een kind. Brahmā en andere grote *yogīs* kunnen van dit materiële bestaan worden bevrijd door op Jouw lotusvoeten te mediteren, maar wij zijn niet in de put van het materiële bestaan gevallen. Integendeel, wij zijn in de oceaan van afgescheidenheid van Jou gevallen en kunnen zelfs ons eigen lichaam niet voor de geest halen. We hebben voor Jouw plezier de gehechtheid aan ons huis opgegeven. Hoe kunnen wij dan in de put van het materiële bestaan zijn gevallen? We zijn daarentegen in de oceaan van afgescheidenheid gevallen en de *timīṅgila* vis van wellust wil ons verslinden. O kroonjuweel van deskundigen in amoureuus spel en vermaak (*vidagdha-siromaṇi*), geef ons geen advies over

jñāna-yoga. Geef ons eenvoudig het plezier van Jouw gezelschap om ons uit deze oceaan van afzondering te bevrijden. Ons hart rent naar Vṛndāvana, omdat de bomen, struiken, vruchten, bloemen en ieder stofdeeltje van Vṛndāvana onafscheidelijk zijn bezet met herinneringen aan Jou. Als Jouw lotusvoeten in Vṛndāvana verschijnen, verschijnen ze ook in ons hart.”

Gehaṁ juṣām api manasy udiyāt – Wanhopig zeggen de *vraja-devīs*, “O Kṛṣṇa, we hebben Jou hier in Kurukṣetra weer ontmoet en onze ontmoeting met Jou lijkt op de eerste keer, maar ons hoofd wordt gestolen door herinneringen aan Vṛndāvana. Hier is een *lokāraṇya*, een oerwoud van mensen, en het lawaai van olifanten, paarden en strijdwapens aanwezig. In Vṛndāvana is *puṣpāraṇya*, een bos vol bloemen, waar alleen de zoete klanken van hommels en koekoeks te horen zijn. Vṛndāvana is heel plezierig, vol met muziek en gezang. Het weergalmt met het zoete geluid van *śukas*, *sāris*, pauwen en koekoeks. Hier in Kurukṣetra ben Je gekleed in een koninklijk kostuum en word Je vergezeld door *kṣatriya* strijders, die zijn uitgerust met uiteenlopende wapens. In Vṛndāvana daarentegen, waar Je gekleed ging als *gopa*, had Je een mooie fluit aan Jouw lippen. Op Jouw hoofd stond een kroon van pauwenveerogen, aan Jouw oren hingen oorringen gemaakt van de bloemknoppen van *campa* en Je was gedecoreerd met klimplant, bladeren en mineralen, zoals *gairika* (rode oker).”

Śrīmatī Rādhikā zegt, “O schoonheid met lotusogen, het hart van anderen is niet verschillend van hun verstand en ze kunnen hun hart niet van hun verstand separeren. Maar Mijn verstand is Vṛndāvana. Ze zijn één; er is geen verschil tussen die twee. Omdat Ik Vṛndāvana ben, is Mijn geest de spellokatie van Mijn *prāṇakānta*. Als beste kenner van *rasa* heb Je daar met Mij speels tijdverdrijf uitgevoerd vol *rasika* beminnelijkheid. Mijn geest is gretig om Jou weer in dat Vṛndāvana te ontmoeten.”

prāṇanātha, śuna mora nivedana
vraja—āmāra sadana, tāhān tomāra saṅgama,
nā pāile nā rahe jivana

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.138)

[Śrī Rādhā zei,] Prāṇanātha, luister naar Mijn bescheiden mening. Mijn huis is Vṛndāvana en Ik wens Jouw gezelschap daar te hebben. Zo niet, zal het voor Mij zeer moeilijk zijn Mijn leven in stand te houden.

Tekst 24

Het spel tijdens het eerste deel van de nacht (*pradoṣa-līlā*) wordt beschreven in *Śrī Govinda-līlāmṛta* (21.1),

rādhām sālīgaṅāntām asita-sita-niśā-yogyā-veśām Pradoṣe
dytyā vṛndopadeśād abhisṛta-yamunā-tīra-talpāga-kuñjam
kṛṣṇam gopaiḥ sabhāyām vihita-guṇi-kalālokanam snigdha-mātrā
yatnād āniya saṁśāyitam atha nibhṛtam prāpta-kuñjam smarāmi

Ik herinner me Śrī Rādhā bij schemering, Haar dierbare *sakhīs* kleden Haar in een wit of donker gewaad naar gelang de maanstand. Vergezeld door Haar koeriers vertrekt Ze naar Haar *abhisāra* met Śrī Kṛṣṇa in een Vṛndāvana *kuñja* op aanwijzing van Vṛndā-devī.

Ik herinner me ook Śrī Kṛṣṇa op dat moment, die Zich in gezelschap van *gopas* amuseert met hun scherpzinnigheid in diverse spellen. Zijn liefhebbende moeder brengt Hem naar Zijn slaapkamer, van waaruit Hij Zich naar de afgelegen *kuñja* begeeft om Śrīmatī Rādhikā te ontmoeten.

rādhā vṛndā upadeśe, yamunopakūladeśe,
sāṅketika kuñje abhisāre
sītāsita-niśā-yogyā, dhari' veśa kṛṣṇa-bhogya,
sakhī-saṅge sānanda antare

*gopa-sabhā-mājhe hari, nānā-guṇa-kalā heri',
māṭṭ-yatne karila śayana
rādhā-saṅga saṅariyā, nibhṛte bāhira haiyā
prāpta-kuñja kariye smaraṇa*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In overeenstemming met de aanwijzing van Śrī Vṛndā-devī gaat Śrīmatī Rādhikā naar een *keli-kuñja* aan de oever van de Yamunā voor Haar *abhisāra* met Kṛṣṇa en neemt een paar trouwe dienstmeisjes of enkele *priyā-narma-sakhīs* mee. Deze zeer geliefde *sakhīs* kleden Kiṣorī op donkere nachten in zwarte kleding en met volle maan in witte kleding, waarna ze Haar zeer voorzichtig en zegenrijk naar Haar *abhisāra* brengen.

Op dat moment kijkt Kṛṣṇa naar een prachtige uitvoering van muziek, zang, magische trucs, toneel en andere fijne kunsten in het gezelschap van de koehers. Later hoort Hij Yaśodā-maiyā voor Hem een slaapliedje zingen en dan veinst Hij te slapen. Om de associatie van Kiṣorī te krijgen sluipt Hij vervolgens het koninklijk paleis uit en gaat in Zijn eentje naar de *kuñja*, waar Ze elkaar ontmoeten.

De gekwalificeerde *sādhaka* zal zich tijdens zijn *harinama-kīrtana* dit spel van de zevende *yāma* liefdevol herinneren.

ALDUS EINDIGT DE SAPTAMA-YĀMA-SĀDHANA,
PRADOṢA-KĀLĪYA-BHAJANA, VAN ŚRĪ BHAJANA-RAHASYA.

Hoofdstuk Acht

AṢṬAMA-YĀMA-SĀDHANA

Rātri-līlā – prema-bhajana sambhoga

(van middernacht tot drie en een halve praharas van de nacht,
ongeveer 00:00 – 03:30)

Tekst 1

Standvastigheid in perfectie – dat betekent, eenpuntige afhankelijkheid van Śrī Kṛṣṇa – wordt beschreven in *Śrī Śikṣāṣṭaka* (8),

*āśliṣya vā pāda-ratām pinaṣtu mām
adarśanān marma-hatām karotu vā
yathā tathā vā vidadhātu lampaṭo
mat-prāṇa-nāthas tu sa eva nāparah*

Laat die schooier (Kṛṣṇa) deze dienstmaagd, die is toegewijd aan Zijn dienstverlening, stevig omarmen en Me op die manier in verrukking brengen. Of, laat Hij Me onder Zijn voeten treden, of Mijn hart breken door niet voor Me aanwezig te zijn. Hij kan doen, wat Hem belijft. Zelfs wanneer Hij pal vóór Me met Zijn andere geliefden ravot, blijft Hij toch Mijn *prāṇanātha*, de Meester van Mijn leven. In Mijn hart is niemand anders dan Hij.

wordt beheerst; Hij kan hen ongelukkig maken door Zijn liefdesperikelen met Mij uit te voeren in hun aanwezigheid, of Hij kan bedriegen, arrogant zijn, met dubbele tong spreken en verdorven zijn, en, om Me te provoceren kan Hij Me kwellen door andere dames in Mijn aanwezigheid genegenheid te tonen. Toch is Hij, en Hij alleen, Mijn *prāṇanātha*. Ik ben niet in het minst bezorgd om Mijn eigen lijden; Ik wens alleen Zijn geluk, altijd. Het doel van Mijn leven is Hem op iedere manier gelukkig te maken. Als Hij genoeg scheidt in het geven van verdriet aan Mij, is dat verdriet Mijn grootste plezier.

Tekst 2

Een toegewijde, die zich dit spel herinnert, is transcendent en vol eeuwigheid, kennis en zegen (*sac-cid-ānanda*) evenals Bhagavān. Het lichaam van een Vaiṣṇava is niet-verschillend van Kṛṣṇa's lichaam. Hierover zegt Kṛṣṇa tegen Uddhava in *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.29.34),

***martyo yadā tyakta-samasta-karmā
niveditātmā vicikīrṣito me
tadāmṛtatvaṁ pratipadyamāno
mayātma-bhūyāya ca kalpate vai***

Iemand die alle vruchtdragende activiteiten achterwege laat en zich aan Mij overgeeft, krijgt speciale *prema*. Dit is een gevolg van Mijn genadevolle behandeling van hem. Ik maak hem vrij van ouderdom en geef hem toegang tot Mijn eeuwige spel, waarin hij Me eeuwigdurend dienst verleent.

*sarva-karma teyāgiyā, more ātma nivediyā,
yei kare āmāra sevana
amṛtatva-dharma pāñā, lilā-madhye praveśiyā,
āmā-saha karaye ramaṇa*

BHĀJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Nadat Bhagavān Śrī Kṛṣṇa *sambandha-tattva* (de relatie van het levend wezen met God), *abhidheya-tattva* (het proces om het hoogste doel te bereiken) en *prayojana-tattva* (het hoogste doel) aan Zijn dierbare toegewijde Uddhava heeft uitgelegd, beschrijft Kṛṣṇa de situatie van een zuivere toegewijde, die zich uitsluitend aan Hem heeft overgegeven.

Het sterfelijke wezen, dat door dit materiële bestaan zwerft, krijgt associatie van Kṛṣṇa's eeuwige metgezellen in overeenstemming met de omvang van zijn *sukṛti* (vrome activiteiten). Door zijn associatie met zuivere toegewijden verliest hij het verlangen naar de uitvoering van *nitya-karma* en *naimittika-karma* (dagelijkse en gelegenheidsplichten), lustbevreddiging en bevrijding, en gaat *bhakti* cultiveren. De duisternis van zijn onwetendheid wordt verdreven door het licht van *bhakti*, zoals duisternis wordt verdreven door zonneschijn. De toegewijde dient Bhagavān dan met een gevoel van bezit (*mamatā*) jegens Hem en Śrī Bhagavan schenkt die toegewijde een spiritueel lichaam, dat geschikt is om Hem eeuwige dienst te verlenen. Dat wil zeggen, Hij geeft een lichaam, eigenschappen, activiteiten, dienstverlening enzovoort volgens de specifieke goedsgestelheid van de *sādhaka*.

Als gevolg van associatie met toegewijden in dezelfde stemming (*svajātīya*) en met een toegenegen houding (*snigdhasāya*) jegens de *sādhaka*, krijgt de *sādhaka*, die beschikt over *mādhurya-rati*, in zijn hart een verlangen om dienst te verlenen in de amoureuze relatie. En door *bhakti* uit te voeren bereikt hij met de genade van toegewijden de staat van perfectie (*siddha-avasthā*). Een dergelijke toegewijde voert zijn *sādhana* innerlijk uit onder leiding van Lalitā en andere *sakhīs* en met hun genade krijgt hij een gedaante zoals die van een *nitya-siddha mañjarī*, waarin hij het plezier ervaart van rechtstreekse, intieme dienstverlening aan het Goddelijk Paar (*ku-ija-sevā*) in Śrī Vraja-dhāma. Dit bestaat uit het verkrijgen van *svarūpa-siddhi*, waarna het levend wezen *vastu-siddhi* bereikt en gedurende de eeuwigheid Śrī Rādhā dient in het eeuwige land van

Vṛndāvana. Dergelijke dienstverlening wordt alleen verkregen door *sādhakas* in *mādhurya-rati*, niet door anderen.

Tekst 3

Standvastigheid in *bhajana* zoals het wordt beschreven in *Śrī Manah-sikṣā* (2),

*na dharmam nādharmam śruti-gaṇa-niruktaṁ kila kuru
vraje rādhā-kṛṣṇa-pracura-paricaryām iha tanu
śaci-sūnuṁ nandīśvara-pati-sutatve guru-varam
mukunda-preṣṭhatve smara param ajasram nanu manah*

O mijn beste verstand, voer geen *dharmā* uit, dat vroomheid produceert, noch *adharmā*, dat zonde veroorzaakt genoemd in de Śruti's. Verleen daarentegen overvloedige liefdevolle dienst aan Śrī Rādhā-Kṛṣṇa Yugala, van wie de Śruti's verzekeren, dat Ze boven alle anderen hoogst vererenswaardig en de hoogste Waarheid zijn. Denk altijd aan Śacinandana Śrī Caitanya Mahāprabhu, die beschikt over de gevoelens en lichamelijke luister van Śrī Rādhā wetende, dat Hij niet-verschillend is van Śrī Nanda-nandana; en denk altijd aan *śrī gurudeva*, wetende dat hij Śrī Mukunda zeer dierbaar is.

*śruti-ukta-dharmādharmā, vidhi-niṣedha-karmākarma,
chāḍī' bhaja rādhā-kṛṣṇa-pada
gaurāṅge śrī-kṛṣṇa jāna, guru kṛṣṇa-priyā māna,
ei bhāva tomāra sampada*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: *Dharma* en *adharmā* worden in de Śruti's en aanverwante literatuur zoals de Smṛti's omschreven. Iedere activiteit, die iemand uitvoert, valt in een van deze twee categorieën. Als mensen zou worden verboden *dharmā* en *adharmā* uit te voeren, zouden ze geen moment langer kunnen leven. Daarom

heeft Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī zintuiglijke activiteiten niet verboden. Degenen in onwetendheid zullen *dharma* en gunstige activiteiten moeten uitvoeren, terwijl *jīvas*, die kennis van hun spirituele identiteit hebben verkregen, advies wordt gegeven om te handelen op het platform van *ātmā-rati*, of *kṛṣṇa-rati*. Met andere woorden, aan hen wordt de instructie gegeven om liefdevolle dienst aan Śrī Rādhā-Kṛṣṇa Yugala te verlenen. De *sādhaka* dient al zijn activiteiten uit te voeren met een gevoel van dienstverlening aan Bhagavān. Toegewijden in een gezin dienen thuis godsbeelden te vereren en geld te verdienen, hun familieleden te onderhouden en hun goederen te beschermen als diensten aan hun Godheid. Men dient zich louter als een dienaar van God te beschouwen.

Tekst 4

Het gevoel van nederigheid van Śrīla Sanātana Gosvāmī wordt gereflecteerd in de volgende uitspraak verzaaidigd van sterke hoop (*āsā-bandha*) kenmerkend voor een *jāta-rati-bhakta* toegewijd aan *bhajana*. Dit vers wordt geciteerd door Śrīla Rūpa Gosvāmī in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.3.35),

*na premā śravaṇādi-bhaktir api vā yogo 'tha vā vaiṣṇavo
jñānaṁ vā śubha-karma vā kiyad aho saj-jātir apy asti vā
hīnārthādhika-sādhake tvayi tathāpy acchedya-mūlā satī
he gopī-jana-vallabha vyathayate hā hā mad-āsaiva mām*

Mijn hart ontbeert *prema* voor Jou en ik ben niet gekwalificeerd om *bhakti* door horen en chanten uit te voeren. Ik beschik niet over de kennis, vrome activiteiten of kwalificaties van een Vaiṣṇava, noch ben ik geboren in een hoge-klasse familie. Daarom ben ik in ieder opzicht ongekwalificeerd. Niettemin, O geliefde van de *gopīs*, valt Jouw genade ook op de laagsten der laagsten. De sterke hoop om Jou te bereiken heeft me dan ook zeer beroerd.

*śravaṇādi-bhakti, prema-bhakti, yoga hīna
jyana-yoga-karma hīna, saj-janma-vihīna*

*kāṅgālera nātha tumi rādhā-prāṇa-dhana
tomā-pade dṛḍha-āsāya vyakulita māna*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: Nederigheid is het fundament van *bhakti* en door nederigheid neemt die *bhakti* toe. Śrīla Sanātana Gosvāmī omschrijft nederigheid als volgt, “Wanneer een persoon over alle goede kwaliteiten beschikt, maar in zijn hart het gevoel heeft, dat hij ongekwalficeerd, verdorven en inferieur is, wordt dit nederigheid genoemd. Met andere woorden, nederigheid vormt de hoogste zielsnood om Śrī Bhagavān te bereiken. Een nederig persoon heeft geen vals-ego, ook al beschikt hij over alle goede kwaliteiten.” Alleen nederigheid kan Kṛṣṇa’s genade aantrekken en ware bescheidenheid verschijnt alleen, wanneer *prema* volrijp is. Vanwege dergelijke nederigheid bidt de *jāta-rati-sādhaka*, “O Prāṇa-vallabha, ik ken geen gehechtheid aan Jou en ik ben niet in staat om *śravaṇa* en andere onderdelen van het negenvoudige pad van devotie uit te voeren. Mijn meditatie is niet ononderbroken, zoals die van de *jñānis*. Ik voer geen dienst uit volgens *varṇāśrama*, ik ben niet in een hoge-klasse familie geboren en ik heb geen enkele vrome activiteit uitgevoerd. Mijn hoop is alleen afhankelijk van Jouw genade, die alle *mahājanas* verheerlijken. Jij bent de meester van de verdorvenen en Jij schenkt hen Jouw genade.”

Śrīla Sanātana Gosvāmī beschikt over alle deugden, toch sprak hij dit vers vol nederigheid. Ofschoon een *jāta-rati-sādhaka* overvloedige dienst verleent, denkt hij, “Ik heb nooit enige *sevā* verricht.” De enige wens van de *sādhaka* is om *prema-sevā*, zuivere *bhakti* zonder *karma* en *jñāna* uit te voeren. Dit is *svarūpa-siddha-bhakti* en wordt alleen verkregen door *śravaṇa*, *kīrtana* enzovoort. Als iemand teveel gehecht is aan vruchtdragende activiteiten, verdwijnt iedere kleine toewijding uit zijn hart. En als iemand materiële aanwinsten, adoratie en roem wil verwerven, laat *Bhakti-devī* die

persoon links liggen. *Bhakti* neemt alleen toe in het hart van iemand, die nederig en oprecht is en alleen nederigheid, die grondig is ontdaan van trots, maakt, dat de vloeiende stroom van genade toeneemt.

De methode om *nāma-sādhana* uit te voeren is de heilige naam te chanten en zich nederiger dan een grasspriet te voelen. *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Ādi-līlā* 17.31-33) zegt,

*ṭṛṇād api sunīcena / taror api sahiṣṇunā
amāninā mānadena / kīrtaniyaḥ sadā hariḥ
ūrdhva-bāhu kari' kahoṅ, śuna sarva-loka
nāma-sūtre gāṅṭhi' para kaṅṭhe ei śloka
prabhu-ājñāya kara ei śloka ācaraṇa
avaśya pāibe tabe śrī-kṛṣṇa-carāṇa*

Als men zichzelf lager en waardelozer acht dan zelfs onbeduidend gras, dat onder ieders voeten is platgelopen, waarbij men verdraagzamer is dan een boom, zonder trots een ieder respect betoont volgens zijn respectievelijke positie, dient men de heilige naam van Śrī Hari constant te chanten.

Ik hef Mijn handen op en verklaar, “Laat iedereen Me alsjeblief horen! Rijg dit vers op de draad van de heilige naam en draag het om jouw nek om er constant aan te denken.”*

Men moet de principes in dit vers gegeven door Śrī Caitanya Mahāprabhu strikt volgen. Als men eenvoudig in het voetspoor volgt van Śrīman Mahāprabhu en de Gosvāmī's, zal men zeker het hoogste levensdoel bereiken, de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa.*

Tekst 5

De identiteit van een geperfectioneerde ziel wordt beschreven in *Śrī Rādhā-rasa-sudhā-nidhi* (53),

*dukūlaṁ vibhrāṇāṁ atha kucataṭe kañcu-kapaṭaṁ
 prasādaṁ svāminyāḥ svakara-tāla-dattaṁ praṇoyataḥ
 sthitāṁ nityaṁ pārśve vividha-paricaryaika-caturāṁ
 kiṣorīm ātmānaṁ kim hi sukumārīm nu kalaye*

Wanneer kan ik mezelf beschouwen als een zeer deskundig, delicaat, jong meisje, dat altijd dicht bij haar Svāminī blijft en attent is om in iedere behoefte van Haar te voorzien, dat Haar zijden bloes draagt, die Ze haar met genegenheid eigenhandig heeft gegeven?

*siddha-dehe gopī āmi śrī=rādhā kiṅkarī
 rādhā-prasādīta vastra-kañculikā pari*

*grhe pati parihari, kiṣorī-vayase
 rādhā-pada sevi kuñje rajanī-divase*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De *rasika-ācāryas* concluderen, wanneer de *sādhaka* het stadium van perfectie binnengaat, hij de *bhāva* krijgt, waarop hij in het stadium van *sādhana* heeft gemediteerd. De gekoesterde wens van de Gauḍīya Vaiṣṇava's is het zelfbeeld (*abhimāna*) te hebben van een assistente van Śrīmatī Rādhikā. De geschikte *sādhana* om de *svarūpa* en de dienstverlening aan Rādhā te verkrijgen wordt door de geestelijk leermeester geopenbaard.

*ātmānaṁ cintayet tatra / tāsāṁ madhye manoramām
 rūpa-yauvana-sampannām / kiṣorīm pramadākr̥tīm*

Sanat-kumāra-saṁhitā (184)

*sakhīnām saṅginī-rūpām / atmānaṁ vāsanā-mayīm
 ājñā-sevā-parām tat tat / krpālaṅkāra-bhūṣitām*

Prema-bhakti-candrikā (5.10)

Een *sādhaka* van *rāgamārga* dient zich innerlijk te zien als een van de jonge, mooie *gopī* geliefden van Śrī Kṛṣṇa. Hij dient op zijn gewenste *svarūpa* te mediteren als een vrouwelijke gezellin van Śrī Rādhā's dienstmeisjes, zoals Śrī Rūpa Mañjarī en Śrī Rati Mañjarī, en getooid met de ornamenten, die

door hen genadevol zijn gegeven, dient hij geheel te verzinken in de dienstverlening volgens hun instructies aan Śrī Rādhā-Mādhava.

Het woord *cintayet* in het bovenstaande vers uit de *Sanat-kumāra-saṁhitā* betekent, dat de *sādhaka* het volgende steevaste idee dient te voeden, “Ik ben een *kiśorī* met dezelfde gevoelens en kwaliteiten als de *nitya-siddha-maṅjarīs* van Śrī Rādhā.” Een Gauḍīya Vaiṣṇava *sādhaka* in diepe meditatie zal in dit idee verankerd zijn, “Ik ben niet dit lichaam, deze zintuigen of dit verstand; ik ben een dienstmeisje van Śrīmatī Rādhikā en ik beschik over eigenschappen, zoals de schoonheid en houding (*rasa*) van een jong koeherdersmeisje (*gopa-kiśorī*).” Deze diepe meditatie op de ziel (*ātma-cintana*) zal snel resulteren in het opgeven van de identificatie met het materiële lichaam, waarna hij *svarūpa-siddhi* zal krijgen.

In deze Tekst 5 beschrijft Śrīla Prabodhānanda Sarasvatī de methode om een mooie, jonge *gopa-kiśorī* te worden, “Ik mediteer op mezelf als een *kiśorī* gekleed in het zijden kleed en de bloes, die Svāminī me met Haar eigen handen heeft gegeven.” De genegenheid en het mededogen van Svāminī wordt rechtstreeks ervaren in persoonlijke effecten en kledingstukken, die Ze weggeeft, waaraan een diepgewortelde indruk van de bekoring van het amoureuze spel (*vīlāsa*) van het Goddelijk Paar inherent is. De absorbtie in de *svarūpa* roept gevoelens van dienstverlening en intimiteit op en zo wordt een slim, jong meisje beschreven, dat zich altijd aan de zijde van haar Svāminī bevindt met de intentie Haar diverse diensten te verlenen. De assistentes van Śrīmatī Rādhikā ontlenen hun levenskracht aan Haar dienstverlening; de smaak van dienstverlening (*sevā-rasa*) stabiliseert hun spirituele gedaante.

Het belangrijkste doel van de Gauḍīya Vaiṣṇava’s is een *rādhā-dāsī*, een dienstmeisje van Śrī Rādhā, te worden. De *sādhaka* houdt dit doel altijd vast, zoals de stand van de Poolster in het luchtruim vaststaat. Door de genade van *śrī guru* wordt de *sādhaka* aan zijn eeuwige identiteit als dienstmeisje van Śrī Rādhā

geïntroduceerd. Zodra hij dat bereikt, verlaat hij zijn lichamelijke identiteit als dienaar van *māyā* en identificeert zich zuiver als *rādhā-dāsī*.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura bidt in zijn lied, *Śrī Rādhā-kṛṣṇa Pa-da-kamale Mana* (10), “*lalitā sakhīra, ayogyā kiṅkarī, vinoda dhari-che pāya* – Deze onwaardige dienstmaagd van Śrī Lalitā Sakhī, Bhaktivinoda, smeekt Jou door Jouw lotusvoeten vast te pakken.”

Tekst 6

De methode voor *bhajana* en de residentie van iemand met de gehoedsstemming, zoals beschreven in de voorgaande Tekst, wordt uitgelegd in *Śrī Upadeśāmṛta* (8),

*tan-nāma-rūpa-caritādi-sukīrtanānu-
smṛtyoḥ krameṇa rasanā-manasī niyojya
tiṣṭhan vraje tad-anurāgi-janānugāmī
kālam nayed akhilam ity upadeśa-sāram*

Wonend in Vraja als een volgeling van degenen, die aan Śrī Kṛṣṇa zijn gehecht, dient men al zijn tijd te besteden aan het geleidelijk verplaatsen van de verzonkenheid van zijn tong en verstand in zaken over andere dingen dan Kṛṣṇa naar het chanten en herinneren van vertellingen over Śrī Kṛṣṇa’s naam, gedaante, eigenschappen en spel. Dit is de essentie van alle instructie.

*kṛṣṇa-nāma-rūpa-guṇa-lilā-sukīrtana
anusmṛti-krame jīhvā-manah-saṁyojana*

*kuñje vāsa anurāgi-jana-dāsī haiyā
aṣṭa-kāla bhajī lilā majiyā majiyā*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De essentiële betekenis van deze Tekst is, dat de *sādhaka* in overeenstemming met zijn eigen *bhāva* zijn geliefde Kṛṣṇa dient te herinneren evenals Zijn toegewijden, die

dezelfde stemming hebben als hijzelf. Men dient in Vraja-maṇḍala te wonen en verzonken te zijn in het chanten van de namen van Kṛṣṇa, zoals Rādhā-ramaṇa en Rādhā-rāsa-bihārī, die gunstig zijn voor zijn eigen *bhāva*, en in het horen van vertellingen over het spel, dat verbinding heeft met die namen. Als het niet mogelijk is om fysiek in Vraja te wonen, dient men daar mentaal te wonen.

Deze Tekst geeft zowel het proces van *bhajana* aan als de beste plek om *bhajana* uit te voeren. Geen plaats is superieur aan Vraja-maṇḍala voor de uitvoering van *bhajana* van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa. De meest verheven toegewijden, zoals Brahmā en Uddhava, bidden dan ook om in Vraja te worden geboren als een blad gras of een plant.

Tekst 7

De methode voor *bhajana* van de *rāgānuga-bhakta* is zijn gewenste, eeuwige dienst (*siddhā-sevā*) uit te voeren onder voortdurende leiding van de *guru*. *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.294) verklaart,

***kṛṣṇaṁ smaran janam cāsya / preṣṭham nija-samihitam
tat-tat-kathā-rataś cāsau / kuryād vāsam vraje sadā***

De toegewijde, die *rāgānuga-bhakti* verlangt, dient constant te denken aan Vṛndāvana-Kṛṣṇa met Zijn geliefde metgezellen, die dezelfde stemming hebben als hij. Hij dient in beslag te worden genomen door het horen en spreken over vertellingen van hun spel en altijd in Vraja te wonen.

*smari' kṛṣṇa, nija-kṛṣṇa-preṣṭha-vraja-jana
kṛṣṇa-kathā-rata, vraja-vāsa anukṣaṇa*

BHĀJANA-RAHĀSYA-VR̥TTI: In het proces van *rāgānuga-bhakti* dient de *sādhaka* zijn geliefde en vererenswaardige, altijd jeugdige Nanda-nandana Śrī Kṛṣṇa te herinneren evenals dierbare *sakhīs*, zoals Śrī Rūpa Mañjarī, die over het gevoel beschikt, dat hij koestert. Hij dient vertellingen over hen te horen, terwijl hij een resident

blijft van Śrī Nandarāja's Vraja, dat wil zeggen, door fysiek in Vṛndāvana, Govardhana, Rādhā-kuṇḍa en meer van die plaatsen te wonen, indien hij in staat is dat te doen. Zo niet, dan dient hij daar mentaal te wonen. Deze plaatsen zijn verzadigd van *śṛṅgāra-rasa* en in *bhajana* zijn het stimuli (*uddīpaka*) voor de spirituele vervoering (*rasa*) en [herinnering aan] spel (*līlā*). Daarom bidt Śrīla Bhaktivīnoda Ṭhākura, “*rādhā-kuṇḍa-taṭa-kuñja-kuṭīra, govardhana-parvata, yāmuna-tīra* – een met klimranken overdekt prieel aan de oever van Rādhā-kuṇḍa; Govardhana Heuvel; de oevers van de Yamunā...”

Deze *sādhakas* dienen de vertellingen te herinneren over de dierbare metgezellen van Kṛṣṇa, de *rasika* toegewijden van Vraja, die gunstig zijn voor zijn *bhāva*, zoals Śrī Rūpa Mañjarī en andere *sakhīs*, en hij moet hen diensten verlenen. Op die manier worden hun gevoelens naar zijn hart overgebracht. Een voorbeeld hiervan is Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī, die onder leiding van Śrī Svarūpa Dāmodara en Śrīla Rūpa Gosvāmī het toppunt van de *rasamayī-upāsana* (toegewijde dienst in amoreuze liefde) van Vraja kreeg.

Tekst 8

Het gedrag van de *premī-bhaktas*, hun kenmerken en activiteiten, worden tot uitdrukking gebracht in *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.2.40),

*evam-vrataḥ sva-priya-nāma-kīrtiyā
jātānurāgo druta-citta ucchaiḥ
hasaty atho roditi rauti gāyaty
unmāda-van nṛtyati loka-bāhyah*

In het hart van iemand, die een dergelijke transcendente gelofte aflegt, verrijst gehechtheid aan het chanten van de naam van zijn meest dierbare Godheid, waardoor het hart smelt. Nu rijst hij boven de conditie van het algemene publiek uit en maakt zich geen zorgen om hun mening en gezichtspunten. Hij gedraagt zich

op een natuurlijke manier – zonder te pretenderen – alsof hij niet wijs is. Soms barst hij uit in lachen en soms stromen de tranen uit zijn ogen. Soms roept hij Bhagavān met luide stem en soms zingt hij met een lieve stem Zijn glorie. Andere keren, wanneer hij zijn geliefde vóór zich ziet staan, begint hij zelfs te dansen om Hem een plezier te doen.

*ei vrata kṛṣṇa-nāma kīrtana kariyā
jāta-rāga dravaccitta hāsiyā kāndiyā*

*cītkāra kariyā gāi loka-bāhya tyajī’
ei vyavahāre bhāi, preme kṛṣṇa bhaji*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: De toegewijden van Bhagavān chanten altijd Zijn heilzame namen. Als gevolg van deze *kṛṣṇa-saṅkīrtana* worden allerlei *anarthas* verwijderd; het hart wordt gezuiverd; zonden van vele levens en hun gevolg, zielsverhuizing, worden teniet gedaan; allerlei soorten goed geluk verschijnen; alle benodigde *sādhana* om *prema-bhakti* te krijgen wordt naar het hart overgebracht; *kṛṣṇa-prema* verschijnt; men begint de nectar van *prema* te proeven; men bereikt Kṛṣṇa en tenslotte wordt men afgekoeld en gezuiverd door zich in de ambrozijnen oceaan van eeuwige dienstverlening onder te dompelen. In dit stadium vergroot *kṛṣṇa-saṅkīrtana* door de wezenlijke functie van *hlādinī* (*hlādinī-sāra-vṛtti*) de natuurlijke zegen van het levend wezen op een grenzeloze wijze. Nu is het levend wezen eeuwigdurend verankerd in een van de *rasas* (*dāsya, sakhya, vātsalya* of *mādhurya*) en hij proeft van moment tot moment de complete nectar door een telkens nieuwe gehechtheid aan Kṛṣṇa te ervaren. Kṛṣṇa’s zoete spel verschijnt in het hart van de toegewijde en hij proeft herhaaldelijk de beminnelijkheid van Gods schoonheid en al Zijn andere kwaliteiten. Deze telkens nieuwe zoetheid verbaast de toegewijde en zijn hart smelt.

Toen Śrīman Mahāprabhu de glorie van *kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana* aan Prakāśānanda Sarasvatī beschreef, zei Hij, “Wanneer Ik de

naam chant, die Mijn *guru* Me heeft gegeven, laat hij Mijn hart automatisch smelten. Soms maakt deze naam Me aan het dansen, soms maakt hij Me aan het lachen en een andere keer maakt hij Me aan het huilen.” Dit is de aard van de *māha-mantra*; hij laat *kṛṣṇa-prema* verschijnen in een ieder, die hem chant. *Kṛṣṇa-prema* is het hoogste doel (*parama-puruṣārtha*); de andere vier *puruṣārthas* – *dharma*, *artha*, *kāma* en *mokṣa* – hebben in zijn aanwezigheid geen betekenis. De aard van *prema* is, dat het aanleiding geeft tot een rusteloos hart en de toegewijde, die hierdoor wordt beheerst, begint soms te lachen, of te huilen of begint soms als een gek te dansen.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura schrijft in zijn commentaar op dit vers, dat de *sādhaka* door het chanten van de heilige naam een diversiteit aan spel en vermaak ervaart, zoals ze van nature in zijn hart verschijnen. Hij lacht, wanneer hij tijdens de *rāsa-līlā* of in het spel van de boterdiefstal de grappen van Kṛṣṇa met de *vraja-devīs* hoort en hij huilt, wanneer dit visioen van een spel (*līlā-sphūrti*) stopt. Hij denkt, “Ik heb de nectar van Jouw liefdigheid maar één keer geproefd – wanneer krijgt ik het weer?” Als hij op deze manier treurt, rolt hij over de grond en valt na diep zuchten buiten bewustzijn. Wanneer hij later Bhagavān weer overal ziet, wordt hij door geluk overweldigd en wordt gek. De toegewijde, die dergelijke transcendente activiteiten vertoont, heeft geen lichamelijke behoeften.

Tekst 9

Sterk vertrouwen in *vraja-līlā* wordt in dit vers aangetroffen, dat door Śrīman Mahāprabhu werd geciteerd (uit *Sāhitya-darpaṇa*, geciteerd in *Padyāvalī* 382),

***yaḥ kaumāra-haraḥ sa eva hi varas tā eva caitra-kṣapās
te conmilīta-mālatī-surabhayaḥ prauḍhāḥ kadambānilāḥ***

*sā caivāsmi tathāpi tatra surata-vyāpāra-lilā-vidhau
revā-rodhasi vetasī-taru-tale cetah samutkaṅthate*

O vriendin, die schoonheid, die in mijn jeugd mijn hart heeft gestolen, is nu hier. Dit zijn ook dezelfde heerlijke nachten van de maand Caitra met dezelfde geur van bloeiende *mālatī* bloemen en dezelfde koele, zachte, aromatische bries van *kadamba* bomen. Ik ben ook dezelfde; mijn geliefde ook. Niettemin is mijn hart begerig naar amoureuus spel aan de voet van de *vetasī* boom aan de oever van de Revā Rivier.

*kaumāre bhajinu yāre sei ebe vara
sei ta' vasanta-niśi surabhi-pravara
sei nīpa, sei āmi, saṅgyoga tāhāi
tathāpi se revā-tata sukha nāhi pāi*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrīman Mahāprabhu reciteerde dit vers, terwijl Hij vóór de kar van Śrī Jagannātha danste. Op dat moment was Hij verzonken in de transcendente gevoelens van Śrī Rādhā, waarbij Hij Zichzelf zag als Rādhā en Śrī Jagannātha als Vrajendra-nandana Śyāmasundara. Hij voelde, dat Ze elkaar in Kurukṣetra ontmoetten – dat was Zijn stemming. In Kurukṣetra kon Rādhā niet hetzelfde geluk ervaren, dat Ze gewoon was te ervaren, wanneer Ze met Kṛṣṇa in de afgelegen *nikuñjas* van Vṛndāvana was. Mahāprabhu was verzonken in het gevoel van Rādhā en openbaarde het verdriet, dat Ze voelde, toen ze tegen Haar *sakhī* zei, “O *sakhī*, Ik ben dezelfde Rādhā en Hij is dezelfde Kṛṣṇa en We ontmoeten elkaar opnieuw; niettemin is Mijn geest gretig om elkaar te ontmoeten en samen te spelen in de afgesloten *nikuñjas* van Vṛndāvana.”

Śrīman Mahāprabhu gaf met deze Tekst uit *Sāhitya-darpaṇa* uitdrukking aan Zijn stemmingen. Hierin wordt beschreven hoe een jonge, ongehuwde heldin (*nāyikā*) sterk gehecht raakte aan de kwaliteiten van een held (*nāyaka*) en hem ontmoette aan de oever van

de Revā Rivier. Daar heeft haar minnaar haar onschuld weggenomen. Een *kumārī*, een heel jong, ongetrouwd meisje heeft van nature geen verlangen naar seksuele gemeenschap. Wanneer dit verlangen zich aandient, begint de jeugd (*kaiśora*). Na enige tijd is dat stel getrouwd. Wanneer de maand Caitra aanbreekt, herinnert de jonge echtgenote zich die betoverende vollemaansnacht in de *vetasī-kuñja* aan de oever van de Revā Rivier en hoe de trage, zachte bries de geur van *mālatī* bloemen meebracht en hun lust en toegenomen verlangen naar gemeenschap stimuleerde. Nu ze zich echter in de gebondenheid van het huwelijk bevinden, ervaren ze niet dezelfde begeerte als toen, ook al zijn er voor hun ontmoeting geen hindernissen aanwezig. Niettemin dacht ze in haar hart aan de oever van de Revā Rivier en de gelukkige herinneringen van haar eerste ontmoeting met de liefde van haar leven en hun amoureuze spel onder de *vetasī* boom.

In dit vers drukt een wereldse dichter de gevoelens van wereldse minnaars uit, waarin Mahāprabhu de zoetheid van transcendente *śṛṅgāra-rasa* proefde. In profane poëzie wordt een dergelijke gemeenschap beschouwd als onzedelijk en wordt gekenmerkt door *rasābhāsa*, een mengsel van onverenigbare sentimenten, maar het spel van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa is transcendent, waarbij de hoogste vorm van *rasa* door Hen heenstroomt. De ontmoeting van een gewoon paar wordt beheerst door lust (*kāma*), die voortkomt uit illusie. Wanneer hun wellust is bevredigd, veranderen hun gevoelens voor elkaar. In de transcendent amoureuze relatie (*śṛṅgāra-rasa*) beschikken de *nāyaka* en de *nāyikā* over *prema* voor elkaar. Deze *prema* is afkomstig uit de functies van *hlādinī* en *saṁvit* in de *svarūpa-śakti*, waarvan het doel is Kṛṣṇa plezier te geven. In *kāma* verlangt men naar zijn eigen plezier, maar in *prema* is men gericht op Kṛṣṇa's geluk. Dit wordt bevestigd in Śrī Caitanya-caritāmṛta (*Ādilīlā* 4.165),

ātmendriya-prīti-vāñchā—tāre bali 'kāma'
kṛṣṇendriya-prīti-icchā dhare 'prema' nāma

Śrī Rādhā's verlangen om Kṛṣṇa te dienen is zonder oorzaak en bestendig. Een materieel verlangen daarentegen heeft een begin en is daardoor onderhevig aan ruïnering. De *nāyaka* en *nāyikā*, die in het huwelijk verbonden zijn, beschikken over *svakīya-bhāva* (echtelijke liefde). Omdat ze constant bij elkaar zijn, manifesteert zich in hun ontmoeting niet de verscheidenheid van *rasa* en de zoetheid van *rasa* blijft eveneens verborgen. De liefvalligheid van de *prema* van een *nāyaka* en *nāyikā* in *parakīya-bhāva* (buitenechtelijke liefde) manifesteert zich op een buitengewone manier, omdat hun *prema* beschikt over een verheven, stralende *rasa* (*samunnata-ujjala-rasa*). De liefvalligheid van de *parakīya-bhāva* van de *vraja-devīs* is ongeëvenaard. Omdat ontmoetingen met Kṛṣṇa niet altijd plaatsvinden, zijn hun ontmoetingen met Kṛṣṇa kostbaar. Vanwege hun overspelige relatie wordt hun gevoel gekenmerkt door tegendraadsheid, verbod en geheime amoureuze verlangens. Deze *bhāva* is de rijkdom van de *vraja-devīs* alleen. De enige held is het kroonjuweel van *rasikas*, Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa en het kroonjuweel van alle *gopīs* is Vṛṣabhānu-nandinī Śrī Rādhā. Śrī Caitanya-caritāmṛta (*Ādi-līlā* 4.80) zegt, “*bahu kāntā binā nahe rasera ullāsa* – zonder veel geliefden bestaat in *rasa* geen vervoering”. Dus om Kṛṣṇa's verlangen naar buitenechtelijke liefde te vervullen, manifesteert Rādhā Zich als vele minnaressen. Deze *parakīya-bhāva* is alleen manifest in Vraja.

Tekst 10

Śrīla Rūpa Gosvāmī heeft de voorgaande Tekst verklaard door het volgende vers te componeren, dat wordt aangetroffen in *Padyāvalī* (383),

***priyaḥ so 'yam kṛṣṇaḥ saha-carī kurukṣetra-militas
tathāham sā rādhā tad idam ubhayoḥ saṅgama-sukham***

***tathāpy antaḥ-khelan-madhura-muralī-pañcama-juṣe
mano me kālindī-pulina-vipināya sprhayati***

[Nadat Śrī Rādhā Kṛṣṇa in Kurukṣetra had ontmoet, zei Ze,] **O sakhī, vandaag heb Ik in Kurukṣetra Mijn zelfde *prāṇa-priyā*, Kṛṣṇa, ontmoet. Ik ben dezelfde Rādhā en er is ook geluk in Onze ontmoeting. Niettemin heb Ik een diep verlangen naar Vṛndāvana, naar de *kuñja* aan de oever van de Kālindī, die in zegen is ondergedompeld als gevolg van de vibratie van de vijfde noot, die Kṛṣṇa op Zijn *muralī* speelt.**

*sei kṛṣṇa prāṇanātha, kurukṣetre pāinu
sei rādhā āmi, sei saṅgama labhinu*

*tathāpi āmāra mana vaṁśī-dhvanimaya
kālindī-puline sprhā kare atiśaya*

*vṛndāvana-lilā-sama lilā nāhi āra
vaikuṅṭhādye ei lilāra nāhi paracāra*

*vraje yei lilā tāhe viccheda, sambhoga
dui ta' paramānanda, sadā kara bhoga*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Verzonken in het gevoel van Śrī Rādhā reciteerde Śrīman Mahāprabhu het voorgaande vers (Tekst 9, *yaḥ kaumāra-haraḥ*) uit *Sāhitya-darpaṇa* tijdens Ratha-yātrā vóór de kar van Śrī Jagannātha.) Alleen Śrī Svarūpa Dāmodara kende de essentie van het zoete gevoel van dat vers. Śrī Rūpa Gosvāmī was ook aanwezig bij de Ratha-yātrā. Door de genade van Śrīman Mahāprabhu kon ook hij het gevoel van dat vers begrijpen en met dit gevoel heeft hij deze Tekst 10 (*priyaḥ so 'ham kṛṣṇaḥ*) geschreven. Toen Śrīman Mahāprabhu het las, raakte Hij overweldigd door transcendente emoties.

Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa hebben elkaar na een lange scheiding weer ontmoet in Kurukṣetra. Ofschoon deze ontmoeting even plezierig was als Hun allereerste ontmoeting in Vṛndāvana, was het

hart van Rādhā niet voldaan. Ze gaf uitdrukking aan dit hartgrondige gevoel tegen Haar vertrouwelijke *sakhī*, “O *sakhī*, Mijn hart is enorm bekommerd om Kṛṣṇa te zien in een *kuñja* aan de oever van de Yamunā. Wanneer Kṛṣṇa lief spel uitvoert in het bos aan de oevers van de Kalindī, manifesteert Hij een ongekende lief talligheid door de vijfde noot op Zijn fluit te vibreren. In het bos van Vṛndāvana wordt het hart gestimuleerd door het geluid *ke-kā* van de mannetjes- en vrouwtjespauwen en door hun fascinerende dans; door het *kuhū-kuhū* geluid van de koekoeks; door het zoemen van de hommels rondom geurende mangoknoppen; door de levengende lucht vol geur van *mādhavī* en *mālatī* bloemen; door de mannetjes- en vrouwtjeszwanen in de vijvers en door aromatische pollen van lotussen. In dat Vṛndāvana maakte de altijd jeugdige, beste danser met een pauweveer en een fluit en versierd met bosbloemen romantiek met Mij. Hier in Kurukṣetra is hiervan geen spoor te vinden. Hier proef ik zelfs geen druppel van de oceaan van plezier, die Ik kreeg in Mijn ontmoetingen met Hem in Vṛndāvana. Erger nog, hier ben Ik omringd door personen, die niet gelijkgestemd zijn. Mijn diepste verlangen is met Kṛṣṇa plezier te maken in de *nikuñjas* van de plek, die Mij zeer bekend is, Śrī Dhāma Vṛndāvana.”

Tekst 11

Het spel van ontmoeten (*sambhoga-līlā*) van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa wordt beschreven in *Śrī Ujjvala-nīlamānī* (15.222-224),

***te tu sandarśanam jalpaḥ / sparśanam vartma-rodhanam
rāsa-vṛndāvana-kriḍā / yamunādy-ambu-kelayaḥ***

***nau-khela-līlayā caryam / ghaṭṭaḥ kuñjādi-līnatā
madhu-pānam vadhū-veśa / dhṛtiḥ kapaṭa-suptatā***

***dyūta-kriḍā paṭākṛṣṭiś / cumbāsleṣau-nakhārpaṇam
bimbādhara-sudhāpānam / samprayogādayo mahāḥ***

De *anubhāvas* van de ontmoeting (*sambhoga*) zijn als volgt: elkaar zien (*sandarśana*), praten (*jalpa*), aanraken (*sparsana*), met een tegendraadse houding elkaars pad blokkeren (*varma-radhana*), de *rāsa-lilā*, plezier maken in *Ṛndāvana* (*ṛndāvana-krīḍā*), spelen in het water van Yamunā en Mānasī-gaṅgā (*jala-keli*), spel in de boot (*nau-khelā*), bloemen, kleding en de fluit stelen (*lilā-caurya*), het opeisen van belastingen (*ghaṭṭa*), verstopperij spelen in de *kuñjās* (*kuñjādi-līnatā*), honing drinken (*madhu-pāna*), Kṛṣṇa kleden in dameskleding (*vadhū-veśa-dhṛti*), slaap veinzen (*kapaṭa-suptatā*), dobbelspel spelen (*dyūta-krīḍā*), elkaars kleding wegtrekken (*paṭākṛṣṭi*), kussen (*cumba*), omarmen (*āśleṣa*), elkaar met nagelstriemen markeren (*nakha-arpaṇa*), de nectar drinken van elkaars lippen als *bimba* vruchten (*bimba-adhara sudhā-pāna*) en genieten van amoureuze gemeenschap (*samprayoga*).

*sandarśana, jalpa, sparsa, vartma-nirodhana
rāsa, ṛndāvana-krīḍā, yamunā-khelana*

*naukā-khelā, puṣpa-curi, ghaṭṭa, saṅgopana
madhupāna, vadha-veśa, kapaṭa-svapana*

*dyūta-krīḍā, vastra-tānā, surata-vyāpāra
bimbādhara sudhāpāna, sambhoga prakāra*

Tekst 12

Het decoreren van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa wordt beschreven in *Stavāvalī* (Śrī *Sva-saṅkalpa-prakāsa-stotra* 9),

*sphuran-muktā guñjā maṇi sumanasām hāra-racane
mudendor lekhā me racayatu tathā śikṣaṇa-vidhim
yatha taiḥ saṅkṣiptair dayita-sarasī madhya-sadane
sphuṭam rādhā-kṛṣṇāv ayam api jano bhūṣayati tau*

Mag Indulekhā Sakhī me als guru genadevol de kunst leren van het rijgen van hele mooie halskettingen en bloemenslingers gemaakt van parels, juwelen, *guñjā* bessen en bloemen. Met deze kettingen en slingers kan ik Śrī Rādhā-Kṛṣṇa voor Hun plezier decoreren, wanneer Ze midden in Rādhā-kuṇḍa op de juwelen troon zitten.

*muktā-guñjā-maṇi-puṣpa-hāra viracane
indulekhā-guru-kṛpā labhība yatane*

*rādhā-kuṇḍa ratnamaya mandire duñhāre
bhūṣita karība āmī sulalita hāre*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In deze Tekst schetst Śrī Raghunātha dāsa Gosvāmī, die volkomen is verzonken in zijn identiteit als *mañjarī*, een prachtig beeld van zijn verlangen om Śrī Rādhā-Mādhava met decoraties te dienen. Wanneer Ze Zich gepast in de *nikuñja* bevinden in het midden van Rādhā-kuṇḍa, hebben de *sakhīs* van Śrī Rādhā een verscheidenheid aan karakters, waarmee ze allerlei smaken (*rasas*) voeden. Deze *sakhīs* zijn bekwaam in de kennis van hun eigen *rasa* en soms leren ze verschillende kunstvormen van andere *sakhīs*. Door de *pālya-dāsīs* Zelf te onderwijzen maakt Śrī Rādhā hen vaardig voor Haar dienstverlening.

Hier bidt Śrīla Dāsa Gosvāmī in de stemming van Rati Mañjarī aan Śrīmatī Indulekhā, een van de *aṣṭa-sakhīs* van Śrī Rādhā, om haar allerlei heerlijke kunstvormen te leren, inclusief het rijgen van halskettingen van parels, juwelen en *guñjā* bessen, en het maken van bloemenkransen. Volgens *Śrī Rādhā-kṛṣṇa-gaṇoddeśa-dīpikā* van Śrīla Rūpa Gosvāmī is Indulekhā geleerd in de geschriften, die handelen over slangenbezwerende *mantras* en in de *sāmudrika-sāstra*, de wetenschap van het uitlezen van gunstige en ongunstige kenmerken op iemands lichaam. Ze is bekwaam in het rijgen van halskettingen en bloemenkransen, tekenen, het decoreren van tanden, kennis van edelstenen, het weven van diverse soorten stoffen en het

schrijven van heilzame *mantras*. Ze is ook vaardig in het stimuleren van de aantrekkingskracht, die Rādhā en Kṛṣṇa voor elkaar voelen.

Wanneer Rādhā-Mādhava Zich bezighouden met amoreus spel (*rasa-vilāsa-kriḍā*) in het speelprieel geheten Madana-vāṭikā, dat midden in Śrī Rādhā-kuṇḍa is gesitueerd, breken Hun halskettingen van parels, juwelen en *guñjā* bessen en Hun bloemenkransen en vliegen alle kanten uit. De *prāṇa-sakhīs* aarzelen niet de *kuñja* binnen te gaan om de kleding en ornamenten van Śrī Rādhā-Mādhava weer in orde te brengen. Śrīlā Dāsa Gosvāmī bidt aan Śrī Indulekhā, die in al deze kunstvormen deskundig is, om de kennis te geven over de manier, waarop al deze diensten deskundig kunnen worden uitgevoerd. Met hun bekwaamheid in het rijgen van kettingen en bloemenslingers hebben de *pālya-dāsī-mañjarīs* hun verlangens om Śrī Rādhā-Mādhava een plezier te doen in vervulling gebracht.

Tekst 13

Voor een begrip van *vipralambha-rasa* dient men *Śrī Gopī-gīta* (*Śrīmad-Bhāgavatam*, Canto Tien, Hoofdstuk 31) te lezen. Alleen degenen, die *bhagavat-kathā* verspreiden zijn het meest genereus. *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.31.9) zegt,

*tava kathāmṛtam tapta-jīvanam
kavibhir iḍitam kalmaṣāpaham
śravaṇa-māṅgalam śrīmad ātatam
bhuvī grṇanti te bhūri-dā janāḥ*

O Kṛṣṇa, vertellingen over Jou vol nectar zijn de ziel en zaligheid van degenen, die lijden in afgescheidenheid van Jou, en ze worden gezongen door grote, gerealiseerde dichters, die Jouw toegewijden zijn. Door eenvoudig de alom heilzame vertellingen over Jou te horen worden alle soorten zonden, zoals *prārabdha* en *aprārabdha*, verwijderd en in het hart verschijnt alle voor-

spoed in de vorm van *prema-bhakti*. Daarom is niemand gelijk aan of vrijgeviger dan degene, die Jouw glorie rondzingt.

*tava kathāmṛta kṛṣṇa! jīvanera sukha
kavi-gaṇa gāya yāte yāya pāpa-duḥkha*

*śravaṇa-maṅgala sadā saundarya-pūrita
sukṛta-janera mukhe nirantara gīta*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Tijdens de Ratha-yātrā werd Śrī Gaurasundara beschikkend over het gevoel van Śrī Rādhā vermoeid en ging met uitgestrekte lotusvoeten liggen rusten onder een boom. In Zijn hoofd proefde Hij de diverse gevoelsstemmingen van de *vraja-devīs*. Mahārāja Pratāparudra gekleed als een onbeduidend, laag persoon kwam naar Hem toe en masseerde de voeten van Mahāprabhu met een nederige houding, terwijl hij zachtjes deze *śloka* zong.

In het voorgaande vers van *Gopī-gīta*, dat begint met *madhurayā girā*, bidden de *gopīs*, die leed hadden in afgescheidenheid van Kṛṣṇa, om de nectar van Kṛṣṇa's lippen om hun ziekte te genezen. Als antwoord zei Kṛṣṇa, “O *gopīs*, Ik kan niet begrijpen, hoe jullie in een dergelijke zieke conditie in leven blijven.”

De *gopīs* antwoordden, “Śyāmasundara, we leven alleen vanwege de nectar van de vertellingen over Jou, die ons niet laten sterven. Als Je vraagt, wat deze nectar is, zullen we antwoorden, dat het zelfs iemand tot rust kan brengen, die lijdt onder de hardnekkige ziekte van de drievoudige ellende van de materiële natuur. De nectar van de beschrijvingen van Jou kan zelfs een bosbrand van ellende kalmeren.”

Dan kan Kṛṣṇa zeggen, “O *gopīs*, Ik zal jullie nectar uit de hemel geven. Dat kunnen jullie nemen!”

De *gopīs* antwoorden, “Lieve Śyāmasundara, nectar uit de hemel maakt het lichaam gezond, maar het verhoogt de lust (*kāma*) en andere ongunstige eigenschappen, die ongeluk brengen. Indra en de

andere halfgoden van Svarga lopen over van lust, woede, hebzucht, begoocheling, trots en afgunst.”

Als Kṛṣṇa zegt, “O *gopīs*, neem dan de nectar van bevrijding!” antwoorden de *gopīs*, “Zelfs al bied Je bevrijding aan, zullen Jouw toegewijden het niet aanvaarden, want het is ongunstig voor *prema-bhakti*. Waar zijn de liefdevolle uitwisselingen in bevrijding? Dhruva, Prahlāda, Brahmā, Nārada, de vier Kumāra’s, Vyāsa, Śuka en andere grote toegewijden en dichters verheerlijken beschrijvingen van Jou (*hari-kathā*). Voor degenen met aspiraties naar bevrijding is deze *kathā* het effectieve medicijn, dat de ziekte van het materiële bestaan onmiddellijk geneest. En het streelt de oren en het verstand van materialisten. Grote persoonlijkheden in deze wereld, die bevrijd zijn, prijzen die vertellingen als nectar. Door ze te horen worden alle zonden en overtredingen van levende wezens te niet gedaan en ze schenken gunstige voorspoed. Zoals rivieren en vijvers zich met de komst van het najaar automatisch reinigen, zo wordt het vuil in het hart van het levend wezen ook gereinigd door beschrijvingen over Jou te horen. De vertellingen geven toegewijden, die branden in afgescheidenheid van Jou, nieuw leven en geven allerlei vormen van schoonheid en rijkdom. Iemand die *kṛṣṇa-kathā* in de wereld verspreidt, is waarlijk een goedgunstig persoon.”

Tekst 14

Wanneer de *gopīs* denken aan Kṛṣṇa, die door het bos loopt, maken ze zich grote zorgen. Een beschrijving van hun diepe liefde voor Hem op dat moment wordt gegeven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.31.11),

*calasi yad vrajāc cārayan paśūn
nalina-sundaram nātha te padam
śīla-tṛṇāṅkuraiḥ sdatiti naḥ
kalilatām manaḥ kānta gacchati*

O Prāṇa-vallabha! O Kānta! Wanneer Je naar het bos van Vraja gaat om de koeien te hoeden, moeten de zolen van Jouw zachte lotusvoeten, die lijken op mooie blauwe lotussen, te lijden hebben, wanneer ze worden geprikt door kleine steentjes en droog stro. De gedachten hieraan verstoort ons hart en onze geest.

*dhenu la'ye vraja ha'te yabe yāo vane
nalina-sundara tava kamala-caraṇe
silāṅkure kaṣṭa ha'be manete vicāri'
mahā-duḥkha pāi morā ohe cittahāri*

BHĀJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In het voorgaande vers [uit *Gopī-gīta*, dat begint met *prahasitam priyā*] hadden de *vraja-sundarīs* verdriet en hun hart werd rusteloos bij de herinnering aan hun *pūrva-rāga* [gehechtheid voorafgaand aan ontmoeting] voor hun *prāṇakānta* Śrī Kṛṣṇa – Zijn liefdevolle blikken, Zijn milde glimlach, Zijn grappen en gesprekken met hen op een afgesloten plek, enzovoort. Nu richten ze hun woorden tot Kṛṣṇa en zeggen, “O bedrieger van het hart, hoe wij ooit rust krijgen, weten we niet! Ons hart is in zielsnood, wanneer we Jou ontmoeten en wanneer we van Jou zijn gescheiden; in alle condities raakt ons hart geagiteerd. O Kṛṣṇa, ’s morgens word Je omringd door talloze *sakhās*, wanneer Je ontelbaar veel koeien meeneemt om in het bos te laten grazen en de Vrajavāsi’s, die Jouw *darśana* niet krijgen, worden in een diepe oceaan van afgescheidenheid van Jou gestort. Wanneer we aan Jouw lotusvoeten denken, die zachter zijn dan een lotus met duizend bloembladeren, die worden doorboord door droog stro, doornen, scherp gras enzovoort, kennen onze zorgen geen grenzen. Hoe kunnen we de pijn van Jouw lotusvoeten verdragen, die wij beschouwen als niet-verschillend van ons hart? Eerst hebben we te lijden in afzondering van Jou en dan ervaren we bovendien de pijn, die Jouw karmozijnrode lotusvoeten ondergaan. Hoe kunnen we dit doorstaan? Beide vormen van pijn doorbreken de grens van ons uithoudingsvermogen. O Prāṇakānta, mishandel Jouw lotusvoeten alsjeblieft niet. We

kunnen ons herinneren, dat Je ons tijdens boswandelingen hebt gevraagd om de doornen uit Jouw voeten te verwijderen. We namen Jouw voeten op ons lichaam en verwijderden de doornen zachtjes en langzaam. Maar wanneer Jouw voeten nu worden geprikt, wie nemen dan de zorg voor ze op?”

Kānta kalilatārī mano gacchati – “We denken, ‘O Kānta, Jouw zachte, delicate lotusvoeten worden zeker doorboord door doornen, scherp gras en scherven’. Met die gedachten begint ons verstand ruzie met ons te maken.

“Ons verstand zegt, ‘Heeft Kṛṣṇa geen ogen? Hij kan de doornen, scherp gras en scherven zien liggen, waar Hij loopt, en dan zal Hij ze vermijden.’

“Hierop geven we als antwoord, ‘O wreed verstand, die domme koeien galopperen naar verwilderde plekken vol doornen, scherp gras en stenen. Zij voelen ze niet, want ze hebben hoeven. Maar wanneer Śyāmasundara achter die galopperende koeien aanrent, ziet Hij die dingen dan om ze te kunnen vermijden? Zijn lotusvoeten worden ongetwijfeld door doornen doorboord.’

“Het verstand argumenteert, ‘O domme melkmeiden, weten jullie niet, dat de doornen en stenen van Vṛndāvana ook heel zacht zijn?’

“Dan zeggen we, ‘O verstand, dit geloven we niet. We hebben zelf regelmatig doornen en scherp gras uit Kṛṣṇa’s lotusvoeten gehaald.’”

Op deze manier vechten de *gopīs* met hun verstand. Tenslotte zegt hun verstand, “Jullie kunnen je zorgen blijven maken – ik ga naar Kṛṣṇa.”

Als Kṛṣṇa zegt, “O *gopīs*, waarom maken jullie je zorgen om Mij?” antwoorden de *gopīs*, “O Kānta, Je maakt ons verstand onrustig en verstoord met transcendente lust, dus onze intelligentie is afgestompt. O Prāṇanātha, zwerf alsjeblieft niet hier en daar door het bos. Kom snel terug en geef ons Jouw *darśana*.”

Tekst 15

Śrīmad-Bhāgavatam (10.31.15) beschrijft, dat zelfs één moment voor de *gopīs* lijkt op honderd *yugas*, wanneer ze geen *darśana* hebben van dat prachtige gezicht omlijst met krullende lokken,

*aṭati yad bhavān ahni kānanam
truṭir yugāyate tvām apaśyatām
kuṭīla-kuntalam śrī-mukhaṁ ca te
jaḍa udikṣatām pakṣma-kṛd drśām*

O Śyāmasundara, wanneer Je overdag naar het bos gaat om de koeien te hoeden, kunnen de Vrajavāsī's Jou niet zien en daarom voelt een moment aan als een *yuga*. En 's avonds, wanneer Je terugkeert en we zien Jouw mooie lotusgezicht overdekt met krullende lokken, wordt het knippen van de ogen pijnlijk, want het belemmert onze *darśana*. Is de Schepper, die deze oogleden heeft gemaakt, in onwetendheid of is hij een dwaas?

*pūrvāhne kānane tumi yāo go-cāraṇe
truṭi yuga-sama haya tava adarśane
kuṭīla-kuntala tava śrī-candra-vadana
darśane nimeṣa-dātā vidhira nindana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Zelfs een fractie van een seconde lijkt voor de *gopīs* op een *yuga*, wanneer ze worden gekweld door afgescheidenheid van Kṛṣṇa, en wanneer ze Hem ontmoeten, lijkt een *yuga* op een ogenblik. Deze conditie wordt *mahābhāva* genoemd.

In deze Tekst richten de *gopīs* zich tot Kṛṣṇa als *bhavān*. *Bhavān* is een eretitel, maar hier richten de *gopīs* zich tot Kṛṣṇa op deze manier vanwege hun jaloerse liefde.

Aṭati yad bhavān – De *gopīs* zeggen, “O Kṛṣṇa! Je bent *arasajña*, in onwetendheid van smaken. Maar wij zijn *rasajña*, goed op de hoogte met smaken. Jij blijft door het bos zwerven. Door hier en

daar met dwaze koeien rond te slenteren is Jouw intelligentie even afgestopt geworden als die van de koeien. Dit is het gevolg van verkeerde associatie. Omdat Je de hele dag de koeien laat grazen, is Jouw intelligentie zoals die van hen geworden.” De *gopīs* zijn de hele dag van Kṛṣṇa afgezonderd geweest en wachten gretig op Zijn terugkeer naar Vraja, zodat ze *darśana* van Zijn mooie lotusgezicht kunnen hebben. Wanneer Kṛṣṇa de *gopīs* hoort, kan Hij zeggen, “O *vraja-devīs*, jullie zien Mijn gezicht altijd. Wat is zo bijzonder aan Mijn gezicht, wanneer Ik terugkom van het hoeden van koeien?”

De *vraja-devīs* antwoorden, “*Kuṭīla-kuntalāṁ śrī-mukhaṁ ca* – Jouw mooie lotusgezicht is versierd met krullende lokken, maar omdat ze over Jouw hele gezicht vallen, kunnen we het niet zien.” Met woede geboren uit genegenheid zeggen de *vraja-devīs*, “Wanneer dit krullende haar Jouw gezicht bedekt, ben Jij de enige, die zijn bekoring proeft. Dit foltert ons verstand nog meer, dat reeds in brand staat door afgescheidenheid van Jou.”

Udikṣatām – De *gopīs* zeggen, “Bovendien zetten we onze ogen wijd open en reiken met ons hoofd in een poging Jou te zien, maar omdat de Schepper, die onze oogleden heeft ontworpen, niet goed wijs is (*dṛṣāṁ pakṣma-kṛd jaḍaḥ*), kunnen we geen complete *darśana* van Jou nemen. Deze Schepper, die irrationeel is en beschikt over een schamele intelligentie, heeft voor de ogen deze oogleden gecreëerd. Voor de *darśana* van een dergelijk prachtig lotusgezicht heeft hij slechts twee ogen gegeven en heeft ze bovendien bedekt met oogleden, die constant knipperen en het staren naar Jou belemmeren.”

Adhirūḍha-mahabhva wordt gekenmerkt door het gevoel, dat ieder moment lijkt op een *kalpa*, wanneer men van Kṛṣṇa is afgezonderd, en het gevoel, dat een *kalpa* lijkt op een ogenblik, wanneer men Hem ontmoet. In deze Tekst is deze *bhāva* duidelijk zichtbaar in de *vraja-devīs*.

Tekst 16

De voortreffelijke *gopī-bhāva* is alleen bedoeld voor het plezier van Śrī Kṛṣṇa. *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.31.19) zegt,

*yat te sujāta-caraṇāmburuhaṁ staneṣu
bhītāḥ śanaih priyā dadhīmaḥ karkaṣeṣu
tenātavīm aṭasi tad vyathate na kim svit
kūrpādibhir bhramati dhīr bhavad-āyuṣāṁ naḥ*

O liefste, Jouw mooie voeten zijn zelfs zachter dan een lotus. Wanneer we die zachte, delicate lotusvoeten masseren, zetten we ze bevreemd, langzaam en zachtjes op onze borsten op een manier, dat onze harde borsten ze geen pijn doen. Met diezelfde zachte voeten wandel Je door het diepe bos achter de koeien aan. Worden Jouw lotusvoeten niet door stenen en andere scherpe objecten doorboord? Deze gedachten maken ons buitengewoon bezorgd. O Prāṇanātha, Je bent ons leven, houd alsjeblieft op met boswandelingen. Verschijn alsjeblieft aan ons.

*tomāra caraṇāmbuja e karkaṣa stane
sāvadhāne dhari sakhe! kleṣa-bhīta mane
se pada-kamale vane kūrpādīra duḥkha
haya pāche, śaikā kari' nāhi pāi sukha*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In dit vers geven de *gopīs* uiting aan hun extreem diepe *prema*. In voorgaande verzen hebben de *gopīs* hun conditie in afzondering van Kṛṣṇa beschreven, maar hier drukken hun woorden hun angst voor Zijn geluk openlijk uit. De *gopīs*, die worden gedreven door *kāma* – dat wil zeggen, hun liefde voor Kṛṣṇa – deden erg hun best om hun *prema* te verbergen, maar omdat het zo snel stroomt, werd het geopenbaard.

De *gopīs* hebben in hun hart te lijden bij de gedachte, dat Kṛṣṇa iets kan overkomen. Dit is het kenmerk van *mahābhāva*. Alleen de

gopīs hebben ervaring in het verdriet van afgescheidenheid van hun *prāṇa-priyatama* en alleen de *gopīs* zijn ervaren in het geluk van de ontmoeting met Hem. In Tekst 14 hebben de *gopīs* tot uitdrukking gebracht, hoe ongerust ze zijn om de pijn, die wordt veroorzaakt aan Kṛṣṇa's lotusvoeten. Om die reden wordt de huidige Tekst, die het lijden van Kṛṣṇa's lotusvoeten vermeldt, hier weer geciteerd. Tekst 15 beschreef de afzondering van Hem overdag en deze Tekst beschrijft afzondering van Hem tijdens de nacht. Overdag zwerft Kṛṣṇa rond met de koeien en Hij kan Zich gemakkelijk beschermen tegen scherven, doornen en scherp gras. Maar aan de oever van de Yamunā zijn scherpe objecten op de grond in de duisternis van de nacht niet goed zichtbaar. Als de *vraja-sundarīs* hieraan denken, begint hun hart te smelten en drukken ze hun gevoelens uit in woorden vol verdriet.

Śrī Vṛndā-devī doet veel moeite om de speelplaatsen van Kṛṣṇa, zoals de oever van de Yamunā, plezierig en mooi te maken. Er kunnen daar geen doornen of scherp gras liggen, maar de meisjes van Vraja zijn niettemin bang, dat de lotusvoeten van Kṛṣṇa te lijden hebben.

Aangetast door *prema* bidden de *gopīs* in deze Tekst, “O levenschenkende Śyāmasundara, Jouw rossige lotusvoeten lijken op prachtig bloeiende lotussen, ze ruiken heerlijk, ze zijn uiterst zoet en verlichten mijn ellende. Nu moeten die rossige lotusvoeten op Jouw zwerftocht van het ene bos naar het andere te lijden hebben van wonden veroorzaakt door stenen en scherp gras. Wij raken bedreefd bij die gedachte.”

Als Kṛṣṇa dit hoort, kan Hij antwoorden, “Oh, kom nou! Wat is jullie realisatie van Mijn lijden?”

De *gopīs* antwoorden, “*Priya karkaṣeṣu staneṣu bhītāḥ sanair dadhīmahī* – O liefste, we beschouwen Jou als niet-verschillend van ons lichaam en als het leven van ons leven. Hoe kunnen we Jouw uiterst mooie, zachte lotusvoeten op onze harde borsten zetten? Luister even, alsjeblieft. *Bhītāḥ sanaiḥ*, we zetten ze heel langzaam

en zachtjes neer, zodat Je helemaal geen pijn hebt. Als Jijzelf iets doet, dat ze pijn doet, verdrinken wij in een oceaan van verdriet.”

Kṛṣṇa zegt, “O met liefde geslagen *gopīs*, waarom willen jullie Mijn lotusvoeten op jullie harde borsten zetten?”

“O Priya, Je bent onze geliefde en de enige plicht van een liefhebbende is het geluk van de geliefde te vergroten. Het geeft Jou uitermate veel plezier, als we Jouw lotusvoeten op onze borsten zetten, en als Jij blij bent, zijn wij ook blij. Daarom zetten we Jouw lotusvoeten daar neer, maar zodra we ons herinneren, hoe zacht ze zijn, smelt ons hart.”

Kṛṣṇa zegt, “O gekke *gopīs*, jullie moeten allemaal een of andere soberheid uitvoeren om de Schepper gunstig te stemmen en hem dan om zachte, delicate borsten vragen.”

De *gopīs* antwoorden, “We zijn bereid om deze soberheid uit te voeren, maar we nemen het volgende in overweging. Als onze borsten zacht zouden zijn, hoef Jij niet blij te zijn en als ze hard zijn, geven ze Jou pijn. We kunnen niet bepalen, wat te doen en niet te doen. Jij daarentegen gedraagt Je op dezelfde manier, als waarop Je Jouw voeten behandelt – genadeloos.”

Als Kṛṣṇa dit hoort, kan hij antwoorden, “O *gopīs*, wat kletsen jullie nou?”

The *gopīs* zeggen, “O Śyāmasundara, we kunnen ons hart totaal niet kalmeren.”

Kṛṣṇa antwoordt, “Waarom lijden jullie zoveel? Waar is jullie genegenheid voor Mij? Welke zijn de symptomen van genegenheid? Als de minnaar niet in leven kan blijven, wanneer de geliefde zwaar te lijden heeft, hoe kunnen jullie dan nog steeds in leven zijn?”

Dan zeggen de *gopīs*, “*Bhavad-āyusām*. Je bent ons leven. Ofschoon we veel tegenspoed hebben doorgemaakt, komt ons leven niet ten einde. Met liefdevolle woede vervolgen ze, “O Śyāmasundara, Jij bent niet alleen wreed tegen ons, maar de Schepper is dat ook; hij heeft ons een lang leven gegeven – louter om te lijden.”

Dit is het commentaar van Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura op dit vers, dat het diepe lijden van de *vraja-devīs* vol *mahābhāva* in afgescheidenheid van Kṛṣṇa tot uitdrukking brengt.

Tekst 17

De uitbarsting van emoties (*bhāvocchvāsa*) van de *gopīs*, wanneer ze Śrī Kṛṣṇa ontmoeten, wordt beschreven in *Kṛṣṇa-karṇāmṛta* (12),

***nikhila-bhuvana-lakṣmī-nitya-līlāspadābhyām
kamala-vipina-vīthi-garva-sarvaṅkaṣābhyām
praṇamad-abhaya-dāna-prauḍhi-gādhāḍṛtābhyām
kim api vahatu cetaḥ kṛṣṇa-pādāmbujābhyām***

Mag mijn hart onbeschrijflijke zegen krijgen aan de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa, de eeuwige woonplaats van spel en vermaak voor de oorspronkelijke geluksgodin, die bergen trots van lotusbloemen in hun schoonheid verslaan en overal zeer worden gerespecteerd om hun grote vermogen toevlucht te verlenen aan zielen, die zich hebben overgegeven.

*nikhila-bhuvana-lakṣmī rādhikā-sundarī
tānra nitya-līlāspada parama-mādhurī*

*kamala-vipina-garva kṣaya yāhe haya
praṇata-abhaya-dāne prauḍha-śaktimaya*

*hena kṛṣṇa-pāda-padma, kṛṣṇa! mama māna
apārva utsava-rati karuka vahana*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Toen Kṛṣṇa weer verscheen, nadat Hij van de *rāsa-līlā* was verdwenen, zette een *gopī*, die in brand stond vanwege afzondering van Hem, Zijn lotusvoeten op haar borsten. Śrī Līlāśuka legt uit, dat dit een verwijzing is naar Rādhā, die Kṛṣṇa's lotusvoeten op Haar hart houdt. Kṛṣṇa maakt plezier met Rādhā in een afgelegen *nikuñja*. Zodra Hij Zijn rossige voeten op

Haar borsten zet, worden ze zelfs nog roder. Mogen deze lotusvoeten besmeurd met *kuinkuma* zich in ons hart geheel manifesteren.

In de beschrijving van de specialiteit van Kṛṣṇa's lotusvoeten zegt hij, dat ze de trots van lotusbloemen verslaan. Hoezo? De materiële lotusbloem is verkoelend, aromatisch, zacht en mooi voor de vijf zintuigen en de hommel wordt bedwelmd door zijn honing te drinken. Kṛṣṇa's lotusvoeten zijn echter bedwelmend op een andere, buitengewone manier. Deze voeten zijn de belichaming van schoonheid en rijkdom voor alle levende wezens van zowel de materiële als de transcendente werelden. Ze zijn bovendien de eeuwige woonplaats van spel en vermaak voor de oorspronkelijke geluksgodin (*nikhila-bhuvana-lakṣmī*). Het woord *nikhila-bhuvana-lakṣmī* in deze Tekst kan ook verwijzen naar alle *gopīs*, die alles aan deze lotusvoeten opofferen. Kṛṣṇa neemt de aandoening van hun *kāma* weg door hen met Zijn lotusvoeten aan te raken. De jonge meisjes van Vraja houden deze lotusvoeten met genegenheid op hun hart en dienen ze op allerlei manieren.

Tekst 18

Dit wordt ook gezegd in *Kṛṣṇa-karṇāmṛta* (18),

***taruṇāruṇa-karuṇāmaya-vipulāyata-nayanam
kamalākuca-kalasibhara-vipulī-kṛta-pulakam
muralī-rava-taralī-kṛta-muni-mānasa-nalinam
mama khelatu mada-cetasi madhurādharam amṛtam***

Zijn ogen zijn fris en roodachtig zoals de vroege zonsopgang, vol mededogen en zeer lang en wijd; Zijn lichaamshaar staat over-eind bij de aanraking van Śrī Rādhā's borsten als waterpotten; en de klank van Zijn fluit maakt de *munis* zo onrustig als de *gopīs*. Mag de zoete nectar van Zijn lippen in mijn hart spelen.

taruṇa aruṇa jini, karuṇā-svarūpa maṇi,
vipula nayana śobhe yānra
rādhā-kuca-dvaya bhara, preme deha gara gara,
vipula pulaka camatkāra

madhura-muralī svare, muni-māna padmavane,
taralita kare sarva-kṣaṇa
kṛṣṇera madhurādhara, parāmṛta śāsadhara,
citte mora karuka nartana

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Rādhā-Kṛṣṇa zijn in een afgelegen *nikuñja* en er komt geen gerinkel van enkelbellen of een ander geluid naar buiten. De *sakhīs*, die weten dat het amoureuze spel (*sura-ta-lilā*) van het Goddelijke Paar tot een eind is gekomen, gluren door de kleine openingen tussen de bladeren van de *kuñja* naar Hun intieme spel. Kṛṣṇa zit rechtop op het bed. Hij masseert de ledematen van Rādhā en koelt Haar op slimme wijze met Zijn sjaal om de vermoeidheid van Rādhā te verlichten en Haar amoureuze verlangens te stimuleren. Kṛṣṇa, de belichaming van nectar, maakt onze *sakhī*, Śrī Rādhā, gek met het geluk van Haar grote fortuin. Kṛṣṇa's natuurlijk jeugdige, rode ogen zijn zelfs nog roder geworden van het drinken van de nectar van Rādhā's lippen en Ze worden opnieuw onrustig van bedwelmende, amoureuze verlangens. Vol tederheid koelt Hij Rādhā om Haar transpiratie te drogen. Bij het zien van Rādhā's vermoeidheid van het amoureuze spel stroomt Kṛṣṇa's hart over met een oceaan van mededogen en Hij tracht op diverse manieren Haar vermoeidheid te verlichten.

Hij zet Rādhā op Zijn schoot en de aanraking van elkaars lichaam verdrinkt Hen beiden in een oceaan van *aṣṭa-sāttvika-bhāvas*. Zijn pogingen om Haar vermoeidheid te verlichten stimuleert Hun verlangen om weer te sporten.

Wanneer Kṛṣṇa op Zijn fluit speelt, wordt zelfs het harde hart van de *munis* onrustig. Wanneer Rādhā in *māna* is, probeert Kṛṣṇa op diverse manieren Haar te kalmeren. Als Hij huilend aan Haar

voeten valt, kan dit de verdichte *māna* niet oplossen, maar één noot uit Zijn fluit verdrijft Haar *māna* onmiddellijk. De klank van Kṛṣṇa's fluit dringt Rādhā's oren binnen en maakt Haar gek (*unmāda*). Alle eer aan een dergelijke fluit!

Tekst 19

In *Śrī Ujjvala-nīlamaṇi* (8.97-99) wordt *mānasī-sevā* beschreven, mentale dienstverlening van iemand, die in zijn spirituele gedaante (*siddha-deha*) het eeuwige spel van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa vereert en dient.

mithaḥ prema-guṇotkīrtis / tayor āsakt-kāritā
abhisāro dvayor eva / sakhyaḥ kṛṣṇe samarpaṇam
narmā śāsana-nepathyam / hṛdayodghāṭa-pāṭavam
chidra-samvrtir etasyāḥ / paty-ādeḥ parivañcanā
śikṣā-saṅgamanam kāle / sevnam vyajanādibhiḥ
tayor dvayor upālambhaḥ / sandeśa-preṣaṇam tathā
nāyikā-prāṇa-samrakṣā / prayatnādyāḥ sakhī-kriyāḥ

De zestien activiteiten van de *sakhīs* zijn als volgt, (1) het verheerlijken van de *prema* en kwaliteiten van de *nāyikā* aan de *nāyaka* en omgekeerd, (2) gehechtheid scheppen tussen de *nāyikā* en haar minnaar, (3) Hun *abhisāra* arrangeren, (4) hun *sakhī* aan Śrī Kṛṣṇa aanbieden, (5) grapjes maken, (6) troosten, (7) de *nāyikā* en *nāyaka* kleden en decoreren, (8) de diepste gevoelens van de *nāyikā* en *nāyaka* behendig verbergen, (9) de fouten van de *nāyikā* verhullen, (10) hun echtgenoot en anderen bedriegen, (11) gunstige instructies geven, (12) zorgen dat de *nāyikā* en *nāyaka* elkaar op het juiste tijdstip ontmoeten, (13) verkoeling geven en andere diensten uitvoeren, (14) wijzen op fouten in de *nāyikā* en *nāyaka* en Hen advies geven, (15) boodschappen aan

de *nāyikā* en *nāyaka* overbrengen en (16) moeite doen om het leven van de *nāyikā* te beschermen.

rādhā-kṛṣṇa juṇotkīrti, āsakti-varadhana
abhisāra-dvaya, kṛṣṇe rādhā-samarpaṇa
narmāśvāsa, veṣa-kārya, hṛdaya-sandhāna
chidra-gupti, gr̥ha-pati-gaṇera vañcana
śikṣādāna, jala āra vyajana-sevana
ubhaya-milana, sandeśādi-ānayana
nāyikāra prāṇa-rakṣāya prayatna pradhāna
sakhī-sevā jāni' yathā karaha vidhāna

Tekst 20

In *Stavāvalī* (*Vraja-vilāsa-stava* 38) staat geschreven,

tāmbūlarpaṇa-pāda-mardana-payo-dānābhisārādibhir
vṛndāraṇya-maheśvarīm priyatayā yās toṣayanti priyāḥ
prāṇa-preṣṭha-sakhī-kulād api kilāsaṅkocitā-bhūmikāḥ
kelī-bhūmiṣu rūpa-mañjarī-mukhās tā dāsikāḥ samśraye

Ik neem mijn toevlucht tot de dienstmeisjes van Śrīmatī Rādhikā, van wie Rūpa Mañjarī vooraan staat. In tegenstelling tot de *priyā-narma-sakhīs* kunnen zij iedere dienst zonder aarzelen uitvoeren. Ze stellen Śrīmatī Rādhikā eeuwigdurend vol genegeheid tevreden met hun uiteenlopende diensten, zoals het aanbieden van *tāmbūla*, het masseren van Haar voeten, water naar Haar toebrengen en het organiseren van Haar geheime afspraakjes met Śrī Kṛṣṇa.

tāmbūla-arpaṇa, duñhāra caraṇa-mardana
payodāna, abhisāra, dāsī-sevā-dhana

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Śrī Rādhā heeft vijf typen *sakhīs*. De dienstverlening van de *nitya-sakhīs* en *prāṇa-sakhīs* (die allemaal *mañjarīs* zijn) is de beste. Wanneer Rādhā-Kṛṣṇa worden overweldigd door extase en hulpeloos worden, terwijl Ze vertrouwelijk spel uitvoeren in een afgelegen *nikuñja*, lopen de *mañjarīs* zonder aarzelen naar binnen om allerlei soorten diensten te verlenen. Ofschoon de *mañjarīs* hun diensten uitvoeren onder leiding van Lalitā, Viśākhā en andere *priyā-narma-sakhīs*, kunnen Lalitā en Viśākhā alleen naar binnen gaan met toestemming van Rūpa Mañjarī en Rati Mañjarī, wanneer Yūgala-kīśora Zich in een afgelegen *nikuñja* bevinden. Wat betreft positie staan de *priyā-narma-sakhīs* hoger, maar in het grote fortuin van hun dienstverlening staan de *mañjarīs* hoger. Zelfs wanneer de *priyā-narma-sakhīs* de *kuñja* niet kunnen binnengaan, verlenen de *mañjarīs* daar onbelemmerd diensten aan het Goddelijk Paar. Wanneer Kṛṣṇa Rādhā wil zien, moet Hij de *mañjarīs* er dikwijls herhaaldelijk om smeken, voordat Hij de gelegenheid krijgt om Haar te ontmoeten.

Tekst 21

Trots op de eigen dienstverlening wordt beschreven met de volgende woorden van Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī uit *Śrī Sva-saṅkalpa-prakāśa-stotra* (2),

*navam divyam kāvyam svakṛtam atulam nātaka-kulam
praheli-gūdhārthāḥ sakhī rucira-viṇā-dhvani-gatiḥ
kadā snehollāsair lalita-lalitā-preraṇa-balāt
salajjam gāndharvā sa-rasam-asakṛc chikṣayati mām*

Aho! Wanneer krijg ik op een geïsoleerde plek het geluk, dat Śrīmatī Rādhikā op verzoek van Śrīmatī Lalitā-devī me toegene- gen en blij – maar verlegen – toneelstukken leert, nieuwe gedich-

ten, raadsels met diepe betekenissen en melodieën op de *vinā*, die door Haarzelf zijn gecomponeerd?

*svakṛta-nāṭaka āra navya kāvya-tati
gūḍhārtha-praheli, divya vinā-rava-gati*

*lalitā anurodhe snehollāse kabe
salajja gāndharvā more nibhṛte sikhābe*

BHAJANA-RAHĀSYA-VRṬTI: Śrī Gaurasundara vertrouwde Śrīla Dāsa Gosvāmī toe aan Śrīla Svarūpa Dāmodara. Śrī Svarūpa Dāmodara is in *vraja-līlā* Lalitā Sakhī. De *pālya-dāsīs* van Śrī Rādhā leren, hoe ze het Goddelijk Paar moeten dienen en worden uiteindelijk gezegend met het grote geluk van rechtstreekse assistentie aan Hen. Śrīman Mahāprabhu is verzonken in het gevoel van Śrī Rādhā. Hier smeekt Śrī Dāsa Gosvāmī, die in zijn hart het verlangen herbergt om Śrīman Mahāprabhu te dienen, aan het voetenstof van Śrī Rūpa Gosvāmī om zijn gekoesterde verlangens te vervullen. Hij wil deskundigheid verkrijgen in alle soorten fijne kunsten, die bruikbaar zijn voor *sevā*.

Om Śrī Rati Mañjarī te betrekken in *sevā* aan Śrī Rādhā's lotusvoeten nam Lalitā Sakhī haar aan de hand mee naar Rādhā en deed het volgende verzoek, "O Rādhā, dit onvergelijkbare, charmante en mooie meisje is zeer gekwalificeerd om Jouw lotusvoeten te dienen." Toen Rādhā dit hoorde, voelde Ze Zich enigszins verlegen en sprak lief tegen Rati Mañjarī en omhelsde haar aan Haar hart, waarbij ze haar vochtig maakt met tranen van mededogen. Overweldigd door grote genegenheid en aangespoord door de meest charmante Lalitā Sakhī gaf Gāndharvikā Śrī Rādhā instructies aan Rati Mañjarī over dichtkunst, het bespelen van de *vinā*, acteerkunst, het opstellen van raadsels en andere kunstvormen. Śrī Rādhā wordt volkomen beheerst door Lalitā Sakhī.

Vṛndāvana is het enige onderwerp van de nieuwe, transcendente poëzie, die Rādhā aan Rati Mañjarī onderwijst. De *nāyaka* in deze

poëzie is Vrajendra-nandana Śyāmasundara en de *nāyikās* zijn de *vraja-devīs*, de belichamingen van *mahābhāva*. In deze transcendenten, vloeiende stroom *rasa* rimpelt een ononderbroken golfstroom. De voortgang van deze golven is onbeperkt en heeft een constant toenemende frisheid.

Behalve onderricht in poëzie onderwijst Śrī Rādhā ook acteerkunst voor toneelstukken en de kunst van raadsels opstellen met een diepe betekenis. De *pālya-dāsīs* gebruikten deze training om de *śṛṅgāra-rasa* in Śrī Rādhā-Mukunda te stimuleren. De *sakhīs* vragen aan Kṛṣṇa, “O beste der slimme personen, wat is jong (*bāla*) en oud, zowel gebonden als bevrijd, en zuiver maar ook in duisternis?” Kṛṣṇa is van Zijn stuk en gaat nadenken. Na enige tijd begint Hij hard te lachen en zegt, “Het haar (*bāla*) van Śrī Kiśorī!” waarop de *sakhīs* in lachen uitbarsten. De *sakhīs* doen Kṛṣṇa tijdens *rasa-vilāsa* op hun zwerftochten door het bos (*vana-vihāra*) en op andere momenten een plezier met dergelijke raadsels. Rādhā, die bedreven is in alle kunstvormen, inspireert Haar *sakhīs* om Kṛṣṇa op deze manier te amuseren. Wanneer ze bovendien de fascinerende *vinā* bespelen, hetgeen ze hebben geleerd van Rādhā, resoneren de snaren in het hart van Śyāmasundara.

De *ācāryas* geven aan *sādhakas* de volgende conclusie: gehechtheid (*āsakti*), gretigheid (*utkaṅṭhā*) en dienstverlening vol met de smaak van *prema-rasa* worden verkregen door te associëren met *rasika-bhaktas*. Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura zegt, “*rasika-bhaktasāṅge, rahiba pirīti raṅge, vraja-pure vasati kariyā* – men verkrijgt zijn gekoesterde verlangen door met *rasika-bhaktas* te associëren, hen te dienen en door toevlucht te nemen tot het land van Vraja.”

Tekst 22

In Śrī *Sva-saṅkalpa-prakāśa-stotra* (5) verklaart Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī zijn aanvaarding van Viśākhā Sakhī, wier prachtige stem het gezang van de koekoek verslaat, als zijn *śikṣā-guru*.

*kuhū-kanthī-kanthād api kamala-kanthī mayi punar
viśākhā-gānasyāpi ca rucirea-śikṣām pranayatu
yathāham tenaitad yuva-yugalam ullāsyā saṅaṅāl
labe rāse tasmān maṇi-padaka-hārān iha muhuḥ*

Mag Viśākhā, wier stem zoeter is dan die van de koekoek, me de boeiende zangkunst leren. Met die zangkunst ga ik het jonge paar, Śrī Rādhā-Kṛṣṇa, een plezier doen tijdens de *rasa* dans en dan zullen Ze me keer op keer belonen met juwelen ingelegde medaillons, halskettingen en andere geschenken.

*kuhū-kaṅṭha-tiraskarī viśākhā-sundarī
gāna-vidyā śikhāibe more kṛpā kari'*

*sei gāne rādhā-kṛṣṇe rāse ullasiba
maṇi-padakādi pāritoṣika pāiba*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: In deze Tekst bidt Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī om een opleiding zangkunst te krijgen van Śrī Viśākhā-devī. Met deze opleiding beschouwt Rati Mañjarī zich gezegend om liederen te zingen vol verscheidenheid aan *rasas* en aromatisch van de behendigheid in het stimuleren van amoureuze gevoelens. Ze zingt deze liederen tijdens de *rāsa-līlā*, het kroonjuweel van al het tijdverdrijf, om het Goddelijk Paar een plezier te doen, dat haar dan overstelpt met allerlei geschenken. Rati Manjari kent Śyāmasundara's wens en op aanwijzingen van Svāminī zingt ze wonderbaarlijk melodieuze liederen met haar zoete, aangename stem. Ze heeft geleerd zo schitterend te zingen van Viśākhā, wier zachte, weldadige stem de aantrekkelijke *kuhū-kuhū* klank van de koekoek verslaat. Tijdens de *rasa* dans, die overloopt van smaakvolle emoties, zingt Rati Mañjarī bedwelmende, zoete noten in samenzang met Viśākhā. Śrī Rādhā-Mādhava worden hiervan meer dan gelukkig en geven haar Hun onschatbare halskettingen en andere ornamenten als geschenk. Deze beloning doet het hart van Rati Mañjarī's *guru*, Viśākhā-devī, opbloeien van plezier. Nu ze weet, dat haar pogingen

een succes zijn geworden, bestrooit Viśākhā-devī Rati Mañjarī met lofprijzingen.

Viśākhā, die Śrī Rādhā zowel dierbaar is als niet-verschillend van Haar is, is in Haar dienstverlening bezielde. Ze is uitermate gewiekt in spraakkunst en verslaat zelfs Kṛṣṇa in die kunstvorm. Ze geeft Kṛṣṇa ook plezier met haar glimlach en haar lachen. Śrī Dāsa Gosvāmī, verankerd in zijn *svarūpa* als Rati Mañjarī, wil dolgraag spraakkunst leren, die vol grapjes, vol slimme *rasa* en zo verkoelend als kamfer is. Om op deze uiterst smaakvolle, bedwelmende manier te leren spreken, die is gerelateerd aan *mādhurya-rasa*, aanvaardt hij Viśākhā als *guru*.

Tekst 23

Śrī Gīta-govinda (1.48) beschrijft de extase van de *rasa* dans, de eeuwige *rasa-vilāsa* van Śrī Kṛṣṇa en de *vraja-sundaris*.

*viśveṣām anurañjanena janayann ānandam indīvara-
śreṇī-śyāmala-komalair upanayann aṅgair anaṅgotsavam
svacchandam vraja-sundarībhir abhitah praty-aṅgam āliṅgitaḥ
śrīgāraḥ sakhī mūrtimān iva madhau mugdho hariḥ kṛīdati*

O *sakhī*, Hij die plezier en zegen geeft aan alle *gopīs*, wiens ledematen blauwzwart zijn, heel zacht zijn en lijken op blauwe lotussen, wiens eigenschappen het festival opwekken van Kandarpa (Cupido) sluimerend in het hart van de *gopīs*, en die wordt omhelst door ieder lidmaat van de *gopīs* – die Kṛṣṇa speelt als verpersoonlijkte, amoureuze liefde in het voorjaar.

*madhu-ṛtu madhukara-pānti
madhura kusuma madhu-māti*

*madhura vṛndāvana mājha
madhura-madhura rasa-rāja*

madhura-naṭinī-gaṇa-saṅga
madhura-madhura rasa-raṅga

sumadhura yantra-rasāla
madhura-madhura karatāla

madhura-naṭana-gati-bhaṅga
madhura naṭanī-naṭa-raṅga

madhura-madhura rasa-gāna
madhura vidyāpati bhāṇa

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Het kroonjuweel van kenners van zoete smaken, *dhīra-lalita-nāyaka* Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇacandra, verschijnt als Kāmadeva in eigen persoon en proeft *śṛṅgāra-rasa* met de *vraja-devīs*. Een *sakhī* informeert haar vriendin, dat Kṛṣṇa in een nabij gelegen bos van *kuñjās* in beslag wordt genomen door amoureuze ontmoetingen (*rasa-vilāsa*) met de jonge *gopīs*. Ze zegt, “Kijk, *sakhī*, kijk! Moet je zien hoe Kṛṣṇa, die bezeten is van een gretig verlangen naar boeiend amoureuze spel, wordt vastgebonden door de omhelzingen van de jonge vrouwen van Vraja.” Eén *gopa-ramaṇī* omhelst Kṛṣṇa liefdevol en zingt een zoet lied. Een andere *gopī* drukt met haar hooggeheven, harde borsten tegen Kṛṣṇa aan. Weer een andere *gopa-ramaṇī* met brede heupen staat in bloei van *prema*. Onder voorwendsel iets in Zijn oor te fluisteren vervult ze haar hartewens door Hem te kussen. Kṛṣṇa doet ook de liefde van de mooie vrouwen van Vraja toenemen door hen te omhelzen en te kussen en hen met Zijn glimlachende, zijdelingse blikken te vergullen. Śrī Hari, die geen rekening houdt met goed of verkeerd, vertoont Zijn betoverende spel met de *gopa-ramaṇīs* in het voorjaar. Met Zijn lichaam, dat zo zacht is als een donkerblauwe lotus, schept Hij een groot feest van Cupido door de nectar te schenken, waarnaar de *vraja-sundarīs* hebben verlangd. Hij omarmt hen en raakt hen aan, waarmee Hij Zich manifesteert als de verpersoonlijking van *śṛṅgāra-rasa*.

Het woord *indīvara* in deze Tekst wijst op ‘koelte’, het woord *śreṇī* wijst op ‘het proeven van telkens nieuwe smaken’, *śyāmala* wijst op ‘schoonheid’ en *komala* wijst op ‘extreme zachtheid’.

Tekst 24

Jagannātha-vallabha-nāṭaka (3.11) beschrijft het geluk, dat de *gopīs* ervaren, wanneer ze Śrī Kṛṣṇa eindelijk weer zien, nadat ze van Hem afgezonderd zijn geweest. Met andere woorden, het beschrijft hun conditie, wanneer ze elkaar ontmoeten.

*yadā yāto daivān madhu-ripur asau locana-patham
tadāsmākaṁ ceto madana-hatakenāhṛtam abhūt
punar yasminn eṣa kṣaṇam api dṛṣor eti padavīm
vidhāsyāmas tasminn akhila-ghaṭikā ratna-khacitāḥ*

[Śrī Rādhā zei,] Vanaf het moment, dat Kṛṣṇa, de vijand van de Madhu demoon, onverwacht voor Mijn ogen verscheen, heeft de verdorven Cupido Mijn hart gestolen. Mocht Hij wederom in Mijn gezichtsveld verschijnen, zou Ik die momenten niettemin met juwelen decoreren.

*ye kāle vā svapane, dekhinu varṁśī-vadane,
sei kāle āila dui vairī
‘ānanda’ āra ‘mādana’, hari’ nila mora mana,
dekhite nā pāiluṅ netra bhari’
punaḥ yadi kona kṣaṇa, karāya kṛṣṇa daraśana,
tabe sei ghaṭi kṣaṇa-pala
diyā mālya-candana, nānā ratna-ābharaṇa
alaṅkṛta karimu sakala*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Deze Tekst werd geschreven door Śrī Rāya Rāmānanda en beschrijft Rādhā’s diepe gehechtheid aan Kṛṣṇa, die Ze tot uitdrukking brengt aan Haar intieme vriendin, Madanikā. Haar vriendin troost Haar door te zeggen, “Waarom ben Je

zo bedroefd? Kijk! De betoverende geur van de pas ontlokten *ketaki* bloemen trekt de hommel op grote afstand aan. Maar als de hommel geen honing vindt in de bloem, waar hij overheen vliegt, zou hij die bloem dan niet achterlaten? Op dezelfde manier werd Jij aange trokken, toen je Kṛṣṇa's lotusgezicht zag, maar Kṛṣṇa had dergelijke *prema* niet. En zelfs al heeft Kṛṣṇa *prema*, heeft Hij geen idee, hoeveel *prema* Jij hebt, dus het is alleen gepast om Hem op te geven."

Śrī Rādhā hield Zich in en antwoordde toen, "Goed, Ik geef Hem nu op." Ze huiverde met Haar hart vol angst en toen zei Ze met trillende stem, "O *sakhī*, Ik heb Hem opgegeven, zoals je Me zei, maar Ik kan niet Mijn herinneringen aan Zijn schoonheid en kwaliteiten opgeven. In de mate, waarin Ik Hem probeer te vergeten, komen in Mijn geest herinneringen naar voren van Zijn vriendelijke, zachte, glimlachende lotusgezicht en Zijn rossige lippen als *bimba* vruchten, waarop de *vanṣī* schitterend rust. Wanneer Ik deze betoverende *darśana* krijg, verschijnen twee vijanden, *madana* (Cupido) en *ānanda* (plezier), die Mijn visioen belemmeren."

Toen Ze dit zei, verloor Śrī Rādhā Haar externe bewustzijn en viel flauw vanwege Haar toegenomen verlangen naar Kṛṣṇa's *darśana*. Dit verlangen veroorzaakte een niet uit te drukken geluk in Haar hart en Ze werd overweldigd door een diepe hunkering om Kṛṣṇa met Haar lichaam te dienen.

Later zei Rādhā tegen Madanikā, "O *sakhī*, als Kṛṣṇa Zich nu aan Mij laat zien, laat Ik deze twee vijanden, *madana* en *ānanda*, Mijn hart niet binnenkomen. Dan staar Ik naar Hem tot Mijn volle tevredenheid. Ik zal de momenten decoreren, die Me het zicht van Mijn geliefde geven met bloemenslingers, sandelhoutpasta en veel met juwelen ingelegde ornamenten."

Tekst 25

Het spel van middernacht (*rātri-līlā*) wordt beschreven in *Śrī Govinda-līlāmṛta* (22.1),

*tāv utkau labdha-saṅgau bahu-paricaraṇair urndayārādhyamānau
preṣṭhālibhir lasantau vipina-viharaṇair gāna-rāsādi-lāsyaiḥ
nānā-līlā-nitāntau praṇaya-sahacarī-vrnda-saṁsevyamānau
rādhā-kṛṣṇau nisāyām sukusuma-sayane prāpta-nidrau smarāmi*

Rādhā en Kṛṣṇa, die elkaar graag willen zien, ontmoeten elkaar eindelijk in de nacht. Hun dierbare *gopīs* vereren Hen door allerlei diensten uit te voeren. Rādhā en Kṛṣṇa worden vermoed van de zwerftochten door het bos, van het zingen en dansen in de *rāsa-līlā* en van ander spel en vermaak met deze uiterst dierbare *sakhīs*. Hun groep liefhebbende dienaressen verlenen Hen dan diensten door Hen af te koelen met waaiers, Hen kamfer en *tāmbūla* aan te bieden, Hun voeten te masseren, enzovoort. Dan vleit het Goddelijk Paar Zich neer op een bed van bloemen. Ik herinner me die Śrī Rādhā-Kṛṣṇa.

*vrndā-paricaryā pāñā, preṣṭhāli-gaṇere laña,
rādhā-kṛṣṇa rāsādika-līlā
gīta-lāsyā kaila kata, sevā kaila sakhī yata,
kusuma-śayyāya duñhe suilā
nisā-bhāge nidrā gela, sabe ānandita haila,
sakhī-gaṇa parānande bhāse
e sukha śayana smari, bhaja māna rādhā hari,
sei līlā praveśera āse*

BHAJANA-RAHĀSYA-VṚTTI: Van Nanda-bhavana keren de *sakhīs* terug naar Jāvaṭa-grāma met vele verschillende gerechten, die Dha-
niṣṭhā of Kundalatā hen hebben meegegeven en die zijn vermengd met Kṛṣṇa's *adharāmṛta*, de nectar van Zijn lippen. De schoonheid en geur van deze toebereidingen bevredigen de ogen en neus van Svāminī en de andere *sakhīs*. De *sakhīs* brengen ook een aanwijzing mee van de plek voor het rendezvous (*abhisāra*). Wanneer 's nachts iedereen slaapt, kleden en decoreren de *sakhīs* Śrī Svāminī met kle-
ding en ornamenten, die geschikt zijn voor de maanstand en nemen

Haar mee voor Haar *abhisāra*. Svāminī ontmoet Haar geliefde op de aangewezen plek en Ze genieten van grapjes, dobbelspel, *rāsa-līlā* en ander tijdverdrijf. Het jonge paar gaat daarna rusten op een bloembed, dat door de *sakhīs* was voorbereid. Aan het eind van de nacht worden Ze wakker tot het grote genoegen van de *sakhīs*.

[Woorden van Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura
ter afsluiting van Śrī Bhajana-rahāsyā]

*sāadhanera saha aṣṭakāla-līlā-dhana
cintīte cintīte krame siddha bhāvāpana*

*svarūpa-siddhite vraje prakāṣṭāvasthāna
guṇamaya gopī-dehe līlāra vitāna*

*kṛṣṇa-kṛpā bale guṇamaya vapu tyajī'
aprakaṣṭa vraje gopī sālokyādi bhajī*

*nitya-kāla suddha-dehe rādhā-kṛṣṇa-sevā
sthūla-liṅga-saṅga-bodha āra pāya kebā*

*'hare kṛṣṇa'-nāma gāne nitya-mukta-bhāve
pūrṇa-premānanda-lābha anāyāse pābe*

*dekha bhāi! sādhanē siddhite eka-i bhāva
kabhu nāhi chāḍe nāma svakūya prabhāva*

*ataeva nāma gāo, nāma kara sāra
āra kona sādhanera nā kara vicāra*

De *rāgānuga-bhakta* en vooral de *rūpānuga-bhakta* herinnert zich het spel van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa Yugala in de nacht en bij het chanten van de heilige naam bidden ze nederig, “Wanneer krijg ik dienst in dit spel?”

De *sādhaka* herinnert zich dit spel in de associatie van *rasika-bhaktas* en bereikt geleidelijk perfectie. Nadat hij innerlijke realisatie van zijn eeuwige identiteit (*svarūpa-siddhi*) heeft gekregen, zorgt

Yogamāyā, dat hij wordt geboren in het huis van een *gopī* in *pra-kaṭa-līlā*. Daar wordt zijn *sevā* in het spel rijp onder leiding van Kṛṣṇa's eeuwige metgezellen. Hij geeft zijn lichaam bestaand uit materiële kwaliteiten op en krijgt het lichaam van een *gopī* in de *apra-kaṭa-līlā* van eeuwig Vṛndāvana. Daar is hij voor altijd verzonken in dienstverlening aan Śrī Rādhā-Kṛṣṇa in zijn geperfectioneerde lichaam. In het stadium van *sādhana* vormen de grove en subtiële lichamen obstakels voor het bereiken van eeuwige dienstverlening. Constante uitvoering van Hare Kṛṣṇa *nāma-kīrtana* echter manifesteert de zuivere identiteit (*śuddha-svarūpa*) van de *sādhaka*. De *sādhaka-bhakta*, die het pad van spontane toewijding (*rāgamārga*) volgt, herinnert zich het spel door middel van zijn innerlijk gecontempleerde lichaam. De *bhāvas*, waarop de *sādhaka* in het stadium van *sādhana* mediteert, zullen door hem op het moment van perfectie worden bereikt.

ALDUS EINDIGT DE AṢṬAMA-YĀMA-SĀDHANA,
RĀTRĪ-LĪLĀ, VAN ŚRĪ BHAJANA-RAHĀSYA.
ALDUS EINDIGT ŚRĪ BHAJANA-RAHĀSYA.

Śrī Gauḍīya Vaiṣṇava's

SANKSEPA-ARCANA-PADDHATI

Beknopte handleiding voor de verering van het Godsbeeld

*N*āma-saṅkīrtana geeft alle perfectie. Niettemin geven sommige activiteiten in het devotionele leven gerelateerd aan *arcana* bijzonder voordeel.

In de vroege ochtend dient de *sādhaka*, nadat hij een bad heeft genomen, op een *āsana* (zitplaats) plaats te nemen met zijn gezicht naar het Oosten. Terwijl hij het water in het *ācamana* kopje aanraakt, dient hij de heilige rivieren aan te roepen door de volgende *mantra* te chanten.

*gaṅge ca yamune caiva / godāvarī sarasvatī
narmade sindho kāverī / jale 'smin sannidhiṁ kuru*

O Gaṅgā, O Yamunā, O Godāvarī, O Sarasvatī, O Narmadā, O Sindhu, O Kāverī, worden jullie alsjeblijft in dit water aanwezig.

Hij dient het water op zijn hoofd te sprenkelen met de namen, “*śrī viṣṇuḥ, śrī viṣṇuḥ, śrī viṣṇuḥ*” en dan *ācamana* uit te voeren. Daarna brengt hij op twaalf plaatsen *tilaka* aan met *gopī-candana*. De *mantras* voor het aanbrenge van *tilaka* zijn als volgt.

*lalāṭe keśavaṁ dhyāyen / nārāyaṇam athodare
vakṣaḥ-sthale mādharmaṁ tu / govindam kaṅṭha-kūpake*

*viṣṇuṁ ca dakṣiṇe kuṅṣau / bāhau ca madhusūdanam
trivikramaṁ kandhare tu / vāmanaṁ vāma-pārśvake*

*śrīdharam vāma-bāhau tu / hrīṣīkeṣaṁ ca kandhare
pṛṣṭhe tu padmanābham ca / katyāṁ dāmodaram nyaset*

tat prakṣālana-toyaṁ tu / vāsudevāya mūrdhani

Wanneer men *tilaka* op het voorhoofd aanbrengt, moet men Keśava herinneren. Wanneer men iets boven de navel *tilaka* aanbrengt, moet men Nārāyaṇa herinneren. Voor de borst dient men Mādhava te herinneren en in de holte van de hals Govinda, Viṣṇu dient te worden herinnert aan de rechter zijde van de buik en Madhusūdana dient te worden herinnert bij het markeren van de rechter bovenarm. Trivikrama op de rechter schouder en Vāmana aan de linker zijde van de buik. Śrīdhara dient te worden herinnert bij het markeren van de linker bovenarm en Hṛṣīkeśa op de linker schouder. Padmanābha en Dāmodara dienen te worden herinnert bij het markeren van de rug.

Eerst dient de *sādhaka* zijn *guru* (*guru-pūjā*) te vereren en op hem alsvolgt te mediteren.

*prātaḥ śrīman-navadvīpe / dvi-netraṃ dvi-bhjaṃ gurum
varābhaya-pradaṃ śāntaṃ / smaret tan nāma-pūrvakam*

Chant vroeg in de ochtend de naam van *śrī gurudeva* en denk aan hem gesitueerd in Śrī Navadvīpa of Śrī Vṛndāvana-dhāma met twee ogen en twee armen. Hij schenkt onbevreesdheid en is de belichaming van vreedzaamheid.

In de Yogapīṭha Śrī Māyāpura in transcendent Navadvīpa zit Śrī Caitanya Mahāprabhu op een juwelen platform. Śrī Nityānanda Prabhu zit aan Zijn rechter zijde en Śrī Gadādhara Paṇḍita aan Zijn linker zijde. Śrī Advaita Ācārya staat vóór hen en biedt met gevouwen handen gebeden aan, terwijl Śrīvāsa Paṇḍita met een parasol naast hem staat. Onder hen zit de *guru* op een altaar. Op deze manier dient men te mediteren, dat men dichtbij *śrī gurudeva* zit en hem vereert door hem zestien artikelen aan te bieden, waarbij voor ieder artikel gepaste *mantras* worden gechant.

*idam āsanam aiṃ gurudevāya namaḥ
etat pādyaṃ aiṃ gurudevāya namaḥ
idam arghyaṃ aiṃ gurudevāya namaḥ*

idaṁ ācamanīyaṁ aiṁ gurudevāya namaḥ
eṣa madhuparkaḥ aiṁ gurudevāya namaḥ
idaṁ punar ācamanīyaṁ aiṁ gurudevāya namaḥ
idaṁ snānīyaṁ aiṁ gurudevāya namaḥ
idaṁ sottariya-vastraṁ aiṁ gurudevāya namaḥ
idaṁ ābharaṇaṁ aiṁ gurudevāya namaḥ
eṣa dhūpaḥ aiṁ gurudevāya namaḥ
eṣa dīpaḥ aiṁ gurudevāya namaḥ
idaṁ sacandana-puṣpaṁ aiṁ gurudevāya namaḥ
idaṁ naivedhyaṁ aiṁ gurudevāya namaḥ
idaṁ pānīya-jalaṁ aiṁ gurudevāya namaḥ
idaṁ punar ācanamīyaṁ aiṁ gurudevāya namaḥ
idaṁ tāmbūlaṁ aiṁ gurudevāya namaḥ
idaṁ sarvaṁ aiṁ gurudevāya namaḥ

Daarna dient men naar vermogen de *guru-gāyatrī-mantra* te chanten,

aiṁ gurudevāya vidmahe, kṛṣṇānandāya
dhīmaḥi, tan no guruḥ pracodayāt

Laat ons mediteren op *śrī gurudeva*, die Rādhā en Kṛṣṇa altijd plezier geeft. Laat ons proberen *śrī guru* te begrijpen. Mag hij ons van binnenuit inspireren en leiding geven.

Daarna dient men aan *guru* eerbetuigingen aan te bieden.

ajñāna-timirāndhasya / jñānāñjana-salākayā
cakṣur unmilitaṁ yena / tasmai śrī-gurave namaḥ

O Gurudeva, u bent zo genadevol. Ik bied u mijn nederige eerbetuigingen aan en bid uit het diepst van mijn hart, dat u met de toorts van goddelijke kennis mijn ogen opent, die blind zijn geweest door de duisternis van onwetendheid.

Bied daarna eerbetuigingen aan de Vaiṣṇava's.

*vāñchā-kalpa-tarubhyaś ca / kṛpā-sindhubhya eva ca
patitānām pāvanebhyo / vaiṣṇavebhyo namo namaḥ*

Ik bied de Vaiṣṇava's keer op keer eerbetuigingen aan, ze zijn als wensbomen, een oceaan van genade en bevrijden de gevallen, geconditioneerde zielen.

Daarna voert men *pūjā* uit voor Śrī Gaurāṅga, die bestaat uit vijf principes of waarheden, terwijl men op Hem alsvolgt mediteert,

*sṛīman-mauktika-dāma-baddha-cikuraṁ susmera-candrānanam
sṛī-khaṇḍāguru-cāru-citra-vasanam srag-divya-bhūṣāñcitam
nṛtyāveṣa-rasānumoda-madhuram kandarpa-veśojjvalam
caitanyam kanaka-dyutim nija-janaiḥ saṁsevyamānam bhaje*

Ik eer Śrī Caitanyadeva, wiens haar met prachtige strengen parels is doorvlochten, wiens gelaat zo stralend is als de maan, wiens ledematen met *candana* en *aguru* zijn gebalsemd en die, gesierd met schitterende kleding, bloemenslingers en transcendent glinsterende ornamenten danst en verzonken is in de extasen van zoete smaken. Zijn gouden lichaam is getooid met de ornamenten van *bhāva* en doet Hem verschijnen als een betoverende Cupido temidden van Zijn intieme metgezellen.

Daarna doet men *pūjā* voor Śrī Gaurāṅga met zestien artikelen,

*idam āsanam klīm kṛṣṇa-caitanyāya namaḥ
etat pādyam klīm kṛṣṇa-caitanyāya namaḥ
idam arghyam klīm kṛṣṇa-caitanyāya namaḥ
idam ācamaniyam klīm kṛṣṇa-caitanyāya namaḥ
eṣa madhuparkah klīm kṛṣṇa-caitanyāya namaḥ
idam punar ācamaniyam klīm kṛṣṇa-caitanyāya namaḥ
idam snāniyam klīm kṛṣṇa-caitanyāya namaḥ
idam sottariya-vastram klīm kṛṣṇa-caitanyāya namaḥ
idam ābharanam klīm kṛṣṇa-caitanyāya namaḥ
eṣa gandhaḥ klīm kṛṣṇa-caitanyāya namaḥ
eṣa dhūpaḥ klīm kṛṣṇa-caitanyāya namaḥ*

eṣa dīpaḥ klīm kṛṣṇa-caitanyaḥ namah
idaṁ sacandana-puṣpaṁ klīm kṛṣṇa-caitanyaḥ namah
idaṁ sacandana-tulasī-patram klīm kṛṣṇa-caitanyaḥ namah
idaṁ naivedyaṁ klīm kṛṣṇa-caitanyaḥ namah
idaṁ pānīya-jalaṁ klīm kṛṣṇa-caitanyaḥ namah
idaṁ punar ācamaṇīyaṁ klīm kṛṣṇa-caitanyaḥ namah
idaṁ tāmbūlaṁ klīm kṛṣṇa-caitanyaḥ namah
idaṁ mālyaṁ klīm kṛṣṇa-caitanyaḥ namah
idaṁ sarvaṁ klīm kṛṣṇa-caitanyaḥ namah

Na de verering van Śrī Gaura te hebben voltooid chant men de *gaura-gāyatrī* naar eigen vermogen,

klīm kṛṣṇa-caitanya vidmahe, viśvambharāya
dhīmahi, tan no gaurah pracodayāt

Laat ons trachten Śrī Kṛṣṇa Caitanya te begrijpen. Laat ons mediteren op Viśvambhara, die het hele universum in stand houdt. Mag die gouden Śrī Gaura Zich in ons hart manifesteren en ons inspireren.

Daarna biedt men eerbetuigingen aan Śrī Gaurasundara met de volgende *mantra*,

ānanda-līlāmaya-vigrahāya / hemābha-divyāc-chavi-sundarāya
tasmai mahā-prema-rasa-pradāya / caitanya-candrāya namo namas te

Ik bied Śrī Caitanya-candra eerbetuigingen aan, wiens gedaante de belichaming is van zegenrijk, transcendent spel, wiens gouden lichaamskleur over een goddelijke schoonheid beschikt en die onbeperkte nectar schenkt in de zoete smaken van *prema*.

Daarna dient men *arcana* van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa uit te voeren in het bewustzijn, dat het de genade is van *śrī guru* en Śrī Gaurāṅga. Eerst dient men te mediteren op Śrī Vṛndāvana,

tato vṛndāvanam dhyāyet / paramānanda-varḍhanam
kālīndī-jala-kallola-saṅgi-māruta-sevitam

*nānā-puṣpa-latā-baddha-vṛkṣa-śaṅḍaiś ca maṇḍitam
koṭi-sūrya-samābhāsaṁ / vimuktaṁ ṣaṭ-taraṅgakaiḥ
tan-madhye ratna-khacitaṁ / svarṇa-simhāsanāṁ mahat*

Mediteer op een grote, gouden troon ingelegd met edelstenen in het goddelijke oord van Śrī Vṛndāvana-dhāma. Het is een plaats van constant toenemende zegen, die wordt gediend door zachte briezen, die zijn gekoeld door aanraking van de golven van de Yamuna en gesierd met diverse soorten bloemen, klimplanten en bomen. Zijn schittering is gelijk aan miljoenen zonnen en is altijd vrij van de zes golven van de materiële natuur (namelijk lust, woede, hebzucht, afgunst, vals-ego en begoocheling).

Daarna mediteert men op Śrī Rādhā-Kṛṣṇa, die op een gouden troon zitten, die is ingelegd met edelstenen,

*śrī-kṛṣṇaṁ śrī-ghana-śyāmaṁ / pūrṇānanda-kalevaram
dvi-bhujam sarva-deveṣaṁ / rādhāliṅgita-vigraham*

Ik mediteer op Śrī Kṛṣṇa, wiens blauwzwarte kleur lijkt op die van een verse regenwolk, wiens lichaam vol transcendente zegen is, die een gedaante heeft met twee armen, die de Meester is van alle halfgoden en wordt omarmd door Śrīmatī Rādhikā.

Vervolgens wordt Śrī Rādhā-Kṛṣṇa *pūjā* met zestien artikelen aangeboden,

*idam āsanam śrīm klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
etat pādyaṁ śrīm klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idam arghyaṁ śrīm klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idam ācamaṇīyaṁ śrīm klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
eṣa madhuparkaḥ śrīm klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idam snāṇīyaṁ śrīm klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idam sottariya-vastram śrīm klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idam ābharanam śrīm klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
eṣa gandhaḥ śrīm klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
eṣa dhūpaḥ śrīm klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ*

eṣa dīpaḥ śrīṁ klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idaṁ sacandana-puspaṁ śrīṁ klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idaṁ sacandana-tulasī-patraṁ śrīṁ klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idaṁ naivedyaṁ śrīṁ klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idaṁ pāniya-jalam śrīṁ klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idaṁ punar ācamaṇīyaṁ śrīṁ klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idaṁ tāmbūlaṁ śrīṁ klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idaṁ mālyaṁ śrīṁ klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ
idaṁ sarvaṁ śrīṁ klīm rādhā-kṛṣṇābhyām namaḥ

Na de verering chant men deze *yugala-gāyatrī-mantra* naar eigen vermogen,

klīm kṛṣṇāya vidmahe, dāmodarāya
dhīmahī, tan no pracodayāt

Laten we trachten de al-aantrekkelijke Śrī Kṛṣṇa te kennen. Laat ons mediteren op Dāmodara, die gebonden is door de liefde van Zijn toegewijden. Mag die Kṛṣṇa Zich in ons hart manifesteren en ons inspireren.

śrīṁ rādhikāyai vidmahe, prema-rūpāyai
dhīmahī, tan no rādhā pracodayāt

Laat ons trachten Śrīmatī Rādhikā te begrijpen. We mediteren op Haar, de belichaming van *prema*. Mag die Rādhā Zich in ons hart manifesteren en ons inspireren.

Bied daarna eerbetuigingen aan Śrī Kṛṣṇa,

he kṛṣṇa karuṇā-sindho / dīna-bandho jagat-pate
gopeśa gopikā-kānta / rādhā-kānta namo 'stu te

Ik bied Jou mijn eerbetuigingen aan. O Kṛṣṇa! Je bent de oceaan van genade, vriend van de gevallenen, Godheid van de schepping en meester van de gemeenschap van koeherdens. Je bent Gopī-kānta, geliefde van de *gopīs* en bovendien ben Je Rādhā-kānta, de geliefde van Śrīmatī Rādhikā.

En aan Śrī Rādhā,

*tapta-kāñcana-gaurāṅgi / rādhe vṛndāvaneśvari
vṛṣabhānu-sute devī / praṇamāmi hari-priye*

O Gaurāṅgī, wier lichaamskleur lijkt op gesmolten goud! O Rādhā! Koningin van Vṛndāvana! O dochter van Vṛṣabhānu Mahārāja! O Devi! O dierbaarste van Hari, eerbetuigingen aan Jou, keer op keer!

Daarna chant men de *kāma-bija*, *mūla-mantra* en *kāma-gāyatrī* naar eigen vermogen. En dan reciteert men *padya-pañcaka* en *vijñapti-pañcaka* in de juiste volgorde en met een gevoel van smart.

Padya-pañcaka:

*saṁsāra-sāgarān nātha / putra-mitra-grhāṅganāt
gotārau me yuvām eva / prapanna-bhaya-bhañjanau (1)*

O Śrī Rādhā-Kṛṣṇa, Jullie zijn mijn beschermers tegen de oceaan van het materiële bestaan gekenmerkt door zonen, vrienden, huis-houden en land. Jullie worden daarom gekend als de vernietigers van angst van degenen, die zich aan Jullie hebben overgegeven.

*yo 'haṁ mamāsti yat kiñcid / iha loke paratra ca
tat sarvaṁ bhavato 'dhyaiva / caraṇesu samarpitam (2)*

O Jullie Godheden, ik en al het kleine beetje, dat ik in deze wereld en de volgende bezit – dit alles offer ik nu aan Jullie lotusvoeten.

*aham apy aparādhānām / ālayas tyakta-sādhanaḥ
agatiḥ ca tato nāthau / bhavantau me parā gatiḥ (3)*

O Jullie Godheden, ik ben echt het oord van veel overtredingen en volslagen verstoken van iedere devotionele praktijk. Ik heb geen andere toevlucht; daarom beschouw ik Jullie als mijn hoogste doel.

*tavāsmi rādhikā-nātha / karmaṇā manasā girā
kṛṣṇa-kānte tavaivāsmi / yuvām eva gatiḥ mama (4)*

O Meester van Śrīmatī Rādhikā, ik ben de Jouwe in actieiteiten, geest en woord. O geliefde van Śrī Kṛṣṇa, Śrīmatī Rādhikā, ik behoor alleen Jou toe. Jullie beiden zijn mijn enige bestemming.

*śaraṇaṁ vāṁ prapanno 'smi / karuṇā-nikarākarau
prasādaṁ kuru dāsyāṁ bho / mayi duṣṭe 'parādhini (5)*

O Śrī Rādhā-Kṛṣṇa, O oceanen van genade, ik neem tot Jullie mijn toevlucht. Ook al ben ik gevallen en een overtreder, weest alsjeblijft met mij tevreden en maak me Jullie dienaar.

Vijñapti-pañcaka:

*mat-samo nāsti pāpātmā / nāparādhī ca kaścana
parihāre 'pi lajjā me / kiṁ bruve puruṣottama (1)*

O Puruṣottama, er is niemand zo zondig en offensief als ik ben. Hoe moet ik mezelf beschrijven? Ik schaam me zelfs om te smeken om verschoning van mijn zonden.

*yuvatināṁ yathā yūni / yunāṁ ca yuvatau yathā
mano 'bhiramate tadvan / mano me ramatām tvayi (2)*

Zoals de geest van jongedames genoeg scheidt in het denken aan jongeheren en de geest van jongeheren genoeg scheidt in het denken aan jongedames, laat alsjeblijft mijn geest genoeg scheppen in Jullie alleen.

*bhūmau skhalita-pādānāṁ / bhūmir evāvalambanam
tvayi jātāparādhānāṁ / tvam eva śaraṇaṁ prabho (3)*

Zoals de grond de enige steun geeft aan degenen, die zijn uitgegleden, zo zijn Jullie ook alleen de enige toevlucht zelfs voor degenen, die tegen Jullie overtredingen hebben begaan.

*govinda-vallabhe rādhe / prārthaye tvāṁ ahaṁ sadā
tvādyam iti jānātu / govindo mām tvayā saha (4)*

O Śrīmatī Rādhikā, dierbaarste van Śrī Govinda, het is altijd mijn verzoek aan Jullie geweest: mogen Jij en Govinda me beschouwen als van Jullie.

*rādhe vṛndāvanādhiṣe / karuṇāmṛta-vāhini
kṛpayā nija-pādābja-dāsyam mahyam pradiyatām (5)*

O Śrīmatī Rādhikā, O koningin van Vṛndāvana, Je bent een stromende rivier van ambrozijnen mededogen. Wees me alsjeblieft zo genadig en geef me de dienst aan Jouw lotusvoeten.

Daarna biedt men *śrī guru* en de Vaiṣṇava's de restanten aan,

*etat mahā-prasāda nirmālyam śrī-gurave namaḥ
etat pānīya-jalam śrī-gurave namaḥ
etat prasāda-tāmbūlam śrī-gurave namaḥ
etat sarvam sarva-sakhībho namaḥ
śrī-paurṇamāsyai namaḥ
sarva vraja-vāsibhyo namaḥ
sarva vaiṣṇavebhyo namaḥ*

De *mantra* voor het plukken van *tulasī* blad is een vereiste, alvorens *tulasī-pūjā* uit te voeren,

*tulasī-amṛta-janmāsi / sadā tvam keśava-priye
keśavārtham vicinomi / varadā bhāva śobhane*

O *Tulasī* met stralende schoonheid, je bent geproduceerd uit de nectar tijdens het karnen van de melkocean. Je bent Śrī Keśava altijd dierbaar. Ik pluk jouw blaadjes alleen voor de verering van Śrī Kṛṣṇa. Mag je me het godsgeschenk geven, dat mijn verering van Kṛṣṇa een succes wordt.

Tulasī-pūjā:

*nirmālya-gandha-puṣpādi-pānīya-jalam
idam arghyam śrī-tulasyai namaḥ*

Tulasī-mantra:

*nirmitā tvaṁ purā devair / arcitā tvaṁ surāsuraiḥ
tulasi hara me 'vidyāṁ / pūjāṁ grhna namo 'stu te*

Je bent lang geleden tot stand gekomen en je wordt zowel door goden als demonen vereerd. O Tulasī, mijn eerbetuigingen aan jou. Wees zo goed mijn onwetendheid te verdrijven en mijn verering te aanvaarden.

Tulasī-praṇāma:

*yā dṛṣṭā nikhilāgha-saṅgha-samanī sprṣṭā vapuḥ pāvānī
rogānām abhivanditā nirasani siktā 'ntaka-trāsinī
pratyāsatti-vidhāyinī bhagavataḥ kṛṣṇasya saṁropitā
nyastā tac-caraṇe subhakti-phaladā tasyai tulasyai namaḥ*

O Tulasī, ik bied jou mijn eerbiedige eerbetuigingen aan. Door eenvoudig jou te zien worden alle zonden teniet gedaan. Door jou eenvoudig aan te raken wordt het lichaam gezuiverd. Door jou eerbetuigingen aan te bieden worden alle ziekten verdreven. Door jou water te geven wordt angst voor de dood verdreven. Door jou te planten krijgt men nabijheid tot Bhagavān. Door jou aan de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa te offeren krijgt men een speciaal soort toewijding, de zeldzame vrucht van *prema-bhakti*.

Nadat men aan *tulasī* eerbetuigingen heeft aangeboden, chant men met *sambandha-jñāna* het voorgeschreven aantal *kṛṣṇa-nāma* op *tulasī* kralen. Bij het chanten van de heilige naam, dat buitengewoon heilzaam is, worden tijd, plaats, zuiverheid of onzuiverheid niet in overweging genomen. Daarna reciteert men de volgende *mantra*, aanvaard men *śrī kṛṣṇa-caraṇāmṛta* en raakt men ermee het hoofd aan,

*aśeṣa-kleśa-niḥśeṣa-kāraṇaṁ śuddha-bhakti-dam
kṛṣṇa-pādodakaṁ pītvā / śirasā dhārayāmy aham*

Nadat ik het water van de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa heb genipt, dat zuivere *bhakti* schenkt en de vernietiging van onbeperkte ellende en pijn veroorzaakt, neem ik dat water op mijn hoofd.

Daarna chant men de volgende *mantra* en aanvaardt men een beetje *mahā-prasādam*.

*rudanti pātakāḥ sarve / niśvasanti muhur-muhuh
hā hā kṛtvā palāyanti / jagannāthānna-bhakṣaṇāt*

Als men eenvoudig het voedsel neemt, dat is geofferd aan Jagannātha, snakken alle soorten zonden naar adem. Ze roepen “Alas! Alas!” en slaan voor hun leven op de vlucht.

Dan biedt men languit zijn eerbetuigingen aan met de volgende *mantra*,

*dorbhyāṁ padbhyāṁ ca jānubhyāṁ / urasā śirasā dṛṣā
manasā vacasā ceti / praṇāmo ‘ṣṭāṅga īritaḥ*

Ik bied eerbetuigingen aan met acht lichaamsdelen: armen, voeten, kniën, borst, voorhoofd, geest, gezicht en spraak.

ALDUS EINDIGEN DE OCHTENDPLICHTEN

’s Avonds chant men de *kāma-bīja*, *mūla-mantra* en *kāma-gāyatrī* twaalf keer. Men mag nooit iets eten en drinken, dat niet in de geaardheid goedheid is en niet is geofferd aan Śrī Bhagavān.

*pathyāṁ pūtam anāmayantam / āhāryāṁ sāttvikāṁ viduh
rājasam indriya-preṣṭham / tāmasam ārtido ‘suciḥ*

Voedsel in de geaardheid goedheid is gezond, zuiver en veroorzaakt geen pijn. Voedsel in de geaardheid harstocht is de zintuigen dierbaar. Voedsel in de geaardheid onwetendheid is onzuiver en veroorzaakt lijden.

Men dient *vratas* in acht te nemen op Śrī Ekādaśī, verschijningsdagen van *viṣṇu-tattva* enzovoort naar eigen vermogen. Men mag nooit vervallen in slecht gezelschap. Het opgeven van dergelijke associatie is de deugdzame praktijk van een Vaiṣṇava.

ALDUS EINDIGT SANKṢEPA-ARCANA-PADDHATI

GLOSSARIUM

A

Abhisāra – rendezvous of afspraakje met Śrī Kṛṣṇa.

Ācamana – een reinigingsritueel, waarbij men van de rechter handpalm water nipt en dan een bepaalde naam van Bhagavān chant.

Ācārya – geestelijk voorganger, iemand die onderwijst door voorbeeld.

Adhirūḍha-bhāva, adhirūḍha-mahābhāva – de hoogste staat van *mahābhāva* aangetroffen alleen in de *gopīs* van Vraja. Er zijn twee soorten *adhirūḍha-bhāva*, (1) *modana* en (2) *mādana*. (1) De *adhirūḍha*, waarin alle *sāttvika-bhāvas* van de *nāyaka* en *nāyikā* tot een veel grotere omvang worden gewekt dan in de helder brandende (*uddīpta*) conditie, wordt *modana* genoemd. *Mādana* wordt nergens aangetroffen dan alleen in de groep van Śrī Rādhā. *Modana* wordt in enkele bijzondere condities van afgescheidenheid *mohana* en als effect van deze hulpeloze conditie van afgescheidenheid manifesteren zich alle *sāttvika-bhāvas* in de laaiende (*sūddhīpta*) hoedanigheid. (2) Als *mahābhāva* zelfs verder toeneemt, krijgt het een extreem geavanaceerd karakter. De overheersende emotie, waarin het vanwege de gelijktijdige manifestatie van alle soorten transcendenten emoties uitbundig wordt, heet *mādana*. Deze *mādana-bhāva* is eeuwigdurend en stralend manifest alleen in Śrī Rādhā en heeft alleen plaats op het moment van ontmoeting. Er wordt ook naar verwezen als *mādanākhyā-mahābhāva*.

Ahaitukī-bhakti – onvermengde toewijding.

Aīśvarya – rijkdom, grandeur, majesteit of suprematie; met betrekking tot *bhakti* verwijst dit naar toewijding aan Śrī Kṛṣṇa met meer gevoel van ontzag en eerbied dan liefvalligheid (*mādhurya*).

Aīśvarya-jñāna – het gewaar zijn van het aspect van goddelijkheid.

Ajāta-rati-sādhaka – een *sādhaka*, die het stadium van *bhāva* niet heeft bereikt.

Ānanda – spirituele zegen, extase, vreugde of geluk.

Anartha – (*an-artha* – non-waarde) ongewenste verlangens, activiteiten of gewoonten, die de vooruitgang in *bhakti* belemmeren.

Anartha-nivṛtti – het reinigen van alle ongewenste verlangens uit het hart. Dit is het derde stadium in de ontwikkeling van de kruipplant van toewijding, welke plaats heeft onder invloed van *sādhu-saṅga* en *bhajana-kriyā*.

Aṇimā – het mystieke vermogen om zo klein als een deeltje te worden.

Anubhāvas – een van de vijf essentiële ingrediënten van *rasa*. De acties, die de spirituele emoties in het hart vertonen of onthullen, worden *anubhāvas* genoemd. Er zijn dertien *anubhāvas*.

Anurāga – (1) gehechtheid, genegenheid of liefde; (2) een geïntensiverd stadium van *prema*, dat vlakvoor *mahābhāva* verschijnt. In *Śrī Ujjvala-nīlamanī* (14.146) is *anurāga* als volgt gedefinieerd, “Hoewel men de geliefde regelmatig ontmoet en met hem/haar goed bekend is, veroorzaakt het constant nieuwe gevoel van intense gehechtheid de geliefde ieder moment opnieuw te ervaren, alsof men nooit eerder enige ervaring met een dergelijk persoon heeft gehad. De gehechtheid, die een dergelijk gevoel inspireert, heet *anurāga*.”

Aparādha – een overtreding begaan tegen de heilige naam, Vaiṣṇava’s, de geestelijk leermeester, de geschriften, heilige plaatsen of het godsbeeld.

Aparāhna – late namiddag.

Aparābdha – niet vruchtdragend; de actie is uitgevoerd en het resultaat komt geleidelijk tot rijping, hoewel het zich nog niet heeft gemanifesteerd.

Ārati – ceremonie, waarin een godheid artikelen ter verering worden aangeboden, zoals wierook, lamp, bloemen en waaier, begeleid door gezang en het rinkelen van een bel.

Arcana – verering van het godsbeeld; een van de negen belangrijkste processen van toegewijde dienst.

Artha – verwerven van rijkdom, economische ontwikkeling; een van de vier levensdoelen van de mens (*puruṣārthas*).

Ārya-patha – de weg van rechtschapenheid en kuisheid aangegeven in de geschriften.

Āsakti – gehechtheid; dit wijst vooral op gehechtheid aan Bhagavān en Zijn eeuwige metgezellen. *Āsakti* verschijnt, wanneer de smaak voor *bhajana* leidt tot een rechtstreekse en diepe gehechtheid aan de persoonlijkheid, die het object van die *bhajana* is. Dit is het zesde stadium in de ontwikkeling van de kruipplant van toewijding en wordt gewekt, wanneer de smaak voor *bhajana* rijp wordt.

Āsrama – een van de vier levensfasen: *brahmācārī*, *gṛhastha*, *vānaprastha* en *sannyāsa*.

Āṣṭa-kāliya-līlā – het spel dat Śrī Kṛṣṇa uitvoert met Zijn metgezellen gedurende de acht perioden van de dag, (1) *niśānta-līlā*, spel op het eind van de nacht; (2) *prātaḥ-līlā*, spel bij zonsopgang; (3) *parvāhna-līlā*, ochtendspel; (4) *madhyāhna-līlā*, middagspel; (5) *aparāhna-līlā*, spel in de namiddag; (6) *sāyam-līlā*, spel bij schemering; (7) *prasoṣa-līlā*, avondspel en (8) *rātri-līlā*, spel in de nacht.

Aṣṭāṅga-yoga – het *yoga* systeem, dat bestaat uit acht onderdelen: *yāma* (het proces van zintuiglijke beheersing); *niyama* (weerhouden van de zintuigen); *āsana* (lichamelijke houdingen); *prāṇāyāma* (beheersing van de ademhaling); *pratyāhāra* (terugtrekken van het verstand uit zintuiglijke waarneming); *dhāraṇā* (stabiliseren van de geest); *dhyāna* (meditatie) en *samādhi* (diepe en ononderbroken absorbtie in Bhagavān in het hart).

Aṣṭa-sakhīs – de acht vooraanstaande *gopīs* van Śrīmatī Rādhikā: Lalita, Viśākhā, Citrā, Indulekha, Campakalatā, Raṅga-devī, Sudevī en Tuṅgavidyā.

Aṣṭa-sāttvika-bhāvas – zie **Sāttvika-bhāvas**.

Āśvamedha – vuuroffer van een paard.

Āvaraṇātmikā – de functie van de begoochelende energie, die ware kennis afdekt, zodat de geconditioneerde ziel in iedere conditie van het leven tevreden is.

Avatāra – (letterlijk: ‘iemand die neerdaalt’) een deels of geheel bekrachtigde incarnatie van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, die wordt beschreven in de geschriften. Een *avatāra* daalt met een bepaalde missie neer uit de spirituele wereld naar het materiële universum.

B

Bahirāṅga-śakti – Gods externe of materiële vermogen, ook *māyā-śakti* genoemd.

Bhagavān – de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods.

Bhagavat-kathā – zie **Hari-kathā**.

Bhajana – (1) activiteiten uitgevoerd in het bewustzijn een dienaar van Śrī Kṛṣṇa te zijn, (2) in algemene zin verwijst *bhajana* naar de uitvoering van spirituele praktijken, vooral horen, chanten en mediteren op de naam, gedaante, eigenschappen en het spel van Śrī Kṛṣṇa.

Bhajana-kriyā – de praktijk van *bhakti* oppakken, zoals horen en chanten. Dit is het tweede stadium in de ontwikkeling van de kruipplant van toewijding en heeft plaats onder invloed van *sādhu-saṅga*.

Bhakta – een toegewijde.

Bhakti – liefdevolle toegewijde dienst aan Śrī Kṛṣṇa.

Bhāva – (1) spirituele emoties, liefde of sentimenten; (2) het aanvangsstadium van perfectie in toewijding (*bhāva-bhakti*). Het is de kiem van *prema* en wordt ook *rati* genoemd. Dit is het zevende stadium van de kruipplant van toewijding.

Brahmacārī – een lid van de eerste *āśrama* (levensfase) in het *varṇāśrama* stelsel; een celibataire, ongehuwde student.

Brahma – de spirituele uitstraling van het transcendente lichaam van Allerhoogste Persoonlijkheid Gods.

Brāhma-muhūrta – de gunstige periode van de dag vanaf anderhalf uur tot vijftig minuten vóór zonsopgang.

Brāhmaṇa – de hoogste kaste van de vier *varṇas* in het *varṇāśrama* stelsel; een priester of leermeester.

Brāhmaṇī – een vrouwelijke *brāhmaṇa*; de vrouw van een *brāhmaṇa*.

C

Cakora – een vogel die alleen van maanlicht leeft.

Caranāmṛta – water dat is gebruikt om de voeten van Śrī Kṛṣṇa of Zijn metgezellen te wassen.

Cit-śakti – het vermogen dat is gerelateerd aan het kennend aspect van Bhagavān. Met dit vermogen kent Hij Zichzelf en het veroorzaakt,

dat anderen Hem kennen. Kennis van de Absolute Realiteit is alleen mogelijk met behulp van dit vermogen.

D

Danḍa – maatstelsel van tijd; ongeveer 25-30 minuten; uitgelegd in *Śrīmad-Bhāgavatam*, Canto Drie, Hoofdstuk 11 en in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Madhya-līlā* 3.387-390).

Danḍavat-praṇāma – eerbetuiging languit op de grond.

Darśana – zien, ontmoeten, bezoeken of schouwen (vooral van een godheid, een heilige plaats of een verheven Vaiṣṇava).

Dāsī – een dienstmaagd.

Dāsya – (1) de tweede van de vijf primaire relaties met Śrī Kṛṣṇa, die in de stadia van *bhāva* of *prema* wordt gevestigd; liefde of aantrekking tot Śrī Kṛṣṇa tot uitdrukking gebracht met het gevoel een dienaar te zijn; (2) de algemene relatie van praktiserende toegewijden met Kṛṣṇa wordt *kṛṣṇa-dāsya* of *bhagavad-dāsya* genoemd. Dit betekent eenvoudig, dat men zijn ware identiteit als een dienaar van Śrī Kṛṣṇa herkent.

Devī-dhāma – de materiële wereld.

Dhāma – een heilige plaats van pelgrims; de woonplaats van Bhagavān, waar Hij verschijnt en Zijn transcendente spel uitvoert.

Dhāma-aparādha – overtredingen begaan tegen de *dhāma*.

Dharma – (1) religie in het algemeen; (2) de sociaal religieuze plichten voorgeschreven in de geschriften aan verschillende klassen personen in het *varṇāśrama* stelsel.

Dhīra-lalīta-nāyaka – Śrī Kṛṣṇa als een held, die deskundig is in de vierenzestig kunstvormen en in amoureuze aangelegenheden, die Zich altijd bevindt op een frisse, jeugdige leeftijd, die bedreven is in het maken van grappen, die verstoken is van zorgen en wordt beheerst door de goddelijke liefde van Zijn minnaressen.

Dikṣā – inwijding ontvangen van een geestelijk leermeester.

Divyonmāda – een wonderlijke, goddelijke conditie, die lijkt op een staat van volslagen verwarring. Deze heeft plaats in het stadium van *mohana-mahābhāva* en kent veel verschillende vormen, zoals *udg-*

hūrṇā en *citra-jalpa*. Deze wordt vrijwel alleen in Śrīmatī Rādhikā aangetroffen.

G

Gauḍīya Vaiṣṇava – (1) iedere Vaiṣṇava die de leer van Śrī Caitanya Mahāprabhu volgt; (2) een Vaiṣṇava die is geboren in Bengalen.

Gopa – een koeherder, hetzij kind of volwassen.

Gopī, Gopikā – een koeherdersmeisje of –vrouw van Vraja.

Gṛhāstha – een lid van de tweede levensfase (*āśrama*) in het *varṇāśrama* stelsel; een gezinshoofd.

Guñjā – een klein, lichtrood zaad met een zwart vlekje aan de bovenkant. Naar zeggen vertegenwoordigt dit zaad Śrīmatī Rādhikā.

Guru-paramparā – de disciplinaire opvolging van bonafide geestelijk leermeesters, die spirituele kennis overdragen.

H

Hari-kathā – vertellingen over de heilige naam, gedaante, eigenschappen en het spel van Bhagavān.

Harināma – het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa.

Hlādinī-śakti – dit verwijst naar de *svarūpa-śakti*, die wordt overheerst door *hlādinī*, het zegenvermogen (zie **Svarūpa-śakti**).

I

Īsvarī – koningin, meesteres of godin.

J

Japa – het hardop of zachtjes bij zichzelf chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa.

Jāta-ratī-sādhaka – een *sādhaka* op het niveau van *bhāva*.

Jīva – het eeuwige, individuele levende wezen, dat in de geconditioneerde staat van het materiële bestaan een materieel lichaam aanneemt in een van de ontelbaar vele levenssoorten.

Jñāna – (1) kennis in het algemeen; (2) kennis die leidt tot onpersoonlijke bevrijding.

Jñānī – iemand die het pad van *jñāna* volgt, kennis gericht op onpersoonlijke bevrijding.

K

Kali-yuga – het huidige tijdperk van ruzie en schijnheiligheid, dat vijfduizend jaar geleden is begonnen (zie ook **Yuga**).

Kalpa – één dag van Brahmā.

Kāma – (1) lust naar het bevredigen van de aandrang van de materiële zintuigen; (2) het bovenzinnelijke verlangen van de *gopīs* om van amoreus spel met Śrī Kṛṣṇa te genieten.

Kaniṣṭha-adhikārī – een beginnende beoefenaar van *bhakti*.

Karma – (1) iedere activiteit uitgevoerd in de loop van het materiële bestaan; (2) vruchtdragende activiteiten; vrome activiteiten die leiden tot materieel voordeel in deze wereld of in de hemelse planeten na de dood; (3) noodlot; voorgaande acties die in onvermijdelijke reacties resulteren.

Karma-kāṇḍa – een onderdeel van de Veda's, dat betrekking heeft op de uitvoering van ceremoniële activiteiten en offerriten gericht op materieel voordeel of bevrijding.

Kīṅkari – een dienstmaagd.

Kīla-kiñcita – lichamelijke symptomen van extase; trots, ambitie, huilen, glimlachen, afgunst, angst en woede (zie *Śrī Ujjvala-nīlamanī, Anubhāva-prakarāṇa* 39) van Śrī Rūpa Gosvāmī.

Kīrtana – (1) gezamenlijk zingen van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa; (2) individueel chanten van de heilige naam of (3) gesproken beschrijvingen van de glorie van de namen, gedaanten, eigenschappen, metgezellen en het spel van Śrī Kṛṣṇa.

Kīśora (Kīśorī) – een adolescente jongen (of meisje).

Kṛṣṇa-kathā – zie **Hari-kathā**.

Kṣatriya – de tweede van vier kasten (*varṇas*) in het *varṇāśrama* stelsel; een bestuurder of krijger.

Kuñja – een loofhut, bossage, of prieel; een natuurlijk beschaduwde rustplaats met een dak en wanden gevormd door bomen, ranken, kruipplanten en klimplanten.

Kuñkuma – een rood poeder of rode vloeistof, dat gehuwde vrouwen aanbrengen in de scheiding van hun hoofdhaar.

L

Laghimā – het mystieke vermogen zich lichter te maken dan een zacht veertje.

Lālā – een Vrajabhāṣā woord, waarmee men zich toegenegen richt tot een klein jongetje.

Līlā – het goddelijke en verbazingwekkende spel en vermaak van Śrī Bhagavān en Zijn metgezellen.

Līlā-avatāra – Kṛṣṇa's spelincarnatie, zoals bijvoorbeeld Balarāma, Kūrma, Nṛsimhadeva en Matsya.

Līlā-mādhurya – zie **Mādhurya**.

M

Mādana, Mādanākhyā – zie **Adhirūḍha-mahābhāva**.

Mādhurya-rasa – de zachte smaak van amoreuze liefde, ook *śṛṅgāra-rasa* genoemd.

Mādhurya – (1) lieftaligheid of schoonheid; (2) de vier unieke eigenschappen van Śrī Kṛṣṇa: *līlā-mādhurya* – verbazingwekkend spel en vermaak; *prema-mādhurya* – Hij wordt omringd door toegewijden met onvergelykbare *mādhurya-prema*; *veṇu-mādhurya* – de zoetvloeiende klank van Zijn fluit; en *rūpa-mādhurya* – Zijn buitengewone schoonheid.

Madhyāhna – middag.

Madhyama-adhikāri – de beoefenaar van *bhakti*, die het middenstadium van spirituele ontwikkeling heeft bereikt.

Mahā-bhāgavata – een zuivere toegewijde van Śrī Bhagavān in het hoogste stadium van het devotieele leven, die deskundig is in de Vedische literatuur, die volkomen vertrouwen heeft in Śrī Kṛṣṇa en de hele wereld kan verlossen.

- Mahābhāva** – dit hoogste stadium van *prema* volgt de fasen van *sneha*, *māna*, *praṇaya*, *rāga* en *anurāga* en manifesteert zich, wanneer *anurāga* een bijzondere staat van intensiteit bereikt.
- Mahābhāva-vati** – beschikkend over *mahābhāva*, het hoogste, liefdevolle sentiment.
- Mahājana** – een grote persoonlijkheid, die het hoogste ideaal onderwijst en met zijn gedrag een voorbeeld stelt, dat anderen kunnen volgen.
- Mahāmāyā, Māyā-śakti** – het vermogen dat begoocheling genereert en verantwoordelijk is voor de manifestatie van de materiële wereld, tijd en materiële activiteiten (zie ook **Māyā**).
- Mahāpuruṣa** – een grote persoonlijkheid, die deskundig is in de betekenissen van de geschriften.
- Maharṣi** – een groot heilige.
- Māna** – het gevoel dat voorkomt, dat de minnaar en minnares elkaar vrij ontmoeten en dat aanleiding geeft tot tijdelijke emoties, zoals woede, melancholie, twijfel, rusteloosheid, trots en jaloezie.
- Mānasī-sevā** – mentale dienstverlening.
- Mañjarī** – een dienstmeisje van Śrīmatī Rādhikā in de categorie van *nitya-sakhī* of *prāṇa-sakhī*.
- Mantra** – een spirituele geluidsvibratie, die de geest bevrijdt van zijn materiële conditionering en begoocheling, wanneer deze herhaaldelijk wordt gerepeteerd; een Vedische hymne, gebed of lied.
- Māyā** – begoocheling, illusie; datgene dat niet is; het externe vermogen van Śrī Bhagavān, dat levende wezens beïnvloedt het valse egoïsme te aanvaarden van een onafhankelijke genietster van deze materiële wereld te zijn (zie ook **Mahāmāyā, Māyā-śakti**).
- Māyāvādī** – iemand die de doctrine van impersonalisme propageert.
- Mohana** – zie **Adhirūḍha-mahābhāva**.
- Muni** – een heilige, wijze, asceet, spiritueel geleerde of zelfgerealiseerde ziel.
- Muralī** – een van Śrī Kṛṣṇa's fluiten, die 90 centimeter lang is, die vier gaatjes heeft met een mondstuk aan het eind en een zeer betoverende klank produceert.

N

Nāma – de heilige naam van Bhagavān.

Nāma-ābhāsa – een schijn van de heilige naam. Het stadium van chanten, waarin men van zonden en overtredingen wordt bevrijd, maar dat nog geen zuiverheid in het chanten heeft bereikt.

Nāma-aparādha – chanten van de heilige naam met overtredingen. Het chanten van de heilige naam, dat niet wordt vergezeld door de poging om zondig en offensief gedrag in het leven op te geven.

Nāma-aparādhī – iemand die met overtredingen chant.

Nāma-saṅkīrtana – het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa, vooral gezamenlijk chanten.

Nāmi – de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, Śrī Bhagavān; de persoon tot wie de naam zich richt.

Nara-lilā – spel en vermaak zoals van mensen.

Nāyaka – held; verwijst vooral naar Śrī Kṛṣṇa.

Nāyikā – heldin; verwijst vooral naar Śrīmatī Rādhikā en de andere *gopīs*.

Nikuñja – loofhut, bossage; een afgesloten plek, waar Rādhā en Kṛṣṇa elkaar ontmoeten en plezier maken.

Nirviśeṣa – verstoken van variëteit; vormloos onpersoonlijk aspect van de Absolute Waarheid.

Nisānta – het eind van de nacht vlak vóór zonsopgang.

Niṣkiñcana – vrij van alle materiële bezittingen, geheel nooddruftig; iemand die de wereld verzaakt.

Niṣṭhā – vast vertrouwen; vastgestelde devotionele praktijk, die nooit wankelt. Het vierde stadium in de ontwikkeling van de kruipplant van toewijding.

Nitya-sakhī – zie **Sakhī**.

Nitya-siddha-gopīs – eeuwig bevrijde *gopīs*.

Niyama – een van de onderdelen van *aṣṭāṅga-yoga* (zie **Aṣṭāṅga-yoga**).

P

- Pālya-dāsī** – een dienstmeisje van Śrīmatī Rādhikā. Het woord *pālya* betekent ‘gevoed, verzorgd en beschermd’ en het woord *dāsī* betekent ‘dienstmeisje’; de *pālya-dāsīs* zijn dienstmeisjes in de toegewegen zorg van Śrīmatī Rādhikā.
- Parabrahma** – de Allerhoogste *brahma*, Śrī Bhagavān.
- Parakiya-bhāva** – overspelige liefde; een romantische relatie buiten het huwelijk.
- Paramahansa** – een allerbeste, God-gerealiseerde, ‘zwaanachtige’ toegewijde van Śrī Bhagavān; het vierde en hoogste stadium van *sannyāsa*.
- Parama-tattva** – de Allerhoogste Absolute Waarheid, Śrī Bhagavān.
- Paramātmā** – de Superziel in het hart van alle levende wezens als getuige en bron van herinnering, kennis en vergetelheid.
- Parikramā** – (1) ommegang; (2) het pad dat een geheiligd stuk land omringt, zoals Vṛndāvana of Vraja.
- Pauganḍa** – jongensjaren; van zes tot tien jaar.
- Pitāmbara** – de schitterende, goudgele doek, die Śrī Kṛṣṇa draagt.
- Prabhu** – meester, heer of bestuurder.
- Pradoṣa** – avond.
- Prahara** – (zelfde als *yāma*) een periode van drie uur in een etmaal. De eerste *prahara* begint met *brahma-muhūrta*.
- Prakāṣa-līlā** – het manifeste spel van Śrī Kṛṣṇa.
- Prāṇakānta** – de liefde van zijn/haar leven.
- Prāṇāma** – een eerbetuiging.
- Prāṇanātha, Prāṇeśvara** – letterlijk: ‘de heer van haar leven’ in de zin van iemand, die oneindig dierbaarder is dan het eigen leven.
- Prāṇa-preṣṭha-sakhī** – hetzelfde als *priyā-narma-sakhī* (zie **Sakhī**).
- Prāṇa-priyatama** – iemand die dierbaarder is dan het eigen leven.
- Prāṇa-vallabha** – de geliefde van haar leven.
- Prāṇa-sakhī** – zie **Sakhī**.
- Prārabdha-karma** – de resultaten van voorgaande activiteiten, die reeds zijn begonnen vrucht te dragen.

Prasāda – (letterlijk: ‘genade’) de restanten van voedsel of artikelen geofferd aan de godheid, zoals wierook, bloemen, bloemenslingers en kleding.

Prātaḥ – vroege ochtend, zonsopgang.

Pravāsa – een van de vier onderverdelingen van *vipralambha*, scheiding; de scheiding van geliefden in verschillende plaatsen, die voorheen intieme associatie hadden. *Pravāsa* kent twee onderverdelingen: uit het zicht gaan (*pravāsa*) en naar een afgelegen plaats gaan (*sudūra-pravāsa*).

Prema – (1) extreem geconcentreerde liefde voor Śrī Kṛṣṇa, die het hart volkomen doet smelten en aanleiding geeft voor een diep gevoel van bezit (*mamatā*) in relatie tot Śrī Kṛṣṇa; (2) wanneer *bhāva* sterk verankerd raakt en door geen enkel obstakel wordt gehinderd, wordt het *prema* genoemd.

Prema-bhakti – een stadium van *bhakti* gekenmerkt door het verschijnen van *prema* (zie **Prema**); het geperfectioneerde stadium van toewijding; de achtste en tot volle bloei gekomen staat van de kruipplant van devotie.

Prema-mādhurya – zie **Mādhurya**.

Premī-bhakta – een toegewijde in het stadium van *prema*.

Priyā-narma-sakhā – zie **Sakhā**.

Priyā-narma-sakhī – zie **Sakhī**.

Priyatama – meest dierbare geliefde.

Pūjā – eredienst.

Purāṇa – de achttien historische bijlagen van de Veda’s.

Puruṣārtha – de vier levensdoelen – *kāma*, *artha*, *dharma* en *mokṣa*.

Pūrvāhna – ochtend.

Pūrva-rāga – liefdevolle aantrekkingskracht tot Śrī Kṛṣṇa voordat ontmoeting heeft plaatsgehad.

Puṣpāñjali – een bloemoffer uit beide handen aan Bhagavān of Zijn verheven toegewijde.

R

Rāgamārga – het pad van *rāga*, spontane gehechtheid (zie **Rāgānuga**).

- Rāgānuga** – *bhakti* die volgt in het voetspoor van de eeuwige metgezellen van Śrī Kṛṣṇa in Vraja.
- Rāgānuga-bhakta** – een toegewijde op het pad van spontane toewijding.
- Rāgātmikā** – iemand in wiens hart een natuurlijk en eeuwig, diep spontaan verlangen bestaat om Śrī Kṛṣṇa lief te hebben en te dienen. Dit wijst specifiek op de eeuwige inwoners van Vraja.
- Rājasūya** – een uitgebreid vuuroffer, dat iemand als keizer van de wereld installeert.
- Ramañī** – een verlegen, jong meisje, dat bedreven is in diverse vaardigheden om zoete emoties te wekken.
- Rasa** – (1) de spirituele transformatie van het hart, die plaats heeft, wanneer de perfecte staat van liefde voor Śrī Kṛṣṇa genaamd *rati* wordt geconverteerd in ‘vloeiende’ emoties door een combinatie aan te gaan met verscheidene soorten transcendentale extasen; (2) smaak.
- Rāsa-līlā** – Śrī Kṛṣṇa’s dansspel met de *vraja-gopīs*, dat een uitwisseling is van zuivere, spirituele liefde tussen Śrī Kṛṣṇa en de *gopīs*, Zijn meest vertrouwelijke dienaressen.
- Rāsa-maṇḍala** – een ronde zandvloer, waarop Śrī Kṛṣṇa en de *gopīs* hun *rasa-līlā* uitvoeren.
- Rasika** – iemand die bedreven is in het proeven van *rasa*; een kenner van *rasa*.
- Rasika-śekhara** – een titel van Śrī Kṛṣṇa, die betekent ‘de grootste genietster’ of ‘meester van de smaken der liefde’.
- Rati** – (1) gehechtheid, dol zijn op; (2) een stadium in de ontwikkeling van *bhakti*, dat synoniem is met *bhāva* (zie **Bhāva**).
- Rātri** – nacht.
- Rṣi** – een wijze, een heilige geleerd in de Veda’s.
- Ruci** – smaak; *ruci* ontwikkelt zich, nadat men standvastigheid in *bhājana* heeft bereikt. In dit stadium met het ontwaken van werkelijke smaak overstijgt de aantrekking tot spirituele aangelegenheden, zoals horen en chanten, de aantrekking tot iedere soort materiële activiteit; dit is het vijfde stadium in de ontwikkeling van de kruipplant van devotie.
- Rūpa-mādhurya** – zie **Mādhurya**.

Rūpānuga-bhakta – een toegewijde, die Śrī Rūpa Gosvāmī volgt op het pad van spontane toewijding.

S

Sādhaka – iemand die een spirituele discipline volgt met het doel om zuivere toewijding voor Śrī Kṛṣṇa te verkrijgen, in het bijzonder *bhāva-bhakti*.

Sādhana – de methode die men aanneemt om het specifieke doel (*sādhya*) te bereiken.

Sādhu – een heilig persoon of toegewijde.

Sādhu-saṅga – associatie van ver gevorderde toegewijden; het eerste stadium in de ontwikkeling van de kruipplant van toewijding en de meest belangrijke factor voor vooruitgang in *bhakti*.

Sakhā – een mannelijke vriend, metgezel of assistent. Er zijn in Vraja vier typen *sakhās*, (1) *suhṛda* – degenen in wier vriendschap een spoor van ouderlijke zorg aanwezig is, die iets ouder zijn dan Kṛṣṇa, die een staf en andere wapens bij zich dragen en die Kṛṣṇa beschermen tegen demonen; zoals bijvoorbeeld, Subhadrā, Maṅḍalibhadra en Balabhadra; (2) *sakhā* – degenen wier vriendschap een vleug die-naarschap in zich draagt, die iets jonger zijn dan Kṛṣṇa en die uitsluitend gehecht zijn aan het geluk om Hem diensten te verlenen, zoals bijvoorbeeld Viśāla, Vṛṣabha en Devaprasṭha; (3) *priyā-sakhā* – zij hebben dezelfde leeftijd als Kṛṣṇa en nemen uitsluitend hun toevlucht tot de houding van vriendschap; zoals bijvoorbeeld Śrīdāma, Sudāma en Stoka-kṛṣṇa; en (4) *priyā-narma-sakhā* – zij zijn in ieder opzicht superieur aan de drie andere typen *sakhās*; ze zijn betrokken bij uitermate vertrouwelijke diensten en beschikken over een zeer bijzondere stemming, zoals Subala, Ujjvala en Madhumāṅgala.

Sakhi – een vriendin, gezellin of assistente. Śrīmatī Rādhikā heeft vijf typen *sakhīs*, (1) *sakhī* – Daniṣṭhā is hiervan een voorbeeld. Deze *sakhīs* houden zowel van Śrīmatī Rādhikā als van Śrī Kṛṣṇa en verlenen Hem diensten, maar zijn iets meer geneigd tot Śrī Kṛṣṇa; (2) *nitya-sakhīs* en (3) *prāṇa-sakhīs* – een van de twee typen *sakhīs* in de categorie *mañjarīs*. Deze *sakhīs* verlenen zowel Śrī Rādhā als Śrī Kṛ-

- ṣṇa diensten met de neiging om Śrīmatī Rādhikā te begunstigen. De *prāṇa-sakhīs*, zoals Rūpa Mañjarī en Rati Mañjarī, die zelfs meer in-tiem zijn met Śrīmatī, zijn van nature de leiders van de *nitya-sakhīs*; (4) *priyā-sakhīs* en (5) *priyā-narma-sakhīs* – Lalitā en Viśākhā zijn voorbeelden van *priyā-narma-sakhīs*.
- Sakhya** – liefde voor of gehechtheid aan Śrī Kṛṣṇa uitgedrukt met het gevoel een vriend te zijn; een van de vijf primaire relaties met Śrī Kṛṣṇa.
- Sālokya** – bevrijding of resideren op dezelfde planeet als Bhagavān.
- Samādhi** – meditatie of diepe trance.
- Sambandha-jñāna** – kennis met betrekking tot *sambandha-tattva*, de wederzijdse relatie tussen Bhagavān, de levende wezens en de materiële energie.
- Sāmīpya** – bevrijding, waarin men een persoonlijke metgezel van Śrī Bhagavān wordt.
- Sampradāya** – een disciplinaire opvolging.
- Samvit** – het onderdeel kennis, het cognitieve aspect van Gods spirituele vermogen.
- Sāñcāri-bhāvas** – ook genoemd *vyabhicāri-bhāvas*; drieëndertig innerlijke emoties, die verschijnen uit de ambrozijnen oceaan van *sthāyi-bhāva*, die veroorzaken dat ze opwellen en er dan in terugvallen. Hiertoe behoren emoties zoals neerslachtigheid, uitbundigheid, angst, bezorgdheid en het verbergen van emoties.
- Saṅkīrtana** – het gezamenlijk chanten van de namen van Śrī Kṛṣṇa.
- Sannyāsi** – een lid van de wereldverzakende levensorde, een verzaker.
- Sāri** – een vrouwtjespapegaai.
- Sarovara** – meer, vijver of waterreservoir.
- Sārṣṭi** – in deze vorm van bevrijding zijn rijkdom en vermogen gelijk aan die van Bhagavān.
- Sārūpya** – een vorm van bevrijding, waarin de lichamelijke kenmerken van de toegewijde precies dezelfde zijn als die van Bhagavān, behalve twee of drie symptomen, die alleen worden aangetroffen op het lichaam van God.

Śaraṇāgati – overgave; toenadering voor toevlucht of bescherming; (1) datgene aanvaarden dat gunstig is voor *kṛṣṇa-bhakti*; (2) datgene afwijzen dat ongunstig is; (3) het sterke vertrouwen hebben, dat ‘Bhagavān zal me beschermen’; (4) afhankelijk zijn met de gedachte ‘Bhagavān zal voor me zorgen’; (5) volkomen zelfovergave (*ātmā-samarpaṇa*); en (6) nederig zijn met een gevoel van onbeduidendheid en helemaal te zijn gevallen.

Śāstra – geschrift, vooral de Vedische geschriften.

Sāttvika-bhāvas – een van de vijf wezenlijke ingrediënten van *rasa* (zie **Rasa**); acht symptomen van spirituele extase.

Sāyam – schemering bij zonsondergang.

Sāyujya-mukti – bevrijding waarbij men opgaat in de spirituele uitstraling van Bhagavān.

Sevā – dienstverlening, assistentie aan, eerbied voor of toewijding aan.

Sevā-aparādha – overtredingen in toegewijde dienst.

Siddha-deha – geperfectioneerd spiritueel lichaam, dat geschikt is om Śrī Rādhā-Kṛṣṇa te dienen.

Śikṣā-guru – de persoon van wie men instructies krijgt over de manier, waarop men op het pad van *bhajana* vooruitgang kan maken; instructiegevend geestelijk leermeester.

Śloka – een Sanskriet vers.

Smarāṇa – het herinneren van de namen, gedaanten, eigenschappen en het spel van Śrī Kṛṣṇa; een van de negen primaire onderdelen van *bhakti*.

Smṛti – (letterlijk: ‘hetgeen wordt herinnerd’) het corpus van de Vedische literatuur, dat wordt herinnerd in tegenstelling tot Śruti, of hetgeen direct wordt gehoord van, of geopenbaard door, de grote heiligen. Tot de Smṛti behoren de zes Vedāṅga’s, de *dharma-sāstras* (zoals *Manu-saṁhitā*), de Purāṇa’s en de *itihāsas*.

Śrāddha – een ceremonie ter ere en begunstiging van overleden verwanten.

Śrāddhā – vertrouwen in de uitspraken van *sāstras*, dat is gewekt na het verzamelen van vrome, devotionele verdiensten over vele levens.

Śravaṇam – het horen van transcendente beschrijvingen van de namen, gedaanten, eigenschappen, het spel en de metgezellen van Bhagavān uit de mond van gevorderde toegewijden. Een van de negen meest belangrijke onderdelen van *bhakti*.

Śṛṅgāra-rasa – hetzelfde als *mādhurya-rasa*, amoureuze liefde.

Śruti – zie *Smṛti*.

Sthāyibhāva – het permanente gevoel van liefde voor Śrī Kṛṣṇa in een van de vijf primaire relaties van kalmte (*śānta*), dienstbaarheid (*dāsyā*), vriendschap (*sakhya*), ouderlijke genegenheid (*vātsalya*) en amoureuze liefde (*mādhurya*). Dit refereert tevens aan het overheersende gevoel in de zeven secundaire sentimenten van humor, verwondering, heldhaftigheid, mededogen, woede, angst en walging.

Śuddha-sattva – de staat van onvermengde goedheid; de kwaliteit van het bestaan buiten de invloed van de materiële natuur.

Śudra – de laagste van de vier kasten (*varṇas*) in het *varṇāśrama* stelsel; vaklieden en arbeiders.

Śuka – een mannetjespapegaai.

Sukṛti – vroomheid, deugd; vrome activiteit. *Sukṛti* bestaat in twee soorten: eeuwig (*nitya*) en tijdelijk (*naimittika*). De *sukṛti* waarmee men *sādhu-saṅga* en *bhakti* krijgt is *nitya-sukṛti*, want het resulteert in eeuwige vruchten.

Svarūpa – constitutionele natuur, inherente identiteit; de eeuwige, grondrechtelijke natuur en identiteit van het zelf, dat wordt gerealiseerd in het stadium van *bhāva*.

Svarūpa-śakti – Bhagavans goddelijke vermogen, dat is gesitueerd in Gods gedaante (*svarūpa*); ook bekend als *cit-śakti*, het vermogen dat beschikt over bewustzijn. Omdat dit vermogen zich in Bhagavans gedaante bevindt, wordt het verder gekend als *antaraṅga-śakti*, innerlijk vermogen. Omdat het bovengeschikt is aan Zijn marginale en externe vermogens, is het ook bekend als *parā-śakti*, superieur vermogen. De *svarūpa-śakti* heeft drie onderverdelingen: *sandhinī*, *saṁvit* en *hlādinī*.

Svarūpa-siddhi – het stadium waarin de innerlijke spirituele gedaante en identiteit (*svarūpa*) van een toegewijde manifest worden.

Sva-saṁvedya – het woord *saṁvedya* betekent ‘kan worden gekend of gerealiseerd’; het woord *sva* betekent ‘zichzelf’; dus de term *sva-saṁvedya* betekent letterlijk ‘datgene dat het vermogen heeft geheel door zichzelf’ te worden geproefd of ervaren. Wanneer *anurāga* de staat bereikt, waarin dit het object wordt van zijn eigen ervaring, wordt het gekend als *sva-saṁvedya*. (Zie ook **Mahābhāva**)

T

Tāmbūla – betelnoot.

Tapasya – het vrijwillig aanvaarden van soberheid met het doel zich te onthechten van zintuigobjecten.

Tattva – waarheden, realiteit; filosofische principes; de essentie of substantie van iets (bijvoorbeeld, de waarheden met betrekking tot *bhakti* worden gekend als *bhakti-tattva*).

Tilaka – teken van klei op het voorhoofd en andere lichaamsdelen gedragen door Vaiṣṇava’s, dat een teken is van hun toewijding aan Śrī Kṛṣṇa, of Śrī Viṣṇu, en dat het lichaam heiligt als Gods tempel.

Tirtha – heilige plaats, pelgrimsoord.

Tulasī – heilige plant, waarvan de blaadjes en bloesems door Vaiṣṇava’s worden gebruikt in de eredienst aan Śrī Kṛṣṇa; het hout wordt tevens gebruikt voor bidkralen en halskralen.

U

Udbhāsvaras – symptomen die de spirituele emoties in het hart onthullen worden *anubhāvas* genoemd. Wanneer ze zich grotendeels manifesteren als externe acties, worden ze gekend als *udbhāsvaras*. *Sāttvika-bhāvas* heten ook *anubhāvas*, omdat ze eveneens de emoties van het hart openbaren. De term *udbhāsvaras* wordt gebruikt om onderscheid te maken tussen *anubhāvas*, die spontaan verrijzen uit *sattva* (*sāttvika-bhāvas*) en die welke zich manifesteren als externe acties, waarin enige bewuste intentie aanwezig is.

Udghūrṇā – een aspect van *divyonmāda* (zie **Divyonmāda**). Een staat, waarin vele soorten verbazingwekkende en onbeheersbare inspanningen manifest zijn.

Upaniṣaden – 108 belangrijke filosofische verhandelingen, die in de Veda's verschijnen.

Uttama-adhikārī – de beste toegewijde, die perfectie in zijn toewijding aan Śrī Kṛṣṇa heeft bereikt.

V

Vaidhī-bhakti – toewijding gedreven door sommaties van de geschriften.

Vaijayantī-mālā – bloemenkrans gemaakt van vijf soorten bosbloemen, die reikt tot de kniën.

Vaiṣṇava – letterlijk: iemand wiens natuur 'van Viṣṇu' is; een toegewijde van Śrī Kṛṣṇa of Śrī Viṣṇu.

Vaiśya – de derde kaste (*varṇa*) van vier in het *varṇāśrama* stelsel; agrariërs en zakenmensen.

Vamśī – een van Kṛṣṇa's fluiten van ongeveer 22,5 centimeter lang met negen gaatjes.

Vānaprastha – een lid van de derde levensfase (*āśrama*) in het *varṇāśrama* stelsel; teruggetrokken leven, dat vrij is van de verantwoordelijkheden voor het gezin en waarin men spirituele geloften aanvaardt.

Varṇa – klasse, beroepsgroep, kaste; de vier *varṇas* zijn *brāhmaṇa*, *kṣatriya*, *vaiśya* en *śūdra*.

Varṇāśrama – het Vedische sociale stelsel, dat de samenleving in vier beroepsgroepen en vier levensfasen (*varṇas* en *āśramas*) verdeelt.

Vastu-siddhi – het stadium, waarin de *vastu* of de substantieve entiteit, namelijk de *jīva*, geheel van materie is bevrijd. Nadat het levend wezen *svarūpa-siddhi* heeft bereikt, gaat hij of zij voor de eerste keer het manifeste spel van Śrī Kṛṣṇa binnen, waar hij of zij associatie krijgt van Śrī Kṛṣṇa en Zijn eeuwige metgezellen. Daar krijgt men nadere training van Zijn eeuwige metgezellen. Wanneer men verankerd raakt in het gevoel van hun *prema* en de eeuwige dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa, geeft men alle verbinding met deze wereld op en gaat men Zijn spirituele woning binnen. Op dat moment wordt het

levend wezen in zijn zuivere identiteit als een *vastu* geplaatst en dit wordt *vastu-siddhi* genoemd.

Vātsalya-bhāva – een van de vijf primaire relaties met Śrī Kṛṣṇa, namelijk liefde voor of gehechtheid aan Hem uitgedrukt in het gevoel van een ouder.

Veda – de vier primaire boeken der kennis samengesteld door Śrīla Vyāsadeva, namelijk *Ṛg Veda*, *Sāma Veda*, *Atharva Veda* en *Yajur Veda*.

Vedānta – ‘conclusie van Vedische kennis’. De Upaniṣaden zijn het latere deel van de Veda’s en de *Vedānta-sūtra* vat de filosofie van de Upaniṣaden in beknopte uitspraken samen. Daardoor verwijst het woord ‘Vedānta’ in het bijzonder naar de *Vedānta-sūtra*.

Veṇu – (ook genoemd *pāvika*) een van Kṛṣṇa’s fluiten, die heel klein is, zes gaatjes heeft en niet langer is dan 22,5 centimeter.

Veṇu-mādhurya – zie **Mādhurya**.

Vibhāva – wordt in *Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (2.1.15) als volgt omschreven, “Datgene waarin *rati* wordt geproefd (*ālambana*) en de oorzaak waardoor *rati* wordt geproefd (*uddīpana*) wordt *vibhāva* genoemd.”

Vidhimārga – het pad van *bhakti*, dat regels en voorschriften volgt.

Vikṣepātmikā – de functie van de begoochelende energie, die het levend wezen in de oceaan van het materiële bestaan werpt.

Vilāsa – spel en vermaak, vooral het speelse, amoureuze tijdverdrijf van Śrī Rādhā-Kṛṣṇa.

Vīṇā – snaarinstrument met een melodieuze klank, het favoriete muziekinstrument van Nārada Muni en van diverse andere celestijnse persoonlijkheden.

Vipralambha-rasa – de smaak van afgescheidenheid.

Viraha – afzondering (hetzelfde als *vipralambha*).

Viśuddha-sattva – zie **Śuddha-sattva**.

Vraja-devīs, vraja-ramaṇīs, vraja-sundarīs – de *gopīs* van Vraja.

Vrajavāsī – een inwoner van Vraja.

Vrata – gelofte afgelegd voor zelf-zuivering en spiritueel voordeel.

Vyabhicāri-bhāvas – hetzelfde als *sañcāri-bhāvas* (zie **Sañcāri-bhāvas**).

Y

- Yagñā** – (1) een offer waarin een godheid wordt verzoend met het chanten van gebeden en *mantras* en waarbij ghee in het offervuur wordt aangeboden; (2) iedere vorm van intense onderneming gericht op het bereiken van een bepaald doel.
- Yāma** – (hetzelfde als *prahara*) een van de acht perioden van een etmaal. Iedere *yāma* bestaat uit ongeveer drie uur.
- Yāvad-āśraya-ṛtī** – de hoogste staat van *anurāga*.
- Yoga** – (1) vereniging, ontmoeting, verbinding of combinatie; (2) spirituele discipline waarbij men verbinding maakt met de Allerhoogste; het stabiliseren van de geest door beoefening van *karma-yoga*, *jñāna-yoga* of *bhakti-yoga*, zodat men niet wordt gestoord door zintuigobjecten. Tenzij anders gespecificeerd wijst het woord *yoga* doorgaans op het *aṣṭāṅga-yoga* systeem van Patañjali (zie **Aṣṭāṅga-yoga**).
- Yogamāyā** – het innerlijke vermogen van Bhagavān, dat al Zijn spel en vermaak organiseert en versterkt.
- Yogī** – iemand die het *yoga* systeem praktiseert met het doel de Superziel te realiseren of op te gaan in het persoonlijke lichaam van Bhagavān.
- Yuga** – een van de vier tijdperken beschreven in de Veda's: Satya-yuga, Tretā-yuga, Dvāpara-yuga en Kali-yuga.

Centra & Contacten in India

www.purebhakti.com/contact-us/centers-mainmenu-60.html

Mathura: *Shri Keshavaji Gaudiya Math* – Jawahar Hata, U.P. 281001 (Opp. Dist. Hospital), Email: mathuramath@gmail.com

New Delhi: *Shri Raman-vihari Gaudiya Math* – Block B-3, Janakpuri, New Delhi 110058 (Near musical fountain park), Tel: 9810192540; *Karol Bagh Centre:* Rohini-nandana dasa, 9A/39 Channa Market, WEA, Karol Bagh, Tel: 9810398406, 9810636370, Email: purebhakti.kb@gmail.com

Vrindavan: *Shri Rupa-Sanatana Gaudiya Math* – Dan Gali, U.P. Tel: 09760952435; *Gopinath Bhavan* – Parikrama Marga (next to Imli-tala), Seva Kunja, Vrindavan 281121, U.P., Email: vasantidasi@gmail.com

Puri: *Jay Shri Damodar Gaudiya Math* – *Sea Palace*, Chakratirtha Road, Tel: 06752-223375

Bangalore: *Shri Madan Mohan Gaudiya Math* – 245/1 29th Cross, Kagadasa pura Balaji layout, Bangalore-93, Tel: 089044277754, Email: bvvaikhanas@gmail.com; *Shri Ranganath Gaudiya Math* – Hesaraghatta, Bangalore, Tel: 09379447895, 07829378386

Faridabad: *Shri Radha Madhav Gaudiya Math* – 293, Sector-14, Hariyana, Tel: 09911283869

Navadvipa: *Shri Shri Keshavaji Gaudiya Math* – Kolerdanga Lane, Nadiya, Bengal, Tel: 09153125442

Websites

Gauḍīya Vedānta Publications (GVP)

De GVP publiceert, conserveert en distribueert de boeken van Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja. Voor meer informatie over de inhoud van deze boeken kunt u de volgende websites bezoeken:

www.purebhakti.com – voor nieuws, updates en gratis downloaden van boeken, lezingen en *bhajans*.

www.purebhakti.tv – voor het kijken en luisteren naar lezingen online en voor links naar updates van live web-casts.

www.harikatha.com – voor het per email ontvangen van de lezingen en video's van Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja op zijn wereldreis.

Indien u meer wilt weten over boeken, lezingen, audio-opnamen, video's, lessen en de International Pure Bhakti Yoga Society (IPBYS) van Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja kunt u contact opnemen met **connectwithussoon@gmail.com**

Voor het vinden van een centrum in uw buurt:

www.purebhakti.com/contact-us

Engelse publicaties van

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

<p><i>Arcana-dīpikā</i> <i>Śrī Bhajana-rahasya</i> <i>Śrī Bhakti-rasāmṛta-sindhu-bindu</i> <i>Bhakti-rasāyana</i> <i>Bhakti-tattva-viveka</i> <i>Śrī Brahma-saṁhitā</i> <i>Essence of the Bhagavad-gītā</i> <i>Five Essential Essays</i> <i>Going Beyond Vaikuṅṭha</i> <i>Harmony</i> <i>Jaiva-dharma</i> <i>Letters From America</i> <i>Śrī Manaḥ-sikṣā</i> <i>My Śikṣā-guru and Priya-bandhu</i> <i>Pinnacle of Devotion</i> <i>Śrī Prabandhāvalī</i> <i>Secret Truths of the Bhāgavatam</i> <i>Secrets of the Undiscovered Self</i> <i>Śiva-tattva</i> <i>Śrī Bṛhad-bhāgavatāmṛta</i> <i>Śrī Dāmodarāṣṭakam</i> <i>Śrī Gauḍīya Gīti-guccha</i> <i>Śrī Gīta-govinda</i> <i>Śrī Gopī-gīta</i> <i>Śrī Harināma Mahā-mantra</i></p>	<p><i>Śrīmad Bhagavad-gītā</i> <i>Śrī Navadvīpa-dhāma-māhātmya</i> <i>Śrī Navadvīpa-dhāma Parikramā</i> <i>Śrī Prema-sampuṭa</i> <i>Śrī Rādhā-kṛṣṇa-gaṇoddeśa-dīpikā</i> <i>Śrī Saṅkalpa-kalpadrumaḥ</i> <i>Śrī Śikṣāṣṭaka</i> <i>Śrī Upadeśāmṛta</i> <i>Śrī Vraja-maṅḍala Parikramā</i> <i>Śrī Rāya Rāmānanda Saṁvāda</i> <i>Śrīla Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī – His Life and Teachings</i> <i>The Distinctive Contribution of Śrīla Rūpa Gosvāmī</i> <i>The Essence of All Advice</i> <i>The Gift of Śrī Caitanya Māprabhu</i> <i>The Journey of the Soul</i> <i>The Nectar of Govinda-līlā</i> <i>The Origin of Ratha-yātrā</i> <i>The Way of Love</i> <i>Utkalikā-vallarī</i> <i>Vaiṣṇava-siddhānta-mālā</i> <i>Venu-gīta</i> <i>Walking with a Saint</i> <i>Rays of the Harmonist (periodical)</i></p>
--	--

Nederlandse publicaties

van **Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja**
vertaald en uitgegeven door Pro Deo Uitgever Jaya Radhe

<https://www.purebhakti.com/jayaradhe.nl>

<i>Bhagavad-gītā</i>	<i>Prabandha Pañcakam</i>
<i>Bhāgavata-rahāsyā</i>	<i>Prabandhavalī</i>
<i>Bhajana-rahasya</i>	<i>Prema-pradīpa</i>
<i>Bhakti-tattva-viveka</i>	<i>Prema-samputa</i>
<i>Boterdief</i>	<i>Reis van de ziel</i>
<i>Camatkāra-candrikā</i>	<i>Rāga-vartma-candrikā</i>
<i>Essentie van Bhagavad-gītā</i>	<i>Rāmānanda Rāya Saṁvāda</i>
<i>Geheimen van Bhajana</i>	<i>Śikṣāṣṭaka</i>
<i>Geheimen van het onontdekte Zelf</i>	<i>Śiva-tattva</i>
<i>Geluk in het paradijs der dwazen</i>	<i>Śrī Rādhā</i>
<i>Gift van Śrī Caitanya Mahāprabhu</i>	<i>Śrī Rūpa Gosvāmī's bijdrage</i>
<i>Gīta-govinda</i>	<i>Summum van toewijding</i>
<i>Gopi-gīta</i>	<i>Ujjvala-nilāmaṇi-kiraṇa</i>
<i>Hari-kathāṁṛta</i>	<i>Upadeśamṛta</i>
<i>Jagannātha Ratha-yātrā</i>	<i>Utkalikā-vallarī</i>
<i>Jaīva-dharma</i>	<i>Veṇu Gīta</i>
<i>Mādhurya-kādambinī</i>	<i>Verborgen pad van devotie</i>
<i>Maharṣi Durvāsā</i>	<i>Voorbij Nirvāṇa</i>
<i>Manah-śikṣā</i>	<i>Ware sentimenten van de ziel</i>
<i>Nitya-dharma</i>	<i>Wijze van Liefhebben</i>

Jaya Radhe